HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR

Tebessüm-i Elem

YAYIN YÖNETMENİ
EMİNE GÜRSOY NASKALİ

HAZIRLAYAN
BERKAY TOĞRAL

Türk Dil Kurumu Yayınları

Hüseyin Rahmi GÜRPINAR

TEBESSÜM-İ ELEM

Gürpınar, Hüseyin Rahmi

Tebessüm-i elem/ Hüseyin Rahmi Gürpınar; yayın yönetmeni: Emine Gürsoy Naskali; hazırlayan: Berkay Toğral.--Ankara: Türk Dil Kurumu, 2022.

445 s.; 21 cm.— (Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları; 1483)

ISBN 978-975-17-4320-6

1. Türk Romanı 2. Türk Edebiyatı, Roman I. Naskali, Emine Gürsoy (yay. yön.) II. Toğral, Berkay (haz.) III. e.a

813.4

Türk Dil Kurumu Yayınları

Hüseyin Rahmi GÜRPINAR

TEBESSÜM-İ ELEM

Yayın yönetmeni
Emine Gürsoy NASKALİ

Hazırlayan
Berkay TOĞRAL

Ankara, 2022

Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu
Türk Dil Kurumu Yayınları: 1483

TEBESSÜM-İ ELEM

Hüseyin Rahmi GÜRPINAR

*

Yayın Yönetmeni:
Prof. Dr. Emine Gürsoy NASKALİ

*

Hazırlayan:
Berkay TOĞRAL

*

Metin Denetimi:
TDK - Sevde GÜREL

*

Sayfa ve Kapak Tasarımı:
TDK - Mehmet GÜVEN

*

Birinci Baskı: Ankara, 2022 Ağustos
ISBN: 978-975-17-4320-6
DOI: 10.24155/tdk.kitap.07

*

Dağıtım:
Türk Dil Kurumu
Atatürk Bulvarı No.: 217
06680 Kavaklıdere/ANKARA
Telefon: +90 (312) 457 52 00
Belgegeçer: +90 (312) 468 07 83
Genel ağ: http://tdk.gov.tr

*

©5846 sayılı Yasa'ya göre
eserin bütün yayın, çeviri ve alıntı hakları
Türk Dil Kurumuna aittir.

İçindekiler

Sunuş • 7
Giriş • 31
Mukaddime: Yangından Kurtulan Hakikatler • 33

BİRİNCİ KISIM
I ESKİ VE YENİ KAFALAR • 47
II BASKIN HAZIRLIĞI • 63
III BASKINA DOĞRU • 82
IV HANEDE ZAMPARA YOK • 99
V ŞAİR ZENNUBİ • 117
VI SAKALLI KADIN • 132

İKİNCİ KISIM
I GECE TELGRAFI • 163
II BİRBİRİNİ NASIL BULDULAR? • 177
III "HADD-İ AZAMİ-İ TELEZZÜZ" DÜSTUR-I FELSEFİSİ • 188
IV ELİM BİR İSTİCVAP • 209
V İKİ CAMİ ARASINDA BEYNAMAZ • 227
VI FİGAN-I İSTİMDAD • 242
VII PEK GARİP İTİRAFAT-I MÜTEKABİLE • 260
VIII MÜELLİM BİR ZİYARET • 275
IX RAGIBE'NİN REVOLVERİ, ŞİRİN'İN BIÇAĞI • 286

ÜÇÜNCÜ KISIM
I KANLI NİGAR OYUNUNUN FECİ BİR TATBİKİ • 307
II İCABİYE (DETERMİNİZM) FELSEFESİ VE MAZERET-İ VİCDANİYE • 321

III KENAN'IN BİR SİNİR HÂLİ • 337
IV BERELERİN TEŞHİRİ • 357
V AŞIK OYUNU • 364
VI KENAN BU VARTAYI DA ATLADI • 380
VII MISIR YOLU • 389
VIII MOLLA KADIN • 399
IX VAKİTSİZ BİR ZAİR-İ LEYLİ • 412
X TEBESSÜM-İ ELEM • 437

Sunuş

Hüseyin Rahmi Gürpınar (1864-1944)

Yaşamı

Hüseyin Rahmi, 1864'te İstanbul'da Ayazpaşa'da doğdu.[1] Hünkâr yaveri Mehmet Sait Paşa'nın oğludur. Okur yazar bir kadın olan annesi 22 yaşında veremden vefat ettiğinde Hüseyin Rahmi üç yaşındaydı. Annesinin ölümü üzerine Girit'te görevde bulunan babasının yanına gönderildi ancak babasının yeniden evlenmesiyle altı yaşındayken anneannesinin yanına İstanbul'a geldi.

Yakubağa Mektebi, Beyazıt'taki Mahmudiye Rüştiyesi ve idadide okuyan Hüseyin Rahmi, tarihçi Abdurrahman Şeref Bey'in himayesiyle Mekteb-i Mülkiyeye girdi (1878). Okulun ikinci sınıfında iken ağzından kan gelince yani verem belirtisi üzerine Hüseyin Rahmi öğrenimini yarıda bıraktı (1880). Kısa bir süre Adliye Nezareti Ceza Kaleminde memur, Ticaret Mahkemesinde aza mülazımı olarak çalıştı. Hayatını kalemiyle kazanmaya karar verince 1887'de *Tercüman-ı Hakikat* gazetesinde yazmaya başladı. Sonra, *İkdam* ve *Sabah* gazetelerinde çevirmen ve yazar olarak çalıştı. II. Meşrutiyet Dönemi'nde 37 sayı süren *Boşboğaz ile Güllabi* adlı bir gazete çıkardı. İbrahim Hilmi Bey ile birlikte çıkardığı *Millet* gazetesi de uzun ömürlü olmadı. Bundan sonra çalışmalarını *İkdam*, *Söz*, *Za-*

[1] Hüseyin Rahmi'nin hayatını anlatan en doyurucu kaynak: Abdullah Harmancı: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Öyküleri ve Öykücülüğü*: Konya 2010, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü doktora tezi.

man, *Vakit*, *Son Posta*, *Milliyet* ve *Cumhuriyet* gazetelerinde neşretti. Türkiye Büyük Millet Meclisine 5. ve 6. dönem Kütahya milletvekili olarak katıldı (1936-1943). Ömrünün son yıllarını, 1924'te Heybeliada'da yaptırdığı evde geçirdi. 1944'te yaşama veda etti. Heybeliada'daki Abbas Paşa Mezarlığı'na defnedildi.

Hüseyin Rahmi'nin Heybeliada'daki evi müze olarak düzenlenmiştir.

Yazarlığı

Hüseyin Rahmi Gürpınar; Tanzimat, Servet-i Fünun, Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemlerinde eser vermiş bir yazarımızdır.

Yazarlığa 1884'te *Ceride-i Havadis*'te yayımlanan "Bir Genç Kızın Âvâze-i Şikâyeti" ve hemen ardından "İstanbul'da Bir Frenk" hikâyesiyle adım atar. İlk romanı *Şık*'ı (*Ayna*) 1887'de tamamlar ve Ahmet Mithat Efendi'nin çıkardığı *Tercüman-ı Hakikat*'e gönderir. Ertesi gün romanın gazetede tefrika edileceği ve Ahmet Mithat'ın kendisini matbaaya çağırdığı haberi gelir. Hüseyin Rahmi, Ahmet Mithat ile karşılaşmasını şöyle anlatır: "Hazretin huzuruna büyük bir helecanla çıktım. Gür kaşlı, kara sakallı, iri yarı, heybetli bir zat… Beni görünce ilk sorusu şu oldu:

— Kimsin sen çocuğum?

— *Şık* yazarı Hüseyin Rahmi.

Korktuğuma uğradım. Efendi'nin yüzünde derhâl bir güvensizlik gülümsemesi belirdi. […] Bana pek alaycı gelen bir sesle:

— Oğlum, senin ağzın daha süt kokuyor. Bu roman usta işi. Senin ne kalemin ne yazı gücün ne deneyimin ne de görgün henüz bunu yazmaya yeterli değil. Bu gerçek görünüyor. Sen böyle bir şey tasvirine özenebilirsin ama tek başına başaramazsın. Sana bir yardım eden var. Baban mıdır, ağabeyin midir, arkadaşın mıdır, o kimdir? Söyle…

[…] Koca Ahmet Mithat Efendi'nin bu suçlaması karşısında küçüldüm, büzüldüm, hiçbir söz bulamadım. Sonunda gözlerimden dökülen iki damla, hüzünlü bir yanıt yerine geçti. Bu saf, masumca ağlayışım Efendi'ye dokundu, hemen:

— Ağlama… Ağlama, inandım… dedi."[2]

Böylece Hüseyin Rahmi, edebiyat dünyasına Ahmet Mithat Efendi'nin desteğiyle girmiş olur. Ahmet Mithat, Hüseyin Rahmi'yi kızıyla evlendirmeyi düşünecek kadar beğenmekte ve sevmektedir. Hüseyin Rahmi bu evlenme teklifini nazikçe reddeder ve ömrü boyunca hiç evlenmez.

İlk romanın bu kadar büyük bir ün kazanmasına Hüseyin Rahmi de hayret eder. Ahmet Mithat bu ünün sebebini şöyle açıklar: "Oğlum, senin kafandan daha çok şeyler doğacak gibi görünüyor. Eserinin en büyük erdemi, okuyanları kahkahalarla güldürmesidir."[3]

Romanlarındaki karakterler ve konular

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın romanlarındaki karakterler toplumun her kesiminden, her yaş grubundan seçilmiştir: İstanbul hanımefendileri, İstanbul beyefendileri, evlatlıklar, öksüz ve yetimler, yoksullar, dadılar, kalfalar, kâhyalar, bürokratlar, küçük memurlar, polisler, yazarlar, Mülkiyeliler, hukukçular, askerler, doktorlar, eczacılar, tüccarlar, öğretmenler, din adamları, politikacılar, şairler, müzikseverler, ressamlar, tiyatrocular, sporcular, harp zenginleri, vurguncular, mirasyediler, iç güveyiler, dullar, gayrimeşru çocuklar, dolandırıcılar, dilenciler, eşkıyalar, fahişeler, metresler, muhabbet tellalları, hovardalar, şıpsevdiler, fedakârlar, iffetsizler, namussuzlar, alafranga tipler, dejenere tipler, züppe tipler, dedikoducular, fettanlar, Fransızlar, Rumlar, Ermeniler, Yahudiler, Ruslar, vb.

---

2 *Şık* romanının ikinci baskısının (1920) girişinden alıntıdır. [Kemal Bek'in *Billur Kalp*'e yazdığı ön sözden aktarılmıştır (Hüseyin Rahmi Gürpınar, *Billur Kalp*, Özgür Yayınları, 2005).]

3 Kemal Bek'in *Billur Kalp*'e yazdığı ön sözden aktarılmıştır.

Romanlarda bu karakterler gerçek hayattaki gibi konuşturulurlar. Eğitimlerine uygun söz dağarcıkları, ağız özellikleri, şiveleri, ifade biçimleri, kullandıkları argo sözler yazıya geçirilmiştir.

Romanlarının konuları şöyle sınıflandırılabilir:[4]

1. Türk toplumunun geleneklerine tezat teşkil ettiği için gülünç durumlara düşen, alafranga, züppe ve dejenere tiplere yer veren eserler: *Şık, Mürebbiye, Metres, Şıpsevdi, Tutuşmuş Gönüller, Gönül Bir Değirmendir Sevda Öğütür, Dirilen İskelet, Kaderin Cilvesi, Can Pazarı.*

2. Himayeden mahrum, zavallı, âciz kimseleri, sorunlarını ve düştükleri kötü durumları ele alan eserler: *İffet, Nimetşinas, Hakka Sığındık, Billur Kalp.*

3. Batıl şeylere inanan ve birtakım fantastik unsurların etkisinde kalan tipleri konu edinen eserler*: Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç, Gulyabani, Cadı, Efsuncu Baba, Muhabbet Tılsımı, Mezarından Kalkan Şehit, Şeytan İşi.*

4. Karı koca geçimsizliklerini ve bunların zeminini hazırlayan çeşitli faktörleri işleyen eserler: *Mutallaka, Tebessüm-i Elem.*

5. Kadının veya erkeğin isteğine aykırı olarak yapılan evlilikleri ve bunların olumsuz neticelerini konu alan eserler: *Muadele-i Sevda, Tesadüf, Sevda Peşinde, Son Arzu.*

6. Yaşlı erkeklerle evlendirilen genç kızların fizyolojik ve ruhsal çırpınmalarını, ev içindeki veya dışındaki kendi yaşıtları delikanlılarla gayrimeşru münasebetlerini, türlü maceralarını ve neticede tam anlamıyla ahlaki düşüşlerini sergileyen eserler: *Toraman, Cehennemlik, Dünyanın Mihveri Kadın mı, Para mı?, Namuslu Kokotlar.*

7. Toplumu temelinden sarsan sosyal meselelerin en mühimlerinden birini teşkil eden fuhşu, realist ölçüler içerisinde gözler önüne seren eserler: *Hayattan Sayfalar, Kokotlar Mektebi.*

---

[4] bk. Önder Göçgün: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanları ve Romanlarında Şahıslar Kadrosu*: Ankara 1987, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları no.: 722, Kültür Eserleri Dizisi no.: 63.

8. Felsefeyi hareket noktası kabul ederek dünya ve ahiretle ilgili çeşitli hadiselerle uğraşan filozof tavırlı kimseleri, onların fikir ve ruh yapılarını, anlayışlarını, davranış özelliklerini, eğilimlerini ve ideallerini ele alan eserler: *Deli Filozof, İnsanlar Önce Maymun muydu?*

9. Ruhsal bakımdan hasta tipleri ve onların toplum içerisindeki son derece olumsuz, zararlı hareketlerini, bir psikolog titizliğiyle tahlil ve tenkit eden eserler*: Ben Deli miyim?, Utanmaz Adam.*

10. İlerlemiş yaşlarına rağmen, hâlâ olgunlaşmamış ve kendilerini sadece cinsel içgüdülerine teslim etmiş tipleri, yer yer hicvederek ele alan eserler: *Evlere Şenlik, Kaynanam Nasıl Kudurdu?*

11. Tehditle para sızdırmak amacıyla kaçırılan insanları ve onlara türlü eziyetler çektiren eşkıyayı konu alan eserler: *Eşkıya İninde.*

12. Baştan sona polisiye bir nitelik taşıyan, gerilimi yüksek eserler: *Kesik Baş.*

13. Ruhçuluk ve bu nedenle ruhçuluğa inanan kimselerin geçirdikleri sarsıntıları konu alan eserler: *Ölüler Yaşıyor mu?*

14. Çeşitli psikolojik zikzaklar çizerek çareyi canlarına kıymakta bulan ve neticede intihar manyasına tutulan zavallıları ve onların bu hâllerini tasvire yönelik eserler: *Ölüm Bir Kurtuluş mudur?*

Hüseyin Rahmi'nin romanları sürükleyicidir, okuyucuyu son noktaya kadar merak içinde tutar. Romanları ve hikâyeleri önce gazete tefrikası olarak yayımlanmış, sonradan kitap olarak basılmıştır. Eserlerinin kitap olarak basım tarihi, bazen kaleme alınış tarihinden epey sonradır hatta bazı yazıları, ölümünden sonra kitap olarak basılmıştır. 1960 sonrasında roman ve hikâyelerinin sadeleştirilmiş baskıları yapılmıştır. Hüseyin Rahmi; seçtiği konular, akıcı üslubu, kıvrak Türkçesi, mizahi yaklaşımı, gerçekçiliği dolayısıyla ilgiyle takip edilen, çok okunan ve sevilen bir yazar olmuş ve pek çok eser vermiştir.

Eserleri

Romanlar: *Ben Deli miyim?; Billur Kalp; Bir Muadele-i Sevda; Cadı; Can Pazarı; Cehennemlik; Deli Filozof; Dirilen İskelet; Dünyanın Mihveri Para mı Kadın mı?; Efsuncu Baba; Eşkıya İninde; Evlere Şenlik, Kaynanam Nasıl Kudurdu?; Gönül Bir Yeldeğirmenidir Sevda Öğütür; Gulyabani; Hakka Sığındık; Hayattan Sayfalar; İffet; İnsanlar Maymun muydu?; Kaderin Cilvesi; Kesik Baş; Kokotlar Mektebi; Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç; Metres; Tesadüf; Mezarından Kalkan Şehit; Muhabbet Tılsımı; Mürebbiye; Namuslu Kokotlar; Nimetşinas; Ölüler Yaşıyor mu?; Ölüm Bir Kurtuluş mudur?; Sevda Peşinde; Şeytan İşi; Şık; Şıpsevdi; Son Arzu; Tebessüm-i Elem; Toraman; Tutuşmuş Gönüller; Utanmaz Adam.*

Hikâyeler: *Açlıktan Ölmemenin Çaresi; Ada Vapurunda; Aferin Hayrullah (=Bravo Hayrullah); Ahlak Humması; Allah Gönlüne Göre Versin; Annemin Ölümü; Asansör; Balta ile Doğuran Böyle Doğurur; Benim Babam Kimdir?; Bir Açın Ruznamesinden Birkaç Yaprak (=Bir Açın Günlüğünden Birkaç Yaprak); Bir Genç Kızın Âvâze-i Şikâyeti; Bir Hafiyenin İtirafatı; Bir Muamma; Bir Oburun Mücadele-i Nefsiyesi; Bir Seyahat-ı Acibe (=İki Hödüğün Seyahati); Bugün Ne Yiyeceğiz?; Büyük Ana; Büyük Bir İbret Dersi; Büyük Bir Nedamet (=Büyük Bir Pişmanlık); Büyük Günah; Çocuğumun Babası; Çocuklara Yasak; Ecir ve Sabır; Er Kişi Niyetine; Erkeğe Galebe Reçetesi; Eşeklerin Dilinden Anlayan Bir Mütehassıs (=Eşeklerin Dilinden Anlayan Bir Uzman); Eşkıya Oyunu; Eti Senin Kemiği Benim; Falaka; Fırkacı (=Partici); Galip ve Mağlup Vaziyeti (=Yenme ve Yenilme Durumu); Garip Kaldığımız Günlerde; Gönül Ticareti; Gugular; Hangisi Daha Zevkli?; Hattı İstiva (=Kadayıfçı Yusuf); Hayvanat Mitingi; Heybeliada Merkeplerinin Grevi; Horoza Ses Talimi (=Horoza Ses Eğitimi); İhtiyar Muharrir (=Yaşlı Yazar); İki Külhani Arasında; İki Loğusa; İmrenilecek Bir İntihar (=İmrenilecek Bir Ölüm); İstanbul'da Bir Frenk; İstanbul'un Esareti Günlerinden Bir Hatıra (=İstanbul'un Esirliği Günlerinden Bir Anı); Kadını Müdafaanın Cezası (=Kadını Savunmanın Cezası); Kadının Erkeğe Galabesi; Kadınlar Mebusu; Kadınlar Vaizi; Kanlı*

Eldiven; Katil Puse (=Öldüren Öpücük); Kayınpeder Kayınvalide Kendi Odalarında, Mahdum Bey Zevcesiyle Odasında (Kayınpeder-Kayınvalide; Kaynata-Kaynana); Kedi Yüzünden; Kedim Nasıl Öldü?; Kılıbık; Kıpti Düğünü; Kırço; Kiralık Vücut; Kocası için Deli Divane; Kocasını Boşayan Hürmüz Hanım; Kumru ile Büyükhanımın Mükamelesi; Lakırdı Beynimizde (=Söz Aramızda); Lekeli Humma Şüphesi (=Lekeli Humma Kuşkusu); Melek Sanmıştım Şeytanı; Menekşe Kalfa'nın Müdafaanamesi; Meyhanede Hanımlar (Meyhanede Kadınlar); Mırnav... Mırnav; Misafir; Mutallaka (Boşanmış Kadın); Mübareğin Kuyruğu; Müslüman Mahallesinde Bu İş Olur mu?; Namusla Açlık Meselesi; Nasıl Dolandırıcı Oldum?; Nasıl Öldürdüler?; Nergis Hanım'la Fehmi Bey; Nurker Hanım'dan Mektup; Ölü Diri Getirir; Refia Hanım'ın Köftesi; Sahte Doktor; Samatya Tramvayında Topa Yirmi Kala; Sigarayı Nasıl Terk Ettim? (=Sigarayı Nasıl Bıraktım?); Sirkeci Lokantalarında İftar; Sokakta; Sonbahar Göçleri; Şıllıkla Züppe; Şehirde Bir Şekavet; Tehlike Karşısında Keçi Fil Oluyor; Tensikat-ı Beytiye (=Evde Tensikat, Ev Masraflarını Kısıtlama); Ters Konuşma; Tımarhane Şairlerin, Filozofların Mabedidir; Tosun; Tövbeler Tövbesi; Tünelden İlk Çıkış; Türkân Hanım'dan Mektup; Uçurumun Kenarında; Üç Misal; Varda İspanyol Geliyor!; Yanık Dolma; Yankesiciler (=El Elden Üstündür); Yankesiciler Kulübü; Yeni Diyojen; Zarafet ile Tekir; Zavallı Halime; Zavallı Katil; Zavallı Şair.

Kısa yazıları: *Arzın Yuvarlaklığına İnanmıyor; Bakkal Bodasaki'den Hüseyin Rahmi Bey'e Mektup; Balık Pazarı; Bir Maymunun İntiharı; Boykotajın Telakki-i Değeri; Dağların Şenliği; Döşekten Bir Sada (=Döşekten Bir Sesleniş); Gökten Köpek mi Yağıyor?; Halkın Saflığı; Hanımların Ökçesi - Beylerin Öfkesi; Hayat ve Ölüm; Heybeli Yangını; Horoz Ailesi Sinirli Hanımın Mektubu; İğneli Fıçı; İlk Orucum; İnsan Çekiştiren Eski Vaizler; Kanatsız Uçak Yelkensiz Gemi; Kanımızı Emenler; Karıncalarla Savaştayım; Pis Bir Vak'a; Taharet Meraklısı (=Temizlik Meraklısı); Üfürükçülüğüm; Yazarlar Nasıl Ölür?; Yeni Bir Gazetenin Çukur Düşünceleri.*

Hüseyin Rahmi'nin hikâye antolojileri: *Kadınlar Vaizi* (1920); *Meyhanede Hanımlar* (1924); *Namusla Açlık Meselesi* (1933); *Ka-*

til Buse (1933); *İki Hödüğün Seyahati* (1933); *Tünelden İlk Çıkış* (1934); *Gönül Ticareti* (1939); *Melek Sanmıştım Şeytanı* (1943); *Eti Senin Kemiği Benim* (1963).

Oyunlar: *Gülbahar Hanım* (kayıp); *Hazan Bülbülü; Kadın Erkekleşince; Tokuşan Kafalar; İki Damla Yaş.*

Sanat ve edebiyat konulu yazıları: *Cadı Çarpıyor; Şekavet-i Edebiyat.*

Derlemeler: *Müntahabat-ı Hüseyin Rahmi*, 3 cilt (1899), *Sanat ve Edebiyat* (1972), *Mektupları ve Tiyatro Eleştirileri* (1998), *Gazetecilikte İlk Yazılarım* (1999), *Gazetecilikte Son Yazılarım* 1 (2001), *Gazetecilikte Son Yazılarım 2* (2002), *Gazetecilikte Son Yazılarım 3* (2004), *Gazetecilikte Son Yazılarım 4* (2006).

Çeviri romanlar: Emile Gaboriau'dan *113 Numaralı Cüzdan* (1889), *Bir Kadının İntikamı* (1891), *Batinyollu İhtiyar* (1891), Jules Arsène Arnaud Claretie'den *Paris'te Bir Teehhül* (1892), Alfred de Musset'den *Frederick ile Bernerette* (1896), Paul de Kock'tan *Biçare Bakkal* (1903).

Çeviri hikâyeler: *Arsızlık Eden Cezasını Bulur; Baba Kornil'in Mühim Bir Sırrı; Bir Sehv-i Rü'yet; Bir Zeki Rehnüma; Garip Bir Mektup; Hâlî Zamanı Olmayan Adam; Hasta Çocuk; İki Öksüz; Kedilenmek İlleti; Kim İki Bin Dolar Kazanmak İster?; Münzevi Rahip (=Köşeye Çekilmiş Rahip); Ne Boş Hayal İmiş; Rahibin Merkebi (=Papazın Eşeği); Sadakat; Şeytanın Karısı; Zavallı Cambaz.*

Kaynaklar

ADIVAR, Halide Edib: "Hüseyin Rahmi'nin Eserleri Arasında I", *Akşam*: 1944, no.: 9151, 11 Nisan 1944.

ADIVAR, Halide Edib: "Hüseyin Rahmi'nin Eserleri Arasında II", *Akşam*: 1944, no.: 9152, 12 Nisan 1944.

ADIVAR, Halide Edib: "Hüseyin Rahmi'nin Eserleri Arasında III", *Akşam*: 1944, no.: 9153, 13 Nisan 1944.

ADIVAR, Halide Edib: "Hüseyin Rahmi'nin Eserleri Karşısında", *Yeditepe*: 1964, S 8, s. 6-7.

ADIVAR, Halide Edib: "Hüseyin Rahmi'nin Eserleri Karşısında", *Yeditepe*: 1964, S 9, s. 10-11.

ÂDİL, Fikret: "Hüseyin Rahmi", *Yeni İstanbul*: 7 Mart 1961.

ÂDİL, Fikret: "Türk Edebiyatının Büyük Kaybı", *Tanin*: 11 Mart 1944.

AHMED MİDHAT: "Muhâbere-i Aleniyye", *Tercüman-ı Hakikat*: 1888, no.: 2858, 2 Rebiü'l-âhir 1304/1888.

AKAGÜN, Oya: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Dört Romanında Dejenere Tipler*: Erzurum 1966, Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı lisans tezi.

AKBAL, Oktay: "Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Yeditepe*: Ağustos 1964, no.: 100.

AKBAL, Oktay: *Konumuz Edebiyat*: İstanbul 1974, Varlık Yayınevi, S 1817, s. 9-16.

AKGÜN, Adnan: *"*Osmanlı Arşiv Belgelerine Göre Edebiyatçılarımızın Resmî Hâl Tercümeleri VII: Hüseyin Rahmi Bey"*, Yedi İklim*: Şubat 1993, S 35, s. 45.

AKTAŞ, Şerif: "Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Büyük Türk Klâsikleri*: 1990, Ötüken Neşriyat, C 10, s. 237-243.

AKYÜZ, Kenan: *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri 1860-1923*: İstanbul 1995, İnkılap Kitabevi.

ALANGU, Tahir: "Hüseyin Rahmi'nin Romancılığı", *Değirmen*: Nisan 1944, Y 2, S 12.

ALANGU, Tahir: "Hüseyin Rahmi", *Ataç*: Ekim 1964, C 3, S 29-30, s. 3-7.

ALANGU, Tahir: "W. Shakespeare ile Hüseyin Rahmi", *Cumhuriyet*: 11 Haziran 1964.

ALANGU, Tahir: *100 Ünlü Türk Eseri*: Milliyet Yayınları, C 2, s. 823-847.

ALÇİÇEK, Esin: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Hikâyeciliği*: İzmir 2010, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tezi.

ALİ RAUF: "Hüseyin Rahmi Ne Bıraktı?", *Tanin*: 18 Mart 1944.

ALPASLAN, Gonca Gökalp: *XIX. Yüzyıl Yazılı Anlatılarında Sözlü Kültür Etkileri*: Ankara 2002, Kültür Bakanlığı Yayınları.

ALPTEKİN, Turan: "Ölümünün 60. Yılında Hüseyin Rahmi Gürpınar'dan Bugüne Yansıyanlar", *Hürriyet Gösteri*: Mart 2004, S 237, s. 26-29.

ALVER, Köksal: "Züppeliğin Sosyolojisi: Türk Romanında Züppe Tipler Örneği", *Hece*: Mayıs/Haziran/Temmuz 2002, S 65-66-67, s. 252-266.

ARPAD, Burhan: "Hüseyin Rahmi'nin Romanları", *Türk Dili*: 1966, C 20, S 213, s. 197-199.

ATAY, Falih Rıfkı: "Hüseyin Rahmi'nin Ölümü", *Ulus*: 12 Mart 1944.

ATEŞ, Ömer; Yusuf ÇOTUKSÖKEN, "Popüler Edebiyat ve Hüseyin Rahmi", *Tema Larousse Tematik Ansiklopedi*: İstanbul 1993-1994, Milliyet Yayınları, s. 86-87.

BALTACIOĞLU, İsmail Hakkı: "Hüseyin Rahmi ve İnsanoğlu", *Yeni Adam*: 2 Ağustos 1945, no.: 553.

BANARLI, Nihat Sami: *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*: İstanbul 1948, C II, Millî Eğitim Basımevi, s. 1059-1062.

BAŞGÖZ, İlhan: "Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Hayatı", *Ülkü*: 16 Mart 1944, Yeni Seri 60.

BAYBARS, Sudi: *Hüseyin Rahmi'nin Yarattığı Tipler*: İstanbul 1948, Türkiyat Enstitüsü Kitaplığı, no.: 320.

BEK, Kemal: "Hüseyin Rahmi ve Boş İnançlar", *Hürriyet Gösteri*: Şubat 1997, S 195, s. 77-79.

BEKİ, Akif: "'Utanmaz Adam' Nasıl Unutulur Arkadaş?", *Hürriyet*: 24 Haziran 2017.

BERKES, Mediha: "Hüseyin Rahmi Romanlarında Kadın Tipleri", *AÜDTCF Dergisi*: Ankara 1945, C 3, S 5, Türk Tarih Kurumu Basımevi, s. 539-552.

BERKES, Mediha: *"*Hüseyin Rahmi'nin Romanlarında Aile ve Kadın*", AÜDTCF Dergisi*: Ankara 1945, C 3, S 3, s. 19-32.

BERKES, Niyazi: "Hüseyin Rahmi'nin Sosyal Görüşleri*", AÜDTCF Dergisi*: Ankara 1945, C 1, S 3 (Mart-Nisan), s. 3-17.

BORATAV, Pertev Naili: "Hüseyin Rahmi'nin Romancılığı", *AÜDTCF Dergisi*: Ankara 1945, C 3, S 2, s. 205-212.

BOZOK, Hüsamettin: "Hüseyin Rahmi", *Yeni Adam*: 13 Mart 1941, no.: 324-325.

BOZOK, Hüsamettin: "Gerçekler Uğruna Savaşan Bir Er", *Yeditepe*: 16-31 Mart 1961, no.: 39.

BOZOK, Hüsamettin: "Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Yeditepe*: 15 Mart 1951.

BOZOK, Hüsamettin: "Hüseyin Rahmi'nin Romanlarında Köy ve Köylü", *Yeditepe*: Ağustos 1964, S 100, s. 4-9.

COŞKUN, Nusret Safâ: "Hüseyin Rahmi'nin Ölümü", *Son Posta*: 10 Mart 1944.

ÇAMLIBEL, Faruk Nafiz: "Hüseyin Rahmi'yi Kaybettik", *Yedigün*: 20 Mart 1944, no.: 576.

ÇAPANOĞLU, Münir Süleyman: "Büyük Romancı Hüseyin Rahmi", *Haber (Akşam Postası)*: 22 Mart 1944.

ÇEVİK, Dilek: *Mürebbiyelik ve Türk Romanında Mürebbiye Tipleri*: Konya 1999, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tezi.

DİMDİK, Pelin: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanlarında Kadın-Erkek İlişkisi*: İstanbul 2014, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı doktora tezi.

DÖLEK, Sulhi: "Hüseyin Rahmi'de Mizah ve Toplumsal Eleştiri", *Güldiken*: Güz 2000, S 22.

DUMANOĞLU, Halil: "Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Kovan*: Mayıs 1944, S 10.

DURAN, Elif: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanlarında Kadın*: İstanbul 2009, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı yüksek lisans tezi.

EMEKSİZ, Pelin Dimdik: "Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanlarında Kahramanlarının ve Anlatıcı Olarak Yazarın Evlilik Hakkındaki Görüşlerinden Hareketle Türk-Osmanlı Toplumunda Evlilik Anlayışı", *Eurasian Academy of Sciences Social Sciences Journal*: 2017, s. 22-47.

EMEKSİZ, Pelin Dimdik: "Kadınlar Dünyası Ekseninde Türk-Osmanlı Toplumunda Kadının Konumu", *Eurasian Academy of Sciences Social Sciences Journal*: 2016, s. 24-39.

ENGİNÜN, İnci: "Hüseyin Rahmi ve Özel Eğitim", *Araştırmalar ve Belgeler*: İstanbul 2000, Dergâh Yayınları.

EREN, Abdurrahman Âdil, "Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Tan*: 22 Kasım 1936.

ERİŞENLER, Satı: "Hüseyin Rahmi Gürpınar ve Halk", *Türk Dili*: 1966, Y 15, S 177, s. 586-591.

ERİŞENLER, Satı: "Hüseyin Rahmi'yi Okurken", *Dost*: Ocak 1965, Yeni Dizi, C 15, S 15.

ERİŞENLER, Satı: "Mürebbiye", *Türk Dili*: Ekim 1966, C XVI, S 181.

ERİŞENLER, Satı: "Nimetşinas", *Türk Dili*: Temmuz 1965, C XV, S 166.

ERTAYLAN, İsmail Hikmet: *Türk Edebiyatı Tarihi*: Bakû 1925-1926, C I, 2. hisse, Azer Neşriyat.

ERTEM, Sadri: "Halkın San'atkârı Hüseyin Rahmi", *Kurun*: 19 Mayıs 1937.

ES, Hikmet Feridun: "Bizdeki Roman Kahramanları", *Akşam*: 15 Eylül 1936.

ES, Hikmet Feridun: "Tanımadığımız Meşhurlar: Bilmediğimiz Hüseyin Rahmi", *Akşam*: 12, 13, 14, 16, 17 Aralık 1944.

ESATOĞLU, Hakkı Selâhaddin: "Hüseyin Rahmi ve Gerçekçi Edebiyat", *Edebiyat Postası*: 15 Haziran 1950, Y 1.

ESEN, Nüket: "Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın İki Romanında Anlatım Teknikleri", *Kuram Kitap*: 11 Mayıs 1996, s. 51-62.

ESEN, Nüket: *Türk Romanında Aile Kurumu (1870-1970)*: İstanbul 1990, Boğaziçi Üniversitesi Matbaası.

FAHRİ, B., "Edebiyat Bahisleri: Hüseyin Rahmi", *Milliyet*: 21 Haziran 1932.

FELEK, Burhan: "Kalem Âleminin Kaybettiği Büyük Kıymet: Üstat Hüseyin Rahmi", *Cumhuriyet*: 10 Mart 1944.

FETHİ NACİ: *40 Yılda 40 Roman:* 1994, Oğlak Yayınları, s. 14-20.

FIRÇA: "Üstad Hüseyin Rahmi", *Karikatür*: 29 Şubat 1936.

GARİPER, Cafer: "Yenileşmenin Başlangıcı ve Öncüleri", *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı (1839-2000)*: Ankara 2005, ed.: Ramazan KORKMAZ, Grafiker Yayıncılık, s. 41-79.

GERÇEK, Selim Nüzhet: "Hüseyin Rahmi ve Eserleri", *İstanbul*: 1 Nisan 1944, S 9.

GEZGİN, Hakkı Süha: *"*Edebi Portreler - Hüseyin Rahmi", *Yeni Mecmua*: 7 Temmuz 1939, S 10, , s. 5.

GEZGİN, Hakkı Süha: "Hüseyin Rahmi de Gitti", *Vakit*: 10 Mart 1944.

GÖÇGÜN, Önder: "Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanlarında Çocuklar", *Türk Dili*: 1985, S 400, s. 228-235.

GÖÇGÜN, Önder: "Ölümünün Otuzuncu Yıldönümünde Hüseyin Rahmi", *Hisar*: Mart 1974, C 14, S 123, s. 6-7.

GÖÇGÜN, Önder: *Hüseyin Rahmi Gürpınar: Hayatı, Edebî Kişiliği ve Eserleri, Eserlerinden Seçmeler, Hikâyeleri, Tiyatroları, Tenkidleri, Mektupları, Makaleleri, Röportajları, Hakkında Yazılanlar, Bibliyografya*: Ankara 1990, Kültür Bakanlığı Yayınları.

GÖÇGÜN, Önder: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanları ve Romanlarında Şahıslar Kadrosu*: Ankara 1987, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

GÖÇGÜN, Önder: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanları ve Romanlarında Şahıslar Kadrosu*: Ankara 1993, Kültür Bakanlığı Yayınları.

GÖKMAN, Muzaffer: *Hüseyin Rahmi Gürpınar - Açıklamalı Bibliyografya*: İstanbul 1966, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

GÖVSA, İbrahim Alâaddin: "Hüseyin Rahmi", *Meşhur Adamlar Ansiklopedisi*: 1943, s. 753-754.

GÜLER, Cemal Nâdir: "Türk Mizah San'atı Bir Ustasını Kaybetti", *Amcabey*: 18 Mart 1944, C 3, S 68.

GÜNGÖR, Selâhaddin: "Hüseyin Rahmi'nin Yarım Asırlık Dostu Kitabçı Hilmi Anlatıyor", *Son Telgraf*: 11 Mart 1944.

GÜNYOL, Vedat: "Hüseyin Rahmi Gürpınar'a Göre Hayat", *Yücel*: Temmuz 1944, C XVII, Y 10, S 99.

GÜNYOL, Vedat: "Hüseyin Rahmi Gürpınar'a Göre San'atkârın Cemiyet İçindeki Yeri ve Rolü", *Yücel*: Şubat 1941, C 12, S 72.

GÜRPINAR, Hüseyin Rahmi: *Gazetecilikte Son Yazılarım 2*: İstanbul 2002, Özgür Yayınları.

GÜVEMLİ, Zâhir: "Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Vakit*: 12 Mart 1944.

GÜZELCE, Ilgaz: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanlarında Kadın Tipleri ve Kadın Eğitimi Unsuru*: İzmir 2006, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tezi.

HARMANCI, Abdullah: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Öyküleri ve Öykücülüğü*: Konya 2010, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü doktora tezi.

HAYRİ, Alp: "Üstadın Ölümünden Evvelki Günlere ve Ölümü Gününe Ait Hâtıralar", *Cumhuriyet*: 10 Mart 1944.

HIZARCI, Suat: *Hüseyin Rahmi Gürpınar, Hayatı, Sanatı, Eserleri*: İstanbul 1964, Varlık Yayınları.

HIZARCI, Suat: "Hüseyin Rahmi Bey", *Kim*: 20 Ağustos 1964, no.: 318.

HIZARCI, Suat: "Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Eserlerini Oyunlaştırma Yarıştırması", *Dost*: Mayıs 1965, Yeni Dizi, C 16, S 7.

HIZARCI, Suat: "Hüseyin Rahmi'den Seçmeler", *Sosyal Adalet*: Ağustos 1964, no.: 19.

İLDEŞ, Özgür: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın 1919'a Kadar Olan Romanlarında Yapı, Tema, Anlatım (1889-1919)*: Ankara 2009, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü doktora tezi.

İLERİ, Selim: "Türk Öykücülüğünün Genel Çizgileri", *Türk Dili - Türk Öykücülüğü Özel Sayısı*: Temmuz 1975, S 286, s. 2-32; 2. baskı: Eylül 2008.

İMSET, Hulûsi İsmet: "Hüseyin Rahmi", *Son Posta*: 10 Mart 1944.

İNCİ, Handan: "Tip Yaratma Tekniği Olarak Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanlarında Argo", *Türk Kültüründe Argo*: Hollanda 2002, ed.: Emine GÜRSOY-NASKALİ, Gülden SAĞOL, Türkistan ve Azerbaycan Araştırma Merkezi Yayınları, s. 213-222; 2. baskı: İstanbul 2016, KaKitap.

İNCİ, Handan, "Türk Edebiyatı'nın Kedili Öyküleri", *Kitap-lık*: Temmuz-Ağustos 2006, S 96.

İNCİ, Handan: "Türk Romanının İlk Yüz Yılında Anlatım Tekniği ve Kurgu", *Kitap-lık*: Ekim 2005, S 87.

İNSEL, Avni: "Hüseyin Rahmi'ye Dâir", *Servet-i Fünûn*: Ekim 1944, Y 53, C 94, S 24-25.

KABAKLI, Ahmet: "Hüseyin Rahmi ve Halide Edip", *Tercüman*: 15 Mart 1964.

KABAKLI, Ahmet: *Türk Edebiyatı*: 1974, Türk Edebiyatı Yayınları, C III, 3. baskı, s. 312-324.

KAPLAN, Mehmet: "Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanlarında Aslî Tipler", *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar I*: İstanbul 1976, Dergâh Yayınları, s. 458-475.

KAPLAN, Mehmet: "Hüseyin Rahmi'nin Üslûbu ve Hayat Görüşü", *Edebiyatımızın İçinden*: 2004, Dergâh Yayınları, s. 90-96.

KAPLAN, Mehmet: *Edebiyatımızın İçinden*: 1976, Dergâh Yayınları.

KAPLAN, Mehmet: *Hikâye Tahlilleri*: 1997, 6. baskı, Dergâh Yayınları.

KAPLAN, Mehmet: *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar I*: 1976, Dergâh Yayınları.

KAPLAN, Mehmet: *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar II*: 1976, Dergâh Yayınları.

KAPLAN, Mehmet: İnci Enginün ve Birol Emil, *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar 1*: 1995, Dergâh Yayınları, 3. baskı.

KAPLAN, Mehmet; İnci ENGİNÜN; Birol EMİL, *Yeni Türk Edebiyatı Antolojisi II 1865-1876*: 1993, Marmara Üniversitesi Yayınları, 2. baskı.

KARAALİOĞLU, Seyit Kemal: *Resimli Motifli Türk Edebiyatı Tarihi 3: Cumhuriyet Edebiyatı*: 1985, İnkılap Kitabevi Yayınları, s. 95-156.

KARATAY, Namdar Rahmi: "Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Yaşayan Tarafı", *Ulus*: 1 Nisan 1944, no.: 8140.

KARAY, Refik Halid: "Dünki İstanbul Hayatının En Büyük Tarihçisi: Hüseyin Rahmi", *Tan*: 9 Nisan 1944.

KAYGANA, Mehmet: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın 1919-1944 Yılları Arasında Yazdığı Romanlarında Yapı Tema ve Anlatım*: Ankara 2008, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü doktora tezi.

KERMAN, Zeynep: "Hüseyin Rahmi ve Halid Ziya'da Mürebbiye Meselesi", *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*: 1986, C 24-35, s. 299-304.

KERMAN, Zeynep: "Şık Romanı", *Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi II, Prof. Dr. Harun Tolasa Özel Sayısı*: İzmir 1983, s. 58-73.

KOCATÜRK, Vasfi Mahir, *Türk Edebiyatı Tarihi*: Ankara 1970, Edebiyat Yayınevi.

[KORKMAZ] Zeynep DENGİ, "Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Fikir Cephesi", *Ülkü*: 16 Mart 1944, Yeni Seri 60.

KOŞAR, Emel: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanlarında Batıl İnançlar*: 2008, Piya-Art Yayıncılık.

KUTLU, Şemsettin: *Başlangıçtan Günümüze Kadar Türk Romanları*: 1970, Türkiye Yayınevi.

KUTLU, Şemsettin: *Servet-i Fünun Edebiyatı*: 1988, Toker Yayınları.

Kuyruklu Yıldız Altında Bir Ev: 2000, Adalar Vakfı Yayınları.

LEKESİZ, Ömer: *Yeni Türk Edebiyatı'nda Öykü*: 1997, Kaknüs Yayınları.

LEVEND, Âgâh Sırrı: "Ölümünün 25. Yıldönümünde Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Türk Dili*: Haziran 1969, C 20, S 213.

LEVEND, Agâh Sırrı, *Hüseyin Rahmi Gürpınar*: Ankara 1964, Türk Dil Kurumu Yayınları.

LEVEND, Agâh Sırrı, *Türk Edebiyati Tarihi I*: 1973, Türk Tarih Kurumu Yayınları, s. 54-55.

MECDİ, Tevfik: *Cadı Mes'elesine Dâir — Recm*: Dersaadet 1329, Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı.

MİYASOĞLU, Mustafa: *Roman Düşüncesi ve Türk Romanı*: 1998, Ötüken Neşriyat, s. 112-117.

MORAN, Berna: "Alafranga Züppeden Alafranga Haine", *Birikim*: Mayıs 1977, C 5, S 27, s. 7-17.

MORAN, Berna: "Hüseyin Rahmi Gürpınar'da Sosyalizm ve Haydutluk", *Birikim*: Haziran 1975, C 1, S 4, s. 5-9.

MORAN, Berna: "Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Yüksek Felsefesi, Şıpsevdi", *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış*: 1991, C I, s. 87-116.

MORAN, Berna: "Türk Romanında Fantastiğin Serüveni", *Hürriyet Gösteri*: Mayıs 1992, S 138, s. 7-12.

MORAN, Berna: *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 1*: 1997, İletişim Yayınları, 6. baskı.

MORAN, Berna: *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış I*: 2007, İletişim Yayınları.

MORKAYA, Burhan Cahit: "Hüseyin Rahmi Türk Romancılığında Mekteb Kurmuş Bir Üstaddı", *Son Posta*: 11 Mart 1944.

MUTLUAY, Rauf: *"*Konuları ve Kişileriyle Hüseyin Rahmi Gürpınar*", Papirüs*: 1969, S 33.

MUTLUAY, Rauf: "Öyküleriyle Hüseyin Rahmi", *Türk Dili - Türk Öykücülüğü Özel Sayısı*: Temmuz 1975, S 286; 2. baskı: Eylül 2008.

MUTLUAY, Rauf: *Bende Yaşayanlar*: 1977, İş Bankası Yayınları.

NACİ, Fethi: *40 Yılda 40 Roman*: 1994, Oğlak Yayınları, s. 14-20.

NACİ, Fethi: *Türkiye'de Roman ve Toplumsal Değişme*: 1981, Gerçek Yayınları.

NACİ, Fikret: "Celal Nuri Beyefendi'ye", *Edebiyat-ı Umûmiye*: 5 Teşrin-i Evvel 1335 (1919), Mecmua no.: 85.

NACİ, Fikret: "Hüseyin Rahmi Bey ve Roman", *Yeni Fikir*: 15 Eylül 1926, no.: 16.

NACİ, Fikret: "Hüseyin Rahmi Bey'in Âsârı", *Yeni Fikir*: 15 Kânun-ı Evvel 1926, no.: 18.

NACİ, Fikret: "Tutuşmuş Gönüller", *Yeni Fikir*: 15 Kânun-ı Evvel 1926, no.: 18.

NİHAT, Mustafa: *Türkçe'de Roman, Hakkında Bir Deneme*: 1936, Remzi Kitabevi.

NÜZHET, Sadri: *(Cadı) Münasebetiyle (Feth-i Meyyit'e) İsyan*: 1329, Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı.

OKAY, Orhan: *Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı*: 2005, Dergâh Yayınları.

OKSAL, Sedat: "Roman San'atı ve Hüseyin Rahmi", *Tanin*: 10 Nisan 1944.

OKTAY, Ahmet: *Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı (1923-1950)*: Ankara 1993, s. 755-776.

OSMAN NİHAD: "Hüseyin Rahmi'nin Arkasından", *Ankara Postası*: 27 Mart 1944.

OSMAN SABAHADDİN: "Günü Geçen Bir Dâvâ", *Yarım Ay*: 15 Mart 1943, no.: 169.

OZANSOY, Halid Fahri: "Hüseyin Rahmi'yi Düşünürken", *Son Posta*: 18 Mart 1944.

OZANSOY, Halid Fahri: "Ölümünün 25. Yılında Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Tercüman*: 13 Mart 1969, no.: 2659.

OZANSOY, Halit Fahri: "Hüseyin Rahmi Gürpınar'a Ait Enteresan Hatıralarım", *Tercüman*: 20 Mayıs 1964.

ÖNERTOY, Olcay: "Doğumunun 100. Yılında Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romancılığı", *Türk Dili*: Ağustos 1964, no.: 155, s. 842-847.

ÖNERTOY, Olcay: "Oyun Yazarı Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Türkoloji Dergisi*: 1977, C 7, S 1, s. 55-71.

ÖRİK, Nahid Sırrı: "Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Ulus*: 25 Mart 1944.

ÖZBALCI, Mustafa: "Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Bazı Romanlarında Ferdi ve Sosyal Tenkit", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*: Samsun 1991, S 6.

ÖZCAN, Celâl: "Ölümünün 32. Yılında Hüseyin Rahmi", *Varlık*: 1977, Y 43, S 833, s.13.

ÖZERDİM, Sâmi Nabi: "Doğumunun Yüzüncü Yılında Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Türk Dili*: Ekim 1964, no.: 157.

ÖZMEN, Kemal: "Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanlarında Fransız Kişiler", *FDE Yazın ve Dilbilim Dergisi*: Ankara 1979, no.: 3, s. 150-166.

ÖZÖN, Mustafa Nihad: "Hüseyin Rahmi Bibliyografyası", *Ulus*: 1 Nisan 1944, no.: 8140.

ÖZÖN, Mustafa Nihat: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'dan Seçilmiş Parçalar ve Eserleri Hakkında Mütalaalar,* Hilmi Kitabevi, 1945.

ÖZÖN, Mustafa Nihat: *Son Asır Türk Edebiyatı Tarihi*: 1941, Maarif Matbaası.

ÖZTÜRK, Halil Nimetullah: "Hüseyin Rahmi Mütefekkir", *Vakit*: 10 Mart 1944.

ÖZYALÇINER, Adnan: *"*Çağdaş Bir Yazar: Hüseyin Rahmi Gürpınar*", Güldiken*: 2000, Güz, S 22, s. 10.

PARLA, Jale: *Babalar ve Oğullar - Tanzîmat Romanının Epistemolojik Temelleri*: 1993, İletişim Yayınları, 2. baskı.

POLAT, Nazım H.: "Hüseyin Rahmi'nin 'Cadı' Romanı Hakkında Münakaşalar", *Türk Dünyası Araştırmaları*: Aralık 1982.

SAFA, Peyami: "Türk Romanının Büyük Kaybı: Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Tasvir-i Efkâr*: 11 Mart 1944.

SAĞLAM, Nuri: "Ben Deli miyim? Romanında Ahlaka Aykırı Neşriyat Yaptığı Gerekçesiyle Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Yargılanması", *İÜ Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*: İstanbul 2005, no.: XXXII, s. 1-20.

[SAYMAN], Mecdi Sadrettin: "Büyük Romancımız Hüseyin Rahmi Bey'de İki Saat", *Yeni Kitap*: Temmuz 1928, S 3.

SERASLAN, Halim: *Cariyelik ve Türk Romanında Bazı Cariye Tipleri*: Konya 2000, Selçuk Üniversitesi Vakfı Yayınları.

SERVER, İskit: "Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Aylık Ansiklopedi*: 1943, S 49, C V, s. 1408-1410.

SEVENGİL, Ahmet Refik: *Hüseyin Rahmi Gürpınar, Hayatı, Hatıraları, Eserleri Hakkında Mütalaalar*: 1945, Hilmi Kitabevi.

SEVENGİL, Refik Ahmet: "Hüseyin Rahmi Bey - Hayatı ve Eserleri", *Dârülbedâyi Mecmuası*: 1932, no.: 35.

SEVENGİL, Refik Ahmet: "Hüseyin Rahmi Bey ve Kahramanları", *Yedigün*: 23 Mayıs 1934, no.: 63.

SEVENGİL, Refik Ahmet: *Hüseyin Rahmi Gürpınar*, *Hayatı, Hatıraları, Eserleri, Münakaşaları, Mektupları*: 1944, Hilmi Kitabevi.

SEVİNÇLİ, Efdal: *Hüseyin Rahmi Gürpınar, Yaşamı, Sanatçı Kişiliği*: 1990, Arba Yayınları.

[SEVÜK], İsmail Habip: *Edebî Yeniliğimiz II*: 1932, Maarif Vekâleti Devlet Matbaası.

[SEVÜK], İsmail Habip: *Tanzîmattan Beri I, Edebiyat Tarihi*: 1944, Remzi Kitabevi, s. 226-232.

SEYDA, Mehmet: "Doğumunun 11. Yıldönümünde Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Forum*: Ankara 1964, S 15, s. 16-17.

SINAR, Alev: "Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Eserlerinde Âdet ve Gelenekler", *Türkiye Günlüğü*: 2000, S 63, s. 88-100.

[SOLOK] Kudret, Cevdet: *Hüseyin Rahmi Gürpınar*: Ankara 1974, 3. baskı, Varlık Yayınları.

[SOLOK] Kudret, Cevdet: *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman 1859-1959 II (Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Kadar (1911-1922)*: Ankara 1978, Varlık Yayınları.

[SOLOK] Kudret, Cevdet: *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman I (Tanzimat'tan Meşrutiyet'e Kadar 1859-1910*: 1977, Varlık Yayınevi.

SU, Hüseyin: *Öykümüzün Hikâyesi*: Ankara 2000, Hece Yayınları.

SUPHİ RIZA: "Hüseyin Rahmi", *Bilgi Âlemi*: 1 Kânun-ı Evvel 1931.

SÜHA, Hakkı: "Hüseyin Rahmi'ye Jübile", *Kurun*: 13 Mayıs 1937.

SÜHA, Hakkı: "Hüseyin Rahmi", *Yeni Mecmua*: 7 Temmuz 1939, no.: 10.

SÜNER, Necip: "Hüseyin Rahmi İçin", *Yeni Adam*: 4 Mayıs 1944, no.: 488.

ŞEN, Semra: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanlarındaki Folklor Unsurları*: Erzurum 1995, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü doktora tezi.

ŞEN, Semra: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Şık, Tesadüf, Şıpsevdi, Metres Adlı Eserlerinde Halk Edebiyatı Unsurları*: Erzurum 1987, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tezi.

TALU, Ercüment Ekrem: "Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Yeni Sabah*: 10 Mart 1944.

TANER, Haldun: "Ölümünün 7. Yıldönümünde Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Yeni İstanbul*: 11 Mart 1951.

TANJU, Sadun: "Hüseyin Rahmi Bey ve Biz*", Ulus*: 17 Ağustos 1964.

TANJU, Sadun: "Kızgınlığı Müthişti*", Ulus*: 20 Ağustos 1964.

TANPINAR, Ahmet Hamdi: "Romana ve Romancıya Dâir Notlar", *Ulus*: 1 Nisan 1944, no.: 8140.

TANPINAR, Ahmet Hamdi: "Türk Edebiyatında Cereyanlar", *Yeni Türkiye*: 1959, Nebioğlu Basımevi, s. 343-374.

TANPINAR, Ahmet Hamdi: *Edebiyat Üzerine Makaleler*: 1995, haz.: Zeynep KERMAN, 7. baskı, Dergâh Yayınları.

TANPINAR, Ahmet Hamdi: *On Dokuzuncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*: 1942, Bürhaneddin Matbaası.

TANRIKULU, Abdullah: *Hüseyin Rahmi Gürpınar*: 1974, Toker Yayınları.

TANSEL, Fevziye Abdullah: "Gürpınar, Hüseyin Rahmi", *Türk Ansiklopedisi*, Ankara 1970, C 18, s. 223-228.

TANSEL, Fevziye Abdullah: "Hüseyin Rahmi'nin Halkçılığı", *Kubbealtı Akademi Mecmuası*: 1 Ekim 1972, C 1, S 4, s. 36-46.

TANSEL, Fevziye Abdullah: *Gürpınar, Hüseyin Rahmi*: Ankara 1970, Edebiyat Yayınevi.

TANSEL, Feyziye Abdullah: "Hüseyin Rahmi Gürpınar", *İslâm Ansiklopedisi*: 1997, Millî Eğitim Bakanlığı, C 5/1, s. 655-663.

TANYOL, Cahit: "Hüseyin Rahmi'nin Kahramanları", *Değirmen*: Nisan 1944, S 12, s. 153-154.

TATARLI, İbrahim; Rıza MOLLOF: *Hüseyin Rahmi'den Fakir Baykurt'a Marksist Açıdan Türk Romanı*: 1969, Habora Kitabevi.

[TEPEDELENLİOĞLU], Nizameddin Nazif: "Hüseyin Rahmi", *Son Telgraf*: 11 Mart 1944.

THEODOR, Menzel: "Hüseyin Rahmi", *The Encyclopaedia of Islam*: 1927, C 2, S 367.

TİLKİ, Bahriye: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanlarında Çocuk*: İstanbul 1990, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tezi.

TİMUR, Taner: *Osmanlı-Türk Romanında Tarih, Toplum ve Kimlik*: 1991, Afa Yayınları, s. 46-49.

TOKER, Şevket: "Şıpsevdi Romanı", *Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*: İzmir 1983, S 2, s. 148-172.

TOKER, Şevket: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanlarında Alafranga Tipler*: İzmir 1990, Ege Üniversitesi Basımevi.

TOPLU İĞNE [Hamdullah Suphi TANRIÖVER]: "Vur Abalıya", *Davul*: 1 Nisan 1325 (1909), no.: 20.

Türk Dili - Roman Özel Sayısı: Ankara 1964, S 154, Türk Dil Kurumu Yayınları.

Türk Dili - Türk Öykücülüğü Özel Sayısı: Ankara 1975, S 286, Türk Dil Kurumu Yayınları; 2. baskı: 2008.

ULUNAY, Ref'i Cevad: "Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Tan*: 21 Mayıs 1943.

ULUNAY, Ref'i Cevad: "Kalemin Matemi", *Tan*: 10 Mart 1944.

ULUNAY, Ref'i Cevad: "Kaybettiğimiz Büyük Romancı Hüseyin Rahmi'nin Şahsiyeti ve Eserleri", *Tan*: 12 Mart 1944.

VÂ-NÛ: "Hüseyin Rahmi", *Akşam*: 10 Mart 1944.

YALÇIN, Alemdar: *Siyasal ve Sosyal Değişmeler Açısından Cumhuriyet Devri Türk Romanı*: Ankara 2002, Akçağ Yayınları.

YARDIMCI, İlhami: "Hüseyin Rahmi'nin Hususiyetleri: Hemşiresinin Kızı Safder Hanım Anlatıyor", *Çınaraltı*: 18 Mart 1944, no.: 130.

YARDIMCI, İlhâmi: "Rahmetli Büyük Üstad Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Çınaraltı*: Eylül 1944, no.: 130.

YAVUZ, Hilmi: *Roman Kavramı ve Türk Romanı*: 1977, Bilgi Yayınevi.

YAZAR, Mehmet Behçet: "Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Yedigün*: 4 Ağustos 1941, no.: 439.

YAZGIÇ, Dr. Kâmil: "Hüseyin Rahmi", *Vakit*: 13 Mart 1944.

YESARİ, Mamut: "Büyük Kaybımız", *İleri*: 18 Mart 1944.

YEŞİLYURT, Evrim: *Hüseyin Rahmi Gürpınar Hayatı ve Eserleri*: Ankara 2002, Yeryüzü Yayınevi.

YILMAZ, Durali: "Cadı", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*: 1977, Dergâh Yayınları, C 2, s. 2-3.

YILMAZ, Durali: *Roman Kavramı ve Türk Romanının Doğuşu*: Ankara 1997, Akçağ Yayınları.

YILMAZ, Durali: *Romanımız ve İnsanımız*: 1976, Nakışlar Yayınevi.

YÜCEBAŞ, Hilmi: *Bütün Cepheleriyle Hüseyin Rahmi Gürpınar*: 1964, İnkılap ve Aka Kitabevleri.

YÜCEL, Hasan Âli: *Edebiyat Tarihimizden I*: Ankara 1957, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

YÜZÜNCÜ, Esat Feyzi: "Hüseyin Rahmi", *Son Telgraf*: 11 Mart 1944.

ZEKÂ, Semih: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Roman ve Hikâyelerinde Mizah*: 2004, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tezi.

ZÜMRÜTKAL, Şerif Şenol: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Hikâyeleri Üzerine Bir İnceleme*: İstanbul 2012, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tezi.

Prof. Dr. Emine Gürsoy Naskali

Giriş

Hüseyin Rahmi Gürpınar, *Tebessüm-i Elem* adlı romanını 1923 Heybeliada'da tamamlamıştır. Roman ilk olarak 1339 (1923) yılında Kitaphane-i Hilmi tarafından Bab-ı Ali Caddesi'nde bulunan Evkaf-ı İslamiye Matbaasında basılarak yayımlanmıştır. 1967 yılında Atlas Yayınevi tarafından romanın adı sadeleştirilerek *Acı Gülüş* adıyla basılmıştır. 2001 yılında Özgür Yayınevi, 2013 yılında da Everest Yayınevi tarafından yayımlanmıştır. Elinizdeki yayın, romanın ilk baskısı esas alınarak hazırlanmıştır.

Roman, Batılılaşmanın yanlış algılanışı etrafında kurulmuştur.

Berkay Toğral

MUKADDİME

Yangından Kurtulan Hakikatler

Aksaray harik-i hailinin[1], hanmansuz[2] o büyük ateşin haftasında idi. Emirgân'da müstecir[3] bulunduğumuz hanenin denize nazır penceresi önünde ihvandan[4] bir zatla oturuyor idik… Boğaziçi'nin Arnavutköyü Burnu'ndan Beykoz Koyu'na doğru uzanan behiştî[5] iki yeşil sahilini, güneşin hareli[6] mavi sular üzerine saçtığı pırlantaları, işlediği müzehhep[7] nukuşu[8], tabiatın bu ihtişam-ı bedayii[9] üzerinde koşan vapurları, beyaz kanatlarıyla uçan kotraları[10], pürneşe ve safa[11] ve raksan[12] dolaşan bu irili ufaklı merakibi[13] valihane[14] temaşaya[15] vakf-ı enzar[16] eylemekte iken önümüzdeki rıhtıma bir

---

1 harik-i hail: korkunç yangın
2 hanmansuz: ev bark yakan
3 müstecir: kiracı
4 ihvan: kardeş, arkadaş
5 behiştî: cennet gibi
6 hare: parlak çizgi
7 müzehhep: yaldızlanmış
8 nukuş: nakışlar
9 ihtişam-ı bedayi: güzel ve ender olan gösteriş
10 kotra: hafif yelkenli
11 pürneşe ve safa: çok keyifli ve neşeli
12 raksan: dans eden
13 merakip: binekler
14 valihane: şaşkınca
15 temaşa: izleme
16 vakf-ı enzar: bakışları bilen

yük kayığı yanaştı. Muhterik[17] hanemizden kurtarılabilen eşyanın geldiğini haber verdiler. Belleri bükük hamallar, dar ve dik merdivenli yokuştan yukarı, ağır, mevzun[18], metin[19] ve ihtiyatlı[20] adımlarla taşımaya başladılar. Aman ya Rabbi gelen bu eşya ne hâlde idi… Bunlara eşya değil, döküntü bile denemezdi. Çamurlar içinde, otları, pamukları fırlamış minderler, döşekler, hurdehaş[21] iskemleler, etajerler[22], eğrilmiş büğrülmüş karyola parçaları, yalnız çerçeve kalmış aynalar, kapakları açılmış, dişleri dökülmüş piyano… Hep bunları temiz ve sağlam olarak bırakıp çıkmış bir hane sahibi için bu ne elim[23] bir manzara idi… Bu döküntüleri, hamallar evin alt kat sofasına[24] ağır ağır yığıyorlardı. Aşağıya indim. Eşyayı nakle vesatet[25] eden zatın iki eline sarılarak:

— Kitaplarım… dedim, Hani ya kitaplarım?..

Bir itizar-ı müessifle[26] şu cevabı aldım:

— Maatteessüf[27] kitaplarınızdan mevcuda nispeten hemen hiçbir şey çıkarılamadı. Sizi tanıyanlardan bazı zevat[28] kitap kurtarmak için çuvallar ile gelmişler fakat haneyi bekleyen Kürt bunları içeri bırakmamış, sonradan pek ziyade ibram[29] gösterenlere karşı "Kitabı ne yapacaksınız? Kâğıt parçalarından ne olur? Kaç para eder? Kurtaracaksanız eşya kurtarınız…" cevab-ı cahilanesini[30] vermiş. Yan-

17 muhterik: ateşte yanmış olan
18 mevzun: ağırlığı ölçülmüş, tartılmış
19 metin: sağlam
20 ihtiyat: tedbirli ve ölçülü davranma, sakınma
21 hurdehaş: paramparça
22 etajer: kapaksız, küçük mobilya, raf
23 elim: çok üzücü, çok elem verici
24 sofa: hol
25 vesatet: vasıta olma, aracılık etme
26 itizar-ı müessif: üzüntü verici özür dileme
27 maatteessüf: üzülerek belirteyim ki, esefle ifade edeyim ki
28 zevat: kimseler
29 ibram: can sıkacak şekilde ısrar etme, zorlama
30 cevab-ı cahilane: cahilce cevap

gının sizin haneye kadar savleti[31] memul edilmediği[32] için biz geç kaldık. Filhakika[33] sizin evler, harikin son haddini teşkil etti. Orada söndü. Biz yetiştiğimiz zaman ittisali[34] ateş almış, ev âdeta kızmıştı. Polisler, dışarı çıkmamız için kapının önünde mütemadiyen[35] düdük çalıyorlardı. Beş on dakika içinde elimize ne geçirebildikse dışarı attık. Kitap olarak ufak bir yatak bağıyla bir soba odunluğu içine bazı ciltler doldurabildim. İşte bundan ibaret…

Hemen soba odunluğunu aradım. İçinde bir yığın siyah ciltler yatıyordu… Voltaire'in külliyatı[36]… Numara sırasıyla ciltleri saydım. Her ikisi bir arada mücellet[37] olmak üzere doksan iki ciltten yalnız sonuncusu, fihrist[38] cildi yoktu. Ötekiler tamamdı. Bütün hikmetlerine karıştırdığı ince istihzalar[39] ile hayatımın en hüznalud[40] zamanlarında beni oyalayan, düşündüren, güldüren, derin derin mecbur-ı tefekkür[41] eden bu enis-i kıymetdarım[42], sanki o günü, o siyah ciltler arasında beni şöyle müteselli[43] ediyordu:

— Aziz dostum sana mülaki[44] olmak için alevler içinden kaçarak işte geldim. Müheyya-yı iştial[45] bir hanenin, tahlis[46] için kızgın köşe bucağında dolaşan acil bir dest-i himmete[47], hemen manevi

---

31 savlet: bütün gücüyle saldırma, şiddetli hücum, saldırı
32 memul etmek: ummak, beklemek
33 filhakika: gerçekten
34 ittisal: bitişme, ulaşma
35 mütemadiyen: ara vermeden, durmadan
36 külliyat: bir müellifin yazmış olduğu eserlerin bütünü
37 mücellet: ciltlenmiş, ciltli
38 fihrist: içindekiler
39 istihza: biriyle ince ince alay etme, eğlenme
40 hüznalud: hüzünle karışmış, hüzünlü
41 mecbur-ı tefekkür: düşünmek zorunda olan
42 enis-i kıymetdar: değerli, kıymetli dost
43 müteselli: avunan, teselli bulan
44 mülaki: buluşan, kavuşan
45 müheyya-yı iştial: tutuşmaya, alev almaya hazır
46 tahlis: kurtarma
47 dest-i himmet: yardım eli

denecek bir hüsn-i tesadüfle[48] binlerce mücelledat[49] arasından ben, sokularak kurtuldum… Senin akşama yaklaşan bakiye-i ömrünü[50] işgal edip de artacak daha bende çok sayfalar bulabilirsin…

Fakat devre-i hükmiyesi[51] eskimiş bu ihtiyar dostumdan başka ne kadar yâr-ı vefakâr[52] başka feylesoflarım[53], hikâyenüvislerim[54], ne sevimli meslektaşlarım, sanatımı benim yalnız başıma erişemeyeceğim hurdeleriyle[55], bedayiiyle[56] bana talim eden[57] ne büyük üstatlarım vardı. Hep bunların kütüphanemdeki varlıkları birer avuç kül olmuştu. Üç büyük yerli ve camlı dolap, bir yük, iki büyük etajer, bir kütüphane lebalep[58] bunlar ile dolu idi. Kitap kıymetini bilmeye başladığım otuz senelik bir devre-i hayatımda[59], en mübrem[60] ihtiyacatımdan[61] iktisat ederek[62] mağrur[63] bir neşe ile cilt cilt üzerine yığdığım, bazıları nedretleri[64] hasebiyle[65] vaktiyle aldığım fiyatlara nispeten bugün sekiz on misli kıymet peyda etmiş[66] öyleleri vardı ki hazinesini karıştıran bir hasis[67] gibi gözümden sakınarak,

---

48 hüsn-i tesadüf: güzel rastlantı
49 mücelledat: ciltlenmiş olanlar
50 bakiye-i ömr: ömürden geri kalan
51 devre-i hükmiye: hüküm devresi
52 yâr-ı vefakâr: vefalı sevgili
53 feylesof: filozof
54 hikâyenüvis: hikâye yazan, hikâyeci
55 hurde: ince mana, nükte
56 bedayi: yeni, görülmemiş, güzel ve ender şeyler
57 talim etmek: öğretmek, belletmek
58 lebalep: ağzına kadar dolu
59 devre-i hayat: hayat dönemi
60 mübrem: kaçınılmaz, vazgeçilmez, zaruri
61 ihtiyacat: ihtiyaçlar
62 iktisat etmek: tasarruf etmek, tutumlu davranmak
63 mağrur: kibirli, gururlu
64 nedret: nadir bulunma, azlık
65 hasebiyle: dolayısıyla
66 peyda etmek: edinmek, elde etmek
67 hasis: cimri, pinti

ihtiramdan[68] titreyen ellerimle vakit vakit severek, perestiş ederek[69] yine yerlerine kor idim.

Henüz on dokuz yirmi yaşında bulunduğum esnada benim bu kitap perestişkârlığımı[70] bilen müşirandan[71] Vidinli Tevfik Paşa merhum bir gün beni Vefa'daki konağına celp[72] ile bir kütüphane dolusu Fransızca kitap ihda etmişti[73]. Ben onları uşaklar ile beraber kucak kucak büyük bir yük arabasına taşıyarak haneme nakletmiş, sevincimden bir hafta uyuyamamıştım.

Bunları artık tedarik[74] her suretle müstehil[75], pek çok emek sarf ederek vücuda getirdiğim dört beş hikâyem, piyeslerim, notlarım vardı. Yatak bağına koştum. Açıp karıştırdım. Aradıklarımdan hiçbirini bulamadım. Birtakım lüzumsuz kitap ve gazete döküntülerinden başka bir şey yoktu. Bu kitaplardan çoğunun sayfa kenarlarında haşiyelerim[76], mülahazalarım[77] vardı. Bunlar uzun senelerin mahsulat-ı tetebbuu[78] idi. Mekteplerdeki kütüb-i tahsiliyem[79], defterlerim, mükâfatlarım[80], zikr-i cemillerim[81] en iptidai[82] resim kayelerine[83] varıncaya kadar hep mevcut idi. En sagir[84] sinnimden[85] beri aldır-

---

68 ihtiram: saygı, hürmet
69 perestiş etmek: tapmak, tapınmak
70 perestişkâr: tapan, tapınan
71 müşiran: mareşaller
72 celp: getirtme, getirtilme, çağırtma
73 ihda etmek: hediye etmek
74 tedarik: edinme, sağlama, hazır etme
75 müstehil: olması mümkün olmayan, imkânsız
76 haşiye: bir sayfanın kenarlarına veya altına, metnin herhangi bir noktasıyla ilgili olarak yazılan açıklama
77 mülahaza: düşünce
78 mahsulat-ı tetebbu: etraflıca inceleyip araştırma ürünleri
79 kütüb-i tahsiliye: ilim öğrenmek için okuma kitapları
80 mükâfat: bir başarının, iyi ve güzel bir davranışın karşılığı olan şey
81 zikr-i cemil: güzel söz söyleme
82 iptidai: ilk
83 kaye (*cahier*): defter
84 sagir: küçük, ufak
85 sin: yaş

mış olan müteaddit[86] fotografilerimi havi[87] albüm de yok idi. Bu cansuz[88] ateş; beni ta bebeklik zamanıma kadar rapteden[89] en tatlı, en ruhnevaz[90] bütün vesaik[91] ve yadigâr-ı sabavet ü şebabımdan[9293] bir anda ayırmıştı.

Başımı duvara dayadım. Bir çocuk gibi ağlamaya başladım. Misafirim bulunan zat, tesliyetbahş[94] kıymetdar bir şey keşfedebilmek ümidiyle evde bir yandan dökümtüleri karıştırıyordu. Nihayet bağırdı:

— Çocuk olma birader… Sen ki bu hayatın hiçliğini bilmeyenlere göstermeye uğraşırken böyle bir felaket karşısında niçin metanetini[95] muhafaza edemiyorsun? Bilenler de bilmeyenler gibi aynı zaafın mağlubu olduktan sonra tecrübelerin neye yarayacak? İşte bu saat senin için bir imtihan günüdür. Sen bunu cezadide[96] bir mektep çocuğu gibi gözyaşlarıyla değil hâl-aşina[97] bir feylesof tebessümüyle geçiştirmelisin. Gel bak… Gel, işte al sana bir cilt daha… Belki işe yarar bir şeydir.

Misafirim; hotozu[98], camlı kanatları kırılmış, bir mecruh[99] gibi arkası üstü yerde yatan küçük bir büfenin önünde duruyordu. Sütlüğünün, şekerliğinin kulpları, ağızları kopmuş bir çay takımının arasına gizlenmiş koyu renkli meşin[100] kaplı bir cildi oradan alarak

---

86 müteaddit: çok sayıda, birçok
87 havi: içine alan
88 cansuz: can yakan, can yakıcı
89 raptetmek: bir yere bağlamak
90 ruhnevaz: ruhu okşayan, çok hoşa giden
91 vesaik: vesikalar, belgeler
92 yadigâr-ı sabavet ü şebab: çocukluk ve gençlik yadigârı
93 şebap: gençlik
94 tesliyetbahş: teselli veren, avutucu
95 metanet: dayanma, sağlam, güçlü ve metin olma
96 cezadide: suç işleyen bir kimseye suçunun derecesine göre verilen acı karşılık görmüş
97 hâl-aşina: hâlden anlar
98 hotoz: kapı, pencere veya mobilya gibi eşyalara süs olarak yapılan tepelik
99 mecruh: yaralanmış, yaralı
100 meşin: bu deriden yapılmış

bana uzattı. Baktım, 1899 sene-i miladiyesine[101] ait Almanach Hachette… "Ne yapayım bunu?" infialiyle[102] cildi yere fırlattım. Arkadaşım tekrar aldı. Yapraklarını karıştırmaya başladı. Bazı satırlarını okuyarak:

— Bunda senin için tükenmez bir hazine-i tefekkür[103], bir sermaye-i tetebbu[104] görüyorum. Zaten bu cildin böyle çay takımı arasına karışarak buraya kadar gelmesinde bir hikmet var. Mutlak bundan bir şey çıkacak, dedi.

— Almanach Hachettelerin hepsi ilk sene-i intişarlarından[105] beri mevcut idi. Şimdi böyle bir tek cildi ne yapayım?

— Hele sen iki kahve ısmarla… Yukarıya pencerenin önüne çıkalım da görürsün…

Pencerenin önüne çıktık. Sigaraları tellendirdik. Kahvelerimiz de geldi. Misafirim bir der-i hikmet[106] keşfedebilmek için cildin yapraklarını asabi parmaklar ile çeviriyor ve arada bir tevakkufla[107] cehren[108] birkaç satır okuyordu. Nihayet dedi ki:

— Her sayfanın alt ve üstünde birer darbımesel[109] ve kelam-ı kibar[110] var… İşte bak…

Fransızcalarını okuyarak şöyle tercüme etmeye başladı:

"Hakikatin, hiç aldatmayan bir şive-i beyanı[111] vardır."

"Hakikat, bintü'z-zamandır[112]."

---

101 sene-i miladiye: miladi sene
102 infial: gücenme, dargınlık duyma, kırılma
103 hazine-i tefekkür: düşünme hazinesi
104 sermaye-i tetebbu: etraflıca inceleyip araştırma sermayesi
105 sene-i intişar: yayımlanma, neşredilme senesi
106 der-i hikmet: hikmet kapısı
107 tevakkuf: bekleme, durma
108 cehren: yüksek sesle, açıkça, alenen
109 darbımesel: atasözü
110 kelam-ı kibar: kibar söz, söyleyiş
111 şive-i beyan: söyleme biçimi
112 bintü'z-zaman: zamanın kızı

"İnsan, kalbinin, tecaribinin[113], kanaatlerinin mahasalı[114] olan bir sinne maliktir[115]…"

"Efkâr-ı batıla[116], insanlar beynine tefrika düşürmek için cehaletin ihtira ettiği[117] zincirlerdir."

"Felaket-i hakikiyemizi[118] ihzar eden[119], vukuat-ı hariciyeden[120] ziyade ilcaat-ı hususiyemizdir[121]…"

"Küçük endişelerin eleminden kendimizi sakınalım. Bu husus, zevat-ı mesudeye[122] mahsus[123] bir hastalıktır."

"Namuskârane[124] bir fedakârlık bir elem-i anidir[125]."

"Kerratla[126] uğradığımız avatıf-ı talii[127] fark etmez, geçeriz…"

"Nankörlükten şikâyet etmeyelim. Çünkü o, müstevli-i cihandır[128]. Diğerlerindeki kadar kendimizde de mevcuttur."

"Su-i ahlak[129] ve itiyadatımızın[130] teşkil ettiği[131] fenalıklardan her sene birini nefsimizden kat u defe[132] muvaffak olabilseydik çabuk tekemmül[133] eder idik."

---

113 tecarip: tecrübeler
114 mahasal: hasıl olan şey, sonuç
115 malik: sahip
116 efkâr-ı batıla: boş, esassız, çürük fikirler
117 ihtira etmek: daha önce benzeri olmayan bir şey icat etmek
118 felaket-i hakikiye: gerçek felaket
119 ihzar etmek: hazırlamak
120 vukuat-ı hariciye: dış olaylar
121 ilcaat-ı hususiye: özel zorlamalar, zaruretler
122 zevat-ı mesude: mutlu kimseler
123 mahsus: özgü
124 namuskârane: namuslu kimseye yakışır tarzda
125 elem-i ani: birdenbire, ansızın olan üzüntü
126 kerrat: kereler, defalar
127 avatıf-ı tali: doğan lütuflar
128 müstevli-i cihan: dünyayı zapt ve istila eden, hükmü, idaresi altına alan
129 su-i ahlak: kötü ahlak
130 itiyadat: alışkanlıklar
131 teşkil etmek: meydana getirmek
132 kat u def: kesme ve kovma
133 tekemmül: kemale erme, olgunlaşma

"Hayatı tahammülfersa[134] bulmamak için iki şeye alışmak lazımdır: Zamanın gadrine[135], insanların haksızlığına…"

"İyi adam, mevcut olmayandır."

Misafirim birdenbire durdu. Gözlerini karşı sahildeki Hıdiv'in kulesine teveccühle[136] birkaç defa kıpıştırdı. Sigarasını birbiri üzerine çekti. Aramızda duman helezonları[137] dolaşırken mühim ve ani bir kararını tebliğ[138] için bana döndü:

— Sana bir şey teklif edeceğim… Fakat kabulde hiç tereddüt göstermemelisin…

— Nedir? Anlayayım.

— Şimdi tefeül eder gibi[139] bu almanağın[140] bir sayfasını açacağım, sol sayfanın sol üst tarafında nasıl bir kavil[141] çıkarsa sen bunun hükmünü bir hikâyeyle tefsir[142] ve bir mevzua[143] tatbik edeceksin[144].

— Bu teklifin tuhaf olduğu kadar da müşkül[145]… İki satırdan, koca bir hikâye nasıl çıkar?

— Çıkar. Muhayyilene[146] itimadım[147] vardır. İşte sana yanan kitaplarına karşı bir teselli yolu… Hem şu aralık bu işle avunur, kederini unutursun.

— Biraz düşüneyim…

---

134 tahammülfersa: dayanılmaz
135 gadir: haksızlık, zulüm
136 teveccüh: yöneltme
137 helezon: kıvrımlı, yılankavi şekil
138 tebliğ: bildirme
139 tefeül etmek: fal açmak
140 almanak: çeşitli bilgiler veren bir tür yıllık takvim
141 kavil: söz, kelam
142 tefsir: yorumlama, yorum
143 mevzu: üzerinde durulan mesele, konu
144 tatbik etmek: uygulama
145 müşkül: zor, güç
146 muhayyile: hayal kurma gücü ve yeteneği
147 itimat: güven

— Yok yok… Düşünmene lüzum yok. İşte açıyorum…

— Peki…

Dostum, elindeki cildin keyfe mettefak[148] bir sayfasını açtı. Tayin ettiğimiz[149] şeraite[150] muvafık[151] kısm-ı sahifeden[152] şu söz çıktı: *"Il ya dans la douleur quelque chose de Plus affreux â voir que ses larmes: c'est son sourire."*

Bu satırları ikimiz birlikte şöyle tercüme ettik: "Bir felaketdide[153] için yeisin[154] en vecanak[155] manzarası, gözyaşlarından ziyade kendinin tebessüm-i elemini[156] görmektedir."

Bu cümleyi birkaç defa tekrar ile bir müddet mülahazadan[157] sonra cevap verdim:

— Öyle bir tez bulup çıkardın ki bütün kuvveti ve şümulüyle[158] bir hikâyeye zemin ittihaz edilmesi[159] gayet müşkül… Bahusus[160] bütün o muhterem[161] muktedalarım[162], muavinlerim[163], rehberlerim de yanımda yok.

— Adam, bunlar kuru laftır… Böyle bir işi başaramayacak istidatsız[164] bir adama, seksen feylesofu muavin versen yine bir şey yapamaz…

---

148 keyfe mettefak: rastgele, gelişigüzel
149 tayin etmek: belirlemek
150 şerait: şartlar, koşullar
151 muvafık: uygun, münasip
152 kısm-ı sahife: sayfadaki bölüm
153 felaketdide: felaket görmüş
154 yeis: şiddetli üzüntü, keder
155 vecanak: acılı, ağrılı
156 tebessüm-i elem: acı gülüş
157 mülahaza: düşünce
158 şümul: kapsam
159 ittihaz etmek: kurmak
160 bahusus: özellikle
161 muhterem: saygıdeğer
162 mukteda: fikir ve davranışları ölçü olarak benimsenen, örnek alınan kimse
163 muavin: yardım eden, yardımda bulunan, yardımcı
164 istidatsız: yeteneksiz, kabiliyetsiz

— Sen bu cümleden ne anladın? Söyle. Bari ilk delaleti[165] senden görmüş olayım…

— Bu emirde senin delilin, rehberin kendi kafandır. Kimsenin himmetine muhtaç değilsin. Bu sanatta benim de biraz rüsuhum[166] olsa idi bir iki cilt de ben yazardım. Biz okuruz. Bazen bir eseri enine boyuna tenkit ederiz[167]. Fakat elimize kalemi verip de bizi hıyaban-ı sanatın[168] o cevelanı[169] müşkül serair-i tasviri[170] içine bırakırsanız nereden girip nereden çıkacağımızı tayin edemeyiz. Yalnız şu kadar söyleyeyim ki okuyuculuk da bir sanattır. Yazmadım fakat çok okudum. Sizin göstermekte, bizim görmekte ülfetimiz[171] var. Her ikisi de birer maharettir[172]. Ruhumuz, hikâyelerinizde tatlı, acı teessürler[173], tehezzüzler[174] arar. İçinde bunaldığımız bazı müşkülat[175], bazı iğlakat[176] vardır. Eserlerinizde onlara dair neticeler bulmak isteriz. Daima hissettiğimiz birçok şeyler olur ki bunlara kendiliğimizden birer şekl-i muayyen[177] veremeyiz. Sonra bunları pek sade birer eşkâl-i tasvir[178] ile piş-i enzarımızda[179] görünce pek memnun ve mahzuz oluruz[180]. "İşte bunu aynen böyle ben de hissettimdi…" deriz. Herkes birçok şey görür fakat tersim edemez[181]. İnsan, tanıdığı bir mahallin resmini görünce aşina olduğu tafsilatı[182]

---

165 delalet: yol gösterme, kılavuzluk, rehberlik, aracılık
166 rüsuh: ustalık, maharet
167 tenkit etmek: eleştirmek
168 hıyaban-ı sanat: sanat sokağı
169 cevelan: gezinme, gezinti
170 serair-i tasvir: saklanan resimler
171 ülfet: alışma, kaynaşma, ünsiyet
172 maharet: beceri, hüner
173 teessür: üzülme, kederlenme
174 tehezzüz: hafif titreme, ihtizaz
175 müşkülat: güçlükler, engeller
176 iğlakat: karışık ve anlaşılmaz şekilde söylenen sözler
177 şekl-i muayyen: belirli şekiller
178 eşkâl-i tasvir: şekilleri resmetmek
179 piş-i enzar: ön bakış
180 mahzuz olmak: hoşnut olmak
181 tersim etmek: resmetmek, şeklini çıkarmak, çizmek
182 tafsilat: etraflı bilgiler, ayrıntılar

orada birer birer keşfetmekten mütelezziz[183] olur. Eser ile müessir[184] birbirine karışık gibidir. Aralarında bir nevi[185] vahdet[186] vardır. Biz yani uzaktan bakanlar, menazır-ı sanattaki[187] eşkâlin[188] kuvvet ve zaafını gayrişahsi[189] bir nazar-ı tedkikle[190] seçebiliriz. Bu tebessüm-i elemden anladığımı da söyleyeyim… Tabiatta girye[191], çocuktan büyüğe kadar yeis[192] ve ızdırabın alamet-i ibtidaiyesidir[193]. Sinne, bünyeye, asaba[194] ait farklar ile hemen herkes elemini bu suretle izhar eder[195]. Sevinç ağlaması olduğu gibi yeis kahkahası da vardır-Böyle suver-i makûse[196] ile ifadat-ı nefsaniye[197], gayrimakûstan[198] daha şedittir[199]. Bir insan en adi infialatında[200] da ağlayabilir. Fakat bu tebessüm-i elem zirve-i teellümdür[201]. Alelekser[202] insan kendi hamakat-ı efali[203], netice-i hatası[204] olarak uğradığı felaketlerde kafasını yumruklaya yumruklaya acı acı güler. Bu gibi nevmidane[205] infialat-ı şedidede[206] ağlamak hiçtir. Bu tebessümdeki ızdırabı ifade

---

183 mütelezziz: hoşlanan, zevk alan
184 müessir: eser sahibi, meydana getiren
185 nev: yeni
186 vahdet: birlik, bütünlük
187 menazır-ı sanat: manzaraların sanatı
188 eşkâl: şekiller
189 gayrişahsi: kişinin kendisiyle ilgili olmayan
190 nazar-ı tedkik: inceleme bakışı
191 girye: ağlama, ağlayış
192 yeis: şiddetli üzüntü, keder
193 alamet-i ibtida: alametin başlaması
194 asap: sinirler
195 izhar etmek: açığa vurmak, göstermek
196 suver-i makûs: suretlerin tersi
197 ifadat-ı nefsaniye: nefse ait ifadeler
198 gayrimakûs: tersine dönmüş olmayan
199 şedit: şiddetli
200 infialat: gücenmeler, dargınlık duymalar, kırılmalar
201 zirve-i teellüm: en üstün keder
202 alelekser: ekseriya, çok vakit
203 hamakat-i efal: ahmaklık işleri
204 netice-i hata: hatalı sonuç
205 nevmidane: ümitsizce, kederli olarak
206 infialat-ı şedide: şiddetli gücenmeler, kırılmalar

edemez. Teellümat-ı adiyenin[207] vasıta-ı beyan[208] ve medar-ı teskini[209] olan gözyaşları kurur, tebessüme, kahkahaya munkalip olur[210]. İşte azizim aklımın erdiği kadarını söyledim. Fakat sen bu acı, bu cangüzar[211] tebessümü göstermek için ne gibi vakayi[212] ve eşhas[213] icat edeceksin? Bunları hangi zemin-i teellümde[214] dolaştıracaksın? Eserine nasıl bir ruh-ı sanat[215] nefhedebileceksin[216]? Bu cihete[217] katiyen aklım ermez. Bu müşkülata karşı göstereceğin azm-i cidali[218], kalem-i mübarizinle[219] açmaya uğraşacağın taşlı, dikenli yolları düşündükçe seni takdir ile beraber hayretlere düşüyorum… İki satırdan üç dört yüz sayfa çıkarmak… Bu, velehaver[220] bir iş…

Dostum sustu. Şimdi ben dalgın… Etrafımda uçuşan sünuhat[221] perilerinin müşafehe-i hatifanelerine[222] gûş-ı ruhumu[223] vermiş bekliyordum. Her biri bir şey söylüyordu. Nazarım denizden süzülerek karşı yakanın gökle birleşen hazareti[224] içinde şikâr-ı ilhamını[225] arıyordu. Nihayet kederimi unutup şevk ile çırpınarak:

— Buldum buldum… dedim.

---

207 teellümat-ı adiye: alışılmış keder
208 vasıta-ı beyan: anlatma aracı
209 medar-ı teskin: yatıştırma dayanağı
210 munkalip olmak: başka bir duruma veya şekle girmek, dönüşmek
211 cangüzar: cana dokunan, candan geçer olan
212 vekayi: vakalar, olmuş şeyler, olaylar
213 eşhas: kişiler, şahıslar, kimseler
214 zemin-i teellüm: üzüntü yeri
215 ruh-ı sanat: sanat ruhu
216 nefhetmek: yayılmak
217 cihet: yön, taraf, istikamet
218 azm-i cidal: savaş kararlılığı
219 kalem-i mübariz: mücadele eden kalem
220 velehaver: şaşkınlık veren
221 sünuhat: akla, hatıra gelen, içe doğan şeyler
222 müşafehe-i hatifane: gaybdan gelen bir sesin söylediği şekilde karşılıklı konuşma
223 gûş-ı ruh: ruh kulağı
224 hazaret: hazretler
225 şikâr-ı ilham: ilham avı

— Nerede?

— Şu karşıki yamaçta, koyun rakit[226] aynasında, meftunane[227] akislerini seyreder gibi birer halavetle[228] eğilmiş, şemsiyevari[229] tepeleri güneşle yaldızlanmış üç büyük fıstık ağacı var. İşte onların saye-i sünuhatında[230]… Yirmi dakika müsaade edersen krokiyi şimdi çizip gösteririm…

Dostum hayretle yüzüme baktı. Masanın kenarına oturdum. Fransızların a la minut[231] dedikleri süratle otuz satır kadar yazdım. Kâğıdı uzattım. Okudu. Refikim[232] beni bir takdir-i müteaccibane[233] ile yukarıdan aşağıya birkaç defa süzdükten sonra:

— Bir çocuk doğarken görmüştüm. Fakat şimdiye kadar, hikâye viladetinde[234] hiç bulunmamıştım. Suhulet-i tevlidiyeye[235] maliksin, tebrik ederim…

dedi, elimi sıktı.

---

226 rakit: durgun, hareketsiz, kıpırtısız
227 meftunane: büyülenmişçesine, tutkunca
228 halavet: tatlılık
229 şemsiyevari: şemsiye gibi
230 saye-i sünuhat: akla, hatıra gelen, içe doğan şeylerin gölgesi
231 a la minut (*à la minute*): çabucak, hızlıca, ayaküstü
232 refik: arkadaş, yol arkadaşı, yoldaş
233 takdir-i müteaccibane: şaşkınca, hayrete düşmüşçesine takdirle
234 viladet: doğum
235 suhulet-i tevlidiye: doğurma kolaylığı

BİRİNCİ KISIM

I
ESKİ VE YENİ KAFALAR

Vakit yatsıya yaklaşıyor. Langa'da[236] kafayı tutan sarhoşların oradan buradan bedmestane[237] naraları[238], ahları, şarkıları işitiliyor. Bazen tek, bazen kol kola çift, bazen üç dört İmrahor Hamamı'nın köşesinden yola düzülüyorlar. Ekserisi[239] o duvar senin bu duvar benim zikzak gidiyor. Aksaray Caddesi'ni bulduktan sonra birer tarafa dağılıyorlar. Birçoğu caddeyi arzani[240] katederek Valide Camii Sokağı'na yürüyor. İçlerinde kolanı[241] gevşemiş semer gibi birer tarafa sarkmış, kira beygirlerinde süvarileri de var. Hayvanın kâh yelesine kâh kuskununa[242] yatıp yatıp yine düzelmeye uğraşarak, ayaklarıyla mütemadiyen üzengileri[243] arayarak sapacağı sokağı merkûbunun[244] dirayet-i intihabına[245] bırakmış olanları, yahut sürücüden soranları da eksik değil… Ağa Yokuşu'nun alt başındaki

---

236 Langa: İstanbul'da bir semt
237 bedmestane: sarhoş bir hâlde
238 nara: yüksek sesle bağırma
239 ekseri: çok defa, çok zaman
240 arzani: enine, genişliğine
241 kolan: atın eyer ve semerini bağlamak için karnının altından geçirilen yassı bağ
242 kuskun: hayvanın kuyruğunun altından geçirilerek eyere bağlanan kayış
243 üzengi: ata binebilmek için kullanılan altı düz madenî halka
244 merkûp: üzerine binilen binek
245 dirayet-i intihab: seçmeyi çabuk kavrama yeteneği

çeşmenin önünde, bozuk güfte, falso beste ile "Yandım Allah bela Leylasına" gibi ateşli nağmeler salıverdikten sonra midesindeki ispirto yangınını söndürmek hararetiyle ağzını musluğa verenler, abdest bozmak için pantolonu çözerek, yarı kapalı gözleriyle araştırıp da bir yer beğenemeyerek nihayet sokağın ortasını sulayanlar, ezan sesi duyunca ellerini kaldırıp abidane[246] bir tavr-ı huşu[247] ile kelime-işehadet getirenler, bir hasm-ı gaibe[248] atıp tutanlar, boyuna sövüp sayanlar, vakit vakit durup birbirine sarılarak teyid-i meveddete[249] uğraşanlar ve daha daha sarhoşluk faturasının envaı[250] sokaklarda resmigeçit yapıyordu.

Yağlıkçı Hasan Efendi pek mühim addettiği bir keyfiyetin tecessüsü[251] için o akşam mahalle camiinde cemaatle eda-yı salatı[252] ihmal ederek Çiçekbostanı semtindeki hanesinin köşe penceresinde bir mevki-i tarassud[253] ahzıyla[254] bekliyordu. Karşıki haneye bozuk kadınlar taşınmış her akşam içeriye adam alıyorlardı. Hanede erkek namına kır sakallı kırk beşlik, ellilik bir adam vardı. Bu herifin elinden tespih düşmüyor, girip çıkarken tehlil[255] ile daima dudakları kımıldıyor, ekseri onu camide ön safta görüyorlardı. Hasan Efendi bir müddet bu takva-yı suveriye[256] aldandı. Fakat hanedeki genç kadınların taaddüt[257] ve sıkça sıkça tebeddüllerini[258], bilhassa[259]

---

246 abidane: abide gibi

247 tavr-ı huşu: varlığının farkında olamayacak derecede kendini karşısında bulunduğu şeyin heybet ve cazibesine kaptırma tavrı

248 hasm-ı gaib: göz önünde olmayan düşman

249 teyid-i meveddet: sevmeyi sağlamlaştırma

250 enva: çeşitler, türler

251 tecessüs: bir şeyin içyüzünü anlamaya, merakını gidermek için kendini belli etmeden öğrenmeye çalışma

252 eda-yı salat: namazı ödeme

253 mevki-i tarassud: gözetleme, gözleme yeri

254 ahz: alma, alış

255 tehlil: kelime-i tevhid ("Lâ ilâhe illallah") söyleme

256 takva-yı suveri: ibadetle meşgul olma şekilleri

257 taaddüt: birden fazla olma

258 tebeddül: başka şekle girme, değişme

259 bilhassa: özellikle

süs ve tuvaletlerini, açık saçıklıklarını, her gün araba ile yaya sokağa taşınmalarını, hangi semtten geldiği belli olmayan bir bakkal çırağının, içi bira vesaire şişeleriyle dolu, omuzunda getirdiği bir tahta sandıkla meşrubat ve mekûlat[260] taşımasını efendinin o tavr-ı zahidanesiyle[261] bir türlü telif edemedi. Daha tuhafı kesretle[262] gelen misafirler hep erkek, genç ve hovarda takımındandı. Zaman-ı müsaferetleri[263] de daima geceye müsadifti[264]. Bazı akşamlar, evin arkada bahçe üzerindeki geniş odasından ut, keman ve ezgili kadın sesleriyle karışık ince bir ahenk işitiliyordu.

Bu tespihli herif suret-i haktan[265] görünmeye uğraşan maazallah[266] bir münafık[267] mıydı? Yoksa ailesi halkına söz geçirebilmekten âciz bir abid-i miskin[268] miydi? Hasan Efendi bu iki şık arasında uzun tereddütler geçirmekte iken bir akşam dakk-ı bab[269] eden birkaç hovardaya misafirhaneden ru-yı kabul[270] gösterilmez. Herifler:

— Silsilesini[271] bellediğimin fahişesi aç kapıyı!..

naralarıyla mahalleyi çınlatmaya başlarlar… Mahalleli üşüşür. Mütecavizler[272] firar ederler. Tespihli adam uzun sakalından aşağı tazallüm[273] yaşları dökerek sokağa çıkar. Ne belaya uğradığını bile-

260 mekûlat: yenecek şeyler, yiyecekler
261 tavr-ı zahidane: dünyayı terk edip dinin emirlerine çok titizlikle riayet eden tavrı
262 kesret: çokluk, bolluk
263 zaman-ı müsaferet: yolculuk, seyahat zamanı
264 müsadif: rastlayan, tesadüf eden
265 suret-i hak: Allah'ın yolu
266 maazallah: Allah saklasın, Allah esirgesin
267 münafık: Allah'a, Peygamber'e ve diğer iman esaslarına inanmadığı hâlde inanmış gibi görünen ve öyle davranan kimse
268 abid-i miskin: ibadet eden, kulluk eden zavallı
269 dakk-ı bab: kapı çalma
270 ru-yı kabul: kabul yüzü
271 silsile: soy sop
272 mütecaviz: saldırgan
273 tazallüm: sızlanma, yakınma, şikâyet etme

mediğini suzişle[274] anlatır. İki elini semaya ref[275] ile mütearrızları[276] Cenab-ı Rabb-i İzzet'e, o müntakim-i hakikiye[277] havale ettiğini söyler. Ailesi efradından[278] tahkikat-ı lazıme[279] icrası için içeri girer. Kısa bir müddet sonra tekrar çıkarak netice-i tahkikini[280] yine gözyaşlarıyla şöyle izah eder:

— Bugün bizim evin kapısını çocukların tanımadıkları üç genç kadın çalarak içeri girmişler. Bir lüzum-ı mübrem[281] üzerine geldiklerini, bu civarda hiç tanıdıkları bulunmadığı cihetle lalettayin[282] bir kapı çaldıklarını, bu ihtiyacın herkesin başına gelmesi muhtemel bir hâl olduğunu, binaenaleyh reddedilmemelerini insaniyet namına istirham[283] etmişler. Bizimkiler de tabii bir kabul-i nazikânede[284] bulunarak kadınlara aradıkları mahalli göstermişler. Hatta su, kahve filan da ikram etmişler. Bir hayli müddet oturup görüşmüşler… Bu yabancı kadınların bizim haneye maksad-ı duhulleri[285] beyan ettikleri ihtiyaç üzerine değil, peşlerine takılan bir iki edepsiz herifin takiplerinden kurtulmak tasavvuruyla[286] olduğu şimdi anlaşılıyor, çapkınlar bizim haneyi o kadınların meskeni zannederek bu rezalette bulundular…

Bu izahat[287] mahallelinin ezhanını[288] tatmine pek kâfi görülememekle beraber o gece ses çıkarılmaz. Yalnız imam ve muhtar-

---

274 suziş: yanma, içi yanma
275 ref: yukarı kaldırma, yükseltme
276 mütearrız: taarruz eden, saldıran, mütecaviz
277 müntakim-i hakikiye: gerçek intikam alan
278 efrat: fertler, kişiler, kimseler
279 tahkikat-ı lazıme: gereken araştırma, soruşturma
280 netice-i tahkik: araştırma sonucu
281 lüzum-ı mübrem: kaçınılmaz lüzum
282 lalettayin: rastgele, gelişigüzel
283 istirham etmek: yalvarmak, niyaz etmek
284 kabul-i nazikâne: nazik bir şekilde kabul
285 maksad-ı duhul: giriş amacı
286 tasavvur: fikren kurma, tasarlama
287 izahat: açıklamalar
288 ezhan: zihinler

lardan bu kiracıların hangi mahalleden oraya nakl-i hane[289] ettikleri, kefilleri olup olmadığı ve daha bazı tayin-i hüviyetlerine[290] medar olacak[291] şeyler hakkında tahkikat yapılır. Bir dereceye kadar def-i iştibah[292] edecek cevaplar alınır. Fakat iki gece sonra hanenin şangır şungur tekmil[293] camları indirilir. Huzur-ı mahalleyi[294] ihlal eden bu tespihli efendinin haneden ihracı hakkında ahali gıcırtıya başlar. Lakin imamla muhtarın biri her nev mesuliyeti üzerlerine alarak tespihli hakkında hüsn-i şehadette[295] bulunurlar, mahalleliyi yatıştırırlar.

Yağlıkçı Hasan Efendi bir gün çarşıdaki dükkânında oturmakta iken tanıdığı müşterilerinden alafrangamizaç[296] ve gayet şık, apiko[297] bir genç gelir. Ufak tefek bir iki alışveriş ve hoşbeşten[298] sonra der ki:

— Sizin hane Çiçekbostanı tarafında, filan sokakta değil mi?

— Evet…

— Yakında orayı ziyarete geleceğim…

— Bize mi? Buyurun, memnun olurum…

— Size değil canım… Size gelip de ne yapacağım?.. Karşınızdaki eve, karşınızdaki…

— Onlar tanıdık mı? Yoksa akraba mı?

— Gayriresmî[299] akraba… Canciğer…

— Akrabanın gayriresmîsi olduğunu bilmiyordum…

---

289 nakl-i hane: evin taşınması
290 tayin-i hüviyet: kimlik belirlemesi
291 medar olmak: yardım etmek, yardımcı olmak
292 def-i iştibah: şüpheyi uzaklaştırma
293 tekmil: tamamlama, bitirme
294 huzur-ı mahalle: mahalle huzuru
295 hüsn-i şehadet: iyi tanıklık etme, güzel görme
296 alafrangamizaç: Avrupa usulünde karakter
297 apiko: şık, düzgün kıyafetli, derli toplu
298 hoşbeş: öteden beriden konuşma, şundan bundan sohbet etme
299 gayriresmî: resmî olmayan

— Sersemliğin lüzumu yok Hasan Efendi… Ben seni gözü açık bir şey zannederdim. Meşhur Uncu Ahmet sizin evin karşısına taşınmış. İşletip duruyor. Her gece ahenk, dernek kıyamet… Uyuyor musunuz yahu?

Hasan Efendi fena hâlde bozularak:

— Ha şimdi anladım… Şu tespihli pezevengi söylemek istiyorsun.

— İşte onu ya… Herif tespihle galiba bir mahalle halkını efsunlayıp[300] uyutuyor…

— Uyumuyorum beyefendi, hepsinin farkındayım… Ev taşlanıyor. Önünde naralar atılıyor. Genç kadın sergisi varmış gibi içerisi yosmalarla[301] dolu… Sandık sandık içkiler geliyor. Ut, keman, şarkı gırla… Kârına kesat[302], senin gibi zampara beyler geceleri evi hiç boş bırakmıyorlar… Bu kadar bedahete[303] karşı mahalleli hala şüphede… Mahalleden bir iki nüfuzlu kimse deyyusu[304] tutuyorlar… Fakat ilk işim o olsun, bu akşam semte gidince emniyet edebildiğim kimselere hakikati anlatayım. Gizli tertibatta[305] bulunalım. Evi bir âlâ[306] bastırtayım.

— Adam nene lazım…

— Bu gibi rezalete karşı "nene lazım" olur mu?

— Eski kafasın Hasan Efendi, eski… Her gece ahenk dinle, eğlen… Pek o kadar ihtiyar da değilsin, ustalıkla mahremleri[307] olabilirsen mahalleli bulunduğun için korkularından seni daima bedava kabul ederler, kim bilir ne kadar izaz[308], ikram da görürsün… Hiç

---

300 efsunlamak: büyülemek

301 yosma: oynak kadın

302 kesat: alışverişte durgunluk, işlerin hareketli olmaması, alışverişin az olması

303 bedahet: ispatı gerektirmeyecek kadar açık ve belli olma, apaçıklık

304 deyyus: Küfür ve hakaret sözü olarak kullanılır.

305 tertibat: düzenleniş biçimi, tanzim

306 âlâ: daha iyi, daha mükemmel

307 mahrem: başkaları tarafından görülmesi, bilinmesi, duyulması istenmeyen, gizli

308 izaz: ağırlama, ikram etme, saygı gösterme

böyle bir nimet kaçırılır mı? Canına yandığımın bizim mahalleye böyle şikârlar düşmüyor ki müstefit[309] olalım… Bu dünya aksinedir. Böyle talihler gelir de senin gibi kadirnaşinasların[310] ayaklarına dolaşır.

— Haydi beyim haydi işine… Ben eski kafayım. Bu sinden sonra Cenabıhak, beni beğendiğin yeniliklerle şeytana uydurmasın…

— Medeni bir memleket için bu gibi hanelerin de lüzumu vardır.

— Lüzumu varsa Beyoğlu'nda çok… Belediyelerin nezareti[311] altında doktorlu, patentalı[312], imtiyazlı böyle ticarethanelerin kıtlığı mı var? Oraları teşrif ediniz, İstanbul'da bu nev hanelerin tekessürüyle[313] olacak medeniyete Allah beni eriştirmesin. Biz, ağabani[314] sarıklı Türkler hep ölelim, sonra siz medeniyeti istediğiniz gibi tefsir ediniz. Çoluğumla çocuğumla oturduğum hanenin karşısında böyle rezaleti, namussuzluğu tecvizen[315] seyredemem…

— Kuzum Hasan Efendi, orada bir eğlenti yapmak üzere önümüzdeki perşembe için sözleştik. O güne kadar dişini sık… Dostluk namına senden böyle bir ricada bulunamaz mıyım? Ya ben orada iken böyle bir skandal olursa bana acımaz mısın?

— Sandal vapur değil ya, içeride babam olsa yine bastırtacağım…

— *Que faire? İl est la bétise méme…* (Ne yapmalı? Bu herif belahet[316] mahza[317]…)

— Tanrı'ma bin hamdüsenalar[318] olsun, Fransızca anlamam.

---

309 müstefit: yararlanan, faydalanan, istifade eden
310 kadirnaşinas: kıymet bilen
311 nezaret: gözetim, kontrol
312 patenta: uyrukluk belgesi
313 tekessür: çoğalma
314 ağabani: abani de denilen bir tür beyaz kumaş
315 tecvizen: razı olarak, izin vererek
316 belahet. kalın kafalılık
317 mahza: sırf, ta kendisi
318 hamdüsena: Allah'a şükrünü bildirme

— Eh öyle ise adiyo[319]…

— "Adiyo"dan da çakmam. Benim bildiğim "Allah'a ısmarladık"tır.

— İşte manasını söylüyorsun ya!

— Böyle senin gibi tatlı sululardan işite işite öğrendik. Mancarna "yemek", moncorna "vakitler hayrolsun", ola velava "Nereye gidiyorsun?", piyastril "para", ipsomi "ekmek"…

— Bu söylediklerin benim hiç anlayamadığım bir lisandan… Hele bu sonuncusu Rumca…

— Canım Rumcası mumcası ne olacak? Hepsi bir herzenin[320] suyu değil mi? Yağlıkçıyım, işlemeli çevreler, uçkurlar, pullu başörtüleri, Rodos bezi kırpıntıları daha bilmem neler almak için Yahudi tercümanlarla beraber dükkâna bazen Frenkler gelir… Antika diye enayilere ne kadar kırpıntı varsa yuttururuz. Frenk aklı bu… Uçkuru[321] donlarına geçirmeyip duvara asarlarmış.

— Onların çoğu don giymez…

— *El-hayâ mine'l-îmân*[322]. Donu ne yapacaklar? Yoksa onlara uymak için sen de donu çıkardın mı?

Cevaben beyefendi sırıtır. Yağlıkçı lahavle çeke çeke başını sallayarak:

— Haydi beyefendi, seninle biraz daha görüşür isek mutlak dövüşürüz. Rahmetli baban Müslüman bir adamdı. Seni böyle donsuz görmedense öldüğü hayırlı olmuş…

— Sen benim donuma, pantolonuma ne karışırsın? Ticaretine bak!

---

319 adiyo (*adiós*): hoşça kal

320 herze: boş, saçma söz

321 uçkur: şalvar veya iç donunun belde durmasını sağlayan bağ

322 *El-hayâ mine'l-îmân*: "Utanma duygusu imandandır." (hadis-i şerif)

— Siz böyle üpüryan[323] kızıl Frenk olalı ticarette bet bereket kaldı mı? Anan, hemşiren ne hâlde? Onlar da mı soyundu? Vah!.. Eyvah bize…

— Anladım. Cidden dövüşeceğiz… Ticaretin bu inkırazı[324], durgunluğu hangi tarafın günahı eseridir, onu da ben bilirim. Ne alıp sattığınıza dair muntazam bir defter tutmak usulüne bile aşina değilsiniz. Babanızdan ne görmüş iseniz o giriveden[325] çıkamazsınız. Pek cahil bir âdetperestsiniz[326]. Dünya esasından değişir, bütün kavaid-i sanat[327], ticaret tebeddül eder. Sizin o eski kafanız yine odur. İrticaı[328] selamet zannedersiniz, Müslümanlıktan dem vursunuz. Müşteri aldatmaktan da çekinmezsiniz. Frenklere kırpıntılar yutturduğunuzu şimdi kendin söylüyordun. Âlemle beraber bütün dimağlar[329] da değişmelidir. *Ignorance, paresse, fanatisme, superstition, volia les causes de nos malheurs…* (Cehalet, tembellik, taassup[330], efkâr-ı batıla[331], işte felaketlerimizin esbabı[332]…)

— Oğlum, karşımda Frenkçe sakız çiğneme… Ecdadının dilini neye beğenmiyorsun? Böyle neslini, örfünü, cinsini, adat-ı milliyetini[333] beğenmemekle iş yürümez. Biz Frenkleri birkaç kırpıntı ile aldatıyor isek onların bize soktukları kazıklardan haberin yok mu? Bu bizimkisi aldatmak değil, bir nevi gaza-yı ticarettir[334]. Beyoğlu'ndaki ticarethaneleri, o yekpare[335] büyük camların arkasında elektrik ziyaları içinde parlayan eşyayı görmüyor musun? Hep on-

323 üpüryan: çırılçıplak
324 inkıraz: sonu gelme, çökme, tükenme
325 girive: çıkmaz yol
326 adetperest: göreneğe tapan
327 kavaid-i sanat: sanatın kuralları
328 irtica: yeniye karşı direnip geriye dönme, gericilik
329 dimağ: beyin
330 taassup: aşırı taraftarlık gösterme, aşırı derecede tutma
331 efkâr-ı batıla: batıl fikirler
332 esbap: sebepler
333 adat-ı milliyet: millî olan âdetler
334 gaza-yı ticaret: ticaret savaşı
335 yekpare: tek parça, bütün

ların bu fantazyalarını, ziynetlerini, pahalılıklarını bizim keselerimiz tediye ediyor[336]. Bak benim bu fakirane dükkânımda ne var? Müşteriyi rahatça oturtacak bir yerim bile yok… Onlar mı bizi aldatıyorlar, biz mi onları? Bu hakikatlere iyice dikkat et de anla… Frenk, mağazasının ortasına "pirepikis[337]" yani "fiat-ı maktu[338]" diye bir levha asar.

— "Pirepikis" değil, dilini düzelt…

— Her ne karın ağrısı ise… Seninle pazarlığa bile tenezzül etmez. O levhayı görünce istediği parayı verip bilafiye[339] kazığı yiyerek çıkarsın. Burada sekiz kuruşluk bir mal için benimle çekişe çekişe pazarlık edersin. Dikkat et, o mağazaya başka bir Frenk girsin, o levhaya asla ehemmiyet vermez. Sıkı sıkıya pazarlık eder. Çünkü o, malın fiat-ı asliyesini[340] bilir. Dolma yutmaz. Bu "Fiat-ı maktudur" hilesi, senin benim gibi suhuletle[341] aldanan ahmaklar içindir. Sen bana yaptığın finfon cakasıyla orada işini yürütemezsin. Dünya değişiyorsa, değişmiş ise bu hilelere karşı gelecek malumatı, cerbezeyi[342] niçin iktisap edemiyorsun?[343] Karşıda bazı mağazalar vardır ki burada bizlerden on kuruşa aldıkları bir malı orada yüze satarlar. Evet, itiraf ederim onlar satmanın usulünü biliyorlar. Fakat bu tefevvuk[344] karşısında ezilen yalnız yerli esnafı değildir. Resmî, gayriresmî bütün şuabat-ı mevcudiyetimiz[345] çiğneniyor. Balık baştan kokar. Bizim mahalledeki kibarlar, çocuklarını Cizvit[346] mekteplerine gönderiyorlar. Sebebi sorulunca, bizde o nama

---

336 tediye etmek: ödemek
337 pirepikis (*prix fixe*): kesin fiyat
338 fiat-ı maktu: kesin fiyat
339 bilafiye: afiyetle
340 fiat-ı asliye: asıl fiyat
341 suhulet: kolaylık
342 cerbeze: kolay, güzel ve inandırıcı şekilde konuşma yeteneği
343 iktisap etmek: kazanma
344 tefevvuk: üstün olma
345 şuabat-ı mevcudiyet: mevcut şubeler
346 Cizvit: 16. yüzyılda Fransa'da kurulup Hristiyanlık adına siyasi faaliyetlerde bulunan, çok bağnaz ve kendi içinde çok sıkı kurallara bağlı olan bir tarikat

müstahak[347] tesisat-ı tahsiliye[348] olmadığını söylüyorlar. Mektep ismini verdiğimiz memleketteki o irili ufaklı binalar nedir, ne içindir, neden millî tahsil yolunda değil ve olamıyor aklım ermiyor… Frenklerin, çocuklarımızı Türklük için terbiye etmeyecekleri pek aşikârdır. Oralardan bir iki fanfan öğrenerek çıkıyorsunuz. Milletimize en büyük hasım siz oluyorsunuz. Ben vaktiyle cami dersi gördüm. Muhyiddin Arabi Hazretlerinin felsefesini okudun mu? Efrenç[349], felsefeyi işte oralardan çalıp meta-ı ilm[350] diye bugün size satıyor… Bu buharlar, elektrikler, tayyareler, fonograflar[351] filanlar kitabımızda birer işaretle hep mesturdur[352]. Onları bulup çıkaracak âlim-i Müselman[353] yok.

— Şimdi söze benzer birkaç şey söylediniz. İtiraf ederim içinde doğruları da var. Fakat nihayetü'l-emr[354] işte sapıtıyorsunuz. O zamanki esasat-ı felsefiye[355] ile bugünkünün ne olduğunu siz bilemezsiniz. Bunda kompetan[356] değilsiniz. Buharlar, elektrikler kitapta değil, kenz-i tabiatın[357] sahaif-i mechulesinde[358] mesturdur. Onları oradan bulup çıkarmak sizin gördüğünüz cami dersiyle, medrese tahsiliyle mümkün olamaz. Laf istemem. Bu bahsi geçiniz. Şimdi sinirlenirim…

— Aman sinirlenme beyim… Sen de benim akidemi[359] rencide edecek tavırlarda bulunma… Frenklik meftunu[360] bir donsuz ile

---

347 müstahak: hak eden, layık
348 tesisat-ı tahsiliye: eğitim kurumları
349 Efrenç: Frenk, Avrupalı
350 meta-ı ilm: ilim serveti, hazinesi
351 fonograf: kaydedilen sesleri istendiği zaman tekrarlayan alet, gramofonun ilk şekli
352 mestur: örtülü, gizli
353 âlim-i Müselman: Müslüman bilgini
354 nihayetü'l-emr: işin sonunda, akıbet
355 esasat-ı felsefiye: felsefi esaslar
356 kompetan: bir işin ehli olan kimse, uzman
357 kenz-i tabiat: tabiat hazinesi, definesi
358 sahaif-i meçhule: bilinmeyen sayfalar
359 akide: kuvvetle benimsenen görüş, inanç
360 meftun: tutkun

eski kafada, şalvarlı bir Türk hiçbir zaman fikren müttehit olamazlar[361] … Fakat sana bir teklifte bulunayım da barışalım…

— Nedir?

— Bu cuma gecesi, heyhat evet, öyle bir leyle-i mübarekede[362] Uncu Ahmet'in evine misafirliğe gideceğini söylüyorsun.

— Niyetim öyle…

— Ben orayı bastırtacağım.

— Barbarlık…

— Medeni boynuzlar takınmadansa namuslu barbarlığı tercih ederim…

— Fakat barbarlıkla namusun kabil-i telif[363] olamadığı çok noktalar vardır. Namus deyince siz bundan sırf ırz manası anlıyorsunuz. Irz nedir? Mahalle defterinde mukayyet[364] olarak izdivaç şeklinde bir kadın kendini bir erkeğe verirse…

— Sus sus… Alimallah[365] elim ayağım işte par par titriyor.

— Ne diyeceğimi anlamadan…

— Anlamak istemem… Bütün Avrupa felsefesini karşımda hatmetsen[366] evimin önünde cereyan eden bir namussuzluk ticaretini bana tecviz ettiremezsin[367].

— Susturmakla bu hakikatler değişemez. Medar-ı tevazzuh[368] ancak münakaşadır[369].

— Ne olursa olsun. Senin bildiğin sende, benimki bende kalsın…

---

361 müttehit olmak: birleşmek, birlik olmak
362 leyle-i mübareke: mübarek gece
363 kabil-i telif: uyuşma
364 mukayyet: yazılmış, kaydedilmiş
365 alimallah: "Allah bilir, hiç şüphe etmeyin, muhakkak" anlamında bir yemin sözü
366 hatmetmek: tamamlamak, bitirmek
367 tecviz etmek: razı etmek, kabul ettirmek
368 medar-ı tevazzuh: açıklık kazanmayı sağlayan
369 münakaşa: tartışma

— Peki… Teklifin nedir? Barbarlığa iştirak[370] mı?

— Canım, "barbarlık" lafını kaldır… Bir şekl-i medenide[371] icra olunan ne barbarlıklar var… Şimdi siz o hanede tabii daha birkaç zampara arkadaşla birlikte bulunacaksınız.

— Olabilir.

— Söz birliği edelim. Baskın hususunda siz içeriden bize muavenet ediniz[372]. Mahalleliye hakikati anlatır, sizi alayla karakola gitmek zilletinden[373] kurtarırım.

— Jame[374]! Hiçbir vakitte böyle bir ahlaksızlığı kabul edemem…

— Ahlaksızlık mı?

— Hem de en kötüsü…

— Aman ya Rabbi, gençleriyle ihtiyarları ahlakı böyle iki zıt müntehadan[375] gören bir millette telif-i efkâr[376] nasıl kabil olur?

Hasan Efendi kalben bu gence karşı şiddetli bir nefret ve kinle sarsılır. İntikama karar verir. Cali[377] bir tavr-ı itidal[378] alarak:

— İçeriden bir el olmadıktan sonra baskından pek muvaffakiyet[379] memul değil… Başıma bir bela çıkmak ihtimali de var. Çünkü Macuncu taraflarındaki böyle bir kârhanenin müdürü Rus tabiiyetine[380] girmişti. Kim bilir bu Uncu Ahmet de hangi himayet-i ecnebiyede[381] sanat-ı mekruhesini[382] icra ediyor? Başımı derde sokmak

370 iştirak: ortaklık
371 şekl-i medenide: uygar görüntüsü altında, uygarmışçasına
372 muavenet etmek: yardım etmek
373 zillet: aşağı olma, hakirlik, horluk
374 jame (*jamais*): asla
375 münteha: uç
376 telif-i efkâr: fikirlerin uyuşması
377 cali: yapmacık, sahte
378 tavr-ı itidal: aşırıya kaçmayan bir tavırla
379 muvaffakiyet: başarılı olma, başarı
380 tabiiyet: doğallık
381 himayet-i ecnebiye: yabancı koruması
382 sanat-ı mekruh: iğrendiren sanat

istemem. Allah kahretsin! Elbette bir gün kendi kendine belasını bulur. Şimdi baskın eskisi gibi kolay değil. İçeriden zampara bulup çıkaramaz isek sonra Uncu bizden namus davasına kalkar. O yine ticaretiyle meşgul kalır, hapiste biz yatarız…

— Bravo Monşer[383] Hasan! Doğru düşünmek işte böyle olur. O adam ırz satıyorsa sermayeyi senden talep etmiyor ya! Ticaret serbesttir. Senin evin ayrı, kapın ayrı… Civarda münasebat-ı gayrimeşrua[384] vukuu, bütün komşular için azim birer vebal ise etraf hanelerde geceleri neler oluyor haberiniz var mı? Uncu Ahmet, nev-i ticaretinin[385] yaftasını[386] kapısının üzerine asmış demektir. İsteyen kendini oradan sakınsın… Irzı, namusu, istikameti, medar-ı iğfal[387] ittihaz eden gizli şerirlerden korkmalıdır.

— Keramet buyuruyorsunuz beyim…

— Demek barıştık.

— Müslüman'ın Müslüman'a dargınlığı bir tülbent kuruyuncaya kadardır.

— Öyle ise ver elini… "Adiyo"ya kızıyorsun, "Allah'a ısmarladık…"

— Safa-yı hatırla[388]…

— Fakat sakın ha niyeti değiştirme!.. Çünkü cuma gecesi mutlak oradayım…

— Keyfine bak…

Bey, dandini[389] bir reftar[390] ile çekilip gider…

---

383 monşer: "dostum, azizim" anlamında bir seslenme sözü

384 münasebat-ı gayrimeşrua: dine aykırı olan yakınlıklar

385 nev-i ticaret: ticaretin şekli, türü

386 yafta: üzerine yapıştırıldığı veya asıldığı şeyle ilgili bazı bilgileri taşıyan yazılı kâğıt

387 iğfal: gaflete düşürüp yanıltma, kandırma, aldatma

388 safa-yı hatır: gönül rahatlığı, gönül huzuru

389 dandini: hoppa, zıpır

390 reftar: gidiş, yürüyüş

Yağlıkçı, çehre-i tahammülünü derhâl tebdil ile kendi kendine gayzı[391] etrafına püskürmeye başlar:

— Seni gidi edepsiz seni… "Besmelesiz" desem, merhum babasının iki defa haccı var… Yabancı katışması ise günahı anasının boynuna… Her hâlde cinsen bir bozukluğu var… Züppenin adı da Mehmet Kenan… Müslüman ismi… Yediği herzeleri Mösyö Petraki yemez… Medeniyet diye çapkın, bana, bir mahalleliye besbedava pezevenklik ettirtecek… Ticaret serbest imiş… Kazanç için her fazihanın[392] irtikâbı mübah mıdır? Ticaretin şera, namusa, ahlaka tevafuku endişesi ortadan kalktıktan sonra edyanın[393], mahkemelerin, camilerin, kiliselerin, hocaların, papazların ne lüzumu var? Köpekler gibi, birbirimizin ağzındakini kaparak biperva ırza, namusa tecavüz ederek yaşayalım… Lügat[394] kitaplarından "helal, haram" sözlerini silelim… Medeniyetine ağzımızın sularını akıttığımız Avrupa, terakkiye[395] bu yoldan giderek mi ermiş? Medeniyet diye gılaf-ı arından[396] tecerrüt eden[397] seni gidi hayâsız, donsuz kerata seni!.. Geçen akşam kahvede söylüyorlar idi. Beyoğlu sahnelerinin birinde Frenk orospularından bir nabekâr[398], haşa sümme haşa, "Hazreti Havva'yı temsil ediyorum" diye ortaya anadan doğma çıplak çıkmış… El şakırtılarına, alkışlara müstağrak olmuş[399] … Ümmü'l-beşer[400] yaprak tutunduydu. Hiç rezalet alkışlanır mı? Setriavreti[401] amir olmayan[402] hangi mezhep vardır? Tarih-i mukad-

391 gayz: öç alma arzusu ile bilenmiş öfke, kızgınlık
392 faziha: rezillik, rüsvalık
393 edyan: dinler
394 lügat: sözlük
395 terakki: ileri gitme, ilerleme, gelişme
396 gılaf-ı ar: utanma kılıfı
397 tecerrüt etmek: uzaklaşmış olmak, uzaklaşmak
398 nabekâr: yaramaz
399 müstağrak olmak: gömülmek, gark olmak
400 ümmü'l-beşer: insan toplulukları
401 setriavret: vücudun mahrem yerlerini gizleme, örtünme
402 amir olmak: emretmek, buyurmak

desten[403] bile ahlaksızlık dersi çıkarıyorlar. Hudus-i cihana[404] "tabiat" diyorlar. "Halik[405]" sözü yok… Görmüyor musunuz? Hayvanat, tüyler, yünler, kıllarla mestur[406]… Ah ah… Şimdiki yeni moda kadınların fistanları, çarşafları mesturiyet değil, birer dar kılıf, vücutlara geçirilmiş birer nev eldiven… Etekler âdeta birer köstek… Pabend-i şekavet olmuş[407] bu moda üserası[408] sekerek yürüyorlar… Bunun adı serbestî-i telebbüs[409]… Şu ahir zamanda her şey müsemma bizzıt[410] oldu. Cühelaya "âlim", inkâra "fen" deniyor. Gazetelerde manalarını anlayamadığımız ne tabirler görüyoruz… Şimdiye kadar hiçbir kitap ve örf adatımızda yer bulamamış serbazane[411] cüretlere, küstahlıklara "teşebbüs-i şahsi"… Mesela komşunun ticaretini öldürmek için kanun, ahlak seni takyid-i mesuliyet[412] etmiş ise teşebbüs-i şahsi ile bunun içinden çıkabilirsin. Kelimenin yeniliği, kâfil-i mazerettir[413]. Sen eski kafanla bu yeni kelimenin manasını, hayata tatbikini anlayıncaya kadar okkanın altına gidersin. Havza-i idariyece[414] mafevk[415] tanımamaya "adem-i merkeziyet"[416]… Daha bilmem "sosyalizm", "kokorizm" gibi dilimin dönmediği cenabet cenabet sözler… Donsuzluk, ila-yı efkâr[417] mı idi? Şehremaneti[418], Avrupa'ya birkaç düzine çıplak heykel ısmarlamış. Bu cascavlakla-

403 tarih-i mukaddes: yüce tarih
404 hudus-i cihan: dünyanın meydana gelmesi
405 Halik: Yaratıcı
406 mestur: örtülü, kapalı, gizli, saklı
407 pabend-i şekavet olmak: eşkıyalara esir olmak
408 üsera: esirler
409 serbestî-i telebbüs: giyinme özgürlüğü
410 müsemma bizzıt: zıtlıkla isimlendirilmiş
411 serbazan: korkusuzlar
412 takyid-i mesuliyet: sorumluluğun kayıt altına alınması
413 kâfil-i mazeret: mazereti üstüne alan
414 havza-i idariye: idari bölge
415 mafevk: üst taraf, üst
416 adem-i merkeziyet: yetkilerin merkezden yerel yönetimlere aktarılması gerektiğini savunan siyasi görüş
417 ila-yı efkâr: fikirleri yüceltme
418 şehremaneti: Osmanlı Devleti zamanında İstanbul'da şehrin temizliği, bakımı ve dirlik düzenliğiyle ilgilenen mahallî idare, İstanbul Belediyesi

rı[419] şehrin en memerr-i nas[420] nukatına[421] rekzedecekmiş[422]. "Ahalinin zihni ancak bunları temaşa ile açılabilirmiş" diyorlar… Mehmet Kenan, alacağın olsun… Seni bir rezalet-i vala[423] ile bastırtayım da gör!

II
BASKIN HAZIRLIĞI

Yağlıkçı Hasan Efendi, Uncu Ahmet'in hanesini bastırmak için her nev mesuliyeti üzerine alarak mahallede kendine kafadar bulduğu kimseleri teşviken bütün belagat-i iknaiye ve teşciiyesini[424] sarf ile tertibat-ı lazımede[425] bulunmuştu. Muhtarın, bekçinin ve öyle bir haneye girmeye pek hahişger[426] ve bunu büyük bir muvaffakiyet addederken kendilerinden başka muvaffakları nazar-ı teşni[427] ile görerek oradan rezaletle çıkarmak emrinde büyük bir gayz u gayretle hareket eden mahalle tosunlarının kulaklarını iyice bükmüş, ufak bir işaret vukuunda hepsini kapının önüne toplayabilmek planını temin etmişti.

Yağlıkçı'nın iple çektiği cuma gecesi nihayet geldi. Hasan Efendi, ağının ortasında bihareket şikârını bekleyen örümcek gibi köşe penceresine geçti. Evinin içinde lambaları söndürttü. Çoluğuna çocuğuna derin bir sükûn, sükût tembihinde bulundu. Kimse çıt etmiyordu.

O akşam bakkal çırağı, Ahmet'in evine yine bir sandık dolusu müskirat[428] ve mezelikler getirmişti. Bu şişelerin muhteviyatından

---

419 cascavlak: çırılçıplak
420 memerr-i nas: herkesin gelip geçtiği yol
421 nukat: noktalar
422 rekzetmek: dikmek, saplamak
423 rezalet-i vala: yüksek, yüce rezalet
424 belagat-i iknaiye ve teşciiye: güzel, etkili sözlerle ikna etme ve cesaretlendirme
425 tertibat-ı lazıme: gereken hazırlıklar
426 hahişger: istekli, arzulu
427 nazar-ı teşni: ayıplama bakışı
428 müskirat: sarhoşluk veren şeyler, alkollü içkiler

Mehmet Kenan Bey'in de hissesi bulunduğunu Yağlıkçı düşündükçe seviniyor ve bu gıda-yı zevk ü sekri[429] Bey'in boğazında bırakmaya ahitler, yeminler ediyordu.

Meyhane dönüşü naraları arasında yatsı ezanı okundu. Civar hanelerden tek tük öksürüklü, eli değnekli, batiü'l-meşy[430] kimseler ağır kunduralarını sürüye sürüye kelimeişehadet getirerek camiye gidiyorlardı.

Gündüzleri bile güneşin tamamıyla tenvir edemediği[431] bu dar, mukassi[432], yosun kokan rutubetli sokağın bir köşesinde yanan hava gazı feneri; bir sis sıkıntısı içinde vakit vakit boğuluyor gibi inkıtaa[433] benzer ürpermeler geçirerek yine açılıyor, Uncu'nun soluk aşı boyalı evini saçaklarına doğru biraz tenvir ediyor fakat ziya, şehnişin[434] altında loşta kalan kapıya kadar nüfuz edemiyordu.

Bir tıkırtı olur, Hasan Efendi, Uncu'nun kapısı açıldığını anlar. Kafese yapışır. Ahmet elinde tespihi, samur yakalı paltosuyla birkaç saniye sonra sokağın aydınlığına çıkar. Bar-ı günahını[435] çekemeyip önüne eğilmiş kafasıyla yere bakarak mahalle ihtiyarlarının meşyet-i zahidanelerini[436] taklit eden bir sarsaklıkla[437] yürür. Hasan Efendi'nin kapısı önünde durur. Derin derin birkaç defa tekbir alır… Sonra cami yolunu tutar. Yağlıkçı, deruni[438] şöyle söylenir:

---

429 gıda-yı zevk ü sekr: zevk ve sarhoşluk gıdası
430 batiü'l-meşy: ağır yürüyüşlü
431 tenvir etmek: ışıklandırmak, aydınlatmak
432 mukassi: bunaltıcı, kasvetli
433 inkıta: tükenme, kesilme, son bulma
434 şehnişin: odaların ön cephesinde dışarı doğru bakan, üç tarafı pencereli çıkma
435 bar-ı günah: ahlak yükü
436 meşyet-i zahidane: sofuca yürüyüş
437 sarsaklık: sarsak olma durumu
438 deruni: içinden, kendi kendine

— Hikmet-i Rabbaniye'sine[439] kurban olduğum Allah'ım ne sabursun![440] Nam-ı izzetini[441] iğfal-i enam[442] için telaffuz eden bu melun herifin nefesini o anda kesmeyip de müminininin neşve-i ibadetiyle[443] dolu camiine duhulüne nasıl müsaade ediyorsun? Dışı riya-yı zühd[444] ile nikaplı[445], içi küfürle mülevves[446], aramızda kim bilir daha ne kadar münafıklar var… Şerlerinden sen bizi sıyanet[447] buyur…

Hasan Efendi ufak bir ayak sesini, en hafif bir gölgeyi hadde-i tecessüsünden[448] kaçırmıyordu. Muhtelif fasılalar[449] ile aşağıdan yukarıdan sekiz on yolcu geldi geçti. Arada bir gece satıcıları tablalarının üzerinde yanan isli fenerleriyle sallana sallana, makam-ı mahsuslarıyla[450] uzun uzun bağıra bağıra bazen etrafı dinleyerek geçip sokağın sükûnunu ihlal ediyorlardı.

Nihayet yukarıdan, sokak başından bir insan karaltısı peyda oldu. Etrafı kollayarak karanlıkların içine girip çıkarak duvarlara sürtüne sürtüne sessiz, ihtiyatlı, muhteriz adımlarla geliyordu. Sokağın en aydınlık kısmına dâhil olduğu zaman Yağlıkçı bütün dikkatiyle kafese yapıştı. Bunun, fesi burnunun üzerine kadar indirmiş, paltosunun yakasını kaldırarak yüzünü mümkün olabildiği mertebe setre uğraşan biri olduğunu gördü. Herif ufak bir tereddütten sonra Uncu'nun, şehnişin gölgesi altındaki gayrimeri[451] kapısı önünde birdenbire kayboldu. Başka bir şey görülüp işitilmedi. Besbelli kapı

439 hikmet-i Rabbaniye: Rab'le ilgili hikmetler
440 sabur: çok sabırlı
441 nam-ı izzet: yüce ad
442 iğfal-i enam: halkı aldatma
443 neşve-i ibadet: ibadet sevinci
444 riya-yı zühd: gösteriş için kendini ibadete vermiş gösterme
445 nikap: örtü, perde
446 mülevves: pis, kirli, iğrenç
447 sıyanet: koruma, muhafaza, himaye
448 hadde-i tecessüs: keskin gözetleme
449 fasıla: boşluk, ara
450 makam-ı mahsus: kendine özgü söyleyiş şekli
451 gayrimeri: görülemeyen

aralık ve arkasında adam vardı. Zampara içeri alındı. Kapı tıkırtısızca örtüldü.

Hasan Efendi içinden:

— Hah işte kapana bir fare girdi… İnşallah bu birinci şikâr Mehmet Kenan Bey'dir. Misafirlerin mabadı[452] olmalı. Yarın cuma, aklam[453] tatil… Beyler boyuna istirahat edebilirler. Bu akşam hanenin kabul gecesi… Tek zamparalı baskının zevki çıkmaz. Ben onları sürü ile zabıtaya götürmeliyim ki keyfim gelsin… Geh geh, haydi, kümes, kümes, kümes… Zülüflü horozlar, tepeli tavuklarınızla beraber ben sizi birer birer kafese koyayım da mahalle arasında kurmak istediğiniz sehpa-yı medeniyet[454] nasıl olurmuş görünüz. Tespihli yadigâr, camide acaba şimdi suret-i haktan nasıl evrad-ı tezvir[455] çekiyor? Kerata seni…

Camiden cemaat çıktı. Bazıları hanelerine döndü. Birtakımı mahalle kahvelerine dağıldı. Uzaktan bekçi, sopasını kaldırımların üzerinde gümleterek dolaşıyor fakat aldığı tembihe tebean[456], Uncu'nun meduvlarını[457] ürkütmemek için o sokağa yanaşmıyordu.

Cemaatin dağılmasından yirmi dakika kadar sonra Ahmet, uzun sakal ve tespihiyle iki delikanlının ortasında, sokakta belirdi. Bu iki genç misafir, sahte musallinin[458] aheste hatavat-ı riyakârına[459] adım uydurarak ağır yürüyorlar fakat biperva gülüşüp şakalaşıyorlardı. Tamamen hava gazının en kuvvetli daire-i ziyasına[460] girdikleri zaman, sağdakinin Mehmet Kenan olduğunu Yağlıkçı iyiden iyiye fark etti. Kenan başından Şlık[461] fesini çıkararak alnının üstünden kulağına doğru ince ve siyah açık bir kuş kanadı yaygınlığı ile ya-

---

452 mabat: son, arka, devam
453 aklam: kalemler, devlet daireleri
454 sehpa-yı medeniyet: medeniyet sehpası
455 evrad-ı tezvir: yalandan tekrarlanan sözler
456 tebean: tabi olarak, uyarak
457 meduv: davetli
458 musalli: beş vakit namazını kılan
459 hatavat-ı riyakâr: ikiyüzlü adımlar
460 daire-i ziya: ışık dairesi
461 bir fes markası

pışık duran son moda taranmış, lostralı[462] gibi parıldayan saçlarını daha ziyade yapıştırmak itinasıyla birkaç defa sıvadı. Fesini giydi. Hasan Efendi büyük bir sevinçle içinden:

— Süslen beyim süslen… Sen karılardan ziyade kendini onlara beğendirmeye uğraş. Fakat maatteessüf bu gece bu pomatalı[463], lavantalı saçlarınla zabıta dairesinde, gayrimükellef[464] bir yatakta tek yatacaksın… Bana verdiğin medeniyet diskurunu polis komiserlerine de oku bakalım, para eder mi?..

mülahazatını mırıldanıyordu.

Uncu, namuslu bir ev sahibi tavr-ı aleladesiyle[465] kapıyı çaldı. İçeri girdiler. Bu nikâhsız zifafhanenin[466] damatları tamam mıydı? Yoksa daha gelecekler var mıydı? Hasan Efendi bir müddet daha intizarı muvafık buldu. Bir saat kadar süren zaman-ı intizarında[467], iki insan karaltısının daha kapının kesif[468] loşluğu içine dalarak dâhil-i bezm[469] olduklarını gördü. Kendi tabirince, kümese giren horozların adedini hesapladı. Evvela bir, sonra ev sahibinin koltuğu altında gelen iki daha üç, iki de en sonra beş… Bu beş erkeğe ilavesi zaruri olan beş de dişi, ceman yekûn[470] on… İçeride ihtiyaten fazla nazenin bulmak da muhtemeldi. Mahallelinin heyecan-ı taassubunu[471] tutuşturmak için bu kadar günahkârlardan müteşekkil bir baskın alayı kâfi değil miydi?

Yağlıkçı, tehyic-i temaşageran[472] endişesiyle mizansenin en hurde tafsilatını düşünen bir tiyatro direktörü gibi bu rezalet kataı

---

462 lostralı: cilalanmış
463 pomata: daha çok saç için kullanılan yağlı merhem
464 gayrimükellef: kusurlu, özensiz
465 tavr-ı alelade: sıradan tavırlar
466 zifafhane: gerdeğe girme yeri
467 zaman-ı intizar: bekleme zamanı
468 kesif: koyu, yoğun
469 dâhil-i bezm: meclisin içi
470 ceman yekûn: toplamda, toplam olarak
471 heyecan-ı taassub: bağnazlık heyecanı
472 tehyic-i temaşageran: seyircileri heyecanlandırma

üzerine celbedeceği enzar-ı teşni ve telini[473] teşdit[474] için daha neler yapmak lazım geleceğini düşünürken galdır guldur bir kira arabası geldi. Uncu'nun kapısı önünde durdu. Hasan Efendi kendini kafese verdi.

Arabacı yerinden atladı. Kapıyı çaldı. Hane kapısının küşadından[475] sonra arabanın kapısını açtı. Tenteneli[476] etekleriyle kaldırımları süpürerek koyu çarşaflı iki nazenin indi.

Bunların mostralık[477] birer bebek gibi boyalı yüzlerini, çarşaflara sığamayacak bir mebzuliyetle[478] çepeçevre dışarı fışkırmış saçlarını pek az fark etti. Son çıkan para uzatırken, atmış olduğu birkaç kadehin verdiği cesaret ve yılışıklıkla arabacı, nazeninin omuzuna hovardaca insafsız bir çimdik attı. Kadın:

— Of, elin kırılsın terbiyesiz!

tekdiriyle hemen içeri kaçtı. Arabacı, ıtriyatla[479] meşbu[480] bu körpe, oynak vücuda temas eden parmaklarını gülbeşekere[481] batırmış gibi bir hırs ve iştiha[482] ile yalayıp emdikten sonra fesini arkaya devirdi. Sermaye taşıdığı kârgehin[483] pencerelerine doğru bir nigâh-ı iştiyak[484] atfıyla:

— Biz işte böyle suyuna tirit geçiniriz… İmanım, araba dolusu gaca[485] taşı, sonra böyle parmaklarını yala… Paradan başka benim içerideki bıçkınlardan ne eksikliğim var? Mirasyedi doğmadıktan sonra bu dünyaya neye gelmeli? Ne karıydı o be! Çiçek demeti gibi

---

473 enzar-ı teşni ve telin: ayıplayıcı ve kınayıcı bakışlar
474 teşdit: şiddetlendirme, şiddetini arttırma
475 küşat: açılma
476 tentene: dantel
477 mostra: model
478 mebzuliyet: bolluk, çokluk
479 ıtriyat: güzel kokular, esans ve parfümler
480 meşbu: dolu
481 gülbeşeker: gül yaprağından yapılan macun kıvamında tatlı
482 iştiha: arzu, istek
483 kârgeh: iş yeri, fabrika, atölye
484 nigâh-ı iştiyak: özleyiş bakışı
485 gaca: kadın, metres

kokuyordu. Benim Eftalya mezelik turşuya benzer. Kokusuna dayanmaya mide isterim. Koynunda yatarken ahırı özlediğim çok olur. Geceliği, rençper[486] tütünü gibi otuzluğadır. On beşe kırıştığımız da çoktur. Haftalık kalana yarı yarıya iskonto da yaparlar. Mecidiyeyi düzdüm mü hiç hesaplamam, döşerim. Evvela aftosa[487], sonra hamama, sonra ahıra… Ne uykucu mahalle bu! Kalkınız be yahu! Uncu'nun evinde çifte gelinler var…

Arabacı

"Afisi[488] *de var yallah*

Cakası da var yallah

İki kaşın arasında elifi de var"

şarkısıyla arabasına atladı. Hayvanları kamçıladı. Arabacının mahalleliye bu isnad-ı meskeneti[489] Yağlıkçı'ya dokundu. Kendi kendine:

— Elin çapkını bile bize yuh çekiyor. Hakkı yok mu? Hele dur bakalım. Yüzdük yüzdük kuyruğuna geldik. Ismarlama iki yosma daha kapana düştü. Bunlar mutlaka Kenan Bey'le refiki için olmalı. Kapının önündeki rezalet böyle, acaba içerisi ne hâlde olacak? Ne tatlı şeyler ki arabacı bile çimdiklediği parmaklarını yalaya yalaya doyamadı.

Hasan Efendi bir müddet daha beklemek istiyordu. Saz söz başlasın, müskiratla kafalar iyice dumanlansın, cümbüş germî-i tammını[490] bulsun… Vuslatgâhlarından[491], birbirinin sıcak aguşlarından[492] çıkarılacak bu günahkârlar, neye uğradıklarını bilemeyerek ağız

---

486 rençper: tarlada ağır iş yapan gündelikçi, ırgat

487 aftos: metres, oynaş

488 afi: çalım, caka, gösteriş

489 isnad-ı meskenet: tembellik yakıştırması

490 germî-i tam: esas kızışma

491 vuslatgâh: kavuşma yeri, vuslata erilen yer

492 aguş: kucak

eğri, göz şaşı, felaketlerini gayrimüdrik[493] birer hâlet-i mestîde[494], karakola kadar sokak ortalarında şarkı söyleyerek gitsinler…

Çok geçmedi. Evin bahçe üzerindeki meclis odasında ahenk başladı. Pestten fakat pek neşeliydi. Nağmeli, nazik, mühtez[495], nafiz-i ruh[496], tatlı, şehvetaver[497] bir kadın sesi gazele girişti. Oldukça maharetle bütün makamata girip çıkıyordu. Saz ara nağmesinden başka medit[498], baygın, sineşikâf[499] ahlar, oflar, amanlar bu terane-i aşka[500] dem tutuyorlardı.

Gazel kürdihicazkârda[501] karar kıldı.

"Ehl-i aşkın[502] neşvegâhı[503] kûşe-i meyhânedir[504]
Sâkiyâ, âşıkı dilşâd[505] eyleyen peymânedir[506]
Güft u gû-yı âleme[507] bakma sakın, efsânedir"

şarkısıyla fasıl açıldı. Hasan Efendi güfteyi dinleyerek:

— Ehl-i aşkın neşvegâhı kûşe-i meyhane midir, kârhane midir, yoksa mehterhane midir, biraz sonra anlarsınız… İsimleriniz zabıta jurnaline[508] badelkayd[509] gazetelerle alelferd[510] çar aktar-ı cihana[511]

493 gayrimüdrik: kavrayamayan
494 hâlet-i mestî: sarhoşluk hâli
495 mühtez: titrek
496 nafiz-i ruh: ruha işleyen
497 şehvetaver: şehvet uyandıran
498 medit: uzun
499 sineşikâf: göğüs yırtan
500 terane-i aşk: aşk ezgisi
501 kürdihicazkâr: klasik Türk müziğinde bir makam
502 ehl-i aşk: âşık
503 neşvegâh: neşe, sevinç yeri
504 kûşe-i meyhane: meyhane köşesi
505 dilşat: sevinçli
506 peymane: kadeh
507 güft u gû-yı âlem: başkalarının söyledikleri
508 jurnal: rapor
509 badelkayd: kaydedildikten sonra
510 alelferd: birer birer
511 çar aktar-ı cihan: dünyanın dört bir yanı

ilan edildiği vakit olacak güft u gûya aldırmayınız sakın… Ben sizi kulunç nüshası gibi erkekli dişili, jandarmaların, polislerin arasında şimdi yola düzerim… Hele biraz daha neşeleniniz… Kafalarınız dönsün…

Birkaç şarkı daha okundu. Ahenge çoğu falso, kalın, sakil erkek sesleri de karıştı. Gide gide tarab-ı bezm[512] bir gulgule-i biintizam[513] şekline girdi. Mestane eninler[514], ahlar, vahlar çoğaldı. Oyun havaları başladı. El şakırtıları arasındaki "Aman kızım titreme, canım da beraber oynuyor.", "Kâfir, nigâhını o kadar süzme, billah bittim." şikâyetleriyle "Oh! Oh! Kıvır ha bakayım… Aman elmasım biraz daha göbek fırtınası…" istirhamlarının bini bir paraya işitiliyordu. Arada bir de:

— Yavrum Top Salata, bir daha doldur…

— Afet, billah döverim seni…

— Vuslat nazlanma, istiğnaya[515] pek gelemem…

sözleri geldiğinden bu hitap ve itaplardan Hasan Efendi, meclisi şenlendiren kadınların içinde Top Salata, Afet, Vuslat bulunduğunu anlıyordu.

Bir müddet sonra bu nagamat-ı raks-ı rezalet[516] durdu. Şimdi bir lerziş-i taassubla[517] komşudaki göbeklerden daha ziyade titremeye başlayan Yağlıkçı, kendi kendine:

— Galiba artık çiftehanelere çekildiler. Habislerin zürriyet[518] yetiştirmeleri zamanına kadar bekleyecek değilim ya! Tam vakittir. Halk kahvelerden dağılmadan baskını yapmalı… dedi.

Yavaşça aşağıya indi. Sokağa çıktı. İki hane aşırı komşusu Yorgancı Hüsnü Efendi'nin kapısını çaldı. Kapı hemen açıldı. Yağlık-

---

512 tarab-ı bezm: meclisin coşkunluğu

513 gulgule-i biintizam: düzensiz gürültü, karmaşa

514 enin: inleme, inilti

515 istiğna: nazlı davranma

516 nagamat-ı raks-ı rezalet: rezalet dansının ezgileri

517 lerziş-i taassub: bağnazlık titreyişi

518 zürriyet: nesil, soy sop

çı, yorgancıyı epeyce müddetten beri tıkıp doldurarak bu baskın işi için müheyya[519] bir hâle getirmiş olduğundan Hüsnü Efendi o akşam dükkândan Tosun ile Emin'i, iki kalfasını beraber alıp gelmişti. Evin avlusunda iki komşu yüz yüze gelince Hüsnü Efendi:

— Bu ne rezalet birader… Çoluğu çocuğu, karşımızdaki bu çiftehane kepazeliğini işitmesinler diye hicabımdan[520] arkada bir odaya kapadım.

— Bizimkiler de sizinkiler de bu rezalete bu akşam mahrem olmuyorlar. Her gece biz kahvede iken başlıca eğlenceleri bu cümbüşü dinlemek oluyordu zannederim… Fakat şimdi uzun söze vakit yok… Hemen müstainen billah[521] işe başlayalım. Hani ya Tosun'la Emin nerede?

— Şurada… Sokak üstündeki odadalar…

Bu iki delikanlı karşıki tarabhanenin[522] hayhuy-ı şehvetengizini[523] istimadan[524] öyle bir galeyan-ı hassasiyete[525] gelmişlerdi ki Tosun, sümmettedarik[526] canan edindiği bir duvar yastığını aguşuna çekerek kollarındaki yorgancı kuvvetiyle sımsıkı sarılmış, baygın baygın "Aman biraz daha kıvır göbek fırtınası…" mırıltısıyla can çekişiyor; Emin, ihtilacat-ı evveliyeyi[527] geçirerek şimdi bitap[528], arkaüstü mindere uzanmış, süzük gözleri tavana dikili, biraz evvel işittiği hizabengiz-i şehvet operanın en ruhefza[529] parçalarını zihninde ihyaya uğraşıyor gibi dalmıştı. Sokak kapısının açılıp kapandığını ve sonra avluda lakırdı edildiğini işitince yorgancı kalfası kendini toplamaya uğraşarak arkadaşından sordu:

---

519 müheyya: hazır, amade
520 hicap: utanma, sıkılma, mahcubiyet
521 müstainen billah: Allah'ın yardımına sığınarak
522 tarabhane: coşku evi
523 hayhuy-ı şehvetengiz: şehveti tahrik eden, şehvet uyandıran gürültü
524 istima: kulak verme, dinleme
525 galeyan-ı hassasiyet: hassaslık coşkunluğu
526 sümmettedarik: alelacele, hemen
527 ihtilacat-ı evveliye: çırpınmaların öncesi
528 bitap: bitkin, yorgun
529 ruhefza: ruhu artıran

— Sabah hamam parasını kimden alacağız?

— Köpoğlu, ben ne bileyim! Ekmekçinin çetelesine bir çentik daha çek…

Bu esnada Hüsnü Efendi oda kapısına gelerek:

— Evlatlar haydi bakalım!

davetiyle kalfalarına ihtar-ı vazife[530] edince iki delikanlı açık duran düğmelerini el yordamıyla alelacele ilikleyerek dapduru davrandılar[531].

Yağlıkçı, kumandasını deruhte ettiği[532] bu baskının ilk emirlerine girişerek:

— Oğullarım, yemenileri[533] çekin bakalım…

Tosun, vücudunda hasıl olan bakiye-i rehaveti[534] bir iki gerinmeyle gidermeye uğraşarak:

— Peki baba, işimiz ne? Çektik… Çekeriz… Sonra ne olacak?

Yağlıkçı, medar-ı mülahaza[535] olmak için ensesini kaşıyarak:

— Yavrum Tosun, sen doğru Aksaray Caddesi'ndeki Kuşçu Arif'in kahvesine koş… Mahalle delikanlıları hep orada bekliyorlar. Onları arkana tak, köşebaşına kadar gel. Orada dur. Emir almayınca ilerleme sakın. Gürültü lazım değil…

Tosun, kuşağı arasından çıkardığı çekecekle yemenilerini giyerek:

— Pistonu[536] bozuk lömorkör[537] gibi enayileri peşime takayım. Köşebaşında mola, öyle mi?

---

530 ihtar-ı vazife: görev uyarısı

531 dapduru davranmak: doğrulup dikilmek

532 deruhte etmek: üzerine almak, üstlenmek, yüklenmek

533 yemeni: bir tür hafif ayakkabı

534 bakiye-i rehavet: tembellikten geri kalan

535 medar-ı mülahaza: düşünmeyi sağlayan

536 piston: bir silindirin içindeki basıncı harekete çeviren daha küçük silindir parça

537 lömorkör (römorkör): yedeğinde özellikle deniz taşıtı götüren taşıt

Yağlıkçı:

— Oğlum Emin sen de çeşmenin yanında dolaşan bekçiyi bul. "Haydi!" de, o ne yapacağını bilir.

İki yorgancı kalfası tığ gibi kapıdan dışarı fırlarlar. Tosun, Ahmet'in evine doğru yumruğunu göstererek:

— Geçmişi kınalı Top Salata'sı seni! Bu akşam sana yağ, limon koymadan ha be kayarım[538] alimallah… Beylere, paşalara saz naz, fukaraya el peşrevi[539] öyle mi?..

Yağlıkçı, şimdi karşısındaki yorgancıya dönerek:

— Hüsnü Efendi kardeşim, boş duracak vakit değil, mahalleyi bir dolaş. Meriyyü'l-hatırların[540] kapılarını çal. Şimdi bir gürültü kopacak. Yangın var zannıyla sakın telaşa düşmesinler. Şu mahallede kaç zamandır cereyan eden bu rezaletten biz rical[541], hep manen hissemend-i mesuliyetiz[542]. Bu arı üzerimizden atmak için erkekler yavaş yavaş dışarı çıksınlar. Herkes uhdesine[543] müterettip[544] vazife-i namusu[545], kudretince bu hayâsızlığın tenkiline[546] uğraşarak ifa etsin[547] …

Hüsnü Efendi kendine tevdi edilen[548] vazife-i namusu ifa için devr-i ebvaba[549] çıktıktan sonra Yağlıkçı sokağa fırladı. Muhtelif kollar üzerine tertip eylediği baskın alayının vüruduna[550] intizaren[551] sinninden memul edilmez bir çeviklikle köşebaşından köşebaşına mekik dokuyor, bazen duruyor bazen koşuyor, fırtına zuhu-

---

538 kaymak: cinsel ilişkide bulunmak
539 peşrev: önden giden, öncü
540 meriyü'l-hatır: hatırı sayılır, itibarlı kişi
541 rical: erkekler
542 hissemend-i mesuliyet: mesut olma hislerinde olan
543 uhde: sorumluluk, görev
544 müterettip: ait, ilgili
545 vazife-i namus: namus görevi
546 tenkil: herkese örnek olacak şekilde cezalandırma; kovma, uzaklaştırma
547 ifa etmek: bir işi yapmak, yerine getirmek
548 tevdi etmek: teslim etmek, emanet etmek, vermek
549 devr-i ebvab: kapıları dolaşma
550 vürut: gelme, varma
551 intizaren: bekleyerek

runa müterakkıp[552] bir kaptan gibi parıldayan gözleriyle sokakların zulmetlerini yırtmaya uğraşarak asabi bir telaş içinde çırpınıyordu. Birdenbire karşısına soluk soluğa Emin çıktı. Yağlıkçı sordu:

— Ne yaptın oğlum?

— Bekçiyi buldum. "Haydi!" dedim. Odun yarmaya hazırlanır gibi "Ya Allah!" diye bir haykırdı. İki avucuna tükürerek sopasına yapıştı. Ödüm koptu. Beni dövecek zannettim. Olabilir a… Mahallede kerhane var. Beni zampara zanneder de… O sopa ile suratıma bir inerse sonra kimvurduya gideriz… "Ne yapıyorsun bekçi baba, aradığın ben değilim!" dedim. Üç adım geriye sektim. "Korhma evlat, korhma… İdman ediyorum." dedi. Zamparaların marizlerine kayacak mıyız[553]? Bunu evveli söylesenize! Copumu beraber almadım. Fakat kasavet çekme[554]… (yumruğunu göstererek) Buna yorgancı muştası derler… Bir inersem insanın suratını köşe minderi gibi yamyassı yaparım! Ben bu yumruklarla ne kerevetler[555] kökledim. Nereye yapıştırsam yumuşatırım… Birkaç kerata tırtıklamak bana iş bile gelmez… Vay geçmişine be! Salatalı baskın nasıl oluyormuş, hele bir görelim…

— Ulan çenen pırtı… Lafa yekûn çek… Sonra bekçi ne yaptı? Onu anlat!…

— "Karahola, karahola" dedi. Anladım ki karakola gidecek… Sopasını savurarak fertiğini verdi. Yolda kolları daha idmanlı bir acarına çatarsa kim kimi karakola götürür, artık orasını bilmem…

Bu esnada rap rap rap muntazam adım sesleriyle müterafık[556] otuz kırk kişinin birden avaz-ı tegannisi[557] işitildi. Uzaktan kopan kasırga gibi giderek temevvüc-i esvat[558] büyüyor, gürültü çoğalıyordu. Şamatası makam içinde seçilebilen nakarat şu idi:

---

552 müterakkıp: gözleyen, bekleyen

553 marizine kaymak: üzerine çullanıp dövmek

554 kasavet çekmek: üzülmek, tasalanmak

555 kerevet: tahtadan yapılmış, üzerine minder ve şilte konan yüksek sedir

556 müterafık: birlikte, bir arada bulunan

557 avaz-ı teganni: bağırarak şarkı söyleme

558 temevvüc-i esvat: dalgalanan sesler

"Aman yavaş, susalım
Arş! Uncu'yu basalım
Arslan gibi salalım"

Yağlıkçı hakikati anladı. Hiddetten serapa[559] raşe[560] kesildi. O da men-i şamata[561] için bağırmak istiyor fakat şiddet-i infialinden[562] sesi çıkmıyordu. Boğulacak gibi bir hâle gelmişti.

Tosun, mahalle delikanlılarından mürettep[563] bir tabur teşkil ederek bir kumandan tavr-ı şecii[564] ile öne düşmüş geliyordu. Tabur geldi geldi, Hasan Efendi'ye yaklaşınca Tosun bağırdı:

— İstoper!

"Rappp…" adım sesleriyle beraber taganni[565] kesildi. Yeisinden bilatekellüm[566] hâlâ titreyen Yağlıkçı'ya karşı yorgancı kalfası neşeli bir seda ile:

— Allah devlete, millete zeval vermesin… Arkadaşlar hep talimli… Vaktiyle hep silah taşıdık. Onbaşımdan yediğim tokat aklıma gelince hâlâ dumanı gözümde tüter… Çorba gibi yola çıkmadansa böyle taburla gelmeyi münasip gördük. Langa dönüşü bu… İçimizde tütsülü kafalar da var. Şuara[567] da eksik değil. Şarkı ebelerinden biri çarçabuk bir köfte[568] doğurdu. Beyit düzdü. Hanende beylerden biri de ezgili bir makam uydurdu. Söyleyerek geldik. Ne var? Kızdın mı baba? Baskına da nikâha gidilir gibi efendice gidilmez a! Bıçkınız işte. Allah böyle yaratmış. Tutuldunsa iskambilini ver çık… Bu böyledir. Biz kasavet tutmayız…

Hasan Efendi nihayet kudret-i tekellüm[569] peyda edebilerek:

---

559 serapa: baştan ayağa kadar
560 raşe: titreme, titreyiş
561 men-i şamata: gürültüyü engelleme
562 şiddet-i infial: aşırı öfke
563 mürettep: kurulmuş, düzenlenmiş
564 tavr-ı şeci: cesur tavır
565 taganni: nağme ile söyleme
566 bilatekellüm: söylemeksizin
567 şuara: şairler
568 "Güfte" kastediliyor.
569 kudret-i tekellüm: söyleme gücü

— Allah belanı versin… Ben sana böyle mi tembih ettim? Bir kere başını çevir de arkana bak. Sokaklar adam almıyor. Yedi mahallenin halkını birden kaldırmışsın. "Aman yavaş, susalım" yaygarasıyla bütün dünyayı velveleye veriyorsunuz. Bu ne kepazelik!

— Kepazelik olmasa biz neyle yaşarız baba! Mangiz[570] yok… Aftos[571] yok… Gönül sevdalı, cepler boş… Ona buna sırtarınca bunun adı "tecavüz"… Sokaklarda bağırıp da sevdanı dışarı verince bu da "kepazelik"… Ne yapalım? Baskın bu, boru değil… Bizim gibi tosunların başka ne eğlenceleri var? Yangın bir, baskın iki… Parasız tiyatro…

— Sus… Biz buraya külhanbeyi loncası[572] açmaya gelmedik. Diskuru[573] kes şimdi… Lafıma kulak ver. Uncu'nun evinin arkasında bir bostan var. Çiçekçi bostanı…

— İçinde semizotundan başka çiçek yok a, adı böyle…

— Her neyse… Arkadaşlarınla beraber o bostana atlamalı. Fakat taburla şarkı söyleyerek değil, gayet sessizce… Âdeta hırsızlama…

— Hırsızlama mı? Bostandan ne aşıracağız?

— Ananın örekesini[574]! Ulan ben sizi böyle alayla gece yarısı hırsızlığa mı gönderiyorum zannediyorsun? Yediği herzeye bak…

— Ne bileyim ben?.. "Hırsızlama" dedin de…

— Bir ot parçası bile koparmayacaksınız, anlıyor musun? Sonra burnunuzdan getiririm.

— İçimizde bu kadar rakı yangını var. Ağaçlarda yemiş görürsek diş oynatmadan durabilir miyiz?

— Hay sizin gözünüze, dişinize şimdi ha!

— Eh eh… Alt tarafını salıverme… İçinde dursun…

---

570 mangiz: para

571 aftos: metres

572 lonca: eskiden aynı meslekten kimseleri içine alan esnaf kuruluşu

573 diskur: bir kimsenin bir konu hakkındaki fikirlerini bildirmek için yaptığı uzun konuşma

574 öreke: ebelerin doğum yapan kadını oturttukları iskemle

— İnnallahe maassabirin[575], ne laf anlamazlara çattık… Hüsnü Efendi sizinle nasıl geçiniyor bilmem ki?!

— Ustanın adı şimdi efendidir ama o da bizim gibi çekirdekten yetişmedir. Biz birbirimizi anlarız, sen onun efendiliğine bakma… Gazeteyi kör dilenci gibi makamla şavullama[576] okur. Elifi yan yatırsan tanıyamaz. Mutlaka kazık gibi dikine durmalı ki gözüne girsin… Geçenlerde "Beyoğlu'ndaki bir Şişli kibarı"nı, "şiş kebabı" okudu da gülmeden bayıldık… Sonra bunun üzerine ne halt etse beğenirsin? "Mahalle"yi, "muhallebi" diye heceledi. Ne yaparsın? Ustadır, şiş kebabının üstüne muhallebiyi de piyezlendik, oturduk. Yorgancının âlimi, efendisi bu kadar olur.

— Tosun, bu akşam sen nerede içtin bu kadar?

— İçmedik. Sağanak geçiren motorcu hırkası gibi ta iliklerimize kadar çektik, şişmiş süngere döndük. Akşamüstü gelirken Langa'dan doğru bir lamelif çevirelim dedik. Lamelifin fiyongası Uzunodalar'a düştü. Lafın kısası içeri daldık, meyhane değil, burası batakhaneye benzer. İç kapının arkasında bir Enez küpü vardır. İçmek lazım değil, kapağını aç, bir kokla, oraya uzanırsın… Baldıran kökü hülasası… Miço'ya "Doldur" dedik. Miço dersem ellilik, kıranta[577] bir herif… O meyhanede ondan aşağı yaşta çırak kullanmaya gelmez, tehlikelidir. Rakı en ziyade sevda damarına dokunur. Göze bir şey görünmez. "Civanım bir daha doldur fakat dört kadehi bir yap da bardağa akıt… Bu akşam baskına gidiyoruz. Laf değil!" dedim. Getirdi. Yuvarladım. Bir daha, bir daha… Vay geçmişine üflediğimin mereti be! Tezgâh başında zelzele[578] olmaya başladı. Fırtınada demir tarayan gemi gibi sallanıyordum. Emin kolumdan çekti. Yetişir, gidelim dedi. "Arkadaş kapıyı bul da çıkalım!" dedim. Üç adım attım. Bu sefer de gözlemeci merdanesi gibi rakı beni yuvarladı.

— Lafı kes… Şimdi aklın başında ya!

---

575 *İnnallahe maassabirin*: "Allah sabredenlerin yanındadır."

576 şavullama: özenmeden, çabucak

577 kıranta: saçına sakalına kır düşmüş, orta yaşlı erkek

578 zelzele: deprem, yer sarsıntısı

— Ne demek! Tosun'un aklı dört beş bardakla oynar mı? İşte ayıklığımın mostrası meydanda… Laflarımda sarhoşluk nişanesi var mı? Bak, bu kadar delikanlı kumandamı bekliyor. Bir işaret edersem şimdi mahallenin altını üstüne getiririm.

— Sakın ha habis[579]… Sonra seni elebaşı diye zabıtaya veririm.

— Elebaşı mı? Hamamkızdı mı oynayacağız?

— Hamam değil, benim başım kızdı. Susar mısın? Yoksa susturayım mı?

— Kızma babacığım… Daha marta çok var. İşte sustuk. *El-hâb*… (başını arkaya çevirerek) Arkadaşlar dikiz gelin… Dilsiz oyunu var.

Arkadaki kalabalık hep birden:

— *El-hâb*…

— Maşallah arkadakiler de sana uygun… Bu akşam Uzunodalar'daki küplerde zırnık bırakmamışsınız[580].

Hasan Efendi birkaç lahavle ile başını sağa sola salladıktan sonra arkadaki delikanlı kalabalığına hitaben:

— İçinizde sarhoş olmayanlar -yahut razıyım- söz anlayacak derecede çakırkeyif[581] bulunanlar varsa ileri gelsin.

Kalabalık arasında şu sözler deveran eder:

— Ne diyor? Ne diyor?

— "İçinizde çakaralmazlar varsa ileri gelsin…" diyor…

— Vay kahpe oğlu be… Bizi "Diyarbekir çakmaklısı" diye ona kim anlatmış? Çakarız baba fakat almayız… Bize fitil işlemez…

— Biçimsizlenme ulan… *El-hâb*'ı ne bozuyorsun?

— Laf soruyor be… Ona fesimin ibiği cevap verecek değil ya! Elbette ağzım söyleyecek.

Birkaç delikanlı Hasan Efendi'ye takarrüple:

— Biz ayığız efendi… Ne emriniz varsa söyleyiniz…

Arkadan kahkahalar:

---

[579] habis: kötü, soysuz, alçak

[580] zırnık bırakmamak: az bir şey bile bırakmamak

[581] çakırkeyif: içkinin etkisiyle keyiflenip sarhoş olmaya başlayan, yarı sarhoş

— Ulan Faik'e bak… Şamandıra[582] gibi sallanıyor da aval[583], "Ayığız" diyor…

— Ayıktır ayık… Efendi cin içer. Matarası cebindedir. Salak Eyüp vapuru gibi islimi[584] üç saat sonra tutar. Bir kere uskuru[585] dönerse hem tornahit[586] işler hem tornistan[587]… Halıcıoğlu… Balat… İki tarafa çatarak gider. Fener'e uğramaz. Yemiş'e abanırsa artık kalkamaz. Orada sızar.

— Moruğu gömdüğümüz zaman bu enayi vapura ben de bindim. Eyüp İskelesi'nde biletçi kulübesinin önüne geldik. On altı kişi… Otuzar paradan hesapla… Paraları uçlandık. Masrafı cenaze sahibi verirmiş. Herifler otuzar paralık yük taşıdılar mı be! Yekûn hiç aklımdan çıkmaz… On ikiyi bayıldık. Mecidiye kırkı da caba… Moruğun acısı o zaman içime çöktü. "Hayırsız evlat" demesinler diye mezar başında bir fantazya ağlama yapayım dedim, vay babasının canına be… Vakıf çeşmeleri gibi bütün suyum kurumuş, gözümden yaş gelmedi. Fakat biletçinin önünde terle karışık sızmaya başladım. Sonra bizi dolaba koydular. Demir kapanın arasına sıkıştık. Belimin ortasında bir şey çıt dedi. Ne oluyoruz, dedim. Arkadaşım cevap verdi, zımbaladılar. Vay cenaze pulu da mı çıktı? Merak ediyordum. Acaba zımbayı neremden yedim? Namusa dokunur bir şey yok ya! Sonra Defterdar'a, Halıcı'ya uğrayarak yollandık. Meğerse vapurumuz dilenci imiş. Eyüp'ün havasından vapurları bile böyle oluyor. Nereye çıkarsan otuzluk… Müsavat[588] var.

---

582 şamandıra: içi boş, yüzer fıçı şeklinde cisim
583 aval: sersem, bön, ahmak
584 islim: gücünden yararlanılan buhar
585 uskur: pervane
586 tornahit: ileri
587 tornistan: geri, ters
588 müsavat: eşitlik, denklik

Muhtelif[589] mangalarda[590] hasbihâller[591] cereyan etmekte iken Hasan Efendi bin müşkülatla söz anlatabilecek bir iki kişi bularak talimatına girişti:

— Arka sokaktaki kapısından bostana girmeli. Bahçıvanlar tembihlidir. Ses çıkarmayacaklar. Fakat ekili sebzeyi çiğnememeye son derece itina etmeli… Her biriniz bir tarafa sinerek Ahmet'in evini o cihetten ablukaya almalısınız. Hanenin bostana bakar birkaç alçak penceresi vardır. İşte buralardan zampara firarına meydan vermeyip hemen yakalayacaksınız. Vazifeniz bu… Öyle cin içmiş, peri tutmuş sarhoşları da içinizden çıkarınız. Hizmet büyük, vazife mühimdir. Dareynde[592] nail-i ecr[593] olursunuz. İşin hüsn-i cereyanını[594] ihlal edecek ahvalden sakınınız. Haydi bakalım… İnayet[595] Bari'den…

Bu kumanda üzerine bir arbededir koptu. Sarhoşu ayıktan ayırmak kabil değildi. Bostan sokağına doğru bir kalabalık akmaya başladı. Yangına gider gibi naralar da işitiliyordu.

— Şan verdi cihana Karamehmetpaşalılar…

— Sizi su gibi içer Yakubağalılar…

— Borucu Halil musluğu aç. Her ikinizi de sular Hoşkademliler…

— Dünyaya duman attırır Horhorlular… Habire imanım yuuuuuuuuu…

fahriyeleriyle[596] cıngar alaimi[597] misk gibi tütmeye başladı. Söz anlar takımı ki bir kısm-ı kalil[598] idi. Bunlar bostana dâhil oldukları esnada kapının önünde Karamehmetpaşalılarla Horhorlular salaya

---

589 muhtelif: farklı
590 manga: küçük askerî birlik
591 hasbihâl: konuşma, sohbet
592 dareyn: iki ev, dünya ve ahiret
593 nail-i ecr: sevaba erişen
594 hüsn-i cereyan: güzel seyretmesi, ilerlemesi
595 inayet: lütuf, ihsan, iyilik
596 fahriye: kendini övme
597 alaim: izler, alametler
598 kısm-ı kalil: az bir kısım

tutuşurlar. Küfürlerin en natıraşide[599], en gayrimenus[600], en yakası açılmadıkları arasında taşlar savrulur, gırla kafa göz yarılır. Arada bir civar hanelerin camları halecanaver[601] bir şangırtı ile patlar, sokaklara dökülür. Evlerden kadınlar feryada başlar.

Hasan Efendi hâlâ çeşme başındaki baskın ve teşci[602] diskurunda devam eder. Polisler, jandarmalar yetişir. İmam, bekçi, muhtarlar hep tamam…

Komiser, mahalle muteberanı tarafından memhur[603] bir mazbata[604] olmadıkça baskına girişemeyeceğini söyler. Hasan Efendi elleri titreyerek ziri[605] yirmi otuz kadar mühürle karalanmış mazbatayı ibraz eder.

Bu dava burada sürülür iken Hüsnü Efendi bereket versin ki hatırı sayılır sayılmaz birçok kişi toplayarak Uncu'nun evini sokak tarafından muhasara etmiş[606] bulunur.

Öbür taraftan imamıyla, muhtarıyla, zabıtasıyla toplanan halk da yürür, muhasırlara iltihak eder[607]. Polislerin bir kısmı sala tosunlarını ayırmaya gider.

III
BASKINA DOĞRU

Mahall-i vakaya[608] müntehi[609] bütün sokaklar mahaşerallah[610] insanla dolar. Girilip çıkılmaz bir izdiham peyda eder. Mahalle binlerce halkın avaz-ı gayz u teşnii[611] ile inim inim inlerken bir mezar

599 natıraşi: tıraşsız
600 gayrimenus: alışılmadık
601 halecanaver: çarpıntı veren
602 teşci: cesaretlendirme, gayrete getirme
603 memhur: mühürlenmiş, mühürlü
604 mazbata: belge, tutanak, zabıt
605 zir: alt
606 muhasara etmek: çevrelemek, kuşatmak
607 iltihak etmek: katılmak, eklenmek
608 mahall-i vaka: olay yeri
609 müntehi: varan, çıkan
610 mahaşerallah: mahşerdeki gibi, çok kalabalık
611 avaz-ı gayz u teşni: ayıplama ve hınçla bağırma

zulmet[612] ve sükûtuna dalmış Uncu'nun evinden çıt işitilmez. Perdeler inik, hiçbir tarafta ışık ve ses yok. Sokak fenerinden akseden muhteriz ziya altında ahalinin bu hücum-ı mütehevvirine[613] karşı hane, korkusundan titriyor zannedilir.

Mahallelinin teklifi üzerine imam kapıyı çalar. Cevap verilmez. Mütezayit[614] bir hız ile birkaç defa daha vurur. Kapı açılmaz. Halkayı koparacak gibi bir şiddet-i akurane[615] ile mütevali[616] darbeler indirir. Hiç mukabele yok. Bu sükût-ı anud[617] halkı bütün bütün iğzap eder[618].

Kiminin alnı buruşuk bir mendil ile gözüne doğru mailen sarılı, kiminin kolu bir bez ile boynuna asılı, saladan dönerek oraya bir sıraya dizilmiş olan bıçkın alayı içinden birkaç ses birden:

— Vay geçmişine maval okuduğumun[619] pezevengi… Aç kapıyı! Yoksa şimdi omuzlar gireriz!..

Komiser bir sada-yı vakur[620] ve resmiyetle:

— Yok yok… Ahaliden kimse işe karışmayacak. Sonra şediden mesul olursunuz. Hükûmet vazifesini bilir.

Bıçkınlar:

— Herif burada altı aydır insan çiftleştiriyor da…

— Ne dedi? Ne dedi?

— "Mesul olursunuz" diyor be! Sesi kes…

— Kerhaneyi Uncu işletsin, biz mesul olalım öyle mi? Hükûmet vazifesini güzel biliyor doğrusu…

---

612 zulmet: karanlık
613 hücum-ı mütehevvir: öfkeli saldırı
614 mütezayit: artan, çoğalan
615 şiddet-i akurane: kudurmuş gibi, kudurmuşçasına şiddet
616 mütevali: birbiri ardınca, peş peşe
617 sükût-ı anud: inatçı sessizlik
618 iğzap etmek: çok kızdırmak, gazaba getirmek
619 maval okumak: yalan söylemek
620 sada-yı vakur: ağırbaşlı ses

— Herif kim bilir kimlere parmak yalatmıştır. Başka türlü mahalle arasında ırz ticareti olur mu?

Tokmak darbelerine imam var kuvvet pazısıyla devam eder. Ev değil, bir metfen[621] vesselam… "Pıt" duyulmaz. Mahalle kodamanlarıyla zabıta memurları kapının önünde kesif bir top teşkili ile bu sükût-ı anuda karşı ittihaz edilebilecek tedabirin[622] müzakeresine girişirler. Kimi kapıyı kırmak kimi bostan tarafından haneye birkaç jandarma indirmek kimi merdiven dayayıp pencerelerin birinden içeri hücum etmek reylerinde[623] bulunmaktalar iken kalabalık içinde fırlatılan bir taş, pencerelerden birine isabetle şangır şungur cam kırıklarını, ahalinin başına yağmur gibi indirir. Polislerin birkaçı külhanbeyi alayına doğru koşarak:

— Kimdir o?

— Ne bileyim anam babam! Burada binlerle adam var. Her birinin bir çift eli, on da parmağı var. Ara da bul…

Polis:

— Yakalarsam şimdi tevkif ederim[624].

Beylerden biri kahkaha ile:

— Yakalarsan tevkif kolay… Uncu evinden çıkmasın, hampalarla[625] aftoslar hâlâ içeride çift yatsınlar, biz tevkif olalım… Kıyak iş…

Bu esnada muhtelif nukata birkaç taş daha fırlatılır. Kimi hanenin kaplamalarında gümledikten sonra ahalinin başına avdet eder kimi tarrakayla[626] cam rizeleri[627] yağdırır. Kalabalık içinden bir sada-yı canhıraş[628]:

— Aman… Aman… Vallah beynim delindi. Hangi eline yestehlediğimin[629] çapkını attı onu… Baskının ilk kurbanı biz mi olduk?

---

621 metfen: ölü defnedilecek yer, mezar, kabir
622 tedabir: tedbirler
623 rey: oy
624 tevkif etmek: tutuklamak
625 hampa (hempa): kötü işte arkadaşlık yapan
626 tarraka: gümbürtü
627 rize: kırıntı, döküntü
628 sada-yı canhıraş: tüyler ürpertici sesler
629 yestehlemek: büyük abdest yapmak

Polis tehevvürle:

— Gördün mü yediğin haltı?

Külhanbeyi boynunu çarpıtarak:

— Kim yedi kardaşım! Bir Rabb'imin hakkı için inan, sabahtan beri gırtlağıma elleme[630] lokma düşmedi. Otuzluk tütünle pasa[631] iştah ürkütüyorum, görmüyor musun? Mum hâle gibi karşındayım. Ne elim oynadı ne dişim… Kabahatliyi bul da laf söyle…

Polisler taşlayanları bulmak için izdiham içine saldırınca halk bir siyah deniz gibi dalgalandı. Kopan gürültü bir uğultu hâlinde akisler peyda ederek sari[632] bir tehevvür[633] gibi büyüyor, yayılıyordu. Etraftan sedalar:

— Polis efendi, Sadık attı… Mahmut'a da bak… Viraneden daha taş topluyor…

Polisler Sadık'ı, Mahmut'u bulmaya uğraşır iken "çat, çat" birkaç taş mermisi daha savruldu. Yine şangırtılar… Yine döküntülere hedef olanlarda velvele-i şikâyat[634]… Fakat artık hanenin sokak yüzünde sağlam pencere kalmamış gibiydi. Şimdi taşlar bu camsız çerçevelerden doğrudan doğruya içeri fırlayarak hanenin duvarlarında, döşeme tahtalarında gümlüyordu.

Sokak yüzünden püskürtülen seng-endazanın[635] bir kısmı arkaya, bostan cihetine geçti. Bu taraftan da mermi yağdırmaya başladılar. Bahçenin semizotu, yeşil salata, taze soğan, sarımsak tarlaları cirit meydanına döndü. Harçsız, kırıntı taşlarla örülmüş duvarın bir kısmı bir anda yarım arşın kadar alçaldı. Çünkü mermiler hep oradan alınıyordu. Ziyade fırlayan taşlar evin damına düşüyor, kiremit-

630 elleme: seçme, iri
631 pasa: durmadan, sürekli
632 sari: birinden diğerine geçen, yayılan
633 tehevvür: öfke
634 velvele-i şikâyat: şikâyet gürültüleri
635 seng-endazan: taş atan, taş fırlatanlar

leri hurdahaş ediyordu. Karanlıkta oynayan bu azgın elleri görmek, durdurmak kabil değildi.

Bu hücum-ı şedide[636] karşı öyle köhne ahşap bir hanenin değil, taştan bir kalenin bile pek mukavemet edemeyeceği[637] anlaşıldı. Bu müthiş hakikat, hane halkınca sabit olduğundan Uncu Ahmet çarnaçar[638] sokak yüzündeki kırık pencerelerden birinin kafesini sürerek vech-i levsaludunu[639] ahaliye göstermek cesaretinde bulundu. Arkasında gecelik kürkü, başında takyesiyle[640] ağlayarak:

— Allah'tan korkmaz mısınız? Bu nedir?

Sokaktan müteaddit haykırmalar:

— Lafzatullah'ı ağzına alma habis…

İmam Efendi:

— İçerideki karılar çarşaflansınlar… Herifler de hazır olsunlar… Sen de beraber, hep gelin, karakola gideceğiz.

Ahmet:

— Hangi karılar, herifler? İçeride çoluk çocuğumdan başka kimse yok.

Ahaliden biri:

— Hangi karılar, herifler olacak? Zamparalarla fahişeler!

Ahmet:

— Neüzibillah, o nasıl söz? Elli senelik namusumu lekeliyorsunuz… Hepinizden dava edeceğim…

Külhanbeyleri kahkahalarla:

— Yıllanmış Yahudi şarabı gibi, herifin ne eski namusu varmış be! Haydi aynasızlanma… Nazlıları, hampalarıyla beraber aşağı in-

---

636 hücum-ı şedide: büyük, kuvvetli saldırı
637 mukavemet etmek: dayanmak
638 çarnaçar: çaresiz, ister istemez
639 vech-i levsalud: kirli yüz
640 takye: takke

dir. Geceliği beş liraya aftos nasıl olurmuş bir görelim. Seyrine de para yok ya!

Ahmet:

— İçeride ailem halkından başka kimseyi bulamazsanız ne yapacaksınız?

Bir ses:

— Senin ailenin adedi malum mu? İçeridekilere amcamın oğlu, teyzemin kızı diye birer hısımlık takarak işin içinden çıkmak istiyorsan böyle kerhaneci martavalına[641] kimsenin kanmayacağını bil!

Hasan Efendi:

— Yaya, arabalı, akşamdan beri gelenleri hep gördük… Beyhude ısrar etme…

Ahmet:

— Onlar misafirdi, gittiler.

Hasan Efendi:

— Aç kapıyı… Hükm-i nizam[642] icra olunacak. Bu kadar halk burada bekliyor.

Ahmet:

— Halkı ben davet etmedim ya! Beklemesinler…

Hasan Efendi:

— Böyle küstahane[643] sözler ile ahaliyi iğzap etme… Sonra netice-i hâlin[644] pek fena olur. Herkes senin aleyhine pürtehevvür. Baksana kalabalığı zor zapt ediyoruz. Çürük kapına güvenme…

Ahmet:

— Ahaliden sorarım. Şu mahalleye geldim geleli hangisinin gönlünü incittim? Kimseyle bir geçmişim var mı? Benden ne istiyorlar?

---

641 martaval: asılsız söz, palavra
642 hükm-i nizam: düzenin hükmü
643 küstahane: edepsizce, saygısızca
644 netice-i hâl: son, akıbet

Hasan Efendi:

— Namuslu bir mahalle içinde senin gibi ırz ticaretini kesbedinmiş bir adam yaşayamaz.

Ahmet:

— Benim böyle bir ticaretle meşgul olduğumu nasıl ispat edersin?

Hasan Efendi:

— Sen kapıyı aç… İspat kolay…

Ahmet:

— Ya edemezseniz?

Hasan Efendi:

— Edemezsek senin için âlâ ya! Bu kadar halk nazarında tebriye etmiş[645] olursun. Senin için başka tarik-i selamet[646] yok. Masumiyetini ispat etmeli, kurtulmalı.

Ahmet:

— Bir cinayet mi var? Hanesinde iffet ve namusuyla oturan bir adam, bilasebep[647] kapısının önüne tecemmu etmiş[648] sebeb-i tehevvürünü ve böyle bir işe karışmaktaki derece-i salahiyetini[649] bilmeyerek sövüp sayan, taşlarla camları, kiremitleri indiren cahil bir halka karşı isbat-ı masumiyete[650] mecbur mudur? Hükûmet yok mu? Adalet yok mu? Bana isnat ettiğiniz sıfat-ı mekruhe[651] ile bilfarz[652] suçlu bulunsam cezamın tayini ahaliye mi düşer? Herhangi bir davada ahaliye böyle bittecemmu[653] fiilen mezuniyet-i icraat[654]

---

645 tebriye etmek: temize çıkmak, aklanmak
646 tarik-i selamet: kurtuluş yolu
647 bilasebep: sebepsiz
648 tecemmu etmek: toplanmak, yığılmak
649 derece-i salahiyet: yetki derecesi
650 isbat-ı masumiyet: masumiyet ispatı
651 sıfat-ı mekruhe: iğrenç sıfat
652 bilfarz: farz edelim ki, tutalım ki
653 bittecemmu: toplanarak
654 mezuniyet-i icraat: yapmaya yetkili olma

veren hangi kanundur? Böyle bir nizam hangi memlekette vardır? Bana isnat ettiğiniz fiil şu saatte sabit mi? Değil. O hâlde kablessübut[655] evimin camları, çerçeveleri niçin indiriliyor? Türlü şütum u tehditle[656] haneme karşı vuku bulan bu tecavüzden havfen[657] ailem efradından, çocuklarımdan birkaçı bir derde uğrasa veya vefat etse manen, maddeten bunun mesulü kim olacak? Huzur-ı hükkâmda[658] buna cevabı kim verecek?

Ahmet'in bu ültimatomu[659] karşısında komiser, bıyıklarını karıştırmaya, Hasan Efendi de terlemeye başladı. Etraftan gürültüler:

— Vay köpoğlu herif be, ne apukatmış! "Namusluyum" diye durmuş da bize kantin atıyor[660]. Ben öyle namusun üstüne…

Polislerden biri:

— Sus edepsiz… (madunu[661] bir polise hitaben) Böyle uygunsuz uygunsuz söylenenler olursa yakasından yakala, jandarmalara teslim et…

Kalabalık içinden biri:

— Uncu Ahmet otuz kırk kişiyi deliğe tıktırmadıkça teslim olmayacağa benziyor. Zamane bu… Ne dersin… "Namussuzdan namusunu satın almalı" derler. Böyle sözlerin her birinde bir hikmet vardır.

Hasan Efendi, Ahmet'i cevapsız bırakmamak için birkaç defa yutkunduktan sonra:

— Burada icra-yı vazife eden[662] ahali değildir. Merkez komiseri, polisler, jandarmalar, imam ve muhtarlar hep mevcut… Müseb-

655 kablessübut: gerçekleşmeden önce
656 şütum u tehdit: sövüp sayma ve gözdağı verme
657 havfen: korkarak
658 huzur-ı hükkâm: hâkimlerin huzuru
659 ültimatom: bir konuyu tartışma ve karşı koymaya yer bırakmaksızın kesin bir dille anlatma
660 kantin atmak: uydurmak, yalan söylemek
661 madun: mevki, rütbe bakımından alt seviyede olan, ast
662 icra-yı vazife etmek: görevi yerine getirmek

bib-i vaka[663] da sensin… Mahallemiz mahalle olalı böyle bir itham-la kimsenin kapısı önünde tecemmu etmemiş, bu yolda bir isnatla bir ferdin burnu kanamamıştır. Senin evinin camları yalnız bu gece değil, birkaç aydan beridir kırılıp duruyor.

Ahmet:

— Bu gecekiler zabıtanın gözü önünde kırıldı. Komiserin buraya vürudu[664], bu gibi ahval-i müessifeye[665] müsait bulunmak için değildir. Merciine celbedildiği vakit elbette bunun cevabını verecektir. Küçük kerimem şiddet-i havfından[666] bayıldı, yatıyor. Nabızlar durmuş gibi batileşti[667]. Giderek hâli fenalaşıyor. Bizi düşürdüğünüz şu mevki-i vahim bir tabip celbine bile katiyen müsait değildir.

Hasan Efendi:

— Sen kapıyı aç, biz doktor buluruz.

Ahmet:

— Atıldığı vahametin mesuliyet-i şedidesini[668] gayrimüdrik[669] bir halka karşı kapıyı açıp da çoluğumu çocuğumu diri diri pa-yı tehevvürleri[670] altında çiğnetemem.

Hasan Efendi:

— Burada zabıta var. Korkma…

Ahmet:

— Bu kadar müddettir hanemi taş yağmurundan kurtaramayan zabıtaya hayat-ı ailemi emniyet edemem.

Hasan Efendi:

---

663 müsebbib-i vaka: olaya neden olan
664 vürut: gelme
665 ahval-i müessife: üzücü hadiseler
666 şiddet-i havf: korku şiddeti
667 batileşmek: ağırlaşmak
668 mesuliyet-i şedide: şiddetli sorumluluk
669 gayrimüdrik: anlayamayan, idrak edemeyen
670 pa-yı tehevvürler: öfkeli ayaklar

— Taş atanlar birkaç çapkındı. Polislerin takibi üzerine hepsi defolup gitti.

Ahmet:

— Onlar defedilmemeli. Cezalarını görmek üzere hep tevkif olunmalıdırlar. Onlar firar ettiyse vakanın asıl mürettip[671] ve müsebbiplerini isterim. Komiser Efendi, size hitap ediyorum. Bittahkik[672] bir fezleke[673] yapınız.

Komiser:

— Ben vazifemi senden öğrenecek değilim.

Ahmet:

— Sizin vazifeniz idare-i merkeziyeniz altında bulunan mahallatta bu gibi vakalar hudusunda vuku bulacak müracaatları dinlemektir. Şu anda burada en büyük zabıta memuru bulunmanız hasebiyle canımızın, ırzımızın, hanemizin, malımızın sıyaneti size mevdudur[674]. Davamı kayıt ve zabta mecbursunuz.

Kalabalıktan biri:

— Söyletmeyiniz artık şu kerhaneciyi be! Ne duruyoruz? Kapıyı kırıp girelim.

Bunun üzerine ahali hücum için dalgalanır. Fakat, vakanın kesetmekte olduğu nezakete binaen adetleri tezyit edilmiş bulunan polisler, jandarmalar var kuvvetleriyle kalabalığa dayanarak halkın men-i savletine[675] güçlükle muvaffak olurlar.

Ahmet:

---

671 mürettip: düzenleyici
672 bittahkik: soruşturarak
673 fezleke: kısaca, özet şeklinde hazırlanmış polis tahkikatı
674 mevdu: tevdi edilmiş, bırakılmış
675 men-i savlet: şiddetli hücumu engelleme

— Komiser Efendi, yine size hitap ediyorum. Bana alameleinnas[676] "kerhaneci" tabir-i kabihiyle[677] hitap eden o kimseyi tevkif ediniz. Davacıyım.

Ne yapacağını şaşırmış bulunan komiser, bir penceredeki Ahmet'in yüzüne, bir Hasan Efendi'ye, bir de umum-ı ahaliye istizaha[678] benzer birer nazar-ı hayret dolaştırdıktan sonra polislere tevkif işareti verir. Polisler saldırırlar. Fakat Uncu'nun muhakkiri[679] ne olur ne olmaz ihtiyatıyla oradan sıvışmış bulunur. Onun yerine diğer bir kişiyi yakalamak isterler.

— Billah ben söylemedim. Söyleyen zivledi[680].

— Benim neme lazım birader! Ağzımı bile açmadım. Öyle bir sanat yapıyorsa kendine… Her koyun kendi bacağından asılacak. Bana ne!

— Murdar günahı üstünde kalsın… Bu zamanda nizam var, kanun var. Beyoğlu'nda doğru yolda dolaşanlara bile "muhabbet tellalı" deniyor. Enayi miyim ben? Mahalle aralarındakilere "sevda taciri" mi denecek, ne denecek? Elbette uygun bir lakap bulunacak. Hiç öyle kaba laf çıkar mı ağzımdan?

müdafaatıyla redd-i töhmet[681] sözleri işitilir. Fakat bu izah ve istizah, kapıdan uzak bulunan halk arasından ileri doğru gide gide asıl ve mahiyetini tebdil ederek intişara başlar:

— Ne olmuş? Ne diyor?

— Uncu Ahmet, ahaliden namus davası ediyormuş. "Pezevenk" diyeni yakalayıp götürüyorlarmış.

— Namuslular, namussuzlardan nasıl ayrılacak? Bu kelimeyi Türkçemizde niçin icat etmişler? Yiğit lakabıyla anılır. Bunu Uncu'ya söyleyemez isek lügatimizde kimin için saklayacağız? Bir

---

676 alameleinnas: herkesin önünde, açık açık
677 tabir-i kabih: çirkin tabir
678 istizah: bir husus hakkında açıklama isteme
679 muhakkir: hakaret eden
680 zivlemek: sıvışmak
681 redd-i töhmet: suçlamayı reddetme

adam ne kadar şeni[682] meslekli olsa "Ben bu tabirin mevsufuyum[683]" der mi? Hayâsızlık ve namussuzlukları mekruh sanatlarıyla müberhen[684] olanlar hakkında kullanılacak tavsifat[685], bu gibileri gücendirmemek için nizamen müsaadeleri istihsal eyledikten[686] sonra mı ağza alınacak? Hangi tabiri nerede kullanacağımız hakkında kanunlar yapsınlar. Biz de ne diyeceğimizi bilelim…

Nezih, fazih[687] ifadatla herkes bu baptaki fikrini yanındakine tefsire girişir. O aralık kalabalık arasından gecelik kürk ve entarili, sakallı, zayıf bir efendi, Uncu'nun bu iffet ve namus davası karşısında son derece asileşir ve yaydan kurtulmuş ok gibi ahaliyi çiğneyerek kapının önüne, polislerin muvacehesine[688] atılır ve lafz-ı memnuu[689] haykıra haykıra sekiz on defa tekrar ile:

— Bu herifin sıfat-ı mekruhesini işte söylüyorum! Beni tevkif ediniz. Burada söylediğimi yalnız mahkemede değil, huzur-ı Rabbü'l-âlemin'e[690] çıksam tekrara hazırım. Namusla namussuzluk murafaaya[691] çıkınca hakk-ı kelam yalnız taraf-ı medhule[692] verilmez. Bu herif sıfat-ı mekruhesiyle teşhir edilecek, isteyen yüzüne tükürecektir. Aylardan beri rahat ve ismet-i mahalleyi[693] ihlal eden böyle bir edepsiz hiçbir sebeple müdafaa edilemez. Bu müstekrih davayı dinlemekten artık bütün erbab-ı namusun sabır ve tahammülü çak oluyor[694]. Ne duruyoruz? Kapıyı kıralım!

Ahmet:

---

682 şeni: kötü, fena
683 mevsuf: nitelenmiş, nitelendirilmiş
684 müberhen: delille ispatlanmış olan, delilli ispatlı
685 tavsifat: tavsifler, nitelemeler
686 istihsal eylemek: elde etmek
687 fazih: yersiz, çirkin
688 muvacehe: ön, huzur
689 lafz-ı memnu: yasak söz
690 huzur-ı Rabbü'l-âlemin: âlemlerin Rabbi'nin huzuru
691 murafaa: yüzleşme, yargılama
692 taraf-ı medhul: ayıplanan taraf
693 ismet-i mahalle: mahalle iffeti
694 çak olmak: yırtılmak, parçalanmak

— Kıramazsınız. Ahalinin haneme hakk-ı duhulü yoktur. Kanun bazı ahvalde hakk-ı duhul[695] verirse bunu ancak zabıtaya verir, halka değil. Komiser Efendi, bu adamın isim ve şöhret ve sanatını zapt ve bana kaç defa "pezevenk" tabir-i terziliyle[696] hitap etmişse kaydediniz. Davacıyım.

O efendi:

— Zabıta buraya senin ahaliye karşı olacak ithamatını[697] zabt u kayd için gelmemiştir. Kapıyı aç! Evvela yüzünün aklığı sabit olsun. Davayı sonra edersin.

Ahmet:

— Açmayacağım.

Efendi:

— Kırarız!

Ahmet:

— Kıramazsınız. Zabıta mesul olur.

Efendi:

— Senin gibi bir kerataya karşı, haşa, zabıta mesul olamaz.

Ahmet:

— Bu adam en azılı müşevviklerdendir[698]. Komiser Efendi kayda işaret ediniz.

Efendi:

— Daha söyleniyor musun melun! Burada davacı, senin namussuzluğundan bizar[699] kalan mahallelidir. Görmüyor musun binlerce halk, aleyhinde galeyana gelmiş, zabıta efradı on beş yirmi kişiden ibaret… Namusun bu tehevvürüne karşı ne yapılabilir? Kapıya hücum vukuunu men kabil olur mu?

---

695 hakk-ı duhul: giriş hakkı
696 tabir-i terzil: rezil etme sözleri
697 ithamat: suçlamalar
698 müşevvik: kışkırtıcı
699 bizar: bıkmış, bezmiş

Ahmet:

— Biraz kanun öğren de sonra söze karış. Zabıtanın kuvveti, efradının adediyle ölçülmez. Beldesinin kanununa vâkıf, terbiyeli halk, adeden on bin de olsa yine tek bir polis neferine itaat eder. Buna mecburdur. Her fert için vazife-i medeniye budur. Bunu bilmeyenlere medeni denemez. Ahalisi en kesir[700], mütemeddin[701] memleketlerde zabıta efradı kalildir. Terbiyeli memleketlerde zabıta teşkilatındaki maksadın ahaliyle boğuşmak olmadığını anlamalısın zavallı adam…

Kalabalıktan diğer bir kimse:

— Biz bu heriften terbiye, medeniyet, kanun, namus dersleri mi almaya geldik? Söyletmeyiniz artık menhusu[702]… Namus dersini kim kime verecek? Mahalleli! Haydi bakalım, arş!

Bu teşci nidası üzerine halk arasında bir tehevvür telatumu[703] kopar. Polislerin cansiperane mümanaatları[704] bihüküm kalır. Kapı gıcırdamaya başlar. Fakat hücum tazyikiyle birkaç kişi ezilerek:

— Allah aşkına itmeyiniz! Pastırmaya döndük! feryatları işitilir. Netice-i hengâmenin[705] takarrübü[706] dehşetini gören Ahmet, sakladığı son müdafaa silahını istimal[707] için pencereden yarı beline kadar sarkarak:

— Komiser Efendi, mesuliyetiniz pek büyüktür. Ecnebi patentasındayım[708]. Sefaretimden memur gelmedikçe kapıyı açmam. Şimdi kırabilirsiniz.

Uncu bu son ültimatomundan sonra gümbedek kafesi indirerek içeri çekilir. Neticenin vahametini gayrimüdrik bir saffetle önayak

---

700 kesir: çok
701 mütemeddin: uygar
702 menhus: uğursuz
703 telatum: dalgalanma
704 mümanaat: karşı çıkma, engelleme
705 netice-i hengâme: gürültü patırtının sonu
706 takarrüb: yaklaşma
707 istimal: kullanma
708 patenta: uyrukluk belgesi

olmuş bulunan Hasan Efendi ne yapacağını, ne diyeceğini bilemez, süklüm püklüm bir tarafa sokulur. Komiser, mendiliyle alnının terlerini silerek maiyetine:

— Aman evlatlarım, gayret… Kapı önünden ahaliyi dağıtınız. (halka hitaben haykırarak) Çekiliniz… Dağılınız… Vaka o bildiğiniz baskın şeklinden diğer türlü bir mahiyet almak üzeredir. Şimdi tehevvürle ne yaptığınızı bilmiyorsunuz. Bir fenalık vukuunda müsebbiplerin cezaları ağır olacaktır. Hükûmetin icraatına karışmayınız. Biz vazifemizi biliriz.

Ahaliden birkaç ses:

— Biz çekilip gidelim de içerideki sermayeler, müşteriler yine hındımlarında[709] devam mı etsinler?

— Kerata ecnebi patentasındaysa gitsin sanat-ı mekruhesini tabiiyetinde bulunduğu hükûmetin memleketinde icra etsin. Cezasını isteriz. Ahali başka türlü buradan çekilmez. Patentalı umumhaneciler hangi taraflarda ticaret ediyorlar ise bu da oralara gitsin… İslam mahallesinde ne işi var? Tespihiyle camiye eda-yı salata gelip de halkı neye iğfal ediyor?

Komiser, karakoldan mikdar-ı kâfi[710] asker celbi için polislerden birinin kulağına birkaç kelime fısıldadıktan sonra ahaliye hitaben:

— Müsterih olunuz. Hanenin her tarafına noktalar dikip duhul, huruca[711] katiyen müsaade etmeyeceğim. Ahmet Efendi iddialarını makam-ı aidinde dermeyan etsin[712]. Fezleke, vukuat jurnali, her şey usul-i nizamiyesi[713] vechile[714] tanzim edilecektir. Fakat siz dağılmalısınız.

---

709 hındım: eğlence, cümbüş
710 mikdar-ı kâfi: yeterli miktar
711 huruç: dışarı çıkma, çıkış
712 dermeyan etmek: ortaya koymak, ileri sürmek, açıklamak
713 usul-i nizamiye: kanuna uygun biçim
714 vechile: yoluyla

Zabıta efradının son bir gayreti üzerine kapı kalabalığı biraz seyreltilir. O civarda bulunan vükeladan[715] birinin konağına misafir gelmiş iki Frenk, bu baskın patırtısını işitince yanlarından hiç ayırmadıkları fotoğraf makineleriyle, magnezyumlarıyla[716] mahall-i vakaya hemen koşmuşlardı.

Adat ve hayat-ı Şarkiye'mize ait menazırı tetkik ve müşahedede gösterdikleri merak ve tehalüke[717] rağmen alelekser lisanımıza birçok za'f-ı vukufları[718] hasebiyle şeşi beş görerek bizi Avrupa'ya çarpık tanıtan ecanipten[719] bu iki mütecessis, vakaya nazır bir hanenin cumbası altına sığınarak Fransızca şöyle görüşüyorlardı:

— Niçin bu kadar gürültü? İçeridekilerin cinayetleri neden bu derece müthiş sayılıyor?

— Namuslu bir mahallede ticaret-i hüsnleriyle geçinen kadınların huzurları tecviz edilmez.

— İstanbul'da bu gibilerinin huzurlarını tecviz edecek namussuz mahalleler de var mıdır?

— Hayır… Zannetmem…

— O hâlde bu kadınlar sanatlarını nerede icra etsinler?

— Hiçbir yerde…

— Demek bir memnuiyet-i mutlaka… Bu abes…

Frenkler böyle kendi medeniyetleri noktainazarından hadiseyi muhakeme etmekte iken ahalinin gayz u galeyanı büyüdü. İkide bir dalgaları kapıya hücum gösteren o mütehevvir insan deryası, şimdi hiçbir kuvvetin inan-ı zabtına[720] girmeyecek bir şiddetle köpürüyordu.

---

715 vükela: vekiller

716 magnezyum: fotoğraf flaşlarında kullanılan element

717 tehalük: bir şeye erişmek için büyük bir istekle atılma, büyük bir arzu ile can atma

718 za'f-ı vukuf: bilmeme, eksik bilgi sahibi olma

719 ecanip: yabancılar, ecnebiler

720 inan-ı zabt: kontrol, dizgin

Uncu Ahmet'in "Patentalıyım" tehdidiyle zabıtaya karşı gelmesi, umuma pek fena su-i tesir etti. İçeride bir sürü kadının himayet-i ecnebiye ile irtikâb-ı fuhş u rezaletini kimse hazmedemiyordu. Ağızdan ağza yayılan teşniat bir anda kızışarak birbiri üzerine kabaran insan dalgaları mütevali birer savletle kapıya fışkırdı. Kapı iki kanatla gümbür gümbür arkaya devrildi. Hailini yıkmış bir su bendi gibi bu siyah insan kalabalığı açtığı mecradan içeri akıyordu.

Komiserin karakoldan istediği yirmi kadar asker o sırada yetişmiş olduğundan zavallı adam son bir çare-i vazife olarak halkın önünde içeri girdi. İzdihamdan ayaklar altında çatırdayarak tehlike-i inhidam[721] gösteren merdivenden maiyetiyle beraber en önde yukarı fırladı. Birinci kat sofasını tuttu. Kapalı bulduğu oda kapılarının önüne ikişer üçer süngülü diktikten sonra üst kata çıkacak merdiven başına da müsellah[722] kuvve-i kâfiye[723] dizdi. Nihayet ahaliye hitaben haykırdı:

— Ne söz anlamaz insanlarsınız. Her şeyin usulü vardır. Baskın yapmak istiyorsunuz. Hep birden içeri dalıyorsunuz. Şimdi burada yakalamak istediğiniz kimseler bu kalabalığa karışırlar ise nasıl ayırt edeceksiniz? Bakalım herifler tavan arasına mı saklandılar? Kömürlüğe mi? Mutfağa mı, bahçeye mi, kuyuya mı? Vazifemizi işgal etmeyiniz. Allah'ını seven dışarı çıksın. Kırık kapı kanatları muvakkaten[724] yerlerine konarak hariçten duhul menedilsin… Hubb-ı din ü imanı[725] olanlar bu emre katiyen itaat ederler. Kurtarmak istediğiniz mahalle namusu başka türlü tahlis ve müdafaa edilemez. İçeride kimseyi bulamaz isek sonra hepimiz şediden mesul oluruz. Benden günah gitsin… Söz dinlemediğiniz hâlde kuvve-i müsellaha[726] ile sizi cebren haneden tarda[727] mecbur olacağım. Bu son

---

721 tehlike-i inhidam: çökme tehlikesi
722 müsellah: silahlı
723 kuvve-i kâfiye: yeterli kuvvet
724 muvakkaten: geçici olarak
725 hubb-ı din ü iman: dini ve imanı güzel olanlar
726 kuvve-i müsellaha: silahlı kuvvetler
727 tart: kovma, uzaklaştırma

çare-i defada muztar[728] kaldığım surette vuku bulacak fenalıkların mesuliyeti tamamıyla size racidir[729].

İhtiyaten yanında bulundurduğu beş altı jandarmaya hitaben:

— Haydi bakam arkadaşlar, ahaliyi dışarıya püskürtünüz.

Kalabalığın söz anlayan kısmı, komiserin bu hakkını tamamıyla teslim ile söz anlamayanlara hakikati ifhama[730] uğraşarak birbirini ite kaka, bağrışa çağrışa haneden çıkmaya başladılar. Sübut-ı vaka[731] için huzurlarına lüzum görünen mahalle muteberanından[732] sekiz on kişiyle bu baskın hadise-i müheyyicesinin[733] ev içindeki en mahrem safahat-ı ibtidaiyesini[734] yakından görmek merakıyla gizlenmiş iki yorgancı kalfasından başka içeride kimse kalmadı. Kırık kapı kanatları çevrildi. İçeriden dışarıdan nöbetçi ikame edildi.

IV
HANEDE ZAMPARA YOK

Tosun ile Emin merdiven altının karanlığına sığınmışlar, fısıldaşıyorlardı:

— Kapana kendi ayağımızla girdik. Şimdi zampara diye bizi çalyaka ederler[735] ise?

— Ulan üzerimize yorduğun devlete bak be! Hiç böyle camadanlı, basık ökçeli, çorapsız zampara olur mu? Burası patentalı kibar kerhanesi…

— "Burada ne arıyorsunuz?" diye polisler marizimize kayarlar ise?

---

728 muztar: mecbur
729 raci: ilgili, dair
730 ifham: anlatma
731 sübut-ı vaka: olayın ispatı
732 muteberan: saygın ve itibarlı kimseler, ileri gelenler
733 hadise-i müheyyice: heyecan verici olay
734 safahat-ı ibtidaiye: başlangıç aşamaları
735 çalyaka etmek: yakasına yapışıp sıkıca tutmak, yakalamak

— İşte o düşünülecek şey… Adam sen de… Ben döşekten kalkmış, harareti, dumanı üstünde üç dört aftos yüzü göreyim de bir iki yumruk, birkaç elli altı yemeye razıyım. Bir avurdumdan girer, ötekinden çıkar. Dert tutmam. Hovarda vücuduna mariz[736] afiyettir. Bedeni çelikleştirir. Bu baskının iç perdesini, yatak oyununu seyretmeden bizi kapı dışarı mıcır döküntüsü gibi elerlerse işte o acıklı olur.

— Ne yapalım ulan?

— Enayileri kandırmak için atacak bir "güllüm'ün yok mu?

— Mangizsizlikten zati hep güllümle geçiniyoruz. Çalkantıda safra döken salapurya[737] gibi ata ata kafam tamtakır kaldı. Hele dur… Akıl işportamı bir karıştırayım. Yorgancı sepetidir, daima bir iki kırpıntı bulunur. Ha bekle… İşte yakaladım. Sen baldırının birini mendille bağla, bataklıkta kurbağa bekleyen leylek gibi tek ayak üzerine dur… Yürü derlerse adım atma, zıp zıp taşı gibi sek… Ben de penceremin birini kapayıp üzerini bağlayayım. Yarımşar tertip birimiz topal, birimiz kör olalım.

— Tezkeresiz dilenciliğe mi çıkacağız?

— Ne sağlam dilenciler böyle güllümle geçiniyorlar. Biz yarım saat içeride kalmak için bu kör topal oyununu oynayamaz mıyız?

— Sonra ne olacak?

— Patlama be! "Burada ne yapıyorsunuz?" derlerse "Efendim saklandık. Gözümüz görmez, ayak tutmaz bizi dışarı atmayınız. Kalabalıkta çiğneniriz." deriz.

Aşağıda Tosun ile Emin bu muhaverede[738] iken yukarıdakiler bu baskın folluğunu[739] soğutup cılk etmeksizin[740] sekene-i hane-

---

736 mariz: dayak

737 salapurya: ticaret eşyası taşımakta kullanılan, üçgen biçiminde yelkeni olan ticaret gemisi

738 muhavere: karşılıklı konuşma, mükâleme

739 folluk: tavukların yumurtlaması için hazırlanan yer

740 cılk etmek: bozmak, çürütmek

yi[741] sokuldukları ihtifagâhlarından[742] birer ikişer çıkarabilmek için olanca tedbir ve belagat-i iknaiyelerini sarfa uğraşıyorlardı.

Komiser iki oda kapısı karıştırdı. Fakat içeriden sürmeli buldu. Bir üçüncüsünü kurcaladı. Kapı açıldı. İçerisi karanlıktı. Evvela polislerin ceplerindeki elektrik fenerleriyle odayı muhtasaran[743] teftişten sonra tavanın ortasına asılı büyük bir lamba yakıldı. Lambanın altına kurulmuş geniş işret sofrasının üzeri havyar, balık yumurtası, tuzlu balıkların, salataların, çerezlerin, kuru ve yaş meyvelerin envaıyla ve mebzulen donatılmış görüldü. Boş, yarım dolu, karmakarışık şişeler, bazıları devrilerek muhteviyatı saçılmış, bazıları cüralarıyla[744], hele birtakımı rakının üzerine su konarak süt gibi bembeyaz kesilmiş ve henüz içmek kısmet olmayarak serşar[745] kalmış kadehler, hep birer tarafta derbeder duruyor. Çatallar, bıçaklar, peçeteler oraya buraya fırlatılmış. Sofranın bu hercümerci; etrafındaki badenuşanın[746] sohbet-i ayş u zevki[747] en har[748] bir hey hey devre-i neşefezasında[749] terk ile kaçıştıklarını gösteriyor. Nağmeleriyle, eninleriyle, saik-i raks[750] ahenkleriyle safaperestan-ı bezmi[751] teranesaz eden[752], güldüren, oynatan, çıldırtan ut, keman şimdi mahkûm-ı sükût telleriyle sanki mahçup, hirasan[753] birer tarafa uzanmış yatıyorlar, sedefli tef narin parmaklardan yediği fiskelerin hicran-ı bidevasıyla[754] medhuş[755], duvara yaslanmış dinleniyor,

741 sekene-i hane: evde bulunanlar
742 ihtifagâh: gizlenme yeri
743 muhtasaran: kısaca, muhtasar olarak
744 cüra: yudum
745 serşar: ağzına kadar dolu, dopdolu
746 badenuşan: şarap içenler
747 sohbet-i ayş u zevk: yeme içme ve eğlence sohbeti
748 har: sıcak, hararetli
749 devre-i neşefeza: neşenin arttığı bir an
750 saik-i raks: dansa sevk eden
751 safaperestan-ı bezm: meclisin sefa düşkünleri
752 teranesaz etmek: öttüren
753 hirasan: korku dolu, korkak
754 hicran-ı bideva: ilacı olmayan ayrılık
755 medhuş: ürkmüş, şaşkınlık ve korku içinde kalmış, dehşete düşmüş

hıyanet-i cazibeleriyle gönüller yakan gözlerin rutubet-i işvesini silen, galebe-i şehvetle nemlenen pembe dudakların mahsud-ı üftadegân[756] buselerinden buruşmuş zarif kadın mendilleri, hararetli aguşlarda tazyik-i sevdadan[757] bunalmış, terlemiş vücutlardan fırlatılmış şık kadın ceketleri, terlikler birer tarafa serpilmiş, hep bu eşya, lisan-ı sükûtlarıyla biraz evvel şahidi oldukları âlem-i vasl u neşenin[758] o mütecessis[759] gözlere karşı ayan[760] birer satr-ı hakikat[761] gibi menkabe-i esrarını ifşa ediyorlardı.

İhtiyar, genç hazırun[762], dağıttıkları bu meclis-i ayş ü sevdanın, biinsafane[763] bozdukları bu tarab u safanın, havf u dehşete çevirdikleri bir neşe-i bipayanın[764] manzara-i vesaiki[765] karşısında bir müddet mütefekkir ve hemen müteessir kaldılar. İçlerinden vicdani endişelerle sarsılanlar oldu. Böyle bir eğlentiye gizlice davet edileydiler icabette tereddüt göstermeyeceklerini deruni itiraf edenler bile bulundu. Kendinin yapmaya hahişger olup da icraya imkân bulamadığı bir fiilin aharı[766] tarafından müsaade-i tali[767] ile suduru[768] hâlinde insanlarca o muvaffaka karşı hasıl olan bu gayz u husumet nedir?

---

[756] mahsud-ı üftadegân: tutkunların kıskandıkları
[757] tazyik-i sevda: sevda baskısı
[758] alem-i vasl u neşe: keyif ve birleşme âlemi
[759] mütecessis: gizli şeyleri öğrenmeye çalışan, meraklı
[760] ayan: apaçık, aşikâr
[761] satr-ı hakikat: gerçeği anlatan satır
[762] hazırun: bizzat bulunanlar
[763] biinsafane: insafsızca
[764] neşe-i bipayan: sonsuz keyif
[765] manzara-i vesaik: belgelerin manzarası
[766] ahar: başka, diğer
[767] müsaade-i tali: talihin izin vermesi
[768] sudur: meydana gelme, gerçekleşme

Evet, bu böyleydi. İnsanların çoğu efal-i memnuadan[769] ciddi bir hazerle[770] müçtenip[771] değildir. İcraya kudretyab[772] olamadıkları şeyler için günahtan masun[773] kalırlar ve sonra günahkârlara karşı bin tan u teşnide[774] bulunurlar. Ve hatta o kadar ki bazı kimseler hafiyen[775] irtikâp ettikleri maasinin[776] bir diğerinden suduru aşikâr olunca takbihte[777] umumla hemahenk olmakta vicdanlarından sıkılmazlar.

Bu teemmül-i bitarafane[778] çok sürmedi. Zaten günah-ı sevdadan tabiaten biamel kalmış ihtiyarlar, gayzlarını püskürtmeye başladılar. Biiştirak kaldıkları bir zevkin mürtekiplerine[779] karşı bu hüsranla husumet duyan gençler de feveran-ı teşnie[780] karıştılar. Mukteza-yı vazifeleri[781] de bunu amirdi. En evvel Hasan Efendi dedi ki:

— Artık ispata, şahide lüzum kaldı mı? Burası haneden ziyade meyhaneye benziyor. Bu ne kadar kadeh, bu ne kadar meze! Karılar, zamparalar adeden bizim tahminimizden çok ziyade imiş. Bu rezalete bakınız. Şu hâl, camide ön safta namaz kılan tespihli efendinin gösterdiği takva salabetiyle[782] yaraşık alacak rezaletlerden midir?

Komiser:

---

769 efal-i memnua: yasak eylemler
770 hazer: sakınma, çekinme
771 müçtenip: sakınan, çekinen, uzak duran
772 kudretyab: gücü yeten
773 masun: korunmuş, muhafaza edilmiş
774 tan u teşni: kınama, ayıplama
775 hafiyen: gizlice
776 maasi: günahlar, isyanlar
777 takbih: kınama
778 teemmül-i bitarafane: tarafsız düşünme
779 mürtekip: kötülük yapan, günah işleyen
780 feveran-ı teşni: ayıplama coşkunluğu
781 mukteza-yı vazife: görevin gerekliliği
782 salabet: katılık, inanç ve ahlak üstünlüğünden doğan kuvvet, sebat

— Fakat dikkat ediyor musunuz? Ortaya saçılanlar hep kadın eşyası… Erkeğe müteallik[783] hiçbir şey yok. Ne bir fes ne bir yelek ne bir ceket… Bu tuhaf…

Hasan Efendi telaşla:

— Acaba ustalıkla horozları kapı dışarı uçurdular mı?

Yorgancı Hüsnü Efendi dalgınlıkla meze tabağındaki tuzlu bademden iki üç tanesini ağzına atarak:

— Bu kabil mi? Hane önden arkadan sarılmıştı. Herifler iskete kuşu olsalar görülmeden yine uçamazlar.

Yorgancı, tuzlunun üzerine ağız tatlılamak için elini soyulmuş armuda uzattığı sırada Hasan Efendi komşusunu dürterek:

— Ne yapıyorsun?

— Sarhoşun mezesini yemek helaldir.

Komiser ne yapacağını düşünmek için elini fesinin içine sokup başını kaşıyarak:

— Şimdi odalardakileri gürültüsüzce dışarı çıkarabilmenin bir kolayına bakalım.

Hep birden sofaya çıkarlar. Komiser kapalı odalardan birinin kapısına parmaklarıyla hafifçe vurarak:

— Ahmet Efendi neredeysen meydana çık!

Ses yok…

— Saklanmayla, sükûtla yakayı kurtaramazsın. Kapı önünde halk bekliyor.

Yine ses yok…

Komiser yumruklarının şiddetini büsbütün yükselterek:

— Sokak kapısını kıran ahali, oda kapısını açmakta zorluk çekmez. Bizim vazifemizi güçleştirmek kendi vahamet-i hâlini büyütmek demektir. Her şey yine olur fakat şayan-ı esef[784] bir surette olur. Ecnebi patentasıyla bir memleketin kökleşmiş âdetine karşı

---

[783] müteallik: ait, dair

[784] şayan-ı esef: üzüntü verici, üzücü

gelinmez. Burası İslam mahallesidir. Adatına uymak lazımdır. Ahaliyi iğfal için nasıl tespihle camie müdavim görünmüşsen şu saatte de yine o halkın iradesine boyun eğmeye mecbursun. İşi uzatma…

Cevap yok…

Komiserin bu bisemere[785] mücadelesini merdiven altından dinleyen sahte kör ile topal, cereyan-ı hâli görmek merakıyla bisabr u tüvan[786] kalırlar. Yukarı çıkmaktan men-i nefs edemeyerek sendeleye seke sofaya gelirler. Polisler bunları görünce dışarı atmak için hemen yakalarına yapışırlarsa da Hasan ve Hüsnü Efendiler:

— Onlara dokunmayınız. Bizim kalfalarımızdır. Bu baskın işinde kullanmak için bu gece biz alıkoymuştuk. Baksanıza biçareler, cansiperane hizmetleri yolunda sakatlanmışlar… Burada kalsınlar. Bu hâllerinde de icap ederse yine yararlık gösterebilirler…

sahabetiyle[787] ikisini de bıraktırdılar. Ahmet'e karşı komiser nevumma[788] niyazdan tehdide doğru makam-ı ibramını tebdille kapı açtırmak mücadelesinde devam etmekteyken Tosun ile Emin oradan sıvışarak meclis odasındaki tehi[789] maide-i işretin[790] başına geçmişlerdi.

İki kalfa içkinin, mezelerin bu mebzuliyet-i tenevvüünü[791] görünce evvela yutkuna yutkuna dolap beygiri gibi sofranın etrafında devre giriştiler. Nereden başlayacaklarını şaşırmışlardı. Nihayet Tosun, havyarın üzerinde mıknatıslanmış gibi sabit kalan gözlerini oradan ayırmayarak:

— Gördün mü ulan körlüğün, topallığın kerametini! Mangizsizlikten rakıya hasret kalıp da rüyamda anzorot[792] sofrası gördüğüm zaman hep Dış Kalpakçı'nın yağsız piyazıyla ciğer tavasını

---

785 bisemere: verimsiz, yararsız
786 bisabr u tüvan: sabırsız ve güçsüz
787 sahabet: benimseyip koruma, sahip çıkma
788 nevumma: bir derece
789 tehi: boş
790 maide-i işret: içki ziyafeti
791 mebzuliyet-i tenevvü: çeşit bolluğu
792 anzorot (anzarot): rakı

görürdüm. Vay canına be! Böylesi düşüme bile girmezdi. Enayiler hep şarkı çağırmışlar, hiç meze yememişler ki…

— Atacak mıyız?

— Avalın sualine bak… Durulur mu ulan?

— Ya usta görürse?

— Usta bizden pisboğazdır. O mutlak buradan birkaç kırıntı çimlenmiştir. Görmüş gibi bilirim, duramaz.

Kadehlerde mahazar[793] cüra, rakı her ne varsa birer birer diktiler. Niyetleri mevcut içkinin katresini israf etmemekti. Sonra birer yaylım hücumuyla mezeleri avuçladılar. Tosun, avurdundakini yutmaya uğraşarak:

— Ulan deve gibi atıştırma… Sonra şişedeki rakıları mezesiz mi çekeceğiz?

— Kasavet[794] çekme be… Baksana sana da yeter, bana da… Buradakileri bitirirsek kilere gideriz. Acaba o nerede? Keşfedemez miyiz?

Emin kadehe, bardağa koymak külfetinden azade[795] bir iştiha-yı müstacel[796] ile dolu şişelerden birini kavrar, lakır lakır yarıya kadar diker.

Tosun:

— Küfelik[797] olacaksın be…

— Bana ne?.. Küfeyi taşıyacak hımbıl[798] düşünsün…

— Biraz idareli git…

— İdareliye vakit var mı? Şimdi buradan bizi elerler[799]. Kendini Sandıkburnu'nda koltukta mı zannediyorsun? Onlar bizi buradan

---

793 mahazar: hazır bulunan
794 kasavet: gam, tasa
795 azade: hür, bağımsız
796 iştiha-yı müstacel: acele iştah
797 küfelik: kendi kendine yürüyemeyecek kadar sarhoş olan
798 hımbıl: budala, aptal
799 Baskıda: "ellerle".

süpürmeden biz sofrada ne varsa sömürelim. Haydi bakalım… Cebinde kirli mendil, sicim[800] yumağı, daha mideye yaramaz ne varsa at… Sofradaki kuru yemişleri, soyulmamış yaşları hep tarayalım. Allah bu nimetleri işte bize kısmet etti.

— Rakı nasıl ulan?

— Buna rakı deme be! Günahtır, küfürdür. Misk ü amber suyu… Boğaza hiç dokunmadan içeri hava gibi gidiyor. Daha işkembem bir şey duymadı. Ne olacak, orospu rakısı… Çeker çekersin doyurmaz. Hele bir kere sofaya dikiz gel[801]… Bizi böyle sofra başında gırla[802] çekerken yakalamasınlar.

Tosun, oda kapısına giderek dışarısını seri bir nazarla kolaçan ettikten[803] sonra:

— Burada bizden başka rakı kıymetini bilen yok… Avallar[804] hep meşgul. Ahmet'e yalvarıyorlar yakarıyorlar, çıkmıyor.

— Vay gözünü sevdiğimin Ahmet'i be!.. Çıkma sakın koca herif… Camide tespih çekersin, evde rakı… Sonra göbek fırtınasına kapudanlık yaparsın… Bu akşamki bora belalı geldi. Bize küfelik olmadan oda kapısını açarsan sonra senin geçmişine kantarlıyı ben de çekerim…

Sofrada yaş, kuru kabil-i nakl[805] ne varsa ceplerine doldururlar. Tosun bir de bir mendil bulup burnuna götürerek:

— Ne kadar baygın baygın aftos kokuyor. İçime ezginlik[806] geldi. Mendili böyle, acaba bunun sahibi cenabet karı nasıl kokar?

---

800 sicim: bitki liflerinden örülen ip
801 dikiz gelmek: gözetlemek
802 gırla: alabildiğine, çokça
803 kolaçan etmek: belli etmeden etrafı dolaşarak gözden geçirmek
804 aval: sersem, bön, ahmak
805 kabil-i nakl: taşımaya, götürmeye müsait
806 ezginlik: iç bayılması, iç ezilmesi

— Yadigâr diye cebine at… Sevdalandıkça ara sıra koklar, def-i gam edersin[807]. Fakat dikkat et, tıngır[808] olmasın. Malum ya burası hacı ninemin evi değil.

Emin daha cebine girecek bir şey araştırırken gözü dolu bir şişeye ilişerek:

— Ben bu rakıları bırakamayacağım. Ya midemde götüreceğim ya ceplerimde… Acaba rakıyı pantolonumun ceplerine akıtsam torba yoğurdu gibi tortusu içeride kalır mı?

— Aynasızlanma ulan! Sonra senden evvel pantolonun sızar.

— Tosun be kardeşim… Biz bu odaya girdiğimiz zaman bu tavan, bu pencereler böyle çarpık mıydı? Ben yerimde duruyorum, daha matiz olmadım. Fakat ortalık sinema gibi etrafımda dönüyor. Biz içtik oda sarhoş oldu be!

O aralık odaya bir polis girer:

— Bu ne! Mezeleri kim silip süpürdü böyle?

Emin sallanarak:

— Anam babam efendi kardeşim… (elinin parmaklarını bir araya toplayıp bileğinden hareket ettirerek) Farelerin her biri nah palamut gibi… Az kalsın bizi de yiyeceklerdi… Bu akşam uykuya dalıp da bu evde burnu tamam bir zampara kaldıysa şaşarım. Uyanık adama bile hücum ediyorlar. Bir tanesi adsız parmağımın[809] boğum yerinden şah damarını ısırdı. Vay geçmişine be! Sonra rakı banyosu yaptım da kan öyle dindi. Şimdi yeni usul cerrahlık böyle… Bir tarafın yaralanırsa ispirtoya sokmalı. İspirto bulunmazsa rakı da olur. Ev sahibi Uncu Ahmet çok edepsiz herif ama doğru söylemeli, neme lazım rakısı bol…

Polis:

— Şişelerdeki rakıları da fareler mi içti?

Emin:

---

807 def-i gam etmek: üzüntü gidermek

808 tıngır: boş, parasız

809 adsız parmak: yüzük parmağı

— Şişeleri de onlar devirmişler. Biz düzelttik.

Polis:

— Hani ya meydanda rakı döküntüsü yok?

Emin:

— Bu evdeki fareler, imarettekiler[810] gibi sofu tabiatlı olmazlar ya! Meze yiye yiye rakıya da alışmışlar. Sahipleri nasıl olursa hayvanları da ona çeker. Bir enfiyekeşin -sözüm ona- eşeğini tanırım. Sahibinden ziyade enfiye tiryakisidir. Şarap, konyak içen Frenk köpeklerini görmedin mi hiç? Bir meyhanecinin horozu vardı. Her gün müşterilerden ziyade matiz olurdu. Bu mereti yalnız insanlar değil, ağzının tadını bilen hayvanlar da içer.

Polis:

— Neye sallanıyorsun?

Emin:

— Dedik ya imanım, topalız. Bu baskın muharebesinde yaralı düştük.

O esnada komiser ibramatında[811] muvaffak olarak Ahmet'i dışarı çıkartabilmişti. Sofada isticvap[812] başladı. Polis "takdimü'l-ehem ale'l-mühim"[813] kaidesine tebean[814] sarhoşları terk ile bu dava-yı mühimmi dinlemeye dışarı çıktı. Emin yarım bir şişeyi hemen dikip itmam[815] ederek:

— Vay gözü kör olası Ahmet be! Ne çabuk çıktı. Kerata yüreksizmiş. Boyuna inat edeydi komiser kapı önünde sabahacak duracaktı. Nafile Uncu kurnaz değilmiş. Ne duruyorsun Tosun, haydi çek, haydi çek… Kuru, sulu ne kaldıysa sömürelim. Polisler kızar-

---

[810] imaret: medrese talebelerine, cami görevlilerine, fakirlere ve gelip giden yolcu ve misafirlere yemek vermek üzere kurulmuş aş evi

[811] ibramat: can sıkacak şekilde ısrar etme, zorlama

[812] isticvap: sorguya çekme, sorup cevap alma, söyletme, istintak

[813] takdimü'l-ehem ale'l-mühim: "Çok önemli olan, önemli olandan daha önceliklidir."

[814] tebean: uyarak

[815] itmam: bitirme, tamamlama

larsa fareleri tevkif etsinler. Pisboğazlığın onlarda olduğunu anlattık.

— Bakalım o kantini polis yuttu mu?

— Yutmazsa gargara etsin. O da bana dert mi? Sarhoş olacaksak olalım. Meyhaneciyle hesap görecek değiliz ya! Ben Langa'da bu kadar çekseydim meyhane şerefine mostralık yerde yatan bir matiz gibi şimdiyecek serilirdim. Parasız rakı tutmuyor vesselam…

— Bizi de sarhoş diye karakola götürürlerse?

— Ulan avalım susti… İçkinin sonu sızmak değil mi? Ha evde sızmışım ha karakolda… Bir farkı var mı? İstedikleri kadar istintak[816] etsinler… Eski yemenilerimden cevap alırlar, benden alamazlar. Sabah olunca fare hikâyesi mi yok? Bir Yorgancı Emin dört polise söz anlatamazsa yuf onun ervahına be! Ben polislerin matizler hakkında verdikleri curnali[817] bilirim. Baş ağrısı reçetesi gibidir. "Merkum[818] Emin'in kendini bilemeyecek derecelerde hâl-i sikirde[819] bulunması hasebiyle…" Alt tarafı işte daha böyle martaval… Böyle curnalleri çok yedik. Ezberimdedir. Hele rakının üzerine ekşi çorba gibi şifalı gelir. Kendini bilen bir adam kendini bilmeyen bir kimseyle uğraşır mı? Polis raconu işte bu kadar olur.

— "Merkum" ne demektir?

— Büyük lagabdır[820]. Hovardanın Elenika'sıdır[821]. Meyhaneci, sarhoş, hırsız, dolandırıcı, hep bunlar polise yakalanınca "merkum" olurlar. Kısacık bir laftır fakat manası kuvvetlidir. Hepsi içindedir. Bir kere Hayri ile beraber matiz olduk. Hıyar zamanı bostana gittik. Bir karıya sulandık. Bizi polis yakaladı. "Bu hanıma harf endazelemişsiniz!" dedi. "Yok babam!" dedim, "Endaze yanımda değil, dükkânda bıraktım. Harfleri sorarsan otuz mudur, kırk mıdır,

816 istintak: sorguya çekme, soru sorarak söyletme
817 curnal (jurnal): yetkililere yazılan ihbar yazısı
818 merkum: yukarıda adı geçen, anılan, zikredilen
819 hâl-i sikir (hâl-i sekr): sarhoşluk hâli
820 lakap
821 Elenika: en iyisi

sayısını Mevla'm bilir. Mektepte hoca beş sene uğraştı, bunlardan bir tanesini, en küçüğünü kafama sokamadı." Sonra Hayri, köpekoğluköpek, "Abdest bozacağım" dedi, cızlamı salıverdi[822]. Yalnız kaldım. Beni rampala karakola dayadılar. Onbaşı, "Merkumu getirdiniz mi?" dedi. Suratıma iki pendifırank[823] aşketti. Bu "merkume" rütbesinin beratını[824] o nazik elleriyle yüzüme yazdı, ayıldım…

— Ulan uzun martavalın sırası değil, dışarı çıkalım.

— Git işine be! Enayi miyim ben? Burada bir damla rakı kaldıkça bir yere gitmem. Hepsini çekip tamamlamalıyım.

— Fakat sonra dışarı değil, kenefe[825] bile çıkamazsın.

— Sarhoş öyle yere gider mi? Zom olduktan sonra her yer o demektir.

İçerideki muhavere bu zemin-i mestîde cereyan etmekte iken dışarıda Uncu Ahmet'in isticvabına devam ediliyordu. Uncu hep öyle serkeşane[826] cevaplar veriyor, hiç korku eseri göstermeyerek kendisi mahalleliyi tehdide uğraşıyor ve diyor ki:

— Sokak kapımı kırdınız, hanemin mahrem köşe bucağına kadar girdiniz. Muhafaza-i namus bahanesiyle ırza, namusa tecavüz ediyorsunuz. Bir adamın hanesi mahfaza-i ırz u namusudur. Hiçbir vesileyle böyle kapı kırarak oraya girilmez. Size pencereden söyledim, işte yine söylüyorum. Aradığınız adamlar bu evde yoktur. Her tarafı açayım, göstereyim. Eğer burada bu gece bir tek erkek bulabilirseniz cezama razıyım. Bu hakikat tebeyyün ettikten[827] sonra müsebbipler aleyhinde en ağır, en şedit hükm-i madeleti[828] talep edeceğim. Masumiyetim tahakkuk edince bu kapı önündeki müc-

---

822 cızlam salmak: kaçmak, sıvışmak
823 pendifırank: tokat, sille
824 berat: müsaade, izin
825 kenef: tuvalet
826 serkeşane: inatla, dik başlılıkla
827 tebeyyün etmek: meydana çıkmak, görülüp anlaşılmak
828 hükm-i madelet: adalet hükmü

temi[829] halka birtakım garazkârların[830] iğfaline uğramış olduklarını, binaenaleyh gayz u tehevvürlerini muğfiller[831] aleyhine çevirmek lazım geleceğini ve bana tarziye[832] vermeleri icap ettiğini anlatacaksınız.

Herif böyle üst perdeden ve pek kuvvetli redd-i isnad ve müdafaa-i nefs edince komiser ve mahalleli hep şaşırırlar. Hasan Efendi pek müziç[833] tereddütler altında titremeye başlar. İsbat-ı isnad edilemez ise büyük bir belaya gireceğini anlar. İmam, muhtarlar da havf u telaşa düşerler. Ve bu gece orada erkek bulunmadığı hakkındaki Ahmet'in cesurane iddiaları, bu bir kizb-i sarih[834]… Hasan Efendi bundan katiyen şüphe etmez. Çünkü akşamdan adetleriyle ve hemen şekilleriyle haneye duhullerini pek vazıhan gördüğü erkekler, sonra o işittiği hey heyler, mestane, zenperestane[835], çapkınca muhavereler, mülatefeler[836], bu hakikatler hep birden rüya olamaz. Hele içeride hâlâ duran işret sofrası nakabil-i inkâr bir vesika-i maddiye değil midir? İşin içinde bir orostopoğluluk var ama bunu nasıl keşfetmeli? Uncu Ahmet, mahalleliye karşı kurduğu bu iğfal dolabının mükemmeliyetine güvenerek en celi[837] bedahetler önünde hâlâ riya nikabıyla küstahça böbürlenip etrafını tehdit ediyor. Maazallah bu hile keşif ve ispat edilemezse o namussuz herif bir galebe-i muzafferane ile namuslulardan intikam alacak.

Bunları düşünerek Hasan Efendi'nin beyni ateş kesiliyordu. Böyle maişetle[838] geçinenlerin elbette kendilerine mahsus tecrübeleri, hudaları[839] vardır. Menfur sanatlarına mahall-i cereyan olacak

---

829 müctemi: toplanmış, bir araya gelmiş
830 garazkâr: niyeti kötü olan, kindar
831 muğfil: aldatan, kandıran
832 tarziye: özür dileme
833 müziç: huzursuz edici, bunaltıcı
834 kizb-i sarih: apaçık yalan
835 zenperestane: zamparaca
836 mülatefe: şakalaşma
837 celi: açık, aşikâr
838 maişet: geçim, yaşayış
839 huda: hile, düzen, oyun, aldatma

bir haneyi mutlaka bazı şeraite tevafuku itibarıyla intihap ederler. İslam mahallesi arasındaki gizli bir umumhane, muhasara zamanındaki emr-i muhafaza ve imkân-ı duhul ve huruç tedabiri düşünülen bir kale gibi baskın vukuunda zampara gizlemeye veya kaçırmaya müsait surette mürettep olmak lazım gelir. Acaba bu hanenin yer altında gizli mahzenleri, diğer bir mahalle çıkar tonozlu yolları mı vardır?

Hasan Efendi bu hanenin içini kendi evi kadar vuzuhla tanıyordu. Ne mahzeni vardı ne sarnıcı… Bir tarafı sokak, diğer üç canibi bahçeydi. Başka bir haneyle ittisali de yoktu. Hasan Efendi'ye yeisten tutukluk gelmişti. Dili dolaşarak dedi ki:

— Tavan arasından kuyuya kadar hanenin her tarafını arayacağız.

Ahmet bir itminan[840] tebessümüyle cevap verdi:

— Arayınız. Netice-i taharriyatta[841] masumiyetimden başka bir şey tebeyyün edemeyeceği için buna memnunum. Ailem halkını hep bir odaya topladım. Diğer odalarda fareler, kedilerden maada ziruh bulamayacaksınız.

Komiser:

— Aileniz hangi odadadır? Oradan başlayalım.

Ahmet:

— Ailem efradı hep kadın olmak üzere işte şu odadadır.

Uncu bir oda kapısı açarak içeriye bağırdı:

— Çarşaflanınız, içeri girecekler.

Üç dört dakika sonra içeriden nazik bir kadın sesiyle cevap verildi:

— Örtündük. Buyursunlar.

Mahalleliyi temsil eden heyet içeri girdi. Her tarafları çarşaflarla mestur, bazıları duvar kenarlarında ayakta, birtakımı min-

840 itminan: emin olma, güven

841 netice-i taharriyat: aramaların sonucu

derlere oturmuş, irili ufaklı bir sürü kadın gördüler. Komiser göz yordamıyla bunları saydı. Adetleri on iki kadar vardı. Bu miktarı istiksar[842] ile müteaccibane sordu:

— Bu hanımlar hep aileniz efradından mıdır?

Ahmet:

— Biri zevcem, ikisi kerimem, biri hemşirem, ikisi onun kerimeleri, biri biraderimin haremi yengem, ikisi hizmetçi, biri de misafir…

Kadınların birkaçı sıkılarak yüzlerini duvarlara döndüler. Mahalleli bu mestureleri defaatle hadde-i enzardan[843] geçirdikten sonra odadaki yükü açtırdılar; döşekleri, yastıkları, yorganları boşalttılar. Bir şey bulamadılar. Dolapları karıştırdılar. İnsan göremediler. Odanın bir köşesindeki geniş bir karyolanın etekliklerini kaldırıp altına baktılar, boş… Orta kattaki diğer iki odayı aynı dikkatle taharri ettiler[844]. Her odada iki kişilik birer karyola vardı. Üst kata çıktılar. Oradaki dört odayı aradılar. Burada da bütün odalar birer karyolayla ziynettar[845]… Kaba şilteler, saten, yazma, işlemeli güzel yorganlar, salkım salkım dantelalı, fistanlı yastık başları, örtüler, çarşaflar, döşek yanlarında ekserisi Avrupakâri taklit halılar, lavabolar, taraklar, fırçalar, kerevetler, tuvalet takımları, suları, pudraları, pomatları, duvarlarda pek dekolte münasebetsiz resimler…

Döşeklerde yatılmış, hatta yuvarlanılmış, didişilmiş, tepişilmiş. Yorganlar, örtüler karmakarışık… Her taraf, tekmil eşya, bütün mana-yı beliğiyle, bütün manzara-i sefihesiyle, bütün ima-yı şehvanisiyle umumhane kokuyordu. Günah-ı sevda, zelle-i Âdem'den[846] beri erkek kadın çift olarak işlenir. Bu layetegayyer[847] bir kanun-ı tabiattır. Şu sefahathanede bütün eşya, görünüşleri şehadetiyle ha-

---

842 istiksar: çok görme, çok sayma

843 hadde-i enzar: en ince ayrıntısına kadar inceleyen bakışlar

844 taharri etmek: aramak, aranmak, araştırılmak, bir şeyi bulmaya çalışmak

845 ziynettar: süse sahip olan

846 zelle-i Âdem: Âdem'in günahı

847 layetegayyer: değişmez

kikati irae ediyor[848]. Dişiler mevcut fakat bunların eşleri erkekler nerede?

Sandık odasına girildi. Burası bedesten gibi asılı kadın elbiseleri, eteklikleri, bluzları, ceketleri ile dolu idi. Birkaç iri sandığın insan ihtiva[849] ve ihtifasına[850] kabiliyetlerini düşünerek Hasan Efendi, bunların açılması lüzumunu söyledi. Ahmet, Yağlıkçı'nın bu tuhaf endişesine güldü. Bir demet anahtar getirerek sandıkları açtı ve istihza ile dedi ki:

— İnsaf ediniz efendim, böyle meşin kaplı, bir iğne deliğinden bile hava almayacak kadar mahfuz bir sandığın içinde insan yaşar mı? Birkaç dakikada boğulur. Fakat beis yok. Buyurunuz, arayınız.

Sandıklar lebalep eşya dolu idi. Eşyalar dışarı atıldı. Altından yine tamtakır sandık çıktı. Münasebetli münasebetsiz böyle her netice-i taharride Ahmet galebe ediyor, müteharrilerin yeisleri artıyordu. Hatta kadınların o ilk sıkılganlıkları kalmadı. Şimdi bunlardan bazıları biraz yüzlerini açarak şen, galibane birer tavr-ı serbestî ile ortada dolaşıyorlar, altüst edilen eşyayı topluyorlar, düzeltiyorlar, ara sıra kapı önlerinde durup edilen lakırdıları, fısıltıları işitmeye uğraşıyorlardı. Fakat bunlar hep genç, hep güzel hep edalı, şuh, fıkır fıkır, boyalı, sürmeli çehrelerdi. Hane bu kadar vesaik-i itham ile dolu bulunsun, bu sermayeler, bu nazeninler kırıtarak, gülüşerek muzaffer birer hıram[851] ile ortada gezinsinler de hiçbir delikten bir erkek çıkarılamasın, günahkârların zilleti nakabil-i isbat kalsın, ceza-yı kanuni namusluların aleyhine dönsün…

Dışarıdan halk bisabr haykırışıyordu:

— Niçin geç kaldınız? Hani ya zamparalar?

Sokaklarda "İçeride zengin bir zampara varmış. Mahalleliye hanede kimseyi bulamadık dedirtmek için rüşvet teklifiyle uğraşı-

---

848 irae etmek: bildirmek, göstermek

849 ihtiva: içine alma, içinde bulundurma, şamil olma

850 ihtifa: saklanma, gizlenme

851 hıram: salınma, yürüme

yormuş.” şayiası[852] deverana başlar. Nassın[853] böyle galeyanlı zamanlarında bu nev eracifi[854] hangi siyah vicdanlı müfsitler uydurur? Bu daima böyle olur. Avam, kitle hâlinde iken hep birden zayıf akıllı bir çocuk kesilir. İşittiği türrehatın[855] garabetini, hiçbir ihtimale adem-i tevafukunu muvazeneye, muhakemeye katiyen lüzum görmez. Hemen inanır.

Bu iftira tesiri ile mütezayit bir gayza düşen halk, şimdi dışarıda köpürüyor, kuduruyor, haneye tahkirler, ağza alınmaz şütum yağdırıyordu.

Hasan Efendi şaşkınlığından helaları, musluk taşları altındaki dolapları bile muvaffakiyet ümidiyle karıştırmaktan kendini alamıyordu.

Taharri nöbeti tavan arasına geldi. Bir yük içinden kapak açıldı. Elektrik fenerleri ile birkaç polis çıkarıldı. Yağlıkçı, zabıtanın dikkat, gayret-i taharri ve muayenesine bir türlü kanaat getirmeyerek kendi de genç polis efradıyla birlikte çıktı. Tozlara, örümceklere bulandı. Tavan arası en kuytu, en dar saçak hatt-ı fasıllarına müntehalarına doğru bütün girinti çıkıntılarıyla elektriğin ianet-i tenviriyesi[856] altında gözden geçirildi. İnsan zannedilen bazı direk gölgelerine sevinçle hücum edildi. Fakat hep bu muşikâfane[857] taharriyat boşa çıktı. Dam bacası açıldı. Kiremitlere çıkıldı. Polislerin ellerindeki fenerlerin, kısmi mehtap gibi karanlık içinde dolaşan mahruti[858] sütun nuranileri birbirini katederek zulmetle ziya tebadül ediyor ve bu manzara aşağıda damı görebilecek kadar açıkta bulunan birtakım halkı eğlendiriyor, türlü tefsirlere yol açıyor, sebep oluyordu.

---

852 şayia: yayılan haber, söylenti
853 nas: insanlar, halk
854 eracif: yalanlar, uydurmalar
855 türrehat: saçma, manasız, boş sözler
856 ianet-i tenviriye: aydınlatıcı yardımlar
857 muşikâfane: kılı kırk yararcasına büyük bir dikkatle inceleyen, araştıran
858 mahruti: koni biçiminde olan, konik

Hasan Efendi artık yorulmuş, yeis helecanı onu dermansız düşürmüştü. Fakat yine gayreti bırakmayarak baca deliğinden haykırıyordu:

— Her tarafı arayınız. Yağmur oluklarının içine bile bakınız…

Ahmet aşağıdan eğleniyordu:

— Kuburları[859], lağımları sakın unutmayınız…

Taharri heyeti alt kata indi. Bütün odaları, mutfağı, baca içini, kömürlüğü, zahire dolaplarına varıncaya kadar her deliği, kovuğu kemal-i dikkatle nazar-ı muayeneden geçirdiler. Sıra bahçeye geldi. Ağaçların üzerlerini, en sık dal aralarını, duvar üstünü hep aradılar. Kuyunun önüne geldiler. Bileziğin üstünden kapağı kaldırarak bu üstüvani[860] derin çukurun yosunlu cidarından[861] aşağı ziya salıverdiler. Dipte ayna gibi rakit, müdevver su sathı, tutulan fenerin bütün kesafet-i ziyasıyla[862] bir şeklini nazıruna[863] iade etti. Birkaç iri taş attılar. Suyun yüzü müstehzi[864] bir çehre gibi derhâl buruştu. Kendi zulmet-i sükûtu içinde zampara arayanların saffetleriyle[865] bu zahmet-i beyhudeleriyle sanki eğlendi.

V
ŞAİR ZENNUBİ

Bu esnada bahçe duvarının ötesindeki bostanda bir gürültü oldu.

— İşte buldum! Buldum! Zamparalardan birini yakaladım!

nar'a-i muvaffakiyeti işitildi. Sevinçten dizlerinin bağı çözülen Hasan Efendi hemen:

---

859 kubur: tuvalet deliğinden lağıma inen boru
860 üstüvani: silindir biçiminde olan
861 cidar: duvar
862 kesafet-i ziya: ışık yoğunluğu
863 nazırun: bakanlar
864 müstehzi: alaycı
865 saffet: saflık

— Elhamdülillah! Aman sıkı tutunuz evlatlarım!.. Kaçmasın… Geliyoruz…

nida-yı istical ve müdebbiranesiyle[866] cevap verdi. Zavallı Yağlıkçı şiddet-i ye'sten birdenbire o kadar firifte-i hayal[867] olmuştu ki hariç-i hane olan bostanda tutulmuş bir şahsın zamparalığı kabil-i isbat olamayacağını düşünemiyordu.

Çok sürmedi. Bu avaze-i zaferi birçok gürültülü medit kahkahalar takip etti. Hasan Efendi duvara yaklaşarak bostandaki halka hitaben:

— Patırtı lazım değil… Gülmeyiniz kuzum. Bu belalı işin bidayet-i muvaffakiyetindeyiz. Ciddi hususa alay yaraşmaz. Sıkı tutunuz sıkı… Belki melun azılıdır.

Yağlıkçı'nın bu ihtar-ı safvetkârına karşı bostandan bir ses cevap verdi:

— Nasıl gülmeyelim baba! Sarhoşun biri tarlada bostan korkuluğunu yakalamış, zampara diye zaptiyeye teslim ediyordu.

Bu ilk ve galiba da son olan sevinci boşa çıkan Hasan Efendi, yeisten boğulur gibi haykırdı:

— Allah belanızı versin! Bu gece zaten içinizde ayık adam yok. Uncu bu akşamki zamparalarını bu duvarlardan bostana azatladı. Siz oradan hiçbir şey göremediniz. Şimdi de insan diye korkuluklara, fasulye sırıklarına sarılıyorsunuz. Siz buraya iş görmeye değil, eğlenmeye gelmişsiniz… Kepazeler!..

Bostandan sedalar:

— Baba kızma… Biz buradan kuş uçurtmadık. Eğer evde zampara vardıysa mutlak hâlâ içeridedir. Emin ol… İyi arayınız…

Hasan Efendi lahavle çekerek:

— İğne deliği bırakmadık. Her tarafı aradık. Evin döşeme tahtalarını sökecek değiliz ya… Bu habisler tahtakurusu olsalardı yine bulunurlardı.

---

866 nida-yı istical ve müdebbirane: tedbirli ve aceleci sesleniş

867 firifte-i hayal: hayal aldatmacasına uğrayan

— Kerhaneci dalaveresine akıl ermez… Herif, elbette siz akılda yağlıkçıları, yorgancıları papağan gibi kafese kor. Bu ince sanattır. Köpoğluları göz bağcılık da bilirler. Gözlerinizin çapaklarını silip evi bir daha dolaşınız.

Hasan Efendi'nin kalbi, sadrı bir ye's-i mudikle[868] çatlayacak gibi şişmişti. Bu alaylı sözler adamcağızı bütün bütün çıldırttı.

Başka yapacak bir şey olmadığı için taharri heyeti tekrar eve girdi. Uncu karşılarına çıktı. Pek küstah bir galibiyet tavrıyla kollarını çapraz, göğsüne götürdü. Komedyasını kemal-i muvaffakiyetle itmam etmiş bir aktör vaz-ı sanatkârisi alarak:

— Efendiler, zannederim ki artık burada yapacak bir işiniz kalmadı. Çoluğum çocuğum akşamdan beri geçirdikleri can dayanmaz helecanlarla bitaptır. Artık merhamet ediniz, biraz uyusunlar. Ben karakola geliyorum. Komiser Efendi hazretleri şimdi de benim davamı dinlesin. Masum, bir hane halkına bu kadar işkenceli bir gece geçirtmenin cezası büyüktür. Pamal edilen[869] namusumu, namuskârlıklarıyla iftihar edenlere ödeteceğim.

Hasan Efendi hiddetten bir volkan kesildi. Artık gözü dünyayı görmüyordu. Nevmidîyle haykırdı:

— Vay gidi masum hane halkı… Vay gidi namuslu aile babası vay… Yukarıdaki işret sofrası nedir? O her odadaki karyolalar, lavabolar ne olacak? Akşamdan beri kadın ve erkek sesleriyle mahalleyi dolduran cümbüş neydi? Evinin Galata'daki umumhanelerden ne farkı var?

Uncu:

— Hezeyan ediyorsun. Bu sözlerin hep zabıt varakasına geçecektir. Bir hanenin içindeki sofrayla karyolaların adedine karışmak mahallelinin salahiyetinden külliyen hariçtir. Bunun için bir memnuiyet-i kanuniye var mı? Evime istersem üç yüz tane karyola koyarım sana ne!

---

868 ye's-i mudik: sıkan, daraltan üzüntü

869 pamal edilmek: ayaklar altına alınmak, çiğnenmek, hakir duruma düşürülmek

Hasan Efendi:

— İçeride kadın panayırı mı var? O on iki karı ne olacak?

Uncu:

— Bir hanedeki nüfusun adedini tahdit[870] hakkı kimseye verilmemiştir. Otuz kadın da bulunabilir. Sen beslemiyorsun ya!

Hasan Efendi:

— Yukarıdaki o okkalarla rakıları kimler içiyordu?

Uncu:

— O benim keyfime ait bir mesele… Evimde yenilen içilen şeyler hakkında kimseye hesap vermeye mecbur değilim. Saçmalıyorsun. Haydi efendi, çık dışarı… Sahibinin rızası hilafına bir evde bu kadar durulmaz. Ahlaken terbiyesizlik, kanunen tecavüz sayılır. Haydi bakalım yallah…

Hasan Efendi öfkesinden zangır zangır titreyerek:

— Ulan Uncu, senin yüzündeki bu sahte-vakar namuskârlık riya nikabını düşürmedikçe bu gece ben bu evden çıkmam! Öldürseler çıkmam!

Uncu:

— Çıkarmak zabıtanın vazifesidir.

Hasan Efendi asabi bir feveranla merdivenden yukarı fırlayarak en müessir sada-yı ikna ve niyazi ile orta kattan evin içine doğru şöyle haykırmaya başlar:

— Müşteri beyler, din kardeşleri! Her ne, nerede iseniz ses veriniz. Gençlikte bu gibi ahval olağandır. Affolunmaz bir günah değildir. Velev muhti[871] olsanız da Uncu tıynetinde namussuz bir herifin erbab-ı namusa galebesini vicdanlarınızın tecviz edememesi lazım gelir. Tebyin-i hakikate bu geceki hizmetinizle günahınızın kefaretini vermiş olursunuz… Meydana çıkınız!.. İşte mahalleli tarafından vekâleten size söz veriyorum: Baskın rezaletinden ma-

---

870 tahdit: sınırlama, hudut koyma

871 muhti: yanılan, hata eden

suniyet-i tamme ile sizi evlerinize göndereceğiz. Eğer ceza lazımsa sizin yerinize ben geleyim. Ben mahpus yatayım, razıyım. Aman beyefendiler hamiyetinize, insaniyetinize müracaat ediyorum.

Yağlıkçı susar. Müsterhimane[872] nutkunun bütün cidar ve duvarlarda peyda edeceği aks-i tesiri helecanlar içinde bekler. Cevap yok… Kadınların istihza kahkahalarından başka bir şey işitemez. Fart-ı ye'sle kendi kendine:

— Bu Uncu'nun kerhanecilikten başka ilm-i simyaya da mı vukufu var? Gözlere görünmemek için zamparalarının başlarına efsunlu, tılsımlı külahlar mı giydirdi? Bunlar aramızda dolaşıyorlar da biz mi göremiyoruz?

Böyle söylene söylene raşenak[873] bir hâlde aşağı iner. İsbat-ı müddea etmedikçe bu gece diri olarak bu haneden çıkmayacağını ve dışarıdaki kalabalığı, her bir tahtayı ayrı sökerek aralarını aramak için haneyi yıkmaya kadar teşvik edeceğini, adem-i muvaffakiyet hâlinde en büyük cezaya razı olduğunu bir azm-i kati ile bildirir. Ev altındaki komiser, imam, muhtarlar, birkaç mahalleli, Uncu Ahmet birbirine girerler. Şiddetli bir mücadele başlar.

Bu esnada dışarıda bir gürültü olur. Sokaklar kahkahalarla dolar. Bostanda korkuluğu tevkif eden sarhoş, mevkufu sallasırt eyleyerek arka sokaktan dolaşır, "Zampara yakaladım!" yaygarasıyla maznunu[874] uzun fes, pejmürde ceket, yırtık pantolonuyla nassın muvacehe-i hayretine çıkarır. "Zamparanın biri tutulmuş!" şayia-i muvaffakiyeti bir anda ağızdan ağza halk içine yayılır. Akşamdan beridir saatlerce müştak-ı didarı oldukları bu cüretkârı görmek için ahali birbirini çiğner. Nameşru bir hevesinden dolayı "zampara" nam-ı velveleaverini[875] ihraz eden mahlukun vücudunda şeklen ani bir tebellüdat-ı gayritabiiye ve acibe[876] husule gelmeyerek bunun da diğer beniâdemden simaca bir farkı olmayacağı hakikatini unutan

---

872 müsterhimane: yalvarırcasına
873 raşenak: titrek, titreyen
874 maznun: zanlı, sanık
875 nam-ı velveleaver: patırtı çıkaran isim
876 tebellüdat-ı gayritabiiye ve acibe: tuhaf ve şaşırtıcı değişiklik

halk, nameşhut bir garibe yahut müthiş bir canavar seyrine koşar gibi bir hücum tehalükü gösterir.

Korkuluğu duş-ı gayretinde[877] tutan sarhoş, mestane türrehatla ilan-ı şadi ve muvaffakiyete başlayarak:

— Efendiler, beyler, ağalar… Uncu'nun hanesinde… Devlethanesinde değil ama… Ha lafa dikkat… Umumhanesinde… Bu ne demek anlıyorsunuz ya! "Umumhane", kerhanenin resmî adıdır. Belediyelerde böyle kaydolunur. Gazetelerde böyle yâd olunur. Kerhane demek ayıptır. İsim değiştirilince ayıplık kalmaz. Bu da bir itikat… Olur a… Bana kalsa düpedüz "bevilhane[878]" demek daha münasiptir. Fennîsi böyle… Ama hani ya Tünel'den Beyoğlu'na çıkınca Altıncı Daire'nin maverasında mebni, yuvarlak ve madenî bir müessese vardır. Garba nazır kapısından girersiniz. Önünüze daire-vi ufak bir koridor çıkar. Bunun cihet-i merkeziyesi ahır gibi cidarlara müteferriktir. Dışarıdan içerisi görülmez fakat merak edilince içeride herkes birbirini esna-yı tebevvülde[879] görebilir. Evet, müteferriktir. *İnfereka, yenferiku, infirakan*… "İnkisar" da buna makistir[880]… Arabiyi unutmamak için laf arasında fiile tesadüf ettikçe böyle çekerim çekerim çekerim de ölmem… Erbab-ı danişmendim fakat memlekette fuzalaya[881] rağbet yok. Kadro hariciyim. Yani kâinatın çarçube-i maişetinden[882] ihraç edildik. "Çarçube-i maişet" terkib-i izafisi yanlış mı? Kusura bakmayınız mestim, mest… Fakat softaların ayaklarına giydikleri siyah mestlerden değil. Mest-i layakılım[883]… Mest-i arifim[884]… (sırtındaki korkuluk firar etmek için güya debeleniyormuş gibi ona hitaben) Dur ulan! Kıpırdama, salıvermem! Dur, efendilere evvela kendi fazl u ilmimi anlatayım da sonra seni takdim edeceğim… Vay, rişte-i kelamı kaçırdık!.. Evet…

---

877 duş-ı gayret: gayret omzu
878 bevilhane: işeme evi, tuvalet
879 esna-yı tebevvül: işeme esnası
880 makis: benzer
881 fuzala: fazıllar, ahlak, ilim ve meziyetçe üstün kimseler
882 çarçube-i maişet: geçim çerçevesi
883 mest-i layakıl: aklını yitirmiş sarhoş
884 mest-i arif: irfan sahibi sarhoş

Emsile[885] okudum. Binaya[886] çıktım. Sonra tepetaklak yuvarlandım. "Bir şair-i terzebanım[887], felekzede-i zamanım." Bizim eski aruzun evzanı. Şimdiki parmak hesabına gelemiyorum. Ortada ne şiir kaldı ne şuur… Sonra "ger bana uymazsa eyyam, uyarım eyyama ben" dedim, çalıştım. Orta ve başparmaklarım vezne girmedi. Nihayet yedi parmak bir tutam usulünde nazımlar yaptım. Gazeteleri, kitapçıları dolaştım. Para veren yok. İstersen, mecmualardan birine bedava gönder. Herif sana bir para vermedikten maada şiirin altına bir döşenir, alafranga "kritik" yapar, cehlini meydana kor, senden ziyade kepaze olur. Bunların nüshaları hamalların ciğer kebabı gibi beş paraya indi, alan yok. Ağırbaşlı risaleler, ücreti kuruştan aşağı küsuratla tediye ederler. Âlem-i matbuatımız, kaht-ı edeb ü nakd-le[888] bitiktir. Meyhanede şişesi altmış paraya rakı iç… Sonra mısraı on paraya şiir söyle… Kurtarmaz. Sermayeden ziyan çok. Ha efendime söyleyeyim… Edebî cemiyetlerden birine dâhil olmak istedim. İhtiyar alınmıyor dediler. Saçları boyadım, bıyıkları kırptım. Nüfus tezkeremi kazıtarak yirmi beşe indirdim. "Fecr-i şimali subh-ı kâzibi"[889] edebiyesine alelusul imtihanımın icrasıyla kabulüm hakkında bir istida takdim ettim. İmlama baktılar. Bozuk buldular. Her kelimenin ala vechi't-telaffuz[890] huruf-ı munfasıla[891] ile yazılacağını söylediler. Sembolizmden imtihana çektiler. Sonra şöyle sual cevap başladı:

"Kayışdağı deyince bundan ne anlarsın?"

"Kayışdağı zikredilince en evvel akla suyu gelir."

---

885 emsile: Arapça gramer öğretiminde ilk okutulan, fiil çekimlerinin anlatıldığı ders

886 bina: Arapça fiil çatısını konu edinen ders

887 şair-i terzeban: hazırcevap şair

888 kaht-ı edeb ü nakd: edep ve nakit kıtlığı

889 fecr-i şimali subh-ı kâzibi: "kuzey şafağı, yalancının sabahı"

890 ala vechi't-telaffuz: telaffuzuna uygun şekilde

891 huruf-ı munfasıla: bitişik olmayan, ayrık harfler

"Bahis temeyyü etti[892]. Haşivden[893] içtinap[894]… Bu yalnız müşebbehün bihe[895] söylenip müşebbehi[896] bulmak lazım gelen bir muamma-yı edebîdir[897]. Kayışdağı adamdır. Serfirazan-ı üdebadandır[898]."

Lal oldum kaldım. Acaba Çamlıca kimdir? Aydos, İcadiye, Yuşa tepeleri hangi bülend-i şuara ve üdebamızı temsil ediyorlar? Elmadağı'na söversem kime tecavüz etmiş olurum?

Bedie[899] geçtik:

"Mösyö Gogo'nun ifrazat-ı bedeniye[900] mebhas-ı bediini[901] okudun mu?"

"Tıbba çalışmadım."

"Gözyaşı vücudun bir mayi-i müfrezi[902] değil midir? Girye, teessür-i bediinin en beliğ bir tercümanıdır."

"Gayribedii ifrazat-ı bedeniyeye ne buyurulacak?"

Kızdılar. Sembolizmden, bediden sıfır aldım. Yeni ölçüde yaptığım yedilik eşarı gösterdim. Mezürü[903] tamam fakat elfazı hayide[904] buldular.

Yine sual cevap başladı:

"Yeni efale dair malumatın?"

"Hiç yok…"

---

892 temeyyü etmek: sıvılaşmak, sulanmak
893 haşiv: sözü uzatma
894 içtinap: kaçınma, sakınma
895 müşebbehün bih: kendisine benzetilen, teşbih edilen
896 müşebbeh: benzeyen
897 muamma-yı edebî: edebî bilmece, edebî sanat
898 serfirazan-ı üdeba: seçkin edipler, ediplerin ileri gelenleri
899 bedi: belagat ilminin söz ve mana sanatlarına dair olan dalı
900 ifrazat-ı bedeniye: vücut salgıları
901 mebhas-ı bedi: eşsiz makale
902 mayi-i müfrez: ayrılan, çıkan sıvı
903 mezür: ölçü
904 hayide: eskimiş, bayat

"Demek sen hareket-i edebiye ile uyanmış değilsin. Bilmiyorsan öğren: Efalden 'lazım'ı[905] kaldırdık. Şimdi hepsi 'müteaddi'dir[906]. Mesela 'yaşamak' evvelden 'lazım'dı."

"Şimdi değil mi efendim?"

"Değil."

"Evet, pek zorlaştı. Hele muhit-i edebîde…"

"Evvelden 'Ben bir saat-i hicran yahut bir ruz-ı hazz u safa yaşadım' denemezdi, şimdi denir. Buna zaruret vardır. Lisan zenginlemeli… Mesela 'Ben bir leyle-i mihnet[907] uyudum, ben bir sevda-yı dehşet oldum' demek muhill-i fesahat[908] değildir."

"Evet… Biri denildikten sonra ötekilere niçin denilmesin! Tevsi-i malumat[909] eyliyorum. Mersi."

"Efal-i Arabiye, Farisiye ve Türkiye'nin Fransızca konjukezonlara[910] tatbikat-ı cedidesini görmedin mi?"

"Asla… Neler işitiyorum efendim?!"

"Biz 'da-re-be'yi ahirine[911] bir ha-i gayriresmiye[912] ilavesiyle birinci konjukezona naklettik. Yani darbe yaptık."

"İsabet buyrulmuş. Lisan alafrangalaşacaksa bütün bütün olsun gitsin vesselam…"

"Bu usulde zaman-ı hazırdan[913] darbeyi tasrif et[914] bakalım."

"Jö[915], *darabe*

---

905 lazım: geçişsiz fiil
906 müteaddi: geçişli fiil
907 leyle-i mihnet: dert gecesi
908 muhill-i fesahat: sözün doğru, yerinde ve güzel söylenmesine engel olan, fesahati bozan
909 tevsi-i malumat: bilgileri genişletme
910 konjukezon (*conjugasion*): fiil çekimi
911 ahir: son
912 ha-i gayriresmiye: kelimenin aslında bulunmayan h harfi
913 zaman-ı hazır: şimdiki zaman
914 tasrif etmek: çekmek, çekimlemek
915 jö (*je*): ben

Tü[916], *darabe*

İl[917], *darabe*

Nu[918], *darabon*

Vu[919], *darabe*

İl[920], *darabe*"

"Gözü açık bir adama benziyorsun. Çabuk kavradın… Bu hâlde 'takdir' fiili hangi tasriftendir?"

"İkinci."

"Bravo!.. Evet, *finir*[921] gibi tasrif olunur. Çek bakalım. Fakat zamiri Türkçe kullan… Sıklet-ı telaffuzu def için de küçük bir ilal-i zammiyi[922] yaparak radikale[923] t'den sonra bir elif ilave et…"

"İlal zammiyi hiç işitmemiştim. Peki, hatırınız için bunu da yapalım:

Ben, *tâkdî*

Sen, *tâkdî*

O, *tâkdî*

Biz, *tâkdîson*

Siz, *tâkdîse*

Onlar, *takdis*…"

O akşam benim için meyhanede laf sermayesi çıktı. Ama bu saçmalardan canım da sıkılmaya başladı. O aralık cemiyetin kâtibi geldi. Reisten sordu:

"Efendim nazım şubesinde *yalak* kelimesine kafiye aranıyor."

---

916 tü (*tu*): sen
917 *il*: o
918 nu (*nous*): biz
919 vu (*vous*): siz
920 il (*ils*): onlar
921 *finir*: bitirmek
922 ilal-i zammi: elif, vav, ya harfi ilave etme
923 radikal (*radical*): fiil kökü

Reis:

"Bulamıyorlar mı?" dedi ve *parlak, kaymak, kabak, bardak, mızrak* kafiyelerini saymaya başladı. Kâtip cevap verdi:

"Bunları hep kullandık."

Reis düşünürken artık dayanamadım. *Yalak*'a bir kafiye de ben söyledim… "Bunu da kullandınız mıydı?" dedim. Beni kapı dışarı kovdular.

Ben çıkarken arkamdan şöyle söyleniyorlardı. İşittim:

"Bu herif kırklık var. Nasıl olmuş da gebermemiş? Muhit-i edebiyemizi böylelerinin vücudundan temizlemeli… Bunlar, Muallim Naci'nin *Ateşpare*'siyle suhtedildir[924]. Kelimat-ı atika[925] mahzenine benzerler. Sermaye-i sünuhatları olan rakıyı bizim gibi Beyoğlu tarafında değil, İstanbul meyhanelerinde içerler."

Bu herifler tamamıyla öldürülmedikçe lisan, eda-yı hayideden[926] kurtulamaz. Aleyhinde bir makale-i katile[927] yazılsın… Mevt-i medeni ile öldürülsün.

Hâzâ min fazlı Rabbî[928]… Hâlâ ben ölmedim. Mevt-i medeni ile kendileri cavlağı çektiler. Çok sürmedi, cemiyet dağıldı. Çünkü onlar benden daha açtı. Azasının kimi reji kolcusu[929] oldu, kimi gümrük dideban[930] kimi doktor kimi avukat… Memleket akademisiz kaldı. Şimdi yeni bir akademiya açılacakmış. Namzetliğimi vermek için onu bekliyorum. Jön Türklerden biriyle Samatya meygedelerinde[931] dost olmuştuk. Devr-i istibdadda gizli gizli görüşür, dertleşir idik. Zamanın zulümleri bize vesile-i şürb-i arak[932] olurdu.

---

924 suhtedil: bağrı yanık
925 kelimat-ı atika: eski kelimeler
926 eda-yı hayide: eskimiş, bayat söyleyiş
927 makale-i katile: öldürücü makale
928 *Hâzâ min fazlı Rabbî*: "Bu, Rabb'imin bir lütfudur."
929 reji kolcusu: tekel idaresine bağlı kolluk kuvveti
930 dideban: gözcü, bekçi
931 meygede: meyhane
932 vesile-i şürb-i arak: rakı içme vesilesi

Şimdi de içmeye bahane mi dert mi yok? Fakat arkadaşım terakki etti. Ben sarhoşlukta demir attım. Ben kimim anladınız ya!

Şimdi, sırtımdaki zani-i merkumun[933] sergüzeştine[934] gelelim. Bu da bihuş-i arak[935] bir meslektaşımdır. Akşamdan yutmuş yutmuş, parasız zamparalığa gitmiş. Uncu'nun evinde bunun ceplerini aramışlar taramışlar, bakmışlar ki dişe dokunur mangır yok. Eyvallah tıpkı fakiriniz gibi…

Parası olmayanın rağbeti olur mu? Zavallıyı, günah işlemeye meydan vermeden, bir bohça gibi duvardan bostana fırlattılar. Hemen yamyassı yere yapıştı. Canı pek bir mahluk, bir şey olmadı. Kaldırmak için gittim, baktım ki üstü başı misk gibi rakı kokuyor. Ha, anladım ki canlardan…

Gözlerini açtı.

"Civarda meyhane yok mu?" dedi.

"Ulan, olsa benim burada ne işim var, hepsi kapandı." dedim.

"Arkadaş, rakı süngeri gibi bunisar-ı meşamnevaz[936] oluyorsun. Gel seni doya doya içer gibi koklayayım. Rakı bulunmadığı yerde teyemmüm caizdir." dedi.

Uzun uzun koklaştık. Benim rayiha-i keriham[937] herifi bütün bütün sarhoş, âdeta deli etti. Birdenbire tebdil-i şuur[938] ile besbelli kendini Uncu'nun evinde kıyas ederek beni sermayelerden birine mi benzetti ne yaptı, gerdanımdan öyle bir ısırış ısırdı ki parçası ağzında kaldı zannettim. Bu vahşetinden sonra bana bir teklif-i şenide[939] bulunmaz mı? Ne yapsın akşamdan hızını alamamış. O zaman sabrım çak oldu. "Zaptiye!" diye bağırdım, zaptiye yok… Sonra

933 zani-i merkum: adı geçen zina eden kişi
934 sergüzeşt: macera
935 bihuş-i arak: rakı akılsızı
936 bunisar-ı meşamnevaz: burun okşayıcı koku saçan
937 rayiha-i keriha: pis koku
938 tebdil-i şuur: bilinci değişme
939 teklif-i şeni: kötü, ahlaksız teklif

habisi arkama yüklenerek buraya kadar getirdim. İşte size teslim… Cezasını tayin ediniz. Raporunu da yazdım.

Ezberden okuyarak:

"Zenpare-i merkum, nagehani[940] bir hacer-i bela-yı asmani[941] gibi beyt-i Ahmet'ten bostana sukut ve gerden-i ahkaranemi[942] misal-i kelb-i akur[943], rencide-i dendan-ı hırs u hubur eylemekle[944] müteşeffi olamayarak vadi-i tasallutta[945] puyan[946] ve kesr-i namus-ı âcizanemi[947] mucip nice nice hezeyan etmiş ve mangır teklifine kadar tezyid-i cüret eylemiş[948] olduğundan ve hulul-i dem-i subh[949] ile ortalık ruşena olmaya[950] başladığı hâlde hanedeki taharri heyet-i muhteremesi bilesef[951] henüz bir erkek fare bile elde edememiş bulunduğundan hane-i mezburdan sukutu maaşşühud[952] sabit ve aslen hıyar tarlasında nabit olan[953] merkum acurun ezhan-ı pürgaleyan-ı nassı[954] teskine medar ve gayrikabil-i derdest[955] bulunan kâffe-i hempalarının[956] yerine kaim olmak üzere derhâl tevkifle muhtefi-i merkumenin[957] derdestlerine kudret-i zabıta taalluk edemediği takdirde cümlesinin ceza-yı sezalarını[958] bu şahs-ı leime[959] çektirerek

---

940 nagehani: birdenbire, ansızın
941 hacer-i bela-yı asmani: göğün bela taşları
942 gerden-i ahkarane: çok âciz boyun
943 misal-i kelb-i akur: yırtıcı köpek gibi
944 rencide-i dendan-ı hırs u hubur eylemek: hırs ve sevinç dişiyle kırmak
945 vadi-i tasallut: sataşma vadisi
946 puyan: koşan, koşucu
947 kesr-i namus-ı âcizane: zavallı namusa zarar verme
948 tezyid-i cüret eylemek: kendini bilmez bir şekilde atılmak
949 hulul-i dem-i subh: sabah vaktine erişme
950 ruşena olmak: aydınlanmak, ışımak
951 bilesef: üzülerek, ne yazık ki
952 maaşşühud: şahitlerce
953 nabit olmak: yerden çıkıp büyümek
954 ezhan-ı pürgaleyan-ı nass: insanların coşkun zihinleri
955 gayrikabil-i derdest: ele geçirmek mümkün olmayan
956 kâffe-i hempa: arkadaşların hepsi
957 muhtefi-i merkume: adı geçen gizlenmiş kişi
958 ceza-yı seza: layık olan, gereken ceza
959 şahs-ı leim: alçak şahıs

hükm-i adalet icra olunmak ve verid-i pelid-i nacizanemin[960] namusumla beraber serian[961] icra-yı tamiri zımnında[962] icap eden zarar ve ziyan merhameten nakes-i merkumdan[963] istifa buyrulmak marazında[964] ve ol babda emr-i ferman.

İmza
Şair Zennubi"

Ahali, bu olgun meyhane edibinin coşkun nutk-ı acibini ve zenpare-i merkum aleyhinde taleb-i mücazatı[965] müstedi[966] tuhaf raporunu kahkahalarla dinledi. Fakat kalabalık arasında daha hayli kimse, mevkuf berduşun bostandan sallasırt edilmiş bigünah bir korkuluk olduğunu anlayamamıştı. "Zavallı zamparayı dayakla öldürmüşler." havadis-i matemîsi[967] şayi oldu[968]. Bu kara haber, halkı çabuk rikkate[969] getirdi. Biraz evvel bütün tehevvürleriyle aleyhine gıcırdadıkları zamparalardan birinin bu suretle enzar-ı temaşa ve tahkirlerinden kurtulmuş olmasına teessüf ediyorlar, "Vah, vah, zavallı adam birkaç saatlik eğlence yoluna kurban gitti!" diyorlardı. Besbelli bir kedinin tuttuğu fareyi pençe-i baziçesi[970] altında azar azar saatlerle dişleyip tırnaklayarak doya doya zevkiyat-ı intikam olduktan sonra öldürmesi kabîlinden ahali de müjde-i tevkifine intizaren sokaklarda uzun müddet geçirdikleri günahkârın eğlenilmeden böyle zıyaına dilhun oluyorlardı[971].

960 verid-i pelid-i nacizane: değersiz pis damarlar
961 serian: süratle, çarçabuk
962 zımnında: için, maksadıyla
963 nakes-i merkum: adı geçen alçak
964 maraz: sunulan, arz edilen makam
965 taleb-i mücazat: ceza verme talebi
966 müstedi: isteyen
967 havadis-i matemî: yas olayları
968 şayi olmak: yayılmak, herkesçe duyulmak
969 rikkat: acıma, merhamet
970 pençe-i baziçe: oyun pençesi
971 dilhun olmak: üzülmek, dertlenmek

Seyirciler arasında bulunan iki Frenk, evvela onlar da şaşırdılar. Fakat bunun bir korkuluk olduğunu çabuk anladılar. Bu tuhaf manzara karşısında aralarında Fransızca şöyle bir muhavere başladı:

— O nedir! Öldürülmüş bir adam mı?…

— Hayır, masum bir korkuluk…

— Bu aralık korkuluğun ahaliye vech-i takdimi ve bu uzun nutuk ne olacak?

— Dur… Hakikat-i macerayı anlayayım…

Biraz Türkçe bileni, kırık dökük cümlelerle etraftan istizah-ı vakaya[972] girişir. Kendi yoluyla irad-ı esile edemediği gibi verilen cevapları da hakkıyla kavrayamaz. Fakat anlayamadıklarını zekâsı yardımıyla itmam ederek tahkikatını tafsile girişir:

— Adat-ı Şarkiye'den tuhaf bir şey daha öğrendim.

— Nedir?

— Bir baskında zampara yakalanmazsa onun yerine bir korkuluk ikame olunarak mücazat tayini ananat-ı Türkiye[973] muktezasındanmış. Çünkü bir zani behemehâl ceza görecek ve recmolunacaktır.

— Tuhaf şey…

— O kadar tuhaf değil. Bu derin bir felsefe-i diniyedir. Bizim kiliselerdeki tesavir-i eizzeye[974] olan ibadatımız, onların temsil ettikleri mübarek vücutların ruhaniyetleri itibarıyla değil midir? İşte bu da onun tamamıyla makûsu… Bazı dinlerde şeytanı, cinleri, perileri, ervah-ı habiseyi taşlamazlar mı? Şeytan bundan müteessir olur mu olmaz mı, o başka mesele… Halk gayz u telinini tatbik edecek ortada bir şekil görür. Bu suretle teşeffi eder[975]. Bu bahis mühimdir, sonra görüşürüz.

— Herif nutkunda ne söyledi?

---

[972] istizah-ı vaka: olayların açıklanmasını isteme

[973] ananat-ı Türkiye: Türk âdetleri

[974] tesavir-i eizze: azizlerin resimleri

[975] teşeffi etmek: öç alarak rahatlamak

— Tadad-ı efaliyle[976] nas muvacehesinde korkuluğu tezkiye etti. Bilinemez, bu gece hangi saat ve namuayyen bir vakitte, muhtefi veya firari günahkârların ruhları behemehâl bu korkuluğa hulul edeceğinden "Ey ahali, meyus olmayınız, buna edilecek mücazat aynen zanilere edilmiş gibi manen ve maddeten haiz-i tesirdir." dedi. Delail-i akliye ve nakliye[977] ile şerh-i anane eyledi[978]…

— Şark, bir hazine-i garaibdir. Ne acayip itikatlar var…

Frenkler, magnezyum ziyası ianetiyle[979] korkuluğun muhtelif vaziyetlerde fotografisini çektiler. Bu garaib-i Şarkiye vesaikini neşredecekleri gazete, risale veya kitapta resimlerin altına yazılmak için muhtıra defterlerine şu ibareyi kaydeylediler:

"Şark'ta basılan bir hanede zani ve zaniyelerin derdesti kabil olamazsa onların yerine mücazat görmek üzere tevkifi mutat olan biçare korkuluğun resmidir."

VI
SAKALLI KADIN

Halk dışarıda Şair Zennubi'nin sırtındaki korkulukla meşgul ve bu sarhoşun türrehatına hayran olmaktayken komedyaların en ekstrası Uncu'nun hanesinde cereyan ediyordu.

Evin avlusunda ahali, zabıta ve Ahmet birbirine girmekteydi. Uncu, "Taharri hitam buldu. Çıkınız evimden!" iddiasıyla şirretlik ve edepsizlik perdelerinin en tizlerinde dolaşıyor, Hasan Efendi taharrinin müncer olduğu[980] bedahet önünde hiçbir suretle terk-i silah etmek istemeyerek bilatevkif o gece haneden çıkmayacağını söz kabul etmez en kati inat ve ısrarıyla bildiriyor, biçare komiser akıl ve kanun dâhilinde her iki tarafa da söz anlatmaya uğraşıyordu.

---

976 tadad-ı efal: fiilleri sayma
977 delail-i akliye ve nakliye: akla ve rivayetlere dayalı deliller
978 şerh-i anane eylemek: âdeti açıklamak
979 ianet: yardım
980 müncer olmak: sürüklenmek

Haricî, dâhilî bu mücadeleler, intizarlar, meraklar, heyecanlar, temaşalar esnasında hâlâ meclis odasında ayş u nuşla[981] meşgul bulunan Tosun'la Emin'i herkes unutmuş, bunların keyiflerine karışan, dokunan yoktu. Emin iyice olgunlaştı. O, şişelere saldırdıkça bir dereceye kadar mevkiin ehemmiyetini müdrik bulunan Tosun, refikini içkiden mene uğraşıyor,

Aman da of kemiklerim

Sızlıyor iliklerim

kantosuyla[982] Laz horası tepmeye kalktıkça susturmak için ağzını tutmaya, rakstan vazgeçirmeye atılıyordu. Bunların bu kepazelik ve mücadelelerini işiten beriki odadaki çarşaflı nazeninler de ara sıra kapıya kadar yaklaşarak içeriye mütecessis ve mütehaşi[983] nazarlar fırlattıktan sonra kaçışıyorlardı.

İki sarhoş, kadınlardaki bu işvekâr tecessüsün farkına vardılar. Fakat cüretlerini kırmamak için görmemezlikten geliyorlardı. Filhakika az vakit sonra dışarıda fıkırtı arttı. Evvelce yarım görülen başlar, şimdi omuzlara kadar uzanıyordu. Nihayet Emin yavaşça dedi ki:

— Tosun…

— Ne var?

— Türk'ün karnı doyduktan sonra ne olur bilirsin ya!

— Malum…

— Ben dayanamıyorum anasını satayım!.. Ne olursa olsun kapının önündekilerden birine yapışacağım…

— Sus be itoğlu! Başımıza bela mı getireceksin?

— Talihime Top Salata çıkarsa ne âlâ… Çıkmazsa karı değil mi, hepsi de makbulüm. Bu matizliğimde isterse en kötüsü olsun…

— Aynasızlanma diyorum…

---

981 ayş u nuş: yeme içme, içki içme

982 kanto: tuluat tiyatrolarında oyundan önce yapılan danslı gösterilerde söylenen şarkı

983 mütehaşi: çekingen, ürkek

— Sen aynasızlanıyorsun hımbıloğluhımbıl… Mezeleri piyizlendik. Bulutumuzu verdik. Nefistir bu, kabardı… Zevkin öte tarafı kaldı. Böyle fırsat her zaman ele geçer mi? Bu evde her şey var ulan… Ne duruyoruz?

— Aşağıdakilerin seslerini duymuyor musun?

— Bırak avalları be… Ahmet hiç guguğa gelir mi? Ona "Uncu" demişler. Çoktan zamparalarını un gibi dışarı eledi. Avukatlığa gelince kanunnamenin bu işe dikiz eden cihetini o hepsinden mükemmel biliyor. Sonunda kim kimi kafese koyacak görürsün…

— Ulan, Allah belanı versin! Kokmuş pavurya[984] gibi lafların benim de midemi bozdu. Şimdi kapıdan bir tanesi baktı. Vay anam babam!.. Ay parçasına benziyordu, uğursuz oğlu…

— Kalkalım. Kol kola bir sirto oynayalım. O zaman seyretmek için tavukların hepsi kapının önüne birikir. Hint horozu gibi birdenbire saldıralım. Elimize hangisi geçerse…

Kapıdan gözüken timsal-i afet, Tosun'da da karara mecal bırakmadı.

Ah seni doğuran ana

Olsun bana kaynana

havasıyla oyuna kalktılar. Şimdi rakı beyinlerini iyice sarmaya başladı. Ağızlar yayıldı. Gözler bayıldı. Kol, kol üstüne atıldı. Boş kalan ellerin parmakları çalparalık[985] ediyor, biri yıkıldığı zaman ötekini de beraber deviriyordu. Söyledikleri hava değil, bir sarsar-ı işret[986]; raksları oyun değil, bir halita-i rezaletti[987]. Çağırdıkları havanın temposuna asla uymayan raks adımlarını kâh birbirine kâh duvara çarpıyorlar kâh sıçrıyorlar kâh gavtahar[988] ördek gibi havaya dalıp dalıp temin-i muvazeneye uğraşıyorlar kâh göbek atışlarını parmak şıkırtısına tatbike uğraşarak derin derin kıvırıyorlardı.

---

984 pavurya: iri bir yengeç çeşidi

985 çalpara: parmaklara takılıp çalınan zil

986 sarsar-ı işret: sahoşluk fırtınası

987 halita-i rezalet: rezalet karışımı

988 gavtahar: dalan, batan

Bu oda panayırını seyretmek için kapının önü tepeli tavuklarla doldu. Kadınlar baskın felaketinden biperva gülüşüyorlar, fıkırdaşıyorlar, biistimal[989] tutmaya alışamamış oldukları elleriyle çimdikleşiyorlardı.

Emin şimdi rakıdan ziyade galebe-i sevda ile bulanan, kararan gözlerini bu cilvelilerin üzerinde müştehiyane[990] bir dolaştırdıktan sonra arkadaşının kulağına:

— Hücuma hazır ol Tosun…

kumandasını verir vermez yorgancıların piri addettikleri Sümbül Sinan'a biddehale[991]:

— Ya Hazret-i Pir!.. İmdat!

sayhasıyla[992] ikisi birden saldırdılar. Fakat ruhaniyet-i pir[993] ikisini de birden çarptı. Biri, kapının eşiğine yıkıldı. Öteki sofanın ortasına… İşveli tavuklar çil yavrusu gibi dağıldı. Bişikâr, küşade-aguş[994] kalan sarhoşlar hemen davrandılar. Fakat tavuklar folluklarına kaçıp kapıyı kapamışlardı. Refikaları kadar sebükpa[995] olamayan bir tanesi, bir şişmancası, esna-yı şitabda[996] ayağına çarşaf dolaşarak yıkılmış, davranıncaya kadar oda kapısı kapanmış, ortada kalmıştı.

Şimdi iki horoz, yüzünü çarşafıyla sımsıkı örten bu şaşırmış tek tavuğun etrafında böbürlenmeye başladılar. Bütün nazar-ı hırs-ı hücumunu bu yegâne av üzerine diken Emin:

— Tek olsun, zararı yok. Kısmet kısmettir.

— Sana mı, bana mı ulan?!

— Gözünü en evvel açana…

---

989 biistimal: kullanmadan
990 müştehiyane: arzulu bir şekilde
991 biddehale: sığınarak
992 sayha: bağırma, çığlık
993 ruhaniyet-i pir: pirin maneviyatı
994 küşade-aguş: kucağı açık
995 sebükpa: ayağına çabuk olan, hızlı davranan
996 esna-yı şitab: acele etme, çabukluk esnası

ihtar-ı seri ve müstehziyanesiyle[997] sıçrar, nazenine sarılmak ister. Fakat kadın cinsilatiften gayrimemul bir kuvvetle redd-i savlet ederek orta oyunu zennelerinin sada-yı taklidlerine benzer inceyle kaba karışık bir gılzet-i edayla[998]:

— Çekil musibet! Ben senin anladığın sarhoş kaşığı karılardan değilim…

Emin şaşırarak:

— Top Salata sen misin?

Kadın çarşafıyla sımsıkı setr-i çehreye[999] uğraşarak:

— Şimdi topunuzun da kemiğine ha!

Emin:

— Ne küfürbaz şey be! Ulan Salata! Seni bahçıvan, tarlada tohumluk mu bıraktı?

Kadın:

— Şimdi salata gibi seni tuzlarım kerata!..

Tosun:

— Vay geçmişine! Bu nasıl karı be! Babahindi gibi gulukluyor.

Emin:

— İster guluklasın ister anırsın… İster tohumluk olsun ister damızlık… Elimden kurtulamaz…

Kadın:

— Hoşt köpek… Biberim çoktur, ağzının tavanını yakarım.

Emin:

— Vay ölüsü porsuk! Karıya değil, bir omuzdaşa çattık. Sen hiç sandık kaldırdın mı arkadaş!

Kadın:

— Kalksın vücudun dört kollu ile…

---

997 ihtar-ı seri ve müstehziyane: çabuk ve alaycı uyarı

998 gılzet-i eda: çirkin tarz

999 setr-i çehre: yüzünü gizleme

Emin:

— Benim vücudum dört kollu ile kalkmaz. O havasını bilir.

Emin bu acibenin orasını burasını gıdıklamaya atılır. Karı, mütearrızın[1000] eline bir iki yumruk vurarak:

— Oynama… Safralıyım, içim kabarır.

Emin, tosa hazırlanan bir koç gibi başını çarpıtıp bir iki adım açılarak:

— Vay baharlı orospu! Ben senin gibi kabadayıların safrasını çabuk kustururum.

Karı:

— Eyvallah… Ben de senin gibi eli yumuşağını arıyordum.

Emin:

— Yumruğumu avurduna bir yersen elimin nasırlı olduğunu anlarsın… Karıların da tulumbacısı varmış be… Aksi işe bak, o bana hıyızlanıyor. Karı mısın, tosun musun söyle! Gel şurada bir omuz tutuşalım kim kimi yenerse?

Tosun:

— Ah elmasım, ne kadar tosun olsan yine Yorgancı Tosun olamazsın… Karısın… En babayiğit erkekleri cilvelerinle yenersin… Karıların azmanı ol, zararı yok. Alışkınız ne yapalım! Kısmetimize sen çıktın. Aç şu dilber yüzünü de dikiz gelelim has boya mı, bakkam[1001] mı? Zaten ne olursa makbulümüz. Dedik ya, bir kere sevdaya karar verdik. Elimizden kurtulamazsın.

Kadın:

— Şimdi sizin elinizi de yüzünüzü de salçalarım hanım evlatları! Açınız başı bakalım meyhane pilakileri!

Emin:

[1000] mütearrız: saldıran

[1001] bakkam: has ve doğal olmayan, solan boya

— Gedikpaşa külhanından şehadetnamelisine çattık. Ne acur karı be! İmtihan mı olacağız? Ne söyletiyoruz kaltağı! Ne kadar azgın olsa o tek, biz çiftiz… Haydi be… Karmanyolaya alalım…

Yorgancı kalfaları buseçin-i sevda[1002] olmaktan ziyade dendan-ı husumetle[1003] ısırmak için bu bıçkın karının üzerine bu defa hazret-i pirden bilaistimdat şiddetle atılırlar. Karı, çarşafının yüze yakın kısmını sıkı sıkıya tuttuğu elini yine oradan kımıldatmaksızın tek koluyla sarhoşlardan birinin suratına bir yumruk, ötekinin karnı ortasına kuvvetli bir tekme indirerek ikisini de yere serer. Bu galebeden sonra açık odalardan birine kapanmak için koşar. Bu gayrimemul darebatın[1004] evcaıyla[1005] ayılan iki delikanlı cinnet-i intikamla teker meker fakat yay gibi birer süratle yerden fırlayarak odaya kaçmasına meydan bırakmadan var hınçlarıyla karıyı biri omzundan, diğeri eteklerinden kavrarlar. Çarşafı fırtınalı havada yelken toplar gibi yukarıdan aşağıya bir sıyırıverince ortaya kırmızı yüzlü, top sakallı, parlak gözlü bir herif çıkar. Emin, yumruğuna tükürerek:

— Vay babasının meze çanağına… Vay sakallı orospu seni! Bizi gafil avladın. Muştayı böyle inerler…

mukabelesiyle herifin ağzı ortasına doğru bir yapıştırır. Derhâl o kara sakal, seyelan-ı demle[1006] Acemlerin kınalı lihyeleri[1007] gibi kıpkızıl kesilir. O anda Tosun da hasmının vasat-ı vücuduna bir tekme aşk[1008] ile:

— Biz borçlu durmak istemeyiz. İşte al sana yumruğa yumruk, tekmeye tekme! Biz helalzadeyiz, aldığımız gibi öderiz…

— Ne kadar tatlı şeymiş. Bak, pekmezi suratına aktı.

İlk feveran-ı intikam ve hiddetle ne yaptıklarını bilmeyen iki yorgancı kalfası bu garabet manzara karşısında şimdi akıllarını

1002 buseçin-i sevda: aşk öpücüğü toplayan
1003 dendan-ı husumet: düşmanlık dişi
1004 darebat: darbeler
1005 evca: acılar
1006 seyelan-ı dem: kanın akması
1007 lihye: sakal
1008 aşk: vurma

başlarına almaya ve hâl ü hakikati anlamaya uğraşarak iki darbe-i müteakibe ile sersemleyen sakallıyı sofanın ortasına çekerler, gılaf-ı nisviyesinden[1009] tecerrüt etmiş bu erkeğin karşısına geçerek kemal-i istiğrab ile:

— Vay babasının canına, ulan bu ne be! Top Salata'yı ararken deve dikenine tesadüf ettik. Bu da top ama çimeni tersine bitmiş. Arkadaş sen bu evde sermaye misin?

— Karagöz'ün ters evlenmesindeki kıyafetine benziyor. Sen kendini bilmeyen sarhoş müşterileri avutmak için ihtiyat sermayesi misin?

— Yoksa evinizde bu akşam karnaval mı var? Cevap versene enayi, dilini mi ısırdın?

Sakallı karı, bu defa gür bir erkek sesiyle:

— Ben laflarınızı koçan gibi ağzınıza tıkardım ama ah ne yapayım… (eliyle ağzını göstererek) İki ön dişim birden kırıldı. Mevkiim gayet tehlikeli, ses çıkarmaya gelmez. Ben de sizin gibi hovardayım. Hovardalıkta amana bıçak olmaz. Aman arkadaşlar ocağınıza düştüm…

Tosun:

— Korkma. Hiç kasavet çekme…

Sakallı:

— Bu akşam bizi kurtarırsanız avucunuz mangizle dolar.

Emin:

— Sizi mi kurtaralım? Dadaş kaç kişisiniz? Vay babasının lülesine üfürdüğümün be! İçeride daha çarşaflı herifler mi var?

Sakallı:

— Arife tarif lazım değil…

Tosun:

— Biz işi çaktık. Mahalleliden kurtulmak için siz zamparalar, karı kıyafetine girmişsiniz. Bu kepazelik babayiğitliğe yaraşır mı?

[1009] gılaf-ı nisviye: kadın kılığı

Kamalarınızı, revolverlerinizi[1010] çekip buradan erkekçe çıkmalıydınız.

Emin:

— Affedersin birader… Biz seni çarşafın altında tombalakça gördük. Az kalsın silah çatacaktık. Ters bir iş olacaktı. Senden ziyade bizim namusumuza yuf olurdu. Kerhanede karı kılığına girmek tehlikelidir. Sarhoşu var, körü var, aptalı var. Neyse ucuz kurtuldun. Diş tamir olunur ama namus bozulunca merhamete gelmez.

Emin:

— Susarsak bize ne var?

Sakallı:

— İkinize de birer tane beşibirarada…

Tosun eliyle bir tokat işareti vererek:

— Böylesi mi? Biz öyle beşibirarada çok yedik. Ona karnımız tok. Lezzetini biliriz. Bazı mirasyedi hovardalar, sarraf dükkânı bulamayınca beşibiraradayı insanın suratında bozarlar…

Sakallı:

— Öylesi değil. Nal gibi lira… Sapsarı, parıl parıl…

Emin:

— Yağma yok. Biz beş liraya boynuz takınamayız. Fakiriz ama para için bu sanatı yapamayız.

Tosun:

— Beşibiraradaları ceplerimize, karıları koyunlarımıza koymalı. İşte o zaman susarız.

Sakallı:

— Bu gece sırası mı ya! Mahalleli bizi fare gibi kapana koydu. Aşağıda bekliyor. İşte size parol[1011] dönmez, sonra başka bir akşam rakısıyla, mezesiyle, çalgısıyla, aftosuyla size bir ziyafet çekmeye söz veriyorum. Hovarda raconu ne olduğunu bilirsiniz.

[1010] revolver: seri hâlde ateşlenebilir bir tabanca çeşidi

[1011] parol (*parole*): söz

Tosun:

— Olmaz… Yoksa şimdi sizi polise teslim ederiz.

Sakallı:

— Hele şu odaya sofra başına geliniz. Birer tezgâh önü yapalım. Uyuşuruz.

Emin:

— Ne tezgâhı kaldı ne önü ne arkası… Biz rakıların hepsini çektik. Su gibi kuvvetsiz bir anzarot… Tutmuyor… Şişeler de iki-şer parmak hanım şişesi… Biz Küplü'de maşrapayla kayık düzü içmeye alışığız. Eğer bizi matiz edip de keşe boğmak istiyorsan böyle ümide düşme… Boş yere yorulursun. Sen sakalınla sızarsın, biz çivi gibi yine dikine dururuz. Anladın mı çarşaflı moruk?..

Sakallı:

— Bu evde rakı mı yok? Şimdi binlikle getiririm.

Tosun:

— Binlik, beş yüzlük… Rakı olsun da kaçlık olursa olsun… Eyvallah çekeriz. Liralarla beraber Top Salata meydan görmeli, biz öyle susarız. Çaktın mı lafı?!

Sakallı:

— Canım, Top Salata'ya gelinceye kadar ne karılar var… Bunu o kadar neden beğendiniz?

Tosun:

— Suratını görmedik. Kulaktan âşık olduk. İsmi iştihamızı ka-barttı.

Sakallı:

— Geliniz, geliniz dayılar!

davetiyle kollarından çekerek ikisini de meclis odasına götürür.

— Ben şimdi geliyorum!

ihtarıyla kendisi tekrar dışarı çıkar.

Erkek kadın, zampara ve sermaye, bütün hane halkının çarşaflı olarak müctemi bulundukları odaya girer. Orada uzun uzun fısıltılar, müzakereler olur. Kadınlardan biri avluya iner. Ahmet'i bir köşeye çekerek kulağına tehlikeyi fısıldar. Herifin beti benzi atar. Kadın ilaveten der ki:

— Ne yaparsan yap. Bu mahalleliyi dışarı savmanın bir kolayına bak. Savmazsan lakırdıyı uzat, yukarı çıkmalarına meydan verme. Biz o iki sarhoşu şimdi sızdırırız.

Kadın, Ahmet'i bu suretle ikaz ettikten sonra alt kattaki kilere girer. Çarşafının altına bir binlik rakıyla birçok mezeler sıkıştırarak yukarı çıkar. Sakallıya teslim eder. Sakallı tekrar çarşafına bürünerek hamulesiyle[1012] meclis odasına döner. Boş şişeler dolar. Meze tabakları donanır.

Yorgancı kalfaları bu rişdar[1013] mükrimlerini[1014] tekrar çarşaflı görünce sorarlar:

— Ne var arkadaş, yine namahremliğin mi tuttu? Neye örtünüyorsun? Sana kem nazarla bakanın gözü çıksın! Hovarda lafı laftır! Dünya ve ahret istersen babamız ol istersen anamız ol… Hangisi keyfine gelirse! Ne kadar sarhoş olsak sana karı muamelesi etmeyiz. Kuruntuya düşme…

Sakallı gülerek:

— Yok, sizden kendimi sakındığım için değil. Aşağıdan yukarı bir polis filan çıkıverirse beni kadın zannetsinler diye çarşaflandım.

— Öyleyse aman, sakalını iyi ört. Ele verirsen kepazelik olur. Mahalleliden biri sana sataşırsa öyle bize yaptığın gibi sertlenip bıçkınlaşma… Hele o akordası bozuk dilenci armoniğine benzeyen kartal sesini hiç çıkarma… Biraz kırıl, dökül, fıkırda… "Hi hi hi" yapıver. Yalnız çarşafa girmek para etmez, biraz da karılık öğrenmeli. Sokakta sarhoş çok… Bir zorlusuna rast gelirsen sakalını da göstersen fayda vermez… Tehlikeden kurtulmak için seni suratı-

[1012] hamule: yük
[1013] rişdar: sakallı
[1014] mükrim: konuksever

na maske koymuş zannederler, kim vurduya gidersin… Vücudun meşe kütüğüne benziyor ama hoşur[1015] meraklısı da vardır. Deminden biz bile aldandık…

Sakallı kadehleri doldurur. Birer tane misafirlere verir, bir de kendi alır.

Tosun:

— Ver elmasım, nazik elinizden içelim. Orta oyununda mıyız, kerhanede mi, baskında mı, biz de şaşırdık…

Sakallı, meze takdimine şitap eder[1016].

Emin:

— Aman nazlım, meze için yorulma… Biz birkaç rakı içer, sekiz tabak meze yeriz. Ortada ne varsa ellerimiz hepsini dolaşır. O senin verdiğin dişimizin kovuğuna gitmez. Fakat mezelerden biri eksik… Top Salata…

Biraz muhabbetten sonra birer daha, birer daha yuvarlarlar. Yorgancıların midelerindeki eski maya tazelenir. Tosun mestane telaffuzla:

— Baksana bu…buraya sakallı aftosum… Eğer sana hışırın birisi kötü gözle bakarsa be… be… beni göster… Umurunda olmasın… Dünyayı ya… yakarım alimallah… Sa… sa… sakalını da alazlarım, kurtulursun… Bana Yorgancı Tosun demişler! Do… doğduğum zaman ba… babam ha… hani o benim asıl babam, daha kundaktayken benim ne mal olduğumu anlamış. Adıma To… Tosun demiş. Asgısar?

Emin el şakasına başlar. Sakallıyı gıdıklayarak:

— Ah aman, azıcık cilvelen bakalım… To… Top Salata gelinceye kadar boş duramayacağım.

Sakallı bir iki gerdan kırıp raks eder gibi vücudunu titreterek zenne sedasıyla:

[1015] hoşur: şişman, etine dolgun, kaba

[1016] şitap etmek: davranmak

— Ay aman hıyanet etme… Sen gıdıkladıkça yok mu, vallahi içim…

Tosun:

— Eeh eeh… Elverir… Cilveyi kes… Arada bir sakalını göster. Mertliğe sö… söz verdik ama sarhoşluktur bu. Kalbim aldanıyor. Sen Zuhuri'de baskın oyunu oynadın mı? Çarşaff… altında iyi vücut depreştiriyorsun.

Birer tane daha çekerler. Emin meze tabaklarından birini çekerek muhteviyatını hep yalar yutar.

Tosun:

— Ra… rakı var. Mezeler de bol… Aftos da gelecek fakat çalgı yok. Böyle eğlentiye bir zırıltı ister.

Emin avurdunu nefesiyle şişirip dümbelek gibi parmaklarıyla üzerine vurarak:

— Güm… bala… bala… bala…bala… (Tosun'a hitaben) Ulan sen de zurna gibi zırla!

Tosun iki avucunu birleştirip ağzına götürerek gayet genizden:

— Gına ya ya ya… Gıya ya ya…

Bu çifte nara ile zurnanın iki sada-yı biimtizacından peyda, mestane-eda bir düzme ahenktir başlar.

Ah yelelâm

ara nağmesiyle beraber

Karga da seni tutarım aman

raks havasına girişilir. Sakallı oyuna kalkar. Biçare herif bu iki bela-yı muazzamı sızdırmak için her hakarete, her tecavüze, yer yer vücudunu çürüten o buram buram çimdik acılarına, gıdıklamalara katlanarak henüz üzerinde iki kırık dişinin kanları duran sakalını sağa sola kıra kıra, gözlerini süze süze bifasıla göbek hoplatarak sahibinin sopasından lerzenak[1017] ayı gibi oynar.

[1017] lerzenak: titreyen

Emin, kemal-i şevkinden[1018] boğuk bir nara attıktan sonra:

— Göbek fırtınası olacak. Bilirsin ya, akşamki gibi…

Tosun, ağız zurnasını uzun, gunneli[1019] bir nağmeyle keserek:

— Bozukluğum olsa yapıştırırdım.

Dışarı ses gitmemek için oda kapısı kapatılmıştı. Fakat bu havranın[1020] şamatası aşağıdan işitilmemek kabil değildi. Polisler yukarıda iki olgun yorgancı genci bulunduğunu biliyorlardı ama Uncu Ahmet'in müdafaa-i namus nutk-ı müheyyici[1021] mahalleli aleyhindeki ithamat-ı müdhişesi zihinlere o kadar hararet vermişti ki kimse bir saniye oradan ayrılamıyordu.

Kendi âlemlerine terk edilen bedmestler[1022] içtikçe azıyorlardı. Bunların öyle üç dört şişeyle sızar boydan olmadıklarını gören sakallı, arada bir göbek atmasına fasıla vererek kadehlerin tezayüd-i adedince[1023] ümid-i muvaffakiyetin değil, vahamet-i hâlin büyüdüğünü görüyor, ne yapacağını bilemiyor hatta biçare herif, içkiye refakat-i mecburiyetten[1024] dolayı onlardan evvel kendinin sarhoş olacağını da hissediyordu.

Tosun ayağa kalkmak ister, sendeler. Düşmemek için sofraya tutunarak şangır şungur birkaç bardak, kadeh devirir. Muhtelifü's-sıklet[1025] iki kefe arasında imkân-ı muvazenetini bulamayan bir şaşkın terazi gibi kollarını uzatır. Birkaç yalpayla ağır ağır gözlerini kapadıktan sonra:

— Zararı yok. Uğurdur. Göz, kafa patlamasın da cam şişe kırılsın… Hovardalıktır bu…

1018 kemal-i şevk: keyfin doruğu, tam keyif hâli

1019 gunne: nun (ن) ve mim (م) harflerinin burun yoluyla bir inleme hâlinde genizden çıkarılması

1020 havra: çok gürültülü yer

1021 nutk-ı müheyyic: heyecanlandıran, coşturan söylev

1022 bedmest: kendini bilmeyecek derecede sarhoş olan

1023 tezayüd-i aded: sayıca artma, çoğalma

1024 refakat-i mecburiyet: zorunlu eşlik etme

1025 muhtelifü's-sıklet: ağırlıkları farklı

Sakallı:

— Umurunda olmasın yiğidim. Sizin gibi tosunlara can feda…

Emin:

— Anasını satayım… Parasını biz vermedik ya!

Tosun:

— Ulan moruk bizi bardak kırıntısıyla piyazlama… Hani ya mangiz… Karı lafını kestik. Ceplerimize beşibiraradalar, koynumuza karılar girecekti?

Sakallı:

— Hele biraz daha keyiflenelim. Hepsi olur hepsi…

Tosun:

— Biz zom olduktan sonra mı? Niyetin bizi sızdırmak mı? Kim kimi sızdırır görürüz. Verdiğin lafı tut… Sakalını haşlanmış hindi gibi yolarız, o zaman tüysüz Haçik'e benzersin…

Sakallı:

— Böyle işte acele olmaz. Aşağıda mahalleli var. Böyle zamanda ortaya nasıl karı çıkarılır?

Tosun:

— Ha ha… Anladım… Bu herif bize kantin atıyor. Aval, aklınca To… Tosun'u tuzlama yapacak…

Tosun düşe kalka yürür. Minderin üzerindeki udu alır. Emin de tefi yakalar.

Tosun:

— Gel şu ha… hantavallının üzerine birkaç beyit mâni söyleyelim…

Tosun, fesini kaşlarının üzerine yıkar. Diz diz üstüne atar. Tam Tavukpazarı şairlerinin çalımını aldıktan sonra udun tellerini tırmalayarak ve bütün avaz-ı mestîsiyle bilbedahe[1026] başlar:

[1026] bilbedahe: doğaçlama

Adam aman var da
Hovardayız hovarda
Sandıkçılar'dan sonra
Gelir nazlı Galata
Hani ya be hinoğlu
Üçü beşi bir arada?
Gelmiyor nerede kaldı
Sevgilim Top Salata?

Ut, tef beraber ara nağmesi:

Düm terelelli yalelam
Matiz olduk vay babam

Sonra etrafa luabnisar-ı tehdid[1027] olarak boğuk bir nara:

— Brooooooooovvvvv yakarım…

Badehu[1028] Emin:

Adam aman ekşi vişne
Atarım kantarlıyı
Gelmişine geçmişine
Bir yumruk aşkedersem
Senin çürük dişine
İster it gibi bağır
İster at gibi kişne

Maasaz[1029] ara nağmesi ve nara…

Sakallı fevkalade şaşırarak:

— Mahalleliden gelecek bela, sizin yanınızda ayn-ı saadet gibi kalır. Bu ağızda birkaç beyit daha okursanız bu evi bir daha basarlar.

1027 luabnisar-ı tehdid: tehdit tükürükleri saçan
1028 badehu: daha sonra
1029 maasaz: sazla birlikte, sazlı

Tosun, pürtehevvür ayağa kalkar. Sapından tuttuğu udun şişkin tarafını herifin beyni ortası budur diye bir indirir. Çalgının her bir haşebpare-i bedeni[1030] yere ayrı dökülür. Sakallı neye uğradığını anlamadan hedef-i darb u tahkir olan o kafaya Emin de tefle bir hücum eder. Derhâl kursak patlayarak, kasnak bir halka-i lanet gibi bedbahtın boynuna geçer. Tosun bağırarak:

— "Bela" mı? Bize mi söylüyorsun? Belanın suratını tanır mısın? O nasıl şeydir gördün mü hiç? Vay geçmişine be… Bize "bela" diyor. İki dişini kırdık. Başka ne yaptık? Teşekkür etsene ulan… Ağzın, burnun daha yerinde duruyor.

Bu iki darbe-i mütevaliye altında sakallının başı sızlar, döner, alnı yaralanır. Gözleri kararır. Sağa sola sallanır. Nakabil-i hazm bir meşrub-ı zehrnak[1031] gibi tepesinden aşağı içtiği bu haşlamaların tesir-i evca ve muhakkiriyle[1032] bir cinnet-i aniye tutulur. Bulunduğu mevkii, baskını, arkadaşlarını, mahalleliyi, o saat-i vahimenin nezaketini, ukubetini hep unutur. Hemen yakaladığı bir sürahiyi bir şiddet-i müntakimane ile Tosun'un başına fırlatır. Fakat Tosun hayli olgun bulunmakla beraber meyhanelerde iskemle iskemleye, yumruk yumruğa, bıçak bıçağa geçirdiği böyle birçok akabelerdeki tecaribiyle pek çevikleşmiş, tetikleşmiş olduğundan hasmının niyetini anlar anlamaz iki kolunu yan yana getirerek başına siper eder. Bu sürahi şarapnelinden yalnız cüzice bilekleri zedelenip kanamak hasarıyla kurtulur. İkinci bir hücuma meydan vermeksizin düşmanının üzerine bir müfteris[1033] gibi saldırır. Sakallı da kuvvet-i bazuya malik bir azılı, alt alta, üst üste, dehşetli bir boğuşma başlar.

Mevut beşibiraradaların nihayet-i hesabda böyle sürahi rizeleriyle tediyesine girişildiğini gören Emin, vakt-i ihbarın hulul etmiş olduğunu anlar. Duvardan duvara volta vurarak alt kat merdivenin ortasına kadar koşar, bağırır:

1030 haşebpare-i beden: bedenin odun parçaları
1031 meşrub-ı zehrnak: zehirli içecekler
1032 tesir-i evca ve muhakkir: ağır ve acı etki
1033 müfteris: yırtıcı

— Aşağıda ne kadar mahalleli, muhallebi, aşure, sarığıburma, baba tatlısı varsa yukarı geliniz! Zampara yakaladık! Hem erkek hem dişi… Hem sakallı hem çarşaflı… Böyle bir mahluk, seyri on paraya…

Uncu Ahmet'in nutk-ı safsata-perdazı[1034] karşısında artık âciz, yorgun, bidelil ü tahammül kalan Hasan Efendi'nin kulağına bu "Zampara yakaladık" müjde-i nagehanisi gelince adamcağız şaşaladı. İhbarın içine bir telaffuz-ı mestane ile "sarığıburma, baba tatlısı" karıştırılması ciddiyet-i müjdeyi ihlal ediyordu. Zavallı Yağlıkçı, biraz evvel bostandaki korkuluk vakasını tahattur ederek[1035] şimdi derdesti[1036] tebşir edilenin de[1037] o nevden bir zampara karikatürü olmasını mülahazayla:

— Kahrolunuz, biz sizi buraya bir yararlık memuluyla getirdik. Siz körkütük oldunuz. Ne yaptığınızı biliyorsunuz ne söylediğinizi…

Emin:

— Vallahi değil baba! Zamparaların en azılısı, en babacanını yakaladık.

Hasan Efendi:

— Zampara diye tırabzan babalarını mı yakaladınız, ne yaptınız?

Uncu:

— İçmiş içmiş, sızmış… Besbelli rüyasında tatlıcı dükkânıyla zampara görmüş. Şimdi uyanmış, saçmalıyor.

Komiser, sarhoşun cümel-i ihbariyesindeki "muhallebi, aşure" kelimat-ı zaidesinden[1038] ziyade "hem sakallı hem çarşaflı" sözlerine dikkatle ani bir teyakkuz hasıl etmişti. Polislere başıyla hafif bir işaret verdi. Maiyetiyle birlikte merdivenden yukarı fırladı. Ah-

---

1034 nutk-ı safsata-perdaz: yalanlar düzen söylev
1035 tahattur etmek: hatırlamak
1036 derdest: yakalanma
1037 tebşir edilmek: müjdelenmek
1038 kelimat-ı zaide: fazlalık kelimeler

met'in mabad-ı ifadesi[1039] ağzında kaldı. Mahalleli de zabıtayı takip etti. Uncu o anda bir dane-i felaketle beyninden vurulmuşa döndü. Artık keyfiyetin safsataya, şirretliğe, cüretkârlığa, müdafaat-ı küstahaneye katiyen tahammülü kalmamıştı. Hakikat bütün vuzuhuyla, mudhikliğiyle[1040], feciliğiyle, rezaletiyle şimdi anlaşılacaktı. Ailem halkı dediği on iki çarşaflının akıbetlerini asla düşünmeyerek yalnız kendi başı için bir çare-i selamet arıyordu. Hanedeki heyet-i taharrinin bu telaşlarından bilistifade[1041] kaçmak istedi. Fakat nasıl ve nereden kaçabilecekti? Sokaktan ve bostandan fırlamak mümkün değildi. Çalyaka edileceğini biliyordu. Herif aşağıda bir tarik-i firar[1042] düşünmekteyken komiser, Uncu'nun hazırun içinde bulunmadığına dikkat ederek neredeyse yakalayıp getirmeleri için iki polis saldırdı. Ahmet'i çekerek orta kat sofasına çıkardılar. Mahalleli meclis odasına geldikleri zaman Tosun'la Sakallı'yı birbirinin canına, kanına susamış birer iftirasla soluk soluğa boğuşmakta buldular. Saçlar ürpermiş, benizler atmış, gözler büyümüş, körük gibi kabarıp inen göğüslerin havasını alıp boşaltmakta bivüsat[1043] kalmış olan ağızlar açılmıştı. İki hasım birbirini ezmekte, koparmakta, ısırmakta kuvveten pata gelmiş, ikisinde de üst baş lime lime olmuş, iler tutar yerleri kalmamış, ortadaki sofra devrilmiş, pencerelerden birinin alt camları kırılmıştı.

Mudaripleri[1044] birbirinden zor ayırabildiler. İki girift harf gibi, bacaklar, kollar sanki birbirine kenetlenmişti. "Öfke baldan tatlıdır" meselinin sıdk-ı darbına bundan celi[1045] bir misal olamazdı. Vücutlarındaki yaraların berelerin acısını hiç duymuyorlardı. Her ikisini de birer tarafa çekmeye uğraşılırken hiddetin lezzetine kanamamış

1039 mabad-ı ifade: ifadenin devamı
1040 mudhik: güldürücü, komik
1041 bilistifade: yararlanarak
1042 tarik-i firar: kaçış yolu
1043 bivüsat: güçsüz
1044 mudarip: dövüşen, vuruşan
1045 celi: açık, aşikâr

bu iki raşedar[1046] vücut, aralarına haylulet eden[1047] insanları, kolları iterek müspet, menfi iki kütle-i mıknatısiye gibi birbirini celbediyor, hâlâ yekdiğeri üzerine atılmaya uğraşıyordu.

Sakallı'nın çarşafı parçalanmıştı. Fakat bir fistan gibi belinden bağlı olarak hâlâ arkasındaydı. Sorulan suallere tasavvur olunabildiği kadar galiz cevaplar veriyordu. "Siz burada kaç zamparasınız?" denildiği zaman lisana alınmasına edebin cevaz vermediği uzuvlarını sayarak "İşte bu kadarız" diyor ve hissiyat-ı recüliyesinin[1048] hiçbir mahallelinin keyfemayeşasıyla[1049] kabil-i ayar olamayacağını pek kaba bir belagatle anlatıyordu. İşretle, hiddetle akıl ve terbiye zıvanasından tamamıyla çıkmış bir herifi kendi hâl-i hezeyanına terk ile mahalleli, içeride çarşaflıların müctemi bulunduğu odanın kapısını açtırttı.

Kalabalık çekilince Sakallı kendi kendine:

— Sizin böyle sokaklara, bu eve dolmaktan maksadınız rezalet seyretmek değil mi? Temaşasına bu kadar meraklı olduğunuz bir şeyi bu gece ben size doya doya göstereyim, dedi.

Deminki hercümerçten masunen odanın bir köşesinde duran binliği yakalayınca muhteviyatından hemen bir bardaklık kadar bir kısmını dikti. Sonra etrafına bakınarak iri bir nefes aldı. Vücudunu yukarıdan aşağıya bir yokladı. Şimdi kendini birkaç tosunla yeniden dalaşabilecek bir kuvvette buldu. Fakat bu bir hülyaydı. Hakikatte zavallı sakallı, sarhoşluğun tesir-i şuurfersasına[1050], şiddet-i hezeyanına daha ziyade tutulmuş bulunuyordu.

Bu adam böyle işretle tezyid-i akl u kuvvet u cürete[1051] uğraşırken öteki odada çarşaflı erkeklerin asıl kadınlardan tefriki muayene-i latife ve müheyyicesi[1052] başladı. Bu keşf-i mühimleriyle bütün

---

1046 raşedar: titreyen
1047 haylulet etmek: araya girmek, engel olmak
1048 hissiyat-ı recüliye: erkeklik hissi
1049 keyfemayeşa: keyfine göre, istediği gibi
1050 tesir-i şuurfersa: şuur bozan etki
1051 tezyid-i akl u kuvvet u cüret: aklı, gücü ve cesareti artırma
1052 muayene-i latife ve müheyyice: ince ve hayecanlı arama

mahalleyi Ahmet'e karşı bir mağlubiyet-i muhakkaka bar-ı rezaletinden[1053] kurtardıkları için Tosun'la Emin birçok takdirata, şabaşa[1054], aferinlere, iltifatlara nail oldular. Dest-i tahsinle[1055] yüzlerini, sırtlarını okşamadık kimse kalmadı. Her ikisi de kabadayıca gurur ve muvaffakiyetle hindi gibi kabarıyorlardı. Kırdıkları döktükleri, yedikleri içtikleri, bütün bedmeslekleri affolundu. Bu teveccüh-i fevkaladeden istifadede yorgancı kalfaları fırsatı fevt etmeyerek[1056] heyet-i muayene odasına sokuldular. Tayin-i cinsiyet için çarşaflar açıldıkça o nazarrüba[1057] çehreler miyanında Top Salata'nın zuhuruna sabırsuz bir intizarla müterakkıp idiler. Bu isim, iştiha-yı sevdalarına o kadar muvafık gelmişti ki bunun sahibini yeşil, kıvırcık ve çiğ çiğ yenir bir mahiyette tasavvur ediyorlardı. Niyetleri de mevki müsait olsa kadının bade-i gerdanından doya doya nuş-i sevda ettikten sonra son meze olarak kendini de ziftlenmekti.

Komiser, sürüden tekeleri ayırmak için çarşaflılara hitaben amirane bir sada ile:

— Hangileriniz erkek, hangileriniz kadın?

Bu sualine cevap alamadı. Çarşaflılar cinsiyetlerini gayrikabil-i tefrik[1058] bir halita-i mudika[1059] hâline getirmek için birbirlerine daha ziyade sokuldular. Erkek mestureler kadınlardan ziyade hirasandı[1060]. Bu bela-yı rezaletten yakayı kurtarmak için öyle bir hanedeki kadınlığın hizmet-i sefilesine rağmen kabil olsa tebdil-i cinsiyete razıydılar.

Kaba, iri endam-ı mesturu şübhe-i recüliyet[1061] veren bir çarşaflıya komiser işaretle:

1053 bar-ı rezalet: rezalet yükü
1054 şabaş: takdir ve beğeni bildiren, "aferin, bravo" anlamındaki söz
1055 dest-i tahsin: övme, alkışlama eli
1056 fevt etmek: kaybetmek, elden kaçırmak
1057 nazarrüba: bakışları kendine çeken
1058 gayrikabil-i tefrik: birbirinden ayırt edilemez
1059 halita-i mudika: sıkı karışım
1060 hirasan: korkak
1061 şübhe-i recüliyet: erkeklik şüphesi

— Siz şöyle ortaya çıkınız…

Bu emre karşı çarşaflı, küçüldü büzüldü, kırıttı. Daha ziyade örtündü. O kadar enzar-ı tecessüs ve istihzaya karşı teşhir-i hüviyet etmek istemiyordu.

Komiser:

— Nazlanmayınız efendim.

Yine cesaret-i hareket gösteremedi. Komiser, muhatabını kolundan tutarak ortaya getirdi. Hemen başından çarşafı çekiverdi. Meydana alafranga kırpılmış, sarı sakallı, enli gür kaşlı, hemen otuz beşlik, iri bir sima-yı pürheybet çıktı. Çarşafın taht-ı mesturiyetinde iken kadınca edalar göstermeye uğraşan bu şahıs, şimdi serkeşane[1062] bir erkeklikle:

— Ben Arnavut beylerindenim!.. Yirminci asr-ı medenide böyle nim resmî[1063] bir komedya oynamayı size gösteririm!

— Kim olursanız olunuz. Tebdil-i came[1064] ile komedya aktörlüğüne çıkan sizsiniz. Merkezde nöbet, tahkik-i hüviyetinize geldiği zaman kim olduğunuzu söylersiniz. Şimdi susunuz, bizi işgal etmeyiniz.

Mahalleliden biri:

— Bizim baskın usulü asır hesabına gelmez. Şu herifler bu akşam yalnız erkekliğin değil, mübarek sakalın haysiyetini bile ihlal ettiler. Sakalımdan utanmaya başladım.

Komiser, çarşaf altında cinsiyeti meşkûk[1065] duran kabacalardan birini daha mevki-i muayeneye çekerek:

— Çarşafınızı açınız!

Bu ikinci, daha cesur bulunarak başından carını kendi eliyle indirdi. Koyu kumral saç ve kırpık bıyıklı, aza-yı vechiyesi[1066] nazik,

---

1062 serkeşane: inatla, dikbaşlılıkla
1063 nim resmî: yarı resmî
1064 tebdil-i came: kılık değiştirme
1065 meşkûk: şüphe uyandıran, şüpheli
1066 aza-yı vechiye: yüz organları

solgun renkli bir delikanlı başı göründü. Yakası dantelalı kadın elbisesi arasından uzanan bir erkek kafası, oyununu bitirerek soyunmaya gelmiş bir zenne manzarası irae ediyordu[1067]. Hasan Efendi, soygunu[1068] tanıyarak hemen bağırdı:

— Vay oğlum, Kenan'ım, kadınlık sana ne kadar yaraşmış!

Kenan:

— İnsan, kadın kıyafetine değil, yılan gömleğine girse yine sizin barbarlığınızdan kurtulamayacak.

Hasan Efendi:

— Ne yapalım? Açıktan açığa icra-yı fuhş etmek, domuz sucuğu yemek, daha bilmem ne haltlarda bulunmak isteyenleri keyiflerinde serbest bırakacak kadar -çok şükür- henüz bu mahallelerde medeniyet terakki etmedi.

Kenan:

— Mahalleleriniz külliyen ayb-ı fuhşdan ari mi? Komiser efendiye sor. Vukuat-ı zabıtayı tetkik et. Mahakimdeki izale-i bikr[1069], fi'l-i şeni[1070] davalarını dinle. Bunlar meydana çıkanları… Çıkmayanlarıysa elbette daha ziyadedir. Sucuğa gelince, o senin okkasını beş altı kuruşa yediğin, ekserisi ölmüş hayvanların kokmuş etlerinden, üzerlerindeki sinekleri de beraber kıyılarak yapılan nevi, elbette sosisten daha midevi değildir.

Mahalleli içinden bir ihtiyar, hemen altındaki müttekâsını[1071], kadın kıyafetli Kenan'ın başına doğru uzatarak:

— Söyletme habisi, bunlar büsbütün Mervanlaşmış gitmiş. İşittikçe fena oluyorum, kanım donuyor… Şimdi elimden bir kaza çıkacak…

Kenan:

1067 irae etmek: göstermek
1068 soygun: soyunmuş kişi
1069 izale-i bikr: bekâret bozma
1070 fi'l-i şeni: ahlaksız fiil
1071 müttekâ: değnek, baston

— Vay efendi, senin kanın var mı ki donsun! İstiyor ki benim gibi yirmi yedi yaşında bir delikanlı hâlâ kendisi gibi mutaassıp bir ihtiyarın kafasıyla düşünsün ve sonra terakki edelim…

İhtiyar titremeye ve bağırmaya başlayarak:

— Terakki etmeyelim. İstemez! İstemez! İstemez! Terakki ettikçe dinden, imandan bütün bütün çıkıyoruz. Mümkünse üç dört yüz sene evvelki zamanımıza avdet edelim.

Hasan Efendi:

— Hacı Ömer Efendi hiddetlenme… Böyle bıyığı kırpık, saçları yatkın taralı bir genç gördün mü hemen kaç. Bunların lakırdıları insana selamünkavlen[1072] getirir. Ahir zaman, ahir zaman… Anlamıyor musun?

Komiser, ihtiyarı teskine uğraşarak muayenesine devamla:

— Mestur[1073] daha kaç erkek varsa ortaya gelsin…

İki delikanlı daha çarşaflarından tecrit edildiler. Komiser, çarşaflılara hitaben:

— İçinizde başka erkek kaldı mı?

Kadınlardan biri:

— Hayır, kalmadı.

Komiser:

— Doğru mu söylüyorsunuz?

Kadın:

— İnanmıyorsanız muayene için bir ebe getiriniz.

Hazırunda kahkahalar…

Komiser:

— Sağdan üçüncü, mor çarşaflı gözüme irice gözüküyor.

Kadın:

— Kadınlığımıza sizi ikna için neremizi açalım? Emrediniz…

1072 selamünkavlen: inme, felç

1073 mestur: örtülü

Gençler tarafından kahkahalar, ihtiyarlardan protestolar… Komiser mahalleliye hitaben:

— Ne dersiniz? Muayeneye hitam verelim mi?

Etrafta muhtelif reyler işitilir. İhtiyarlar muayenenin kifayetine, gençler amikan[1074] devamına taraftar görünürler.

Nihayet mahalleliden orta yaşlı bir zat:

— Efendim, mademki cinsiyetlerinde şek[1075] vardır, suret-i katiyede def-i iştibah için mevcut mesturelerin birer defa başlarını açmaları lazım gelir.

Komiser:

— O hâlde mor çarşaflı ortaya gel, başını aç…

Mor çarşaflı, bir hiram-aşubla[1076] ortaya gelir, çarşafın üst kısmını başından atar. Mebzul açık kumral saçlı, kıvır kıvır kirpikler arasından füsunkâr bakışlı, devr-i inkişafta iki pembe gül kadar taravetli[1077] yanaklar arasında mini mini burun ve ağızlı, büyük bir üstadın dest-i kemalatında tıraşide olmuş şaheser bir heykel gibi levend-endam, tüller içindeki göğsü, bediateynin[1078] hatt-ı fâsıllarına[1079] kadar küşade, güllerden, yaseminlerden, kamelyalardan müteşekkil buketi andırır bir kadın görünür. Herkesi bir sükût-ı meftuniyet istila eder. Çiçek demeti buy u letafetindeki bu kadın, sinemada görülen canlı moda modellerine müşabih bir tarz-ı dilfiribde[1080] nazlı nazlı başını eğer, bir mil üzerinde devreder gibi dönerek cazibedar enzarını baygın baygın halk üzerinde dolaştırarak endamının sağını solunu kemal-i işve ile teşhir eder.

Tosun, o zamana kadar zapt ettiği nara-i mestîsini artık tutamayarak:

1074 amikan: derinlemesine
1075 şek: şüphe, zan
1076 hiram-aşub: baştan çıkarıcı salınma
1077 taravet: tazelik, körpelik
1078 bediateyn: iki güzellik
1079 hatt-ı fâsıl: ayrım yeri
1080 tarz-ı dilfirib: aldatıcı, kandırıcı, gönül çelen tarz

— Ah güzelim, bitirdin bizi!.. Senin için çarşaf değil, mezara bile girerim!

Sarhoş susturulur. Kenan ile atışan ihtiyar, feveran-ı taassubla bağırır:

— Komiser Efendi, yetişir artık. Karı örtünsün. Namahremdir. Kadınlığı anlaşıldı. Diğer suretle isbat-ı cinsiyete lüzum yok. Nabekâr hepimizi boyumuzca günaha soktu. Cemî[1081] ümmet-i Muhammed'i Hak bunların şerlerinden saklasın…

Açık çarşaflılar arasındaki sakallı Arnavut beyi yanındakinin kulağına:

— Bu Vuslat ne yaman karıdır! Şu saat-i felaketi de revac-ı hüsnü için bir reklam gibi istimal etti.

Vuslat örtünüp çekilir. Komiser:

— Haydi, biriniz daha geliniz.

Teşhirgâha[1082] davet olunan kadınlar "Haydi sen çık, o çıksın, ben çıkayım" sözleriyle birbirini dürtüştürmeye başlarlar. Nihayet birisi, yanındaki refikasını iterek:

— Haydi Salata sen çık!

teklifinde bulunur. Salata mevki-i muayeneye yürür.

Tosun'la Emin:

— Ulan, Salata geliyor!..

tebşiriyle birbirinin boş böğürlerine yumruk kakıştırmaya başlarlar.

Salata ortada durur. Aynı edayla çarşafının üst kısmını indirir. Mermer beyazlık parıltısıyla göz kamaştıran, hadd-i nisabında[1083] dolgun, eltaf[1084] bir gerdan üzerinde nümudar[1085] bir saksı fesleğenini andırır top, sık, kıvır kıvır, kesik siyah saçlar alna, yanaklara, enseye dağılmış, vücudu beyaz, tepesi kara Fizan pilici körpelik ve

---

1081 cemî: bütün
1082 teşhirgâh: sergileme, gösterme meydanı
1083 hadd-i nisab: yeter derece
1084 eltaf: çok latif
1085 nümudar: görünen

letafetinde bir kadın siması, genç, ihtiyar bütün mahalleliyi cezbeye getirir.

İhtiyarlar kudret-i baliga-i samedaniyeyi[1086] tebcilen[1087] tehlil ederler[1088], gençler sadrî[1089] ahlarla odayı nalezara çevirirler…

Top Salata, şaşaa-i hüsnüne karşı peyda olan bu gulgule-i hayretten memnunen o da bütün cevanib-i melahatini[1090] teşhir için bazı kuyumcu dükkânlarında görülen mihver üzerinde dair pırlanta camekânları gibi ağır ağır döner. Gözleri kamaştırır…

Tosun sine yırtan birkaç ahla kanamaz. Her türlü tekdir ve tevbihe[1091] meydan okuyarak yavaş yavaş kadına yaklaşır:

— Ah cicim!

nale-i meftuniyetiyle yanağını okşar. Komiser hiddetlenerek:

— Ne yapıyorsun?

Tosun:

— Meyhane miçosu gibi saçları kesik de, palikarya[1092] olmasın diye şüphelendim. Tıraşlı mı değil mi anlamak istedim.

Mahalleli ihtiyar:

— Ey, nasıl buldun çapkın?

Tosun, keskin bir iştiyakla boynunu çarpıtarak bitik, ezgin bir sedayla:

— Kadın… Hiç su katılmadık, halis, sütbesüt kadın… Kaymak!..

Emin öteden bağırarak:

— Ne âlâ… Vişneli kaymaklıdır. Ulan on pak da bana gönder, hararet bastı be!

1086 kudret-i baliga-i samedaniye: Allah'ın güzel kudreti
1087 tebcilen: saygı gereği, ululamak için
1088 tehlil etmek: kelime-i tevhid sözünü söylemek
1089 sadrî: göğüsten gelen
1090 cevanib-i melahat: güzel yanlar
1091 tevbih: azarlama
1092 palikarya: Rum delikanlısı

Tosun'un bu taşkınlığından şeref-i mahalleye tari olan[1093] ırz ve ahlak noksanlığını zihninden büyüten ihtiyar, raşedar-ı infial[1094] elini komisere doğru uzatarak:

— Komiser Efendi, rezalet başladı. Biz buraya baskına mı geldik, çapkınlara kadın beğendirmeye mi? Azıcık daha müsait bulunsak maazallah, gözümüzün önünde pek fena hâller vuku bulacak. Muayeneyi muhtasar yapınız. Azıcık şöyle yüzlerini açıp bakmak kâfi… Tıraşlı mı diye çehrelerini okşayıp "Kaymaklı dondurma!" sada-yı evbaşıyla[1095] bağırmaya ne lüzum var?

Mahalleliden biri yanındakine:

— Elhak[1096], Uncu'nun güzide sermayeleri varmış.

— Ya ne zannettin birader? Buraya giren gecede sekiz on lira masraftan aşağı kurtulamaz.

— Kârına kesat…

Tosun:

— Yüzlerini açmaya lüzum yoksa bırakınız beni, sergiden karpuz seçer gibi hepsini birer birer ayırayım. Besbellidir. Ondan kolay ne var!

İhtiyar:

— Yediği herzeye bak! İktiza etmez[1097]…

Geriye kalan beş kadın muhtasaran muayene olunur. Cinsilatife mensubiyetleri müttefikan tasdik edilir. Erkeklerin bir sandıkta mahfuz[1098] duran elbiseleri çıkartılır. Giyinmeleri emrolunur.

Bir harabe-i bezmgâha[1099] dönen meclis odasında şişe ve cam kırıkları, meze döküntüleri arasında hâlâ atıştırıp duran mahut[1100]

1093 tari olmak: ansızın ortaya çıkmak
1094 raşedar-ı infial: gücenmeyle titreyen
1095 sada-yı evbaş: serseri sesleri
1096 elhak: doğrusu, gerçekten de
1097 iktiza etmek: gerekmek, lüzumu bulunmak
1098 mahfuz: saklanmış, gizlenmiş
1099 harabe-i bezmgâh: eğlence meclisinin yıkıntısı
1100 mahut: adı geçen, malum

sakallı, bulut[1101] kesilir. Yırtık çarşafı bereli vücuduna örter. Patlak tef kasnağını boynuna geçirir. Adımlarıyla sofada birçok zikzaklar resmederek münhani[1102] bir yürüyüşle muayene odasına gelir. Heyet-i tahkikiyeye kendini takdimle:

— Beni de muayene eder misiniz? Kadın mıyım, erkek miyim, vallah bilmiyorum. Sizinle beraber ne olduğumu kendim de anlayayım…

Mahalle ihtiyarı:

— Sus edepsiz! Baksana sakalına… Yıllanmış tekeye benziyorsun.

Komiser, Sakallı'ya hitaben:

— Edepsiz edepsiz söylenme… Haydi sırtından çarşafı çıkar. Üstünü giyin, sokağa çıkacağız.

Sakallı:

— Çarşafı çıkarmam. Bilmuayene erkekoğluerkek olduğuma dair mahallece memhur[1103], elime bir tasdikname verilmedikten sonra çıkarmam.

Vuku bulan şiddetli ibramata rağmen Sakallı'ya yırtık çarşafını çıkartamadılar. Her kim üzerine varsa "Dokunmayınız! 'Irzıma tecavüz ediyorlardı' diye dava ederim… Merkeze böyle örtülü gideceğim. Dişehletiyim[1104]. Irzımdan korkarım. Namahremim!" feryatlarıyla ortalığı çınlatıyordu.

Başa çıkamadılar, hâline terk olundu. Beyler giyindi, kadınlar örtündü. Sekene-i hane, iki sıra polis jandarmalar arasında bir katar teşkiliyle sokağa çıkarıldı. Ahali akşamdan beri mütehassir-i temaşası olduğu bu baskın komedyasının son perdesini büyük bir mahzuziyetle[1105] karşıladı.

[1101] bulut: çok sarhoş
[1102] münhani: eğri
[1103] memhur: mühürlü
[1104] dişehleti: kadın
[1105] mahzuziyet: hoşnutluk, keyif

Mücrimlerin uzun müddet keşfedilememelerinden mütevellit, sadırlarda müterakim sıklet ü gayz-ı intizarını herkes şimdi yuhalarla, el çırpmalarıyla boşaltarak ferahlıyordu. Sakallı, bu katar içinde yırtık çarşafıyla, boynuna geçirilen tef kasnağıyla bir karnaval soytarısı gibi durmayıp oynuyor, ahali:

— Çarşaflı sakallıya bakınız. Bu ne kepazelik… Herif amma sarhoş olmuş ha… Bu da mı sermaye?

cümel-i tezyifiyesiyle[1106] yuhaların çoğunu buna tevcih ettikçe Sakallı ellerini şıkırdatarak:

— Evet, ben de sermayeyim. Müşteri yok mu?

temeshuratıyla[1107] oynayarak rast geldiğine laf atıyor, ortalığı gülmekten kırıp geçiriyordu.

Uncu Ahmet, katarın önünde yine kılavuzluk mevkiinde yürüyor, etraftan yağan şütum u tahkirat[1108], kurşunlu bir kubbe üzerinden durmayıp nüzul eden baran[1109] katreleri gibi vechinde hiçbir tesir husule getirmeyerek akıp gidiyordu.

Mücrimler, muhakkir yüzlerce enzar-ı tecessüs ve temaşa altında başlarını kaldırıp etrafa bakamayarak süklüm püklüm yürüyorlardı. Nazeninlerden çoğu, besbelli zelilane hayatlarında bu rezalet-i teşhir ile kanıksamış, istinas etmiş[1110], tecarib-i mükerrere[1111] geçirmiş olanları düğüne gider gibi biperva, açık saçık yüzleriyle gülüşüyorlar, ahalinin kendilerine yaptıklarından ziyade bunlar halkla eğleniyorlardı.

Şimdi düşnamla[1112], telinle[1113] gözlerini bu kepaze katar üzerine açmış bulunan ahlak müdafii cemaat içinde, kendilerinin nail-i

---

1106 cümel-i tezyifiye: küçümseme, alaya alma cümleleri
1107 temeshurat: maskaralık, alay etme
1108 şütum u tahkirat: küfür ve hakaretler
1109 baran: yağmur
1110 istinas etmek: yakınlık kurmak, alışmak
1111 tecarib-i mükerrer: tekrarlanmış tecrübeler
1112 düşnam: sövme, sövüp sayma
1113 telin: lanetleme, lanet etme

visalleri olabilmek için böyle tehlike-i rezaleti göze aldırmaya müheyya çok kimseler bulunduğuna felsefe-i sanat olarak vâkıftılar.

Bunlardan biri elindeki cigarasını yakmak için yanındaki genç zaptiyeye:

— Birader, şu cigaranı uzat, yanalım! dedi.

Zaptiye, yanar cigarasını gayridaderane[1114] bir meftuniyet tebessümüyle uzattı. Derin derin göğüs geçirerek gözlerini, döküntü saçlar arasından dilaşub[1115] bir letafet peyda etmiş bu boyalı çehreye dikti. Kadın, cigaradan, genç zaptiye de süzüle süzüle nazeninin al yanaklarından yandı.

Basılmış fahişe, cigaradan iki nefes çektikten sonra bir kahkaha salıvererek yanındaki refikasına:

— Merak etme kardeş… Bu geceki baskıncılarımız yarın gece koynumuza girecek müşterilerimizdir. İmrendikleri şeyi ayıplıyorlar. Şaşarım âlemin aklına…

dedi ve katar yürüdü.

[1114] gayridaderane: kardeşçe olmayan

[1115] dilaşub: gönül karıştıran

İKİNCİ KISIM

I
GECE TELGRAFI

Kenan Bey'in zevcesi Ragıbe Hanım, Heybeli'deki hanesinde asabi bir gece geçiriyordu. Beyi gelmediği akşamlar, odasındaki vahdet, sükût, infirat[1116] sinirlerini geriyor; nereye baksa melal[1117], kelal[1118] duyuyor; etrafını muhit bütün eşya, böyle gaybubet[1119] gecelerinde Kenan'ın bir sevda-yı hıyanetle meşguliyetini sanki ihtar eder gibi sıkletbahş[1120] birer mağmumiyet-i tahammülfersa[1121] alıyordu.

Evde herkes uyudu. Ragıbe Hanım, odasına çekildi. Tavandan sarkan gül kurusu atlas örtüler arasında elim bir manzara arz eden karyolaya garip bir tevahhuşla[1122] bakıyor, içine giremiyordu. Boş kalan döşek kısmını işgal edecek vücudun, o gece başka bir sevda yatağında diğer bir kadını aguş-i nevazişinde[1123] memnun etmeye uğraştığını, müziç bir kuvve-i kâşife sanki kendine ihsas ediyordu.

Yatak odasında ne kadar kanepe, sandalye varsa hepsinin üzerine birer parça oturup düşündükten sonra balkon kapısını açtı. Hasır koltuğa vücudunu bıraktı. Derin bir tefekküre vakf-ı zihn etmek için kollarını küpeşteye dayadı. İnce muslinler[1124] içindeki narin vücudu gecenin serin rutubetini duymuyordu. Zulmetlere boğulmuş bipayan bir ayna gibi katrani[1125] mücella[1126] satıhlar üzerinde pırıl pırıl yıldızların aksini gösteren deniz, sakin ve hamuş idi. Nazarı Ada

---

1116 infirat: ayrılıp tek ve yalnız kalma
1117 melal: hüzün, keder
1118 kelal: bıkkınlık, usanç
1119 gaybubet: görünürde olmama, başka yerde olma
1120 sıkletbahş: sıkıntı veren
1121 mağmumiyet-i tahammülfersa: dayanılmaz üzüntü
1122 tevahhuş: yalnızlıktan korkma
1123 aguş-i nevaziş: okşama kucağı
1124 muslin: hafif, pamuklu bir kumaş
1125 katrani: çok koyu
1126 mücella: cilalı, parlak

çamlarının bihareket, vakur karaltıları üstünden atlayarak Maltepe'den Kartal'a doğru uzun sahil boyunca koştu. Kayışdağı, Aydos, Yakacık silsile-i cibali[1127], namekşuf[1128] bir âlem-i esrar ve zulmete ait vehmalud bir müphemiyette görünüyordu. Bu karanlıklar kalbini büsbütün zalam-ı endişe ile doldurdu. Hayatın nısfı[1129] demek olan bu siyah cihan-ı kasveti herkes uyku bihuşisiyle geçiriyordu. Fakat kendi niçin uyuyamıyordu? Bu muzlim kubbe altında kendini müddei[1130], vicdanını müddeiumumi[1131], Kenan'ı maznun[1132] addederek bir mahkeme teşkil etti. Muhakemeye başladı. Birkaç zamandır Kenan'a bir durgunluk, bir şaşkınlık, bütün harekâtına hilaf-ı mutad[1133] garabetler[1134] arız olmuş[1135], o eski ateşli zevciyet muhabbeti kalmamıştı. Şimdiki nevaziş ve buselerinde, ifası zaruri her muamelatında öyle bir cebrinefs ve iştihasızlık soğukluğu vardı ki hep bunları samimi bir sevk-i muhabbetle değil, müziç bir vazifenin icabatına katlanır gibi ıztırarla[1136] yapıyordu. Zihnini, aşkını, neşesini hariçte bırakarak eve geliyor ve haneden bir an evvel kaçmak için türlü sebepler icadıyla uğraşıyor ve ekseriya akşama avdeti meçhul bırakarak gidiyordu. Ve daha öyle ahval vardı ki görünüşte birer hiç addedildikleri hâlde bunların vahametini, derin acılıklarını ancak böyle bir vesvese-i ıztıraba düşmüş bir kadın hissedebilirdi. Bunları serzeniş tarikiyle[1137] söylemeye kendi gibi vakur bir kadının gurur-ı nesevisi[1138] katiyen mâniydi. Bişikâyet böyle bir sükût-ı ıztırab içinde zavallı Ragıbe'nin kadınlığı yaralanıyor, sızlıyor ve

---

1127 silsile-i cibal: sıradağlar
1128 namekşuf: açık olmayan
1129 nısf: yarı
1130 müddei: davacı
1131 müddeiumumi: savcı
1132 maznun: zanlı, sanık
1133 hilaf-ı mutad: alışılmışın dışında, alışılmadık
1134 garabet: gariplik, tuhaflık
1135 arız olmak: sonradan ortaya çıkmak
1136 ıztırar: çaresizlik, mecburiyet
1137 tarik: yol
1138 gurur-ı nesevi: kadınlık gururu

fakat o, bu bifütur bürudetle[1139] kendini öldüren zevcine karşı "Artık beni eski har-ı muhabbetle niçin sevmiyorsun?" cümle-i tazallüm ve şikâyetini ağza alamıyordu. Meselenin en elim ciheti sustukça azabının artmasında, sevilmedikçe bu nanköre karşı muhabbetinin tahammülfersa bu derece-i müfriteye[1140] varmasındaydı.

Zevcinden ayrıldığı son sabahı düşündü. O günü Kenan, bilalüzum[1141], evdeki sobalı küçük hamamda yıkanmış, sonra kolonyalı bir banyo yapmış, makineli jilet usturasıyla bir saat yüzünü perdahlamış[1142], ipekli iç çamaşırı giymiş, en yeni kostümünü telebbüsle en şık kravatını bağlayarak gitmişti.

Ayrılırken Ragıbe melul bir çehreyle sormuştu:

— Bey, akşama avdet yok mu?

Kenan:

— Şüpheli… Arkadaşlardan bir ikisi bu akşam konferans verecekler. Ellerinden kurtulamaz isem naçar[1143] İstanbul'da kalmalı…

cevabıyla fırlamıştı…

Kenan Bey, katiyen gelemeyeceği akşamları kararını zevcesine hissettirmemek için böyle avdetini meçhul bırakarak giderdi. Fakat Ragıbe, bu bayağı hilenin tamamıyla farkında idi…

Zevcinin hâlindeki bu tahavvül neydi? Sadece Ragıbe'den bıkmış olmak mı? Yoksa aralarına başka bir kadının haylulet-i sevdasıyla mı bu bürudet-i hisse düşmüş müydü? Evet… Zevcini kendinden soğutan arada bir kadın mı vardı? Bu müthiş hakikatin tebeyyün ettiği yahut Kenan'ın bunu itirafa mecbur olduğu gün artık onun taht-ı nikâhında kalabilecek miydi? Böyle bir mecburiyet-i elime hasıl olursa bir gecelik ayrılığına tahammül edemediği beyinin iftirak-ı müebbedine nasıl takat getirebilecekti?

1139 bürudet: manevi soğukluk
1140 derece-i müfrite: aşırı derece
1141 bilalüzum: gerekmediği hâlde
1142 perdahlamak: parlatmak
1143 naçar: çaresiz

Bütün bu korkunç sualleri gecenin zulemat-ı kesifesinden[1144], yıldızlardan, denizlerden, dağlardan, çamlardan sordu…

Bir cevap alamadı. Şimdi gece bu mehip[1145] sessizliğiyle kendini daha ziyade korkutuyor, bu sükût-ı meşumu suallerinin felaketini musaddak[1146] bir istihza[1147] gibi telakki ediyordu. Artık bütün eşya lisan-ı sükûtlarıyla kendine:

— Bu bahir[1148] hakikati bizden ne soruyorsun! Anlamıyor musun? İşte kocan başka bir kadın seviyor. Sen burada onun gaybubeti hicranıyla uykusuz harap olurken o, sevdiği kadının koynunda bir leyle-i ezvak[1149] geçiriyor!..

diyorlardı.

Başını iki eli arasında şiddetle sıkıyor, artık düşünmemek, ölmek istiyordu. Ölüm, insaniyetin bu büyük halaskârı[1150], bu meselenin azab-ı muğlakiyetinden kendini yalnız işte o kurtarabilirdi.

Bedbaht zevce böyle bir leyle-i iftirak ve şekk-i ıztırabın elim saatlerini geçirirken odasının kapısı güm güm vuruldu. Gecenin sabaha karşı bu an-ı sükûtunda kapıya, birbiri üzerine bu acil darbeleri indiren kimdi? Derhâl teşeüm etti[1151]. Evet, bu bir fena haberdi. Acaba birdenbire validesi mi hastalandı? İşte bir istical[1152], bir ıztırar olmasa böyle bivakt[1153], kendini rahatsız etmeye evde kimse cesaret gösteremezdi. Yoksa o akşamki gaybubetinden dolayı fena zanlar içinde kendini yeyip bitirdiği sevgili Kenan'ına mı bir şey olmuştu? Yorgun, dalgın vücudunu birdenbire toplayamadı. Yoksa bir kâbus

---

1144 zulemat-ı kesife: yoğun karanlıklar
1145 mehip: heybetli, ürkütücü
1146 musaddak: tasdik eden, doğrulanan
1147 istihza: alaya alma
1148 bahir: apaçık
1149 leyle-i ezvak: zevkler gecesi
1150 halaskâr: kurtarıcı
1151 teşeüm etmek: uğursuz saymak, uğursuz bir duruma yormak
1152 istical: acele etme, sabırsızlanma
1153 bivakt: vakitsiz

mu geçiriyordu? Bu bir hurafe-i samia[1154] mıydı? Büsbütün bir kesele[1155] tutuldu. Korkuyor, kımıldayamıyor fakat dinliyordu. Pek cüzi bir müddet sonra darbeler aynı müstaceliyetle[1156] tekrar etti. O zaman aklını başına toplamak için bir iki defa gerindi. Saatlerden beri tesirat-ı havaiyeye karşı bihis kalmış vücudunun ince gecelik elbisesi içinde buz gibi soğumuş olduğunu anladı. Dağınık siyah saçlarını omuzlarına itti. Sendeleyerek yürüdü. Anahtarı çevirip kapıyı açtı. Kabarık saçları, kulaklarında altın halkaları, açık kavrulmuş kahverengi gerdanında bir dizi mercan hilyesiyle karşısına Habeş hizmetçi Şirin çıktı. Şirin, döşeğinden pek acele kalkarak terliksiz yürümüştü. Beyaz, kısa gecelik gömleğinin altından hemen diz kapaklarına kadar ince bacakları görünüyordu. Uyku sersemliğini gidermek için bir eliyle gözlerini ovuşturarak diğeriyle hanıma pembe bir kâğıt uzatıp:

— Dilaver Ağa kapıyı güm güm vurdu. Bana şimdi uyandırdı. İstanbul'dan telegram gelmiş. Postacı aşağıda bekliyo… İmza olunacakmış… Aa, böyle gecenin bir vaktinde acaba ne oldu hanımcığım? Ödü koptu, gitti!..

Ragıbe Hanım lerzan[1157] bir dest-i teşeümle Habeş'in elinden telgrafı aldı. Arasına sokulu yassı bir cigara gibi katlanmış senedi çıkardı. Eline geçirdiği bir kurşunkalemiyle imza ederek Şirin'e verdi. Hizmetçi aşağı koştu.

Hanım, lambaya yaklaşarak hemen adrese bir göz attı:

— Heybelide merhum Kâşif Efendi damadı Kenan Bey'in ailesine…

Yazı, Kenan'ın hatt-ı desti değildi. Sonra düşündü. Telgraf yazısı mürsilin[1158] değil, makine başındaki memurundur. Bu dalgınlığına içini çekerek acı bir tebessüm gösterdi.

1154 hurafe-i samia: kulak uydurması, işitme yanılsaması
1155 kesel: gevşeklik, uyuşukluk
1156 müstaceliyet: acil olma, ivedilik
1157 lerzan: titreyen, titrek
1158 mürsil: gönderici

Telgrafnamenin yapışık kapağını açmaya korkuyor, elleri titriyordu. Bu kâğıdın arasından çıkacak işar-ı müstacel[1159], eyyam-ı hayatının en siyah bir felaketini çizen satırlar mı olacaktı? Havfı, tereddütleri, raşeleri hep Kenan'a aitti. Duyacağı diğer nev her mesaibe[1160] katlanabilirdi. Uğrayacağı beliye[1161], Kenan'ın yüzünden olmasın? En müthiş ihtirazı, korkusu buydu.

Kenan denizde boğulmuş, şimendifer[1162] katarına, tramvaya, otomobile çiğnenmiş, sarhoş olarak biriyle kavga etmiş, her ne sebepleyse bir yerde silah atılırken kazara hedef-i dane olmuş olabilirdi. Saatlerden beri hıyanetle itham ettiği zevcinden, acaba hiç aklına gelmeyen nagehani bir felaket neticesi olarak mı ayrılmış bulunuyordu? Şimdi ithamatına biraz nadim[1163] oldu. Raşedar parmakları arasında altını üstünü beş altı defa evirip çevirdiği pembe kâğıdın mealini anlamak için nihayet kapağı yırttı. Şu satırları bir hamlede okudu:

"Kenan Bey, bu gece meşhur Uncu Ahmet'in Aksaray'daki kerhanesinde basılmıştır. Bütün arkadaşları ve fahişelerle birlikte büyük bir rezaletle zabıta merkezine bade'l-isal[1164] vuku bulan isticvapta bir müddetten beri Vuslat namında bir alüfteyi dost tutmuş bulunduğunu ikrar eylemiş olmakla haneye adem-i avdetinden dolayı merak buyrulmayarak aleyhindeki hükm-i nizam anlaşılmak üzere yarın mumaileyhin[1165] mevkuf bulunduğu mahalden arattırılması lüzumu dostluk namına işar olunur.

İmza
Yağlıkçı Hasan"

1159 işar-ı müstacel: acil bildirme
1160 mesaip: felaketler
1161 beliye: bela, dert, felaket
1162 şimendifer: demir yolu
1163 nadim: pişman olan
1164 bade'l-isal: gönderildikten sonra
1165 mumaileyh: adı geçen kişi

Yağlıkçı Hasan Efendi, Kenan aleyhindeki kin-i mutaassıbanesini[1166] teskin için telgrafnamedeki aded-i kelimatın kesret-i ücretinden çekinmeyerek ve bu hareketle bigünah bir kadının sine-i masumiyetinde nasıl iltiyamnapezir[1167], mühlik[1168] bir yara açtığını asla hatırına getirmeyerek böyle işarda bulunmuştu.

Telgrafnamedeki ibare düzgün ve meal pek sarihti. Fakat Ragıbe Hanım, ilk hamle-i kıraatinde[1169] hemen bir şey anlayamadı. O satırlar, bir kaynar su şiddetiyle beyninden aşağı dökülerek sanki hissiyatını haşlayıp iptal etmişti. Bir daha okudu. Bir daha okudu. Şimdi kelimeler birer ateşîn damga gibi başının içinde intibalar, sızılar peyda ediyor, dimağını yakıyor, eritiyordu.

Telgrafnamenin meal-i müdhişini artık anlamıştı. Daha ziyade vuzuha ermek için tekrar tekrar okuyor, âdeta her satırı ezberlemek istiyordu. Bu Yağlıkçı Hasan Efendi büyük bir dost muydu, düşman mıydı? Muamma-yı hayatının şimdiye kadar uğraşıp da seçemediği en muzlim nokta-i felaketini bu adam, iyilikten ziyade fenalığa benzeyen bu meşal-i ihbarıyla[1170] tenvir etmişti. İşte rakibesi Vuslat'ın ismini haber veriyordu. Ragıbe'nin ıztırab-ı mechuliyet içinde didindiği zamandan ziyade hakikate erdikten sonra teellümü artmıştı. Fakat şimdi ne yapacağını düşünüp bir karar verebilirdi. Öyle fena bir yerde basılıp fahişelerle alay alay halkın yuhaları içinde karakollara götürülen bir adamın yüzüne nasıl bakabilecekti?

Yüzüstü bir kanepeye kapandı. Teellümünü gözyaşlarıyla dökmeye başladı. Senedi uşağa teslim ettikten sonra telgrafname muhteviyatını öğrenmek merakıyla tekrar yukarı çıkan Şirin, oda kapısının önünde durarak hanımının bu girye-i matemine meyusane bir tecessüsle bakıyor, sual iradına cesaret edemiyordu.

Nihayet Ragıbe Hanım, humma-yı felaketle yanan başını kaldırdı. Gözlerinin önüne siyah bir perde gibi inmiş gür, uzun saçları-

---

1166 kin-i mutaassıbane: bağnaz düşmanlık
1167 iltiyamnapezir: iyileşemez
1168 mühlik: öldürücü, helak edici
1169 hamle-i kıraat: okuma girişimi
1170 meşal-i ihbar: ihbar meşalesi

nı asabi iki yeis darbesiyle arkaya attıktan sonra hizmetçinin hakikaten şirin olan çehresine müstemendane[1171] atf-ı nazarla:

— Şirin…

— Hanımım…

— Ah, başımıza gelenleri biliyor musun?

Zenci "Tü… tü…" diye yakasını birkaç defa luab-ı istiaze[1172] ile ıslattıktan sonra:

— Yüreği hopladı. Ne var ayo? Çabuk söyle…

— Evlere şenlik… Bizim bey basılmış.

— A a a a!.. Üstüne mi basmışlar? Ezilmiş mi?

— Keşke ezileydi de bugünleri görmeyeydim…

— Çıkıkçı yok mu ayo? Neresi ezildiyse yine yerine korlar.

— Yerine koymuşlar. Hapishaneye…

— Kavga mı yapmış ne yapmış anlamadı ki… (ellerini dizlerine vurarak) Benim rüyam çıktı… Benim rüyam çıktı… Geçen akşam uykumun içinde istikakoz yedim. Bana hiç yaramaz. Öööö… Bıyıkları hâlâ ağzımda duruyor zannediyorum…

— Senin anladığın gibi basılma ezilmesi değil.

— Üstünden otohobil mi geçti? Yaradan'a sığındım ohobillerden… Sokaklardan bom bom boru çalarak gidiyorlar. Geçenlerde bir Arap çiğnemiş. İstanbul'a gitmeye korkuyorum.

— Senin anlayacağın bizim bey bir kerhanede kötü karılarla basılmış.

— A dostlar, el âleme kepaze olduk gitti!.. Tü! Çapkın utanmaz… Evde gül gibi karısı dururken kötülerin yanında ne işi var? Hanım, şimdi kötü karı pek çok… Erkeklerden ziyade kadınlar zamparalık ediyorlar. Ben sokakta goruyorum, zaten kokona mı, hanım mı belli değil ki… Hanım, lakırdımı affedersin, o senin kocan olacak Kanan herif de o ne maldır, ne maldır, ben bilirim… Çamlıkta

---

[1171] müstemendane: zavallı bir şekilde yalvarırcasına

[1172] luab-ı istiaze: Allah'a sığınma tükürüğü

karıların arkalarından keçi gibi koşar. Geçen günü Rum kızlarına kâğıt helvası aldı. Hanıma söylemesin diye iki tane de bana verdi. İçimde ne dertler var, ne dertler var ama söylemeye korkuyorum. Yoksa… Eğer kocan seni sevsin diye istiyorsan sen onu hiç sevme…

— Ben onu sevmezsem o beni sever mi?

— A çıldırır şöyle!

— Neden biliyorsun?

— Benim azat olduğum eski kapı yok mu? İşte orada afandi, hanıma bayılırdı. Hanım, kocasını hiç sevmezdi. Bir delikanlı severdi. Nektuplarını ben getirir, kotururdüm. A ne yapayım? Ben o zaman esirdim. Emir kulu… Kunahı onların üstüne olsun… Bir akşam herifi bodrum kapısından içeri aldık. Kilere girdiler. Beni kapının önünde bekçi koydular. Öğrettiler ki biri gelirse "Kilere kapan kurdum. Fare tutulaca… Buralarda kurultu etmeyiniz!" de, dediler. Ben de öyle söyledim. Sonra ertesi akşam afandi, karısına bir elmas kupe daha getirdi. İşine bak… Kocalara böyle yaparsan kıymetli olursun. Benim kilerde kapan kurduğumu afandiye söylemişler. Zavallı adam, o sahiden fare kapanı zannediyor. Sabahleyin bana sordu: "Şirin, beklediğin kapana fare tutuldu mu?" dedi. "Afandi, şark diye kapan kapandı. Ama koştum fare pek iriydi. Kaçtı. Tutamadım!" dedim. Sonra adamcağız "O musibet hayvanlar kilerde zahireyi berbat ediyorlar, kapanı bir daha kur!" dedi. "Afandi, siz müsaade ettikten sonra biz her akşam kurarız!" dedim. Hanım yaşlıydı ama çok süslenirdi. Herifleri aldatırdı. Kaç delikanlı sevdi, kaç… Ben postacılık etmekten tamam üç tane beşibirarada biriktirdim. Sonra Arabacı İsmail bana alaka etti. Paralarımı yedi. Ben senin yerinde olsam vallahi Kanan'a böyle yaparım. Hem sen gençsin. Hem senin gibi gozel Ada'da yok. Aynaya baksana bir kere sen o Kanan'a layık mısın? Ayağını yıkasın da suyunu içsin. Ah, daha büyük bir sırrım var ama söylemeye korkuyorum…

— Korkma, söyle.

— Darılma mısın?

— Darılmam.

Şirin, gecenin sükûtunu dinler gibi bir müddet susup başını sallar. Kulaklarındaki halkaları sağa sola oynattıktan sonra esraramiz[1173] bir tavır alarak:

— Hani ya sarı saçlı, ter bıyıklı, kuçuk kulaklı apiko bir bey yok mu?

— Bilemedim.

— A… Ayol boyun bağının üstüne bir elmas iğne takar. Çamların altına oturur da her zaman kıtap okur.

— Ee?

— O senin için yanıyor ayo…

— O nasıl lakırdı Şirin!

— Nasıl lakırdı olduğunu bilir miyim ben? Sana konul vermiş.

— Ne biliyosun?

— Okur gibi yapar da kıtabın arasından hep sana bakar.

— Bir kadına bakan erkek hemen gönül vermiş mi sayılır?

— Daha neler oldu ama sen bilmiyorsun.

— Ne oldu?

— Hani ya bir gun çamlarda otururken sen bana 'Üşüdüm, eve git de omuz atgımı getir' demedin mi?

— Peki… Sonra?

— Sonra ben eve giderkene bu delikanlı bana yolda yakaladı. "Dadı, sana bir ricam var." dedi. "Estağfurullah beyafandı." dedim. "Sana bir nektup versem hanımafandıya koturur musun?" dedi. A, hemen bağırdım. "Bizim hanımafandının kocası vardır. O kimseden nektup almaz. Beni kapımdan mı koğduracaksın? Allah vermesin, ben öyle şeye alışık değilim!" dedim, yürüdüm. Arkamdan "Dadı, bana merhamet et, ben geceleri hiç uyumuyorum. Hanımın gozleri beni öldürecek!" dedi. "Uyumuyorsan uyku ilacı al!" dedim, kaçtım.

[1173] esraramiz: gizlilikle karışık

— Sakın ha şirin, öyle bir halt edeyim deme. Senin eski kapında ahlakını bozmuşlar. Ama sen hâlâ saf bir kadınsın. Hamaratsın. Hilen, hırsızlığın yoktur.

— Aa, hırsızlık… Allah kostermesin… İki elim yanıma gelecek…

— Biliyorum. Hem de bize çok sadıksın. Kaç hizmetçi değiştirdik, senin gibisini bulamadık. Ben doğrusunu söylerim. Fakat ben senin ilk hanımın gibi delikanlılarla kilere kapanan kadınlardan değilim. Böyle şeylerden bir daha bahsetme. Bu söylediklerini annem duyarsa ne kadar işgüzar[1174] olursan ol seni bu evde bir gün tutmaz. Anlıyor musun? Tanımadığın herifler sana sokakta lakırdı söylerlerse cevap bile vermeden yoluna gitmelisin.

O esnada odadan içeri Ragıbe Hanım'ın validesi Fehime Hanım girdi. Arkasına uzun bir pazen[1175] hırka almış, başına kundakladığı gecelik yemenisi bir tarafa kaymış, ağır vücudunu rahat taşıyamadığı romatizmalı bacakları üzerinde yüzünü buruştura buruştura, dinlene dinlene yürüyerek geldi. Evvela ellerini dayayıp sonra vücudunu ağır ağır yerleştirerek bir kanepeye oturdu. Kızının müteellim, solgun, perişan çehresine endişeli, derin bir şefkat-i maderane ile bakarak:

— Akşamdan yediğim iki lokma yemeği rahat hazmedemiyorum. Allah hayırlar versin. Yine bu gece karışık karışık rüyalar gördüm. Biteviye[1176] uyuyamıyorum, alaca bir uyku… Ben döşekte didinirken sokak kapısının çıngırağı öttü. Duydum. Sonra evin içinde aşağı yukarı gezinmeler oldu. Merak ettim. Döşekten kalkmaya uğraştım. Yanımı, belimi alamıyorum ki… Karyoladan inebilmek için bak ne kadar vakit geçti. Ne var, ne oldu?

Ragıbe Hanım fart-ı teellümle[1177] iki elini yüzüne kapayarak:

— Ah anneciğim!

1174 işgüzar: iş bitirici, becerikli

1175 pazen: kalın, yumuşak bir tür pamuklu bez

1176 biteviye: kesintisiz, sürekli

1177 fart-ı teellüm: aşırı üzüntü

— Ay yüreğim oynuyor! Ne var yavrum? Söyle…

Şirin telaşla:

— Hanımafandı… Telgram geldi telgram… Neler olmuş!..

Fehime Hanım çehresini çatarak:

— Sen sus… Lakırdıya karışma…

Ragıbe Hanım:

— Anne, öyle bir felaket ki söylemeye dilim varmıyor.

Fehime Hanım:

— Akrabadan biri mi ölmüş? Kara haber mi?

Ragıbe Hanım:

— Ölen yok fakat haber kara…

Fehime Hanım alamet-i teessür olan geğirtilere başlayarak:

— Ay içim eziliyor… Kızım uzatma, çabuk söyle…

— Bizim bey kerhanede basılmış…

Fehime Hanım, iki eliyle başını tutup sağa sola sallanarak:

— Ay kurşunla vurulmuşa döndüm. Şirin koş, odamda aynanın önünde çiçek suyu var. Bardağa bir parça akıt… Üzerine su da koy getir…

Şirin gider. Yaptığı çiçek suyu mahlulünün[1178] ilk bardağını kendi içtikten sonra ikincisini hanıma getirir. Fehime Hanım, Şirin'den aldığı bardağı evvela kızına uzatarak:

— İki yudumcuk iç evladım… Betin benzin kireç kesilmiş. Sakın kederlenme, kahrolsun çapkın! Soysuz musibet! Sana koca mı yok?!

Ragıbe, çiçek suyundan birkaç yudum içtikten sonra bardağı validesine iade eder. Fehime Hanım, mütebaki[1179] suyu içerek:

— Elin donsuzunu damat diye eve al, cebinde on paralar yok, burnu Kafdağı'nda… Azametinden yanına varılmaz. Yemek be-

[1178] mahlul: içinde başka madde eritilmiş sıvı, eriyik

[1179] mütebaki: geriye kalan, artan

ğenmez, içmek beğenmez. Lakırdı söylenmez. Küçük dağları ben yarattım gibi bir eda, bir çalım… Üstünü yap, başını yap… Giydir, kuşat, donat… Cebine para koy… En üstüne şükrane[1180] olarak bize bu marifeti yapsın, öyle mi? El gün kepazesi çapkın…

Ragıbe, yüzüstü kapanıp ağlayarak:

— Vuslat isminde bir kadını da seviyormuş…

— Ay şimdi hafakan boğacak. Sevsin. Allah mübarek etsin. Layıkı öyle karılardır.

— Karakolda mı, polis merkezinde mi, işte öyle bir yerde mevkufmuş. Yarın kendini aratmak lazım geliyormuş.

— Aa, büyük sözüme tövbe… Nerede olursa olsun aratmam, sordurmam. Çapkın… İsterse kırk sene mahpus yatsın…

Şirin:

— Gule gule yatsın… Küçük hanıma koca mı yok! Asker mi ister, kâtip mi, yoksa gemici askeri mi?

Fehime Hanım hiddetle:

— Sen sus kadın! Her lakırdının içinden çıkma öyle… Haydi git aşağı odana yat!

Şirin:

— Aa meraklandı. Bundan sonra bana uyku tutar mı? Odamın altında Dilaver Ağa öyle horluyor ki… Geçen akşam kulaklarına pamuk tıkadı, yine uyuyamadı…

Fehime Hanım:

— Haydi Şirin, haydi git… Bizim derdimiz büyük… Ana kız gizli konuşacağız.

Hizmetçi kadın, damat bey hakkında verilecek kararı anlayamamaktan münbais[1181] bir infialle homurdana homurdana çıktı.

Fehime Hanım:

[1180] şükrane: teşekkür nişanesi

[1181] münbais: kaynaklanan

— Ne terbiyesiz şey… Eski kapılarında bunu ne fena alıştırmışlar böyle… Hamaratlığı olmasa bir gün tutmam…

Ragıbe Hanım bürosunun çekmesinden ütülü bir mendil çıkarıp gözlerini silerek:

— Anneciğim, ne yapacağız?

— Yapacağımız şey iki türlü değil ki hangi vechile[1182] hareket edeceğimizi düşünelim. Bu bir türlü…

— Nedir?

— Bundan sonra ben o maskaranın yüzüne damat diye nasıl bakarım? Koca namıyla sen o menhusu nasıl odana alırsın? El âlem bize ne der? Rezil, yalnız senin benim değil, yedi ceddimizin haysiyetini bozdu. Minnet Hüda'ya, bizim soyumuzda basılmış kimse yoktur. Artık o, ailemiz mensubiyetinden çıkmıştır. Bir daha bu kapıdan içeri giremez.

Ragıbe Hanım, bir seylabe-i bükâ[1183] ile:

— Benim kararım da böyle… Boşasın… İstemem artık…

Hüngür hüngür yerlere kapanır. Fehime Hanım, bir teellüm-i maderane ile:

— Kızım, niçin bu kadar dövünüp yaş döküyorsun? Bu ettikleri içine hicran olmuyor mu? İratlarımız, akarlarımız, aylık koçanlarımız, hepsi onun elinde… Kendisinden hesap kitap soran var mı? Bildiği gibi atıp tutuyor, sarf ediyor. Bizim kuş kadar canımız var. Önümüze ne konursa onu yeyip hamdediyoruz. Bizden kestiğini, artırdığını götürsün fahişelere yedirsin… Baksana, Vuslat namında bir de dostu varmış. Buna tahammül olunur mu? Kenan Bey olmasın da Süleyman Bey olsun… Seni, elimi öpene veririm.

— İstemem… Artık koca istemem… İşte tecrübesini ettik. Bundan kurtulayım, başkasını istemem…

[1182] vechile: sebeple

[1183] seylabe-i bükâ: ağlama seli

II
BİRBİRİNİ NASIL BULDULAR?

Mülkiye mütekaitlerinden[1184] Kâşif Efendi, kerimesi Ragıbe Hanım'ın tahsil ve terbiyesine zamanımızda kızlar için husulü mümkün olduğu mertebede itina ile sinn-i tesettürüne kadar onu Frenk mekteplerine göndermiş, sonra mürebbiyeler tutmuş, bu yegâne zürriyetinin tedris ü talimini büyük bir zevk, bir meşgale-i hayat edinmişti. Kızın on yedi, on sekiz yaşına vusulünde[1185], pederi bir akşam sekte-i kalbden fücceten[1186] vefat ile ailesini matemler içinde bırakmış fakat fakir terk etmemişti. Eramil-i maaş[1187] ve sair akarattan yedi sekiz bin kuruşluk varidat-ı şehriye[1188] ile zevce ve kerimesinin maişetlerini teminen gitmişti.

Muhitimizde mehmaemken[1189] tahsil ve terbiye görmüş kızların akıbetleri ne olur? Bu mesailerinin semerelerinden istifade için önlerinde müsait fikrî bir tagaddi[1190] ve inkişaf zemini bulamazlar. Hiçbir yerde gözüküp parlayamazlar. Nisvana[1191] mahsus medeni cemiyetlerin hemen hepsi mefkut[1192], gaye-i tahsillerinde erebilecekleri netice, cerait[1193] veya resail-i münteşireye[1194] ara sıra makale göndermek, evdeki külliyen boşluktan ibaret olan zamanlarını hangi Efrenç[1195] esatize-i musikiyesinin[1196] meşhur parçalarını ne kadar maharetle çalarlarsa çalsınlar, hane halkınca baş ağrısından başka bir ehemmiyet-i terennümiye verilmeyen piyanoyla meşgul olmak,

---

1184 mütekait: emekli
1185 vusul: erişme, varma
1186 fücceten: birdenbire, ansızın
1187 eramil-i maaş: dul kadın maaşı
1188 varidat-ı şehriye: aylık gelir
1189 mehmaemken: mümkün olduğu kadar, imkân ölçüsünde
1190 tagaddi: beslenme
1191 nisvan: kadınlar
1192 mefkut: mevcut olmayan, yok
1193 cerait: gazeteler
1194 resail-i münteşire: yayımlanmış mecmualar, dergiler
1195 Efrenç: Frenk
1196 esatize-i musikiye: musiki üstatları

birkaç sayfa kitap okumak yahut bir el işiyle vakit geçirmekten ibaret kalır. Tekellüm ettikleri elsine-i ecnebiyeyi[1197], ekseriya evdeki erkeklerden kıskandıkları için en ihtiyarlarından intihap olunan dişsiz bir mürebbiye ile lafzenlik[1198] etmekten diğer bir suret-i münşerihada istimale imkân bulamazlar. Lisan tahsiline verdikleri emeklerin mükâfat-ı mesaisi bazı mesirelerde, orada burada tesadüf edebilecekleri Frenk kadınlarına hemen bir "bonjur" demek kabîlinden mahkûm-ı akamet[1199] kalır.

Frenk nisvanının serbestane maişetlerini görürler, zavallı enstrüit[1200] kadınlarımızı bir bedbinîdir[1201] alır… Artık muhite, her şeye tan ederler, kendi ayarlarında kadın bulamadıkları için kimseyle görüşmez, ülfet edemez, bir şey beğenmez olurlar…

Sonra bütün mefkûreleri, emel-i hayatları bir noktada içtima eder. Her bir ihtiyacat-ı hissiyelerini tatmin, tatyip edecek[1202] bir zevç bulmak… O, senelerle süren kuruntularıyla, tahayyülleriyle, arzularıyla zihinlerinde nadir, ender değil, mefkudü'l-vücud[1203] öyle bir zevc-i mükemmel yaratırlar ki dünyada değil, seyyaratta[1204] bile misli bulunmaz. Böyle ekmel[1205] bir mahlukun bir gün çıkagelerek bütün hüsran-ı muhit ve hayattan kendilerini kurtaracağı ümid-i lezizine rabt-ı kalb ederek beklerler.

Ragıbe de bu hilkat, bu hülyada, bu ümitte idi. Çar çeşmle[1206] bu halaskârını bekliyordu. Onun nazarında, sokakta gördüğü erkeklerin hiçbiri insan bile değildi. Boyun bağının rengini iyi intihap edememiş veya çocuğunu elinden tutup sokağa çıkarmış yahut bak-

---

1197 elsine-i ecnebiye: yabancı diller
1198 lafzen: geveze, lafazan
1199 mahkûm-ı akamet: verimsizliğe, kısırlığa mahkûm
1200 enstrüit (*instruit*): okuryazar, tahsilli
1201 bedbinî: kötümserlik
1202 tatyip etmek: gönlünü hoş etmek
1203 mefkudü'l-vücud: mevcut bulunmayan, varlığı mümkün olmayan
1204 seyyarat: gezegenler
1205 ekmel: mükemmel, kusursuz
1206 çar çeşmle: dört gözle, çok isteyerek

kal, kasapla hesap görmeye gitmiş olan erkeklere "Vah zavallılar! Ne süfliyet-i hayat…" diye acır, onlarla eğlenirdi.

Tamam gelinlik çağına girdi. Güzelliği, malumatı, terbiyesi, mevrus[1207] servetiyle iştihar etmiş[1208] olduğu için görücüler kapılarını aşındırmaya başladılar.

Validesi kendini ilk defa giyinip görücüye çıkması için zorladığı zaman ağlamaya başlayarak "*Maman, je ne suis pas une bête à vendre*"[1209] şikâyetiyle memleketin bu âdetine karşı izhar-ı nefret etmiş, biçare validesi bu Frenkçeden bir şey anlayamamıştı. Sonra uzun süren mücadelelerinde, bilmem hangi nezaret ketebesinden oğlu filan bey için çarşafını örtüp ayakkabılarını giyerek kız aramak saffetiyle bilmediği evlerin kapılarını çalan beyinsiz kadınların enzar-ı tenkid ü intihablarına[1210] çıkacak kadar kendini hakir görmediğini bir belagat-i muannide[1211] ile anlatmıştı.

Bu acayip ifade karşısında validesi şaşırarak yeisle bağırmıştı:

— Karabaş mı olacaksın ayol! Bu memlekette görücüye çıkmaktan başka suretle kocaya varılır mı?

Sonra Ragıbe, teehhülüne talip olacak erkeği kendi görerek, görüşerek, tanışarak, amal, ahlak ve hissiyatını tamamıyla anlayarak, anlatarak hatta sözü de kendi keserek, evet, işte ancak bu şerait dâhilinde izdivaç edebileceğini anlatmış, zavallı validesi:

— Ah kızım, adın çıkacak! Evlerde kalacaksın! Baban seni böyle yapasın diye mi terbiye etti? Keşke mahalle mektebinden düzce bir ilmihâl okuyup da çıkaydın da benim için daha işe yarar bir kız olurdun…

telehhüfleriyle çırpınarak kederinden bir hafta hasta yatmıştı.

Ragıbe Hanım, uzuna karip narin, mevzun endamlı, gayet nazik yapılı, reftarı halavetli, alımlı, vakarlı bir kızdı. Esmerin en

---

1207 mevrus: miras kalmış

1208 iştihar etmek: ünü yayılmak, nam kazanmak

1209 "Anne, ben satılık bir hayvan değilim." [Hüseyin Rahmi'nin notu]

1210 enzar-ı tenkid ü intihab: beğeni ve eleştiri bakışı

1211 belagat-i muannide: inatçı, dik bir ifade

açığı çalık cildinde, henüz el dokunmamış calib-i iştiha meyvelere mahsus bir turfandalık, bir taravet ve uzun kirpiklerle haledar iri, şahane siyah gözlerinde, bakanlara hülya-yı şi'r veren bahar bahçelerindeki sular gibi bir durgunluk, bir derinlik vardı. Gümrah siyah saçlarını gözlerinin aheng-i şi'rini artıracak surette tanzimi bilir ve renginin solukluğunu tuvalet sularıyla, pudralarıyla tabiilikten çıkmayan bir itinayla tamirde büyük bir maharet gösterirdi. Son moda telebbüse meraklıydı. En meşhurlarına abone olduğu moda gazetelerindeki resimlerin her birinden bir biçim, bir fikir, bir renk, bir zarafet toplar; bunları birleştirerek bir elbise, bir yeldirme, bir çarşaf icat ederdi. Giydiği şeylerin pek tabii zannolunan her katında, kıvrımında tetebbu mahsulü bir eser-i sanat gizliydi.

Kızlık zamanında Kızıltoprak'ta oturuyorlardı. Zade-i ta'b u zarafeti olan böyle bir yeldirmeyi giyip ekseri koyu renklerden intihap ettiği bürümcük başörtüsü, ince şemsiyesi, narin iskarpinleriyle dışarı çıktığı vakit bir Türk kızından ziyade ziruh bir moda mankenine benzerdi.

Görücülere çıkmaktan iba eden[1212] Ragıbe Hanım, ruhunun tahayyül ettiği genci şimdi Kuşdili, Haydarpaşa çayırlarında arıyor, yanında Hristiyan bir hizmetçi kızla her gün uzun uzun cevelanlar yapıyordu.

Aman ya Rabbi! Arasında dolaştığı halk ne halktı! Kozmopolit bir kalabalık! Her cinsten, her diyardan, her kıyafette, her çeşit adam vardı. Efendi midir, uşak mıdır; lekeli şapşal redingotlarının biçimsiz etekleri sarkan, mutfak bezi gibi medit bir istimal geçirmiş yakalıklarının ölçüleri boyunlarına namuvafık, çarpık kravatlı, dizleri çıkık pantolonlu, iki parmak tıraşlı, kadife eski yelekleri üzerindeki taklit kalın kösteklerinin verdiği gururla sadırlarını şişirerek avuçlarını, avurtlarını doldurdukları kestane, sakız leblebisi, Şam fıstıklarını birer mermi-i sevda gibi rast geldikleri kadınlara fırlatan böyle birtakım kirli heriflerden Ragıbe Hanım ne kadar biedebane harfendazlıklara, sırnaşıklıklara, yılışıklıklara uğramıştı.

[1212] iba etmek: çekinmek, kaçınmak, imtina etmek

Temiz giyinmiş beyler de vardı. Fakat moda faturalarında görüldüğü vechile bir üslub-ı telebbüs, o gaye-i zevk ü zarafet, o kaşe[1213] bunların hiçbirinde yoktu. Piyer Loti'nin[1214] bir romanında bir tenkid-i zarifane ile Beyoğlu'nun Türk şıkları hakkında dediği gibi bunlar asla işte mehmaemken yaklaşabilen ve istedikleri şeyi tamamıyla olamayarak daima mukallit kalan, etvar[1215] ve kıyafetçe az çok şaşılıklardan kurtulamayan heveskârandı.

Genç Ragıbe için kıyafet, mütelebbisin[1216] mirat-ı ruhiyesi demekti. Bütün evsaf-ı insaniyeyi, asalet-i terbiyeyi, tekemmül-i fikriyeyi orada arardı. Kıyafeti a la mod[1217] olanın tahsili, ahlakı, her şeyi de düzgün olur zannederdi.

Yanında gezdirdiği Uranya isminde güzel bir Rum kızıydı. Küçük hanımın her esrarına vâkıf olan Uranya, hizmetçilikten ziyade bir matmazel dö konpani[1218] vazifesini ifa ederdi. Yanlarında taşıdıkları zarif işlemeli atlas torbanın içinde bir iki kitap ve el işi bulunurdu. Ekseriya çayırın tenha bir köşesine yahut Acıbadem taraflarında eteklerde bir ağaç altına çekilerek küçük piliyan[1219] iskemlelerine otururlar, kâh mütalaa kâh el işiyle meşgul olarak âlemin kıyafetini, etvarını tenkiden eğlenirler, bazen önlerinden levnen, şeklen hiçbir zevkiselim ve modayla kabil-i tevfik olmayan garip biçimlerde yeldirmeler giyinmiş hanımlar geçtikçe gülüşürlerdi.

Bir ilkbahardaydı. Kurbağalıdere'nin bir akuarel[1220] gibi saçaklı dalları sulara kadar eğilen sevdavi açık yeşil bir söğüt ağacının gölgesine çekilmişlerdi. Birkaç ağaç öteye koyu kumral, uçuk pembe renkli, ter bıyıklı, aza-yı vechiyesi mütenasip, sevimli bir delikanlı geldi. Kahveciden iki iskemle istedi. Birinin üzerine pardösüsünü

1213 kaşe: özgünlük, karakter
1214 Pierre Loti
1215 etvar: tavırlar, davranışlar
1216 mütelebbis: giyinmiş
1217 a la mod (*à la mode*): modaya uygun
1218 matmazel dö konpani (*mademoiselle de compagnie*): hanım arkadaş, ortak, refik
1219 piliyan (*pliant*): açılır kapanır
1220 akuarel (*aquarelle*): sulu boya

ve hasırlı fesini koydu. Diğerine oturdu. Koyu lacivert ceketinde satrançlı, açık kurşuni keten yeleğinde, yine o renkte ve dizleri üzerinden geçen hat gayet düzgün duran çizgili pantolonunda biçim ve renkçe bir ahenk, bir tenasüp vardı. Yakalığın irtifaı, kravatın bağlanışı, iğnenin intihap mevkii, koyu hardal rengi buldok iskarpinlerin ipek bağlarına varıncaya kadar her şey bu ahenge dâhildi.

Telebbüsünün heyet-i mecmuasındaki[1221] bu etüt[1222], Ragıbe'nin nazar-ı dikkatinden kaçmadı.

Türk'ten ziyade bir Avrupalı kadına benzeyen Ragıbe'ye bu delikanlı bir istiğrap tecessüsüyle dik fakat takdirkâr birkaç nazar fırlattı. Garip bir memnuniyetle Ragıbe'nin yüreği oynadı. Genç kız, hayalatının bütün safvet-i tezhibatıyla, bütün bakir hissiyatıyla gönlünde yaratmış olduğu delikanlı acaba bu olabilir miydi? Yoksa bu muydu?

Kahveci geldi. Beyden, ne emir buyurduğunu sordu. Bir lokum, dedi. Tepsi içinde bulanıkça bir bardak suyla lokum geldi. Kahveci çekildikten sonra beyefendi, şekeri ufak kurşun çatala saplayarak dereye fırlattı. Ragıbe, bu nezahet-i taba[1223] hayran oldu. Çünkü kendisi de aynen böyle yapardı. İlk tesadüf dakikasında tabiatların bu tevafuku bir fal-i hayr[1224] idi.

Bey, pardösüsünün cebinden tirşe[1225] kaplı Fransızca bir kitap çıkardı. Mütalaaya koyuldu. Küçük hanım da sarı kaplı Frenkçe romanına devam etti.

Ragıbe Hanım, haneye avdetinde gece hep o genci düşündü. Bu tesadüften evvelki hayalatı, esas-ı hututu[1226] birer hakikat üzeri-

---

1221 heyet-i mecmua: bütün olarak görünüş
1222 etüt (*étude*): incelik, özen
1223 nezahet-i tab: huy temizliği
1224 fal-i hayr: hayır alameti, hayra yorulan durum
1225 tirşe: yeşil ile mavi arası renk
1226 esas-ı hutut: gerçek şekil, gerçek hatlar

ne ibtina edemeyen[1227] müphem bir eboş[1228] idi. Fakat şimdi model bulunmuş, görülmüş, hayal hakikat olmuştu.

Kadim tahayyülatındaki bazı nevakısı[1229] şimdi bu asla tatbikle ikmal ediyor, bunda evvelden fikr-i bakirinin erişememiş olduğu birçok faziletler de buluyordu. Ragıbe'nin aradığı elegan[1230], komilfo[1231] genç, işte buydu. Bunda, bu muhitte umduğundan fazla evsaf bile görüyordu.

Bu ilk yevm-i mesudu takip eden diğer günlerde tesadüfler daha sıklaştı. Artık şık beyle küçük hanım birbirinin mevaki-i müntehibesini[1232] öğrenmişlerdi. Hep oralarda dolaşıyorlar, bakışlar çoğalıyor, hafif tebessümler başlıyordu.

Beyefendi bir gün Ragıbe Hanım'a, dere kenarında ince bir geçit başında tesadüf etti. Hemen derin bir reverans ve:

— Matmazel!..

hitabıyla yolu bu güzel kadına açık bıraktı.

Ragıbe, hafif bir reverans ve:

— Mösyö!..

mukabelesiyle geçip gitti.

İlk muhatabeleri[1233] bu kadar sade ve bu kadar alafranga olmuştu. Kâşif Efendi kerimesi, aldığı Frenk terbiyesinin bir Türk delikanlısına karşı öyle basit bir kelimeyle bu ilk muvaffakiyet-i tatbikinden pek münşerih kaldı. Beyefendi de matmazelin bu terbiye dâhilindeki serbestî ve fütursuzluğunu bizim bazı kadınların bir erkeğe tesadüflerinde hemen peçelerini sımsıkı indirerek kendilerine mübrem bir hitapta bulunulsa bir kütle-i ebkemiyet[1234] kesilmeleri

---

1227 ibtina etmek: dayanmak
1228 eboş (*ébauche*): taslak
1229 nevakıs: eksikler
1230 elegan (*élégant*): zarif
1231 komilfo (*comme il faut*): adaba uygun, kibar
1232 mevaki-i müntehibe: seçilen yerler, seçtikleri yerler
1233 muhatabe: konuşma, söyleşme
1234 kütle-i ebkemiyet: dilsiz yığın

yahut diğer türlü bir münasebetsizlikte bulunmaları gibi hâlleriyle mukayese ederek kendi kendine "Evet… Enstrüksiyon[1235]…" yani "yüksek terbiye" demişti.

Nihayet bir gün beyefendi, hanımefendiye bir mektup takdimiyle vadi-i münasebeti açtı. Fakat bunda asla aşktan, ateşten bahsetmedi. Bu âdeta serapa bedbinane, meyusane, müessir, müheyyiç bir felsefename idi. Muhitin cehalet-i kesifesinden, Türklerin fezail-i medeniyeyi adem-i idraklerinden ve kısm-ı münevverin hiçliğine nazaran beklenilen tekâmülü öyle yakın zamanlarda kabil-i husul göremediğinden teessürle ümitsizlikler gösterdi. Pek acı şikâyetler etti ve neticede bahar çimenleri üzerinde, söğüt sayelerinde, İngiliz mislerine[1236] reşkaver[1237] ciddiyet ve melahat olacak, ismet-i hakikiye ile mutarra[1238] ve daima meşgul-i mütalaa bir Türk kızının portresini, bütün maharet-i kalemiye ve sanatkârisiyle tasvire uğraştı ve *"Bizde henüz namevlud olan ruh-ı aile, sizin gibi pişva-yı terakki[1239], büyük kadınların sine-i zafer ve cesaretlerinden doğacaktır. Eski adat ve meskenetlerinizi kendi dest-i terakkiniz ile yırtınız. Erkeklerden ümidvar-ı himmet olmayınız. Birkaç asır daha bekleseniz onlar sizi azat etmezler. Onlar, hürriyet muvazenetini kendi aralarında bile tesis edemediler. Bunu size teşmilden[1240] korkarlar. Paslanmış bu Kurun-ı Vusta[1241] kafaları içinde efkâr-ı medeniye, ciladar-ı inkişaf[1242] olamaz. 'Hürriyet, müsavat' kelimelerini memlekette esaret-i nisvanın tamami-i ikaıyla tefsir yollarını ararlar. Bu vadide hiçbir haksızlıktan, garabet-i mantıkiyeden çekinmezler. Çok zamanlardan beri telaffuzu memnu olan ve hâlâ maani-i hakikiyelerini bilinmeyen bu iki kelimenin bidayet-i inkı-*

1235 enstrüksiyon (*instruction*): eğitim
1236 mis (*miss*): bekâr kadın, genç kız
1237 reşkaver: kıskançlık uyandıran, hasede düşüren
1238 mutarra: göz alıcı, parlak
1239 pişva-yı terakki: eğitim öncüsü
1240 teşmil: kapsama
1241 Kurun-ı Vusta: Orta Çağ
1242 ciladar-ı inkişaf: gelişimi parlak

labımızda dimağlar içindeki infilak-ı atisini[1243] *görünce 'Hürriyet, müsavat anladık. Fakat kadınlar ne olacak?' demişler, bu iki mübarek sözden tayeran edecek*[1244] *meal ve hükm-i istihlası*[1245] *haremlerden içeri sokmamak için kafeslerin üzerine birer de panjur ilavesini düşünmüşlerdi.*

Kadınlarımızın dimağları beyhude sıkletlerden, çocuklarımız kundaklardan azat edilmelidir. Avrupa'daki feminizm cüretlerini, savletlerini görmüyor musunuz? Bugün cinsilatif, kütle-i ricale karşı yumruklarını göstererek 'Biz insaniyetin nısfıyız. Hukukta istisna olmaz. Biz de doğduğumuz memleketin hava-yı hürriyetini tamamıyla teneffüs hakk-ı tabiisine malikiz. Müsavat[1246] *ancak bu tatbik-i kâmilî ile tazammun-ı mana*[1247] *edebilir. Yoksa boş bir söz olur. Bir milletin nısfı hür nısfı esir olamaz. Esir analardan hür çocuk doğamaz. Hürriyet inkısama, inhisara uğrayınca muzır olur. Hürriyet-i asliye, mütegallibenin*[1248] *hürriyeti demek değildir. Biz artık münhasıran sizin dest-i lütfunuzla yaşamak istemiyoruz. Çekiliniz, menabi-i maişet*[1249] *bizim için de açılsın… Biz de avukat, tabip, müntehap*[1250]*, mebus*[1251]*, nazır*[1252] *olmak istiyoruz…' diyorlar. Dava-yı insaniyet ediyorlar… Bizdeki kadınlar niçin kabiliyet-i beşeriyelerini göstermekten menedilsin? Rical ve nisvan el ele verelim, sema-yı terakkinin güneşlerine doğru koşalım. Yaşamak, çalışmak demektir. Mesaisiz hayat, ölümün şekl-i dünyevisidir."* dedi.

Bu mesrudatını[1253] uzun sayfalarla, en rakik[1254] lisan-ı ikna ile anlattı. Ragıbe gibi ümid-i istikbal-i millet olan, yeni terbiyede bir

---

1243 infilak-ı ati: gelecekteki patlayış
1244 tayeran etmek: uçmak
1245 hükm-i istihlas: kurtuluş hükmü
1246 müsavat: eşitlik
1247 tazammun-ı mana: anlamı içine alma
1248 mütegallibe: zorba
1249 menabi-i maişet: yaşam kaynakları
1250 müntehap: taşra idare meclisi üyesi
1251 mebus: milletvekili
1252 nazır: bakan
1253 mesrudat: söylenen, beyan edilen şeyler
1254 rakik: ince, hassas

nüve-i kemale tesadüfünden dolayı kendini, meşhud-ı harika-i ilm ü irfanı hasebiyle muhatabesini[1255] tebriken mektubunu bitirdi.

Ragıbe Hanım, bu takdirnameye aynı pesimism[1256] makamında cevap verdi. Muhtaç oldukları ıslahat-ı ictimaiyeyi katiyen nazar-ı ehemmiyete almayarak sırf erkeklere yaranmak huluskârlığıyla[1257] esaret-i hazıralarını takdis yollu makalat[1258] yazan Türk kadınlarından müteneffirane[1259] şikâyet etti.

"Terbiye-i hakikiye, cesaret-i medeniye ile mütezahir[1260] *olanlardır. Aksi takdirde ona tahsil denmez. Bu, müteallimin yalnız sath-ı vicdanını cilalamış ince bir yaldız demek olur. Böyle aptal ve takim-i hakayıka*[1261] *alet edilecek ilme, cehl müreccahtır*[1262]*."*

dedi.

Sonra mektuplar birini vely etti[1263]. Bahis, mecrasını felsefe-i ictimaiyeden yavaş yavaş umman-ı sevdaya çevirdi. Şekl-i mübahese, mükâtebeden[1264] şifahiye[1265] döndü. Karşı karşıya oturmaya, dertleşmeye, sevişmeye, nihayet tenha kırlarda gezinmeye başladılar. Bütün manasıyla Avrupa gençleri gibi üç dört ay kadar birbirine kur yaptılar. Kendi tabirlerince birbirinin amak-ı ruhiyelerini[1266] sonda[1267] yani iskandil ettikten[1268] sonra izdivaca karar verdiler.

1255 muhatabe: hitap edilen kişi
1256 pesimism (*pessimisme*): pesimizm, kötümserlik, karamsarlık
1257 huluskârlık: dalkavukluk, ikiyüzlülük
1258 makalat: makaleler
1259 müteneffirane: nefret eder şekilde, iğrenircesine
1260 mütezahir: görünen, ortaya çıkan
1261 takim-i hakayık: gerçekleri kısırlaştırma
1262 müreccah: tercih edilen, üstün tutulan
1263 vely etmek: birbirini takip etmek
1264 mükâtebe: mektuplaşma, yazışma
1265 şifahi: sözlü
1266 amak-ı ruhiye: ruh derinlikleri
1267 sonda etmek: yoklamak
1268 iskandil etmek: bilgi toplamak, içyüzünü öğrenmek

Naçar, bazı nukatta âdet-i beldeye, suri[1269] tebaiyet göstermekte muztar kaldılar[1270]. Kenan Bey'in validesi, Ragıbe Hanım'a görücü geldi. Fakat âdetşikenlik ederek[1271] kız gündelik kıyafetiyle görücüleri alelade bir misafir gibi merdiven başından istikbal ile salona aldı. Sigara, kahve takdim etti. Uzun uzun görüştü. En çok, en serbest, en teklifsizce lakırdı söyleyen Ragıbe Hanım'dı. Oğlan anası evvela hayretlere, sonra dehşetlere düştü. Bu erkek cerbezesindeki[1272] kokonaya[1273] nasıl "gelinim" diyebilecekti? Fakat çare yoktu. Oğlunun bu kararı kati olduğunu biliyordu. Bu kızın sitayiş-i terbiye ve melahatiyle kulakları dolmuştu. Lailac[1274], bu iş olacaktı.

Ragıbe Hanım, bu görücülüğü bir müsaferet-i adiye şeklinde telakki eylediğinden validesini ve hizmetçi Şirin'i beraber alarak oğlan evine iadeiziyaret etti. Çünkü namzed-i izdivac olan bu kızla oğlan mümkün olabildiği kadar âdet-i memleket ve milliyeyi çiğneyerek zıddına harekete karar vermişlerdi. Etraftan taaccüpler[1275], hoşnutsuzluklar, itirazlar yağdıkça memnun oluyorlardı.

Hatta oğlan evinde iki kaynanayı yeislerinden öldürecek, o ana kadar nameşhut gaye-i cürette bir hareket vuku buldu. Misafirlerin bulunduğu odaya, damat namzedi beyefendi birdenbire girivermişti. Kız anası fevkalade telaş ederek pencere perdesini başına çekip tesettür ile "Çık oğlum dışarı, ayıptır, günahtır." itirazlarıyla haykırmaktayken Ragıbe Hanım, odanın ortasına kadar bifütur yürüyerek zevc-i müstakbelesiyle el ele "bonjur" yapmışlardı. Kenan bu harekette bu derece telaşı, infiali, feryadı mucip terbiyesizlik göremiyordu. Çünkü Ragıbe Hanım ile muhakkak izdivaç edecekti. Bir nihal-i naz gibi böyle narin, hasna müstesna[1276] genç bir kız ortada dururken onun ellilik şişman validesine nameşru bir nazar-ı iştiha

---

1269 suri: yapmacık, görünüşte
1270 muztar kalmak: zorunda kalmak, mecbur olmak
1271 âdetşikenlik etmek: geleneklere karşı gelmek
1272 cerbeze: yırtıcılık, tuttuğunu koparma
1273 kokona: süslü püslü kadın
1274 lailaç: çaresiz
1275 taaccüp: şaşma, hayret etme
1276 hasna müstesna: eşi benzeri zor bulunan, güzel kadın

ile bakmak akıllara gelebilir miydi ki bu kaynana olacak kadın telaşlar içinde feryatlar koparark tesettür için perdelere sarılıyordu?

Oğlanla kız nasıl bir akılda, bir fikirde, bir cürette iseler iki valide de geçirdikleri hayatın itiyat rabıtalarıyla sımsıkı bağlı kalmış, itikatça müttehit zuhur ederek birbirleriyle çarçabuk anlaşmışlardı. Kaynanalar hemen sofaya kaçarak bu alafrangalıkların, bu günahkârlıkların suzişnak derd-i elimiyle birbirine sarılıp ağlaşmaya başladılar. Kız anası:

— Ah… diyordu, Ah, biz vaktiyle böyle mi kocaya vardı idik? Her âdetimizle ortadan hayâ da kalkıyor… Ne günlere kaldık!

Öteki yana yakıla cevap veriyordu:

— "Ne olduk" demeyelim, "ne olacağız" diyelim… Acaba torunlarımız ne hâlde evlenecekler?

Bir köşeden bu hasbihâli dinleyen Şirin, bu suale karşı şöyle mırıldayarak keşf-i istikbal ediyordu:

— Gebe kaldıktan sonra…

Bu beyle hanım, karanlık bir kısm-ı cihan addettikleri memleketlerinin feza-yı cehaleti içinde ilim ü danişleriyle parlayan iki muzi[1277] cirm-i semavi[1278] gibi birbirini hiss ü cezb[1279] ile izdivaç ettiler.

III
"HADD-İ AZAMİ-İ TELEZZÜZ" DÜSTUR-I FELSEFİSİ

Bu izdivacın ilk ayları, ne şad u hurrem, ne pür hazz u safa bir aheng-i hissiyat ve muhabbet-i mütekabile ile geçti…

Kenan, o ne kalbi cevherle meşhun, o ne perestişkâr, o ne hassas, o ne derin feyselof, o ne munis, mefkudü'l-emsal[1280] bir kocaydı… Hissen, ruhen el ele tutunarak mesudiyet-i garamın şevahikinde[1281]

[1277] muzi: ışık veren, aydınlatan
[1278] cirm-i semavi: gök cismi
[1279] hiss ü cezb ile: hissedip kendine çekerek
[1280] mefkudü'l-emsal: eşi benzeri olmayan
[1281] şevahik: doruklar

uçtular uçtular… Sonra birdenbire inkisar-ı bal[1282] ile o cennet-i hayalattan hakikatin sert zeminine yuvarlandılar. O bildikleri ince felsefeleri, dünyada hemen her irtibat-ı şehvaniyenin akıbet-i gark ve mahvı olan o adi işba-i nefsani kayasına çarpmaktan kendilerini kurtaramadı.

Teehhülün ilk aylarında zevceyne[1283] rehnümalık[1284] etmek için yazılmış kitaplar getirttiler. Sırf istifade-i nakdiye maksadıyla muharrer bu nevi asarın ekserisi gülünç akvalini bu yeni hayatlarına tatbike uğraştılar. Kendilerini felsefede, her şeyde mütebahhir zanneden bu iki genç, izdivaç âleminin zevkleri yanında ictinabı lazım ne büyük tehlikeler bulunduğundan bihaber idiler.

Fransızca nesirler, nazımlar okuyorlar, piyanoda en müntehap[1285] parçaları çalıyorlar, kırlarda kol kola uzun gezintiler, seyranlar yapıyorlar, fennî, felsefi, edebî münakaşalar ediyor, şiirler yazıyorlardı. Beş ay, altı ay kadar bu hayat böyle gıbtaaver[1286] bir lezzetle, mesudiyetle geçti. Evvela mütenevvi[1287] görünen bu huzuzat[1288], yavaş yavaş yeknesak hâlini almaya başladı.

Her gün, her gece aynı kadınla bir dam altında bulunarak kitap, risale, gazete sahifeleri karıştırmaktan, bütün netayic-i fikriyesini, uzun günler, saatlerle dinleyip bir gına-yı istima gelen hemen aynı hüküm ve sözleri refikasından mükerreren yine işitmekten, nöbet çalgısı gibi her gece piyanoda Veber'in[1289], Şuber'in[1290], Şopen'in[1291] naleleri, Bethoven'in[1292] adajiyolarıyla[1293] beyni ezilmek-

---

1282 inkisar-ı bal: kanat kırılması
1283 zevceyn: karı koca, eşler
1284 rehnümalık: yol gösterme, kılavuzluk
1285 müntehap: seçkin
1286 gıbtaaver: özendiren
1287 mütenevvi: çeşit çeşit
1288 huzuzat: hazlar, zevkler
1289 Weber
1290 Schubert
1291 Chopin
1292 Beethoven
1293 adajiyo (*adagio*): yavaş çalınan parça

ten Kenan'a kelal ve âdeta yılgınlık geldi. Zaten zihnen bir terbiye-i musikiyeye malik değildi. Alafranga otürleri[1294] alkışlamak, yeni fikirlilik modası icabından olduğu için daima bunlara perestişkâr görünür, gazel, şarkı, ut filan duyduğu yerlerden yüzünü ekşiterek kaçardı. Hakikatte her iki musikinin de mebadisine[1295] bile vâkıf değildi…

Zevcesi piyanonun kapağını açtığı zaman artık Kenan'ın kaşları çatılıyor, bu takatfersa dangırtıdan beynini biraz olsun kurtarabilmek için başka bir meşguliyet arıyor, parçanın hitamında Ragıbe Hanım bir kelime-i takdiriye işitmek için başını çevirip de:

— Dikkat ettiniz mi bunda ne kadar müessir bir şarm melodik[1296] var?

sualini irat ettiği vakit, Kenan elindeki kitabın sayfalarını karıştırarak:

— Hoş… Hoş…

cevab-ı sade ve muhtasarını veriyordu.

Artık bütün ezvakını tadıp sefasına iyice doyduğu izdivaç âlemi, Kenan'a melal getirdi. Dışarı çıktığı zaman hanede, büyük sabırsızlıklar içinde dört gözle avdetine intizar eden bir kadın bulunduğunu düşündükçe eve girmesini istemiyor, sokakta gördüğü, hüsnen zevcesinden dun[1297] benat-ı Havva[1298] kendine daha calib-i iştiha[1299] görünüyordu. Nikâhta olduğunu söyledikleri keramet ne kadar makûs bir kerametti… Evvela pek tatlı bulduğu bir rabıta-i şeriye, şimdi ağır, taşınmaz bir ribka-i esaret[1300] sıkletiyle boynunu sıkıyordu. Pek mühim bir mazeret olmadıkça hane haricinde bir gece geçiremiyor, bazen gecikse sebeb-i teehhürü berahin-i kati-

---

1294 otür (*auteur*): yaratıcı, sanatçı
1295 mebadi: temel unsurlar
1296 şarm melodik (*charme mélodie*): çekici ezgi, tılsımlı melodi
1297 dun: alçak, soysuz, deni
1298 benat-ı Havva: Havva'nın kızları
1299 calib-i iştiha: iştah getiren, çekici
1300 ribka-i esaret: esaret kemendi

ye[1301] ile ispat ve izah lazım geliyordu. Daima, ister istemez, koşa koşa eve gel. Fakat niçin? Hilaf-ı arzu böyle bir mecburiyet-i elime, esaretten diğer suretle tefsir olunur mu? Esir demek bir efendinin münkad-ı evamiri[1302] olmayı vazife-i hayat bilmek değil midir? Bu da ondan başka türlü bir şey miydi?

Kenan'ın hakikat-i hâldeki felsefesi ne bedbinane[1303] idi ne nikbinane[1304]… O, hodbinane[1305] bir felsefenin zebunuydu[1306]. Pratik yani amelî bir gençti. Göründüğü gibi değildi. Hiçbir hissinde, fiilinde ciddiyet yoktu. İcaba göre hezar-etvar[1307] alan, tekmil hakayıkı kendi safsatasına uydurmaya çalışan bütün manasıyla bir mesleksizdi[1308].

Teehhülün iki safhası olduğunu bilmiyor yahut bilmek istemiyordu. Onun için lazıme-i izdivac huzuzat-ı cinsiye ile başlamış ve onun zevaliyle sönmüştü. Tabiatta kadınla bir çift teşkil etmenin zevk-i nevîden[1309] başka insaniyeten bir vazife-i aile ile de alakadar olduğunu aklına getirmiyordu. Evlenmenin safha-i evveliyesindeki lezaiz, mürur-ı zamanla az çok kuvvetini kaybeder. Fakat safha-i saniyedeki vezaif-i aile, mühmel[1310] kalamaz. Bu cihet, evleneceklerin ariz ü amik[1311] düşünmeleri lazım gelen bir nokta-i mühimmedir. Birinci safhadaki zevk muvakkattir. Fakat ikincideki aile babalığı lezzet ve şerefi müebbettir. Teehhülden gaye-i maksad da zaten budur. Zevk-i cinsî, bilateehhül de tatyip edilebilir[1312].

1301 berahin-i katiye: kesin deliller
1302 münkad-ı evamir: emirlere itaat eden
1303 bedbinane: kötümserce
1304 nikbinane: iyimserce
1305 hodbinane: bencilce
1306 zebun: düşkün, âciz bir şekilde bağlanan
1307 hezar-etvar: bin türlü tavır
1308 mesleksiz: tuttuğu bir yolu, dünya görüşü olmayan
1309 zevk-i nevî: cinsel zevk
1310 mühmel: ihmal edilmiş, boş verilmiş
1311 ariz ü amik: enine boyuna, etraflıca, derinlemesine
1312 tatyip etmek: gidermek, karşılamak, gönlünü hoş etmek

Ragıbe, zevcinden henüz bıkmamış, onun bu durgunluklarını, neşesizliklerini, bürudet-i hissiyatını gördükçe bilakis Kenan'ı daha ziyade sevmeye, üzülmeye başlamıştı. Karı koca, şimdi bu iki makûs his üzerinde ilerliyorlar; zevce, zevcinin günden güne kaybettiği muhabbetini, kendi sevgisine yeni sevdalar ilavesiyle telafiye, tazmine uğraşarak bu suretle saadet-i ailenin imkân-ı istikrarına çabalıyordu. Bu da yanlış bir yoldu. Her akşam zevci eve gelince hemen iştiyakla boynuna sarılarak "Nen var? Niçin böyle mahzunsun?" diyordu.

Kenan'ın bu muamma-yı ye'sini, Ragıbe kendi muhabbetinden iştibaha düşmekten mütevellit bir eser-i teellüm zannederek türlü ateşîn sözler, işvekâr nevazişlerle temin-i sıdk-ı sevdaya atılıyordu. Fakat zevcesinin bu vefakârlığı Kenan'ı bütün bütün sıkıyor, bürudet-i hissini daha artırıyordu.

Nihayet Ragıbe Hanım hakikati anladı. Bir zevcin bürudet-i kalbiyesini nihayetsiz bir muhabbet izharıyla yeniden teshin[1313] kabil olamadığını pek acı tecrübelerle öğrendi. Bütün gurur-ı nesevisi isyan etti. Badema[1314] arz-ı sevda, temin-i vefa etmemeye, ne kadar geç ve nerede kalırsa zerrece serzenişte bulunmamaya karar verdi. Fakat bu kararın icrası kendine ölümden ağır ve cangüzar geliyor, bazen odalara kapanarak yeisinden minderleri, örtüleri ısıra ısıra ağlıyor, kararında ne kadar sebata uğraşsa yine biihtiyar ara sıra ağzından bazı serzenişler kaçırıyordu.

Teehhülünden evvel Ragıbe'yi teshir[1315] için yazdığı mektuplarda, Türkiye'de *émancipation des femmes*[1316] yani nisvanın birçok kuyuttan ıtlak[1317] fikrinin en cesur, en mübariz taraftarı görünen Kenan, şimdi en insafsız, en kûtehbin[1318], en adi kocalar gibi yalnız hazz-ı nefsanisine hasr-ı endişe ediyordu. Hayırhah bir zevcin va-

---

1313 teshin: ısıtma, kızdırma
1314 badema: bundan sonra, artık
1315 teshir: etkileme
1316 *émancipation des femmes:* kadınların özgürleştirilmesi, bağımsızlaştırılması
1317 ıtlak: kurtarma, salıverme
1318 kûtehbin: dar görüşlü

zifedar olduğu en birinci kayıt, ailesinin müşterek olamayacağı hususatta uzun uzadıya zevk aramamakken Kenan, bunun tamamıyla zıddına hareket ediyor ve bir mazeret-i vicdaniye olarak kendi kendine "Ragıbe'yi beraber alıp o baloya götüremem ya! O gidemeyecek diye kendimi böyle eğlencelerden mahrum mu bırakacağım?" diyor ve bu gibi umumi eğlencelerde erkeklere refakat eden Avrupalı nisvanın kocalarına göz açtırmamaktaki nigehbanlıklarını, kıskançlıklarını görerek böyle cemiyetlerden kadınlarımızı alargada tutan, zevçlere serbestî-i tam[1319] veren âdet-i belediyeyi şimdi nevumma takdis ediyordu.

Kenan, felsefenamelerinde, "Rical ve nisvan el ele verelim. Sema-yı terakkinin güneşlerine doğru koşalım. Yaşamak, çalışmak demektir. Mesaisiz hayat, ölümün şekl-i dünyevisidir." kavliyle pürgurur bir tarafdar-ı faaliyet göründüğü hâlde kendisi *** Nezaretinde bin kuruş maaşla memur bulunduğu *** Kalemine ayda beş gün bile devam etmiyor; hanesinde zevcesiyle olan mesaisi ise vakit geçirmek eğlencesinden başka bir şey olmayan kitap okumak, piyano çalmak ve arada âdet-i belde aleyhinde bir tenkid-i müstehziyane ile gazetelere tenakuzlarla[1320] dolu fakat alafranga üslupta makaleler göndermek hududunu aşmıyordu. Kendilerinin üslub-ı zevkîleri sorulmaksızın yaratılmış oldukları için tekevvün-i cibali bile beğenmeyen, biperva, kadime, mevcuda muarız fakat ortaya medit, ciddi mesai mahsulü bir numune-i cehd-i irfan koymaktan bilvücuh âciz bu fahri ahlak hocaları âlemi amele, kendilerini çalışmaktan müstesna birer iş başı mı zannediyorlar?

Her Türk böyle Kenan gibi lafzi terakki hahişgerliği[1321] ile yaşayıp kendi zevkinden başka hiçbir ciddi faaliyet göstermezse Türklük nasıl terakki eder?

Zevcini zevk-i hayatının mütemmimi[1322] addeden zavallı Ragıbe'yi evde yalnız, meyus terk ederek hariçte esbab-ı neşe ve sürur

---

1319 serbestî-i tam: tam bir serbestlik
1320 tenakuz: birbirini tutmama, çelişki
1321 hahişgerlik: isteklilik
1322 mütemmim: tamamlayıcı

aramaya çıkan Kenan Bey, evvela kendiyle hemhâl olacak yâren aradı ve birkaç tane buldu. Bunların en mühimi Cabir Efendi isminde kadro hariçlerinden, bezlegû[1323], ar ve hayâsı kıtça, dalkavuk, tufeylî[1324] bir herifti. Uncu Ahmet'in hanesinde gördüğümüz çarşafıyla, boynunda tef kasnağıyla göbek atarak karakola giden sakallı işte bu Cabir'di.

Cabir, ne lisanaşinadır ne felsefe meraklısı ne de malumat-ı şetta[1325] sahibi… O hikmet-i hayat olarak üç dört şey bilir: içki, kadın, dalkavukluk ve yaşamak… Onlardan öte şeyleri kendisi gibi hayat-ı kâinatın kadrosu haricinde addeder. İhtisası bunlardadır. Malumatı tam, tecrübesi amik ve amelîdir. Kenan gibi nazari, sathi, yaldızlı değil.

"İç bade, güzel sev var ise akıl ve şuurun" düstur-ı sefahatinin dönmez bir salikidir[1326]. Malumat satmaz, kimseyi tenkide yeltenmez, dava-yı hüner ve insaniyet etmez, kendinde olmayan ilim ve meziyatın diğerlerinde adem-i vücuduna şaşmaz. O, bilmeyerek Kenan'dan ziyade feylesoftur. Öyle hezarvücuh[1327] hikmeti yoktur. Mesleği birdir. Onda sabittir. Velev zillette olsun, bu sebatı, Kenan'ın pürelvan felsefesine değer bir hayatşinaslık addolunabilir. O söylüyor, "Ben kalıbı ya meyhanede ya umumhanede dinlendireceğim." diyor. Netice-i efaline doğru sükûtunu bilahavf u tevahhuş yiğitçe görüyor; o girive-i ahlakiden yükselmek için birtakım nazariyelere yapışarak zamanın felsefesini kirletmiyor; fenalığı, fenalık diye yapıyor; mazeret aramıyor, şerri hayır şekline taklibe uğraşmıyor. Âlemi küçük, nefsini büyük görmüyor. Fakat kendinden bir gömlek aşağı akılda bulduğunu, insafsızca aldatıyor. Hem kendi

[1323] bezlegû: şakacı
[1324] tufeylî: dalkavuk, başkasının sırtından geçinen
[1325] malumat-ı şetta: türlü bilgiler
[1326] salik: bir yola girmiş olan, bir yol tutup onu takip eden
[1327] hezarvücuh: bin çeşit

boğuyor hem de müşterekü'l-menfaa[1328] padaşlarına[1329] boğdurtuyor. Bu suretle geçiniyor ve geçindiriyor.

Mesleğinin, sanatının bütün hurdelerine vâkıf bulunuyor. İstanbul'da, Beyoğlu'nda ne kadar sefahathane varsa kuyudu[1330] defterindedir. Direktöründen, direktrisinden en adi sermayesine kadar hepsini tanır, cümlesiyle dosttur. Bu onların, onlar bunun hatırından çıkmazlar.

Cabir Efendi, kendisinin dehasına kail bu feylesof, bu sivri akıllı mütefennin, bu nevusul âlim taslağı; Kenan Bey'e çattığı zaman mal bulmuş Mağribî'ye döner. Yoldukça tüyleri yeniden biten bir kaz, her vakit ele geçmez bir meta… Kenan, dehşet-i tefennün[1331] gösterip herifi ürkütmek için Fransızca en derin morallerden[1332] birkaç pasaj okur, kemal-i halavetle tercümesini de yapar ve ince bir hikmetfüruşlukla ahlaksızlığın ilimle, fenle, felsefeyle vaftiz edilmesinden sonra icrası mübah olabileceğini anlatır. O ana kadar ahlaksızlığı doğrudan doğruya mukaddesattan bilen ve tahfif-i vebal[1333] için bunun ismini değiştirmeyi aklına bile getirmemiş olan Cabir, bu vaz-ı takdirkâr ile yerlere kadar eğilerek beyin bu tebahhuruna[1334] beyan-ı hayret eder. Sonra Zuhuri'de söylendiği gibi Cabir önde kösemen[1335], Kenan arkada kınalı kuzu… Yola çıkarlar. Şehrin en çamurlu, en mülevves bahire-i sefahatlerine dalarlar.

Cabir Efendi, Kenan Bey'i Vuslat isminde bir karıya çattırır. Daha doğrusu bu zevrak-ı hüsnü, Kenan'ın sevda sığlığına oturtur. Öyle oturtuş ki zavallı çocuk bütün kudret-i akl u felsefesinin heyamolalarıyla[1336] uğraştığı hâlde bu sıklet-i aşkı, aşk ve belayı

1328 müşterekü'l-menfaa: çıkarları ortak olan
1329 padaş: arkadaş, yoldaş
1330 kuyut: kayıtlar
1331 dehşet-i tefennün: bilginin dehşeti, olağanüstülüğü
1332 moral: ahlak [ahlakı konu alan metinler]
1333 tahfif-i vebal: sorumluluğu, günahı hafifletme
1334 tebahhur: derin bilgi sahibi olma, uzman olma
1335 kösemen: kılavuz, rehber, yol gösterici
1336 heyamola: gayrete getirmek için hep bir ağızdan yüksek sesle söylenen söz

sine-i nazik ve hassasından[1337] defedemez. Her kadını sadakat ve muhabbette zevcesi Ragıbe Hanım ile hemayar[1338] zannederek yanılır. Vuslat, Kenan'ı sevda şamandırasına sıkı sıkıya resenbend[1339] edinceye kadar dilbazlıklar gösterir. Sonra kendini naza çeker. Arada bir, hiç yoktan dargınlıklar çıkarır. Beyi üzdükçe üzer. Kenan, telif-i beyn[1340] için her zaman Cabir'in vesatet-i dostanesine müracaat eder. Herif barıştırır fakat tekerrür eden bu barış görüşler Kenan'a tuzluya oturur. Bu sütude-ahlak[1341] feylesof; miyancısı, hayırhahı Cabir ile karı arasında dönen dalavereyi çakamaz. Okuduğu moral pasajlarıyla herifi tekemmül-i ahlakiye erdi zanneder.

Vuslat, yine bir gün ru-yı sevdasını ekşiterek dildadesini azatlar. Kenan, bu şem-i aşkının etrafında döner dolaşır, lutf-ı kabul göremez. Bu dargınlık epeyce uzar. Uzadıkça biçare çocuğun gönül yangını bütün şedaidiyle[1342] saçakları sarar. Kenan avunmak ister. Bir müddet hasir[1343], meyus, sergerdan[1344] dolaşır. Nihayet tabaver olamaz. Cabir'in vesatet-i uhuvvetperveranesine (!) müracaatla:

— Dostum medet senden!.. der.

Cabir, cali bir istiğrapla[1345]:

— Ne var?

— Ne olduğunu bilmiyorum. Sabırsuz, biaman, mühlik bir his beni bitiriyor…

— Allah Allah…

— Evet, saat-i nevmidanemde ben "aman Allah" istimdadıyla haykırıyorum. Fakat büsbütün cezbedar olarak ateşler içinde kalıyorum…

1337 hassas: duygulu, çabuk etkilenen
1338 hemayar: aynı ayarda
1339 resenbend: halatla bağlı olan
1340 telif-i beyn: arasını yapmak, arasını düzeltmek
1341 sütude-ahlak: ahlakı övgüye layık
1342 şedait: eziyetler, sıkıntılar
1343 hasir: zarar ziyana uğrayan
1344 sergerdan: sersem, şaşkın, perişan
1345 istiğrap: şaşkınlık

— Bu kaltak bulunmaz bir Hint kumaşı değil ya! Sana öyle karılar bulayım ki Vuslat ellerine su dökemez…

— Bu psikolojik bir meseledir. Zihnim bu karının imajıyla, hayaliyle meşgul ola ola, işleye işleye onu o kadar büyüttü, fevkalbeşer, fevkalmelaik bir hüsn-i müstesnada bir sanem[1346] yaparak gönlüme yerleştirdi ki vücudu meşkûk fakat bütün ağızlarda mütevatir[1347] olan dünya güzelini, o melahat ankasını bugün bulup getirsek beyhudedir.

— Hoppala beyim, ne yapacağız şimdi?

— Yapacağımız Vuslat'la barışmak…

— Senin gibi mütefennin, feylesof bir beye böyle bir karıya karşı müebbeden meclup[1348] kalmak zaafını yaraştıramıyorum doğrusu…

— Müebbeden değil… Bu geçici bir histir. Fakat bir kalpte tahribat icra ettiği had devresinde yalnız fena hâlde yakar yıkar. Buna feylesofluk para etmez. Kadın, kullandıkça bu-yı müskirini kaybeden bir çiçektir. Usare-i sevdası[1349] emildikçe solar, yıpranır. Erkeğe kemaliyle doygunluk geldiği, artık deraguşlarında eski hararet kalmadığı zaman kadının düşkünlüğü artar. Âşığının kalbini yeniden ateşlendirmeye uğraşır. Ekseriya uğraştıkça düşer. Bir erkek bin kadın için yaratılmıştır. Arıları görmüyor musun? Bir çiçeğin özünü emdikten sonra ondan kalkar, ötekine konar. Doyulan bir kadın, özü alınmış çiçeğe benzer. Artık cezbetmez. Bunda bir haksızlık varsa bizde değil, tabiattadır. Sevdada bir hikmet, bir hizmet-i telkih vardır. Tabiat, erkeği ekinciliğinde boş bırakmaz. Harasetten[1350] yorgun tarlalardan uzaklaştırır, müsait mezraları[1351] ihsas eder. Erkeğin hercailiği işte bundandır.

1346 sanem: put
1347 mütevatir: ağızdan ağıza dolaşan, herkesçe bilinen
1348 meclup: tutkun, meftun
1349 usare-i sevda: aşk özü
1350 haraset: ekip biçme
1351 mezra: tarım arazisi

— Fakat beyefendi, affedersin… Bütün bu uzun hikmetin sizden kaçan Vuslat'la ne münasebeti olabileceğini anlayamadım. Çünkü ben piyasada bu karıdan yorgun bir tarla tasavvur edemem. Sizi bu kadar şiddetle hâlâ nasıl cezbedebiliyor?

— Ha, işte söz oraya gelecek…

— Aman gelsin, meraktan kurtulayım….

— Ben bu kadını daha doya doya istişmam edemedim[1352]. Bu cihetten çok kurnaz. Bütün fahişeliğinin ustalığı işte orada. Bir kere arzuma kansam, hevesimi alsam doygunluk devresi geldikten sonra kahpeyi paçavra gibi fırlatacağım. O zaman o bana yalvarsın. Hakikatte emelim sevda değil, intikamdır. Mutlak ele geçireceğim… Mutlak bana ram olacak… Mutlak ezeceğim… Teşeffi edeceğim[1353]…

— Bu karı zaten paçavradan başka bir şey değil. Fakat siz onu fırlatamıyorsunuz. Ona lüzumundan pek fazla ehemmiyet veriyorsunuz.

— Baba Cabir, sana birkaç hikmet daha söyleyeyim. İyi dinle.

— Dinliyorum.

— Bu dünyada her şey nispidir. Kıymet-i mutlaka yoktur. İyilikler, fenalıklar, güzellikler, çirkinlikler herkesin hissine, zevkine, asabına, terbiyesine, görgüsüne, tarz-ı telakkisine nazaran taayyün eder[1354]. Senin paçavra addettiğin şey, benim için bu diba-yı münakkaş u muattardan[1355] daha fevkalade bir kıymeti haiz olabilir. Her şeye kendi hissine nazaran kıymet tayin etme. Hayat nedir, bahtiyarlık nedir, emel nedir, kamuran yaşamak nedir bilmiyorsun…

— Ben amelî yaşadım. Böyle şeyler okumadım. Hangi kitap bunlardan bahseder, onu bile bilmem.

1352 istişmam etmek: koklamak

1353 teşeffi etmek: öç almakla içi rahatlamak

1354 taayyün etmek: meydana çıkmak, belirmek

1355 diba-yı münakkaş u muattar: nakış işlemeli ve güzel kokulu ipekli kumaş

— Öyleyse iyi kulak ver. Sana felsefedeki en büyük düsturu söyleyeyim: Bir insan bu dünyaya bir defa gelir.

— Öldükten sonra dirilmez mi?

— Şimdi onu karıştırma. Dogmatik şeyleri sevmem. Ciddi konuşuyoruz.

— Eğer dirilirsek senin de benim de işimiz bitiktir hani ya…

— Ben sana dünyadan bahsediyorum, ahiretten değil. Evet, insan bu âleme bir defa gelir. Hadd-i azami-i telezzüzü[1356] her ne ise onu yapmalıdır. Kulak verme… Öbür tarafı efsanedir… Hayat da budur, saadet de budur, hepsi budur… Şimdi benim hadd-i azami-i telezzüzüm Vuslat'tır. Beni bundan men için âlemin dedikodusu, evdeki karımın ağlaması falan filan hepsi bana vız gelir… O ahlak kitaplarında yazılan faziletkârlıklar humeka[1357] içindir; sana, bana göre değil… Avrupa'da şu zamanda moral[1358] meselesi öyle bir hâle geldi ki ahlak hocaları ne yazacaklarını şaşırdılar. Bu sayfada yazdıklarını birkaç yaprak ileride yine kendileri cerh etmeye mecbur oluyorlar. Bir kimse bir ferdî menfaati saikasıyla böyle bir cürette bulunursa mezmum oluyor. Külde[1359] fazilet olan şey, cüzde tebdil-i mahiyet ediyor. Katl daima katldir. Daha bunun gibi birçok mesail-i muğlaka var ki temelleri, kubbelerini çekemiyor. Ahlaktan maksat, insanlar arasında hüsn-i münasebat ve hakk u adl tesisidir. Ahlakın vücubu, hissolunduğu günden bu ana kadar nice bin ciltler doldurulmuş olmasına rağmen insanlar arasında hüsn-i münasebat görebiliyor musun? Milletler milletlerle, fertler fertlerle hâlâ gırtlak gırtlağa… Her fert yaşamak için temin-i menfaate mecburdur. Ahlakla maksada vusul bir şekl-i menfide görülüyor, ahlaksızlıkla ise müspet ve daha kestirme geliyor. Bu dünyada ciddi faziletkâr hemen yoktur. Öyle görünmek isteyenler, yine bir menfaat iktizası olarak o vadiyi alıyorlar. Mesela sen yedi yüz kuruş maaş alıyorsun.

1356 hadd-i azami-i telezzüz: zevkin doruk noktası

1357 humeka: ahmaklar

1358 moral: ahlak

1359 kül: bütün, hep

Sonra görüyorsun ki liyakaten senden dun[1360] birisi yedi bin alıyor. Bu muvaffakiyetin esbabını tetkik edersen o adamın, ahlakın bazı levazımını çiğneyerek kestirme yoldan oraya vardığını anlarsın. Bunun adı, efkâr-ı nasda[1361] avatıf-ı talidir[1362]. Ahlak kitabını açıp okursan o zatın maaşına haset etmenin pek mezmum bir fiil olduğunu görürsün. O muvaffak kimseye on bin cilt kütüb-i ahlakiye okutsan "Cabir Efendi benden muktedirdir. Binaenaleyh maaşımın üç binini ona terk etmek lazım gelir." demez. Bu acı keşif, sende ahlak bırakmaz. İşte her şey böyle düğüm düğümdür. Bu ukdeleri açmaya uğraştığın zaman elin de yanar, dimağın da… Ahlak, külliyet itibarıyla tekemmül edebilir. Sekiz bin ahlaksızın içinde sekiz ahlaklı yaşayamaz, okkanın altına gider. Avrupa muharririn-i hazırasından açık sözlü bir Émile Faguet vardır. Bu zat, bir eserinde namuslu insanlarla namussuzları birbirinden ayırmakta müşkülat olduğunu ve nihayet ayıramadığını itirafla diyor ki: "Cemiyet-i medeniye içinde namuslularla namussuzların beynindeki fark-ı adi şudur: Namuslular, uzun vadeli namussuzlar; namussuzlar, kasirü'n-nazar[1363] namuslulardır. Demek istiyorum ki namussuzlar, menfaat-i aniyelerinin hükmüne tebaiyet ederler. Namuslular, gelecek yani muntazır menfaatlerinin icabına ittiba gösterirler. Bir namussuzun çaldığı bir cüzdanla benim işlerde gösterdiğim sıdk u istikametim sayesinde beş senede erişmek istediğim menfaat, ikisi birbirinin aynıdır. Sözlerine bir hürmet-i dindarane celbetmek için doğru söyleyen kimse, bu doğruluğunu mürur-ı zamanla kendine güzel varidat getirecek surette bir sermaye gibi idare eden bir adam demektir. Bu adam her ne kadar kendi menfaat-i hümumiyesi noktainazarından hareket ediyorsa da menfaat-i hazırasına karşı mücadelede bulunmasına binaen bu doğruluğunda bir tabiilik yoktur." Şimdi dünyayı anladın mı Baba Cabir?

— Ne yalan söyleyeyim, anlayamadım…

[1360] dun: aşağı durumda olan, yetersiz

[1361] efkâr-ı nasda: halk arasında

[1362] avatıf-ı tali: talihin lütfu

[1363] kasirü'n-nazar: kısa görüşlü, yakını düşünen

— Anlayamadınsa noksan senin kafandadır. Émile Faguet vazıh[1364] ve doğru söyler.

— Beyefendi, şıp diye bir cüzdan aşıran bir hırsızın ele geçirdiği bir menfaatle, namuskâr bir adamın beş sene zarfında çalışarak ele getirdiği kazancı nasıl birbirinin aynı olabilir? Öyleyse niçin çalışıyoruz? Hep çalalım. Dünyada namusluluk yok mu? Her şeyin böyle üstü örtülü bir namussuzluk olduğuna karar verdikten sonra bu Frenkler niçin ahlak kitapları yazıyorlar? Emil Fake midir Kake midir, neyse işte o adam, "Dünyada namuslu kimse yoktur" hükm-i cüretkârıyla milletine bu müthiş sözü nasıl söyleyebiliyor?

— O söyler. O, hakikatten başka bir şey tanımaz.

— Bu sözün hükmü bir hakikat midir? Öyleyse yankesici, cebinden para çantanı aşırdığı vakit "Aniyesine tebaiyet etti" deyip hiç ses çıkarmayalım, biz de gidip başkasınınkini aşıralım…

— Nedir ya? Dünya dolabının içyüzü işte böyle dönüyor… Beş on lira aşıran yankesiciyi zabıtaya teslim edebilirsin fakat insaniyetten spekülasyon namıyla milyonlar çalarak piyasaları durduran sendikalarla bilmem nelerle insanların büyük kısmını aç bırakan o muhtekirlere[1365], büyük hırsızlara bir şey yapamazsın.

— Sivri akıllılığın bu derecesini doğrusu hoş göremiyorum.

— Sen hoş gör, görme… Zaman-ı kadimden beri engizisyonlarla[1366], işkencelerle bastırmak istedikleri hakikat, bugün ateşler püsküren bir ejder dehşetiyle ağzını açtı, zehirler, cehennemler fırlatıyor. Sustur bakalım… Avrupalı bir herif bir kitap yazıyor, her şeyi dobra dobra söylüyor. İnsanlara "namussuz" diyor, her şeyi diyor… Bütün riya perdelerini insafsız, cüretkâr kalemleriyle yırtarak hakikatleri cascavlak ortaya döküyorlar, vaktiyle olan işkencelerin acısını çıkarıyorlar… Daha neler işiteceksin neler! Topla tüfekle

---

1364 vazıh: apaçık

1365 muhtekir: vurguncu, stokçuluk yapıp ihtiyaç çoğaldığı anda yüksek fiyata satarak haksız kazanç elde eden

1366 engizisyon: Orta Çağ'da, Katoliklerde katı din inançlarına karşı gelenleri cezalandırmak için kurulan kilise mahkemelerinin adı

olan muharebelerin tesiratı bu fikir cenklerinin yanında hiç kalır. Dünya, bunun velvelesiyle altüst olacak ve kâmilen değişecektir. Elan[1367] savlet-i fikriyeye karşı koymak saffetinde bulunan engizisyonla idare-i maslahat etmek isteyen memleketler var. Fakat Avrupa'nın birkaç mühim nukatında bu fikir muharebesi azgın yanardağlar dehşetiyle feveranda… Kıvılcımlarını dünyanın her tarafına saçıyorlar. Bir hükümdar tacının, papanın tiyar[1368] dedikleri mücevherli külahının kutsiyeti önünde secde eden insanlar artık azaldı…

— Saçtığınız bu hikmet incileri artık kâfi… Vuslat'a gelelim…

— Evet, oraya geleceğiz… Hep bu sözler zaten onun üzerine… O beni adi bir zampara zannediyor. Bana yapmak istediği kurnazlıkları hep akim bırakacağım. Onu kıskıvrak bağlayacağım. Hadd-i azami-i telezzüzüm neyse onu yapacağım…

— Gaye-i telezzüzünü herkes yapmak ister. Fakat felek buna daima yâr olur mu?

— Her hayat, hodbinîden müteşekkildir. Felek, yârliğine müstahak, müstait[1369] olanlara yâr olur. Bunu bil… Ortada oynanan insaniyet komedyaları için göz bağcılığı eden ahlakiyunun yaygaralarına kapılma. Gözlerini aç… "Hadd-i azami-i telezzüz" düsturunun fırsatlarını kaçırma. Vuslat'ı senden isterim. İşte bu kadar…

Ahlaksızlığın bir nehr-i huruşanı[1370] olan Baba Cabir bile bu düstur-ı hikmet karşısında biraz mütevahhiş kaldı. Telif-i beyn için Vuslat'ı görmeye gitti. Kenan'ın başına mükemmel bir çorap örmek için sivri, çengelli sania[1371] iğnelerini örgünün içine batırdılar. Karıyla ağız birliği yaptılar. Nihayet Cabir Efendi, dehasını felsefe-i zamane ile bilemiş muhibb-i arifi Kenan Bey'in nezdine avdetle, muharrik bir makam-ı dustiden şu mavalı okudu:

1367 elan: hâlâ, şu anda bile
1368 tiara (*tiara*): taç
1369 müstait: layık
1370 nehr-i huruşan: coşan nehir
1371 sania: hile, düzen, tuzak

— Her nasılsa karıyı ziyade gücendirmişsin. Barışmak istemiyor. Didar Bey isminde genç bir hergeleyi dost tutacak veya tutmuş, işte öyle bir şey… Hiç ben orospu nağmesine kanar mıyım? Seni hıza getirecek, maksat bu… Bu hafta Aksaray'da Uncu Ahmet'in hanesinde yeni hempasıyla birleşeceklermiş. O gece sen de oraya gel. Yüzünü görünce belki dayanamaz. Ben öyle çok Didar Beylerin didarına efsun okumuşumdur… Kaça alırım…

Cabir'in istisgaren[1372] hikâye ettiği bu rakib-i nevzuhurunun ismini işitince Kenan Bey'in aşk barometresindeki "hadd-i azami-i telezzüz" harareti birdenbire azab-ı deruninin derece-i incimadına[1373] düşerek eli ayağı buz kesilir. Dudaklarının rengi uçar. Tüyleri ürperir. Raşeler geçirir. Kurnaz Cabir, indirdiği darbeyi tamam can evine isabet ettirdiğini anlar.

Muğfil nasihinin sözüne ittibadan[1374] başka Kenan'ın bir çare-i hareketi olmadığından o hafta Uncu'nun hanesine gitmeye karar verilir ve gidilir. Vuslat'ı yeni âşığının kolları arasında bulurlar. Kenan Bey, birkaç kadeh içkiden sonra sevda ye'siyle kudurur. O cihanaşina, müdekkik-i insaniyet[1375], ince feylesof, "yakarım, yıkarım, vururum, öldürürüm" perdelerinde tuğyanlarla kabadayılaşır. Zamparalar, nazeninler birbirine girerler. Nihayet, akıl ve insaniyette Didar Bey daha munis[1376] çıkar, Vuslat'ı onun kolları arasından alarak Kenan'ın aguş-i tahassürüne atarlar, dava biter.

Karıyı üftadesiyle bir hücre-i visale kaparlar. Sitemler, serzenişler başlar. Kenan, maşuka-i bivefasını okşamakla dövmek arasında tokatlar, yumruklar; asabi, şedit, mudik[1377] deraguşlarla çok hırpalar. Kenan, sevda düşkünlüğünün derece-i elimesini felsefe-i aşk nazariyatında, pek iyi anlayamamış olduğu bidayet-i münase-

[1372] istisgaren: küçük görerek, küçümseyerek
[1373] derece-i incimad: donma derecesi
[1374] ittiba: ardı sıra gitme, uyma, tabi olma
[1375] müdekkik-i insaniyet: insanlığı dikkatle inceleyen, insanlık araştırmacısı
[1376] munis: uysal, yumuşak başlı
[1377] mudik: sıkıştıran

betleri zamanlarında recüli[1378] kahramanlıklar satarak Vuslat'a "Bir erkek, bin kadın içindir!" düstur-ı hikmetamizini hayli defa tekrar etmiş olduğundan şimdi kadın bu düsturu tersine çevirerek "Bir kadın, bin erkek içindir!" suretine taklile müdafaa-i nefs eder.

Kenan, içtihat hikmetiyle meydana koyduğu bu silah-ı hâkimiyetinin böyle ufak bir takdim tehirle[1379] kendi aleyhine döndüğünü görünce şaşalar.

Bin dereden su getirerek "hadd-i azami-i telezzüz" kanununun ibre-i muvazenetini temin edebilmek için "Bir erkek, bir kadın içindir!" kaide-i müsavatını vazeder. Vuslat, bir kahkaha salıvererek:

— Beyefendi, bizim sanatımız felsefeyle, ilimle yürümez. Şimdiye kadar hiçbir zamparanın ağzından fuhşa hikmet karıştırıldığını işitmemiştim. Bizim bulunduğumuz yerlere "umumhane" deniyor. Ondan anlıyorum ki biz bir erkeğin, iki erkeğin değiliz. Umum için kiralığız…

— İşte ben seni kiralık bir kadın olmak zilletinden, sefaletinden kurtarıp kendime mal edeceğim.

— Olamaz ki…

— Niçin olamaz?

— Birkaç cihetten olamaz.

— Neymiş o cihetler?

— Evvela ben bu sanata kendi arzumla döküldüm. Kızken izdivacıma çok talip zuhur etti, varmadım. Saniyen, ben sanatımda hiçbir zillet, sefalet görmüyorum. Bir kocanın baskıları, emirleri altında evlere kapatılmış kadınlara kendimden ziyade acıyorum. Hiç olmazsa gençliğimin her gecesini bir türlü eğlenceyle geçiriyorum.

— Gençliğin geçtikten sonra?

— Geçmiş ola…

— Ne demek geçmiş ola?

[1378] recüli: erkeğimsi

[1379] takdim tehir: sözün iki ögesinin yer değiştirmesi

— Öyle ya…

— Seni seven biriyle şimdiden izdivaç etsen ihtiyarlığını kurtarmış olmaz mısın?

— Güldürme beni…

— Neden?

— Sizin gibi kocaların genç zevcelerine gösterdikleri muhabbet, sadakat işte göz önünde… Ben tahkik ettim. Senin hanımın genç, güzel, malumatlı, dirayetli ve pek alafranga bir kadınmış. Onu bırakıp da buraya ne geliyorsun? Gençliğinde üzerine binlerce hıyanet ettiğin karına ihtiyarlığında mı hürmet göstereceksin? Ben senin zevcen olsam nihayet bana da yapacağın bu değil mi? "Tövbekâr etmiş de Kenan Bey kerhaneden bir karı almış!" diye evvela el âlemin kötü gözleri üzerimize açılacak. Sonra münfail zamanlarında nereden geldiğimi yüz defa sen de başıma kakacaksın. İhtiyarlığımda yapacağın en büyük lütuf, önüme bir lokma ekmek koyarak beni bir eve kapamak değil mi? İstemem. Gençliğimde eğlendiğim kadar eğlenirim. Hür, serbest yaşarım. İhtiyarlığımda Darülaceze'ye giderim.

— Şimdi yüzlerce erkeğin kutb-ı perestişi[1380] olduğun için şımararak böyle söylüyorsun. Senelerin müruruyla çehrenle beraber hissiyatın da değişecek. O zaman "eyvah" diyeceksin…

— Beyefendi, ben senin gibi uzun hikmetler bilmem. Benim bildiğim bir darb-ı mesel vardır: "Bir çiçekle yaz olmaz!" derler. Bu da benim için bir felsefedir. Bir erkeğe mal olup oturamam. Bu erkeğin adı ister Kenan Bey olsun ister Şadan Bey… Hepsi benim için müsavidir. Diğer zamparalarımın arasında sana bir imtiyaz-ı muhabbet, bir hakk-ı rüchan[1381] vermeyi pek manasız bulurum. Erkek değil misiniz, hepiniz de benim dost şeklinde hasımlarımsınız. İşte doğru, açık söylüyorum. Fırsat düştükçe hepinizden hıncımı çıkarırım. Beni sevmek bir felakettir. İşte ona göre davran… Bir gecelik kiralığımla iktifa et…

[1380] kutb-ı perestiş: tapınma merkezi, kendisine tapınılan yer

[1381] hakk-ı rüchan: üstünlük hakkı

— Vuslat, kendini bana geberttireceksin!..

— Zorbalıkla mı?

— Evet, güzellikle olmazsa zorbalıkla… Çünkü seni seviyorum…

— Ne kadar müddet için?

— Ebediyen!

— Eve kapadığın karını da severek almadın mı?

— O başka…

— Neden başka? Senin has malın olduktan sonra bana da yapacağın bu değil mi?

— Yanılıyorsun Vuslat… Ben diğer erkeklere benzemem. Ben karımı eve kapamadım. Kızken nasıl serbestse yine öyle her hareketinde tamamıyla hürdür.

— Başı sana nikâhla bağlı olduktan sonra nasıl tamamıyla hür olabilir? Gülünç iddialar…

— Ben karımın hiçbir hareketini kontrol etmem.

— Ya senin üzerine birini severse?

— Sevsin!..

— Sana nikâhlıyken bu nasıl olur?

— Nikâhı mâni-i sevda mı zannediyorsun? Mütezevviç[1382] kadınların kocaları üzerine âşıklar peydahlamalarından mütevellit facialarını, mudhikeleri hiç işitmedin mi?

— Evet, böyle vakalar çok oluyor. Fakat bunların hiçbiri kocalarının muvafakatiyle değil. Namuskâr bir koca böyle bir hıyanetin tebeyyünü anında derhâl karısını boşar.

— Merak etme, boşayamayanları da vardır… Boşayıp da tekrar evlenecekse tuhaf olur.

— Neden?

[1382] mütezevviç: evli

— Çünkü alacağı ikinci karı da Havva'nın kızı değil mi? Bundan nasıl emin olabilecek? Bazı kadınlar kocalarını cidden, tabiaten severler. Böyle muhabbet-i tarafeynle teessüs eden nikâhlar için korku yoktur. Kadınların erkeklerde sevdikleri, hoşlandıkları birçok hassalar vardır. Bu evsaftan mahrumiyet dolayısıyla ilk izdivacında felakete uğrayan bir erkek ikinci teehhülü için uzunca düşünmelidir. Bir kadını eve kapamakla, tazyikle, cebirle saadet-i aile husul bulamaz. Kadını serbest bırakmalı, eğer kalbinde böyle bir kötülük varsa dert çabuk meydana çıkar. Erkek de istediği gibi hareket eder. Bir zevce, zevcinin üzerine gönlünden başka erkekler geçiriyor da tazyikten dolayı bu emelini fiile getiremiyorsa bu gizli ısıtma aşikâr bir marazdan daha müthiştir. Kadın asabileşir. Dünyayı ne kendi görür ne kocasına gösterir. Felaketin vukuu bir fırsat zuhuruna muallak kalır. Dert bir an evvel anlaşılmalı, çaresi ona göre düşünülmelidir.

— Sen her şeyi böyle tabii vuzuhuyla görür, doğru mu düşünürsün?

— Evet, öyle zannederim. Hakikat ne kadar müthiş olursa olsun hiçbir âdete, göreneğe, efkâr-ı batılaya kapılmaksızın onu tekmil acı tafsilatıyla göz önüne getirmeli, hiçbir şeyden ürkmeden hükmü ona göre vermelidir.

— Şimdi senden nazik bir mesele soracağım.

— Sor…

— Sen beni seviyor musun?

— Çıldırasıya…

— Mademki her şeyi muhik[1383] düşünürmüşsün senin bu hıyanetine mukabil evdeki karın da başka bir erkeği sevse ne yaparsın?

— Göz yumarım.

— Öyleyse beni eve götüreceğine karını buraya getir. Şimdi seni sevdim. Çünkü bizim gibilere nefretle bakan bütün dünyadaki

[1383] muhik: hakkıyla, yerinde

kadınların bize benzemelerini isterim. Sana varsam beni de bu müsaadeyle azadeser[1384] bırakacak mısın?

— Vuslat, beni deli edeceksin!

— Mademki bu izdivaç meseleleri, bütün bu dünyanın işleri böyle karışıkmış, hepimiz birbirimize benzeyelim. Ortadan dırıltı kalksın vesselam…

Nev usul bu feylesofane uzun mübaheseden sonra barışırlar. Kenan Bey, Vuslat'ı pürateş sine-i tahassürü üzerine bastırır. Bu leyle-i ezvakın nihayet baskın felaketiyle tadı kaçar. Alay malay karakola giderler. Orada alelusul isticvap edildikten sonra asıl merkeze isal olunurlar. Kefalete rapt ile mevkufiyetin ertesi sabah sebilleri tahliye olunur.

Bu beliyeden, halastan sonra hemen o günü Kenan Bey Kadıköyü'nde *** Mahallesi'nde münasip bir hane isticar eder[1385]. Cabir Efendi'nin kontrolü altında olarak Vuslat Hanım'ı bu haneye yerleştirir.

Menkûhasını[1386] kıskanmayacak derecede kendini deryadil[1387] eden mizac-ı hakimanesinin neden dolayı kapatmasını kontrole tabi tutmak lüzumunu ihsas ettiğine dair olan bu makûs felsefeyi besbelli Kenan Bey vicdanına karşı izaha mecburiyet görmez. Bu işleri bitirdikten sonra Heybeli'deki hanesine avdet için yola çıkar.

Kenan, bin kuruş maaşlı bir memurdur. Validesinden de ara sıra beş on lira vurur ama bunlar laşey[1388] kabîlindendir. Asıl sefahat sermayesini temin eden Ragıbe'nin servetidir. Aile idaresini tamamıyla eline almıştı. Sekiz dokuz bin kuruş varidat-ı şehriyeden ancak iki üç binini bakkala, kasaba, şuraya buraya serpiştiriyor, mütebakisini cebine attırıyor, zevkine bakıyordu.

1384 azadeser: rahat, hür

1385 isticar etmek: kira ile tutmak, kiralamak

1386 menkûha: nikâhlı karı, eş

1387 deryadil: gönlü geniş, her şeyi hoş görüp hoş karşılayan

1388 laşey: çok önemsiz, yok denecek kadar değersiz

Vuslat'la olan sevda dalaveresi, Ragıbe Hanım'ı taht-ı nikâhında bulundurmakla kabil-i temindi. Ondan bıksa da, müteneffir[1389] olsa da bu mübrem sebepten dolayı boşayamazdı. Her suretle idare-i maslahata, mümkün olabildiği mertebe hüsn-i imtizaca, yüze gülmeye mecburdu.

O gece Aksaray'da geçirdiği baskın rezaleti, Heybeli'deki hanesinden duyulmak muhtemel olabilir miydi? Bu cihetten tamamıyla müsterih, bifütur u endişe kollarını sallayarak evine gidiyordu.

IV
ELİM BİR İSTİCVAP

Aldıkları müellim telgrafname üzerine o gece ve ferdası günü ana kız uzun ızdırap saatleri ve tereddütler geçirdiler. Tutuldukları ilk teessür ve helecanların şedit sadematıyla evvela talaka[1390] karar verdiler. Fakat bu kelime telaffuz olundukça kızının yüzünde gitgide artan yeis ve nevmidî alaimi fark eden zavallı valide, talak üzerindeki ısrarını gevşetmeye mecbur oldu.

Kararsız, medit, heyecanlı münakaşalardan sonra bir müddet sustular. Yorgun, meyus nazarları pencerelerinin önünde uzanan hareli mavi denizle karşıki sahilin çıplak, esmer silsile-i cibaline daldı. Şimdi mütevekkil, âciz, zuhur-ı vukuata intizar ediyorlardı. Nihayet Ragıbe Hanım ağır bir kâbustan kurtulmak ister gibi silkinerek elindeki ince keten mendile birkaç damla gözyaşı akıttıktan sonra:

— Merak etmeyiniz anneciğim, boşanacağım… Fakat alelade değil. Bu ya bir facia ya bir komedya boşanması olacak. İntikamımı alarak ayrılacağım!..

— Hay Allah göstermesin… Niçin facia olsun?

— Siz üzülmeyiniz. Her işi bana bırakınız. Darbeyi tam zamanında ve bütün dehşetiyle indirmek için metanet, sabır lazımdır.

— Kızım Ragıbe, senin yerinde olsam işi hiç uzatmam. Bir ayak evvel bu beladan kurtulmanın çaresine bakarım. Benim bildi-

---

[1389] müteneffir: nefret eden

[1390] talak: boşanma, nikâhın sona ermesi

ğim Kenan'sa o herif adam olmaz. Er geç bundan ayrılmaya mecbur olacaksın.

— Metanetinizi rica ederim. Onun öyle melunane[1391] hesapları vardır ki şu anda beni bırakmak işine gelmez. Şimdi böyle bir davaya, ısrara kalkarsak belki bu evden defolup gider. Fakat bizden intikam almak için ayağımı bağlı bırakır. Aramızdaki nikâhı bize karşı bir silah gibi istimal eder. Yüz yüze geldiğimiz günü zaten talak teklif ederek fikrini, ağzını arayacağım. Fakat çok ısrar etmeyeceğim. Huyunu bilirim. Bizim bu kararımızın katiyetini anlarsa zıddına hareket eder. Şimdi o şık kıyafetiyle kirli hapishanenin karanlık duvarları arasında ne yapıyor acaba?

— Ne yapacak? Bizi kandırmak için yalan düşünür…

O esnada farfaralı yürüyüş ve belagatiyle birdenbire odaya Şirin girer. Hanımlarına birtakım kirli kâğıtlar, küçük defterler uzatarak:

— Hanımafandı, bakkal aşağıda… Kasap aşağıda… Zerzevatçı, ekmekçi, sütçü, hepsi aşağıda…

Fehime Hanım şaşırarak:

— Aa, neye? Bizim evde bugün panayır mı var?

Şirin:

— Panayır yok. Para istiyorlar. Hepsinin suratları birer karış. Hele o zerzevatçı… Ak bıyıklı domuz… Bayat ıspanakları, kayış gibi baklaları gonderir. Biz onların çoğunu süprüntüye atarız. Şimdi gelmiş de para istiyor.

Fehime Hanım:

— Damat bunların bu ay hesaplarını görmemiş mi?

Şirin:

— Gormamış. Ne bu ay, ne evvelki ay, ne daha ondan evvelki… Bu herifler kaç zamandır ayrı ayrı gelip gidiyorlardı. Hanımafan-

[1391] melunane: meluna yakışır şekilde, haince

dı meraklanmasın diye ben söylemedimdi. Bugun da evlere şenlik, Allah'ım cenaze varmış gibi hepsi bir araya toplanmışlar, gelmişler.

Fehime Hanım:

— Bu uğradığımız felaket nedir! Bu yaşa erdim, minnet Rabb'ime, esnafın iki aylık hesabı bir araya geldiğini bilmem. Bu ne kepaze, dolandırıcı herifmiş! Soysuz, bizim servetimizle, karısının parasıyla fahişeler besliyor, hovardalık ediyor! Kızım, bu adamda daha duracak mısın?

Şirin:

— O Ekmekçi Yanko yok mu? O sarı çıyan geçen gunu bana "Ekmeklerim boğazınızda kalsın." dedi. "Hoşt köpek! Çenen tutulsun!" dedim. Sonra bana Urumca sövdü, ben de ona Arapça…

Fehime Hanım:

— Aman sus Şirin…

Şirin:

— Nasıl susayım afandim! Rum çocukları bizim kapının önünde oynuyorlar da birbirinin anasına babasına sövüyorlar. Onlardan öğrendim: Ah bre işkilos… Gaydoraki… Meskini, kakahoronasa… Gamuti manaso…

Fehime Hanım:

— Sus karı, bayılacağım… Baksana neler öğrenmiş. Rumcayı geçenlerde Ada'ya gelen Hintli hokkabaz gibi Arapça kırması bir edayla söylüyor.

Pencere önünde oturan Ragıbe Hanım'ın birdenbire beti benzi kireç kesilir. Kansız dudaklarında irtiaşlar[1392] uçuşur. Vücudunu ürpermeler kaplar. Fehime Hanım şaşırarak:

— Ne oluyorsun kızım?

Ragıbe Hanım, baygın bir sedayla:

— Bey geliyor.

— Hay utanmaz! Ne suratla geliyor?

[1392] irtiaş: titreme, sarsıntı

— İşte… İşte… Yokuşun altından koptu…

— Boynu kopsun inşallah!

Ragıbe Hanım, bir sarhoş gibi sendeleyerek bürosunun önüne koşar. Bir çıkın para çıkarır. Validesine uzatarak:

— Bununla hesaplarını görerek esnafı aşağıdan savınız. Rica ederim anneciğim. Hiç gürültü, serzeniş istemez. Her şeyi bana bırakınız.

Şirin pencereye yaklaşarak:

— Aa… Aa… Dandini beyim, hoppala paşam geliyor… Hapisten mi kaçtı acaba?

Ragıbe Hanım:

— Haydi Şirin sus… Evvela Dilaver'i çağırıp hesapları gördürünüz. Sonra odalarınıza çekiliniz. Esnafı uşak odasına sokunuz. Bey görmesin. Haydi… Haydi… Haydi…

Kızının bu müteesirane telaşına karşı hayretinden ağzı açık kalan Fehime Hanım, romatizma ağrıları içinde bilaitiraz[1393] inleye sayıklaya kalkar. Şirin ile beraber odadan çıkarlar.

Ragıbe Hanım, hemen aynanın önüne koşar. Derbeder başına, çarçabuk bir intizam vermek için birkaç firkete daha yerleştirir. Ensesindeki mukavves pırlantalı küçük bağa tarağı çıkarır. Saçlarını yukarı yukarı sıvayarak tekrar takar. Solgunluğu tamir için pembe pudra ponponunu seri, asabi darbelerle çehresine gezdirir. İpek havlu yumuşak yüz silgisiyle pudranın kabasını alır. Rengini tabiiye irca eder. Yüzüne kan getirmek için yanaklarını birkaç defa burar. Kendi kendini tokatlar. Omzuna bir atkı, eline bir kitap alır. Koltuğa oturur. Ayağını ayağının üstüne atar. Hep bunlar birkaç dakikanın içinde olur. Meşgul-i mütalaa, bifütur bir tavır alır.

Fakat gelen kocasının bahçedeki adım seslerini saydıkça yüreği kökünden fırlayacak gibi çırpınır. Sokak kapısı zilinin madenî ihtizazını duyunca helecanı bütün bütün artar. Gelenin taşlıktan mü-

[1393] bilaitiraz: itiraz etmeksizin

rurunu[1394] hesaplar. Merdivenin gıcırtılarını sayar. Nihayet Kenan Bey beşuş[1395], münfail bir çehreyle odaya girer.

Ragıbe Hanım, helecanını ketm[1396] için, kitabı iki çehre arasında bir siper gibi tutarak dalgın, mütalaa tavrını bozmaz. Kenan, rolünü iyi ezberlediğine mutmain[1397] bir sanatkâr vaziyetiyle serbest, şakrak, odanın ortasında durarak:

— Ragıbeciğim, bu ne dalgınlık?.. Bir mecburiyet-i müzice ile bir gecesini senden uzakta geçiren kocanı göreceğin gelmedi mi?

Ragıbe Hanım muğber bir edayla kitabı yüzünden çeker. Kaşlarını çatarak:

— Hangi müziç mecburiyetle?

— Tuhaf sual… Velev bir gececik olsun, beni senden ayıran mecburiyetlerin hepsi benim için müziçtir.

— Hangi mecburiyetlerin beyefendi? Senin bu namı verdiğin eğlencelerden başka ortada bir mecburiyet göremiyorum…

— Doğru… Türklerce manaları anlatılamayan birçok kelimeler vardır. Mecburiyet, eğlence, vazife de işte bu adattandır[1398]…

— Fakat sen bu kelimeleri delalet-i hakikiyeleriyle[1399] istimali bilen münevver Türklerdensin…

— Bir kelimenin nazari manasını doğru bilmekten bir şey çıkmaz. Çok kimseler adaletin manasını bilir fakat adil olamazlar. Cesareti anlarlar lakin cesur değillerdir.

— Fakat sen bildiğin kelimelerin manalarını nefsine tatbik kuvvetini gösterip amelî bir moralist olabilirsin.

1394 mürur: geçme, geçiş
1395 beşuş: güler yüzlü, güleç
1396 ketm: saklama, gizli tutma, göstermeme
1397 mutmain: emin
1398 adat: sayılar
1399 delalet-i hakikiye: gerçek anlamlar

— Burada ferdin, bu baptaki gayret-i zatiyesi müsmir olamıyor[1400]. Bu muhitte bu bir aheng-i umumidir ki her şahsın vazife-i ictimaiyesini hüsn-i ifa etmesi sayesinde hayat-ı milliye mihver-i lazımında dönebilir.

— Demek herkes senin gibi hareket etse Türk'ün hayatı düzelir!

— Zannederim.

Ragıbe Hanım, müstehzi bir takdirle ellerini çırparak:

— Bravoooooo…

— Eğleniyorsun!

— Belki…

— Terbiyene yaraştıramam.

— Sen her hareketin terbiyeye yaraştığını nazar-ı itinaya alaydın ben de bu endişeyle yorulabilirdim.

— Ne demek? Karanlık sözler…

— Herhâlde senin ahlak nazariyelerinden daha karanlık değil.

— Demek ben bir ahlaksızım.

— Tepeden tırnağa kadar…

— Bu büyük bir hakarettir.

— Ne yapalım ki aynı zamanda büyük bir hakikattir.

— Ragıbe!

— Efendim…

— Ben zevciyet vazife ve terbiyesinden bu kadar ayrılan bir kadını itaat yoluna getirmemin usulünü bilirim.

— Pek alaturka görüşüyorsunuz. Teehhülümüzden evvel böyle konuşmuyordun. Ben de itaat-i zevciyesini kocasından bu hususta gördüğü numune üzerine ayar etmesini bilen kadınlardanım. Zorla başını itaat boyunduruğuna sokturanlardan değilim. Hayvan muamelesi edecek bir zevce arıyor idiysen beni intihap etmemeliy-

[1400] müsmir olmak: verimli olmak, sonuca ulaştırmak, işe yaramak

din! Gösterdiğin vazifeşinaslığa mukabil benden muamele bekle… Kendini cin fikirli, beni ahmak zannetme…

— Aldığın ince terbiyeye rağmen herhâlde bir Türk kadını kalmışsın.

— Bununla iftihar ederim. Sana varacağıma keşke dünyada "felsefe" kelimesini hiç işitmemiş, şalvarlı bir Türk'e varaydım herhâlde daha bahtiyar olurdum.

— Ragıbe, bu sözlerin pek fena neticeler verebilir…

— Bu âlemde hiçbir fena şey tasavvur edemem ki senden daha fena olabilsin.

Kenan Bey bir istiğrap sükûtuyla durdu. Zevcesinin bu istihkar tavrında öyle derin bir ciddiyet, ağırlık, acılık vardı ki herhâlde bu sözlerin en ince elyafına kadar incinmiş, yaralanmış bir kalpten feveran ettiğine şüphe edilemezdi. Kenan'ın bundan evvel hanesinde isbat-ı vücud etmediği geceler çok olmuştu. Fakat hiçbirinde böyle hakarete uğramamıştı. Ragıbe Hanım bir şeyden mi şüpheleniyordu? Sebeb ü istinad-ı tahkiri neydi? Esas-ı tecavüzü ne olabilirdi? Biraz yelkenleri suya indirerek zevcesinin amak-ı ruhiyesini iskandil etmek istedi.

Hazin bir mazlumiyet vazı alarak bir koltuğa çekildi. Meyus, rencide, mütefekkir enzarıyla kâh uzun uzun önüne bakıyor kâh şüpheli şüpheli Ragıbe'yi yukarıdan aşağı süzüyordu.

Ragıbe Hanım, sabır ve teenni[1401] ve büyük bir metanetle harekete karar vermişken nasıl olup da böyle birdenbire ateşlendiğine kendi de şaştı. Zavallı kadının içinde öyle bir volkan kaynıyordu ki zayıf vücudunun bütün mesamatından[1402] fışkıran bu alevlere tabaver olamıyordu. Söylemek, mütemadiyen tahkir etmek, kocasını iki yakasından tutup silke silke bütün denaetlerini[1403] yüzüne

---

1401 teenni: ilerisini düşünerek, düşünceli hareket etme

1402 mesamat: gözenekler

1403 denaet: alçaklık

haykırmak, olanca belagat ve kuvvet-i terziliyesiyle[1404] hırpalamak istiyordu.

Bir müddet aralarında fırtına mukaddimesini andırır, asabı geren cebrî, mehip bir sükût devam etti. Nihayet Ragıbe Hanım dayanamayarak:

— Beyefendi, dün geceki mecburi eğlencenin ne olduğunu lütfen anlatır mısın?

Kenan Bey, zevcesinin asabi buhranını oyalayarak geçirebilmek ümidiyle uzunca sözler arayarak cevap verdi:

— Eğlence mi? Bu memlekette eğlence, bulutta balık aramaya benzer. Bu kelimenin yalnız adı var, mahall-i tatbiki yoktur. Koca bir memleket halkı can sıkıntısından esneye esneye ölüyor. Ne sosyete var ne mecami-i ilmiye[1405] var ne tiyatro var ne spor var…

— Niçin? İstanbul'da tiyatro yok mu? Her gün gazetelerde gördüğümüz ilanlar nedir?

— İstanbul'da bu namı vermek cesaretinde bulundukları, birikilen bazı salaş mahalleri var. Kulenin yangın sepetleri gibi al astar kaplı bir kümesin içine loca niyetine girersin, üç dört kişi birden başını yemliğe uzatan hayvanları andırır birer tehalükle[1406] görmek için uzanırsınız. Geceliği birkaç mecidiyeye tutulmuş orkestra, meşhur opera parçalarını rezil eder, bırakır. Sonra kantolar başlar. Şamandıra[1407] gibi yusyuvarlak, kıpkızıl şantözler[1408] çıkar. Bunların muganniye benzemek için boncuklu fistanları, pembe çorapları, atlas iskarpinleri, her şeyleri vardır. Yalnız sesleri yoktur. Katiyen yoktur. Nezleli sivrisinek gibi bir şeyler vızıldarlar. Hepsi de "poliglot" yani her lisandan müterennimdirler[1409]. Meşkli Hint papağanları gibi her dilden öterler. Kimse bunların sesine, sanatına, tegannisine

---

1404 kuvvet-i terziliye: rezil etme kuvveti
1405 mecami-i ilmiye: bilim meclisleri, ilmî toplantılar
1406 tehalük: büyük bir istekle atılma, can atma
1407 şamandıra: yüzer fıçı şeklinde cisim
1408 şantöz: kadın şarkıcı
1409 müterennim: şarkı söyleyen

ehemmiyet vermez. Ahali, büyük bir meftuniyetle bu çığırtkanların baldırlarına, butlarına, göğüslerine, gerdanlarına bakar. Bu uzuvlar titredikçe seyircilerin kalpleri de ahlarla oflarla beraber lerzedar olur. Tiyatro baştan başa inler, bunlar bir düzine kadar vardır. Her biri mükerrer alkışlarla laakal[1410] sekizer defa çıkar. Bir ufak darp ameliyesiyle artık hesap et. Sen, o cigara dumanından önünde siyah bulutlar yükselen mukassi locanın içinde sıkıntıdan esnersin esnersin… Döşekte pek nazla gelen hain uyku orada bastırır. Bereket versin ki arkadaşın eline bir avuç fındık yahut Şam fıstığı sıkıştırır. Sonra bunu portakal, limonata filan da takip eder. Bir de etrafına bakınırsın ki bütün çeneler çıtır çıtır faaliyette. Sen ne kadar obur olmasan o her çeyrek saatte bir kabak çekirdeğinden kayısı pestiline kadar yaş ve kuru meyvelerin envaı ile mücehhez[1411], loca kapısından içeri uzatılan işporta, ahlakını bozar. Mutlak pisboğaz olursun. Herif "Eğlencelik!" diye haykırır. Eğlence mahallinde bulunduğun hâlde uyku kaçırmak için öyle bir işportadan istimdadına şaşarsın. Canın isterse yanındaki muhallebiciden tavukgöğsü, ekmek kadayıfı getirt… Kimse ayıplamaz. Belki çoklarına çığır açmış olursun. Öyle yerde ağız tatlılanmayınca zihin kıvam temaşaya eremez. Nihayet ağır ağır perde kalkar, facia başlar. Kaç haftadır her köşebaşında, her tahta perdede, her boş duvarda mürtesem[1412], mülevven çiçekler içinde, iri hurufla ilanlarda azametli namını okuduğun, tarihî muhteşem facia, temsile yeltenilen zamanın kavuklarıyla, cübbeleriyle, pabuçlarıyla önünde açılır. Mümessillerin birkaç nöbet kelamdan sonra ağır serpuşları[1413], geniş libasları[1414] altında hasmına müheyya-yı hücum birer Hint horozu gibi kabararak en sahnegir[1415] sada-yı sadrileriyle bağırdıklarını duyunca biraz ödün kopar, bir iki yudum portakal şerbetiyle teskin-i halecan edersin.

1410 laakal: en az, asgari
1411 mücehhez: donatılmış
1412 mürtesem: resmedilmiş
1413 serpuş: başlık
1414 libas: elbise, kıyafet
1415 sahnegir: sahneyi kaplayan, zapt eden

Bu sefer zavallı geçmiş zamanlarımızın münevver karikatür alayı, önünde resmigeçit yapar. Zulüm, katl, hıyanet, mertlik, her şey var. Yalnız ruha tesiri yok. Esneye esneye çenen çatlar. Gözlerin sulanır. Tatlı tatlı için geçer. Şam fıstığının lezzet-i münebbihesi[1416] artık seni uyandıramaz. Facianın namı büyük, himayeti büyük ve muazzez bir menfaate verilmekte olduğundan ağzından kaçıracağın tek kelime-i tenkidiye ile izzetinefs-i millîye dokunmuş olursun.

Sende biraz hiss ü zevk-i sanat varsa gevezelik etmemek için boyuna uyumalısın. Nihayet son perdenin son cinayet üzerine indiğini uyandırarak sana tebşir ederler. Oh… Geniş bir halas nefesi alarak gitmek için bastonunu ararken gırıl gırıl perde yine açılır. Ne o? Altı konferans var… Bu altı konferans, bizde bu nam altında dinlettirilen sözlerin ne oldukları hakkında uzunca tecrübeleri sebk etmiş[1417] olanların kulaklarında altı top tarrakası tesirini peyda eder. Sahnenin ortasına halı yayılmış, sandalye, masa konmuş, sürahi, bardak hepsi hazır. Siyah redingotlu[1418], beyaz eldivenli, mütevazı, biraz süklüm püklüm hatip çıkar… O daha ağız açmadan el şakırtıları boşanır. Bir temenna, bir reverans… Yine şakırtı… Ekseriya antipatik, acemi, cılız bir ses, o gürültüler arasında kâh sönüp kâh işitilerek Türklükten, Türk tarihinden bahsedeceğini söyler. Birinci Türk Devleti'nin banisi[1419] olan Oğuz Han'dan başlar. Hayli tafsilattan sonra Oğuz bin Karahan'ı öldürür. Altı oğlu Gün Han, Ay Han, Yıldız Han, Gök Han, Dağ Han, Deniz Han meydana çıkar. Bahis çatallaşır. Bunlar da rahmet-i ilahiye erinceye kadar sen de locada ölürsün. Seri ve çevik ikinci konferansçı söz sahasına gelir. Bu asabi, cingöz ve cırlak. Çeşni değiştirdiği için ahali sevinir. İkinci, fenn-i iktisaddan bahseder. Üçüncüsü, dördüncüsü esnemelerle karşılanır. Son ikisi vaktin adem-i müsaadesine mebni ekseriya hazf edilir[1420].

1416 lezzet-i münebbihe: uyarıcı lezzet
1417 sebk etmek: geçirmek
1418 redingot: arkası yırtmaçlı, etekleri uzun, çift sıra düğmeli, resmî erkek ceketi
1419 bani: kurucu
1420 hazf edilmek: kaldırılmak, iptal edilmek

Konferans dinlemesi, facia temaşasından daha yorgunlukludur. Öyleleri vardır ki mevzua hürmeten alkışlamaya, bazı kelimelerin kutsiyeti önünde hararetlenip cezbelenerek çırpınmaya mecbursun. En çok tepinen en hamiyetli addolunur. Sahnedeki natıkaperdaz[1421], icrası zaruri bütün bu şabaşı kendi üzerine alınır. Her şeyden ziyade sen bitmiş olduğun hâlde temaşa hitam bulur. Çatır çutur fıstık kabuklarını çiğneyerek tiyatrodan çıkarsın. Çayhanelerin birinde mola verilir. Çünkü herkes artistlerden ziyade yorgundur. Sahne tesiratını orada ihtiyar, genç ağızlardan dinle… Kendini sanat-ı tenkidde mümtaz bilen şübbandan[1422] ellerinde kurşun kalemi, kâğıt tutabilenler birer Sarsey[1423] kesilirler. Sonra geceyi geçirmek için ihvandan birinin hanesine gidersin. Orada da rahat yoktur. Birkaçı toplanırlar, yeni üslupta teferrüt eden gençlere dair münakaşa açılır. Türkçeye en az benzeyen lisan mucidi alkışlanır.

Zevcesinin fikrini, başlayan mücadelenin müellim zemininden ayırarak böyle ucu gelmez vadilere sevk etmek için Kenan coşup taşarken Ragıbe Hanım, zihninden hücum planını hazırlamakla meşgul olur. Nihayet der ki:

— Müthiş, mübalağacı bir kritiksin. Bu tenkitlerinden en zayıflarını nefsine tatbikle amil olmak insafını göstersen tekemmül edersin. Şimdi İstanbul'da hiçbir eğlence yeri yok mu?

— Yok… Hepsi işte bu anlattıklarım gibi.

Ragıbe Hanım, gözlerini süze süze müstehzi, acı, keskin bir gamze ve ağır bir telaffuzla:

— Mesela Aksaray'da Uncu Ahmet'in umumhanesinde Vuslat Hanım'la basılmak, senin gibi beyler için büyük bir eğlence değil midir?

1421 natıkaperdaz: güzel ve doğru söz söyleyen

1422 şübban: gençler, delikanlılar

1423 Paris'te vefat etmiş meşhur bir tiyatro münekkididir. [Hüseyin Rahmi'nin notu]

Kenan Bey, bu nagehani hitap karşısında bir dal üzerinde serbest, münşerih, alabildiğine öterken birdenbire dane-i sayyada[1424] uğrayan bir kuş gibi şaşalar, afallar, bir külçe kesilir. Fakat çabuk kendini toplamaya uğraşarak:

— Anlayamadım…

— Aksaray, Uncu Ahmet, umumhane, Vuslat Hanım ve basılmak… Bu kelimelerin içinde hangisi kulağına yabancı geliyor ki anlayamıyorsun?

— Evet… Manalı, menus kelimelerden müteşekkil fakat anlaşılmaz bir bilmece…

— Benimle ahmak bir mahalle çocuğu ferasetsizliği oyunu oynama! Memleketimizdeki bütün eğlenceleri insafsızca tenkit ve inkâr ettiğin için işte sana bir zevce haysiyet-i ailesini, vazifesini, namusunu, sadakatini, bütün insanlığını unutturabilecek kadar tatlı bir eğlencenin vücudundan bahsediyorum.

— Böyle bir eğlence mevcut olabilse de bundan bana ne?

— Bu çirkin isimlerin içine onlardan daha çirkin bir tanesini ilave etmeyi unuttum. Affedersin. Dün gece Kenan Bey, Uncu Ahmet'in umumhanesinde Vuslat Hanım'la basılmış. Gabavet-i caliyeni[1425] silmek için haydi böyle söyleyelim…

— Aman ya Rabbi, bu nasıl yalan? Ne denice iftira!..

— İftira mı? "İnkâr, yiğidin kalesidir." derler fakat emin ol ki bu yiğitlik değil, şenaatin[1426] en pest[1427] menzilesidir… Mert bir erkek, vazife ve haysiyetşinas bir koca, böyle bir günah işleyeceği zaman vahamet-i fi'lini vicdanıyla muvazene ederek işler ve sonra karısı tarafından böyle elim bir mevki-i isticvaba çekildiği vakit bedahete karşı yalan, inkâr zilletini irtikâp etmez. Bundan sonraki devam veya inkıta-ı zevciyetimiz bu mühim ukdenin tarafeynce[1428]

1424 dane-i sayyad: avcı mermisi
1425 gabavet-i caliye: sahte bönlük, anlamazlıktan gelme
1426 şenaat: kötülük, fenalık
1427 pest: alçak, aşağı
1428 tarafeyn: taraflar, her iki taraf

mucib-i kanaat olacak surette halline vabestedir[1429]. Haydi bakalım, cesaret… İtiraf et…

— Neyi itiraf edeyim hanım? Seni aldatmışlar, alçakça kandırmışlar… Bir deninin[1430] tezviratına kapılıp da benim hakikatten başka bir şey olmayan sözlerimi niçin inkâr telakki ediyorsun? Yanıldığın sabit olduğu zaman nadim olmaz mısın?

Ragıbe Hanım, elindeki kitabı şiddetle odanın ortasına fırlatır. Büronun gözüne koşar. Oradan aldığı kırmızı telgrafnameyi Kenan'a uzatarak:

— Al, oku! Ben kimseyi vesikasız itham etmem…

Kenan Bey, telgrafnameyi süzer. Çehresi, elindeki kâğıttan daha kırmızı kesilir. Fakat zihninden, inkâr yollarının büsbütün nevmit kalacak bir katiyetle henüz kapanmadığına hükmederek:

— Bu telgrafnameyi gösterdiğine teşekkür ederim. Bu, ithamdan ziyade masumiyetimi ispata yarayacak bir vesikadır.

— Nasıl?

— Bunun altındaki imza sahibi Yağlıkçı Hasan Efendi, benim sulh kabul etmez bir adüvv-i ekberimdir[1431]. Benim dün gece İstanbul'da kaldığımı biliyor. Kulağıma çalındığına göre dün gece filhakika Aksaray taraflarında böyle bir baskın gürültüsü olmuş. Basılanların içinde Kenan isimli bir delikanlı varsa benim hüviyetimi ona karıştırarak bu suretle benden intikam almak istiyor. Bu iş tahkiki, sübutu müşkül bir keyfiyet değil ki ne telaş ediyorsun? Çabuk anlaşılır…

— Kenan, kal'a-i inkârdan çık… Bari bu kadarcık olsun insanlık göster ki nefretim tezauf etmesin[1432]…

1429 vabeste: bağlı
1430 deni: alçak
1431 adüvv-i ekber: en büyük düşman
1432 tezauf etmek: katlanmak, iki misli olmak

— Tuhaf teklif… Demek seni memnun etmek için müşahebet-i namdan[1433] başka bir münasebetim olmayan bir zamparanın günahını yükleneyim, öyle mi?

Zevcinin bu sebat ve metanet-i inkârına karşı Ragıbe Hanım ufak bir hile tarikine sapıtarak:

— Bence her şey mütehakkık ve sabittir. Nafile yorulma… Bu muavveç[1434] yollardan çık… İnsanca, mertçe görüşerek neticeyi bir an evvel ele alalım. Ben tahkik-i madde ettirmek için bugün sabahleyin Dilaver'i zabıtaya gönderdim. Gazete muhbirleri[1435] vukuat-ı yevmiyeyi istinsah ederken o da görmüş, bir ufak suret çıkartmış. Sen orada "Kâşif Efendi damadı Mehmet Kenan Bey" namıyla mukayyetsin.

Kenan Bey, ani bir cevap bulamaz. Düşünmeye başlar. Kocasının bu ilk alamet-i hezimeti üzerine Ragıbe Hanım, ithamatında şiddetle devam ederek:

— Sen kendini her ne kadar büyük bir mütefekkir, değerli bir kafa addedersen et, henüz bir hüviyet-i medeniyen yok. Ya pederinin yahut kayınpederinin ismiyle tanılabiliyorsun. Ölmüş babamın lekesiz, muhterem namını şehrin hangi müteaffin[1436], çirkab[1437] kârizlerine[1438] sürüklediğini görüyor musun? Aman ya Rabbi… Yarın payitahtın bütün cerideleri bu rezaletten bütün namusşiken[1439] sarahatiyle[1440] bahsedecekler. Enzar-ı âlemde bednam olacağız[1441]. Bey, bu eğlence bu kadar rezalete değer miydi? O menhus karının seni saran aşkı neden çarçabuk sana böyle insanlığı, kudsiyet-i nam u

---

1433 müşahebet-i nam: isim benzerliği
1434 muavveç: dolambaçlı
1435 muhbir: muhabir, haberci
1436 müteaffin: kokuşmuş
1437 çirkâb: çirkef
1438 kâriz: lağım
1439 namusşiken: namus kıran, ezen
1440 sarahat: açıklık
1441 bednam: adı kötüye çıkmak, kötü şöhret almak

aileni, her şeyi, her şeyini unutturmuş? Seni bir amâ-yı hissiyat[1442] içine düşürmüş. Ya o ya ben… Hemen şimdi, anlıyor musun?

Kenan, bir tereddüt buhranı içinde kalarak Türkçeyi yeni öğreniyormuş gibi bati bir telaffuzla:

— Ragıbe, sen alelade bir kadın değilsin. İrfanın, ilmin, terbiyen böyle bir günde ikimizin de imdadına yetişecek birer müessir kuvvetini göstermelidir. Sen ise bütün müktesebatından[1443] tecerrütle[1444] cahil bir kadın, kalbinin haksız, muhakemesiz feveranlarına tabi adi bir kadın, yalnız kadınlık hilkatine münkat bir farfara, bir acul[1445], bir düşüncesiz gibi hareket ediyorsun… Mesele büsbütün senin anladığın şekilde değildir…

— İnkâr istemem. Tevil[1446] istemem. İğfal istemem. Bu karanlık yollardan dön… Karşımda mert bir erkeğe yaraşır metanetle, cesaretle, ciddiyetle, doğrulukla söz söyle… Ben adi, cahil, vicdansız bir kadın gibi hareket etmiyorum. Eğer öyle olsaydım bir saatten beridir inkâr martavallarını dinlemeyerek seni çoktan kovardım. Talaktan müteneffirim. Bunu nefsim için büyük bir ar sayarım. (ağlayarak) Fakat ikiye ayırmak istediğin kalbini bir fahişeyle paylaşamam… Bu mümkün olamaz beyefendi! O, tamamıyla ya benim olur ya onun… İşte bunun için ikimizden birini intihapta seni serbest bıraktım. Beni intihap ettiğin takdirde bu havailiklerini, bu vefasızlıklarını, affedersin bu ahlaksızlıklarını, badema göstereceğin sıdk-ı muhabbetle ödemeni de şart koyuyorum. Lazıme-i insaniyet ü zevciyetinden[1447] bu derece ayrılmış bir adam, artık salah kabul eder mi? Bu meşkûk… İşte ben namus belası olarak bu tehlikeye bir daha giriyorum. Vereceğin kararla hissiyatını iyi muvazene et. Sonradan döneklik istemem. Ne olacaksa bugün olsun bitsin. Kaç

1442 amâ-yı hissiyat: his körlüğü

1443 müktesebat: edinilmiş bilgi ve birikimler, kazanımlar

1444 tecerrütle: sıyrılarak, uzaklaşarak

1445 acul: çok aceleci, sabırsız

1446 tevil: başka anlam verme, başka türlü yorumlama

1447 lazıme-i insaniyet ü zevciyet: insan olmanın ve eş olmanın getirdiği sorumluluklar

zamandır bu felaketi kadınlığım bana ihsas ediyor, aylardan beri yüreğim sükût içinde derin derin kanıyor, sızlıyordu. Korktuğum felaket, tahminimden pek fazla bir dehşetle bugün meydana çıktı. Kimseye bir şey sezdirmemek için mühlik zehrini gizli gizli, yudum yudum içtiğim bu derdi, bu rezaleti bugün benim kadar bütün âlem de öğrendi. Artık sen aldatmak, ben aldanmak yorgunluğundan, zilletinden kurtulalım. İnsanlığımıza rücu edelim. Aşkını, hevesatını yenemiyorsan ben aradan çıkayım. Serbest kalırsın. Vicdan mesuliyetlerinden hafiflersin. İnsafına, insanlığına müracaat ediyorum. Bunlardan büsbütün tecerrüt eylemediğini bana ispat et…

Zevcesinin bütün bu isyanları, tuğyanları[1448] altında pek ateşli bir muhabbet gizli olduğunu, hep bu müellim, muhakkir serzenişlerin o saikle[1449] edildiğini, hep bu har[1450] gözyaşlarının o tesirle döküldüğünü, hasılı kendinin pek şiddetle sevildiğini Kenan Bey görüyor, biliyordu. Her ne suretle olursa olsun zevcesini kandırabileceğini, yola getireceğini aklı kesti. Hemen atıldı. Ragıbe'nin beline sarılmak istedi. Fakat bedbaht kadın reddetmeye uğraşarak:

— Çekil… İstemem…

— Ragıbeciğim, hakikati sana tekmil vuzuhuyla anlatayım…

— "İstemem" diyorum!

— Ama bak nasıl oldu…

— Uncu Ahmet'in evinde Vuslat'la basılmadın mı? Bu kâfi…

— Bu isimde bir karı tanıyorsam kahrolayım!..

— Kahrolunuz! Sen de o da…

— Konferanstan çıktım. Arkadaştan birinin evi diye dubaraylа[1451] beni o menhus haneye attılar. Ben tamamıyla bir seyirci olarak bulundum. Sonra başımıza o felaket geldi. Bu hususta herkes beni itham etse sen müdafaa eylemelisin. Suret-i zahireye nazaran bütün

---

[1448] tuğyan: taşma, coşma
[1449] saik: sebep
[1450] har: hararetli, yakıcı
[1451] dubara: aldatmaca

bu isnadat ve infialatında haklısın. Fakat senin tasavvur ettiğin gibi canavar bir koca değilim. Bunu herkesten evvel kalbin tasdik eder. İstikbal, masumiyetimi ispat edecektir. Şimdi ne söylesem beyhude olduğunu anlıyorum.

— Nedamet ettin mi[1452] onu söyle…

— Yapmadığım bir şeye neden nedamet edeyim? Senin nafile üzüldüğünü görerek dilhun oluyorum.

— Kenan, o isimde bir karı tanımıyor musun?

— Vicdanımın musaddıkı tekmil mukaddesat üzerine yemin ederim ki hayır.

— Kabul ediyorum. Bir şartla barışırım.

— Nedir? Emret…

— Bir hafta burada benimle kalacak, evden dışarı çıkmayacaksın. Tahkikat yaptıracağım. Postaya mektup da vermeyeceksin.

Kenan'da hoşafın yağı kesilir fakat renk vermemeye uğraşarak:

— Seninle bir hafta değil bir ay, bir sene kalmak benim için bahtiyarlıktır. Fakat kalem, vazifem…

— Kaç aydan beridir kalem jurnalinde[1453] imzan olmadığını da biliyorum. Bir hafta da benim için devamsızlık ediver.

Kenan için o esnada bir hafta karısıyla eve kapanmak pek müziç ve tehlikeliydi. Fakat diğer suretle harekete imkân olmadığını anladı. Naçar bu teklifi kabul etti.

Ragıbe Hanım şalvarlı, cahil bir Türk'e varmadığına nasıl beyan-ı nedamet etmişse Kenan da şimdi dünyadan bihaber, bırakılan yerde otlar, echel bir kadınla evlenmediğine ondan ziyade müteessifti. Mademki kadın izdivacın ilk ateşleri geçtikten sonra unutulmaya, evde bırakılmaya, aldatılmaya mahkûm bir zavallıdır, o hâlde bir erkek için bunlardan en suhuletle kabil-i iğfal olanlarını intihap etmek kârlı olmaz mı? Kenan, kable't-teehhül[1454] bu daki-

[1452] nedamet etmek: pişman olmak
[1453] jurnal: dairelerde memurların imzaladığı yoklama ve gelip gitme listesi
[1454] kable't-teehhül: evlenmeden önce

kayı düşünemediğine şimdi kederleniyordu. Böyle zabıta ve kalem jurnallerine varıncaya kadar her şeyi tetkik etmeyi bilen bir Ragıbe'yi aldatmak, bu ne mühim, ne ince, ne yorgunluklu bir vukuf-ı iğfale mütevakkıftı… Zengin fakat gayet ahmak bir kadın olmak… İşte saadet-i izdivac buydu. Kenan yanılmıştı. Çok yanılmıştı. Şimdi kendisinden nasihat-i izdivac talebinde bulunanlar olsa bu acı tecrübesini söyleyecekti.

Zevcesinden feveran eden bu bürkân-ı gayzın[1455], Kenan şimdi kendi elleriyle müstacilen, muvakkaten küllendirilmiş bir ateş olduğunu, bir gün bunun şiddetle yine lavlar püsküreceğini biliyordu. Ragıbe'nin bu sükûtu, bu kanaati, bu kabulü pek cali olmak da muhtemeldi. Çünkü karısının ketm-i hissiyatındaki mahareti, kocasının fenn-i iğfaldeki mümaresesinden[1456] aşağı değildi. İkisi de zekiydi. Karı koca, birbirinin muzmerlerini[1457] hemen biliyorlar fakat aldanmış görünmek ihtiyacından çıkamıyorlardı.

Zevcesini boşamak, Kenan'ın hiç işine gelmiyordu. Çünkü cepleri paradan tehi kalacak, o zaman Vuslat'ı da elden kaçıracaktı. Fakat Ragıbe, tahkikatını ne suretle icra edecekti? Ne suretle ederse etsin Kadıköyü'nün bir köşesinde tebdil-i nam ile tuttuğu hanenin bir hafta zarfında keşfedilebilmesine pek ihtimal veremiyordu.

Bu hane sırrı meydana çıktığı vakit ne olacaktı? Ragıbe'nin pek ateşli ve hemen lazeval[1458] fakat ezhar-ı naz u ihtiyat altında gizli tutmaya uğraştığı aşkını Kenan biliyordu. Bu muhabbeti hüsn-i suretle olmazsa cebren, kahren idare etmek tarikiyle bu hıyanetine, bu sefahatine bir çare-i idame bulacağına kani idi.

O anda kendisine pek acı gelen şey, bu geçireceği bir haftalık mahpusiyetti. Vuslat'ın yeni dostu Didar Bey, bu isim, kızgın bir burgu gibi beynini oyuyordu. Bu bir haftalık gaybubeti esnasında

---

1455 bürkân-ı gayz: öfke volkanı
1456 mümarese: ustalık, maharet, hüner
1457 muzmer: gizli saklı, dışa vurulmamış şey
1458 lazeval: sonu gelmez

Kadıköyü'ndeki hanede kendi için pek muzır neticeler verecek dalavereler dönebilirdi.

O gece ateşfeşan[1459] bir koca rolünü maharetle oynamak için karısına sarıldı. Ragıbe, sahteliğini hissettiği bu savletlere, buselere, tazyiklere teslim-i vücud eyledi. Yattılar.

V
İKİ CAMİ ARASINDA BEYNAMAZ

Kenan Bey, Kadıköyü'nde ev tutmadı, Uncu Ahmet'e gafilane bir şube açtı. Hane, tenha bir sokakta intihap olunmuştu. Ebniyenin[1460] bahçe içindeki vaziyeti, iki sokağa kapısı Vuslat'ın alışverişine pek müsait geldi. Kenan Bey'in hanede bulunacağı zamanlarda bile karı, her delikten harice bir kuş uçurabilirdi.

Kenan Bey, hanenin altı aylık icarını tediye ettikten sonra tefriş[1461] için Cabir Efendi dostuna bir avuç para vermişti. Cabir, yorgancı, koltukçu dükkânlarında tozlanmış, bayatlamış, kibar düşkünü eşyadan ev düzdü. Hep bunları sildirdi, süpürttü, cilalattı, kaplattı. Vuslat Hanım'a yatak odası, tuvalet odası, bir salon, sofra ve mutfak takımı, hepsi tertip olundu. Aldığı paranın nısfını cebine indirdikten sonra hesap defterinde Kenan Bey'i bir o kadar da borçlu çıkardı.

Kenan'ın nam u hesabına açılan bu "Otel Garni", derhâl parasız müşterilerle doldu. Afet'i, Nüzhet'i, Top Salata'sı, Kartopu'su hep üşüştüler. Didar Bey, hanegi[1462] bir kedi gibi yanaştı. Vuslat bunu seviyor, okşuyor, başköşeye oturtuyor, yemeklerin en iyileriyle besliyordu. Kenan için yapılan geceliklerin, somyalı[1463] karyolanın provasını Didar Bey yaptı.

Vuslat'ın bu belalısı boylu poslu, iri kemikli, çatık kaşlı, tatlı esmer bir hovardaydı. Hürmetli bir burna malik olan bu delikanlıya

---

1459 ateşfeşan: ateş saçan
1460 ebniye: binalar
1461 tefriş: eşya döşeme
1462 hanegi: ev halkından olan, evcil
1463 somya: yaylı yatak altlığı

karılar bayılırlardı. Umumhanelerdeki itibarı pek yüksekti. Kendi bir para vermez, üste alırdı. Tiryaki afyona, ayyaş içkiye, kumarbaz oyuna nasıl düşkünse Vuslat da buna öyle müptelaydı. Üç gece görmese ağlardı, onun için ölürdü.

Didar'ın sanatı yoktu. Kumarla, karıyla yaşardı. Galata'daki en süfli[1464] kumar mahallelerinin piriydi. Karılardan aldığını oralarda oyuna verirdi. Bunun dar Beyoğlu siyah fesi, kapamacı malı ceketi, Trablus kuşağı, ökçesi basık iskarpinleriyle bir kahvehaneden, gazinodan içeri girdiğini görünce Didar'ı iyi tanıyanlar "Acaba yerinde duruyor mu?" diye para çantalarını yoklarlardı.

Vuslat'a karşı olan hissiyat-ı âşıkanesi tamamıyla makûstu. Bu, onu irat, bir sütlü inek olmaktan başka türlü telakki etmezdi. Karı kazanır, Didar yerdi. Onun en büyük emeli Vuslat'a parası çok, aklı az bir dost tutturmaktı. Böyle bir av yakaladıkları zaman tüyleri iyice yolunmadan salıvermemesi için maşukasına tutkunculuk dersleri verirdi. Karının gözünde bu dünyada Didar'dan başka erkek olmadığından paralı sevdakârlarına karşı ekseri gevşek davrandıkça bu belalısının tehdidadına uğrardı.

Lüzum görüldükçe Didar şıkça giyinir, hariçten bir üftadeymiş gibi bir rakib-i mütehevvir cakasıyla meydana çıkar, Vuslat'ın âşıklarına hız verirdi. Uncu Ahmet'in hanesinde Kenan'a da bu nağmeyi yapmışlardı.

Bu umumhane tufeylîsi, nasihat-i sanat olarak Vuslat'a sıkı sıkıya şöyle demişti:

— Vakitler kesat, bu Kenan'ı sıkı tut. Hırpala fakat kaçırma. Şu zamanda bundan avalı bulunmaz. Okumuşların ahmakına bayılırım. Akıllarına, nefislerine gayet itimatları vardır. Aldanırlar, "aldatıyoruz" zannederler. İyice posasını çıkaralım. Sızdırılacak suyu, özü kalmayınca ben onu iki tekmeyle kapı dışarı atmanın yolunu bilirim.

Cabir'in de kırk beşlik bir dostu vardı: Benli Faika… On beş senedir bir arada övür[1465] olmuşlardı. Tamamıyla karı koca gibiydi-

[1464] süfli: adi, bayağı

[1465] övür: öğür, eş

ler. Yalnız nikâhları yoktu. Benli Faika gençliğinde çok canlar yakmış, hanümanlar[1466] söndürmüş dilsuz bir afetti. İnhitat-ı hüsnünden[1467] sonra bir medar-ı taayyüş[1468] bulmak için dört elle Cabir'e sarılmıştı. Birbirinin kazalısı belalısıydılar. Vaktiyle çok sevişmişlerdi. Gitgide bu muhabbet hemen nakabil-i kesr bir melufiyet[1469], bir itiyad-ı hayat şeklini almıştı. Karı, ciddi bir zevce-i sadıka gibi dostunun sağlığına, hastalığına bakar, söküğünü diker, çamaşırını yıkar, hâlâ herifi gözü gibi severek genç karılardan kıskanırdı. Yaşadıkları koltuklarda, umumhanelerde kilercilik, sofracılık eder, eski usul rakkase nükteleriyle aşina olduğundan meclis pek kızıştığı akşamlar ortaya çıkar, oynardı. O göbek atarken Cabir haykırırdı:

— Malımı mezada çıkardım[1470]. Yok mu pey süren[1471]? Bir para fazla diyene bırakacağım. Canına tükürdüğümün imansız kart karı… On beş senedir kalb-i ahkaranemde lengerendaz-ı ikamet[1472] oldu. Hâlâ benim için çıra gibi yanar. Hele şu katmerli gerdana, azman Göksu destisi letafetindeki göğsüne bakınız… Beline sarılmaya kulacım yetişmiyor. Tohumluk su kabağına döndü…

Benli Faika, âşığının enzar-ı meftuniyetini genç kadınların tehlike-i hüsnlerinde gümrahiye kaptırtmamak[1473] için tuvaletine gayet imtina eder; hamam analarından bir fincan ölçüsünü altmış paraya aldığı o cıvalı sulu düzgüne bulanır; tülbendi kırmızda[1474] kaynatarak kendi imal ettiği allıkla yanaklarına, dudaklarına lalî[1475] bir ıstampa geçer[1476]; kaşlarını, kirpiklerini boyar; yüzünün sağ ta-

1466 hanüman: ev bark, yuva
1467 inhitat-ı hüsn: güzelliğin çökmesi
1468 medar-ı taayyüş: yaşama sebebi
1469 melufiyet: alışık olma durumu, alışıklık
1470 mezada çıkarmak: açık artırma yoluyla satışa çıkarmak
1471 pey sürmek: artırma ile satılan bir şey için önce bir miktar para vermek veya önermek
1472 lengerendaz-ı ikamet: uzun süreli oturan
1473 gümrahiye kaptırtmamak: yolunu şaşırmasına engel olmak
1474 kırmız: kırmız böceğinden çıkan parlak kırmızı renkte boya, çiçek boyası
1475 lalî: parlak kırmızı renk
1476 ıstampa geçmek: damgalamak

rafında şefeteynin[1477] ucuna yakın, şimdi solmuş o meşhur benini rastıkla karartır, büyütür; tezyid-i cazibe için bunun etrafına birkaç da küçük peyk ilave eder; boyayla at kılı gibi sertleşmiş saçlarının üzerine, şakağa doğru ya bir çiçek yahut kırmızı kurdeladan bir fiyonga takardı.

Cabir, sevgilisini bu hâlde gördükçe bazen sözünü sakınmayarak:

— Faika, bu tuvaletinle Kömürcü Sokağı'nda bir haneye ne güzel bir müdire olabilirsin… der.

Karı hiddetle hindi gibi kabararak:

— Sus yezit, kart herif! Şimdi ağzını yırtarım! Benim daha müdirelik zamanım mı? Sokağa çıktığım vakit senin gibi kaç tane dişsiz çomarlar arkamdan uluyorlar ama üstüne hıyanet etmek istemiyorum. Yoksa şimdiki zirzop genç kadınlar, erkeği zevkyab etmesini[1478] ne bilecekler?.. Piyasayı çoluk çocuk kapladı… Bir ben, bir Cihanyandı Huriye… İkimizden başka var mı? Sanatın esrarı bizde kaldı… Ötekiler hep çekildiler. Daha bize tövbekârlık nasip olmadı. Vaktiyle âlemi yaktım… Çok ah aldım… Ahirette ben de yanacağım. Cezama razıyım. (eliyle yüzündeki hâl-i siyahı[1479] göstererek) Bu benimin şühedası mezarlıkları doldurdu.

— O ben değil. Eski siyah hayatından yüzünde kalmış kara bir leke.

— Hoşt köpek!..

Bazen böyle cilveleşirlerdi. Karının tuvaletteki bu itinalarına rağmen Cabir fırsat buldukça genç hüsünlerden otlar fakat hıyanetini dildadesine çaktırmamaya uğraşırdı. Çünkü Faika anlarsa kıyametler kopacağını biliyordu.

Cabir, kendiyle Faika için bu yeni hanede bir oda ayırdı. Oldukça tefriş etti[1480]. Kenan Bey'in geceyi bu evde geçireceği ak-

---

1477 şefeteyn: alt ve üst dudak

1478 zevkyab etmek: zevk vermek, keyiflendirmek

1479 hâl-i siyah: siyah ben

1480 tefriş etmek: dayayıp döşemek

şamlar, Didar'ın saklanması için çatı arasında ona mahsus bir yer yaptılar. Bu canavara bir in hazırladılar. Oraya büzülüp yatacaktı.

Her hazırlık, her dubara yolunda gidiyordu. Fakat gayrimemul bir hadise, hesaplarını şaşırttı, biraz neşelerini bozdu.

Kenan, ketm-i hüviyet[1481] için bu haneyi "Mesut Bey" nam-ı müstearına isticar etmişti. Üç gün oldu, dört gün oldu, beş gün oldu, Mesut Bey görünmedi. Delikanlının ateşzede kalbi, nagehani bir rüzgâr-ı serd ile söndürülmüş müydü? Kadıköyü'nde kasaba, bakkala, bütün esnafa Mesut Bey namına krediler açılmıştı. Beyefendi birkaç hafta daha gelmezse bu dolab-ı itibar nasıl döndürülecek, nam-ı hususiyete açılan bu umumi hane nasıl işletilecekti? Bu, bir tedbir-i acil ittihazını icap ettiren gayet mühim bir meseleydi.

Vuslat, Didar, Cabir, Benli Faika bir odaya toplanarak meşveret[1482] akdettiler. Bu baziçede[1483] kendini en ziyade zararlı gören Didar Bey, Vuslat'ın ensesine bir yumruk aşkederek:

— Bu karı işi idare edemedi… Avı kaçırdı!

Vuslat, darbe yerini eliyle ovuşturarak ağrıyı geçirmek için boynunu sağa sola kıvıra kıvıra:

— Ne bileyim ben? Benden başka dünya gözünde yoktu… Ölüyor bayılıyordu…

Faika:

— Kızım, bu aşk meydanının biz eski pehlivanlarıyız. "Fahişenin dokuz donu olurmuş, birini kendi giyer, sekizini ele giydirirmiş." derler. Ben dokuzunu da ele giydirdim… Orospunun mumu yatsıya kadar yanarmış. Bak benim yaktığım şeme[1484]… (Cabir'i göstererek) Senelerden beri hâlâ tütüyor… Bu yere batası erkek cinsini idare zordur… Bu güreşte pek ince oyunlar ister… Daima çelmeli, çelinmemelisin. Benden nasihat almaya tenezzül etmezsin ki sana bu sanattaki uzun senelerimin tecrübelerini söyleyeyim…

1481 ketm-i hüviyet: kimliği gizleme
1482 meşveret: toplantı
1483 baziçe: oyun
1484 şem: mum

Bazı erkeklerin muhabbetleri talaş alevine benzer. Tutuşturduğun kalp, çalı çırpı mı yoksa kor dökecek mayalı bir kütük müdür bunu bir kadın bilmeli…

Vuslat:

— Hiç yüz vermedim. Daima üzdüm, hakaretle muamele ettim…

Faika:

— Olmaz. Bir erkeğin gönlünde ne kadar ateş mayası varsa hepsini birden yakıp bitirmemeli. Bunu yoluyla idare etmelidir. Bir eski meşhur alüfte vardı, "Okkagülü" derlerdi. Zengin kocalı bir hanımefendi idi. Hem kendi zevcini hem âlemin erkeklerini idare ederdi. Şuara ile düşe kalka şaire olmuştu. Divanlar düzdü… Ne haltlar yemedi! Söylediği iki mısraı ezberledimdi. Hâlâ aklımdan çıkmaz:

Sun câm-ı aşkı, katre katre mest olup kalsun

Uyanmasun zinhâr, lücce-i iğfâle dalsun

Üzmek, hakaret etmek bu fennin bir bab-ı mahsusudur. Ama şikârını elden kaçırmak istemiyorsan bu gayet tehlikeli bir oyundur. Bu oyunu âşığına biraz da senin onu sevdiğin zannını vererek yapmalıdır. Bazı muhabbetler kördür. Sen ona ne kadar artık "Seni sevmiyorum" dersen bu sözle daima beynini yumruklasan o, bunu bir infial eseri zannederek senin kendisini bütün bütün sevmediğine bir türlü kani olamaz. Böylesi, bir müddet hakaretle idare olunabilir. Fakat her tabiat bir değildir. Bu acı sulfatoyu[1485] hastanın nabzına göre vermelidir. Aşk yeisinin bir derecesi vardır ki her şeyi yakıp yıkıp âşığını bir kere oraya düşürürsen artık hiç muhabbet ümidi kalmadığını gösterirsen o zaman elden kaçırırsın. Firarlar, intiharlar işte bu noktada kopar.

Didar Bey:

[1485] sulfato: sulfata, kinin sülfatı, kinin tuzu

— Bu karı ne dehşetli esrar kumkuması imiş be! Bir fahişe mektebi açsak Faika orada başmuallimelik edebilecek… Bu kadar senedir tevekkeli[1486] zavallı Cabir'i elinde kıskıvrak tutmamış…

Cabir:

— Allah belasını versin! Eski oturaktır. Bunun bildiğini Kenan'ın Avrupalı hocası Mösyö Kaka bile bilmez. Kaç senedir canıma Yasin okudu… Hâlâ ayrılamıyorum…

Faika:

— Aman ihtiyar fino, senin derdini de benden başka hangi karı çeker? Durunuz, daha lakırdımı bitirmedim. Evli zamparanın idaresi daha güçtür. Onlar karılarını melek, bizi şeytan sayarlar. Burası çirkâb evi, asıl yurtları ismethanedir[1487]. Burada kirlenirler, orada temizlenirler. Aile hürmetini daima bu kirli sevdalarından yüksek tutarlar. Dünyada kaç namuskâr karı vardır? Şeytan, iğva[1488] defterini açıp da bu istatistiği bize gösterse göreceğin azlığa parmağın ağzında kalır. Onlar ev hanımıdır, biz fahişe… Biz gönül taciriyiz, onlar sanat muhibbi… Biz sevdamızı parayla satarız, onlar yalnız zevk için ücretsiz değişirler. Bizim günahımız alnımızda yazılıdır, onlarınki damen-i ismetleri[1489] altında gizli süpürülerek toz toprakla örtülür gider. Senin şimdi en büyük hasmın, Kenan'ın karısı olacak o kaltaktır… Kocasının boynuna geçirdiği nikâh halkasıyla onun muhabbeti imtiyazına maliktir. Ben yemin ederim ki bu karı bir şeyler sezinledi. Kocasının hareketinden şüphelendi. Kenan'ı buraya salıvermeyen odur. Eğer bu böyle değilse beni öldürsünler… Ben böyle karıların kaçını boşatıp ipliğe dizdim!.. Vuslat, düşmanını işte sana haber veriyorum… Güreşe ona göre hazırlan… Bu karıyı yenemezsen yazık senin gençliğine, güzelliğine, fettanlığına!..

Didar Bey:

1486 tevekkeli: boşa, boş yere
1487 ismethane: namus evi
1488 iğva: baştan çıkarma, ayartma, yoldan çıkarma
1489 damen-i ismet: namus eteği

— Faika haklı söylüyor. Derbentte kocayan bu ihtiyar kurdun sözleri yabana atılmaz.

Faika:

— Eyvallah, şimdi ihtiyar kurt olduk!.. Ben vüzera koynunda yatmış karıyım…

Vuslat:

— Ben sanatımın elifbasını senden öğrenecek kadar toy bir karı değilim. İnsan, sevmediği erkeğe her cefayı edebilir fakat sevdiğine bir şey yapamıyor, mağlup kalıyor. Sevda tahterevallisinin hangi ucu ağır basarsa öbür taraf daima havada çırpınıp durur. Biz yalnız kendimizi sevdirmeli, katiyen sevmemeliyiz. Fakat o "gönül" denilen menhus şey bizde de var… Ben dünyanın erkeklerini perendeden atarım. (Didar'ı göstererek) Lakin işte bu haydutla başa çıkamıyorum… Sen merak etme, Kenan Bey isterse altı ay gelmesin… Onun sevda yuları benim elimdedir.

Faika:

— Kızım, fendine o kadar güvenme. Bu sevda bir helvadır ki kıvamı geçtikten sonra mide bozar. Altı aylık bir fasıla en ateşli muhabbetleri söndürür. Demiri tavında dövmek gerektir.

Vuslat:

— Kenan'ın muhabbeti, deminden söylediğin kör sevdalardandır. Eziyet ettikçe kızışır, kovdukça yine gelir.

Cabir:

— Hep sizin imtihanınızı dinleyecek değiliz. Biraz da bize kulak veriniz. Kenan Bey gelmezse ne olacak? Gidip arayayım mı?

Vuslat:

— Arama, burnunu büyültürsün.

Cabir:

— Ya zevce-i muhteremesi kocasının bizimle bütün bütün ipini kesmenin bir kolayını bulduysa?

Didar:

— Kenan'a karısını boşandırmalı. En kestirme yol budur. Bu delikanlı yeni bir mirasyediye benziyor. Aile masrafını üzerinden atarsa iki avucundaki parayı getirir, buraya, bize döker. Zevcesinin bize karşı açtığı muharebe tehlikesinden de bu suretle kurtulmuş oluruz.

Cabir:

— Karısına olan derece-i irtibatı nedir, bilmiyoruz. Vuslat'la karısını feda etmek arasında muztar kaldığı gün, bu ikisinden hangisini tercih edecektir? Bunu katiyen kestirebilir miyiz?

Didar:

— Karısına o kadar ateşli olsa Vuslat'a bu derece yanıp tütmez.

Cabir:

— Mesele boşamaya gelince iş değişir. Eğer Kenan'ı buraya göndermeyen karısıysa demek ki kocası üzerine büyük bir nüfuzu var.

Didar, Faika'ya hitaben:

— Sen ne dersin dişi kurt?

Faika:

— Boşatmak için çare, hile mi yok?

Didar:

— Nedir?

Faika:

— Kocası burada eğlenirken karısını evinde hanım hanımcık, uslu oturuyor mu zannedersiniz? Karılık kocalık bir âdettir. Nikâhtan sonra her iki tarafın gözleri harice dikilmek, insanın tıynetindeki[1490] bir tabiattır. Evvela karının ahvalini tahkik, sonra da hıyanetini kocasına ispat etmeli. İşte oldu bitti… Bu memlekette erkeğin hovardalığı mazur görülür fakat karınınki affedilmez. Bir yüz karası sayılır. Bu leke, ekseriyetle talakla temizlenir.

Cabir:

[1490] tıynet: yaratılış, maya, fıtrat

— Ya karının böyle bir hıyaneti tebeyyün etmezse?

Faika:

— İftirayı göğe çekmediler ya! İmzasız bir mektupla neler olmaz!..

Vuslat:

— Siz Kenan'a karısını boşatmak mı istiyorsunuz? Tahkike, ispata, mektuba, iftiraya lüzum yok.

Didar:

— Ne yapacaksın?

Vuslat:

— Karısı onu evinde kaç gün mahpus tutarsa Kenan geldiği günü o kadar müddet onu ben de buraya kaparım. Hanım evinde kıskancından, hiddetinden ölür bayılır. Bunun neticesi talaka çıkar.

Faika:

— Kenan'ın üzerine bu kadar nüfuz gösterebileceğinden emin misin?

Vuslat:

— Vızır vızır…

***

Kenan'ın hafta-i mahbusiyeti dolar. Nihayet haneden sebili tahliye edilir. Delikanlı, bu azadının ilk saatinde hemen Kadıköyü'ne can atar fakat Vuslat'ta suratı bir karış bulur. Karının çehre-i infiali[1491] kabarmış, kaşları çatılmış, gözlerinde fırtına şimşekleri çakıyor.

Kabahatini derhâl anlayan Kenan, ilk cümle-i istirhama nasıl ve nereden başlayacağını bilemez. Sevgilisinin bu müthiş çatkınlığını, bir haftalık gaybubetinin tesir-i iftirakına[1492] hamletmek saffetinde bulunarak kopacak boranın şiddetinden ürkmekle beraber karının tahassürden mütevellit zannettiği bu infialine kalben memnun

[1491] çehre-i infial: dargın yüz
[1492] tesir-i iftirak: ayrılığın etkisi

olur. Delikanlı, müessir bir niyaz zemini ararken Vuslat daha evvel sitem ağzını açarak:

— Teşrifinize taaccüp ettim.

— Neden elmasım?

— Artık ebediyen beni unuttuğunuza, gelmeyeceğinize karar verdimdi de…

— Zavallı Kenan'ın kalbini sen böyle mi tanırsın?

— Beni böyle yeni bir semt, yabancı bir mahallede birtakım abur cuburla bir eve kapadıktan sonra bir haftadır gaybubet… Bu koca hafta içinde ne bir mektup ne bir kartpostal ne bir selam ne bir haber ne bir mazeret… Bu feramuşun[1493] sebebi belki de pek vahim olsa gerek… İnsan, ahirete gitmiş olsa yine bu uzun gaybubetinin sebebini bildirecek bir vasıta bulabilir. Neredeydiniz acaba?

— Ah Vuslat… Evlilik hâli…

— Evet… Çıbanın başı nereden koptuğunu biliyorum zati… Evlilik hâli! Bu senin için bir mazeret olabilir. Fakat benim için asla! İffetli zevcen hanımefendi hazretlerinin emirleri, densizlikleri önünde sen bir hafta, bir ay, bir sene, on sene, ilanihaye[1494] boyun eğebilirsin. Senin buna mecburiyet-i ahlakiyen, şeriyen vardır. Lakin ben niçin dolayısıyla öyle bir şımarık kadının esir-i istibdadı olayım? Kenan, görünüyor ki iki karpuz bir koltuğa sığmayacak… Şüpheler, kıskançlıklar, ağlamalar, "Ya o ya ben!" ısrarları, davalar başladı galiba! Hanımefendi ilk tuğyanında işte bana galebe etti. Seni bir hafta eve kapadı. Çünkü senin hâkime-i kalb ü ruhun odur. Ben bir eğlencenim, itirafı yüz kızartacak gizli bir eğlence… Bizim kadınlığımız, aşkımız, hissimiz hiç kale alınmaz[1495], hesaba katılmaz. Bıktığınız günü, ücretimizi önümüze koyarak mazeret beyanına lüzum görmeden çıkıp gidersiniz. Bizim hiçbir mahkemede hatta hiçbir vicdan önünde davaya, tazallüme[1496] salahiyetimiz,

---

1493 feramuş: unutma, hatırdan çıkarma

1494 ilanihaye: sonsuza kadar

1495 kale almamak: önem vermemek, sözünü etmeye değer bulmamak

1496 tazallüm: yakınma, sızlanma

hakkımız yoktur. Acaba muvakkat bir muhabbet için kiraladığınız bizim gibi fuhuş çiçekleri içinde sizi müebbet bir aşkla sevecek safvet-i kalbe malik kadınlar hiç yok mudur zannedersiniz? Sizin verdiğiniz ücret bütün bu günahlarınıza kefaret olabilir mi? Senin hanımefendi zevcen kıskanır da ben onu kıskanmaz mıyım? O seni bana göndermemek için kapamak hakkına malik olur ve sen onun bu emrini yerine getirmeyi bir vazife bilirsin de ben bu salahiyeti neden haiz olamayayım?

Vuslat'ın hiç memul edilmeyen bu tenkitkâr tuğyanı önünde Kenan ne diyeceğini şaşırır, mazeret-i gaybubet için evden, evlilikten bahsettiğine pişman olur. Fakat bu sözlerin mübteni olduğu[1497] şeni desiseyi[1498] fark etmeksizin tamamıyla ciddiye alarak:

— Eski Vuslat'ın yerine şu saatte karşımda büsbütün başka histe bir kadın görüyorum. Bir hafta içinde ne kadar değişmişsin… İnsaf et güzelim… Ben seni bakiye-i hayatımca kendime mal etmeye uğraşırken bütün hırçınlıklarınla bu emelimi reddeden, "Bir çiçekle yaz edemem" istihfaf-ı biinsafanesiyle[1499] yüzüme bağıran sen değil miydin? Senin bu hakaretlerinin önünde benim muhabbetime zerre kadar bir nakise gelmedi. Ret gördükçe ben seni daha ziyade sevdim. Kalbimde nakabil-i teşrih bir his "Sabret, nihayetü'l-emr Vuslat imana gelecek. Seni layezal[1500] bir muhabbetle sevecek!" diyordu. İşte, keşfim doğru çıktı. Söyle, ağzından işiteyim. Artık beni seviyorsun, değil mi?

— Seviyorum. Fakat bu sevgi bizim için saadet değil, felaket tevlit edecektir[1501]. Bununla kalbimizin rabıtaları takviyet bulmayacak, bütün bütün çözülüp dağılacak.

— Anlayamadım.

1497 mübteni olmak: dayanmak
1498 desise: düzen, hile, entrika
1499 istihfaf-ı biinsafane: insafsızca küçümseme
1500 layezal: sonsuz
1501 tevlit etmek: doğurmak, vücuda getirmek

— Sanatımın iktizasıyla kabul ettiğim bir erkeği kıskanmak aklıma gelmez. Fakat sevdiğim bir erkek için mesele değişir. Seni istemeseydim böyle gelip de namına tutulmuş bir hususi haneye kapanmazdım. Seni belki evvelce de diğerlerine nispeten müstesna bir muhabbetle severdim. Lakin müebbeden sevmek hakkını haiz olmadığım için bu hissimi gizlemeye, yenmeye, tepelemeye mecburdum. Bizim visalimizin talipleri nevheves, gelici geçici kimselerdir. Bunlardan hiçbirini cidden sevmeye gelmez. Onlar bizimle nasıl eğleniyorlarsa biz de öyle eğlenip geçmeliyiz. Seni de onlardan biri zannettim. Bu hususta tamamıyla mazurum.

— Şimdi tashih-i fikr ettin[1502] ya! Seni bütün ruh-ı şebabımla sevdiğime kanaat getirdin ya! Daha ne kaldı?

— Çok şey kaldı.

— Nedir? Beni üzme, beni öldürme artık…

— Geçici muhabbetlerin hemen hepsi bir şekl-i ebediyetle başlar.

— Benimki ebedîdir.

— İspat et…

— Nasıl?

— Zevcene karşı benim hakkımda bir tercih göstererek…

— İşte bu tercih meydanda… Onu bırakıp sana geliyorum.

— Sonra beni bırakıp ona gidiyorsun.

— Karımı boşayamam Vuslat… Buna mâni pek çok esbab-ı mübrime vardır…

— Ben sana henüz böyle bir teklifte bulunmadan önüme setler çekmek istiyorsun. Biliyorum, zevcen müebbettir, ben muvakkat… Benden bıkınca oraya avdet edeceksin.

— Fikrin yanlış…

— Yanlış değil. Kör kör parmağım gözüne… Beyefendi, "muhabbet" denilen şey, üç kişi beyninde kabil-i taksim olamaz. Bir

[1502] tashih-i fikr etmek: fikrini değiştirmek, yanlıştan dönmek

erkek bir kadını, bir kadın bir erkeği sever. Bu hesaba bir üçüncü şahıs daha dâhil olursa o zaman aşk fasit olur[1503]. Bir erkek aynı aşkla iki kadını sevemez. Bunun biri aşk değil, hevestir. Sen zevceni aşkla seviyorsun, beni hevesle… O daimîdir, ben muvakkatım. Bu hakikat, apaşikâre[1504] meydanda dururken benden samimiyet-i muhabbet bekliyorsun. İnsaf et. Samimiyet, ciddi esaslar üzerine teessüs eder. Bir erkeğin kalbi, iki kadın arasında bulunmak mecburiyetinde kaldıkça bu üç gönülden hiçbiri mesut olamaz. Bu sözlerimi iyi dinle, doğru düşün. Ona göre hareket et… Nafile yorulmayalım. Bu mesele böyle kalmaz. Gittikçe vahameti artar. Zevcen evde matem etsin, ben burada ağlayayım, sen ikimizin arasında ne yapacağını şaşır kal… Bu, çıkar bir yol değildir. Neticeye bakalım… Bu müellim yolun sonu nereye varacak? Bu besbelli… Kenan Bey, zevcesiyle kalacak, Vuslat aradan çıkarılacak. Mademki netice böyledir, bu üzüntüleri neye çekelim? Şimdiden zevcene avdet et. Allah, safa-yı hatır versin. İkiniz de mesut olunuz. Ben de samimiyetle sevilmeye değer bir kadın olmadığımı anlayarak hayalattan çıkıp kendi âlemimde yaşayayım.

— Vuslat, sözlerin görünüşte doğru fakat hakikatte külliyen yanlış… Beni zevceme rapteden esbap içinde muhabbet yoktur. Ben onu sevmiyorum ve artık sevemem.

— Ne olursa olsun… Bu kadının senin üzerinde müthiş bir nüfuzu var, o görünüyor… Bu nüfuzun sıkleti altında kendin ezildikten sonra beni de mi ezdireceksin?

— Hiçbir vakitte…

— İkimizden birini katiyen tercih lazım geldiği günü ne yapacaksın?

— Seni tercih edeceğim. Bu hiç şüphe götürmez…

— Bu bir kavl-i mücerreddir. Böyle olmakla beraber, haydi, kabul edeyim. Fakat öyle densiz bir karının nüfuzuna kendimi kurban

---

[1503] fasit olmak: bozulmak

[1504] apaşikâre: apaçık, meydanda

edemem. Seni onunla bir müddet için paylaşmak zilletine yalnız bir şartla katlanırım.

— Nedir?

— Senin üzerine olacak nüfuzca, o karıyla müsavi[1505] ayarda bulunmak şeraiti…

— Çocukça bir söz… Üzerime olan nüfuzca sen karımla kabil-i mukayese misin? Ona kat kat faiksin. Ragıbe yalnız benim bir sözle münfesih[1506] olabilecek nikâhıma maliktir, sen ise bütün hayatıma, ruhuma, her şeyime sahip ve hâkimsin…

— Öyleyse bir hafta da bu evde benimle kapanıp kalacaksın.

— Fakat Vuslatçığım…

— Fakatı makatı yok… O beni nasıl koca bir hafta azab-ı intizarla üzdüyse bu işkenceyi kendi de çekecek…

— Vuslat insaf et, doğru düşün. Aradaki esbabın öyle nukat-ı mübrimesi[1507] var ki böyle zıt hareket edersek sonra dolayısıyla ondan ziyade biz üzülürüz.

— Üzülelim, ölelim, ne olursa olsun… Bu hafta da burada kalacaksın!..

— Zevcem başımda bir beladır. Bunun sıkletini ancak hüsn-i idare ile tahfif edebiliriz. O nevm-i iğfal içinde kalmalı, bir şey bilmemelidir ki biz rahat edelim…

— Hayır… Yüz defa hayır… Nevm-i iğfal içinde olmamalı. Her şeyi tamamıyla öğrenmelidir. İşine gelirse otursun, gelmezse boşansın… Kendi üzerine kocasının bir fahişe sevdiğini bilsin. Bu, dünyada ilk defa vuku bulmuş bir vaka değildir ya! Bu memlekette bir erkek, karısının üzerine kaç tane daha isterse evlenebilir. Odalık alır, metres tutar. Bunun için âdeten bir had yoktur. Erkeğin keyfine karışılmaz. Bütün kadınların mahkûm oldukları bu âdet-i beldeden Ragıbe Hanımefendi zevceniz nefsini neden istisnaya uğraşıyor?

1505 müsavi: eşit

1506 münfesih: yürürlükten kaldırılmış, feshedilmiş

1507 nukat-ı mübrime: kaçınılmaz noktalar

Konaklarıyla, arabalarıyla, etbalarıyla[1508], debdebeleriyle caka satarak bize nazar-ı istikrahla bakan namuslu hanımefendiler bilsinler ki kocalarınca bizim kendilerine uzun müddetlerle tercih olunduğumuz kesirü'l-vukudur[1509].

Bu mücadele uzadı. Nihayet Vuslat sevdalısına son ültimatomunu şöyle verdi:

— Reyim hilafına bu evin kapısından çıkıp gidersen avdetinde beni burada bulamazsın. Her münasebetimiz bitecektir.

Kenan, her belaya razı fakat bu iftiraka mütehammil[1510] değildi. Çarnaçar kadının bu müthiş mantıkları önünde mağluben itaat gösterdi.

VI
FİGAN-I İSTİMDAD

Heybeli'deki hanesinden akşama avdetini yeminlerle temin ederek çıkan Kenan Bey, o gece gelmemiş, ertesi gece görünmemiş, öbür gece zuhur etmemiş, gaybubeti gecelerin müruruyla tevali edip[1511] gitmişti.

Ragıbe Hanım, nüfuzca kendine galip, oyununa mukabil oyun yapan müthiş bir rakibenin karşısında bulunduğunu anladı. Bu oyunlarda devam ettikçe nihayetü'l-emr kendinin mağlup düşeceğini de bilaşek hissetti. Mesele nazik, mühim ve mühlikti. Artık kendinin daire-i nüfuz u idaresinden hemen hemen çıkmış bir kalbe istinaden yani Kenan'ın gönlüne güvenerek bu mücadelede nasıl devam edebilirdi? Bu felaketten kurtulmanın eslem-i tariki[1512] neydi? Kenan'ı artık sevmemek, ondan her türlü ümid-i zevciyet ve sevdasını kesmek… Bu acı hayata acilen bir nihayet vermek… Zevcinden artık soğumak için onun bu hıyanetlerini, denaetlerini[1513] en siyah,

---

1508 etba: tabi olanlar, çalışanlar, hizmetliler
1509 kesirü'l-vuku: çok sık gerçekleşen
1510 mütehammil: dayanabilir
1511 tevali etmek: birbiri ardından gelmek
1512 eslem-i tarik: en sağlam yol
1513 denaet: alçaklık, adilik

en dai-i istikrah[1514] renkler, dehşetlerle nazar-ı nefreti önünde tasvire, tecsime uğraştı. Ta kızlık zamanının bakir hayalatıyla gönlünde yarattığı ve sonra bir lutf-ı tesadüf olarak bahar güneşiyle reyean[1515] Kurbağalıdere'nin çimenleri üzerinde bulduğu bu abide-i ruhunu kalbinden tarda uğraştıkça gönlünü ölüm karanlıkları ve soğuklukları ile boş, hasir, lerzan, nevmit, biteselli bularak ağlıyor ağlıyor ağlıyordu.

Bu dünyadaki sefalet-i hissiyeyi tanımadan, gafilane bir mahiyet-i ebediyet tasavvuruyla yegâne saadet-i hayat bilinen aydınlık bir muhabbetten defaten mahrum kalmak hicranıyla insanın gönlü yaralanır, böyle en elim acılarla sızlarsa buna karşı nasıl bir deva istimal edilir? Ölümü tatlı ve zevkli gösteren bu korkunç boşluk neyle doldurulur? Ragıbe bunu bilmiyor, keşfedemiyordu.

Kenan'a olan revabıt-ı hissiyesini koparmak için Ragıbe Hanım, kalbinin, bütün vücudunun asabını keserek teellümat içinde kıvranmaktayken odaya Şirin girdi. Bir müddet hanımını şefkatalud bir nazar-ı endişe ile süzdükten sonra birdenbire ayaklarına kapanarak:

— Aha benim guzel hanımcığım, ben bir kabahat işledi. Bana öldür, bana kapı dışarı at… Ne yaparsa yap… Bir kere kabahatini işledi. Oldu bitti işte…

Ragıbe Hanım şaşırarak:

— Ne yaptın Şirin? Salonu süpürürken bir vazo mu kırdın?

— Hiçbir şey kırmadı.

— Ey, nedir? Söyle…

— Kuzum hanım yemin et darılmayacağına…

— Darılmam.

Şirin tekrar hanımın eteklerine kapanıp mütezellilane birkaç defa öptükten sonra:

— Hani ya çamlıktaki küçük kulaklı, sarışın bey yok mu?

[1514] dai-i istikrah: tiksinmeye sebep olma

[1515] reyean: bir şeyin ilk zamanları, evveli

— Ey?

— İşte o bana yine yakaladı. Zorlan tüccar mektebinin arkasına, tenha çamlığa götürdü.

— Sonra?

— Tenhalarda "Acaba bana ne yapaca?" diye ödüm koptu gitti.

— Orada sana ilanıaşk mı etti?

— Aşkını ilan etti ama bana etmedi… "Oh ya Rab şükür!" dedim…

— Kime etti?

— Sana etti.

— Ben sana "Böyle çapkınlara uyup da lakırdı götürüp getirme." diye bin kere tembih etmedim mi?

— Ettin hanımcığım ama zavallıcık delikanlı öyle ağlıyor, öyle ağlıyor, öyle ağlıyor ki… Ah benim göğsümde, elhamdülillah, imanım var. Dayanamam ki…

— Sonra ne oldu?

— Ne olaca? Nektup verdi. "Bunu hanımafandıya kotur, mutlaka okusun" dedi.

— Mektubu aldın mı?

— Almadan olmayacak ki… Aldım.

— Nasıl aldınsa açılmadan yine öyle götür, geri ver.

— Kuzum hanım, köpeğin olayım inat etme…

— Haydi götür, başka lakırdı istemem!

— Bana "Korkma" dedi, "bu muhabbetname değildir, bir arzuhâldir, içinde sırlar var." dedi. Öyle deyince aklına Kenan geldi. Acaba Kenan'ın bir sırrı mı var bunun içinde?

Şirin'in bu son sözleri Ragıbe Hanım'ı tereddüde düşürdü. Kenan'ın ismi girdiği hiçbir şeye karşı o bikayd[1516] kalamazdı. İştibahla kaşlarını çatarak:

— Ver bakayım nasıl mektup…

[1516] bikayd: kayıtsız, ilgisiz

Şirin, bir tebessüm-i muvaffakiyetle elini koynunun en derin yerine, ta zıbınının içine sokarak leylaki[1517] keten bezine benzeyen irice, dolgun bir zarf çıkardı. Filhakika zarfın şişkinliği, hanımın şüphelerini arttırdı. Hiçbir coşkun âşığın bu kadar söz bulup ilk muhabbetnameye dolduracağına ihtimal verilemezdi. Behemehâl[1518] bunda bir fevkaladelik vardı. Fil dişi kâğıt bıçağıyla zarfı açtı. Alev rengi sürh[1519] mürekkebiyle yazılmış perişan satırlarla dolu, iç içe konmuş sayfalar çıktı. Yazılar, cümleler besbelli yazanın zihni gibi pek dağınık ve derbeder idi. Harfler bazen pek küçük bazen pek büyük çizilmiş, "kâf" keşideleri[1520] amutlarından[1521] uzaklara atılmış, noktaların çoğu yerlerinde değil, kelimelerin ikisi, üçü bazen birbirine sıkışmış bazen mesafelerle ayrılmış. Satırlar kâh yukarı kâh aşağı çarpılmış, sanki muharrir, dimağından bir harik şiddetiyle saçılan efkârı eşkâl-i savletiyle kâğıtlara resmetmiş.

İlk sayfa şöyle başlıyordu:

Mualla bir huzur-i ismete

ölmüş bir kalbin niyaz-ı ihyası

Hanımefendi,

Bir mağdur-ı hayatın derin, sefil, acı yeis ve nevmidî zulmetlerinden meçhul bir imzayla kopan bu feryatları, tarafınızdan bir lutf-ı istima[1522] görürse her emeliyle beraber bütün itikadat-ı vicdaniyesini kaybetmiş, şikeste[1523], nalan[1524] hüviyetimi bahtiyar değil -çünkü bu mücevvef[1525] kelimeyi artık istimale cesaret edemiyorum- biraz teselli etmiş olursunuz. Ah bilseniz bu inayetiniz[1526] kadınlık

---

1517 leylaki: leylak rengi
1518 behemehâl: her durumda, kesin olarak
1519 sürh: kırmızı, kızıl
1520 keşide: harfin uzatılmış kısmı
1521 amut: dikme
1522 lutf-ı istima: dinleme lütfu
1523 şikeste: kırgın, incinmiş
1524 nalan: inleyen
1525 mücevvef: içi boş, oyuk
1526 inayet: lütuf, ihsan, iyilik

ulviyatına zamimeten[1527] *defter-i hasenatınıza*[1528] *kaydedilecek en büyük sevabınız olacaktır… Allah aşkına dinleyiniz efendim, ben bir kurban-ı hıyanetim, istiyorum ki yanmış, şimdi simsiyah kömür kalmış zavallı kalbimin feci sergüzeştini bir dilaşinaya dinleterek onu da kendimle beraber ağlatayım…*

Ben hicran-ı müebbede mahkûm bir serseri-i hissiyatım. İnsanlardan nefretle kaçıyorum. Heybeli'nin en tenha, en izbe[1529] *çam ormanlarında derbeder bir yabani gibi dolaşıyor, bağrımı taşlar, çalılar, dikenlerle yırtarak oradan bütün feyz-i şebabımı, cevher-i sevdamı yakan melun bir ateşin son izlerini koparıp atmaya uğraşıyorum. Heyhat, hun-ı mazlumiyetim gözlerimden katre katre sızdıkça kalan boşluğa yine alevler doluyor… Ateşgede-i sadrımda*[1530] *yanardağlar gibi tükenmez, daimü'l-feveran bir maya var. Yanıyor, kömür, kül oluyor, cehennemî bir istidatla yine tutuşuyor.*[1531] *Sohbet-i ahbab, huzur-ı hane, rahat-ı nevm ü firaş*[1532] *bana işkence geliyor, gecelerin esrar dinleyen mehip*[1533] *sükûnetine tevdi-i alam için zulmetlerin aguşunda sabahlara kadar geziyorum…*

Ada'nın şahikasında bir değirmen harabesi vardır. Bazen kamer, seyr-i felekisinde yorulmuş gibi bunun zirve-i viranına oturur, dinlenir görünür. O zaman bu ümit ve aşk sembolüne kadar yükselmek için bayırları tırmanıp koşarım koşarım… Ben yükseldikçe -Fatıra'nın[1534] *gönlü gibi- kamer benden kaçar. Tepeyi bulunca onunla aramda sema derinlikleri, payansız*[1535] *denizler, ufuklar görürüm. Cezirenin perilerine, cinlerine aşiyan olmak için terk*

1527 zamimeten: ek olarak

1528 defter-i hasenat: sevap ve günahların yazıldığı manevi defter

1529 izbe: kuytu loş yer

1530 ateşgede-i sadr: göğsün ateş yanan yeri

1531 *"Bu mektubumda çok tezat göreceksiniz çünkü ben insanlığımı kaybettim, bir muzadd-i hilkat oldum."* [Mektup sahibinin dipnotu]

1532 rahat-ı nevm ü firaş: uyku ve yatak rahatlığı

1533 mehip: korkutacak kadar iri, cüsseli, korkunç

1534 *"Sevmediğim sevdiğimin ismidir."* [Mektup sahibinin dipnotu]

1535 payan: son, nihayet

edilmiş bu asırlık harap değirmenin siyah kovuklarında meşum[1536] *bir orkestra gibi gecenin naimiyeti*[1537] *içine kahkahalarını döken baykuşlarla hemahenk olarak ölmüş gönlümün matemlerini hıçkırıklarla öterim…*

Mehtabın bu tepeye ferş ettiği[1538] *hazin nurlar üzerinde siyah çamların biadet*[1539]*, muavveç kollarından düşen gölgeler tahrik-i rüzgâr ile ayaklarımın altında müthiş kara yılanlar gibi kıvrım kıvrım kıvranırlar.*

Aman Allah'ım, neredeyim? Bu ne eşkâl-i muvahhişe? Cehennem burası mı? Dünya olmasın da duzah[1540] *olsun… Bela-yı aşkın giremeyeceği, bu işkenceden masun*[1541] *bir nahiye-yi salimen*[1542] *yok mu? Beni oraya gönder. Cehennemin ateşlerine, ejderlerine, en şedit azaplarına razıyım. Beni sevda canavarının akur*[1543] *pençelerinden, haris*[1544] *dişlerinden kurtar. Her ukubetine münkadim*[1545] *Rabb'im… Beni yalnız bu melundan halas et…*

Mehtabın rakit[1546] *münevveriyetini ihlalle birbirine sarılarak gezinen bu korkunç ejder zalamına*[1547] *kendimi sokturmak için yerlere atılır; topraklar, taşlar, dikenlerle kucaklaşırım. Baykuşlar, bana değirmenin tepesinden gülerler. Ben ağlarım. Onlar merhametsiz, müstehzi kahkahalarında devam ederler.*

Her saniye-i teneffüsümde içtiğim beng-i aşk zehriyle çırpına çırpına nihayet sızardım. Rüyamda ufk-ı mevcudiyetime yine bir cehennem-i sevda açılır. Nereye kaçsam o… Hep o… Fatıra… Onu

---

1536 meşum: kötü, fena
1537 naimiyet: uykuda olanlar
1538 ferş etmek: döşemek, yaymak
1539 biadet: sayısız
1540 duzah: cehennem
1541 masun: korunmuş, muhafaza edilmiş, mahfuz, emin
1542 nahiye-yi salime: emniyetli bölge
1543 akur: yırtıcı, saldırgan
1544 haris: hırslı
1545 münkat: boyun eğen, itaat eden
1546 rakit: durgun
1547 zalam: karanlık

aguş-ı ağyarda görürüm. Önünde secdeler ettiğim katil, nigâhını süzerek öldürücü lisanıyla söyler ki:

— Ben seni öldürmedim mi? Hâlâ sağ mısın? Zavallı derbeder, dünyada ebedî ne var ki sen onu benim gönlümde, aşkımda tevehhüm ettin[1548]*? Muhabbeti müebbet tasavvur eden eski mutasavvıflar*[1549] *aldanmışlardır. Onlara kanma… Hayat-ı kâinat teceddütle daimdir. Masun-ı tevakkuf olan bu âlemde istikrar-ı aşka yalnız senin gibi budalalar uğraşırlar. Benimle mesmum*[1550] *kalmış gönlüne yeni bir sevda devası zerk etmezsen*[1551] *onu sadrından kopar, köpeklere at… Sadakat bir zehirdir ki lazım miktar istimali bilinmezse marizini öldürür.*

Fatıra bu itabından[1552] *sonra cangüzar bir hışımla benden yüzünü çevirerek ağzını yeni âşığının iştiha ile titreyen dudaklarına yapıştırır. Bu sine-i rakib üzerinde uyur.*

O zaman ateşler içinde ben uyanırım. Kamer büyümüş, daman-ı asumana inmiş, mağribine yaklaşmış, gölgelerin heybetleri artmış, gece ihtiyarlamış, mehtapla zulmet bir mahlul, mahzun olmuş, bütün eşyayı ağlatıcı bir reng-i gumum ve kelal sarmış, her taraf matemzara[1553] *dönmüş, baykuşlar bile yorulmuş, uzun fasılalarla fakat daha hazin ve ürkek gülüyorlar. Gecenin bu ihtizarı asabımı gerer gerer, sinesinde huzur-ı teselli aradığım tenhalık şimdi beni ürkütür. Bu dünya insanla dolu… Ben niçin yalnızım, mahkûm-ı vahdet ve inzivayım ya Rabb'im? Beninevimin benden, benim onlardan bu teneffürümüz nedir? Gönlümü böyle bir arzu-yı infiradda*[1554] *niçin yarattın? Sadrımdaki maye-i sevdaya tekabül edecek mahiyet ve*

1548 tevehhüm etmek: kuruntuya kapılmak, kafasında kurmak

1549 mutasavvıf: tasavvufu benimseyen ve bu yolla Allah'a ve ilahi hikmetlere ulaşmaya çalışan kimse, sufi

1550 mesmum: zehirlenmiş

1551 zerk etmek: şırınga ile vücuda bir sıvı vermek

1552 itap: azarlama

1553 matemzar: matem yeri, yas tutulan yer

1554 arzu-yı infirad: yalnız kalma arzusu

sadakatte bir kalp daha halk ederek bu şurezar-ı hissiyat[1555] *içinde onu neden karşıma çıkarmadın?*

Gece, semadan girye-i şebnemi etrafıma saçarken ben de başımı çarpacak bir kütük, bir kaya arayarak yine ağlamaya başlarım.

Gözyaşlarım akar akar, biter… Fakat bu giryeler teselli vermez. Sonra ayağa kalkar, bir çama istinatla Ada'nın eteklerini ıslatarak uzanan Marmara'nın füshatını[1556] *gussa*[1557] *gibi yer yer çökmüş kara sinekler arasından temaşaya dalarım. Yıldızlar tepemde duradur*[1558] *bir va'd-i mübhemde*[1559] *bulunan işaret-i dilber edasıyla parıldar. İnsanlar içindeki mehcuriyetimden*[1560] *tevahhuşla bu hayattaki garip hüviyetime kevakip*[1561] *arasında birkaç aşina ararım. İşte Dübb-i Ekber*[1562]*, işte Dübb-i Asgar*[1563] *ve kuyruğunda Kutup Yıldızı…*

— Ey lamekânın yarattığı parlak mekânlar!.. Sizin de bu şulebar[1564] *sinelerinizde benim gibi gönülleri kömür olmuş mazlumin-i sevda cehennemleri var mı? Siz de bu hemşireniz arz gibi birer işkence makarrı*[1565] *mısınız? Allah'ım, ateşi soğuk bırakacak bir şiddette feveran verdiğin suz-i sevdadan masun bu koca kâinatında bir kûşe-i huzurun yok mu? Göster, oraya kaçayım… Bu semalar bütün ehramıyla bir zarf-ı gumum, ben içinde âciz bir mazruf-ı mefhum… Hiçbir yanda fürce-i firar*[1566] *yok…*

1555 şurezar-ı hissiyat: hislerin çorak yeri
1556 füshat: genişlik, açıklık
1557 gussa: gam, keder, hüzün
1558 duradur: uzaktan uzağa
1559 va'd-i mübhem: belirsiz vaat
1560 mehcuriyet: uzaklık, ayrılık, yalıtılmışlık
1561 kevakip: yıldızlar
1562 Dübb-i Ekber: Büyükayı takımyıldızının eski adı
1563 Dübb-i Asgar: Küçükayı takımyıldızının eski adı
1564 şulebar: ışık saçan
1565 makar: merkez
1566 fürce-i firar: kaçma aralığı

Bir müfterisin hunriz[1567] *pençelerinden kurtulmaya uğraşan zayıf bir şikâr hâlet-i nevmidîsiyle etrafıma bakınır, bir darü'l-eman*[1568] *ararım. Maddiyetimiz bu arz-ı deniye cazibe zincirleriyle merbut… Ölsek eczamız bu kara toprağın içinde dağılıp çürüyece, yine burada kalacak. Netice-i hayatın bu müebbet kürek cezasından muaf bir ferd-i aferide yok. İnsan, hayvan, hep, hep metaib-i ömrlerini orada dinlendirecekler…*

Şimdi manen, fikren bir tahassungâh[1569] *ararken dağın yamacında iki parça gibi beyaz duvarlarla mahsur, birbirine komşu, İslam, Hristiyan mezarlıklarını görürüm. Bütün o müşkülat-ı hayatın münteha-yı halli olan bu ölüm tarlaları, irili ufaklı taşları, siyah şebekeleri*[1570]*, gecenin şeytanlarını ürküten samit*[1571] *haçları, dirilere mevti temsil için konmuş bütün bu işaretleriyle gönlüme haşyetle*[1572] *teselli karışık, garip bir his ilka eder*[1573]*. Varlığın hiçliğe mübeddel olduğu son durağımız orası değil mi? Tevehhüm ettiğimiz bütün sürurlarla beraber alamın da*[1574] *örtüldüğü bu çukurlar… İşte benim aradığım darü'l-eman burası… Gideyim, bir kovuk bularak bir ölünün koynuna gireyim. Artık hiç çıkmayayım. Bu kabristanın sekenesi oraya cemaat omzunda, tabutlarla gelmişler. Ben ayağımla gideyim. Baykuşlar telkinimi versin*[1575]*.*

Eğer ahirette de hayat-ı dünyeviye tahattur olunuyorsa demek alam sermedîdir[1576]*. Cennet sözü bimana kalır. Ben Fatıra'nın vaslıyla dünya indinde pek kısa bir müddet yaşadım., öldüm. Bu ikinci*

1567 hunriz: kan dökücü, zalim

1568 darü'l-eman: sığınılacak yer

1569 tahassungâh: sarp bir yere sığınma yeri

1570 şebeke: kafes, parmaklık

1571 samit: cansız

1572 haşyet: saygıyle karışık korku, ululuk karşısında duyulan gönül titremesi, yürekte duyulan ürperme, korku

1573 ilka etmek: yerleşmek

1574 alam: dertler, kederler

1575 telkin vermek: ölü gömüldükten sonra mezar başında imamın söylediği söz ve dualar

1576 sermedî: sonsuz, ölümsüz, ebedî, baki

müebbet hayatım cehennemîdir. Ölü bir daha ölür mü? Bu işkence dünyasının acılarını kalbimizde ahirete götürdükten sonra ölümden beklenilen faide-i halas nerede kalır? Ben birinci hayatını tahattur eden bir ölüyüm. Of... "Layemut[1577]*" kelimesi gönlüme sıklet veriyor…*

Diriler birer riya-yı mücessem… Ölülerin kalpleri dünyadaki gibi birer kizb ü fesat mahfazası değilse orada imkân-ı dürug u hıyanet muhal… "Her şey bizatihi aşikârsa gideyim ölü kardeşlerimle konuşayım" diyerek bayır aşağı koşar, duvardan atlar, mezarlığa girerim…

Ölüler pürsükût u esrar, topraktan firaş[1578]*, mermerden yorganlarının içinde uyuyorlar… Bu rahat-ı mevte imrenirim. Ne maşrığın*[1579] *bulutları arasında tebşir-i ruz*[1580] *eden ilk envarın sahiriyetini*[1581] *ne mağribin ziyasını emerek kameri deraguş eden şairiyetini görmüyorlar. Ne nagamat-ı tuyuru*[1582] *ne kahkaha-i bumu*[1583] *işitmiyorlar. Bizi istiğraklara*[1584] *düşüren bu bedayi-i tabiata karşı hepsi bihis*[1585]*, bitenezzül*[1586]*…*

Bu derin hamuşlarında öyle müessir bir belagat var ki bu ebkem, soğuk taşlar sem-i intibahım önünde sanki lisana gelerek "Şairiyet-i hakikiyeyi cihanın elvan-ı fâniyesinde, muğfil velvelelerinde arama… O bizdedir. Bizim derinliğimize inmeyen şair olamaz. Sem-i basiretini[1587] *aç, dinle… Ademin tekellümü sükûttur. Bu lisanı anlayan aldanmaz, kâmil-i hakiki olur. Bütün feylesofların başka*

1577 layemut: ölümsüz, ebedî
1578 firaş: yatak
1579 maşrık: güneşin doğduğu yer veya yön, gün doğusu, doğu
1580 tebşir-i ruz: müjde günü
1581 sahiriyet: büyüleyicilik
1582 nagamat-ı tuyur: kuşların nağmeleri
1583 kahkaha-i bum: baykuşun kahkahası
1584 istiğrak: kendinden geçme
1585 bihis: duygusuz, hissiz
1586 bitenezzül: ilgisiz
1587 sem-i basiret: anlayış kulağı

yerlerde aradıkları hakikat işte budur. Ötesi efsanedir." diyorlar gibi gelir…

Bu mezarlardan tayeran eden[1588] *bu refik felsefeyi dinlerim. Onlar camit, ben ziruh… Fakat onlar pürmeal, ben bimana… Evet… Ölümden başka her şeyi manasız bulurum. O zaman yine ağlayarak bir mezara sarılır, niyaza başlarım:*

— Beni ademinize çekiniz. Layemut dedikleri ruhumun orada inhilalini göreyim. Ondan kurtulayım. Bu ruh, binihaye bir vasıta-i tahassüs[1589] *ise istemem. Öleyim, ruhum da beraber ölsün. Hiçbir zaman ve mekânda artık onun beni takibine imkân kalmasın. Maddi, manevi dedikleri hüviyet-i mahlukamın muzaaf-ı mevcudiyeti de beraber yok olsun. Dünyada ölüp ahirette yaşamak istemem. Çünkü her ziruhun maye-i tevellüdü aşktır. Varlığımı ondan almış olmayı, ona hiçbir suretle nispetim kalmış olmasını istemem. Bu dünyanın nihayet kapısı başka bir âleme çıkıyorsa kırbaç darbeleri altında tahammülünden ziyade yük taşıttırılmış zulümdide*[1590] *bir hayvan gibi zebanilerin ellerinde isyan ederek, tepinerek ileri yürümeyeceğim. "Beni aldığınız o karanlık hiçliğe tekrar atınız!.." tazallümüyle bağıracağım.*

Ölüler… Siz hayat-ı mahkûmiyetinizi geçirdiniz. Bu muammanın sonuna erdiniz. İçinizde tekrar dirilmeyi arzu etmek saffetinde bulunanlar var mı? Dirilecek olduktan sonra neye öldünüz?

Sizi dirilten, öldüren aşktır. Bir Arap feylesofunun dediği gibi, siz validenizin cinayet-i sevdalarıyla dünyaya geldiniz. Bu âleme evlat getirmişseniz siz de aşk saikasıyla bu cürmü ahar[1591] *hakkında irtikâp etmiş oldunuz. Kanun yalnız katillere ceza tayin ediyor. "Medeniyet, adalet, insaniyet" kelimelerinin hakiki manaları tayyün ettiği günü, amil-i mevlud olanlar da katil sayılacaklardır. Çünkü doğmasaydık ölmezdik. Aşk olmasaydı katil, öldürecek fert*

[1588] tayeran etmek: uçmak, havalanmak
[1589] vasıta-i tahassüs: duygulanma aracı
[1590] zulümdide: cefa görmüş
[1591] ahar: başkası

bulamazdı. Bu maktel-i âleme kurbanlar tedarik eden hep sevdadır, sevda…

Beni hiçliğinize neye mezcetmiyorsunuz[1592]*? Ben mi öleceğim, siz mi dirileceksiniz? Nasıl beraber olacağız? Beni size, sizi bana karıştıracak vasıta yine aşk değil mi? Bu mezarlar, bu dağlar, ağaçlar, denizler, semalar, yıldızlar, mahsul-i sevda, hep kurban-ı sevda, hep mazlum-ı sevda…*

Çam Limanı'nda horozlar ötmeye, kuzular melemeye, buzağılar ağlamaya başlarlar. Bu zavallılar hep aşk tekkesinin kurbanları… Hep zulm-i hayattan feryat ediyorlar. Kendilerini bu işkenceden kurtaracak bıçak, boğazlarını koparıncaya kadar böyle bağıracaklar…

Sabah oluyor. Yine bir ruz-ı azabın ufukları açılıyor, ben dünkü işkence-i hayatımın renc-i alamıyla[1593] *henüz pürtaab u bitabım*[1594]*. Bu yeni günün azap dakikalarını şimdi tekrar nasıl geçireceğim? Anladık ya Rabb'im! Yine insanları vahi ümitler arkasından koşturmak için kitab-ı ömrün bir muğfil sayfası daha açılıyor. Bütün senelerim böyle intizar-ı huzurla geçmedi mi? Dün böyle değil miydi? Evvelisi gün böyle olmadı mı? Yok, artık aldanmam… Artık ümit etmem… Ümidim beni bitirdi. Ben ümidimi öldürdüm. Aydınlık istemem… Güneş istemem… Beni bu iltiyamnapezir*[1595] *yaralarımla, elemlerimle zulmetlerine göm… Müebbet karanlıklarına gönder. Arzum budur. Bu da bir siyah ümit değil mi? En koyu karanlıkların, hiç sabah olmayan gecelerin nerede? Ben ziyadan korkar bir huffaş-ı sevda*[1596] *oldum. Çünkü aydınlıklar bana Fatıra'yı terennüm ediyor.*

Nereye baksam onu görüyorum. Bir matrud-i aşkım[1597]*… Sevilmeden seven bir divane, izzetinefsini muhabbetine feda etmiş bir*

[1592] mezcetmek: katıp karıştırmak
[1593] renc-i alam: acılar, ızdıraplar
[1594] pürtaab u bitab: yorgun ve bitkin düşmüş
[1595] iltiyamnapezir: iyileşmez, deva bulmaz
[1596] huffaş-ı sevda: sevda yarasası
[1597] matrud-i aşk: aşktan kovulmuş

alçağım. Beni bu zilletten kurtar. Sevda ahengi üzerine kurulmuş bu kâinatın eblehfirib[1598] *nağmeleri zıddına bağıran, sinesinin telleri parçalanmış başka mazlum divanelerin yok mu? Beni onların yanına gönder. Hep birden haykırarak sevda aleyhine propaganda yapalım.*

İşte bulutlar pembeleşiyor, maşrıkta azim, muhteşem asuman gülleri açılıyor, çiçekler ibtisama, kuşlar muanakaya[1599] *başlıyor. Her taraftan Fatıra görünüyor…*

Kâinatın bu feyz ü sürur muaşakasını bana gösterme ya Rabbi… Nereye kaçayım, nereye? Küre-i arzın şemsten dur kalan vech-i muzlimini bulmak için yine koşarım koşarım, çam ormanlarına dalarım. İnişlerden kayarım, düzlükleri geçerim, yokuşlara tırmanırım. Sahilin sarp kayalıklarından inerim. Önüme deniz çıkar. Yine umman, yine sevda… Yorgun, kesik, pürfütur, bir kayanın üzerine düşer, uzanırım. Karanlığa avdet için gözlerimi yumar, sızarım. Bir saat, iki saat, öyle bihuş kalırım. Güneşin tesir-i hararetiyle taşlar kızar. Külhan kesilir, o yeis uykusu içinde kendimi cehennemde zanneder, sevinirim. Kulağıma "gak, gak" birtakım asvat-ı keriha gelir. Gözlerimi açar bakarım ki siyah bir karga ordusu benim bir ziruh yahut bir laşe[1600] *olduğumu anlamak için etrafımda dolaşarak manevralar yapıyor. Bazıları pek yakınıma konmuş, kara, çirkin gagasını uzatmış, zeki gözlerini dikmiş, pürtefahhus*[1601] *beni dinliyorlar.*

Hemen davranarak "Açgözlü hayvanlar, sakın beni yemeyiniz, zehirlenirsiniz!" ihtarıyla haykırırım. Laşenin dirildiğini görünce ürkerler. Furrrrrrr… Hep birden, müşemmes[1602] *taşların üzerine müteharrik*[1603] *lekeler düşürerek kaçarlar. Kargalar beni yemeden uçtular. Fakat ben nereye gideceğim? Mahkûm olduğum işkencenin*

[1598] eblehfirib: ahmak aldatan, ahmakları kandıran
[1599] muanaka: kucaklaşma, sarmaş dolaş olma
[1600] laşe: leş, ölü beden
[1601] pürtefahhus: dikkatlice, araştıran gözlerle
[1602] müşemmes: güneş ışınlarıyla aydınlanmış, güneşli
[1603] müteharrik: hareketli

saniyelerini dakikalara, dakikalarını saatlere iblağ[1604] *ile yaşayacağım koca bir günün azabını düşünürüm. Geçireceğim ızdırabın büyüklüğü, şiddeti karşısında kendimi pek dermande*[1605] *bulur, ağlamak isterim. Fakat gece çamlıklara, mezarlıklara serpe serpe ibzal ettiğim*[1606] *yaşların hazine-i tesellisini kurumuş bulurum. Kalkarım, kendi kendimden firar edecek yer ararım. Fatıra'dan kaçmak isterim. Hep onu bulmak için dolaşırım. Onun şemim-i enfasıyla*[1607] *mesmum*[1608] *havayı bulup teneffüs ederek ölmek için gezinirim. İşte size hayatımdan bir gün… Diğerleri hep buna benzer…*

Bana âşık bir validem vardır ki ben kırların zalam-ı leylisinde Fatıra için ağlarken o da evde rahat-ı nevm bilmez. Benim için, bu sevda mecnunu oğlu için durmaz, yaş döker. Ah zavallı anneciğim… Şimdi beni bekler… Kim bilir kaç tabak yemek ayırmış, gizlice esvabımın arasına dikmek için kaç nüsha daha yazdırtmış, okunmuş şekerler, sular hazırlamıştır… Beni nüshayla, nefesli sular, şekerlerle akıllanır zannediyor, saf kadın…

Hanımefendi, şimdi hikâyemin en acıklı yerine geldim. Huzurunuzda hürmet-i nisvanı ihlal etmeden, bir kadının ifritliğinden[1609] *nasıl bahsedebileceğim? Fecianın bu kısmını kısa, pek kısa geçeceğim…*

Fatıra benim, iptida muhabbetlerimiz mütevazin bir zevcemdi. Sonra onun kefe-i sevdası boşalıp hiffet[1610] *buldukça mizan-ı izdivacın bütün aşk ve ızdırap sıkleti bana yüklendi. Ben onu âşığıyla cürmümeşhut hâlinde yakaladım. Fakat benim muhabbetim onun cinayetinden daha büyük çıktı. Affettim. Bu cürümle bu affın arasında uzun maceralar var. Fakat kalemimde tafsile cesaret yok. Çünkü bütün bütün çıldırmaktan korkarım. Mefkûrem yanar, asabım ta-*

1604 iblağ ile: çıkararak
1605 dermande: âciz, zavallı
1606 ibzal etmek: esirgemeden bol bol vermek, bol keseden kullanmak
1607 şemim-i enfas: nefesin güzel kokuları
1608 mesmum: zehirlenmiş
1609 ifritlik: çok kötü ve zararlı olma
1610 hiffet: hafiflik

hammül edemez, gerilir, kopar. Mesele o kadar suzişnak, o kadar takatfersadır[1611]*. Suret-i cereyanınca dünyada o kadar yegâne, o kadar naşinidedir. Onun hile-i cinayetini, benim safvet-i afvımı kulaklar işitmesin… Adam, insanlığından sıkılır…*

Affettim ama dimağımdaki ihtilal-i sevda bütün bütün ateş aldı. Mümkün değil aramızda zevciyet huzuru teessüs edemedi. Kıskançtan, şüpheden, nefrete mümas bir müntehaya varan aşkımın şiddetinden ölüyordum. Biliyordum ki zevcem beni sevmiyor, o da âşığı için ölüyor. Onları birbirinin aguşunda bir daha yakalamak istiyordum. Sabit bir hakikatin bu ikinci sübutundan ne fayda memuldü? İşte… Ne yapacağımı bilmiyordum. Şaşırmıştım. Bu iki sevda faresine bir kapan daha kurdum. Meğerse kapanın âlâsını onlar bana kurmuşlar… Öyle melunane tertibatta bulunmuşlar ki cürmümeşhut hâlindeyken kendilerini bana o surette yakalattılar ki Fatıra ile nikâhımız kalmadı. Sonra kesbettiğim hâl-i feci malumunuz… Bu kadar tafsilat yetişir… Ömrümün bu müthiş siyah sayfasını kapıyorum.

Sonra şüphesiz bir masal olan Mecnun hikâyesinin bir hakiki mümessili olarak sevda nevmidîsiyle cünun[1612] *beyabanına*[1613] *düştüm. Tamam iki ay, insaniyeti, insanlığımı kaybederek zulmetlere, baykuşlara, ölülere karıştım. Yüzüm ustura, saçlarım makas görmedi. Kılık kıyafetçe tamamıyla bir yaban adamı oldum. Orman, mezarlık bekçileri beni saldırmaz bir deli zannederlerdi. Benim taş kovuklarında oturduğumu görenler gençliğime acırlar, ağlarlardı. Bir gün yırtık makferlağa sarılıp taştan inimde yatarken Ada'nın izbe yerlerini bir erkek refakatiyle dolaşmaya çıkmış ecnebi bir madam, refikine beni göstererek Fransızca:*

— Beninevinden kaçan zavallı bir divane… dedi.

Ve refiki cevap verdi:

— Yeni bir Diyojen…

[1611] takatfersa: dayanılmaz, tahammül götürmez

[1612] cünun: delirme, delilik

[1613] beyaban: çöl

Bana acıdılar. Madam, çantasından bir mecidiye çeyreği çıkararak uzattı. Almadım. Aynı lisandan cevap verdim:

— Para cinnetimi tedavi edemez. Ben müebbet bir aşk mahkûmuyum.

Kendi lisanlarıyla konuştuğumu görünce şaşırdılar. Birçok şey sordular.

Bu bimari[1614] *ile bir gün Ada'nın cenup cihetindeki ıssızlıklara gömülmek için yola çıkmıştım. Tenha bir mevkide çam altında sizi gördüm. Yanınızda Habeş hizmetçiniz, elinizde kitap, pilyanızın üzerinde, beyaz köpüklü mavi dalgalara karşı oturuyordunuz. O kadar dalgındınız ki kitap elinizden sarkmış, nazarınız ruhunuzla beraber uzak ufukların firari müphemiyetleri üzerinde mahzun seyranlar yapıyordu. Kendi kendime: "İşte," dedim, "galiba bu da denizin helecanları içinde hatırını arayan, eşsiz kalmış bir kumru…"*

Hanımefendi, bu istiğrakınızda öyle hazin, öyle ince, öyle müessir bir şiir vardı ki maaliyat-i tabiata[1615] *karşı iki kanadını kapamış olduğum gönlümde ani bir zevk-i tecessüs uyandı. Çam dallarının arasına gizlenerek oturdum, ben sizi görüyordum fakat siz beni seçemiyordunuz. İri, şahane, tahrilli*[1616] *siyah, durgun gözleriniz sanki denizin derinliklerini cezb ü bel ile*[1617] *pürhüzn ü mana bir umk*[1618] *peyda etmişti. İçlerine daldım. Muamma-yı ruhunuzu aradım. Kitabı kaldırdınız, yalnız birkaç satır okudunuz. Anladım. Aradığınız teselliyi size ne bir müellifin sütur-ı müfekkiri ne de Halik'ın semaları, deryaları, dağları, ağaçları veremiyordu. Sonra bir vesileyle hizmetçinizi uzağa savdınız. Ah bilirim! Yaralı kalpler ihtiyac-ı inziva ile çırpınır. Vahdet içinde sızlamak ister. Ne olacağını görmek için bütün dikkatimle gözlerimi diktim. Uzaklarda cevelandan yorulan enzarınızı bir müddet önünüze diktiniz. Yüzünüzde acı, nevmit, cangâh bir tebessüm dolaştı. Ruhunuz bir hasm-ı biamanla*

1614 bimari: hastalık
1615 maaliyat-i tabiat: doğanın yücelikleri
1616 tahrilli: renkli kısmı çizgi çizgi olan, çizgili
1617 cezb ü bel ile: kendine çekerek, içine çekerek
1618 umk: derinlik

cidaldeydi. Evet… Kalbinizde müthiş bir muharebe vardı. Adüvvünüzü kavi, birahm; leşker-i hissiyatınızı zayıf, yılgın, mahkûm-ı inhizam görerek hanümanını alevler sarmış bir felaketzede ateşe karşı nasıl gülerse, hayatla vedalaşan bir muhtazır nasıl tebessüm ederse siz de öyle bir gaye-i ye's işmizazı[1619] *gösteriyordunuz. Sonra güzel yüzünüzü birdenbire pek karanlık elem bulutları kapladı. Başınızı nevmidane, iki elinizle tuttunuz. Gözlerinizden pırlantalar döküldüğünü gördüm. Ağlıyordunuz. Çünkü nasibin bideva, sağır gadri karşısında mağlup düşmüştünüz. Bütün şiddet-i ruhiyenizle sarılmış olduğunuz emelleriniz, neşeleriniz sizi terk ediyor; yalnız hasir, biiltiyam, giryan bırakıyor; hayatın kadınlara yaşamak tahammül ve cesaretini veren samimi tesellilerinden, mesnetlerinden, kuvvetlerinden ayrılıyordunuz. Siz de benim gibi bu izdiham-ı beşer içinde yalnız kalıyordunuz…*

Hanımefendi, göklerin, denizlerin, çamlıkların tenhaisine tevdi etmek istediğiniz bu esrar-ı ruhiyenize mahrem olmaya uğraştığımdan dolayı beni affediniz. Aynı hastalıkla mariz olanlarda birbirinin derdini anlamak için garip bir merak vardır. Bu şebahet-i hissiyeyi tahlilde, kıyas-ı binnefs ile insan, bir nevi teselli buluyor. Aynı alamla müteellim olanlar hissen kardeş demektir. Her derdin acısını çekenler bilir ve birbirini gayri marizlerden ziyade anlarlar. Bu ilk tesadüfümden sonra her gün sizi takibe başladım. Görünmüyor fakat en ince ahval-i ruhiyenizi gözetliyordum. Bir meşgale-i fikriye buldum. Derdim tezauf etti. Kendimden başka şimdi sizi düşünüyordum. Görüşmek, dertleşmek arzusuyla yanıyordum. Fakat benim gibi bir yaban adamı karşınıza çıkınca siz muhik bir tevahhuşla korkarak kaçacaktınız. Kendimi huzurunuza takdim edebilmek için kıyafeten insanlığa avdete, tuvaletimi tanzime karar verdim. Siz bilmeyerek bana bir deva-yı müessir oldunuz. Temizlendim, giyindim. Hatta süslendim. Ben de elime bir kitap alarak çamlardaki kalabalığa karıştım. Artık açıktan açığa sizi takip ediyor; siz nereye oturursanız yirmi otuz metrelik kurbiyetinizde[1620] *ben*

[1619] işmizaz: yüzünü ekşitme, yüzünü buruşturma
[1620] kurbiyet: yakınlık

de yerleşiyor; sizi tarassut ediyordum. Fakat yüzünüzdeki asar-ı teellümün her gün, evvelki günden daha ziyadeleştiğini gördükçe dilhun oluyordum. Dest-i mütalaanızdaki kitapların, yanımda taşıdığım küçük dürbünle sernamelerini[1621] *okumaya uğraşıyorum. Bir gün elinizde Luiz dö la Valiyer'in*[1622] Un Double Amour*'ını* (Bir Aşk-ı Muzaaf) *okudum. Bu romanı derhâl ben de tedarikle mütalaa ettim. Bunda, nevmidane bir aşkın, kurbanını öldürünceye kadar olan safahat-ı müdhişesi beni bitirdi. Sonra elinize Leona Faber'in* Bir Mutallakanın Mektupları*'nı, Mişel Pruvan'ın*[1623] Kat-ı Rabıta Etmek Sanatı*'nı, Kanijbru'nun* Ölmek Evladır*'ını, Rene Mezuva'nın*[1624] Aşk Tehlikede*'sini, Maksim Fromun'ın*[1625] İşkence*'sini ve daha diğerlerini sırayla okudum. Meçhulüm olanları derhâl getiriyor, tehalükle mütalaa ederek hissinize, yeisinize daha ziyade hulul ve iştirak etmek istiyordum. Siz bana bilmeyerek bu suretle heves-i mütalaa vermek lütfunda bulundunuz. Beni bir yandan kurtarıyor, diğer taraftan elemlere müstağrak ediyordunuz. Çünkü zavallı ben, bu mecnun Ömer Numan, sizin için bir mechuliyet-i mutlaka idi. Mevcudiyetime hiç ehemmiyet vermiyordunuz. Görüp de görülmeyen bir peri-i serseri gibi etrafınızda dair olduğum hâlde hiçbir gün nazar-ı tecessüs ü tenezzülünüzün bu garip şahsiyetime initafını*[1626] *görmek bahtiyarlığına nail olamadım. Alamınız sizi o kadar bel*[1627] *ve gözlerinizi o derece kesafetle perdedar etmiş ki nazarınızda kâinat, bir kalıba ifrağ olunmuş, nereye baksanız yalnız sizi muzdarip edeni görüyorsunuz. Yalnız o hain timsal-i aşkınızı… Başka varlıklar rüyetinize*[1628] *çarpmıyor…*

Haricen insan şekline avdet ettimse de henüz kalbim adam olmadı. O kırıktır. O ebediyen malul, hasta kalacaktır. "Aşk" keli-

---

1621 sername: kitap adı, başlık
1622 Louise de la Vallière
1623 Michel Provins
1624 René Maizeroy
1625 Maxime Formont
1626 initaf: dönme, yönelme
1627 bel etmek: yutmak
1628 rüyet: bakış, görüş

mesini mana-yı taleble telaffuzdan tabemevt[1629] *mehcurum. Buna cesaret edemeyeceğim.*

Ey benim dert ortağım, razaşina haherim, sizinle dertleşmek isterim. Canavar aşkın pençelerinden kaçalım. Bu hunhara hırpalanacak artık bizde gönül kalmamıştır. Hemşirelik, biraderlik hudud-ı saf u samimiyetinde teselli arayarak birbirimize kalpleri açalım. Bazen yara, yaraya aşılanmakla iltiyam bulur. Alamımızda mücaneset-i mütesaviye[1630] *varsa müsavi kıymetler birbirini götürür. Aşk-ı adi ile harap olduk, belki kardeş muhabbetiyle şifa buluruz… Beni bilmeyerek kurtardığınız o nim âlem-i vahşete şimdi bilerek atmazsınız değil mi? Bu musab-ı aşk, yanık sinemin imdat feryatları sizin kalb-i mecruhunuzda ukûs-i insaf*[1631] *bulamazsa insanlardan bu son istimdadıma nedametle, yine taşlardan, dikenlerden merhem-i teskin aramaya çıkacağım… Baki halecan-ı intizar…*

Ömer Numan

VII
PEK GARİP İTİRAFAT-I MÜTEKABİLE

Ragıbe Hanım, bu uzun feryatnameyi bir hamlede okudu. Bu meraretengiz[1632] satırlar cüretkâr bir kalemin eser-i tasnii olabilir miydi? Ateşler saçan o cümlelerin bazılarında öyle bir şebahet-i hissiye gördü ki bu feveranların, bu şikâyetlerin, bu nevmidî-i sevda ile dağlanmış sinenin sızılarını aynen kendi kalbinde duyarak birkaç defa gözleri sulandı. Düşündü. Tahattura uğraştı. Evet… Asil, güzel bir çehreye, cevval[1633] gözlere malik bir sefilin, genç bir dilencinin enzar-ı istitaf ile biraz dolaştıktan sonra ürkmüş bir hayvan vahşetiyle çalıların arasına kaçtığı aklına geldi. Bunu birkaç defa görmüştü. Kendine karşı bir sevda komedyası oynamak için

---

1629 tabemevt: ölene kadar
1630 mücaneset-i mütesaviye: eşit, denk, aynı türden ortaklık, birlik
1631 ukûs-ı insaf: anlayış, merhamet yankıları
1632 meraretengiz: acı dolu, acılı
1633 cevval: canlı, cıvıl cıvıl

böyle haneberduşluk[1634], meczupluk rolü oynamaya kadar iltizam-ı huda ve külfet edilemezdi. Delikanlının bütün bu şikâyetleri, elemleri samimiydi. Hemşirelik namına dest-i muavenet ve tesellisini böyle sineşikâf feryatlarla talep eden bir bedbahta karşı biinsaf, bimürüvvet kalmak olabilir miydi? Lutf-ı tedavisine uzatılan bu yara, kendi kalbindeki ceriha-i hıyanetin birçok nukatta hemen aynıydı. Bu karha-i aşkı[1635] sarmakla kendi hunfeşan[1636] sinesinde de bir nevi teşeffi duyacaktı. Fakat mesele nazik ve muğlaktı. Çünkü kendi kadın, o erkekti. Mütedavi bir rahibe hizmet-i insaniyetkâranesinde bulunmak lazım geliyordu. Ne yapacağını düşünmeye başladı.

Şirin, maymunlar memleketinde doğmuş bir insan vazıyla kollarını dizlerinin üzerine kavuşturarak hanımının karşısına çömelmiş duruyor, bütün harekât-ı vechiyesine dikkat ediyordu. Esna-yı kıraatte Ragıbe'nin gözlerinden akan birkaç katre-i teessürü gördü. Memnun oldu. Hanımıyla bir mükâtebe-i muaşaka[1637] kapısı açılırsa kaç beşi bir arada daha biriktirebileceğini hesaplıyordu.

Ragıbe Hanım, birkaç gün ne yapacağına karar veremedi. Fakat Şirin, bir münasebet düşürüp sokağa çıkarak çamlıkta pürhalecan bekleyen Ömer Numan Bey'i buldu. Mektubun hanımı ağlatmak derecesinde hüsn-i tesirini anlattı. Muvaffakiyetin hemen muhakkak olduğunu fakat biraz beklemek lazım geldiğini tebşir etti.

Bu ahvalin müddet-i cereyanında Kenan Bey de Vuslat nezdindeki haftalık hapis mahkûmiyetini doldurup çıkmıştı. Zevcesinin kendine olan şiddet-i muhabbetini bildiğinden gaybubeti hakkında yine kıvıracağı birkaç yalanla biçareyi bir kanaat-i zaruriye ile susturabileceğini memul ediyordu.

Zevç zevce yine karşı karşıya geldiler. Ragıbe Hanm pürinfial idi. Sebeb-i gaybubet artık bahir bir hakikat mahiyetindeyken o müellim sual cevap yine başladı. Rabıta-i zevciyetleri itibarıyla

---

1634 haneberduşluk: serserilik, yersiz yurtsuz olma
1635 karha-i aşk: aşk yarası
1636 hunfeşan: kan saçan
1637 mükâtebe-i muaşaka: aşk mektuplaşması

birinin aldatmaya, diğerinin aldanmaya sanki mecburiyetleri vardı. Bu, sözleri mürettep fakat seyircisiz bir sahne üzerinde iki mümessilin yalnız birbirine karşı oynadıkları bir nevi acıklı komedyaydı.

Ragıbe Hanım, müstehzi bir istikrahla sordu:

— Beyefendi, neredeydiniz? Bir ikinci baskın daha mı oldu?

— İstanbul'da idim. Valide fena rahatsız… Tehlikeli… Hekim, operatör kıyamet… Kaç gündür uğraşıyoruz.

— Hastalığı ne imiş?

— Apandist…

— Vah zavallı Kenan… Ne kadar şaşırmışsın. Bu mektep çocuğu yalanlarına kadar tenezzül ediyorsun.

— Neden?

— Neden olacak! Senin böyle bir hileye tevessül edeceğin ihtimalini düşünerek sıcağı sıcağına yalanını yüzüne çarpmak için iki gün evvel Dilaver'i İstanbul'a, validenin hanesine gönderdim. Kadın evde bile yokmuş. Beşiktaş'a misafirliğe gitmiş. Dilaver haneyi tahkikle oraya kadar uzanmış, validenle görüşmüş, seni sormuş. Kaynanam "Kenan'ın iki aydır yüzünü gördüğüm yok. Hayırsız, bizi bütün bütün unuttu. Artık nerede olduğunu bilmem" cevabını vermiş. Evet… Hesabını anlamıyorum. Yarın buradan çıkınca doğru validene giderek bu budalaca yalanını meydana çıkarmamak için ona hasta olup yatmak lüzumunu anlatacaksın. Kadın senin hatırın için temaruz etmek[1638] değil, ölmüş görünmekten bile çekinmez, bilirim… Fakat tertibatında geç kalmışsın. Ben senden evvel davrandım. Bu bayağı yalanı geç. Bundan daha adilerini tasni için de beyhude yorulma. Ne kadar acı olursa olsun ağzından hakikati işitmek isterim. Zevciyetimiz böyle komedyalarla devam edemez. Bugün valideni hasta eder, yarın hemşireni öldürürsün. Fakat ilanihaye böyle bir hayat-ı hudada muvaffakiyet kabil midir? Elbette bir gün gelecek ki sen yalandan usanacaksın, ben de dinlemeden… Bu yorgunluklar senin için zillet, benim için felakettir. Karşımda, oyu-

[1638] temaruz etmek: hasta olmadığı hâlde kendini hasta gibi göstermek

numa karşı oyun yapan gizli fakat müthiş bir rakip bulunduğunu anlıyorum. Seni bir hafta burada ben kapadım; öteki hafta o, orada hapseder. Bunun sonu neye varacak? Elbette ikimizden birini tercih lazım gelecek. Beyhude yorulmayalım. Bu azabı ne sen çek ne bana çektir ne de öteki üzülsün. Ne olacaksa bugün olup bitmeli, anlıyor musun? Bugün… Böyle mestur bir sebeple, itiraf edemediğin bir hıyanet mecburiyetiyle bir hafta daha hane-i zevciyetinden gaybubet edersen avdetinde bu kapıyı kendine ebediyen kapalı bilmelisin. Kararını hemen şimdi ver. Eşyanı topla, çık git… Nikâhım sana helal olsun. Benden bundan fazla fedakârlık bekleme. Yapamam. Çünkü elimde değil.

Kenan bu ültimatoma karşı odanın içinde helecanlı adımlarla aşağı yukarı gezinmeye başlar. İşin hileye, dolaba tahammülü kalmamış olduğunu anlar. Zevcesinin sözlerini tamamıyla haklı bulur. Fakat maksada tevafuk etmeyen faydasız hakkı, kendi zararına kabul hamakat değil midir? Erbab-ı tezvir için zararlı hakkı kabuldense faydalı haksızlığı elde etmeye uğraşmak kaide-i evveliye sayılmaz mı? İnsaniyetin adl ü dad unvan-ı muhteşemi altına gizlenerek ekseriya zayıfların, miskinlerin zararına halledilen mesail-i ihtilafi hep böyle değil midir? "Kadı anlatışa göre fetva verir", "Gemisini kurtaran kaptan sayılır" durub-ı emsali beyhude mi söylenmiş? Her davada tarafeyn teşekkül eder. İki tarafın birden aynı derecede haklı olması enderdir. Hemen daima bir taraf müzevvirdir. Fakat kimse hak önünde teslim-i silah ediyor mu? Kanunun, nizamın, muhakemenin o dolambaç, namütenahi turuk-ı hukukiyesine girip çıkmaktan kimse geri duruyor mu? Hak olmayan şeyi hak şekline ifrağa uğraşanlar olmasa dünyada dava kalır mı? En büyük feylesoflar "Kuvvet haktır, hak kuvvettir!" demiyorlar mı? Bu hakikatin tespiti için her lisanda yüzlerce meseller söylenmemiş mi? Fransızcadaki "*Oû force domine, raison n'a point de lieu* (Kuvvetin hükümferma olduğu mahalde hakkın yeri yoktur)" sözü, hele La Fonten'in[1639] "*La raison du plus fort est Toujour la meilleur* (En kuvvetlinin hakkı

[1639] La Fontaine

daima âlâ sayılır)" mısra-ı meşhuru bu âlem-i münazaada en ziyade mabihi't-tatbik bulan[1640] eşardan değil midir?"

Evet, evvela kuvveti bulmalı, sonra haksızlığı yürütmeli. Kenan, bu nazariye üzerine düşünüyordu. Netice-i tefekkürü olarak Ragıbe'ye karşı elinde tek bir kuvvet olduğunu gördü: nikâh kuvveti… Öyle bir kuvvet ki bu sayede zevcesi kendine hah nahah[1641], madamü'l-ömr[1642] merbut kalmaya mahkûmdu. İhtilaf üzere ayrı da yaşasalar Ragıbe bir esaret-i kanuniyede kalacak fakat Kenan kendisi arzu ederse evlenebilecek yahut istediği kadar münasebat-ı gayrimeşrua tesisinde muhtar bulunacaktı. Bu kuvveti hak olarak yürütmek cüretiyle ciddi bir koca tavrı aldı. Dedi ki:

— Ragıbe, sen memlekette her nizam ve âdete karşı ihtilalci bir kadın kafasıyla yaşamak, davanı yürütmek istiyorsun. Bu kabil olamaz. Validen, validenin validesi, onun büyükanası bu beldede âdeta erkekliğin kadınlığa galebesi önünde nasıl boyun eğmeye mecbur kalmışlarsa sen de ser-i nahvetini[1643] bu zaruret karşısında indireceksin.

— Ben indirmem. Büyükvalidemin validesinin zamanı artık geçmiştir. Yeniçerilik devrinde yaşamıyoruz.

— Devirler geçer, inkılaplar olur, nizamat teceddüt eder. Fakat bir millet bu tebeddülattan ziyade ananatıyla yaşar. İrsî, kökleşmiş, yerleşmiş âdetler, görenekler her şeyden kuvvetlidir. Hâlâ bizi sürükleyen bu müessirattır. İstanbul'un bilmem hangi bucağında bir Türk evinde ömür geçiren bir muhaddere[1644], hiçbir zaman Amerikalı bir kadın dimağıyla taşkınlıklara kalkamaz.

— Ne demek istiyorsun? Benimle teehhülünden evvel böyle söylemiyordun. Yazdığın ahrarane[1645] mektuplar hâlâ çekmecemde duruyor.

1640 mabihi't-tatbik bulmak: uygulama alanı bulmak, uygulanır olmak
1641 hah nahah: ister istemez
1642 madamü'l-ömr: ömür boyu
1643 ser-i nahvet: kibirli baş
1644 muhaddere: namuslu, iffetli kadın
1645 ahrarane: özgürlükçü

— Onlar yine çekmecende dursun. Ben o sözlerin kaili bulunmayı reddetmiyorum. Ben bugün yine en hürriyetperest bir zevcim. Sen müstebit bir zevce olmak istiyorsun.

— Hâlâ bu mantık hokkabazlığıyla dava kazanmak şarlatanlığını bırakmıyorsun.

— Şimdi iddiamı teşrih ve ispat edeceğim.

— Beyhude yorulacaksın.

— Sen izdivacın mahiyetini ve bunun zımnına bir kayd-ı müebbed ile perçinlediğin muhabbetin ne olduğunu bilmiyorsun Ragıbe…

— Evet… Bunu ikimizden birimiz bilmiyor ama hangimiz ya Rabb'im?!

— İzdivaç bir âdettir. Aşksa bir histir. İptidai ateşlerini muhafaza ederek birbiriyle âşık maşuk gibi ahir ömürlerine kadar yaşamış karı kocalar, belki masallarda vardır, tabiatta hemen yoktur. Fakat muhabbet-i cinsiyenin zevali, rabıta-i zevciyeti haleldar[1646] etmemelidir. Çünkü bu ikisinin başka başka şeyler olduklarını söyledim.

— Daha açık söyle, daha açık… Bu indi[1647], bu keyfî felsefe-i muğlakayı anlamıyorum.

— Sen alelade bir kadın değilsin, anlarsın ve anladın… Öteye bile geçtin…

— Karı koca beynindeki muhabbet-i mütekabilenin zevalinden sonra rabıta-i zevciyet nasıl halelden masun kalabilir? Bu anlaşılır muamma mıdır?

— Bu muamma değil, bir hakikat-i vazıhadır. Eğer idame-i zevciyet, muhabbet-i mütekabilenin adem-i zevaliyle meşrut olaydı bu dünyada hiç karı koca kalmazdı. Münevver bir kadın olduğun için seninle açıkça görüşüyorum. Sen de amiyane telakkiyattan, itikattan çık… Meseleyi göz boyayıcı, muğfil, beyhude bevatıldan[1648] tecritle hayatın, hakikatin bütün acılıklarını ortaya koyarak muha-

---

[1646] haleldar: zarara uğramış, bozulmuş

[1647] indi: yalnızca kişinin kendi kanısına dayanan

[1648] bevatıl: batıl olan, boş ve yaramaz şeyler

keme, münakaşa edelim. Ve icbarat-ı tabiiye önünde birbirimizi aldatmayalım. Tevilat ve takallübat-i musannaaya kalkışmayalım. Yani dikenleri gül yapraklarıyla örtmeyelim. Bütün zevçler, gözleri amâ-yı cehalet ü belahetle[1649] perdedar olan zevcelerini aldatmaya mecburdurlar. Bunlara hakikati söylemeye gelmez. Zavallılar aldanmakla müteselli olurlar ve aldanırlar, rahat ederler. Sen ise aldanmak istemiyorsun. Ben de doğruyu söylüyorum. İzdivaçla muhabbetin ayrı ayrı şeyler olduğu zaruretini kabul ettikten sonra diyorum ki: "Ben bazı mertebe havailik edebilirim." Fakat seninle olan zevciyetim zevciyettir. O, katiyen halelden masundur. Seni bırakamam. Çünkü zevciyet noktainazarından senden iyisini bulamayacağıma eminim. Binaenaleyh talak keyfiyetini aklından çıkar. Benim için bu kabil değildir. Boşamak için karı almadım.

— Kaziyenin[1650] bir tarafı pot geldi.

— Neresi?

— Mademki idame-i zevciyet, muhabbet ve sadakat-i mütekabilenin zevaliyle alakadar değilmiş, işe icbar-ı tabiat karışırsa bir zevç, zevcesini aldatmakta mazur sayılırmış. Acaba aynı mazeretin kadın tarafına şümulü yok mudur? Kadın da havailiğe kalkarsa ne olacak?

— Bravo karıcığım… Zaten zekâvetinin[1651] hayranıyım. İşte meselenin ukdesi burada… İşte ben bu noktada kadınların da haklarını teslimle alelade kocalardan ayrılıyorum. Hürriyetperestliğim işte bu cihet-i mutenadadır[1652].

— Nasıl?

— Mukabeleten sen de havailik edebilirsin.

— Demek senin vukufun ve muvafakatinle ben de başka bir erkek sevebilirim, öyle mi?

— Hay hay…

1649 amâ-yı cehalet ü belahet: ahmaklık ve cahillik körlüğü

1650 kaziye: önerme

1651 zekâvet: çabuk anlama ve kavrama yeteneği, zekâ

1652 cihet-i mutena: seçkin, önemli nokta

— Kıskanmaz mısın?

— Senin beni kıskançlık dırıltısından azade bırakmana mukabil, ben de kıskanmam.

— Alçak… Namussuz… Dünya, dünya olalı hiçbir zevç, zevcesine böyle bir mezuniyet-i şeniada bulunmamıştır. Seni bu derecelere kadar alçaltan amal-i hasise[1653] ne olduğunu biliyorum.

— İşte yine kadınsın, yine kadın… Ne kadar tahsiliniz mükemmel olsa ilminiz, noksan-ı aklınıza bir türlü galebe edemiyor.

— Bu sözü bir daha tekrar etme. Böyle ahlaksızlıkları romanlarda okumaya bile tahammül edemem. "Zevç" nam-ı meşruunu taşıyan senin gibi bir bihissin ağzından işitmek, vücuduma nefretten ürpertiler getiriyor. Ben gayrimeşru münasebetlerde zevk arayan kadınlardan değilim. Allah canımı alsın daha iyidir. Bu muvafakat-i şeniandan sonra artık yüzüne bakamam. Aramızda kabil-i tamir hiçbir şey kalmamıştır. Boşamaktan başka çare yoktur. Zevciyetinden iğrençlik getiren naşinide bir zemin üzerinde münakaşadan, ismetim cerihadar[1654] oluyor.

— Boşayamam Ragıbe…

— Senden müteneffir bir kadını cebren, kahren taht-ı nikâhında tutmak hangi moral icabatındandır, bunu anlatır mısın?

— Anlatayım. Seni boşamayışım, kendiminkinden ziyade senin menfaat ve bahtiyarlığına hizmet içindir.

— Oh… Pek acayip, pek! İkimizin arasında "bahtiyarlık" sözünü sıkıştırabilecek bir yer kalmış mıdır? Artık buna imkân var mı?

— Dinle… Benden boşandıktan sonra varacağın koca, seni yine aldatacaktır. Hem de nasıl! Pek şeni addettiğin o benim naşinide müsaademi vermeyerek aldanacak, o zaman senin nazarında ulvi bir zevç olacaktır. Ne kadar mahdut fikirli bir kadın olduğunu benim noktainazarımdan görsen kendi kendine acırsın. Tıynet-i beşeriyeyi olduğu gibi görmek kiyaset[1655] ve cesaretine malik ol-

---

1653 amal-i hasise: bayağı, adi emeller

1654 cerihadar: yaralı

1655 kiyaset: uyanıklık, akıllılık

mayan senin gibi zavallılar cereyan-ı umuminin hamakatleri, sefaletleri içinde sürünmeyi fazilet bilirler. Daima hakayıkı tepeleyerek "Hakikat!" diye bağırırız. Onu üryan görmeye, onun kizbden pek acı olan icabatına açıktan açığa kimsede tahammül yoktur. Çünkü beşeriyeti idare eden umumi aheng-i riya derhâl bozulur. Çünkü bütün hıyanetlerimizi yalan ve hileyle tevil[1656], setr[1657] ve ihfa[1658] eyleyerek habasetlerimizi bu suretle teşdiden irtikâba alışığız. Her fenalığı yaparız fakat kitaba, âdete, ahlaka uydurarak yapmayı vicdanen medar-ı tahaffüf[1659] sayarız. Hep bu maluliyetin zebunu ve mutazarrırıyız[1660]. "Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar." darb-ı meseli işte bu hikmet üzerine söylenmiştir. Hiçbir kocanın, karısına karşı böyle bir mezuniyet-i vasiada bulunmamış olduğunu haydi kabul edelim. Fakat âlem-i izdivacda hiçbir zevç, zevcenin birbirini aldatmamış olduğunu iddia edebilir misin? Adem-i ıttıla ile[1661] bu hıyanetin vahameti tenakuz mu eder, tezayüt mü sorarım…

— Beyefendi, yekdiğerini cidden seven zevceynden hiçbiri böyle hilaf-ı vicdan u namus bir mezuniyette bulunamazlar. Bu da bence bir hakikattir. Aldatmak lüzumu baş gösterince şiraze-i imtizac bozulmuş demektir. Felaketi kısaltmak için derhâl ayrılmak en makul çaredir. Ben âlemin telakkiyatına bakmam. Kendimde bir his, bir vicdan vardır. Ona tebaiyet ederim. Ben kendim gibi aldanmak ve aldatmaktan müteneffir bir zevç isterim. Gizli ve aşikâre üzerime hıyanet vukuunu anladığım günü boşanırım. Bilfarz kendim aldatmak ıztırarında kalsam kocamdan ayrılır ve diğer sevdiğime varmak suret-i meşruasıyla tatmin-i hissiyat ederim. Başka türlü değil. Ben bu histe, bu ahlakta bir kadınım. Seksen dereden su getirsen beni kandıramazsın. Çünkü bu ızdıraba tahammül edemem, beni boşayacaksın.

1656 tevil: bilinen anlamdan başka bir anlam ile yorumlama
1657 setr: örtme
1658 ihfa: gizleme, saklama
1659 medar-ı tahaffüf: hafifletici sebep
1660 mutazarrır: zarar gören, zarara uğrayan
1661 adem-i ıttıla: bilmeme

— Demek bir sevdiğin var. Benden sonra ona varacaksın.

— Olabilir a!

— Ya!?

— Buna mezun değil miyim? Şaşacak ne var?

— Bu mezuniyetim bir şartla mukayyettir.

— Nasıl?

— Birbirimizle rabıta-i zevciyeti kat etmeksizin hariçte gönül eğlendirebiliriz. Başka suretle değil.

— Böyle kepazeliğe aklım ermez. Boşayacaksın.

— Bu maksadına vâkıf olduktan sonra hiç boşamam.

— Öyle boşarsın ki… Top gibi…

— Bu talak fikrini aklından çıkar Ragıbe… Beni engizisyon işkencelerine koysanız yine boşamam.

— Görürüz.

— Demek benim gaybubetlerimden müteselli olmanın yolunu çabuk keşfettin! Bari intihapkerden[1662] bana her suretle mütefevvik[1663] bir delikanlı mı?

— Senin intihapkerdenin bana karşı olan tefevvukları nispetinde…

— Deminki ismetfüruşluğun ne idi, bu sözlerin ne?..

— Adam aldatmakta sen yalnız kendini mi mahir zannedersin?

— Demek beni aldatıyorsun. Yahut aldatıyordun! Franşeman[1664] söyle Ragıbe… Bu satranç oyununu karşı karşıya açık oynayalım.

— Ben senin esrar-ı sevdanı bilmiyorum ki kendiminkini ifşa edeyim.

Kenan vehleten tuhaf bir vaziyette kaldı. Zevcesinin kendinden başka bütün erkeklere karşı hissiyat-ı âşıkanesini kapalı zannediyordu. İşte bu kanaat-i katiyesinden dolayı o mezuniyet-i garibe semahatinden çekinmemiş idi. Şimdi ise keyfiyet değişiyor,

---

1662 intihapkerde: seçilmiş

1663 mütefevvik: üstün

1664 franşeman (*franchement*): açık yüreklilikle, dümdüz

kendisiyle Ragıbe arasına bir rakip girmesi, bu gayrimemul hadise, zihnini altüst ediyordu. Bunda hem fayda vardı hem mazarrat[1665]… Ragıbe Hanım'ın böyle bir münasebeti aleniyet kesbettikten sonra Kenan, kendi de biperva Vuslat'la sevişebilirdi. Fakat zevcesinin âşığı nüfuz-ı muhabbetçe kendine tefevvuk ettiği günü mesele pek müziç hatta vahim bir şekil alacaktı. Ragıbe'ye karşı olan kanaatinde aldanmış olması biraz izzet-i recülisini sarstı. Vefasızlıkta bu ne seri bir mukabele idi. Kadın kalbinin bu derece müstaidd-i tahavvül[1666] olduğunu bilmiyordu. Şimdi istiyordu ki kendisi Vuslat'la sevdasında devam etsin lakin Ragıbe kimseyi sevmesin… Hodbinliği vehleten bu dereceye vardı. Zevcesini seviyor muydu? Hayır… Sevmeden kıskanıyordu. Bu bir izzetinefs, hodkâmlık kıskançlığı idi. Kendisi ne yaparsa yapsın fakat Ragıbe demirbaş bir sevda sermayesi gibi daima elinde kalsın… Zavallıya çektirdiği ve çektireceği ızdırabatı hiç nazarıitibara almıyordu. Suistimal etmek istediği nikâh kuvvetinin, tasavvuru derecesinde artık hükmü kalmayacağını da anlıyordu. Çünkü zevcesi kendi nikâhında kalmakla beraber sevdiği erkekle uzun müddet tesis-i münasebet edebilirdi.

Beri yandan Ragıbe Hanım, Kenan'ın bu zaafını hissedince ağzıyla kalbi mütevafık olmadığını anladı. Onu kıskandırarak yola getirebileceğine hükümle şimdi tekmil bu cihete yönelmeye, bütün fetanet-i desisekâranesini[1667] bu noktada cemetmeye karar verdi. Binaenaleyh dedi ki:

— Mademki bu sevda satrancının açık oynanmasını teklif ediyorsun sen söyle, ben de anlatayım… Sevdiğinin adı Vuslat, biliyorum. Fakat nerede oturuyor? Nasıl kadındır? Münasebetinizin derecesi nedir?

Kenan düşündü. Hakikati saklamakta bir menfaat-i makule görmedi. Zevcesi kısaca tahkikatla her şeyi öğrenebilirdi. Ve şüphesiz öğrenecekti. Keyfiyeti kendi itiraf ederse o da bilmukabele Ragıbe'nin izzet-i nisviyesini daha ziyade yaralayarak kıskançlığını

1665 mazarrat: zarar

1666 müstaidd-i tahavvül: değişime hazır

1667 fetanet-i desisekârane: aldatan, kandıran zekâ

tezyit etmiş olacağından bu suretle husule gelecek tesir-i şedidden istifade edebileceğini hesapladı. Binaenaleyh cevap verdi:

— Vuslat, İstanbul'daki kadınların en güzelidir. Kadıköyü'nde *** Sokağı'nda, Mesut Bey nam-ı müstearıyla tuttuğum hususi bir hanede oturuyor. Derece-i münasebetimiz bana dünyayı unutturacak bir mikyastadır.

Bu itirafat-ı müdhişeye karşı Ragıbe Hanım limon gibi sarardı. Karı koca, bir müddet birer mana-yı müellimle birbirinin göz bebeklerinin içine derin derin bakıştılar. Nihayet, Kenan sordu:

— Seninkinin ismi?

— Ömer Numan…

— Bildim. Güzel delikanlıdır. Bu adada oturur. Bir sergüzeşt-i mecnunane geçirmiştir.

— Ta kendisi…

— Derece-i münasebetiniz?

— Senden boşanıp ona varmayı gönlümde yegâne emel-i hayat ve saadet-i mahza şeklinde parlatacak kadar şiddetli…

Şimdi biraz da Kenan sarardı. Fakat zevcesinin gayet iffetperest bir kadın olduğunu bildiğinden bu dalaline[1668] pek inanmak istemedi. "Fart-ı teessürle intikam almak için böyle söylüyor" zannına düştü. Hakikatin tamamıyla tevazzuhu için sordu:

— Bu sevdanın bana ufak bir vesikasını ibraz edebilir misin?

— Kolay…

— Haydi…

Ragıbe Hanım, bir tebessüm-i muzafferane ile kalktı. Büronun üst çekmesini anahtarla açtı. Ömer Numan'dan gelen mektubun ilk sayfasını alarak gözü kilitledi. Anahtarı cebine attı. Kâğıdı Kenan'a uzattı.

Zevç, zevcesinin bu vesika-i muaşakasını seri, mütehalik bir nazar-ı heyecanla okudu. İlk cümle-i kıraatinde bir şey anlamamış gibi bir daha, bir daha tekrar etti. Evet… Bu latife değil, bütün vu-

[1668] dalal: yoldan çıkma

zuhuyla bir muhabbetname idi. Benzi daha ziyade uçtu. Ragıbe elden gidiyordu. Belki de gitmişti. Zevcesini yukarıdan aşağıya rakik bir nazar-ı takdir ile süzdü. Onda şimdiye kadar fark edememiş olduğu asilane güzellikler gördü.

Mektubu parça parça yırtmak, karısının üzerine yürüyüp dövmek istedi. Fakat buna hiç hakkı yoktu. Bu mezuniyeti biraz evvel kendisi vermişti. Mudhikeden yavaş yavaş faciaya dönen bu hâlin müsebbib-i yegânesi kendisiydi.

Defaten Ragıbe'den taleb-i salah etmek uyamayacaktı. Çünkü kendisinin de Vuslat'tan katiyen feragati lazım geliyordu. Buna muktedir değildi. Şimdi her iki kadını elde tutmak istiyordu. Mesele güce sarmıştı. Fakat o anda her şeyden evvel rahnedar olan kocalık izzetinefsinin acılarıyla müteezzi oluyor, kendini zelil buluyordu.

Ne yapacağını bilmez bir perişani-i zihnle dedi ki:

— Bu muhabbetnameye cevap yazdın mı?

— Tabii!

— Demek mektuplar tekerrür etti?..

— Çok…

— Bu mektup yarım… Bunun mabadını ve diğerlerini görmek isterim.

— Olamaz.

— Niçin?

— İftirak üzere bulunduğum zevcime diğer erkekle olan münasebet-i âşıkanemin tekmil esrarını ifşada büyük mahzurlar gördüğüm için…

— O "iftirak" kelimesini aklından çıkar.

— Bu kelimenin zihnimde şu dakikaya kadar bu derece-i şiddetle kökleştiğini hiç bilmiyorum.

— Şu saatte zevcin bulunduğum için bu münasebetinin tekmil tafsilat ve safahatini bilmek isterim. Buna şeran, kanunen hakkım vardır.

— "Şer, kanun" sözlerinden yalnız işine gelen noktalarda istimdat ediyorsun. Biraz da vicdanen düşün.

— Mutlak görmek isterim.

— Katiyen göremezsin.

— Mektuplar büronun gözünde değil mi?

— Evet…

— Ver anahtarı!

— Vermem!

— Çilingir getirtir, açtırırım…

— Bir şey yapamazsın!

Kenan, cebren almak için ne yaptığını bilmez bir feveranla zevcesinin üzerine saldırır. Fakat Ragıbe var kuvvetiyle iterek:

— Burada ben kendi hanemdeyim. Aşağıda uşak var, aşçı var. Kadın hizmetçiler var. Şimdi bir bağırırsam hepsi üşüşürler. Seni bir çocuk gibi zapt ederler. Deminden zevcesine mezuniyet-i muaşakada bulunacak kadar bir şahs-ı medeni görünürken şimdi Asyalı bir koca kesilme… Rezaletin lüzumu yok…

— Mesele memleketimizde hiç duyulmadık bir garabet aldı.

— Bu garabetin kahramanı sensin.

— Bu müşkülü halletmeliyiz.

— Kolay…

— Nasıl?

— Sana son bir teklifim var. Bunun icabına tevfik-i hareket etmeden bu evden gidersen bir daha içeri giremezsin.

— Nedir?

— Ben senin hıyanetini affedeyim, sen de benimkini… Bu hareketim sana hülle[1669] yerine geçsin. O karıyı katiyen terk et… Yine evvelki asude hayat-ı zevciyetimize avdet edelim.

Ragıbe Hanım, bu ihtiyatsız ve ani teklifiyle bütün samimiyet-i ruhiyesini zevcine ifşa etmiş oldu. Kenan, derhâl anladı ki öteki-

[1669] hülle: kocasından üç kez boşanan kadının, eski kocasıyla tekrar evlenebilmesi için yabancı bir erkeğe nikâhlanıp boşanması

nin, Ömer Numan'ın ehemmiyeti yoktur, elan Ragıbe'nin kalb-i sevdazedesinde bütün şedaid-i garamıyla yaşayan kendisidir. O gönül başka bir erkeğe müsahhar olmamış[1670] ve olamayacak. Binaenaleyh deminden bir garabet-i müşküle hâlinde gördüğü mevkiin nezaketinden şimdi bir istifade yolu arayarak mütehakkimane[1671] haykırdı:

— Seni terk etmeyeceğim! Vuslat'la yaşayacağım! Ömer Numan'ın da sana mübarek olsun!..

Fesini başına geçirerek oda kapısından fırladı. Bu ani tebeddül ve tehevvür karşısında mebhut ve son derece meyus, nevmit kalan zavallı Ragıbe bedbahtisinin en elim isyanıyla o da bağırdı:

— Allah selamet versin… Git… Fakat işte bu son gidişindir…

Sonra bir kesel-i muztaribane ile pencerenin önüne gitti. Tül perdenin arkasından baktı. Kenan, fesini düzelterek bahçenin otlu merdivenlerinden seri adımlarla kaçıyordu. Bu defa zevcini şık bir bey kıyafetine girmiş, müthiş bir haydut hilkatinde gördü. Haydut, demir parmaklıklı kapıyı açtı. Yokuştan aşağı uçar gibi bir süratle kayboldu. Vuslat'ın aşkı, bu şurideyi[1672] mıknatıs kuvvetiyle cezbediyordu.

Ragıbe, şiddet-i teessürle bitap, kendini kanepenin üzerine attı. Sıcak gözyaşlarını serperek:

— İntikam Allah'ım, intikam!..

can sızısıyla birkaç defa inledi. Bu karı koca sahne-i hakikiyesinin en ince mırıltılarına kadar bütün cereyan-ı elimini dışarıdan takip eden Şirin, birdenbire odaya girdi. Hanımının girye-i matemine bakarak:

— Ne ağlıyorsun ayo! Biri gittiyse ötekini çamlıkta sana bekliyor. Ağlayacağına bundan boşan, ona var…

Ragıbe Hanım, derin bir nazar-ı istimdadla Habeş'in yüzüne baktı, cevap vermedi.

1670 müsahhar olmak: bağlanmak, itaat etmek

1671 mütehakkimane: zorbaca, zorbalıkla, tahakküm edercesine

1672 şuride: perişan; tutkun

VIII
MÜELLİM BİR ZİYARET

İntikam… İntikam… Ragıbe, şimdi dişlerini gıcırdatarak bu kelimenin verdiği lezzet-i teşeffi ile yaşıyor, bütün hüsranını, acılarını bununla teskine uğraşıyordu. Kenan'dan cebren boşanmakla intikamını almış olacaktı. Fakat bu, kolay bir iş değildi. Şeri, kanuni birçok esbab-ı talak bularak bir dava açabilirdi. Lakin o, kestirme bir yoldan gitmek istiyor, zevcini birdenbire şaşırtarak, ezerek, amansız, müşkül bir hâl-i ıztırara koyarak bu ribka-i nikâhtan muzafferane, müntakimane kurtulmanın çaresini arıyordu.

İki gece geçti. Kenan gelmedi. Ragıbe Hanım, bütün saat-i muztaribanesini bu çareyi düşünmekle geçirdi. Nihayet aradığını buldu. Kararını verdi. Yazıhanesinin önüne oturarak Vuslat'a hitaben şu mektubu yazdı:

Hanımefendi,

Kadın, kadının derdinden anlar. Pek müşkül bir mevkideyim. Halk, sizi icab-ı sanatla kalpsiz, vicdansız addeder, yanılır. Fakat ben öyle değilim. Zevcimde beyhude aradığım insaniyeti sizde bulabileceğim ümid-i kavisiyle alicenabınıza müracaat ediyorum. Avrupa muharrirlerinden biri, sizi "alelekser namuskâr kadınların günahlarını çeken melekler" tavsifiyle yâd ediyor. Bilirim, içinizde insaniyeten, hissen bize mütevafıklar[1673] *vardır. Sizin de onlardan biri olmanızı temenni ederim.*

Biz vaktiyle mizacen, ahlaken, terbiyeten kendi hulkiyetimizle tamamen tevafuk edecek koca intihabını ve sonra âlem-i zevciyette o erkeğin hüsn-i idaresini hakkıyla bilse idik belki sizin münasebetiniz yalnız bekârlara münhasır kalırdı. İtiraf ediyorum: Kabahat bizde de var.

Hanım! Zevcim bana tercihen sizi seviyor. Bu, insanın ihtiyarı haricinde bir meyl-i kalbîdir. Bir şey denemez. Artık itiraz etmiyorum. Talihime mütevekkilim. Bugün onu size tamamıyla terk ediyorum.

[1673] mütevafık: denk

Fakat Kenan, insafsızca ve gayriinsani bir inat ile beni kahren taht-ı nikâhında tutmak istiyor. Ben de his sahibi bir kadınım. Bigünahım. Benden müteneffir fakat bazı sevaik-i hissiye ile beni boşamak istemeyen bir erkeğin cevirleri[1674] *altında ezilmeye müstahak değilim. Onun bu haksızlığından sizin adalet-i kalbiyenize sığınıyorum. O sizi seviyor. Belki siz de onu seversiniz. Ara yerde, ben bir engel kalıyorum. Mevkiim yok. Bahtsızlığıma kemal-i tevekkülle beraber hasbe'l-beşeriye bazen tahammül edemeyeceğim günler de olabilir. Çıkacak dırıltılardan siz de bizar*[1675] *kalırsınız. Tarafeynin selameti namına kestirme yolu intihap edelim. Muavenetinize, insaniyetinize muhtacım. Bunu benden diriğ eylemeyeceğinizi bir hissikablelvuku bana tebşir ediyor. O cesaret ve kanaatle yazıyorum.*

Kenan Bey orada iken bir gün evinize geleyim. Yüzleşelim. O benim hiçbir gün sizinle muvacehede bulunabileceğimi memul etmediği için ikimizi de aldatıyor. Bana sizi sevmediğini söylüyor. Size de elbette benden nefretinden bahseder. Aramızda ikimizin muğfilliği ile yaşıyor. Mertçe olmayan muhabbet, o nama layık değildir. Samimiyetsiz gönülden vefa umulmaz. Aşk bahsinde ekseriya aldatan aldanır. Bakalım, ikimizin arasında ne vaziyet alacak?.. Sizin de şüpheleriniz var ise bu tecrübe ile hakikati anlarsınız. Saat-i muvaceheye kadar tabii bu mektubumdan kendisine hiç bahsetmezsiniz. O bizi nasıl iğfal ediyorsa biz de onu gafil avlayalım. Süratle cevabınıza muntazırım. Adresim malumunuz değilse işte şudur: Heybeliada'da Kâşif Efendi Ailesi… Baki tecdid-i istirham…

Kenan Bey'in zevcesi
Ragıbe

Mektubu zarfladı. Üzerine "Kadıköyü'nde *** Sokağı'nda Mesut Bey'in zevcesi Vuslat Hanımefendi'ye takdim…" ibaresini yazarken kocasını bir fahişeye kendi kalemiyle tezviç eylemiş gibi bir hiss-i garibe düşerek tevahhuşundan titredi.

[1674] cevir*:* eziyet, zulüm
[1675] bizar: rahatsız

Mektubu postaya gönderdi. Fakat azabı teşeddüt etti. Adem-i muvaffakiyeti hâlinde Kenan'a karşı zilleti artmış olacaktı. Bu teşebbüsündeki tecrübesizliğinden dolayı onun istihzalarına, daha ziyade adavetine uğrayacaktı. Halasını ve felaketini bir fahişenin vicdanına tevdi hiffet-i aniyesinde bulunmuştu.

O geceyi korkunç kâbusların zulemat-ı mudikinde[1676] inleye inleye geçirdi. Sabah oldu. Uyuyup uyumadığını bilmiyordu. Ömründe hiç böyle karanlık, rencefza[1677] bir leyle-i dehşet geçirdiğini tahattur edemiyordu.

O gün, hep gözleri pencerede, kulağı kapıda idi. Vuslat'tan cevap bekliyordu. Alafranga saat dokuzda posta müvezzii[1678] bir telgraf getirdi. Büyük bir lerziş-i istical ile okudu:

Telgrafname

Hanımefendi,

Benim gibi bir kadına gösterdiğiniz büyük itimat ve teveccühten fevkalhad[1679] *müteessir oldum. Bizde de bir kalp bulunduğunu size ispat etmek isterim. Kenan, burada mahpustur. Bir şeyden haberi yok. Bugün teşrifinize muntazırım.*

Vuslat

Ragıbe Hanım, cevabın telgrafla böyle sürat-i vürudundan anladı ki Kenan'ın katiyet-i temellükü[1680] rakibesince de mültezem bir keyfiyettir. Fakat zevcinin sahibe-i saniyesi ona sadece "Kenan" diyor, "Bey" tabirini istimale bile tenezzül etmiyor ve hapsedebilecek kadar onun üzerine hükümran olduğunu anlatıyordu.

Hemen hazırlandı. O gecenin taab-ı canfersasıyla[1681] pek ziyade solan rengini tuvalet sularıyla, pudralarla tamire uğraştı. Rakibesine karşı hüsnen tefevvuk edemese bile dun kalmak da istemiyor-

---

1676 zulemat-ı mudik: sıkıcı karanlıklar
1677 rencefza: ızdırap artıran, eziyet veren
1678 müvezzi: posta dağıtıcısı
1679 fevkalhad*:* pek çok
1680 katiyet-i temellük: mutlak sahiplik
1681 taab-ı canfersa: dayanılmaz yorgunluk

du. Siyahlar giyindi. Mutena[1682] fakat sade bir tuvalet yaptı. Şirin'e dedi ki:

— Haydi hazırlan… Beraber gideceğiz.

— Nereye hanımım?

— Muharebeye…

— Muharebeye mi? Aa… Beraber silah alayım mı?

— Al… Fakat ben kumanda vermeden silahını kullanma sakın…

Hanım, hizmetçi evden çıktılar. Moda'ya uğrayacak vapura bindiler.

Vapurun devvar[1683] çarkları denizin mavi sinesini zedeleyerek beyaz köpükler saçar iken şiddet-i halecandan zavallı Ragıbe'nin başı da beraber dönüyordu. Nazarında bütün âlem, vuzuh-ı maddiyetini kaybetmiş, şekilsiz bir hâl almıştı. Etrafına bakınıyor fakat bir şey göremiyordu. O, ömrünün en elim sahne-i faciasında en büyük rolünü oynamaya gidiyordu.

Moda'ya çıktılar. Bir araba buldu. … Sokağını söyledi. Arabacı manidar bir tebessümle sordu:

— Mesut Bey'in hanesi mi?

Ragıbe, herifin bu keşfine karşı titreyerek cevap verdi:

— Evet…

— Malum… Ben oraya çok hanım taşırım.

Arabaya girerken herif, küstah bir cüretle hanımın koltuğundan tutmak istedi. Ragıbe, şiddetle dirseğini silkerek reddetti. Arabacı besbelli, bu müşteriyi de oraya taşıdığı kadınların nevinden zannetmişti.

Bindiler. Araba hareket etti. Arabacı, ikide birde başını müşterilere çevirerek tuhaf tebessümlerle bir mükâleme[1684] zemini arıyor, Ragıbe Hanım sıkıntısından terliyordu.

1682 mutena: özenli, itinalı

1683 devvar: dönen

1684 mükâleme: karşılıklı konuşma, söyleşme

Herif nihayet:

— Ah, dedi, ah… İnsafsızlar, bizde gönül yok zannederler… Biz meyvenin iyisini turfandacılarda sepette, kadının güzelini de yalnız böyle arabada görürüz…

Ragıbe Hanım, siyah peçesini indirdi. Hayattan derin bir istikrahla titriyordu. Şirin, hanımının infial-i elimini anladı. Hemen arabacıya dönerek:

— Bizden başka kadın gormadın mı ayo? Nene lazım senin zevzeklik… Arabanı çek…

Susması için Ragıbe Hanım, diziyle Şirin'i dürttü. Arabacı bir müddet sustu. Fakat delikanlının beyninde Mesut Bey'in hanesine giden bu genç kadının şemim-i hüsnüyle[1685] bir sekr peyda olmuştu. Müşterisini mutlaka söyletmek istiyordu. Sözü değiştirerek dedi ki:

— Mesut Bey hovarda çocuktur ama gözü pek kapalı… O burada yok iken evde olmaz dalavereler dönüyor. Hanımlar çok serbest, çok… Geçenlerde Kayışdağı'na götürdüm. Rakıyı matara ile su yerine içiyorlar… Vuslat Hanım, Kadıköyü'ne şan verdi. Benimle ne şakalar eder! Karısı, beyinden bıçkın…

Şirin:

— Karısının da gozu kor olsun, beyinin de inşallah…

Sükûta davet için Ragıbe, Şirin'i hızlıca bir daha dürttü. Araba; boyalı, zarif demir parmaklıkların arkasında hıyabanların, çiçeklerin ortasına oturtulmuş, cesamet-i tabiiyede birer tablo letafet-i sanatkârıyla nazarları celbeden timsal-i servet, şık, güzel binaların önlerinden geçtikten sonra yokuşlar indi çıktı. Birkaç sokak dolaştı. Nihayet tenhaca bir semtte, bahçe ortasına mebni, soluk boyalı, yeşil panjurlu, alelade bir hanenin önünde durdu.

Hanım, hizmetçi arabadan inerek kapının çıngırağını çektiler. Arabacıdan sekene-i hane hakkında işittiği sözler Ragıbe Hanım'ın

[1685] şemim-i hüsn: güzelliğin kokusu

kulaklarında hâlâ müziç bir istikrahla çınlıyordu. Zavallı kadın, namuslulara mesağ-ı duhul[1686] olmayan bir eve giriyordu.

Merbut, uzun tel çekilerek kapı açıldı. Lavanta çiçekleri, otlar bürümüş gayrimuntazam bir bahçeden yürüdüler. Pencerelerden birkaçının panjurları oynadı. Ehl-i iffet bir hanımın bu ırz ve hüsün ticaretgâhına duhulünü yukarıdan seyrediyorlardı. Hanenin asıl kapısı açıktı. Mermer avluda misafirleri istikbale, o meşhur beniyle, şakağında gülüyle, işlemeli al kadife terlikleriyle Faika çıktı. Kısık sesiyle hemen biserübün yaygaralara, fart-ı mihmannevaziye[1687] kalkışarak peçesini açmış bulunan Ragıbe'ye karşı:

— Mübarek kademlerinize sıcak su mu, soğuk su mu efendim? Buyurunuz, burası da sizin bir eviniz… Kırk bir buçuk kere maşallah… Siyah mahfaza içinde parlayan inciye benziyor. Ne güzel bir taze… Ah, bu hıyanet erkekler, dünyanın en güzel kadınlarına malik olsalar yine cihanın öbür tarafında daha başka türlülerini ararlar… İlahi Kenan, bu meleğin üzerine gül kokladığın için gözlerin kör olsun, e mi? Hepimiz bu heriflerin heveslerine kurban olduk. Çekmediğimiz kaldı mı? Hem darılırım Kenan'ı hem severim. Zavallı çocuk hanginizden vazgeçsin? Biri yakut biri pırlanta… İkiniz de birleşiverseniz… Fakat olur mu? Ne mümkün… Bu âlemin dedikodusu…

Bir ayak üzerinde böyle birbirini tutmaz, bin lakırdı söyleyen bu kadının coşkunluğu karşısında Ragıbe Hanım şaşırdı. Teselligûna[1688] fırlatılan bu türrehatın her biri simli birer iğne gibi beynine saplanıyordu.

Otel ile hane arasında bir bayağılık, bir nezaketsizlik, bir meymenetsizlik ve redaetle[1689] meşbu bu evin taaffün-i manevisi gaseyanaver[1690] bir sıkletle Ragıbe Hanım'ın başını döndürdü. Me-

---

1686 mesağ-ı duhul: girme izni
1687 fart-ı mihmannevazi: misafir ağırlamada aşırılık gösterme
1688 teselligûna: teselli tarzında
1689 redaet: fenalık, bayağılık
1690 gaseyanaver: kusturucu

dhaldeki silgiye narin glase[1691] iskarpinlerini sürterken duvardaki paterde zevcinin pardösüsüyle şemsiye ve bastonlarını gördü. Bunlar, bazı günlerde Heybeli'deki hanelerinde böyle asılı dururdu. Demek, Kenan'ın bir evi de burası idi. O, buraya da bütün eşyasıyla, levazımıyla bir hayat geçirmek için yerleşmişti. Burada da döşeği, beraber yatacak bir kadını vardı. Bu müthiş hakikati o haneye girmezden evvel tekmil acı vuzuhlarıyla bilirken şimdi ona müteallik bu eşyayı görmekten niçin bu kadar müteessir oluyordu?

Benli Faika, kırk beşlik, şişman, ağır vücuduyla gençlik etvar-ı şuhanesi bir iffet-i reftar göstermeye uğraşarak her uzvunun kabiliyet-i taharrükünü irae eder ve hemen raksan bir yürüyüşle önlerine düştü. Cabir, odasının kapısını aralık etmiş, bu gelen namuslu hanımın o evde sermaye olarak kalması lazım gelse gecede ne kadar irat getireceği nokta-i ticaretinden bir tetkik ve takdirle bakıyordu. Bu herifin nazarında bütün afif kadınlar, işletilemeyen madenler gibi ticaret-i umumiye piyasasını müstefit etmeyen akim[1692] birer fonda hükmünde idi.

Uzun müddet süpürge görmemiş, fersude[1693] muşambaları üzerine Avrupa mamulatından adi bir yol keçesi uzatılmış merdivenden çıktılar. Hanenin her tarafında şimendifer, tramvay beklemeliklerini andırır bir umumilik, bir bakımsızlık, bir yıprantılık vardı. Boşça bir sofayı yürüdükten sonra Benli Faika misafirleri salona aldı. Kapıyı üzerlerine kapayarak çekildi. Burası nispeten temizce idi. Ortada al bir Türk halısı, tirşe zemin üzerine beyaz hareli pelüş kaplı bir lake takımının kanepeleri, koltukları, sandalyeleri güya alafranga tarz-ı tefrişte oraya buraya serpiştirilmiş. Orta yerde, masanın üzerindeki çiçekliklerde bayatlamış, evdeki kadınlar gibi bu-yı samimiyetini kaybetmiş iki buket… Atlas, kadife, keten ufak yastıkların ve sigara iskemleleri örtülerinin etamin[1694] üzerine

---

1691 glase: iyi işlenmiş parlak keçi derisi

1692 akim: verimsiz

1693 fersude: eskimiş, yıpranmış

1694 etamin: perde veya örtü yapılan, seyrek ve gevşek dokunmuş delikli bir kumaş çeşidi

kotonperle işlemeleri, kibritliklerin boncuklu kılıfları Vuslat Hanım'ın ve refikalarının bunlara hasredecek biraz boş zamanları bulunabilmiş olduğunu gösteriyordu.

Ragıbe Hanım, bu eşyadan birine temastan iffeti rencide olacak gibi bir tehaşi[1695] ve hemen lerziş-i istikrahla kanepelerden birinin ucuna ilişti. Karşısına tesadüf eden aynanın üzerinde gördüğü levha, başına dönmeler getirdi. Bu, bir fotografi agrandismanı[1696] idi. Kenan, en şık kıyafetiyle, renkamiz kozalarıyla işlenmiş cesim bir çelengin ortasında beşuş, bahtiyar bakıyordu. Bu tebessüm, Ragıbe'nin kalbinde nakabil-i tarif bir elem tutuşturdu. İçi yanıyor fakat beşeresini[1697] soğuk bir ter kaplıyordu. Şedit, mühlik bir humma-yı ye'sle iki sıra dişleri birbiri üzerinde birkaç defa takırdadı. Zevcinin bu fotografisini hiç görmemişti. Teskin-i halecan için gözlerini resimden çevirdi. İçeri girecek kimselerin kendini böyle yarı baygınlık teessüründe görmelerini istemiyordu.

Bu talih mazlumu kendi kendine tabiatın işkenceleri içinde azaben sevda kıskançlığına makis[1698] hiçbir maraz ve ıztırab-ı nefsani bulunmadığını düşünüyor ve deruni ahlarla "Ömer Numan, sen bir veli-i aşksın. Bana sayfalar dolusu gönderdiğin feryatnamenin meraret-i mealini kalbim şimdi daha vuzuhla anlıyor. Zavallı çocuk, neler çekmişsin! Fakat istimdat ettiğin zavallı Ragıbe şu anda senden ziyade muhtac-ı tesellidir." diyor.

Şirin, duvara asılı pano önünde durmuş, rakit sathında nilüferler açmış, etrafında gelin odası gibi salkım salkım bahar çiçekleri sarkmış bir dere kenarında kalçasının müdevveriyetini[1699] tekmil letafetiyle göstererek çırılçıplak yatmış genç bir kadına karşı, mini mini tombul aşk perisinin okuyla nişan aldığını seyrediyordu.

1695 tehaşi: korkma, sakınma, çekinme
1696 agrandisman: fotoğraftan büyütülmüş kopya
1697 beşere: cilt, deri
1698 makis: kıyaslanabilir
1699 müdevveriyet: yuvarlaklık

Koyu yeşil çiçekli kâğıt kaplı duvarlarda garami, sefihane[1700] dekolte mevzularda yağlı boya taklidi, adi, avami birkaç tablo vardı. Duvarın bir kısmı çerçeveli, çerçevesiz kadın erkek fotografilerinden görünmüyordu. Sapları elvan kurdelalarla fiyonklu Japon yelpazeleri, işlemeli çevreler, havlular, hasırdan, atlastan ceplerinden suni çiçekler sarkan duvarlıklar, üzerlerinde hadekasız[1701] düz gözleriyle alçıdan Venüsler, Dianalar bakan ufak etajerler, sanatsız, zevksiz bir mebzuliyet ile her tarafı doldurmuştu.

Ragıbe, burayı zevkiselimden ari şımarık bir çocuğun hücre-i müzeyyenine, gelin odasına, sergi salonuna, hiçbir şeye benzetemiyordu. Burası onun ömründe girmediği Beyoğlu'ndaki umumhane odalarının bir müşabihi idi. O nevi tefrişi hiç görmemiş olduğu için zihninden teşbih ve kıyas edebilecek bir yer bulamıyordu. O yalnız anladı ki burada hüküm süren rey ve zevk, Kenan'ınki değildir. Zevci burada hissen, zevken bir tabiatsızın taht-ı mağlubiyetinde yaşıyor.

Şirin, duvarlardaki fotografileri seyrederken birdenbire bağırdı:

— Tüh Allah belanızı versin cenabetler! Baksana hanım, bir herif bir karıya sarılmış ağzından öpüyor… Utanmaz maymunlar!..

Ragıbe Hanım yerinden kalktı. Şirin'in takbihini celbeden fotografiyi görmeye uzandı. Yek nazarda erkeğin Kenan olduğunu tanıdı ve kadının da Vuslat olmasını tahmin etti.

Bu, musavverlerin yarımşar vücutlarını irae eder kabine bir fotografi idi. Kadının dolgun omuzları, sinesi geniş yakalı bir gecelik gömleği içinde hemen üryan, çözük saçları perişan; erkek baş açık, saçlar dağınık, yalnız fildekos[1702] ten fanilasıyla dudak dudağa vermişler, şehvetten gözleri süzülerek birbirinin zelal-i aşkını içiyorlardı.

[1700] sefihane: bayağı bir tarzda

[1701] hadeka: göz bebeği

[1702] fildekos: çok sağlam ve ince bir pamuk ipliği çeşidi

Bu iki mahluk, şu döşek kıyafetiyle objektifin önünde durarak en mahremane bir sahne-i tahassüslerini yabancı gözlere karşı bütün baygınlıklarıyla nasıl teşhir edebilmişlerdi?

Ragıbe Hanım, bulantı getiren bir nefretle sarsıldı, sendeledi. Düşmemek için hemen Şirin'in elini tuttu. Onun yardımıyla ağır ağır döndü. Bu manzaranın zehirleyici tesiratından kaçarak kanepeye kendini salıverdi.

O esnada oda kapısı açıldı. Top Salata, elinde gümüş taklidi müselles bir kahve tepsisiyle içeri girdi. Gevşek bağlanmış korsesinin üzerinde yalnız bir hamam bornozu vardı. Sileceğin başlığı, tabii bir hotoza benzeyen henüz yarı ıslak kesik saçlarının tepesinde hemen şöyle ilişmiş duruyordu. Bir nalın kadar yüksek ökçeli eflatun atlas terliklerinin üstünde mütebessim, şuh bir eda-yı mahsusla yürüdü. Evvela hanıma, sonra Habeş'e tepsiyi uzatarak:

— Afedersiniz, dedi. Sizi bekletmemek için giyinmeden geldim. Bu ilk teşerrüfümüz ama yabancı değilsiniz…

Ragıbe Hanım, şiddet-i teessüründen hafakan üzerine hafakana uğruyordu. Şirin, ilk gördüğü misafirin karşısına silecekle çıkan bu hamam soygununun etvar-ı laubaliyanesini o kadar büyük bir hayretle tetkike koyulmuştu ki hanımının karşısında kahve içmek teeddübünü unuttuktan başka, fincanı götürmek için ağzını bulamıyordu.

Top Salata, aşüfte bir kadın rolünü maharetle oynayan bir aktris tavrıyla dirseğini konsolun kenarına dayadı. Gerisinin hatt-ı fâsılını bütün derinliğiyle silecekten tecessüm ettirecek bir vaz ile kalçasını çarpıttıktan sonra:

— Ablam çoktan kalktı ama ağabeyim hâlâ uyuyor. O pek tembeldir. Misafir vardı. Bu gece geç yattık.

Ragıbe Hanım, bu sileceklinin ablası Vuslat, ağabeyisi de Kenan olduğunu derhâl anladı. Top Salata beyaz, narin parmaklarını konsolun mermeri üzerinde piyano çalar gibi oynatarak misafirleri oyalamak için devam etti:

— Ada'da oturuyormuşsunuz. Havasını pek methediyorlar. Mideye iyi geliyor mu?

Ragıbe Hanım, gayret-i tekemmülünü toplamaya uğraşarak:

— Mide için Yakacık, Çamlıca, Beykoz, Sarıyer gibi memba suları bulunan karyeler[1703] iyidir.

Top Salata:

— Ya sizin adanızın havası hangi hastalığa iyi geliyor?

Şirin, hanımının sıkıldığını anlayarak cevab-ı istimdadına şitap ile:

— Bizim adamız, Allah vermesin, dağlara taşlara… İnce hastalıklara iyi gelir. Her gun çan çalar. Beş altı dane ölür. Papaslar süslü esvaplarını giyerler. Gümüş haçları ellerine alırlar. Siyah sandığın içinde sapsarı ölüyü fon fon fon okuyarak açık kotururlar. İşim olmadığı zaman komşu kadınlarla beraber seddin üstüne çıkıp seyrederiz. Sonra gece adamın rüyasına girer. Mezarlık uzak değil ki… Bizim evin arkasındaki dağın öbür tarafında… Ya dirilip de karanlıkta gelirse! Ödüm kopar. Bir danesini daha dün gordum. Muşmula gibi bir koca karı… Kapelasını[1704] giydirmişler, öyle bir süslemişler ki… Karılar da cenaze ile beraber gider. Geçen gunu karının biri cenaze galabalığından ayrıldı. Çamların arasında abdest bozdu. Sonra okuyarak yine onlara karıştı, gitti.

Top Salata:

— İnce hastalıktan pek korkarım. Bizim Sümbül ondan öldü. Bir delikanlıya sevdalandı. Kan kusmaya başladı. Hekimler bu hastalıktan hiç anlamıyorlar. Ev ilaçları yaptık. Göğsüne, arkasına akciğer bağladık. Bir hafta durdu, kurtlandı. Yarasa kuşu yedirdik. Kaplumbağa kanı içirdik. Çingene karısı, kaplumbağayı sepetin içinde getirdi. Hayvancağız kabuğun içine büzülmüş. Ne yapacak, diye baktım. Musibet karı, haşa huzurunuzdan, hayvanın kıçına koca çiviyi çarkadak sokuverince biçare hayvan, can acısıyla ba-

[1703] karye: köy

[1704] kapela: bir tür şapka

şını çıkardı. Tavuk gibi boğazladı. Aman, bu hastalık lakırdısı da nereden açıldı? Ölümlü dünyada gezmeli, yürümeli, gülmeli, oynamalı… Bu evde hepimiz mide rahatsızlığı çekeriz. Pek teklifsiz görüştüğüm askeriye doktorun biri bana daima ilaç verir. Maden sularından bıktım. Bayatı, kokmuş yumurta gibi ne fena taaffün ediyor… Kadıköyü'nün havası bana yaramıyor. Toz, sıcak, sıkıntı… Sokakları beyden, efendiden ziyade aşçı, hizmetçi, arabacı, hamal camal ile dolu… İnsanın şöyle bir açıkça tuvaletle dışarı çıkmaya haddi yok. O saat bu yağlı herifler yılışmaya başlarlar. Yüz bulamayınca küfür ederler. Âdeta insana saldırırlar. A cebi delik maymun, ben senin kesene göre bir karı mıyım? Hiç haddini bilmez ki… Ortalık pek sıkıymış. Aleni işret eden karıları sürüyorlarmış, öyle mi hanım?

Şirin:

— Aa, hiç kadın kısmısı işret eder mi ayo?

Top Salata:

— Aa lakırdıya bak… İstanbul'da, Beyoğlu'nda kadınlar için açılan lokanta kısımlarına hiç gitmediniz mi? Birası, şarabı, düzü, mastikası, hepsi var…

Şirin:

— Allah vermesin. Biz öyle yerlere hiç gitmedik. Bir kere yanlışlıkla beyin rakısını içtim de boğazımın kökü tutuştu. Tövbe, şimdi koklamadan su bile içmiyorum…

Top Salata:

— Ablamın da midesi bozuk… Ağabeyim bize Çamlıca'da ev tutacak… Ahbabımız çoktur. Oraya kadar nasıl gelirler?

IX
RAGIBE'NİN REVOLVERİ, ŞİRİN'İN BIÇAĞI

Salon kapısı açıldı. Enine boyuna gürbüz, her tarafından hayat, neşe, melahat fışkıran pembe bir kadın, hüsnünün cazibesini arttıran edalı adımlarla içeri girdi. Bu Vuslat'tı. Nam-ı inkişaf-ı tarave-

tinde ebruli okka gülüne benzeyen bu letafet heykelinin yanında Ragıbe zayıf, sakı[1705] üzerinde boynunu bükmüş, narin, ince, soluk, melul bir yasemin gibi kaldı.

Kenan'ın metresi ipekli, limon küfü bir penyivara[1706] bürünmüştü. İnce, somaki menevişleri gösteren, dirseklere kadar açık kollarında altın zincirden bilezikler, parmaklarında zümrütlü, yakutlu, pırlantalı yüzükler parlıyor, korsenin tazyikiyle hapse uğraştığı göğsü bir inad-ı tuğyanla taşıyordu. Koyu altın iltimalı[1707] mebzul saçlarını başına dolamış, dolamış, bitirememiş, müteaddit elmaslı taraklarla güç zapt etmişti.

Salonun içini derhâl keskin bir lavanta kokusu kapladı. Şirin, bu fuhuş artistinin ziynetine, tuvaletine, letafetine, edasına o kadar hayran kaldı ki kollarındaki, ellerindeki, belki Kenan'ın hediyeleri olan bilezikleri, yüzükleri imrene imrene, yutkuna yutkuna sayıyor sayıyor bitiremiyordu. Kendi hanımının beyini teshir için neden böyle süslenmediğine kalbinden taaccüpler, teessüfler ediyordu.

Ragıbe Hanım sadrını, hançeresini tıkayan, boğan hafakanların tesirat-ı mühlikesinden kurtulmaya uğraşarak alelade bir misafir nezaket-i resmiyetiyle rakibesine karşı kıyam etti.

Vuslat, mevkiin fecaatiyle gayrimütenasip şetaretli[1708], kısa bir temenna ile mukabeleden sonra Kenan'ın sahib-i şerisi bu kadının karşısına geçti ve durdu. Bu iki rakip, bir müddet bilatekellüm birbirini müziç birer dikkatle inceden inceye süzdüler. Ragıbe'nin isyan-ı ruhiyesi gözlerinden sakit-i infialatla nebean ediyor[1709], teellümat-ı binihayesi bir sahife-i azab gibi hutut-ı vechiyesinde okunuyordu. Biçare kadın, karşısındaki bu harcıâlem fakat gül vücudun muattar beşeresinde kocasının gezdirdiği ateşîn buselerin izlerini

---

1705 sak: sap
1706 penyivar (*peignoir*): bir tür sabahlık
1707 iltima: parıldama
1708 şetaret: sevinç, neşe
1709 nebean etmek: fışkırmak

arıyordu. Vuslat, bu nazar-ı imtihan u tedkik önünde mesut, beşuş[1710] bir muzafferiyetle sanki:

— Kenan'ı elimden almaya gelen kadın sen misin? Zavallı…

istihfafıyla bakıyordu. Bu elim sükûtu bitirmek için Vuslat, Top Salata'ya doğru bakarak:

— Kız deli… Bu ne kıyafet! Kendimi Moda'da deniz hamamında zannettim.

Top Salata bir kahkaha salıvererek:

— Birkaç sene sonra bu kıyafetle sokağa bile çıkılacak. Nerem görünüyor?

Bu istifham-ı acibe karşı Şirin cevaba hazırlanırken Ragıbe Hanım'ın gazup[1711] bir işareti üzerine sustu. Vuslat, sahte bir eda-yı hicabla dudaklarını ısırarak göz ucuyla silecekliye dışarı çıkması lüzumunu anlattı. Top Salata, kahve tepsisini aldı. Maçiç polkasıyla[1712] yürür gibi vücudunun belinden yukarı ve aşağı kısımlarını iki tarafa, zıddına kıvırarak salon kapısından çıktı.

Üç kadın yalnız kaldılar. Kısa bir müddet sükûtla geçti. Vuslat, göğsünün dantelalarıyla oynayarak bu ziyaret-i fecianın istilzam ettiği[1713] mahremane mükâlemeye bir iftitah[1714] zemini arıyordu. Nihayet dedi ki:

— Hanımefendi, mektubunuzda adalet-i kalbiyeme sığındığınızı yazmışsınız. Bundan pek müteessir oldum. Kullandığınız bu teveccüh lisanının altında saklı bazı acılıklar ve adavetler olabilir. Böyle de olsa haklısınız. Fakat ben de zannolunan derecede günahkâr ve size hasım bir kadın değilim. Zevcinizi zapt etmiş olmakla beni itham etmeyiniz. O, bir kere kocalık sadakatinden ayrılmış, zıvanasından çıkmış. Beni bulmasa idi yine başka bir kadın seveceğine şüphe yoktu. Beni onunla birleştiren bir tesadüftür. Bu

---

1710 beşuş: güler yüzlü, güleç
1711 gazup: hiddetli
1712 maçiç polkası: bir tür dans
1713 istilzam etmek: gerektirmek, icap etmek
1714 iftitah: başlama

bedbahtlığınızın sebebi yalnız odur, onun vefasızlığıdır. Gözünde katiyen aile muhabbeti yok. Mide bozan şeyler pek çoktur. Fakat kabahat yenende değil, yiyendedir. Bizim meclis-i ülfetimize giren erkeklerin müteehhil veya bekâr olduklarını biz düşünemeyiz. Sanatımızın icabı böyledir. Biz onlara "Zevcelerinize acıyınız, bizimle temastan kaçınız" diyemeyiz. Maatteessüf gayrimeşru sevdalara en ziyade haris olanları evli erkekler arasında görüyoruz… Meselenin buralarını güzelce muvazene buyurarak kalben beni ithamda ileri varmayınız.

Ragıbe:

— Hanım, görüyorum ki güzelsiniz. Fetanetle idare-i kelam ediyorsunuz. Kenan Bey'in sizi niçin bu kadar meftuniyetle sevdiğini şimdi anlıyorum. Ben buraya sizin ne mesleğinizi ne de efalinizi muahezeye geldim. Aramızda şeran bana, kalben size merbut bir erkek var. Biz, marazi müsellesin birer köşesini işgal etmiş eşhas-ı selaseyiz. Bu teslis, dünyadaki bütün romanların, faciaların mevzuunu teşkil eden bir vaziyet-i vahimedir. Bu şeklin hudud-ı vahametinde yaşanamaz. Zevcim kocalık sadakatinden ayrılmış, zıvanasından çıkmış ise buna bir şey diyemem. O, kendi gönlünün sahibidir. Ben, meselenin yalnız kendime taalluk eden cihetini katiyen hall ü fasl etmek isterim. Bunun için insaniyetinizi, muavenetinizi istirhama geldim.

— Buyurunuz. Size ne suretle muavenet edebileceğimi bileyim. Elimden geleni icradan geri durmayacağıma emin olunuz.

— Boşanmak istiyorum.

— Bu, gayet mühim bir keyfiyettir. İyi düşündünüz mü?

— Bu tasavvurum katidir.

— Hanımefendi, beyinizin bana olan münasebeti nameşru bir hevesten ibarettir. Bunu kendiniz için büyük bir felaket sayıyorsanız kocasının bu suretle sadakatsizliğine uğramış kadın dünyada yalnız siz değilsiniz. Bu, olağan bir maceradır. Erkeklerin gönülleri acayiptir. Hemen ekseriyetle sahip olamadıkları kadınlarda sevda zevki ararlar. İlim ve irfanınız var. Bu cihetleri benden iyi bilirsiniz.

— Ben bu hususun her cihetini ariz ü amik düşündüm. Kararımı verdim. Layetegayyerdir.

— Peki, öyle olsun. Fakat ben sizi zevcinizden nasıl ayırabilirim?

— Onun üzerinde bu nüfuza malik olduğunuzu görüyorum.

— Yanılıyorsunuz hanımefendi. Farz-ı muhal olarak ben sizi kocanızdan boşatmak arzu-yı katisinde bulunmuş olsam bile buna muvaffakiyet benim için zannettiğiniz kadar kolay bir iş değildir.

— Kolaydır.

— Hiç zannetmiyorum. Buna nasıl muvaffak olabilirim? Aklım ermiyor. Talimat veriniz, o suretle hareket edeyim.

— Şimdi Kenan Bey'i buraya getirirsiniz. Mektubumda yazdığım gibi üçümüz bilmuvacehe görüşürüz. Katiyen ya sizi tercih eder ya beni…

Vuslat, göğsünün dantelalarını çeke çeke bir müddet mütefekkir göründükten sonra:

— Mesele nazikleşiyor. Affedersiniz. Biraz serbest söyleyeceğim. Siz sırf kendi hissinize, menfaatinize nazaran hareket etmek istiyorsunuz. Bu keyfiyette benim de bir menfaatim, alaka-i hissiyem var. Gönül bahsi muğlaktır. Başka şeye benzemez. Kenan Bey'i bu dünyada sizden başka bir kadın da sevebilir. Bu, o kadar ihtimalden hariç ve şaşılacak bir keyfiyet olmadığı gibi seven de büyük bir günahkâr sayılamaz. Şimdi Kenan Bey'i böyle kati bir tercih ültimatomu karşısında bulundurduğumuz zaman, mesele her hâlde birimizin menfaatine, diğerinin zararına olarak neticelenecektir. Bu, bir nevi piyangodur. Ben Kenan'ı aramızda paylaşmakta bir beis görmüyorum. Yahut mecburi buna katlanıyorum. Kazanmaktan ziyade kaybetmek tehlikesinden korktuğum için böyle bir davaya kalkamıyorum. Siz ona bugün benden ziyade sahip olduğunuz hâlde bu malikiyetinizi katiyete vardırmak için piyangonun size adem-i isabeti tehlikesini hiçe sayıyor, onu kaybetmekten korkmuyorsunuz. Mukayese-i nefs ederseniz ona karşı benim daha vefadar ve fedakâr olduğumu zaruri tasdik edersiniz. Ne olur? Memleketimizde iki, üç,

dört karılı ve birkaç da odalıklı, metresli erkekler görülüp işitilmemiş nevadirden midir[1715]? O kadınların canları yok mu? Bizde de bir kalp, bir gönül bulunduğunu mektubunuzda yazmışsınız. Ya ben de Kenan'ı şiddetle seviyorsam… Kendi saadetiniz için beni böyle bir iftirak tehlikesine sokmakta kendinizi haklı bulsanız bile benim için büyük bir gadr etmiş olmaz mısınız?

— İnsaniyetinizi talep ve rica ettiğim nokta, işte burasıdır. Tahmininizde yanılıyorsunuz. Bundan sizin için hiçbir tehlike yoktur. Sizi katiyen temin ederim. İftiraka mahkûm kalacak benim. O, sizden ayrılmamak için beni bırakacaktır. Buna emin olunuz. Zevcimi seviyorsanız bu teklifimin kabulü sizin için saadet olacaktır.

— Bunu ne ile temin ediyorsunuz?

— Bu bir bedahettir. Görünen köye kılavuz istemez.

— Yanlış… Bu gece Kenan'ın çok ağzını aradım. Hatta sıkıştırdım. Israr ettim. Sizi boşayamıyor. Katiyen tatlik etmek[1716] istemediğini siz de pekâlâ biliyorsunuz. Hiç olmazsa bunu izah ediniz. Niçin?

— Beni taht-ı kahrında yaşatmak için…

— Sevilen bir adamın yaptıkları insana kahır gelmez.

— Belki ben kocamı sevmiyorum.

— O başka… O hâlde boşanmak için neden bu vesileye sarılarak beni de kat-ı münasebet tehlikesine maruz bırakıyorsunuz?

— Talak için bundan iyi sebep olur mu?

— Ha, imanızı şimdi anlıyorum. Demek kocanız sizi seviyor. Siz ondan hoşlanmıyorsunuz. Sizi kıskandırıp kendine bent etmek için Kenan Bey, beni sever görünmek planı tutmuş. Ben ara yerde bir oyuncak, sizin muhabbetinizi kızıştırmak için kocanızın elinde bir körük… Benimle sizin kalbinize üfleyerek tutuşturmaya uğraşıyor.

[1715] nevadir: nadir olan, az bulunan

[1716] tatlik etmek: boşamak

Bu ani ihtimal önünde Vuslat'ın pembe çehresi ateş gülü gibi alevlendi. Biçare Ragıbe, zevcinin kendini niçin boşamadığını biliyor fakat bu hakikati sezdirmek işine gelmiyordu. Maksadına vusul için rakibesinin bu infialinden istifade edebileceğini düşünerek dedi ki:

— Zevcimin her ikimize birden malikiyetle yaşamak için gösterdiği bu ısrarında birtakım gizli hesabatı, esrar-ı kalbiyesi olabilir. Fakat buna bakamam. Ben zahiri nazarıitibara alırım. Onun hakikatteki hedef-i amali siz misiniz yoksa ben miyim? Bunu düşünmem. O, bana malik iken sizinle bir rabıta-i hissiye akdetti. Sizi bana tercih eyledi. Göze görünen hakikat budur. Sizi mi seviyor? Beni niçin cebren taht-ı nikâhında tutuyor? Beni mi seviyor? Neden sizinle münasebette bulunuyor? İkiye, üçe, dörde bölünebilen bir kalbin hissi aşk olamaz. Bu, adi bir hevestir. Beyefendinin böyle bir sevda fantazyasına kendimi oyuncak edecek kadar küçülemem. Ben o kadınlardan değilim.

— O hâlde demek ki küçülen benim.

— Orasını bilemem. Ben yalnız kendi hesabıma söylüyorum.

— Hanımefendi, sözlerinizde pek acı imalar var. Bana anlatmak istiyorsunuz ki: "Sen harcıâlem bir kadınsın. Buluştuğun erkekler ile böyle ince, kalbî ve namuskâr hissiyatla münasebet tesisi sanatın ile tevafuk edemez." İnanır mısınız hanım? Kenan'ın namına şu evde kapandığım günden beri ondan başka bir erkekle münasebette bulunmadım. Bulunmak da istemem ve bunu da bir fedakârlık şeklinde hiçbir gün Kenan'ın başına kakmadım.

— Demek onu cidden seviyorsunuz?

— Bunu bana itiraf ettirmek istiyorsunuz. Evet… Şiddetle seviyorum.

— Öyle ise onun bir gün bana suret-i katiyede avdetinden korkmuyor musunuz?

— Muhabbetimi şiddetlendiren de işte bu korkudur.

— Kenan Bey'e bütün bütün malik olmak için bugünkü fırsat her zaman ele geçmez. Bundan istifadeye atılmaz iseniz sözlerinizin samimiyetine inanamamakta mazurum.

— Zevcinizi sevmediğinizi itiraf ettiniz.

— Evet…

— Onu bütün bütün bana terke hazır mısınız?

— Evet…

— Şimdi Kenan'ı buraya getireyim. İkimizden birini katiyen tercih etmesi için son şiddetimizle ısrar edelim.

— İşte ricam budur.

— Peki… Dediğiniz gibi olsun…

Ragıbe Hanım, bu son kısa cevapları nakabil-i setr bir ihtizaz-ı sada ve lerziş-i kalble verdiğinden, sevda madrabazı Vuslat, bu biçare kadının kocasını amansız bir muhabbetle sevdiğini, binaenaleyh sözü üzerine muvafık olmadığını anlamıştı. Onun Kenan'a bu meşru muhabbeti, Vuslat'ın gönlünde derin bir kin uyandırdı. Bu fırsattan istifade ile intikama karar verdi. Hışımla yerinden fırladı gitti.

Ragıbe Hanım, an-ı idamına muntazır bir mahkûm helecanıyla bekliyordu. Sekiz on dakika sonra salon kapısı açıldı. Kapının saçaklı perdeleri arasında önde Kenan, arkada Vuslat göründüler. Karı, ona bir şey söylememişti. Oynanacak faciadan katiyen haberi yoktu. Kenan, gecelik entarisinin üzerine omuzlarına atmış olduğu ropdöşambırının içinde o akşam geçirdiği leyle-i zevk ü tarabın yorgunluğuyla o kadar mahmur ve bifütur idi ki salondakileri vehleten göremedi.

Vuslat, âşığına ne kadar hâkim olduğunu ve ona ne derece nazı geçtiğini Ragıbe'ye göstermek için delikanlıyı dürüşt[1717] bir muamele ile omuzlarından içeri kakıştırıyordu. Bu hırpalayıştan pek memnun görünen Kenan, perdenin arasında sevgilisine sarıldı. Açık gerdanına medit buseler yapıştırarak o gece sabaha kadar sön-

[1717] dürüşt: sert, kaba, haşin

düreememiş olduğu sevda hararetinin son cüralarını da orada, zevcesinin gözü önünde emdi. Sonra, bir kolu metresinin belinde olarak içeri yürüdüler. Henüz yarı naim[1718] gözleriyle salona ilk perişan nazarını attığı zaman, orada yüzleri açık iki çarşaflı kadın gördü. Gözlerini ovuşturdu, dikkatle baktı. Zevcesi Ragıbe ile hizmetçileri Şirin… Bunun bir hakikat olduğuna ihtimal veremedi. Kenan, hâlâ döşeğinde uyuyor muydu? Bu, bir nevm haleti miydi? Bu muvahhiş rüyadan uyanmak için silkindi. Kendini yokladı. Elleriyle etrafındaki eşyaya temas ederek o dakika-yı hayatının bir âlem-i manaya mı maddiyete mi ait olduğunu tayine uğraştı. Bir iki adım daha yaklaştı. Ragıbe, siyah çarşafının içinde hazan ayvası gibi sarı bir beniz, teessürden daha ziyade büyümüş, pürlevm u teşni, iri, durgun siyah gözleriyle kendine bakıyor. Bu kadın, Ragıbe'nin kendi olmaktan ziyade onun hayaline benziyordu. Biçare o kadar erimiş, dünyevi cismaniyetinden firara müheyya, nim gayrimaddi rakik bir şekil almıştı.

Kenan, etrafına mütehaşi bir nazar gezdirerek mevkiin vahametini muvazene etmek istedi. Vuslat, karşısında "Buraya gelmek küstahlığında bulunduğu için karını tekdir, tahkir et!" mealini emreder, gazup gözlerle bakıyor, Ragıbe ise enzarıyla en zehirli serzeniş oklarını zevcinin kalbine saplıyordu. Bu iki kadından birinin hükm-i infialine tebaiyet göstermek, diğerini ebediyen kaybetmek demekti. Kenan şimdi ne yapacak, hangisine kul olacaktı? Bu dört gözün, üzerine yağdırdığı kargıların[1719] mütezad[1720], elim tesiratı altında bir müddet müteredditi, mütehayyir[1721] kaldı.

Nihayet biihtiyar yılanın semdar[1722] dehen-i cezbine düşen bir kuş gibi Vuslat'ın enzar-ı efsunu önünde iradesini kaybetti.

Metresini memnun etmek için zevcesine karşı takbih ve tekdir tavrı alarak:

1718 naim: uykulu
1719 kargı: büyük ve uzun mızrak şeklinde eski bir savaş aleti
1720 mütezad: zıt, karşıt
1721 mütehayyir: şaşkın
1722 semdar: zehirli

— Vay hanımefendi, bu hane-i mahremime ne cesaretle girdiniz! Beni kontrol etmek için mi?

Ragıbe, yeisinden tıkanıyordu. Cevap veremedi. Mendilini gözlerine götürdü. Kenan devam etti:

— Hanenizden son defa çıkmazdan evvel ben size her hakikati söylemiştim. Tahkike, tetkike, kontrole lüzum kalmamıştı.

Ragıbe, mendilini gözünden indiremedi. Kenan devam etti:

— Bu muvacehe, benden ziyade sizin için elimdir. Üzerinize bir kadın sevdiğimi, sizi ve her türlü vezaif-i zevciyemi unutturacak bir şiddetle sevdiğimi biliyordunuz. Bu hakikati gözünüz ile görmek cüretine kalkışmanızda her iki taraf için bir fayda, bir sefa olamayacağını anlamalıydınız.

Ragıbe bir iki hıçkırıkla cevap verdi. Kenan yine söylüyordu:

— Mektepten kaçan bir çocuk gibi beni kolumdan tutarak evinize götürmek için mi buraya geldiniz? Bu, pek beyhude bir harekettir. Beni size rapteden; imamın duası, mahallelinin aminidir. Bu sevgilim hanıma ise kalben, hissen nakabil-i inkisar bir şiddetle merbutum. Nafile uğraşmayınız, ayıramazsınız…

Ragıbe, mendilini gözünden çekti. Şimdi benzi daha ziyade sararmış, ızdırap yaşları kurumuştu. Elan "zevç" namını taşıyan bu vicdansıza öyle derin bir nazar-ı istikrah u telin ile baktı ki Kenan'ın müheyya-yı tekellüm dudakları sanki birdenbire tahaccür etti[1723], kıpırdayamadı. Ragıbe Hanım, kalbindeki bütün samimiyet-i zevciye ve insaniyesinin o sözler karşısında ne feci bir nefretle ölmekte olduğunu bu hançerlerden keskin muci[1724] nazarıyla tercüme etti.

Vuslat, kendinin hoşnudisini[1725] celp için Kenan'ın göze aldırdığı bu insafsız tecavüzüne mukabil, zevcenin ne cevap vereceğini bekliyordu. Ragıbe Hanım nazar-ı istikrahını bu ikisinin üzerinde

---

[1723] tahaccür etmek: taş gibi katılaşmak, taşlaşmak, taş kesilmek

[1724] muci: can yakan, acıtan

[1725] hoşnudi: hoşnutluk

derin derin dolaştırdıktan sonra evvela zayıf fakat giderek kuvvetlenen sedasıyla dedi ki:

— Beyefendi, ben buraya sizi vezaif-i zevciyenize avdet için davete gelmedim. Ben bugün sizin şahsınızda insaniyetin tasavvur edemediğim derecede sefil bir timsal-i zilletini görüyorum. Siz pek şaşırmışsınız. Artık ketm-i tıynet ihtiyatına bile lüzum görmüyorsunuz. İmamın duası, mahallelinin aminiyle takdis[1726] ve tahtim edilmemiş[1727] serbest rabıtalarla yaşamakta tamamıyla hürsünüz. Ben sizi bu hanımdan ayırmaya değil, kutsiyetiyle eğlendiğiniz nikâh felaketinden kurtarmaya geldim. Ben sizin için bir belayım. Siz benim için bir levssiniz. O kadar çıkmaz bir levs ki talaktan sonra bile bundan tamamıyla temizlenmeme imkân göremiyorum. "Zevç" kelimesi telaffuz olundukça karşımda daima hudakâr, za'f-i kalbîsini kanun-ı hayat tanıyan vicdansız, mağlub-ı hevesat, dereke-i denaet ibresi, lazımü'l-hazer[1728] bir mahluk görmek galat-ı hissinden kurtulamayacağım.

Kenan, "hane-i mahremim" dediği bu salonda zevcesini görünce onu mecnunane bir iştiyakla istirhama gelmiş zannederek Vuslat'ın çatkınlığı önünde birdenbire bir ihtilal-i zihnîye düşmüş, dimağıyla ağzı arasındaki irtibat-ı mantıkisi gevşemiş bir sarhoşa dönmüştü. Zevcesinin bu ağır itabı karşısında hâlin nezaketini anlayarak biraz aklını başına topladı. Fakat şimdi Ragıbe Hanım coşuyordu. Devam etti:

— Senin hane-i mahremin bu ev değildir. Burası, parası en çok olana açıktır. Bu kârgâh, gönüllerin mezat yeridir. Burada bütün fezail-i insaniye ölür. Paradan başka bir mabut tanınmaz. Burada Kenan, Mesut Bey olur. Burada en ahlaksızlar bile asıl namlarıyla yâd olunmaktan utanırlar.

Bu hakaretlere karşı Vuslat birdenbire köpürerek:

[1726] takdis edilmek: mübarek kılınmak

[1727] tahtim edilmek: mühürlenmek

[1728] lazımü'l-hazer: uzak durulması gereken

— Hanımefendi, müracaatınızı bilamüşkülat kabul etmiş olduğum için mi bu nezaketsizliklerde bulunuyorsunuz?

Ragıbe:

— Hanım, körün, topalın yüzlerine karşı bu maluliyetlerini söylemek nezaketsizlik sayılır. Çünkü bu sakatlıklar gayriihtiyari ve nakabil-i tashih birer felaket-i tabiiyedir. Fakat sizinki öyle değil.

Vuslat:

— Benim sakatlığım ne imiş?

Ragıbe:

— Cismani bir sakatlığınız yok. Dayanıklı bir kadınsınız. Sizin bozukluğunuz manevi… Siz görünüşte latif, iştihaaver fakat hakikatte mütefessih[1729] meyvelere benzersiniz. Size temas edenleri de beraber çürütürsünüz.

Vuslat, Kenan'a dönerek:

— Karın beni tahkir ediyor.

Ragıbe:

— Tahkir etmiyorum. İttisaf etmiş[1730] olduğunuz bir hâli, bir hakikati söylüyorum. Bu sıfat gücünüze gidiyorsa tövbekâr olabilirsiniz.

Vuslat:

— Benim tövbem, istiğfarım[1731] sizden sorulmaz. Bir kocanın hamakat-i itimadına sığınarak namus, iffet imtiyazları altında fahişelik eden ev hanımlarının adedi bizden ziyadedir.

Ragıbe:

— Nikâhsız bir erkeğin karşısında açık oturan sizin gibi bir kadının ağzından çıkan "namus, iffet" sözlerinde medar-ı galebe bir tesir olamaz.

Vuslat:

1729 mütefessih: çürümüş

1730 ittisaf etmek: bir özelliğe, sıfata sahip olmak, bir sıfatla sıfatlanmak

1731 istiğfar: bağışlanmayı dileme, tövbe etme

— Benim sizden nem eksik? Hangi faziletlerinize güvenerek böyle azametleniyorsunuz? Bana karşı kendinizi neden erişilmez, müstesna, yüksek bir mevkide görüyorsunuz? Bugün imamı, muhtarı çağırıp bir nikâh kıydırtsak ben de sizin gibi afif[1732] bir ev hanımı olamaz mıyım?

Ragıbe:

— Dostunuz olan bu namert (eliyle Kenan'ı gösterir) nikâhın kutsiyetiyle eğleniyor. Onun husumeti bana değil, iffetimedir. Siz afif bir kadın olduğunuz günü onun nazarındaki bütün kıymetinizi, cazibenizi kaybedersiniz. O, hevesat-ı sefilesini tatyip için yine bir iffetsiz kadın arayacaktır. Daima onun nail-i perestişi olmak ister iseniz fahişe kalınız.

Vuslat, korsesinin arasından ipekli, muattar, ince bir mendil çıkarıp gözlerine götürerek:

— Ben bu ağır sözleri ömrümde kimseden işitmedim. Kenan Beyefendi'nin sayesinde kim bilir daha nelere muhatap olacağım, ne belalara uğrayacağım? Kocanızın bana lüzumu yok… Alınız, evinize götürünüz… Hanımefendi buraya benden hınç çıkarmaya gelmiş. Mektubundaki lisan-ı istirhamıyla şimdiki tuğyan birbirine uymuyor…

Ragıbe Hanım:

— Hanım, mevkimiz birbirimizi takdise müsait değildir. Artık "zevcim" demeye utandığım bu adama, beni tahkir için enzar-ı teşvik ü teşci ile bakıyorsunuz. Kenan Bey her hareketini arzularınıza, emirlerinize tatbik etmek için bir av köpeği itaatiyle gözlerini sizden ayırmıyor. İşaretlerinizi bekliyor. Onun gönlü sizden kabil-i infikâk olmadığını bildiğiniz için lüzumsuzluğunu söyleyerek kemal-i semahatle zevcimi bana bahşediyor, alıp evime götürmekliğimi tavsiye cakasında bulunuyorsunuz. O hissen, ruhen sizindir. İşte yine tekrar ediyorum. Ben buraya onu almaya gelmedim. Bugün beni boşasın. Bu menhus haneden çıkıp gideyim. Allah ikinizi

[1732] afif: iffetli

birbirinize mübarek etsin. Bir daha nam ve nişanımı duymazsınız. Böyle rahatsızlıklara uğramazsınız.

Kenan, bu defa emir almak için istimzacen[1733] Vuslat'ın yüzüne bakmadı. Zevcesinin bu muhik talebiyle onun amal-i hissîsi üzerine kurduğu bütün planları göçüyordu. Hâl, gayetü'l-gaye vahimleşmişti. Ragıbe'yi bırakmak, parasız kalmak, binaenaleyh aynı zamanda Vuslat'tan da ayrılmak demekti. Vuslat'ın kıskançlık gayz u iştibahını uyandırmaksızın Ragıbe'yi boşamamakta nasıl ısrar edebilecekti? Şaşırdı. Bir nevi nazar-ı istirhamla derin derin zevcesinin yüzüne baktı. "Sen bu inadından vazgeç, ahir-i kâr ben yine seninim." demek istiyor gibi idi. Fakat maksadına vusul için Ragıbe'nin her nev tahkirden geri durmayacağını, gaye-i nefret ü infial ile parlayan gözlerinden anladı. Zevcesi, rakibesinin damarlarındaki fahişe kanını bütün bütün tutuşturmak için her türlü tan u teşni ve terzil hücumuna hazırlanmıştı. Beri yandan Vuslat, Kenan'ın zevcesine fırlattığı bu nazar-ı ilticayı pek acı bir bedahetle hissetti. Şimdi sevdalısının ağzından çıkacak sözün mahiyetine hasr-ı dikkatle bekliyordu. Kenan, Ragıbe'yi bıraktıktan sonra bir daha ona malikiyet kabil olamayacağını fakat Vuslat'ın müteakiben infialini tamir taht-ı imkânda bulunduğunu düşündü. Ehven-i felaketi[1734] intihapla olanca cesaretini toplayarak:

— Hanım, bu talak sevdasını aklınızdan çıkarınız. Bu bence kabil-i icra değildir.

Ragıbe Hanım, acı bir istihza tebessümüyle:

— Beyefendi beni bırakamaz, Vuslat Hanım'dan da vazgeçemez… Bu melunane muammanın ukdesi bugün çözülecektir!.. Ya ben ya o!

Kenan:

— Talak, bir erkeğin keyfine ait bir meseledir. Niçin boşar niçin boşamaz bundan dolayı kimseye izahat vermek mecburiyetinde değildir.

[1733] istimzacen: nabız yoklarcasına

[1734] ehven-i felaket: daha zararsız felaket

Ragıbe:

— Vuslat Hanım, bu adam bizi itiraf olunamayacak kadar zelil hevesatına esir ederek yaşatmak istiyor. Beni her denaetini çekmeye mahkûm, nikâhla kendine merbut, âciz bir mahluk addediyor. Sizi de kalbi, hayatı, dini, imanı, her şeyi para ile satın alınır hakir bir kadın görüyor. Sizde bir vicdan bulunduğundan bahsetmiştiniz. Bunun varlığı yahut yokluğunun vakt-i sübutu işte hulul etmiştir. Kenan Bey sizi seviyorsa benden niçin ayrılamıyor? Onun namına hususi bir haneye kapanmak fedakârlığını ihtiyar etmiş olduğunuz için bu suali kendine sormaya ve kati bir cevap talebine hakkınız vardır.

Vuslat:

— Davanızı fasl için beni tevkil etmeyiniz[1735]. Çünkü menfaatlerimizin birbirine zıt olduğunu söylemek zaittir[1736]. Sizi kocanızdan boşatmak bende bir vicdanın varlığına delalet edeceği tuhaflığına da aklım ermez.

Ragıbe:

— Daha acı söyleyeceğim. Söylettiğiniz için kabahat sizdedir. Hanım, Kenan Bey'le siz birbirinize her suretle denksiniz. Uncu Ahmet'in evinde basılıp da hâl-i sekrde kadın erkek şarkı söyleyerek kol kola, ahalinin yuhaları arasında karakola giden mahluklardan vicdan namına adalet istemek büyük bir safderunluktur. Siz heyet-i ictimaiyenin namus hududundan matrutsunuz. İkinizin arasını dolduran levs içinde ben yaşayamam…

Vuslat:

— Yaşayamazsan bana ne! İşte kocan, işte sen… Boşan… Bu talakın icra memurluğu bana ait bir vazife midir?

Ragıbe:

— Benim gibi masum bir kadının senin yüzünden çektiği ızdıraplar, uğradığı felaketlerden dolayı deruni bir azap duymaz mısın?

[1735] tevkil etmek: vekil olarak tayin etmek

[1736] zait: gereksiz, lüzumsuz

Vuslat:

— Dünyada kocalarından hıyanet görmüş kadınlara gelinceye kadar acınacak ne dertler var! Neme lazım benim?.. Beyini zapt edeydin!

Ragıbe:

— Onu kıskıvrak sen zapt etmişsin.

Vuslat:

— Pek âlâ etmişim.

Ragıbe:

— İyi ya işte… Onu sana terk ediyorum. Bütün bütün senin malın olsun…

Vuslat:

— Ben ona malik olmaya senin kadar haris değilim.

Ragıbe:

— Tabii sende erkek çok… Beş değil, on değil… Sen kalbini değil, ırzını satıyorsun…

Vuslat:

— Neremi satarsam satarım. Senden izin alacak değilim. Kocan senin gibi basur solucanı sıska bir karıyla yaşamaktan bıkmış da beni intihap etmiş. Kabahati neye ona buluyorsun? Çatla patla… İşte Kenan benimle yaşayacak. Benim yumuşak koynumda yatacak. Sen de koca muhabbetinden mahrumen esaret-i nikâhında kalacaksın…

Bir memnuiyet-i kelamiye ile bir köşede büzülüp kalarak hanımına vuku bulan tecavüzlerden dolayı âdeta titreye titreye hiddet saraları geçiren Şirin, kavganın kıvamı kendi müdahalesine ihtiyaç gösterecek bir zemine döküldüğünü görerek:

— Namussuz kaltak sus! Aklını başına topla! Sonra toplatırım ha… Bu ne süs, nizam böyle! Galiba vücudunda düzgün sürmedik hiçbir yerini bırakmıyorsun… El gün kepazesi şıllıklar!.. Benim

hanımım senin kokmuş ağzının kaşığı değil. Şimdi babam tutarsa ağzını yırtarım!

Pek nazikane başlayan mücadelenin böyle biedebane bir mecraya indiğini gören Kenan, Şirin'in üzerine yürüyerek:

— Kes sesini murdar! Şimdi elini ayağını bağlayıp seni bostan kuyusuna attırtırım.

— Bir halt edemezsin! Bakkaldan, kasaptan çaldığın paraları burada orospulara yediriyorsun. Dolandırıcı! Hanımımı parası için boşamıyorsun. Ondan aşırdığın liraları burada karıların ağzına tıkıyorsun. Boşa hanımımı!.. Vuslat kaltağı sen de işit… Bu herifin sekiz cebinde on parası yoktur… Hanım onu evden kovarsa burada hepiniz aç kalırsınız. Ragıbe Hanımefendi sizin velinimetinizdir. Bizde yer içer, giyinir kuşanır, zamparalık parasını da çalar gider… Bu öyle bir soysuz kepazeoğlukepazedir!..

Ragıbe Hanım'ın deminden bahsettiği melunane muammanın ukdesini Vuslat'ın önünde Şirin, fesahat-i mahsusasının[1737] pek acı darbeleriyle çözüvermişti. Metresi, Kenan'ın yüzüne "Bu Habeş doğru mu söylüyor?" sualini ifhamen gazubane istizahla baktıktan sonra:

— Terbiyeli hanımınızın şu çirkab hizmetçisine bakınız! Bu evin duvarları, tarih-i inşasından beri böyle galiz sözler işitmemiştir…

Ragıbe Hanım eliyle duvardaki bir kadınla erkeğin deraguş levha-i rezilesini göstererek:

— Hiçbir hanenin duvarı bu kadar rezilane bir levhaya meşher[1738] olmamıştır zannederim. Sizinle konuşulacak lisanı Şirin biliyor. Hayatta her şeyin hatta edepsizliğin bile bir lüzumu günü olduğunu şimdi anladım. Ne yapalım? Bu bela-yı levsten kurtulmak için size has olan hayatın birkaç saatini yaşamak mecburiyet-i elimesinde bulunuyoruz…

[1737] fesahat-i mahsusa: kendine mahsus konuşma

[1738] meşher: sergi, teşhir yeri

Şirin bu kadar yüz bulduktan sonra birdenbire haykırdı:

— Edepsiz Kenan, boşa hanımımı! Biz bu lağımın içinde oturmaya gelmedik. İşimizi bitir, gidelim. Gonlum bulanıyor.

Kenan, dimağında Habeş'i boğmak cinneti dolaşır bir asabiyetle sararmıştı. Kendini yarı kaybetmiş bir hâlde bağırarak:

— Al bu menhus Arap'ı… Buradan defolunuz! Çünkü elimden şimdi bir kaza çıkacak!..

Ragıbe Hanım:

— Boşa, gidelim.

Kenan:

— Boşamayacağım! Bu edepsizliğinizin intikamını almak için boşamayacağım! Boşamayacağım boşamayacağım!..

Vuslat, nefretle kaşlarını çatarak:

— Yok… Artık boşayacaksın.

Kenan, ağlama ile tekellüm arasında mezbuhane[1739] bir seda ile:

— Boşamayacağım! Kim emretse boşamayacağım! Asmaya götürseler boşamayacağım!..

Ragıbe Hanım, kendinden memul edilmez, metin bir seda ile yerinde dikilerek:

— Kenan, ben tekmil hesabımı yaparak buraya geldim. Bugün mahallenizde bir yangın, bir ihtilal çıkarmak cüretini haizim. Ya senin nikâhının murdarlığından kurtulacağım ya ikimizden birinin cesed-i biruhu şu halının üzerine serilecektir!

Kenan, gür bir kahkaha salıvererek:

— Fransızcada okuduğun ihtilalci katil kadınlardan birinin rolünü oynar görünmekle beni korkutmaya yelteniyorsun. Ama müddet-i ömründe sofra bıçağından başka eline alet-i ceriha almadığına eminim. Senin gibi kuş kadar çelimsiz bir kadının ölmekten, öl-

[1739] mezbuhane: boğulurcasına

dürmekten bahsetmesi işitilmemiş tuhaflıklardandır. Öl… Geber… Boşamayacağım.

Ragıbe Hanım, seri bir hareketle kolunu çarşafının arasına soktu. Eli oradan parıl parıl küçük bir revolver ile çıktı. Silahı kocasının göğsüne teveccühle:

— Boşamayacak mısın?

Vuslat, tehlikenin bu ciddiyeti karşısında bir çığlık kopardı. Şirin de hazırlıksız gelmemişti. Dişi bir jandarma gibi yanına asmış olduğu palamsı koskoca ekmek bıçağını kınından sıyırarak:

— Ben memleketimde küçükken muharebeye gittim. Boşa, kopek! Bugun birkaç fahişe, birkaç rezil öldürürsem Allah bana sevap yazar. Seni gidi zibidi, imansız maymun!.. Senin paskalya tabancasından bile ödün kopar… Senin ne korkak musibet olduğunu bilmez miyim ben… Hanımımı boşa havruz[1740]!.. İşte el âlem lazımlığı o karıyla otur…

Vuslat'ın çığlığı üzerine dışarıdan salonun kapısı açıldı. Yarı beline kadar Benli Faika gözükerek bağırmaya başladı:

— Koşunuz a dostlar! Bu eve sessiz sedasız giren o nazik hanımın elinde parıl parıl bir revolver… Arap'ın siyah pençesinde kocaman kara bir bıçak… Bunlar bugün buraya adam öldürmeye gelmişler ayol… Şimdi bir gürültü koparsa kaç aydır mahallede iyi bellendiğimiz namusumuz bozulacak.

Cabir, Top Salata, birkaç karı daha kapının önüne üşüştüler.

Vuslat:

— Boşayacaksın. Baksana karın çıldırmış… Bugün olmazsa başka bir gün bu ya seni ya beni yahut ikimizi birden mutlak öldürür…

Kenan:

— Boşamayacağım.

Vuslat:

[1740] havruz: lazımlık, oturak

— Boşamaz isen öldürülmeye müstahak bir koca olduğunu ben de tasdik edeceğim. Demek Habeş'in sözleri tamamıyla doğru…

Kenan:

— Yalan söylüyor menhus…

Şirin, bıçağını sallayarak:

— Yalan mı söylüyorum? Ekmekçiyi, zerzevatçıyı, kasabı, bakkalı çağırayım mı? Senin kaç kuruş aylığın var kokoz[1741] musibet? Babandan kalan iratların nerede? Söylesene… Neyle geçiniyorsun?

Vuslat, Ragıbe Hanım'a dönerek:

— Hanım, Kenan sizi boşamıyorsa işte ben de ebediyen kendini terk ile bu evden çıkıp gidiyorum. Kozunuzu pay ediniz…

Kenan'a doğru muhakkirane bakarak tekrar etti:

— Ebediyen!

Kapıya yürüdü. Vuslat'ın âşığı üzerinde öyle efsunkâr, öyle müessir bir nüfuzu vardı ki Kenan yıldırım darbesine uğramış gibi birden sarsıldı, afalladı. Hemen karının eteklerine sarılarak:

— Gitmeyeceksin!

Vuslat:

— Boşa…

Kenan:

— Sonra intikamımı nasıl alayım?

Vuslat:

— Karın senin aşkından deli olmuş. Zincir ile bağlanacak bir hâle gelmiş. Bu cüretlerde başka bir saikle mi bulunuyor zannediyorsun? Onu boşamaktan âlâ intikam mı olur?

Kenan:

— Boşadım.

[1741] kokoz: züğürt

Ragıbe Hanım, revolverinin ucunu hâlâ kocasına müteveccih[1742] tutarak:

— Sen sözünü tutmaz bir hilekârsın. Öyle lafızdan ibaret boşamakla kanaat edemem. Usulünde bir talakname yaz. Mahalleden iki namuslu adam bulduarak şahit kaydettir. Bu kâğıdı elime ver, gideyim.

Ragıbe Hanım'ın talebine muvafık bir talakname tahririyle yedine teslim edildi. Hanım, hizmetçi silahlarını kılıflarına koyarak bu rezalethaneden çıkıp gittiler.

[1742] müteveccih: yönelmiş

ÜÇÜNCÜ KISIM

I
KANLI NİGAR OYUNUNUN FECİ BİR TATBİKİ

Ragıbe Hanım, kurduğu planın fiiliyatına muvaffak oldu. Kenan Bey için bütün dehşetiyle bir hayat-ı hüsran ü dalalet başladı. Artık nazlanacak kimsesi, bu maişet-i sefihanesinde yorgun, bitap düştükçe gidip dinlenecek asude bir bucağı kalmamıştı. Ragıbe'yi revolver teşhirine kadar böyle romanesk[1743] bir cürete sevk eden şeyin şiddet-i muhabbetten mütevellit bir sevda-yı intikam olduğunu biliyordu. Evet… Onun izzet-i aşkını pek hırpalamış, tahammülfersa bir raddeye getirmişti. Ragıbe'yi böyle nagehani elden kaçırdıktan sonra ondan evvelce gâh u bigâh[1744] seçtiği meziyetleri, faziletleri, güzellikleri şimdi acı bir vuzuhla görmeye, takdire başladı. Fakat Vuslat'a olan fart-ı ibtilasını, her nikbete[1745] karşı kendini teselliye kâfi buluyordu. Lakin bu sevda manivelasının[1746] nokta-i istinadı[1747] para idi. Felaket felaketi takip etti. Zevcesini tatlikten iki üç hafta sonra devamsızlığına mebni *** Nezaretindeki memuriyetinden affedildi[1748]. Sarfiyat-ı sefihanesine[1749] nispeten maaşı pek cüzi idi. Fakat onu birkaç ayda bir kırdırarak gününü gün edebilirdi.

Kenan'ın Namiye isminde bir hemşiresi vardı. Ufak tefek, sıska, kamburca, şaşı, gelinlik bir kızdı. Bu zavallının peder mirasından bakiye, bankada nemada yedi yüz lirası duruyordu. Namiye'nin maluliyet-i cismaniyesine mukabil bu para saman-ı istikbali idi. Bu küçük servete tamaen bir talib-i izdivac zuhur edebilirdi. Kenan, ihtiyacat-ı zelilesini bir müddet daha idame edebilmek için Namiye'nin sermaye-i hayatı olan bu liralara bir karagöz indirmenin yo-

---

1743 romanesk: roman işi, romanvari
1744 gâh u bigâh: zaman zaman, bazen
1745 nikbet: talihsizlik, düşkünlük
1746 manivela: kaldıraç
1747 nokta-i istinad: dayanak noktası
1748 affedilmek: görevden, işten uzaklaştırılmak
1749 sarfiyat-ı sefihane: sefihçe harcanan şeyler

lunu düşündü. Validesinin bu meblağdan bir habbe[1750] sarf etmemek hususundaki azm-i katisini biliyordu. Akçeyi tamamıyla bankadan kaldırmanın imkânı yoktu. Fakat her gün yeni bir guguk icadıyla ceste ceste[1751] yed-i kabzına geçirerek Namiye'nin istikbalini Vuslat'ın sefahatine feda etmek mümkündü. Maksadına vusul için validesine ilk müracaatında yüz lirayı bir sene zarfında bir misline iblağ eden gayet menfaatli bir tarik-i nema bulduğundan bahsetti. Kadın, şüpheli enzarıyla oğlunu derin derin süzdü. Kati cevab-ı muvafakat vermedi. Fakat Kenan, anasının ukde-i taannüdünü[1752] her gün bir parça gevşetebilecek mukni[1753], muğfil sözler bularak Namiye'nin servetini beş altı sene içinde yedi sekiz bin liraya çıkaracağını en büyük yeminlerle temin ediyordu.

Validesi Zehra Hanım, meseleyi komşu kadınlarla bir hafta kadar müzakere ettikten sonra bu işte sahib-i vukuf maliye odacılarından Mustafa Ağa'nın hanesine gitti. İki saat konuştu. Mustafa Ağa, ihtisasına müracaat edilmekten mütevellit bir gururla sakalını karıştırarak:

— Yüz lira sermayenin birkaç senede beş altı bin lira olması işitilmemiş bir keyfiyet değildir. Fakat kazançtan ziyade haritada zarar yazar. Hepsini göze aldırmalı. Bizim Divrikli Ali banker oldu ama çoğu da battı. Oğlunuz düyunat-ı atika[1754] üzerine mi muamele edecek? Suret mi kıracak? Hava mı oynayacak?

Bu suallerin karşısında Zehra Hanım bedbinane düşündü. Oğlunun ne koz kıracağını bilmiyordu. Hava oyununun pek tehlikeli olduğunu çok defa işitmişti. Fakat medlul-i cümlenin tamamıyla cahiliydi. Havayla nasıl oynandığını zihni kavrayamamıştı.

Bu mühim keyfiyeti imama, muhtarlara danıştı. Sadra şifa verecek bir cevap alamadı. Birçok geceler uykusu kaçtı. Nihayet, oğlunun iknaiyat-ı musirresiyle bitap kaldı. Bir gün validesi, hem-

---

1750 habbe: en ufak şey, zerre

1751 ceste ceste: azar azar, yavaş yavaş, parça parça

1752 ukde-i taannüd: inat düğümü

1753 mukni: inandırıcı, ikna edici

1754 düyunat-ı atika: eski borçlar

şiresi, Kenan üçü birlikte bankaya gittiler. Mevdu nukuttan yüz lira kaldırdılar. Kenan, paraları cebine indirdi. Kadıköyü'nde metresinin sıcak döşeğinde nemaya yatırdı. Bu folluğunun ateşiyle liralar bir buçuk ayda tamamıyla eridi. Mahdum bey, bir gün pürtelaş, validesinin nezdine geldi. İşin gayrimemul bir aksiliğe uğradığını yana yakıla anlattıktan sonra yüz lira daha verilmez ise eski yüz liranın yanmak tehlikesinde kaldığını söyledi. Yeni para, eskiyi kurtardıktan maada fevkalade bir fazla bırakacaktı. Umum fondalar birdenbire düşmüş olduğundan yakında vukuu muhakkak tereffuda[1755] şimdiki tenezzülden büyük istifade olunacaktı. Evde kıyamet koptu. Zehra Hanım'ı selamünkavlenin[1756] rüzgârı örseledi. Kadın ayıldı bayıldı, birkaç saat hiçbir tarafı tutmadı.

Kurşunlar döküldü. Nefesler edildi. Namiye'nin gözleri bütün bütün şaşılaştı. "Fonda" ne demekti? Canlı mı cansız mı? Yenir mi yenmez mi? Bu nerede ve nasıl iner çıkardı? Zehra Hanım kârdan vazgeçti. Şu yüz lira yine yerine konulabileydi… Bu fondalar gelinlik sakat kıza merhamet etmezler mi acaba? Bunun için kimlere yalvarmalı? Hangi nüfuzlu kimselerin iltimaslarına müracaat etmeli? Fondaların insafsız ağızları eskisini kusturmak için oraya tekrar atılacak yüz lirayı da yutacağa benziyordu.

İlk zarardan bütün emniyeti kırılmış olan validesini ikinci defa ikna keyfiyet-i müşkülesi üç gün, üç gece sürdü. Bu mücadele-i şedideden iki taraf da yorgun düştü. Nihayet, "Çivi çiviyi söker" kavlinin hükm-i kerameti ümidine düşülerek ilk yüz lirayı kurtarmak için bankadan bir o kadar daha para alınmaya karar verildi ve alındı. Fakat Zehra Hanım'a yeniden şüphe geldi. Bu defa paraları oğlunun eline hemen teslim edemedi. Verilen teminat-ı lafziyeyi kâfi göremiyordu. Bu ikinci mücadele daha suzişli oldu. Sokaklarda bağrışa çağrışa eve avdet ettiler.

Kenan, validesinin bu son emniyetini fethedinceye kadar gece saat alaturka ikiyi buldu. Cebine para girdikten sonra bu sevdazede

---

[1755] tereffu: yükselme, yukarı çıkma

[1756] selamünkavlen: inme, felç

için maşukasının yanından başka bir yerde beş dakika aram[1757] kabil olamazdı. Sokağa fırladı. Köprüye indi. Kadıköyü'nün son vapuru gitmişti. Üç günlük iftirakın verdiği atş-i sevda[1758] ile yanan Kenan, karşıya geçmek için bir balon bulsa binecekti. Nihayet bir sandalcı yakaladı. Kadıköyü'ne kendini dar attı. Semt-i dildarına yollandı. Saat, dört buçuğa geliyordu.

Haneye müntehi yokuşu çıkmakta iken Vuslat'ın yatak odasını gördü. Pencerelerden birinin panjuru açık, istoru[1759] inikti. Ziyanın kuvvetinden konsolun üzerinde çifte lamba yandığını anladı: Bu üç günlük gaybubetinden dolayı sevgilisi kim bilir ne meraklara, helecanlara, suizanlara düşmüştü. Şimdi onu nasıl tatmin, tatyip edebilecekti? Endişeli, mütehassir[1760] enzarıyla Vuslat'ın gölgesini arıyordu. Pencerenin önünden bir karaltı geçti. Fakat bunda bir kadın vücudunun latif münhaniyatı[1761] mürtesim[1762] değildi. Gölge iri, kalın, kaba idi. Bu zıl[1763] o kadar büyümüştü ki baş yoktu. Pencerenin üst sövesinin fevkinde kalmıştı. Yalnız gövde gördü.

Vuslat'ın gölgesi lambalar ile cismin arasındaki mesafenin budiyetinden[1764] dolayı mı perdeye irtisam ettirdiği[1765] vücudun şekl-i aslisini bu kadar büyüterek bozmuştu? Zıllın seyri[1766], seri olduğu için bunu itminanla tayin edemedi. Fakat Kenan'ın içine kurt düştü. Pencereyi daha iyi tarassut edebilecek bir mevkie geçti. Ayaklarının uçları üzerinde yükselerek bekledi. Bu yorucu vazda on dakika, bir çeyrek durdu. Bir şey göremedi. Bu gölgenin Vuslat'tan gayrisinin olamayacağına kalbini inandırmak için deliller ararken istorda bir-

---

1757 aram: durma, dinlenme
1758 atş-i sevda: sevda harareti, susuzluğu
1759 istor: bir tür perde, stor
1760 mütehassir: özleyen
1761 münhaniyat: kıvrımlar
1762 mürtesim: şekillenmiş, belirmiş
1763 zıl: gölge
1764 budiyet: uzaklık
1765 irtisam ettirmek: yansıtmak
1766 seyr: hareket

denbire bir zıl daha teressüm etti[1767]. Bu, tamamıyla Vuslat'ın gölgesiydi. Onun ezbere resmini çizebilecek kadar hutut-ı vücudunu tanırdı.

Vuslat, istoru sürdü. Ufak bir tıkırtı ile panjurun iki kanadını birbiri üzerine kapadı. Şimdi bu iki gölge arasındaki fark-ı şeklî söz götürmez bir bedahette idi. Kenan'ı müziç bir helecan aldı. Kıskançlığın cızlatıcı ilk ateşleri damarlarına yayılıyordu. Bu müthiş şüphe ile geceyi o hanede geçirmeye kendinde tahammül, metanet bulamıyor, mutlak hakikat-i hâle ermek istiyordu. Fakat nasıl edecekti? Duvara dayandı. Düşünceye başladı.

Panjur kapandı. Ziya kesildi. Bu muhtelif gölgeleri husule getiren iki vücut, şimdi ihtimal, beraber döşeğe giriyorlardı. Bu erkek, bu rakip kim olabilirdi? Alelade bir zampara mı?

Vehleten Kenan'ın aklına Didar Bey geldi. Uncu Ahmet'in evinde onu gördüğü geceki hatıratını karıştırdı. O vücutla bu gölge arasında mukayeseler yapmaya, bazı hutut-ı müşabehe bulmaya başladı. Bir şüphe kıvılcımından iptida eden bu ateş, düşündükçe kalbini sarıyordu. Sokağın duvar kenarlarında bastığı yerleri fark etmeksizin geziniyor, arada bir eve bakıyordu. Hane, gecenin gittikçe artan ağırlığı içinde karanlık, siyah, sessiz uyuyordu. Gönlünde bir cehennem tutuşturan gölgeleri yekvücut hâlde döşekte nasıl yakalayacaktı? Buna bir imkân keşfedemezse çıldıracaktı.

Bir hırsız gibi duvarlardan, pencerelerden aşarak eve girmeye karar verdi. Hanedekileri alelgafle[1768] bastırmak için derin uyku saatini bekledi. Saat ilerlemiyor, sokakta bekçilerin, polislerin enzar-ı şübhelerini celbetmekten de korkuyordu. Takatfersa helecanlar içinde birçok sokakları dolaştı. Bir buçuk saat kadar geçirdi.

Evin önüne geldi. Bahçe duvarı; tırmanmakla, sıçramakla üstü tutula çıkılabilecek kadar alçak değildi.

Müsait bir mevki-i duhul aradı. Sokağı boylu boyunca tarassut etti. Kimse yoktu. Komşunun üst kısmı demir parmaklıklı al-

---

[1767] teressüm etmek: belirmek

[1768] alelgafle: haberleri olmadan, boş bulunma hâlinde

çak duvarına çıktı. Demir çubuklara sarıldı. Ayaklarına mesnetler buldu. Oradan kendi bahçelerine aştı. Hanenin her tarafı kapalıydı. Alt katın demir parmaklıklarla mücehhez pencerelerinden imkân-ı duhul göremedi. Bir kümesin etrafında dolaşan sansar gibi sessizce evin cevanibini birkaç defa devretti. Nihayet birinci kat helalar[1769] penceresini gözüne kestirdi. Fındık dalından mamul bahçe sandalyelerini topladı. Şekl-i ehramide[1770] birbirinin üzerine yığdı. Muvazenesini tarta tarta üzerlerine çıktı. Pencerenin önüne çömeldi. Evvela ayaklarını uzatarak içeri atladı. Usulca kapıyı açtı. Tahtaları gıcırdatmamak için pek ihtiyatlı, aheste, hafif adımlarla yürüdü; Cabir'in odasının önünden geçti, merdiveni çıktı. El yordamıyla duvarları bularak Vuslat'ın kapısı önüne geldi.

Odanın pencereleri harice atlanamayacak bir irtifada idi. İçerideki zampara için kapıdan başka fürce-i firar yoktu. Mutlak yakalayacaktı.

Kenan'ın ızdırabı arttı. Kulağını anahtar deliğine verdi. Kendi yürek gümbürtüsünden başka şey duyamadı. Kapıya yumruğuyla birbiri ardınca birkaç defa vurdu. Bekledi. Çok geçmedi, içeriden Vuslat'ın baygın baygın sesi geldi:

— Kimdir o?

— Aç…

Karı, ilk nidasında âşığının sesini tanıyarak:

— Kenan… Sen misin?

— Benim ben… Aç…

— Çıldırdın mı ayol?! Bu vakit…

— Onun gibi bir şey…

— Sokak kapısını çalmadan eve nasıl girdin?

— Aç! Anlatırım.

[1769] hela: tuvalet

[1770] şekl-i ehrami: piramit şekli

Cevap kesildi. İçeride pek telaşlı bir müzakere mırıltısı var gibiydi. Kenan yumruk darbeleriyle:

— Aç!

emrini tekrar etti.

Bu defa cevap gelmedi. Şüphesi kuvvet buldukça Kenan'ın kalp helecanı her tarafına sirayetle bütün vücudunu dehşetli bir zelzele ile sarsıyordu. Delikanlının raşe-i vücudu yumruğunun ucuna toplanmış gibi mütemadi bir elektrik ihtizazına benzer kısa, sık darebatla kapının üzerinde trampete çalıyor ve her darbeye bir "Aç!" nidasını seri telaffuzla terfik ediyordu[1771]. Felaketzede âşık o kadar asabileşti ki içeride edilen çarecuyane[1772] ince bir muhavereyi kendi gürültüsünden işitemiyordu. Uzun dakikalar geçti, nihayet Vuslat, ketm-i hiddet ü halecana uğraşır bir seda ile yeniden cevap verdi:

— Ne oluyorsun? Uyku sersemliğiyle tersim döndü. Kandil sönmüş. Oda zifirî karanlık… Kibriti bulamıyorum…

— Sen kapıyı aç, bende kibrit var…

— Kapıyı yordamlayamıyorum. Azıcık dur. Sersemliğim geçsin… Kendimi toplayayım…

Karı, uyku sersemliğini geçirmek mazeretiyle bir iki dakika daha kazandı. Kenan, faydasızlığını görerek trampeteyi kesti. Şimdi kapıyı tekmelemeyi düşünüyordu. Başlamazdan evvel sordu:

— Kapıyı açmayacak mısın?

— Niçin açmayayım canım! İlahi Kenan, kahrol… Aklımı aldın! Beni divaneye çevirdin! Dur açıyorum…

Kenan, rakibinin karanlıktan istifadeyle sıvışması ihtimalini düşünerek şemalı küçük kibrit kutusunu çıkardı. Etrafını görebilmek için bir tane çaktı. Oda kapısı açıldı. İçerisi filhakika karanlıktı. Odaya girinceye kadar kibrit ufaldı, parmaklarının uçlarını yakmaya başladı. Üflemeye mecbur oldu. Bir şey seçemedi. Fakat içeriye ilk hatve-i duhulünde kapıyı hemen tekrar kapayarak kilitledi.

[1771] terfik etmek: yanına katmak, eklemek

[1772] çarecuyane: çare ararcasına

Anahtarı cebine attı. Artık mümkün değil içeriden kimse dışarıya kaçamazdı. Bu emniyete erdikten sonra bir kibrit daha çaktı. Vuslat biraz telaşla:

— Kandili yak… Soyun… Dışarıya çıkacaksan çık… Ben duramayacağım, yatacağım. Uyku gözlerimden akıyor… Bu gece seni ağırlayacak hâlim yok.

Kenan, odanın her tarafını gözleriyle araştırarak:

— Kandili değil, lambayı yakacağım. İçimde büyük bir sıkıntı var. Dışarı çıkmaya ihtiyacım yok.

— Aman, ne yaparsan yap…

infialiyle Vuslat karyolaya girdi. Yorganı çekti. Kenan, lambayı yaktı. Odanın köşe bucağı birden ziyalandı. Şimdi âşık mütehayyir, burnundan soluyarak içeride bir zampara arıyordu. Bir dikkat-i müteaccibane ile gözlerini her tarafa dolaştırdı. Kimse yoktu. Aynalı dolabı açtı. Asılı elbiselerin aralarını karıştırdı. Perdeleri birer birer kaldırdı, silkti. Gölge sahibini bulamadı.

Odanın sath-ı haricisinde iki pencere arasındaki silme pervazına basıp panjurlara dokunarak bir adam durabilirdi. Camı sürdü, panjurların kanatlarını açtı. Ta saçaklara kadar kaplamaları hadde-i nazardan geçirdi. Aradığını göremedi.

O dakikaya kadar uyku sersemliği rolü oynayan Vuslat, döşeği içinde dikildi. Müstehzi, münfail bir seda ile sordu:

— Ne arıyorsun beyefendi?

— Hiç…

— Nasıl hiç? Perdelere varıncaya kadar silkiyorsunuz, aradığınız şey bir tahtakurusu bile olsa idi yere düşerdi.

Karının üzerinde ince keten gecelik gömleğinden başka bir şey yoktu. Fistonların arasından çıplak ense, göğüs, kollar öyle samansuz bir letafetle Kenan'ın dudaklarını buseye davet ediyordu ki delikanlı o anda tehlikesinden kaçmak istediği iğva-yı aşkın önünde bir niyazkâr-ı lutf, bir müteabbid-i mebhut gibi gevşedi, süzüldü,

bitti, meshur[1773] kaldı. Vuslat, tesirini anladı. Hiddetten gül gül olmuş çehresinde dolaşan bir tebessüm-i istihfafla dağınık saçlarının arasından gözlerini büzüştürerek:

— Kenan, ne arıyorsun, doğru söyle…

Kenan Bey metresinin infialdeki şiddet-i mutadesini bildiğinden bu küçük suale en doğru cevap verilmeksizin o gece teskin-i iğbirarı[1774] mümkün olamayacağını anlamıştı. Binaenaleyh beyhude tevilata sapıtmadan cevap verdi:

— Bu gece sokaktan gelirken odanın penceresinde bir erkek gölge gördüm de…

— Tuhaf şey… Demek gölgelerin erkeği, dişisi de olurmuş. Bilmiyordum. Ey sonra?

— Sonra birdenbire üzerime bir çılgınlık geldi…

— Bu çılgınlığı bana karşı her nev hakarette bulunmak için bir mazeret mi sayıyorsun? Mutallakanın tahkiratı daha kulaklarımda çınlıyor. Ben tahammül ettikçe sen kameti arttırıyorsun[1775]. İki üç gecedir nerede idin beyefendi?!

"Yavuz hırsız ev sahibini bastırır" kavlince Vuslat açtı ağzını yumdu gözünü… O kadar taştı döküldü ki Kenan zelil ve suçlu kaldı.

Nihayet yatağa girdiler. İki vücudun tevhid-i sühuneti[1776] kavga kırgınlığına galip geldi. Her infiali unuttular. Vuslat, uyur gibi yapıyordu fakat onun damarlarında bir şiddet-i dareban, kalbinde büyük bir sıkıntı vardı. Kenan, bunu pek fark edemiyordu. Sevgilisini ağır bir hıyanetle bigayri hakkın[1777] ithamından dolayı mahcuptu. Asabı ziyade sarsılmış olduğundan o da derin uyuyamıyor, uyku ile yakaza arasında dinlenmeye uğraşıyordu. Birdenbire kulağına hafif hafif tahta testereleniyor gibi bir ses geldi. Dinledi. Bu, bir insa-

---

1773 meshur: büyülenmiş, tutulmuş
1774 teskin-i iğbirar: dargınlığı yatıştırma
1775 kameti arttırmak: işi azıtmak, çığırından çıkarmak, ileri gitmek
1776 tevhid-i sühunet: sıcaklığın birliteliği
1777 bigayri hakkın: hak etmediği şekilde

nın ince uyku horultusuna benziyordu. Hırıltı evden mi, bahçeden mi, sokaktan mı geliyordu? Bunu tayine uğraşırken horultu büyüdü. Döşeği içinde yarı kalktı. Vuslat'a baktı. Onun böyle fena âdeti yoktu. O hafif, latif nefeslerle mışıl mışıl uyurdu. Fakat Kenan, karının vücuduna bir el dolaştırsa idi bütün bedeninde bir ürperme gezindiğini fark ederdi.

Az zamanda bu hançere ihtizazı öyle sakil ve samiahıraş[1778] bir raddeyi buldu ki bunun uyku horultusu olduğuna Kenan'ın hiç şüphesi kalmadı. Hem pek yakından, kulağı dibinden geliyordu. Şaşırdı, âdeta tevahhuş etti. Gözlere görünmeden, hücre-i mahreminde Vuslat'la kendi arasında böyle kim horlayabilirdi? Döşeği içinde oturdu. Havf ve hayretle dinliyordu. Bu bir garibe-i samia mıydı? Hakikati anlamak için Vuslat'ı dürttü. Karı uyanmamak istedi. Fakat Kenan bir nevbet-i asabiye ile tartaklamaya başladı.

Vuslat, rahat-ı nevmi ihlal edilen bir bihaber tehevvürüyle gözlerini açarak bağırdı:

— Ne var canım?

— Bu horultu nedir?

Vuslat, o ana kadar hiçbir şey işitmemiş gibi bir caliyetle başını kaldırdı. Bir müddet dinledikten sonra:

— Elinin körü…

cevabını verdi. Yine yattı.

Kenan'ın hiddeti şimdi istiğrabına galip gelerek:

— "Elinin körü" sualime cevap olamaz. Kim horluyor? Nerede horluyor? Söylemelisin!

Vuslat var avazıyla:

— Tatlı uykulardan uyanıp beyefendinin istintakına[1779] cevap vermeli. Nedir bu elinden çektiğim! Âlemin gece horultularından da mı beni mesul edeceksin? Cabir'in yattığı yerde tahtakurusu ziyade çıkıyormuş. Bu gece altımızdaki odaya naklettiler. O horluyor.

1778 samiahıraş: kulak tırmalayan

1779 istintak: sorguya çekme, sorgulama

Karının böyle haykırması horlayanın uykusunu tahfif etti. Horultu yine inceldi. Fakat kesilmedi.

Kenan:

— Horultu varken uyuyamam. Pek ziyade asabıma dokunur. Cabir'i uyandıralım, hırıltıyı kessin.

— Herif akşamdan kim bilir kaç okka rakı içti. O şimdi kütük kesilmiştir. Kolay uyanır mı?

— Kolay, zor… Mutlak uyandırmalıyız.

— Beni rahat bırak Allah aşkına… Uyandırmak istiyorsan kendin git… Benim onu ayıltabilecek kadar kuvvetli tekmem yok.

Kenan'ın vücudunda büyük bir yorgunluk, hemen nakabil-i galebe bir rehavet vardı. Aşağı kadar inmeye üşeniyordu. Döşeğe tekrar uzandı. Fakat az müddet sonra horultu yavaş yavaş dayanılmaz bir kreşendo[1780] ile o kadar büyüdü ki akordu bozuk bir org sada-yı müzicini aldı. Kenan'ın asabı fena hâlde taharrüş etti[1781]. Tahammül kabil değildi. Döşeği içinde yine doğruldu. Gidip Cabir'i dövmek istiyordu. Dikkat etti. Tuhaf şey… Horultu aşağıdan değil, kendi odalarından, hemen karyolanın altından geliyor gibiydi. Bu horultu, akşamdan gördüğü gölge muammasının bakiyesi miydi? Derhâl döşekten fırladı. Aynanın önünden lambayı kaptı. Demir karyolanın etekliğini kaldırdı. Altına baktı. İç donu ve ten fanilasıyla iri bir erkek arkaüstü uzanmış, Hristiyan ölüsü gibi kollarını göğsü üzerine kavuşturmuş, odanın camlarını titretecek bir şiddetle hâlâ horluyordu. Kenan, öyle bir hayret-i muztaribane içinde kaldı ki az daha elinden lambayı düşürecekti. Sendeleyerek yürüdü. Onu yerine bıraktı. Birdenbire uğradığı fart-ı teellümle kendini fırtına ortasında çalkanan bir vapur kamarasında zannetti. Başının üzerinde tavan dönüyor, etrafındaki bütün eşya raks ediyordu. Tutunacak yer aradı. Ayağının altındaki halı, bulantı getirecek bir salıntı ile sanki kabarıp kabarıp iniyordu.

[1780] kreşendo: çalgıların giderek daha yüksek ses verecek biçimde çalınma durumu

[1781] taharrüş etmek: tırmalanmak, kurcalanmak

Kendi hane-i hususisinde gibi iç donu fanilasına kadar soyunup dökünerek derin, müsterih bir uyku ile karyolasının altında horlaya horlaya uyuyan bu laubali zamparanın beyni ortasına bir tekme indirmek için Kenan saldırdığı esnada Vuslat döşekten hemen kendini attı. Perişan saçları, mahmur gözleriyle bir tavr-ı istirham alarak kollarını açtı. Vücudunu, uyuyanı müdafaa için siper etti. Âşığına yalvardı:

— Aman Kenan, uyandırma!

Bu küstahane niyaz karşısında Kenan'ın nefesi sıklaştı. Gözleri karardı. Maşukasını savurup önünden atmak istedi. Fakat karı en tatlı, en nafiz-i ruh[1782] sada-yı rica ve tezellülüyle[1783] devam etti:

— Uyandırma Kenan… Senin endişe-i hayatınla söylüyorum. Bu herifin iki katli vardır.

— İyi ya! Bir de beni öldürür, üç olur…

— Yok yok! Allah göstermesin… Akşamdan çok işret etti. Şimdi onu tekme ile uyandırır isen rakı başına vurur, bir yumrukta seni öldürür… Görmüyor musun?.. İzbandut gibi…

— Demek benim gaybubetim gecelerinde sen böyle haydutlarla işret edip sonra koyunlarına giriyorsun?!

— Ben felakete mahkûm bir zavallıyım. Hakikati sana bütün vuzuh-i müessiriyle anlatsam biliyorum inanmayacaksın.

— Bu müthiş hıyanetinin niyazkâr iğfaller ile setri ihtimali yoktur. Hangi hakikati söyleyeceksin? Şu meydanda görülenden daha müessir hakikat olur mu? Kimi inandıracaksın?

— İnanma… İnanma… Giyin, çık git… Beni ebediyen terk ederek git… Tek, bu gece hayatın kurtulsun… Şu saatte bana ondan başka bir şey lazım değil… Tehlike büyüktür… Bilmiyorsun…

— Bu denaetin bilinmeyecek neresi var?

— Bu yatan benim eski belalım Didar'dır.

[1782] nafiz-i ruh: ruha, içe işleyen

[1783] sada-yı rica ve tezellül: alçalan ve rica eden ses

— Evet… O murdar olduğunu anladım.

— Bizim gibi kadınların hayat-ı maziyeleri hâllerini, istikballerini karartacak her gün yeni felaketler, tehlikeler doğurur. Senden evvel Didar ile yaşıyordum. Beni kahren, cebren istibdat altına almıştı. Seninle akd-i münasebet etmeye çekindiğim, korktuğum hep bu menhusun belası yüzündendir. Bu tehlikeyi şu saate kadar zor idare ettim. Seni fena hâlde kıskanıyordu. "Ara sıra Vuslat beni kabul etmezse yeni dostu Kenan'a mutlak kıyacağım." tehdidiyle bana geçenlerde haber gönderdi. Aklım başımdan gitti. Bu zıpır herif, dediğini yapar mı yapar… Bunu katiyen biliyorum. Bu haberden beri türlü korkunç endişelerle bunalıyordum. Nihayet bu akşam içip içip gelmiş. Kapımın önünde naralar atmaya başladı. Def-i bela için içeri almaya mecbur oldum. Sızdırmak için içirdim içirdim. Nihayet zıbardı. Felakete bak ki bu gece hilaf-ı mutad bir saatte sen geldin. İşte korktuğuma uğradım. Senin üzerine böyle adi bir herif sevebileceğime ihtimal verilir mi? Serveti yok ki parasına tamah etmiş[1784] olayım. Bu, apaşikâre bir hakikat… Fakat meselenin içyüzü nazar-ı insafa alınmazsa suret-i zahireye bakılınca pek vahim bir mahkûmiyette kalıyorum. Sözlerime inanmadığını gözlerinde okuyorum. İnanmayacağını da biliyorum. Sanatımızın en müellim felaketi bu değil mi? En büyük hakikatler bizim ağzımızdan çıkınca hemen tebdil-i mahiyet eder. En şeni yalanlar şekline girer. Geçirdiğimiz lezzetli muhabbetin son saati bir cinayetle lekelenmesin. Sağ olduğunu bileyim. Bu teselli bütün ömrümce bana kifayet eder…

— Bu söylediklerin doğruysa hakikati bana evvelce bildire idin bu belalı herifin tecavüzünden kurtulmak için bir çare düşünemez mi idik?

— Senin bazı çılgınlıklara kalkacağını bildiğim için birçok tehlike görerek sustum.

— Şimdi daha iyi mi oldu? Bu gece onu da seni de gebertece-ğim. Hani benim revolverim?

Dolaba koşar fakat silahı yerinde bulamaz.

[1784] tamah etmek: açgözlülükle istemek

— Revolverimi saklamışsın.

— Sakladım. Katil mi olacaksın?

— Böyle yaşamadansa katillik saadet sayılır. Ben bu odanın kapısına geldiğim zaman bu herifin koynunda yatıyordun. Sonra melunu karyolanın altına tıktın. Midesindeki ispirtonun kuvveti mevkiin vahametine galip geldi. Herif sızarak horlamaya başladı. Foyanız meydana çıktı. Kısa bir an içinde bu tehlikeye karşı bütün tedabiri ittihaza kafanda metanet, zihninde ciyadet[1785] bularak revolveri sakladın, değil mi? Bırak… Menhusu tekmelerimle geberteceğim!

Kenan, olanca şiddet-i akuranesiyle Vuslat'ı odanın bir köşesine fırlattıktan sonra karyola altında uyuyanın göğsüne, kafasına mütevali tekmeler indirmeye başlar. Birkaç darbeyi müteakiben horultu kesilir. Herif yılan gibi süzülerek yataklığın ayak ucundan dışarı fırlar. Boşalan karyolanın altına hâlâ tekmeler yağdırmakta devam eden Kenan'ın üzerine birdenbire atılır. Gırtlak gırtlağa gelirler. Tehlikenin dehşetini gören Vuslat, kilitli oda kapısının anahtarı üzerinden alınmış olduğunu bildiğinden hemen koşar, Kenan'ın oraya buraya atılmış elbiselerinin ceplerini arar. Anahtarı bulur. Kapıyı açar. Kenan'ın vücut ve bünyece nezaketi, Didar'ın metanet-i beden ve kuvvetiyle kabil-i mukayese olmadığından avurduna ve kafasına yediği bir iki şiddetli yumrukla zavallı, iyiden iyi sersemler. Didar Bey, çelimsiz rakibinin iki kolunu arkasına çevirerek nasırlı demir parmaklarının arasında kelepçelenmiş gibi sımsıkı tutar. Bilatekellüm kakıştırarak sofaya çıkarır. Balya götürür gibi merdivenlerden indirir. Bu nezaketsiz teşyi[1786], bahçenin dış kapısına kadar devam eder. Orada Kenan'ı bir yığıntı hâlinde sokağa fırlattıktan sonra kapıyı kapar. Vuslat'ın bedbaht üftadesi, Karagöz'ün Kanlı Nigâr oyunundaki soygun zamparalar gibi gecelik kıyafetiyle sersem, madrup[1787], medhuş sokak ortasında kalır. Fakat bu leyle-i

---

1785 ciyadet: tazelik, berraklık

1786 teşyi: uğurlama, yolcu etme

1787 madrup: dövülmüş, darbedilmiş

felaketi fahişeliğinin bütün kiyaset[1788] ve fetanetiyle[1789] idare eden Vuslat, mazlum âşığının sokaktaki üryanlığı rezaletini düşünerek elbiselerini toplar, büyük bir lütuf olarak bahçe duvarının önüne attırtır.

Medeniyet-i hazıranın tuvalet lüzumu namına icat ettiği bütün vesait-i tezyiniyenin en hurde tatbikatıyla endam aynaları önünde saatler sarf ederek telebbüse alışkın olan Kenan, urbalarını tozların içinden alır, birer birer silkip üfleyerek vücuduna geçirir. El yordamıyla kravatını bağlar. Fesini, çoraplarını, iskarpinlerini, bastonunu, her şeyini bulur fakat ceplerini yoklayınca sekiz günden beri türlü gaddarane desiselerle validesinden sızdırmış olduğu yüz liranın yerinde yeller estiğini büyük bir yeisle görür.

II
İCABİYE (DETERMİNİZM) FELSEFESİ VE MAZERET-İ VİCDANİYE

Kenan, dayağı yemiş, parasını çaldırmış, maşukasının yatağını rakib-i galibine kaptırmış, zelilane kapı dışarı atılmıştı. Gönül yaralı, kafa bereli, biçare, dertli dertli etrafına bakındı bakındı. Ortalık ağarıyordu. Şimdi bu bedbaht Mesut Bey nereye gidecek, bu zilleti nasıl hazmedebilecekti? Bir duvara dayandı, gözlerini yumdu. Dünyayı görmemek, hüviyetini unutmak, hiçbir şey tahattur etmemek istiyor, kendi kendinden utanıyor, iğreniyordu. Fakat o dakikaya kadar hüviyet-i zelilesi kendine bu derece acı bir vuzuhla hiçbir vakit görünmemişti. Bu şiddetli unutmak arzusuna rağmen bu dalalet-i hayatın birçok safahatı, sinema gibi gözlerinin önünden geçiyor, o saat ki hüsranının meraretini[1790] tehvin[1791] için eski hatıratından teselliamiz anlar arıyor, bunlara sarılarak yaşamak cesaretini bulmak istiyordu.

[1788] kiyaset: uyanıklık, akıllılık
[1789] fetanet: zihin açıklığı, zekâ
[1790] meraret: acılık
[1791] tehvin: hafifletme

Bilaihtiyar bir semt-i mechule doğru yürümeye başladı. Fakat yürüdüğünü bilmiyordu. Faaliyet ve amiriyet-i dimağiyesiyle harekât-i bedeniyesi arasında irtibat kalmamış gibiydi. Kafa ile beden ayrı ayrı yaşıyorlardı. Vücuduna muci[1792] bir ameliye-i cerrahiye yapılsa duymayacak kadar cismen mübtel[1793] olmuştu.

Bazen insan meraretengiz bir dalgınlıkla derin, pek derin düşündüğü zaman sigaranın ateşli tarafını ağzına götürür, duymaz; su diye hokkanın mürekkebini içer; çorabını eline, eldivenini ayağına geçirmeye uğraşır; kitap zannıyla terliğini kütüphanesine kor. İşte böyle olmuştu. Bütün kuva-yı zihniyesini beyninde parlayan bir ateş, sanki hep oraya toplayarak hâl-i müzaba[1794] getirmişti.

Bastığı yer neresidir bilmiyor, arzda mı havada mı gittiğini fark edemiyor, etrafını göremiyor, seçemiyor, bir boşluk içinde maksatsız, intihasız[1795], hedefsiz bir gidişle yürüyordu. Gitti gitti gitti… Kendini Fenerbahçe taraflarında, sahilde buldu. Etrafını tanımaya uğraşıyor, burası kendine hiç görmediği bir beyaban gibi geliyordu. Ayakları artık gitmiyordu. Hemen suların içinde bir kayanın üzerine kendini salıverdi, yığılakaldı. Yorgunluğunu, dermansızlığını biraz anladı. Dayağı yerken acısını pek o kadar duymamıştı. Şimdi omuzlarında, belinde, kalçasında ağrılar hissediyordu. Sol şakağı gözüne doğru sızlıyordu. Ceketinin yan iç cebinden ufak fırçalı, taraklı tuvalet aynasını çıkardı. Yüzüne baktı. Gözünün içine kadar sol şakağının mosmor çürümüş olduğunu gördü. Orada Didar Bey'in nasırlı, koskoca yumruğunun eseri koyu, iri leke şeklinde teressüm etmişti. Çehresinin sarılığından korktu. Deniz suyuyla yüzünü yıkadı. Mendiliyle çürüğü ovuşturdu. Vuslat'ın yadigâr-ı sevdası bu leke çıkmıyordu. Ovuşturdukça daha morarıyordu.

Güneş doğmuş, denizin lacivert atlas sathı üzerine altın rizeleriyle müteharrik, muhteşem bir mozaik işliyordu.

1792 muci: acı veren
1793 mübtel: hükümsüz, iptal
1794 hâl-i müzab: erimiş hâl
1795 intiha: son

Kenan, kalbindeki yeis ateşini teskin için sabahın serin, mülattıf[1796] rüzgârını yudum yudum içiyor, ressam-ı tabiatin icaznüma fırçasıyla yaldızladığı dalgacıkların püriltima[1797] kaynaşmalarından gözlerine bir meşguliyet arıyordu. Yavaş yavaş nazarı uzaklara kaçtı. Marmara'nın bu cennet havuzunda cevelan ederken sabahın hafif tülleriyle henüz nim müstetir[1798], periler makarrı zannolunacak birer letafet içinde Adalar'ı gördü. Bilhassa Heybeli'nin üzerinde gözleri süzüldü kaldı. Çam ormanlarından müteşekkil ehramı, bu koyu yeşilliğin tepesindeki Papaz Mektebini, beyaz libas içinde bir dilber sevimliliğiyle arzıendam eden Halki Palas'ı[1799], iki zirvenin huzareti[1800] arasına sokulmuş ticaret mektebini pek ayan seçti. Sonra ormanlar arasına serpilmiş ev yığıntılarına baktı. Ragıbe'nin balkonunu arıyordu. Bunu fark edemedi. Fakat mutallakasının o saatte sabah sütünü balkonda içmek mutadı olduğunu biliyordu. Tul-i mesafenin gözlerinden sakladığı şeyi nazar-ı vicdanı birden müellim, vazıh bir levha gibi önüne getirdi. Ragıbe, dağınık siyah saçları, beyaz muslin gecelik elbisesi, omuzunda atkısıyla hasır koltuğa oturmuş, küçük masanın üstündeki süt fincanına ince, nazik parmaklarıyla dalgın dalgın bisküvisini batırıyor, melul gözlerini ufuklarda dolaştırarak devasız kalp yarasının sızılarını teskin için bir feramuş çaresi aramakla oyalanıyordu. Kenan, Ragıbe'nin kendini lazeval bir muhabbetle sevdiğini, o çılgınlıklara bu aşkının şiddet-i sevkiyle atıldığını biliyordu. Şimdi orada, balkonda eski zevcesiyle diz dize bulunsa Kenan bahtiyar olabilecek miydi? Arada geçen bu hıyanetlerin, felaketlerin affı, büsbütün unutulması ihtimali var mıydı? Herhangi saat-i nedametle onun aguş-ı afvına atılsa kabul olunacak mıydı? Ragıbe, kendinin o gece uğradığı bu zelil hâli haber alsa, bilse ne diyecekti? Acıyacak mı, yoksa sevinecek miydi? Bu istifhami tefekküratının cevaplarını almak için önündeki hayalî levhada zevcesinin tefekkürlerini gözlerinde okumaya uğraştı. Fa-

---

1796 mülattıf: tatlı, yumuşak
1797 püriltima: parıltılı
1798 nim müstetir: yarı örtülü
1799 Halki Palace
1800 huzaret: yeşillik

kat Ragıbe'nin o eski iri, siyah, durgun, hayırhah, sevdavi gözlerinde şimdi kendine karşı bir kin ateşi parladığını gördü. Ebedî bir bedbahtiye mahkûm bıraktığı bu kadının, büyük bir aşkın infiale munkalip olmuş feveranıyla sanki dudakları kıpırdayarak:

— Daha beter ol! O sualleri bana ne soruyorsun? Kalbine danış. Henüz hakiki bir nedametle salaha avdet ettin mi? Hayır… Dayağı yedin. Hakaretlerin, zilletlerin en büyükleriyle kovuldun. Fakat elan o karının sevdasından kurtuldun mu? Senin arsız, haysiyetsiz gönlün öyle değme tahkirler, köteklerle uslanmaz. Daha kati salaha erecek kadar tedip[1801] görmedin. Daha ne dayaklar yiyecek, ne zilletler çekeceksin… Sen cezanı benim ahımdan bekleme. Amil-i cezan kendi su-i harekâtındır. Sana fenalık, başkasından gelmiyor. Kendine kendin ediyorsun…

Kenan düşündü. Bu muhakkir, sefil, deni gönlü uğradığı felaketten tenebbühen[1802] Vuslat'ın maraz-ı sevdasından kurtulabilmiş miydi? Şu suali kendi kendine sordu. Şimdi sadrında eskisinden şiddetli bir ateş vardı. Bu nâr-ı hüsran, Didar'ın tecavüz-i akuruna karşı parlamış şedit bir hiss-i intikam olmaktan ziyade Vuslat'ı rakib-i galibinin aguşuna bırakmış olmasından mütevellit nakabil-i teskin bir ye's- i azimdi.

Mutallakasının bu gaibane serzenişlerinden ürktü. Mazisini, hâlini bir muvazene ve istikbalini mukayese etti. Akıbet-i vahimesini düşündü. Kendi kendinden korktu. Ragıbe'yi unutmuştu. Fakat şimdi Vuslatsız nasıl yaşayacaktı?

Bazı insanların kalplerinde öyle tehlikeli, vahim fakat olanca şiddetleriyle ruhlarını sarmış, kökleşmiş büyük emeller olur ki bunlardan kendilerini vazgeçirmek için verilen nasihatlerden münfail olurlar, nasihlerden kaçarlar. İşte Kenan da bütün cinayetlerini pek acı bir belagatle yüzüne çarpan Ragıbe'nin hayalinden öyle korkarak kaçmak istedi.

1801 tedip: terbiye verme, haddini bildirme

1802 tenebbühen: uyanarak, aklını başına toplayarak

Adalar'ın menazırı, Heybeli'deki balkonun vehm-i teşnii önünde duramadı.

Ufak bıyık fırçasıyla üstünü, fesini süpürdü. Deniz suyuyla tuvaletini yaptı, saçlarını taradı. Gözü ağrıyormuş gibi mendiliyle şakağındaki çürüğü çapraz bağladı. Fenerbahçe şube-i hattının otlar bürümüş firaşını takiben yola düzüldü.

Nereye gidiyordu? Henüz bir hedef-i hareket tayin edememişti. Pek mütezad bir hissiyat içinde idi. O, bir şeyden kaçıyor, diğer bir şeye mülaki olmak istiyor gibiydi. Arkada Ragıbe'nin, önde metresinin hayalleri arasında kalmıştı. İkisinin de tahatturu başka başka acılıklarla beynini yakıyordu. İkisini de levh-i hafızasından silmeye, bunlara müteferri[1803] bütün hatıratını, her şeyi, her şeyi unutmaya çabalıyordu. Fakat bu cehdiyle o hatırat, dimağında daha muhiş[1804] bir zindegi[1805] alıyordu. Unutmak için zihnini diğer şeylerle meşgul etmeyi düşündü. Güzergâhında tesadüf ettiği hanelerin bahçe parmaklıklarını birer birer saydı. Sonra demir yolunun traverslerini[1806] hesapladı. Yürüdü yürüdü. Kızıltoprak'ı geçti. Kabristana geldi. Mezar taşlarını, servileri tadada başladı. Bunlar, birbirine pek karışıktı. Dürüst sayılmıyordu. Bütün bu saydığı şeylerden bir kara cümle[1807] yaptı. Traverslerin adedi hepsine galipti.

Fakat bunların miktarı milyonlara da varsa beynindeki yakıcı düşünceleri izaleye, kalbindeki büyük sıkıntıyı defe medar olamayacaktı. Unutamıyordu. Mezar taşlarını kıraatte bir felsefe-i hayat aradı. Dünyanın hiçliğine, bütün sefaların, cefaların seriüzzeval birer seraptan ibaret olduğuna nefsini ikna için ölümün bu numune tarlasındaki taşlardan, bu toprağa karışmış hüviyetlerden ibretamiz bir ders-i hikmet çıkararak müteselli olmaya uğraştı. Fakat olamadı. O yatanlar ölü idi, kendisi diri… Dirinin ölüye nispetinden çıkarılan felsefeler, tehvin-i elemine bir çare-i kati olamıyor, hiçbir şey

---

1803 müteferri: alakalı, bağlı
1804 muhiş: ürkütücü
1805 zindegi: canlılık
1806 travers: demir yolundaki rayları birbirine bağlayan parçalardan her biri
1807 kara cümle: dört işlem

hissetmemek için ölmek lazım geliyordu. Kenan, ölümü hiç sevmezdi. Onu mesaibin gayesi addeder, zulmetlerin zulmeti, bu adem felaketi karşısında daima titrerdi. Kuvveti arttı. Mezarlıkta duramadı. Haydarpaşa'ya doğru yürüdü. İskelede vapur gördü. Bir bilet aldı. Hemen atladı. Ne yapacağını bilmiyordu. O günkü harekâtı ayaklarının önüne açılacak tesadüflere tabiydi. Tali-i mıknatısi kendini nelere cezp ve sevk edeceğinden gafildi. Bütün hayat böyle değil miydi? İrade-i cüziye lehine idare-i kelam eden feylesoflara yumruklarını sıkarak tan etti. İrade-i cüziye yoktu. Bu, kurusıkı bir laftan ibaretti. Şimdi bütün kanaatiyle *causalité*[1808] kanunundan başka bir şey kabul etmiyordu. Her şeyi tabiatın elinde bir oyuncak görüyordu. Maddi, manevi riyazatla, nefis terbiyesiyle, fazail[1809] iktisabıyla insanların birçok su-i inhimaklarını[1810] tedavi kabil olduğunu iddia eden hükemaya, büyük mürebbilere bağırdı. Sonra kendi kendine şöyle düşündü:

— Öyledir de bu dünya niçin henüz katiller, mecnunlar, sinirliler, hainler, şerirler, heva ve hevesat mağluplarıyla dolu bulunuyor? Ne kadar çalışsanız bir tavuğu ördek yapamazsınız. O zavallı, suya düşünce boğulur. Kimse mahsusat-ı hulkiyesinden mesul olamaz. Her ferdin aldığı terbiye fıtratının, bünyesinin istidadı nispetinde semeredar olur. Bu terbiyeyi de siz yüksek fiyatla insaniyete satıyorsunuz. Fakir olanlar bundan binasip ve avare kalıyor. *Fatalité*[1811] dediğiniz afet, insanların kısm-ı vafiri[1812] üzerinde bütün şeametiyle[1813] hüküm sürüyor. Evvela fazl u terbiyeye müstait bir hulkiyetle doğmalı, sonra bu istidadı tenmiye edecek[1814] bir muhite düşmeli. Elinde bu iki tesadüfün berat-ı istihkakıyla doğmayan çocukların hâlleri ne olacak? Tedris ü terbiyenin hüsn-i tesirini tasdik ediyorsunuz da su-i emsal ve itiyadat içinde yaşayanların fena tesiratını

1808 *causalité*: nedensellik
1809 fazail: faziletler
1810 su-i inhimak: kötülüğe düşkünlük
1811 *fatalité*: kadercilik
1812 kısm-ı vafir: büyük kısım, çoğu
1813 şeamet: uğursuzluk
1814 tenmiye etmek: geliştirmek, pekiştirmek

neden tabii bulmuyor, bu mazeretlerini kabul etmiyorsunuz? Ceza kanunlarının tatbikatında âlimle cahil için bir fark tayin edilmemiştir. Bilerek yapanla bilmeyerek yapan aynı maddenin hükmüyle cezalanıyorlar. Büyük medeniyetlerin kanunlarında müsavat, adalet vardır. Fakat hiçbir zaman bir milyoner fırından ekmek çalmaz. Bu sirkatin madde-i tecrimiyesi açlara tahsisen yapılmış gibidir. Müsavat teranesi üzerine mübteni görülen kavanin-i medeniyenin birçok ukubatından bazı kimseler, hasbe'l-mevki ve'l-maaş muafiyet üzere yaşarlar. Çünkü onlar için o fiili irtikâba esbab-ı mücbire ve saik yoktur. Terbiye ile bir şahıs üzerinde müessirin kuvvetini tahfife[1815], tağyire uğraşmak yani o ferdi tesire karşı daha metin bulundurmaya çabalamak, bir nevi *déterminisme* (icabiye[1816]) değil midir? Her eserin bir müessirden doğduğunu kabulle birçok fenalıklara çare bulabilmek için şu iki şey arasındaki kuvvetleri, kanunları tetebbu ihtiyacına deterministlikten başka bir mana verilebilir mi? Ne yana kıvransak bu kanun-ı tabiatin içinden çıkamayız. Bağlıyız. Bazen ilm ü irfanımızı bu revabıtı[1817] gevşetebilecek bir kudrette görmek vehmine düşerek birçok nukatta efalimizi tayinde irademizi nafiz, kendimizi serbest zannediyoruz. Efkâr-ı felsefiye de yelekler, yakalıklar gibi modaya tabi, zaman zaman değişiyor. Şimdi determinizmin[1818] aleyhine bir cereyan var. Bu asrın kütle-i akliyeleriyle mübahi[1819] büyük kafalar, kendilerini tabiatın pençesinde zincirbend-i esaret görmekten sıkıldılar. Sahib-i irade olduklarını ispata uğraşıyorlar. Gelecek asrın daha cevherli olmakla iftihar edecek dimağları terakkiyi, kadimi devirmekte görerek cetlerine dehaca isbat-ı tefevvuk için onları tekziben yeni nazariyeler çıkaracaklar, bugünün enkaz-ı felsefiyeleri üzerine naşinide mebani-i fikriye kuracaklar, hemnevlerine irade-i cüziye imtiyazı tevziine[1820] kalkışan

---

1815 tahfif: hafifletme

1816 icabiye: determinizm, gerekircilik, belirlenimcilik

1817 revabıt: bağlar, rabıtalar

1818 determinizm: her olayın başka olayların gerekli ve kaçınılmaz bir sonucu olduğunu ileri süren öğreti

1819 mübahi: övünen, iftihar eden

1820 tevzi: dağıtma

zamanımızın semih, lütufkâr, muhterem feyseloflarının verdikleri bu serbestîden bunalarak yine her eseri bir müessire sımsıkı takyitle her kabahati beşeriyetten kaldırıp tabiata yükletecekler, o zaman madamların fistanlarıyla beraber fikirler de değişecektir. Ben zevcemi boşadım. Çünkü ondan bıkmıştım. Vuslat'tan ayrılamıyorum. Çünkü onu amansız bir muhabbetle seviyorum. Kalbimin nakıs[1821] cihetinde Ragıbe, zait tarafında metresim bulunuyor. Şimdi bu nakısın, zaidin yerlerini değiştirmek benim elimde mi? Bu benim iradem dâhilinde bir keyfiyet mi? Benim irade-i cüziyem, külliyem nerede? Tabiatta böyle bir tahliskâr[1822] kuvvet varsa şimdi imdadıma niçin yetişmiyor? Hayat, iptidadan intihaya kadar birtakım arzuların tevalisinden gayrı bir şey midir? Bu arzuları kaldır. Başka ne kalır? O zaman niçin yaşamalı? Ahlakiyun bu arzuların içinde herkes gibi kendileri de bocaladıkları hâlde âleme bunların çoğundan ders-i hazer[1823] vermeye uğraşırlar. İnsan, bütün arzularına nasıl hâkim olabilir?

Bunların içinde terk ü tehiri mümkün olabilenler olduğu gibi mahrumiyetle insanı öldürenleri de vardır. En tatlıları, ahlaken en memnu olanlarıdır. Hevesat-ı nefsaniyeden tecerrüt için bazı insanlar tarikatlara giriyorlar, derviş oluyorlar, budalalaşıyorlar. Budala olmadan kabil-i icra şedit bir arzu terk edilir mi? Derviş budalalaşmakla beraber bu dünyadaki arzusunu, ahirette beş kat kazanmak tamahıyla terk ediyor. Nah sana guguk… Bu feragatin de derecatı var. Tahammül fevkindekilerini ne derviş yapabilir ne de şeyh… Sevda yeis ve nevmidîsine uğrayanlar tekkelere mürit, manastırlara rahibe oluyorlar. Bütün ömürlerini Allah'a ibadet suretinde maşukalarının hayallerine taabbüt ve ah u eninle geçiriyorlar. Zaviyelere çekilmeye ne lüzum var? Bu dünya, budalalar, meczuplarla dolu koca bir tekke, mabud-i umumi de aşk değil mi? Yalnız erenler, ermeyenler var. Nail-i maksud olmadan ölenler daha zavallı, muratlarına ererek gidenler daha az budala sayılabilirler. Bu iki türlünün

---

[1821] nakıs: tam olmayan, eksik

[1822] tahliskâr: kurtarıcı

[1823] ders-i hazer: sakınma, çekinme dersi

hangisinden olmak kârlıdır? Bu hakikati anlamak için bir şeyhten, bir moralistten cevap almaya ihtiyaç var mı? Ben Vuslat'ı dünyada ondan başka bir şey göremeyecek bir şiddetle seviyorum. Bu sevgi, beni dünyada riyadan ibaret ahlak-i umumiye hududundan çıkarıyor. Masum zevcemi boşuyorum. Validemi, hemşiremi aldatıp dolandırıyorum. İzzet-i nefsimi tepeliyorum. Çünkü başka türlü yapmak elimde değil. Aşkım, zaafıma kat kat galip… Bu sevdanın şiddetine mukavim[1824] bir bünyeye malik olamadığımın mesulü ben miyim? Bir adamı ateşe attıktan sonra "Neye yaptın?" tekdirinde bulunmak muvafık mıdır? Sade ben mi bu hilkatteyim? Hemen herkesin içyüzü böyle değil mi? Hep bu ahval-i elemiyemiz riya ile örtülmüyor mu? Bu nikabı kaldır, birbirimizden ürküp kaçarız… İnsaniyet, ahlak, terbiye, saadet, ilaahirihi[1825] önümüzde böyle bir yığın kelime var. Hangi kitapta bunların doğru bir tefsirine tesadüf edebilirsiniz? Herkes bunlara kendi nokta-i menfaati nazarından birer mana verir. Riya, sahtekârlık cin gibi damarlarımızı tutmuştur. Fransızca bir ahlak kitabında şu ibareyi okumuştum: "*Le bonheur n'est que l'interét et l'interét est vil et indigne.* (Saadet, menfaatten başka bir şey değildir. Menfaat ise nareva bir şey-i hasistir.)"

Âlemi kandırmak isteyen şu kail-i garib acaba hükm-i kelamının sıhhatine kendisi kani olabilmiş midir? Bu nasıl felsefe? İnsanlar saadeti bir şey-i hasis addiyle ondan kaçsınlar, felaketi medar-ı itila[1826] bilerek birbirlerini mi boğsunlar? Saadet, lazımü'l-hazer[1827] zelil bir şey ise ahiret için Allah'ın va'd-i cenneti ne oluyor? Beşeriyetin bu cidal-i daimi ne içindir? Hayatın hedef-i meşyeti[1828] ne olabilir? "Saadet nedir?" sualine karşı dinî, küfri feylesoflardan alacağınız cevap felaketleri karşısında böyle titrersiniz. Herkes saadetinin ne olduğunu kendisi bilir. Onu başkasından sormaya muhtaç kalan adam, mesudiyete gayrimüstahak bir zavallıdır. Her arzu,

---

1824 mukavim: dayanıklı, direnç gösteren
1825 ilaahirihi: vesaire
1826 medar-ı itila: yükselme vesilesi
1827 lazımü'l-hazer: çekinilmesi gereken
1828 hedef-i meşyet: gidişattaki hedef

saadetin nüvesi, onun husulü de kendisidir. Arzuların şeytanları da olurmuş. Olabilir… Şeytanı ben yaratmadım ya! Ahlak-ı umumiye şirazesinden taşan arzulara tebaiyet ahlaksızlık imiş. Kalbimden doğan bir arzunun icrasına evvela ailem efradının, sonra komşularımın, sonra mahallelinin, sonra bütün şehrin, sonra tekmil insaniyetin hissiyatına, menafiine ferdbeferd[1829] tevafukunu düşünerek mezun olacaksam vay hâlime! Sonra aç, çıplak kalırım. Feylesoflar ihtiyacat-ı hayatiyelerini alelimkân yoluna koyduktan sonra bir gurur-ı ahlaki ile âleme ders-i hikmet veriyorlar. Komşum istihsal-i menafiinde benim mutazarrırlığım ihtimalini nazar-ı insafa alıyor mu? İnsaniyet her kârında aherin nef ü zararını düşünecek, böyle bir endişeyi vazife bilecek bir teali, bir aheng-i terbiyeye erdi mi? Erebilecek mi? Yalnız dünyaya gözleri açık veya kapalı gelenler var. Açıkgözlüler, kapalıları bütün ahlak kitaplarıyla daha ziyade uyutmaya çalışıyorlar. Herkesin açıkgözlülüğü aynı derecede olsa harb-i umumiyi siz o zaman seyrediniz. Beşeriyetin geçirebildiği istirahat saatleri dava-yı menafi ve saadette beceriksiz olan humeka[1830] sayesindedir. Ben, bunlardan biri olmak istemem. Aherin hukukuna riayeten istihkar-ı menafi hususunda bir mukavele-i umumiye akdedildiğini ve bunun mucize-i meriyeti[1831] taht-ı imkâna alındığını göreyim, o zaman bu Menafi-i Umumiye Muvazene Cemiyetine ben de dâhil olurum… Ah fakat hiçbir akıllı böyle bir tevazün-i menafi husulü için zekâsının fazlasını akılca noksan olanlara tevzi edemez. Ey hükûmetler, feylesoflar, bütün cemiyat-ı beşeriye, bütün idareler! Tedris ü talim ile tezyid-i akl u idrakine uğraştığınız bu kütle-i beşeriye arasındaki ahmakların sizlere ne kadar lüzumu olduğunu görünüz… Su katılmadık süt çabuk bozulduğu gibi tereffüat-ı dimağiyeleri mikyas-ı zekânın aynı derecesini irae eden kafalarda bir arada imtizaç edemez. Halik-ı kevn ü mekân bu hakikati bildiği için insanları hep birden zeki veya hep ahmak yaratmamış. Mezraa-i hilkatine çeşit koymuş fakat hayıf ki ahma-

---

1829 ferdbeferd: teker teker

1830 humeka: ahmaklar

1831 mucize-i meriyet: yürürlüğe konma mucizesi

ğı mebzul, akıllıyı az halk etmiş. Bunda da büyük bir hikmet olsa gerek… Umur-ı cihanın imkân-ı temşiyeti[1832] için işte bu lüzumu bize kanun-ı hilkat gösteriyor. Dünyaya gelenler erkek, dişi olduğu gibi akıllı ve akılsız olacak. Mutlaka aldatanlar, aldananlar bulunacak. İdare-i âlem bu çeşit faturası üzerine yürüyebilir. Aldatmaya bu kadar şiddetle lüzum olmasa insaniyet ta bidayet[1833], bedavet[1834] zamanlarındaki hurafelerini, efkâr-ı batılasını bir hazine-i mevruse gibi müzehhep kapaklı kitaplar içinde büyük itinalarla saklayıp bu asr-ı terakkide hâlâ mı hâlâ, bunların zihinler üzerindeki tesirat-ı tenvimiyelerinden[1835] istifadeler arayarak türlü tevilat-ı sadedilane[1836] ile meriyetlerine[1837] çabalar mı? İnsanlar, işte sizi size tarif ettim… Şüphesiz, ben de sizden biriyim. Nefsimi istisna ile beninevimi hasis[1838] görmedim.

Çoğunuzun kabahati odur ki fenalığı iyiliğe takribe uğraşarak tevil ile işlersiniz… Bu aldatmak, aldanmak lüzum-ı mübreminden vicdanınızla karşı karşıya geldiğiniz anlarda bile yakayı kurtaramaz, kendi kendinizi iğfale uğraşırsınız. Bu insan makinesinin içinde iyiliklere miyar[1839] olmak için bir vicdan farz ediyorsunuz. Koyduğunuz bu bekçi, oradan kaçırılan fenalıklara niçin göz yumuyor? Daha fenası, dava-yı batılanızı yürütmek için onu çok defa yalancı şahitlik zilletiyle ortaya çıkarıyorsunuz.

Vicdan, bir dad-ı hilkat[1840] midir? Terbiye ile mi iktisap olunur? Para ile mi satın alınır? Zannıma göre bu, vega-yı maişet[1841] içinde en çok muvaffak olanlarda en az bulunan bir şeydir. Tabiatın bu akıl faturası çeşitleri miyanında ben hangi sınıfa mensubum? Dereke-i

---

1832 imkân-ı temşiyet: yürütme, ilerletme imkânı
1833 bidayet: başlangıç
1834 bedavet: göçebelik, medeni olmama
1835 tesirat-ı tenvimiye: uyutucu tesirler
1836 tevilat-ı sadedilane: safça yorumlamalar
1837 meriyet: yürürlükte olma, sürüp gitme
1838 hasis: bayağı, kıymetsiz
1839 miyar: ölçü, kıstas, kriter
1840 dad-ı hilkat: yaradılış vergisi
1841 vega-yı maişet: yaşama savaşı

adiye ve süfliyede isem herhâlde kable'l-vilade[1842] işlemiş olduğum cürümlerin cezasını görmek için oraya atılmış değilim. Mertebe-i aliyede bulunuyor isem bu rıfat-i zekâya[1843] iltimasla çıkmadım. Bunda benim dahlim hiçtir. Makine fena işlerse bana ne?.. Bu amil-i hakikiye aittir. Bir insanın benliğini, ona bir de nefis ilavesiyle ikiye ayırmışlar, bu ikisi birbiriyle daima cidal üzeredir. Hristiyanlığın teslisi gibi bu da birlik içinde bir müsennaiyet[1844], bir tesniyedir. Bir vücutta melekle şeytanı cemetmek istemişler çünkü bir insan bütün bütün ya melek yahut şeytan olamaz. O zaman Halik'tan hâkime kadar kimseye iş kalmaz… Öyle olsa o vakit ya büsbütün cennetin kapılarını kapamalı ya cehennemin… Hafazanallah o zaman kâinata öyle bir yeknesaklık gelir ki can sıkıntısından hep ölürüz. Hilkatin mantık-ı ezelîsi, darü's-selamla[1845] darü'l-azabın[1846] kapılarını karşı karşıya açık bulundurmaktır. Hikmet-i safa bundadır. İnsaniyetin zevkini, eğlencesini teşkil eden helecanları, heyecanları, teessürleri, teessüfleri, asabiyetleri, hiddetleri, galeyanları bize verenler; iyilerden ziyade şerirlerdir. Şerirsiz hayat kabil olmak şöyle dursun bir tiyatro piyesi bile yazılamaz. Bunların vücutlarına bu kadar eşidda ile[1847] ihtiyaç olmasa Halik onları yaratır mıydı? Dünyada eşirra[1848] vücuduna lüzum gösterdiğimi bir safdil duysa kim bilir bana ne kadar kızar… Beni de onlardan biri addeder. Belki de öyleyim. Öyle de olsam bunda benim kabahatim ne? Hilkatin zirve-i hayrdan[1849] haziz-i şerre[1850] doğru çeşit düzmek kanununa iftikarının[1851] bir kurban-ı mazlumu sayılmaz mıyım? Bütün dinler, felsefeler insanlara beninevleriyle hüsn-i imtizac tavsiyesinden geri durmazlar. Fakat

---

1842 kable'l-vilade: dünyaya gelmeden önce
1843 rıfat-i zekâ: zekâ yüksekliği, yüksek zekâ
1844 müsennaiyet: ikilik
1845 darü's-selam: cennet
1846 darü'l-azab: cehennem
1847 eşidda: şiddetle, kuvvetle, aşırı
1848 eşirra: kötü, zararlı ve hayırsız kimseler
1849 zirve-i hayr: iyilik, hayır zirvesi
1850 haziz-i şer: kötülüğün en alçak yeri
1851 iftikar: boyun eğme, mecbur kalma

sonra insanı nefis namıyla ikiye bölüp kendi kendiyle tefrikaya düşürerek kavga ettirirler. Nefsiyle geçinemeyen, kendi kendiyle hoş yaşamayan bir insan, aheriyle nasıl hüsn-i imtizacda bulunabilir? İnsanlar "Eşirrasız rahat yaşanır" vehmindedirler. Onlara ne kadar muhtaç olduklarını bilmezler. Bütün insanlar hak ve kanuna kuzu gibi muti[1852] ve münkat[1853] olsalar mahakime, hükkâma lüzum kalır mı? Bu efendilerin sebeb-i taayyüşleri[1854] daima aleyhlerine hüküm verdikleri eşirradır.

Eşirradan bazı mertebe tahazzür[1855] herkes için kabildir. Fakat bir insan nefsinin şerrinden nereye kaçabilir? Demek herkeste "nefis" namı altında bir maye-i şer vardır… Bir obur çok yediği, perhize mahkûm bir hasta dayanamayarak himyeyi[1856] bozduğu zaman kendilerine hiç kabahat bulmayarak nefislerine levmederler. Onu tahkir için bir de sıfat-ı tezyifiye ilave etmişlerdir: kör nefis… Onun körlüğü, sahibinin her günahı için bir mazerettir. Bu kör nefis, her iyi adamda bulunur. İfratperest[1857] ve talib-i her habaset[1858] bir ahlaksızdır. Ayn-ı şahsiyetin[1859] suret-i muzaafası[1860] olduğu için insanla nefsi arasında bir tahta perde var gibidir. Bütün mülevvesat[1861], bu perdenin öbür tarafına atılır. Şahıs, manen biraz rahat eder. Gözlü bir adamın nefsi nasıl kör addedilebilir? Anlaşılamaz… Bir insan, şeriri[1862] niçin kendinden hariçte aramalı? Sıklet-i maasisini[1863] yükletmek için kendi zatında bir şahs-ı sani icat eden adamın bu hareketi şerirlikten gayrı bir şey midir? Nefsine böyle iftira eden

---

1852 muti: itaatkâr
1853 münkat: boyun eğen, tabi
1854 sebeb-i taayyüş: geçim sebebi, yaşama sebebi
1855 tahazzür: kaçınma, korunma
1856 himye: perhiz
1857 ifratperest: aşırıya giden, ölçüyü aşan
1858 talib-i her habaset: her kötülüğü yapmak isteyen
1859 ayn-ı şahsiyet: insanın kendisi
1860 suret-i muzaafa: ikinci suret
1861 mülevvesat: pis, kirli ve iğrenç şeyler
1862 şerir: kötü
1863 sıklet-i maasi: günahların yükü

bir insan başkasına neler yapmaz? İnsan, münzevi[1864] bir derviş gibi şu koca kâinatın içinde yalnız, tek başına da kalsa yine dalaşmak için kendi kendinde bir şahs-ı sani buluyor. Çünkü o nizasız[1865] duramaz. Çünkü bu öyle bir sırr-ı hilkattir ki Halik bile kendine zıt iblisler, müşrikler, firavunlar, kâfirler yaratmış. Beyne'l-beşer bir uhuvvet-i tamme tesisine uğraşan ukalanın bu mecnunane sayları[1866] ne kadar abes, gülünç ve hilaf-ı tabiattır… Farzımuhal olarak bu emelleri -maazallah- husul bulsa tekmil müsabakalar, rekabetler, hileler, gayzlar, infialler, tecavüzler yani bütün cuşuhuruş-ı hayat birden tevakkuf edeceğinden bu dünya bir miskinhaneye döner… O zaman yine bu feylesoflar aksülamel çareleri arayarak insanları tefrikalara[1867] düşürmek, aralarında tevlid-i gayz u niza etmek için kitaplar yazarlar. İnsanların eğlence için icat ettikleri tavla, iskambil, futbol vesaire gibi oyunlarına dikkat ediniz. Hep muhasame[1868] suretindedir. Çünkü başka türlü zevkyab olamazlar. İnsafsızlığı insaf tevlit eder. Çünkü biri olmasa ötekinin vücudunu tasavvur muhaldir. Bu tabayi[1869] faturası çeşitleri içinde soğuktan titreyen komşusunun hâline acıyarak yorganın yarısını kesip ona verecek merhametlilerin, lütufkârların vücutları lazım olduğu gibi o yarım yorganı çalacak biinsaflar da bulunmalıdır. Avrupa'nın en büyük ediplerinden biri, Victor Hugo, "Hiçbir şey yapmayıp miskin durmadan ise fenalık yapmak evladır." diyor. Çünkü bu, beşeriyet içinde aksülamel hasıl edecek bir faaliyettir. İyiliğin lüzumunu takdir ettiren kötülüktür. Hareket, hareketi tevlit eder. Faaliyet husul bulur. Birçok naim dimağlar bizzarure uyanır. Binaenaleyh Ragıbe'nin bana revolver teşhiri, benim onu tatlikim, Didar'ın beni darbı, hep bunlar şu miskinane hayat-ı Şarkiye'miz içinde bir vaka, bir hareket, akisler peyda edecek bir faaliyettir. Bundan birçok dedikodular olur. Gazetecilere, hikâyenüvislere sermayeler çıkar, karilere güzel

---

1864 münzevi: bir köşeye çekilen, tek başına yaşayan
1865 niza: çekişme, kavga
1866 say: çaba
1867 tefrika: anlaşmazlık
1868 muhasame: didişme, sürtüşme
1869 tabayi: tabiatlar, yaradılışlar, huylar

eğlence olur. Okurken kimi Ragıbe'ye acır kimi Vuslat'tan nefret eder. Kimi bana kızar. Fakat boş oturmadansa kızmanın da büyük bir eğlence olduğunu bilmezler. Demek ben heyet-i ictimaiyemiz içinde bu kadar tesirler yapabilecek mühim bir uzuvum… Lakin telakki-i nassa[1870] göre büyük bir şeririm. Sabahleyin evden besmele ile çıkarak hiçbir tarafa sürtünmemek havf u hazeriyle işine gidip gelen kokmaz, bulaşmaz miskin Türklerden biri buluna idim onlara daha faydalı mı olacaktım? Hayat cüret ister, hırs ister, cidal ister… Cidalde ise tarafeyn teşkili lazımdır. Bir taraf adalethah[1871], diğeri müzevir[1872] yani biri haklı diğeri haksız olacak… Taraf-ı müzeviri ortadan kaldır, adalethah cihet rüzgâr ile mi güreşecek? Hep bunlar birer hakikat… Fakat ben şimdi şedit bir infial, büyük bir aşk, bir arzu-yı intikamla cayır cayır yanıyorum… Ne yapacağım?

Şu düşünceler bir felsefedir. Bu inkâr olunamaz. Fakat Kenan nefsi, vicdanı yan çizdikten sonra manen kendini kurtarmak için bütün insaniyeti batırıyor, seyyiatını[1873] âleme teşmile uğraşıyordu ki bu da bir nevi mazeret taharrisi demektir. Kenan'ın bu tefekküratı, doğru cihetleri bulunsa da yanlışları çok, pek müthiş bir felsefe idi. Akur bir determinist kesilmişti. "Her hadiseyi, her hâl-i fi'li bir sebep tevlit eder ve bu sebepleri hiç kimse daima kendine lehtar[1874] etmek kuvvetini haiz olamaz. Bu sebepler insanların değil, insanlar bunların zebunudur. Bunun içinden çıkılamaz." iddiasında idi. "Her fikrin, her fiilin suduru onu imal eden uzviyet makinesinin derece-i tekemmül, zaaf veya bozukluğu nispetiyle katiyen alakadardır. Binaenaleyh amâ[1875] yahut za'f-ı basarla[1876] doğmuş adamlara 'Siz niçin dünyayı herkes gibi vuzuh-ı lazımıyla göremiyorsunuz?' muahezesi varit olamayacağı gibi fena kafanın fena efalinden de sahibi mesul olamaz. Her ağaç, yetiştiği toprağın kuvve-i inbatiye-

---

1870 telakki-i nas: insanların algısı, anlayışı
1871 adalethah: adalet arayıcısı
1872 müzevir: bozguncu
1873 seyyiat: kötülükler, fenalıklar
1874 lehtar: yandaş, taraftar
1875 amâ: körlük
1876 za'f-ı basar: görme bozukluğu

sine[1877], gördüğü güneşe, aldığı havaya, cinsine, sinnine, hasılı hep bu müessirata göre meyve verir." fikrinde idi. Redd-i mesuliyet hususunda heva ve hevesperestan için fena felsefe değil… Ama asırlardan beri halledilememiş olan bu determinizm meselesi Kenan'ın şimdi fikren icmal edip[1878] verdiği kadar vazıh ve sade değildi. Her lisanda "sabır, teenni, tahammül, sebat, metanet" vesaire gibi birçok kelimeler var. Medlulleri[1879] olmasa bunlar icat edilmezlerdi. İnsan, yalnız menfaati, sefası, saadeti arkasında koşan dimağının, hevesatının evamirine mağlup, uzvi bir makine addedilse de haz ve menfaatine bilatekemmül ani tebaiyet yüzünden ileride o menfaatin beş on katını kaybettikten maada, birçok sıkıntılara, zararlara, mahrumiyetlere, felaketlere uğrayacağını büsbütün düşünemez de değildir. Bugün sürülecek sefanın yarın on kat cefası çekileceği meşrutiyetiyle vuku bulacak bir teklifi kabule saldıranlar belki çok olur. Fakat bir durendişî[1880] ile bu teklifin önünden kaçanlar da bulunur. İnsan, menfaatperest ise evvela menfaatin ne olduğunu bilmeli, menfaat şeklindeki zararları tayine uğraşmalıdır. Dimağları bu kıyasata müsait bulunmayan zavallılar Kenan gibi determinizmin en tiz felsefe tellerinde teranesaz-ı hikmet olamazlar. Su-i ahlak[1881], herkesten ziyade sahibini mutazarrır eder. Hüsn-i ahlak iktisabına say da[1882] menfaat iktizasıdır. Tabiatın kavanin-i tedibiyesi insanlarınkinden müthiştir. Her suistimalin bir netice-i maraziyesi vardır. Tabiat hiç acımaz. Kendiyle zıt gitmekte taannüt edenleri çarpar, öldürür. Ekûllerin[1883], ayyaşların, şiddetle münhemik-i bah[1884] olanların hıyanetlerine, hastalıklarına, ölümlerine bakınız. Hep bunlar müessirle eserin cilveleri, determinizmin neticesidir.

1877 kuvve-i inbatiye: yetiştirme, büyütme kuvveti
1878 icmal etmek: kısaltmak, özetlemek
1879 medlul: anlam
1880 durendişî: ileri görüşlülük
1881 su-i ahlak: kötü ahlak
1882 say: çabalama, gayret etme
1883 ekûl: obur, pisboğaz
1884 münhemik-i bah: şehvet düşkünü

III
KENAN'IN BİR SİNİR HÂLİ

Köprüye yanaşırken vapurun ufak bir müsademesi[1885] Kenan'ı alt kamaranın loş bir köşesinde dalmış olduğu bu felsefi tefekküratından uyandırdı. Bu kısa mahbes-i bahrîden kurtulmak için bir oluktan akar gibi birbirine sıkışarak ağır ağır iskeleye dökülen insan cereyanı içine karıştı, köprüye çıktı. Herkes birer semte[1886] doğru koşuşuyordu. Kenan ne tarafa yollanacaktı? Onun akıl pusulası hiçbir muayyen cihet göstermiyordu. Bu determinist feylesof, kendini tahrik ve cezbedecek esbabın kuvvetine teslim-i irade ile durdu. Köprünün iki başına bakındı. Galata'ya mı İstanbul'a mı, hangi tarafa gidecekti? İki taraftan birini ihtiyar, iradesi dâhilinde değil miydi? Düşündü. Omuz omuza çarpışarak tefekkürat-ı samimiyesini ihlal edecek, muzdarip dimağını sarsacak kalabalık, gürültü, harıltı istemiyordu. İstanbul semtini tercih etti ve kendi kendine:

— İşte irade-i cüziye şeklinde bir sebep, beni İstanbul'a celbediyor. Düşünülse her hareketin zımnında böyle sebepçikler gizlidir. Her fiilde bir sebep sevkiyle bulunuruz. Fakat bu sebepler ekseriya göze görünmediği için kendimizi harekâtımızda hür zannederiz. Mesela şimdi pantolonumun cebinde yirmi mecidiye var. Sarf etmek için bunlardan birini çıkarmak istiyorum. Bu yirmiden herhangi birini almak intihabında sahib-i irade değil miyim? Öyle gibi görünür ama yine hür değilim. Elime en evvel tesadüf edeni yani kolay çıkabileni alırım. Başka birisini alırsam mutlak bu sebeb-i evveli tağyir edecek ondan daha kuvvetli bir ikinci sebep zuhur etmiştir. Fakat bu esbabı tetkik etmek çok kimsenin aklına gelmez. Her fiil böyledir. Zavallı gözü bağlı insanlar, bütün hareketlerinde kendilerini sahib-i irade zannederler…

Bu kaza ve kader oyuncağı feylesof, adımlarını o aralık pek seçemediği esbabın sevk ü idaresine terk ile yavaş yavaş Mahmutpaşa Yokuşu'nu çıktı. Kulağına gelen seslerin, bütün gördüğü şeylerin,

---

[1885] müsademe: sarsıntı

[1886] semt: yön

muhtelif çehrelerin, zihninde muntabi[1887] eski sebepleri tağyirdeki[1888] tesirat-ı tağyiriyesini halle uğraşır iken kendini Mahmutpaşa Camiinin avlusunda buldu. Sıra kahvehanelerin önünde durdu. Ağaçların altı sulanmış, taflanların[1889], şimşirlerin[1890] önlerine, üzerlerine allı yeşilli keçe parçaları serili tahta kanepeler konmuş, oraya buraya iskemleler atılmış, ortada yeşil bir türbe gibi duran şadırvan, iri taş sütunlu cami revakının[1891] arkasındaki ufak murabbalı demir parmaklıklı Şark mimari-i mabedisi nispetinde açılmış ruhani pencereler, nazarını celbetti. Fransız hikâyenüvisi meşhur Piyer Loti[1892], Türk muhipliği ile benam[1893] bu büyük adam, çok defa burada oturmuş, Şark meftuniyetinin verdiği bir ihtiyac-ı tetebbu, tezevvük[1894] ve temaşa ile neler düşünmüş, ne güzellikler keşfetmiş, ne ruhani inşirahlar, istiğraklar geçirmişti… Beyoğlu'nun Petişanlarına[1895], Tokatlıyanlarına, Pera Palaslarına[1896], Sıketinglerine[1897] mütefevvik şayan-ı nazar acaba burada ne vardı? Loti'nin badi-i hazz-ı tefekkürü olan şeyleri Kenan niye göremiyordu? Bunu anlamak istedi. Şalvarlı, poturlu, cübbeli, hırkalı, kostümlü; efendisinden, beyinden, kâtibinden, esnafından, hamal camalına kadar karışık bu muhtelif kıyafetli halkın arasına karıştı. Elindeki maşayı çalpara gibi şıkırdatan, kırmızı kuşaklı, kalıpsız fesli genç kahveci tabiinin[1898] makam-ı mahsusuyla:

— Buyurrrrrrun ağalar, efendiler, kahve sefasına…

1887 muntabi: iz bırakan, unutulmayan
1888 tağyir: değiştirme, başka şekle sokma
1889 taflan: süs bitkisi olarak yetiştirilen küçük bir ağaç, karayemiş ağacı
1890 şimşir: süs bitkisi olarak yetiştirilen küçük bir ağaç türü
1891 revak: bir yapının ön kısmındaki üstü örtülü, önü açık yer
1892 Pierre Loti
1893 benam: ünlü, meşhur
1894 tezevvük: zevk alma
1895 Petit Champs
1896 Pera Palace
1897 Skating Palace
1898 tabi: çırak

davetine icabetle, gölgelenmiş kanepelerden birine oturdu. Tabi sanatına has bir eda ile boyun çarpıtıp gerdan kırarak sordu:

— Beyefendi, ne gelsin?

— Şekerli kahve, nargile.

Kenan, Loti'nin burada nargile içtiğini biliyordu. Bu İstanbul Frengi, Avrupa Frengi'nin valid-i sünuhatı olan esbab-ı tenbihiye ile dimağını uyandırarak yahut uyutarak Fransız muharririne pek sanatkârane sayfalar yazdırtan bu mehasin-i Şarkiye rüyasını aynı tesirat altında görmek istiyordu. O, burayı Türklük hissiyle değil, bir Avrupalı gözlüğü arasından tetkike heveslenen bir bigâne-i milliyet tafrafüruşluğuyla[1899] görüp anlayacaktı. Çünkü oradaki halkı kaba, cahil, saf, mutaassıp, kirlice buluyor, onlardan bir fert olmayı nefsine yaraştıramıyordu.

Tabi, mevcut müşteriler üzerinde seri bir nazar dolaştırdıktan sonra içeriye bağırdı:

— Taflan dibine iki orta, çeşme önü sakallıya bir okkalı[1900], çınar altına bir nazik[1901] ile bir horultu[1902] gel!

Kenan, "horultu"yu duyunca çınar altından karyola altını tahatturla yukarıdan aşağıya bir ürperme geçirdi. Bu sarsıntı sert bir münebbih yerine geçti. Cefakâr Vuslat'ın hayali acı tatlı hatırat-ı garamıyla önüne dikildi. Unutmak, kaçmak istediği bu safahat-ı teessüratı bikayd bir ağızdan çıkan bir kelime ile defaten yine bütün şiddetiyle canlanı, parlayıvermişti. Hissiyatını bir aciz, bir zaaf, bir rikkat sardı. Gözleri yaşardı. Mevki müsait olsa hüngür hüngür ağlayacaktı.

Kahve ile nargile geldi. Ondan bir yudum, ötekinden bir nefes çekti. Nargileye alışık değildi. Birkaç nefeste başı dönmeye başladı. Fakat ne olursa olsun Piyer Loti, su kabarcıkları arasından gelen bu

---

1899 tafrafüruşluk: yüksekten atma, böbürlenme

1900 okkalı: kahvesi çok olan veya büyük fincanda verilen kahve

1901 Şekerli kahve kastediliyor.

1902 Nargile kastediliyor.

horultulu dumanı yutarak seraperde-i Şark'ın[1903] mavera-yı asarından gözleri kamaştıran asalet, halavet[1904], sihr-i sanat ve bedayiini görebiliyordu. Kenan da öyle yapacaktı. Bir sekr-i bedii bulmak için marpucun dumanını içti içti… Loti'nin sanat-aşina ruh-i hassasını kendi damarlarında, dimağında cevelana davet etti. Ondan ezberlemiş olduğu birçok satırların mehabet-i mealleriyle uyanmaya uğraştı. Bir Türk, sinesinde milliyet muhabbetini vicdanının mahasin-i asarını, azamet-i sanayiini takdire liyakat ikazı için bir ecnebinin delalet-i sünuhatından istimdat ediyordu. Çünkü onun bir eserinde meftuniyetle mütalaa ettiği Sultan Mehmet Cami-i Şerifi kubbesinin hazin envar-ı kamer altında parıldayan kurşunlarıyla asumana karşı Hazret-i Fatih'in maneviyetiyle pürfer ü ihtişam bir sema-yı diger gibi rekabet-i ulviyet edercesine yükseldiğinin tasvir-i sanatkârisini hiçbir millî kitapta görmemiş, yatsı namazında imanlı sadırları titreten gulgule-i tevhidin cezbe ve celalet-i müminanesini o icaz-ı tavsif ile hiçbir eserde okumamıştı. Yeis ve rikkat-i sevda ile yufkalaşan gönlü cuşa başladı, nezaket-i tahassüsatı arttı. Artık nargile, beklediği mestî-i bediiyi veriyordu. Piş-i enzarındaki camiin revak sütunları şeref-i mazimizin zivakar[1905] birer şahid-i camidi[1906] gibi büyüdü. Kapının üzerindeki ayatı okuyarak manalarını anlamaya uğraştı. Direklerin arkasındaki gölgeler içinde melekler uçuşuyor zannetti. Refref-i cenahlarını[1907] işitir gibi oldu.

Öğle yakındı. Şadırvanın etrafına kolları sıvalı birkaç kişi dizildi. Abdest alıyorlardı. Bunların içinde beyden, efendiden temiz kıyafetli bir adam yoktu. Hamalın biri kirli yün çoraplarını çıkardı. Parmaklığın arasına sıkıştırdı. Musluğun önüne çömeldi. Avucuyla burnuna üç defa su çekti. Yüzünü, kollarını, esmer hantal ayaklarını topuklarına doğru sıvaya sıvaya yıkadı. Bu hamal, Kenan'ın din

---

1903 seraperde-i Şark: Doğu'da saray, konak vb. yerlerde haremle selamlığı ayıran, konak veya çadır kapısına asılan büyük, kalın perde

1904 halavet: tatlılık

1905 zivakar: vakarlı, ağırbaşlı

1906 şahid-i camid: cansız şahit

1907 refref-i cenah: kanat tüyü, püskül, saçak

kardeşi idi. Hükûmete vergi veren, vatanı müdafaa için evlat yetiştiren, askere giden, sonra cemiyetin en dun, en takatfersa kademe-i sayında[1908] hemen hayvan gibi çalışarak refahtan ebediyen mahrum kalan, dini yaşatmak için camiye giden yine bunlardı. İslamiyet'in sosyalizm ahkâm-ı uhuvvet ü kanaatkârisi yalnız bunların arasında cari idi. Ziynet, israf, tagallüp[1909] nedir bilmezlerdi. Binaenaleyh, bu hamal, zahirde cemiyetin en küçük, en hakir fakat hakikatte en büyük, en muhterem bir uzvu idi. Kenan, bu hamalı niçin sevmiyordu? Ve o güne kadar sevmeyi neden düşünmemiş, bir vazife bilmemişti? Onun bugün Halik'ına abidane rabt-ı kalb etmeye, dağlara, taşlara secde eylemeye, herkese uhuvvet göstermeye taşkın bir ihtiyacı vardı. Hemen hamalı deraguşla koklaya koklaya öperek beyan-ı samimiyet için Kenan, yerinden fırladı. Kirden simsiyah olmuş bir mendile kollarını silen bu abidin boynuna sarıldı. Kıllı göğsü üzerine birkaç buse kondurdu. Ter kokusundan Kenan'ın gönlü kabardı. Başı döndü. Hayretten hamalın gözleri büyüdü. Ve hemen sordu:

— Vıy kurban, divane misin? Ne oldu ki, bayram mı var?

Kenan, teessür-i uhuvvetle yaşlar dökerek:

— Kardeşiz kardeş…

— Karındaş mıyıh? Benim babam senin anana nerde rastlattı ki? Anan Kemah'a vardı mıydı? Benim senin gibi cansız karındaşım yohdur. Üç karındaş idih. Biri öldü… Öbürü memlehette… Koca baba yiğit… Yahamı bırah ki namaza varam…

Kenan, muhatabına sosyalizmden birkaç prensip anlatmak istedi. Söz karıştı. Bu dava-yı uhuvveti istimaa birkaç kişi toplandı. Hamal söylüyor, Kenan ağlıyordu. Bu beyefendinin kardeşlik galeyanından pek memnun olmayan hamal:

— Yağlağıma silinirkene kollarını boynuma toladı. Şapur şapur öpücühe başladı. Abuh sabuh laflara bulaştı. Ahlını (aklını) yitirmiş olmalı… Karındaş, etrafta tımarhane de yoh… Bu, nereden uğrattı

1908 kademe-i say: çalışma kademesi

1909 tagallüp: zorla hüküm sürme, zorbalık etme

ki? İlh[1910] bana mı saldı, başkalarıyla da dalaştı mı ki? Kim bile babam?.. Polise haber verek… Bu nereden çıktıysa yine oraya tıksınlar…

Efendiden ihtiyar bir adam Kenan'a sordu:

— Bu hamaldan ne istiyorsun oğlum?

Kenan, melul bir sada-yı izahla:

— Ah efendibabacığım… Dün geceden beri büyük bir yeis içindeyim…

— Vah vah…

— Bilirsiniz yeis, sevdadan gelirse yine sevdayla sükûnet bulur.

Ahaliden biri:

— Bu delikanlı sevdalanmış mı?

Efendi:

— Durunuz. Zavallının derdi nedir anlayalım. Terbiyeli bir çocuğa benziyor.

Kenan:

— Frenklerin "Jezu[1911]", bizim "Mesih" dediğimiz Hazret-i Peygamber, sevda-yı uhuvvet ve insaniyeti her büyük elem ve ızdıraba karşı bir deva-yı müessir olarak tavsiye etmiş, "Sizi sevmeyenleri bile siz seviniz!" buyurmuştur. Determinizm sevgi için bir koz, bir sebep arar. O, bu tavsiyeye zahiren uymaz görünür. Fakat sevmek lüzumu da bir koz değil midir?

Efendi:

— Zavallı… Oynatmış… Pek de genç… Acıdım…

Ahaliden:

— İskambil oynarken çıldırmış galiba… "Koz" deyip duruyor…

Kenan:

1910 "İlk" denmek isteniyor.

1911 Jesus

— Din kardeşleri, Allah aşkına dinleyiniz. Çıldırmadım. Büyük jeniler[1912] kütle-i avamla temasta kaldıkları zaman eşyayı rüyetteki tefavüt-i azimlerinden[1913] dolayı daima divane zannolunurlar. Ben deli değilim. Size ecnebi olan bu kelimeyi oryanın[1914] kozu zannetmeyiniz. Dinleyiniz, itmam-ı meram edeyim… Şuraya geldim. Cami-i şerifin ruhani, ulvi manzarası Mösyö Loti'nin keramet-i edebiyesi tesiratıyla bir mucize-i hidayete eriştim. Bir hamalı öpmek değil, ben evvelden anamı babamı bile sevmezdim. Müslüman doğmuş olmaktan başka, dine bir rabıtam yoktu. Fakat şimdi aşk kuvvetiyle kalbime şedit bir muhabbetullah doğdu. Allah'ını seven, kullarını da sevmez mi? Bu hamal, içimizde Halik'ın cennetine en ziyade isbat-ı istihkak eden bir merd-i saf, bir sahib-i kanaat değil mi? Ahali, iktisab-i ecr için Ayasofya'daki Terler Direk'e yüz süreceklerine bunun mübarek ellerini öpseler daha mecur[1915] olmazlar mı? Dinimiz israfı, ziyneti, ihtişamı menetmiyor mu? İşte bunun ipiyle kuşağı, başka nesi var? Nazarımda bu hamal, birçok velilerden daha büyüktür. Çünkü "evliya" dediğimiz merakıdnişin[1916], o müsrif ölülerden birtakımlarının muhteşem türbelerindeki esbab-ı ziynet, okkalarla altınlar, gümüşler, giranbaha[1917] şallar pazara çıkarılsa hazineler tutar. Hâlbuki hükûmet, bu mesakin-i evliyadan on para vergi almadıktan maada mumlar, yağlar itasına, türbedarlar, firaşlar tayinine mecburdur. Bu velilerin böyle zikıymet, tezyinat-ı dünyeviye ile dirileri firifte etmeleri muvafık mıdır? Ölülerin kemikleri, etrafa yığılan bu hazain-i muattala[1918] işletilse ne kadar fukaraya sermaye-i taayyüş olur!.. Servet-i umumiye içinde muattal bırakılan on paranın asırlar zarfında, iktisat nokta-i fenniyesinden bir millete ne kadar zararı dokunacağını tahayyül bile edemezsiniz. Şimdi size birkaç türbe sayarak buralarda mahpus tutulan eşyanın

---

1912 jeni (*génie*): cin

1913 tefavüt-i azim: büyük farklılık

1914 orya: iskambil kâğıtlarından karo

1915 mecur: sevap kazanan

1916 merakıdnişin: mezarlarda oturan, mezar sakinleri, ölüler

1917 giranbaha: çok kıymetli

1918 hazain-i muattala: terk edilmiş, iş görmeyen hazineler

kıymet-i muhammenelerini[1919] bu emvat-ı merhumenin hakgüzin oldukları uzun asırların günlerine darp ile bir faiz-i mürekkeb yürütsek netice-i ameliyede bulacağımız mebaliğ-i cesime[1920] hepimizi şaşırtır. Bu paralar ile birkaç banka tesis edilebilir, birçok mektepler açılır, dretnotlar[1921] alınırdı. Ölülerden de vakt-i tekaüdleri[1922] gelmişler var. Bu hamal, gece odasında, kendi karanlıkta oturup verdiği vergi ile emvata mum yakamaz. Hristiyanlığın da masarif-i uhreviyesi daha müsrifanedir. Sim ü zerden[1923] ahcar-ı kıymetdardan[1924] masnu[1925] milyonlar değerinde bir Meryem Ana'nın önünde dişinden, tırnağından arttırdığı para ile şema yakan aç bir Hristiyan'ın hâlini de hazin görürüm… Siz "Dünya bir cifedir[1926]. Ona meyletmemeli. Oranın malı orada kalır. Ahiret için çalışmalı!" demiyor musunuz? Ben vaazlardan böyle dinledim. Dünyada hakk-ı hayat, çalışmakladır. Sırf ahiret için yaşayacaksak burada daha çok günaha girmeden hemen umumen ölelim. Zayıflayan bir millet zabt-ı adâya[1927] düşer. Ali vaftizle Nikoli, camiler kilise, türbeler ahır olur. Merkadlerini zer ü sime gark ettiğimiz bu evliya-yı kiram, felaket zamanlarımızda aldırmayıveriyorlar. Mesela Peşte'de kalan Gül Baba, kefere ile de misk gibi geçinebiliyor. Bu çocuklarımızın himmet-i maneviye intizarıyla tapındığımız şeyhlerimiz, pirlerimiz, mazannelerimiz[1928] vardır. Eyyam-ı lazımede bunların mumlarını, kurbanlarını, mangırlarını göndermekte kusur etmeyiz. Fakat önümüze iane-i milliye sandığı uzatıldığı zaman oraya kırk para atar iken hasetten ellerimiz titrer. Çocuklarımızın bu sandığı gezdireni "İnayet ola" tavrıyla dilenci kovar gibi savdıklarını gördüm. Efendi,

---

1919 kıymet-i muhammene: tahmin edilen kıymet
1920 mebaliğ-i cesim: büyük paralar
1921 dretnot: bir tür zırhlı savaş gemisi
1922 vakt-i tekaüd: emekliye ayrılma zamanı
1923 sim ü zer: gümüş ve altın
1924 ahcar-ı kıymetdar: kıymetli taşlar
1925 masnu: sanatla yapılmış, sanat mahsulü
1926 cife: leş
1927 zabt-ı adâ: düşmanların eli, kontrolü
1928 mazanne: ermiş olduğu düşünülen kimse

oraya atacağın para, adânın[1929] vatana istilasını men için çekilecek sedd-i aheninin[1930] bir cüzünü teşkil edecektir. Bu paranın o emr-i mübremin sarfına tahsisinden şüpheleniyor isen intihar et… Böyle bir milletin efradından bulunmak lekesiyle yaşamadansa ölmek müreccahdır. Vatandaşlarından böyle bir suizanda bulunma. Yanılıyorsan bu bir cinayettir. Senin kalbin emin, saf, samimi, fedakâr olsun… Çünkü samimiyet-i umumiye, samimiyet-i hususiyenin hasıl-ı cemidir. Evvela sen vazifeni ifa et, mesuliyeti senden sonrakilere bırak… Vatanın için evvela sen samimi olmaz isen bunu diğerlerinden beklemek abes sayılmaz mı? Efendiler, ben çoktan ihtida ederdim[1931] ama dinî, ahlaki birtakım ukdeler zihnimi düğüm düğüm edip karıncalandırıyordu. Bunlardan binde birini size söylemedim. Hayıf, söyleyemem…

Çünkü sonra beni mürtet diye ağzıma kurşun akıtmak için ya şu karşıki Mahmutpaşa mahkeme-i şer'iyesinden içeri sokar yahut cinnetime hüküm ile tımarhaneye gönderirsiniz. Hâlbuki bir memlekette münakaşa-i felsefiye olmadıkça zihinler kâbus-i cehalet afetinden kurtulamaz. Ben, bizim cahil mahalle imamının itikat ettiği şeylere tamamıyla inanmak mecburiyetinde değilim. O, başını sarıkla sıkarak sarmış sarmalamış, benim kafam açık, serbest, hürriyet-i fenniyenin dört cihetten savurduğu rüzgârlar, boralar içinde neşvünema bulmuştur. Biz şimdiye kadar böyle imamlara uyduk. Bundan sonra da lafzen biraz onlar bize uysunlar. Kafamın içinde birçok terakki tohumları var. Bırakınız, bunları hiraset-i ilmiyeden[1932] binasip kalmış çorak dimağlara serpelim… Onlar bizi uyuşturacaklarına biz onları uyandıralım… Bizi susturmayınız, dinleyiniz. Zihinde hapse mahkûm edilen fikirler orada durmaz, doğurur. Sabah-ı hürriyet ü terakkinin infilakına teşvikten ziyade tazyik sebep olmuştur. Cisim, zindanlarda mahpus kalır fakat fikir, harice sızacak mesamat-ı firar bulur, dünyaları, fezaları dolaşır. Tazyik,

---

1929 adâ: düşmanlar

1930 sedd-i ahenin: demirden duvar

1931 ihtida etmek: doğru yola girmek, hidayete etmek

1932 hiraset-i ilmiye: ilim işleme, ekip biçme

onun kuvve-i intişariyesini birkaç yüz misline iblağ eden bir yay hükmündedir. Buharın makinelere tazyiki hidemat-ı hayretefzasından nasıl istifade ediyoruz? Onu bir kurgana kapayıp kızdırarak, değil mi? Bir havuzda bilatazyik açık duran sakin sudan, ne tesir-i tahrik beklenir? Birbirimizi kızdıralım. Beynlerimizde mübayin buhar-ı efkâr ortaya saçılsın… Hangi tarafın mantığı zamanın icabat-ı terakkisine muvafıksa o galebe etsin. Batıl sussun! Hak söylesin! Layık olduğu mevki-i sema ve hürmetini bulsun. Ne olduğumu bilemiyorum. Zihnimde sanki bir bahar-ı tefekkür feyz-i inkişafı var. Salkım salkım sünuhat gülleri, şebboyları, zambakları açılıyor. Ben ne oldum? İradat-ı ezeliyeyi size tebliğe memur mu? Mehdi mi? Veli mi? Deli mi? Hep bu sözlerim derin bir ilhamın tezahürat-ı tenviriyesidir. Söyleyene değil, söyletene bakınız… Sebepsiz kuş uçmaz, bir karınca kımıldamaz. Determinizm, determinizm, determinizm… Bana hidayet yetişti!.. Beynimde, kalbimde, nur-ı iman berk vuruyor[1933]. Gaflet, şebabet, ihmal eseri vezaif-i diniyemi unuttum. Şimdiye kadar bu zavallı başım secde-i Rahman görmedi. Bana usul, adab-ı abdest ve namazı talim ediniz. Müminlerle camiye gireyim. Hakk'a ibadet ve niyaz edeyim. Mutasavvıfinin[1934] işaret ettikleri menba-ı aşkı bugün bulmak isterim…

Kenan'ın etrafına kalabalık biriktikçe birikti. Ahali, böyle bir vaazı hiçbir coşkun hocanın kürsi-i cezbesinde dinlememiştir. Bu âşık-ı şeydayı cami ile bimarhaneden[1935] hangisine götürmek lazım geleceğini tayinde mütehayyir kaldılar. Sözlerinin içinde şayan-ı nazar hakayık-ı ictimaiye ile saçmalar karmakarışıktı. Coşan nehr-i efkârı, müsadif-i cereyanı olan eğriyi de doğruyu da sürüyüp götürüyordu. Bunlardan ekserinin lafız kalıpları muğfil ve oldukça parlaktı. Avrupa lisan-ı fenninde, bu Kenan gibilerine Demifous yani "nim mecnun"[1936] denir ki bunları zebanzet[1937] tabiratımızdan

---

1933 berk vurmak: şimşek çakmak

1934 mutasavvıfin: mutasavvıflar

1935 bimarhane: akıl hastanesi, tımarhane

1936 nim mecnun: yarı mecnun

1937 zebanzet: yaygın kullanılan, dile pelesenk olan

"yarım akıllı" terkibiyle de tavsif edebiliriz. Zekâ bazen cinnete mümas bir raddeye fırlar. Bu akıllı delilerin edebiyatta iki suretle büyük hizmet ve mevkileri vardır. Böylelerinin kâğıt üzerindeki inikâsat-ı fikriyeleri[1938] ekseriya kendilerine şebih[1939] yarım akıllılar yaratacağından böyle nazım-ı dimağiyeleri haric ani'l-merkez[1940] olanlar, romanda hem müellif hem kahraman olarak yaşarlar. Bunlardan çoğunun veli mi deli mi oldukları pek anlaşılamamıştır. Her hâlde durgun kafalarda velehengiz efkâr temevvüç edemez[1941]. Muharrir içtimai, ahlaki bir mazerete sığınarak kalemini düşnamdan kurtarabilmek için bir akıllı, bir uslu, bir edipten istibat edilecek bu taşkın sözleri kaçıklara söyletir.

İspanyol üdebasından Servantes'in[1942] *Don Kişot*[1943] hikâye-i meşhuresindeki bu namla yâd olunan kahramanının bir zır deli mi yoksa müfrit bir zeki mi olduğuna Avrupa mütefekkirin-i edebiyesi henüz kati bir karar verememiştir.

Muvazene-i akliyenin temini için muktezi[1944] evsaf-ı hulkiyeden bazılarının lüzumundan fazla çokluğu, diğerlerinin eksikliği bu hâle sebep oluyor. Zekâca bunlar bazen en bülent mertebeye varırlar. Pek vasi bir muhayyileye, fikr-i icada, kudret-i ifade ve tasvire maliktirler. Az çok mahrum oldukları havas[1945], kuvve-i mümeyyize, selamet-i fikriye ve sebattır. Faaliyet ve mahsulat-ı zihniyede bir istikamet takip edemezler. Yaşayışlarında bikayd, mühmel, mütelevvin[1946] ve beceriksizdirler. Bazen pek ali bir mertebeye varan şiddet-i zekâlarına rağmen bir hane, bir aile, bir iş idaresinden âcizdirler.

1938 inikâsat-ı fikriye: düşünce yansımaları

1939 "Şu anda kariin dudaklarında gezinen tebessümün nüktesini anlıyorum." [Hüseyin Rahmi'nin notu]

1940 haric ani'l-merkez: merkezin dışında

1941 temevvüç etmek: dalgalanmak, çalkalanmak

1942 Cervantes

1943 *Don Quijote*

1944 muktezi: gerekli olan

1945 havas: nitelikler, özellikler

1946 mütelevvin: çabuk fikir değiştiren, dönek, kararsız, sebatsız

Mu'tedil olmak içün cümle umûr
Lâzım â'mâle terâzû-yı şu'ûr
(Nabi)

Meş'ale-i cinnetleriyle asırlardan beri insaniyeti tenvir eden bu muvazenesizlerin içinde medeniyetin vücutlarıyla iftihar ettiği en büyük, en yüksek simalar görürsünüz. Ahlaf[1947], yaman ve biraz hürmetsiz kalem tenkidiyle açtığı mecanin-i beşeriye defterine ta Sokratlardan[1948] başlayarak Şekspirleri[1949], Molyerleri[1950], Volterleri[1951], Rusoları[1952], Dekartları[1953], Monteskiyöleri[1954] kayıttan çekinmeyerek bu biaman, müthiş hükmünü Muselere[1955], Balzaklara[1956], Tolstoylara, Floberlere[1957], Zolalara, Mopassanlara[1958] ve daha daha mümasillerine teşmil etmiştir.

Şekspir'in[1959] cinnetini *Otello*'da[1960], *Hamlet*'te, *Makbet*'te[1961]; Molyer'ninkini[1962] *Merdümgiriz*'de, *Hasis*'de, *Hayali Hasta*'da, Göte'ninkini[1963] *Verter*'de[1964] görüyorlar. Flober'in[1965] *Madam Bovari*'sini[1966], Zola'nın *Küre*'sini, *Hayvan-ı Beşer*'ini; Tolstoy'un

1947 ahlaf: gelecek nesiller, sonrakiler
1948 Sokrates
1949 Shakespeare
1950 Moliere
1951 Voltaire
1952 Rousseau
1953 Descartes
1954 Montesquieu
1955 Musset
1956 Balzac
1957 Flaubert
1958 Maupassant
1959 Shakespeare
1960 *Othello*
1961 *Macbeth*
1962 Moliere
1963 Goethe
1964 *Werther*
1965 Flaubert
1966 *Madame Bovary*

Sonata Kroyçer'ini[1967], *Zulmetlerin Kuvveti*'ni ve hep daha böyle eserleri müessirlerinin marazi bir meraya-yı ruhiyeleri[1968] olarak temaşa ediyorlar.

Bu yarım akıllıların insaniyete müfit[1969] ve muzırları var. Bu muvazenesiz kafaların hepsi nur-ı maarifle şuledar değil. Birtakımı merhamet, rikkat, insaniyet, istikamet, sadakat, şükran gibi hislerden muarra[1970]… Bazıları mir-i kelam olurlar. Salonlarda, cemiyetlerde güzel sözler sarf ederler, tuhaflıklar yaparlar fakat fikirlerinde, ahlaklarında rasanet[1971] yoktur. Kalp ve azim sahibi değildirler.

Eserleriyle kütüphaneler dolduranları metanetsiz ve sebatsızlıkla itham edebilmek için uzun düşünmek lazım gelir.

Kısm-ı müfidden olan bu zavallılar, sevda-yı hürriyet ve müdafaa-i insaniyet cinnetiyle yaşarlar. Kuyud-ı batıladan, zulüm ve esaret-i idareden ıtlaklarına çalıştıkları beninevlerinden gördükleri mukabele, levm ü teşni ve işkencedir.

Bazen delinin o kadar akıllı ve akıllının o kadar deli olduğunu gördükçe insanın çıldıracağı geliyor. Akıllı olmak için çıldırmak lüzumuna kail, ukalanın bu hükümlerine karşı "Siz de o sınıftan ve onlardan daha terelellisiniz[1972]" demekte insan mazur olmaz mı? Bu meseleye dair cilt cilt kitap yazarak Şöpenhöerleri[1973], Niçeleri[1974] mebhasü'l-cinnetin ser sahifesine[1975] kaydeden Lombrozoları[1976], Grasseleri[1977] ve daha sair bir sürü meslektaşlarını tamü'ş-şuur[1978] mu addedeceğiz? Eğer cinnet, münevvere erbabı için bir şeref ise

---

1967 *Sonata Kreutzer*
1968 meraya-yı ruhiye: ruhun aynaları
1969 müfit: faydalı, yarar sağlayan
1970 muarra: arınmış, soyutlanmış, uzak
1971 rasanet: sağlamlık, dayanıklılık
1972 terelelli: hafif akıllı (kimse), delişmen
1973 Schopenhauer
1974 Nietzsche
1975 ser sahife: başsayfa
1976 Lombroso
1977 Grasset
1978 tamü'ş-şuur: tam bilinçli

Şöpenhöer ile Niçe'nin bundaki hassaları Lombrozo ile Grasse'den nispet kabul etmez mertebede büyük olduğuna şüphe edilemez. Bu dühatın[1979] en büyük kabahatleri, şükranelerini bu ashab-ı mesaiye isnad-ı cinnetle eda eden ahlafa eser yazıp bırakmış olmalarıdır.

Yalnız şu var ki nakıs şeyde kemal olamayacağından bir insan deli olunca yarım değil, bütün olmalıdır. O zaman çıldıran da rahat eder, cinnete derece tayinine uğraşan müdekkikler de… Edebiyatımızın saha-i ahiresinde boy gösteren bazı üdeba ve şuaramızın bu mikyas-ı dehada henüz tamamiyet-i erkama fırlayamamış olmaları terakki-i cinnette de Avrupa'dan geri kaldığımızı gösteriyor. Çünkü insan, bunlara ne pek akıllı diyebiliyor ne tam deli…

Zekâ, marazi bir hâl ise bu hastalığa birdenbire tutulmak bahtiyarlığına uğrayan şayan-ı tebrik humeka da var. Sıhhat-i dehalarından müteredditolanlar bu maraza aşılanabilirler. Telkih[1980] sayesinde insaniyetin çiçekten, kuduzdan kurtulduğu gibi Osmanlı karileri de cahil münekkitlerin fuzulluğundan[1981], bimana tatsız tuzsuz saçma kitaplar, makaleler, şiirler okumak afetinden halas olurlar.

Bir bakkalın birdenbire böyle marazi bir hâle uğrayarak dürr-i hikmet saçmaya başladığını, irticalen eşar söylediğini, eski evzan u kavafiyi[1982] beğenmeyerek yenilerini icat ettiğini, Avrupa emraz-ı akliye müellifini yazıyor. Behey hayırsız hastalık! Bakkala, kasaba saldıracağına muharrirlerimizden kalemi hokkada, eli şakağında saatlerce düşünerek kadim nesir ve şiir usulünü bilememek ve yenisini de icat edememek özrüyle saçmalayan ne kadar tehi[1983] mağz-ı muhtacin-i edebiye[1984] var, onları yakalasana!..

Kenan, bakkalın cinnet-i muvakkatesine[1985] müşabih bir buhran-ı asabi geçiriyor, kendini salah ve hakikate ermiş görüyordu. Bu

---

1979 dühat: dâhiler, üstün akıllılar
1980 telkih: aşılama
1981 fuzulluk: haddini aşma, kendini bilmezlik
1982 evzan u kavafi: vezinler ve kafiyeler
1983 tehi: akıl züğürdü, boş kafalı
1984 mağz-ı muhtacin-i edebiye: edebiyata muhtaç beyin
1985 cinnet-i muvakkate: geçici cinnetler

hâl, vakit vakit tasdik ve inkâra düşen mütefekkirin-i meşhureden bazılarında bile görülmüştür.

Bu salah arzusu üzerine ahali, Kenan'ı musluğun önüne götürdü. Abdest aldırdı. Vuslat'ın âşığı, aldığı talimata tevfikan vuzu-i dinîyi[1986] icra ederken potinlerinin üstüne mesh etmek istedi. İtiraz ettiler. Ayaklarını da yıkadı. Zavallı halk, bu acayip salathahın o gece nereden çıktığını, henüz gusülsüz bulunduğunu bilmiyordu.

Bu napak, bütün cemaat-i Müslimin'in namazlarını ifsat etmek[1987] üzere camiye girdi. Öğle namazı kaç rekât olduğunu unutmuş, aklında hiç salat suresi kalmamıştı. Birkaçını telkine uğraştılar. Biraz hıfzettirebildiler. Sure-i İhlas ile iki delil-i salatın[1988] arasında sefa geçti. Onlar ile beraber yatıp kalktı.

Bütün masivadan tecrid-i nefs[1989] ve itikad-ı tam ile mabuda rabt-i bal edildiği surette namazda insana bir nevi manyetizma gelerek abidin[1990] kalp gözü açılacağını, bu cezbe ile birtakım serair-i maneviye ve menba-ı aşk-ı Hüda münkeşif ve meşhut olacağını fikr-i tenkid ile okuduğu bazı kütüb-i tasavvufiyede görmüştü. Gözlerini yumdu.

Önünde bütün cami karardı. Kalp gözü niçin açılmıyordu? Metafizisyenlerin[1991] söyledikleri mavera-yı cihan[1992], o âlem-i esrar nerede idi? Kenan, gusülsüz abdestiyle beş on dakikada mertebe-i velayete erişmek istiyordu. Manyetizma müddetini bekledi. Gözlerini daha ziyade yumdu. Bir şey göremedi. Gittikçe içine sıkıntı ve gözlerine daha ziyade karanlık basıyordu. İmamın tekbirlerine kulak verdi. Fısk u fücuru[1993] kalbinden boşaltmaya uğraştı. Bunlar o kadar çeşit çeşit, renk renk idi ki hokkabazın küçük bir kutudan

---

1986 vuzu-i dinî: dinî abdest
1987 ifsat etmek: bozmak, fesada uğratmak
1988 delil-i salat: namaz kılavuzu
1989 tecrid-i nefs: nefsi temizleme
1990 abidin: ibadet eden, kul
1991 metafizisyen (*métapysicien*): fizik ötesi disipliniyle ilgilenenler
1992 mavera-yı cihan: dünyanın ötesi
1993 fısk u fücur: ahlaksızlık, fenalık

çıkara çıkara bitiremediği rengamiz, yığın yığın eşya gibi boşaltmakla tükenmiyordu. Zumunca[1994] bütün hamule-i günahını içinden def ile cemaat-i Müslimin arasına, mabedin ortasına saçtı. Şimdi bu maasi-i müdhişe tekrar kalbine girmek için etrafında siyah, zehirli yılanlar gibi kıvrım kıvrım atılıyorlardı. Kapalı gözleri önündeki kesif, muzlim perde-i esrar henüz tenevvür etmedi[1995]. Orada yalnız bu yılanlar oynuyorlardı. Aşk-ı ezelî alevi ne vakit parlayacaktı? Tasfiye-i kalbiyesini anlamak için kendini yokladı. Kendi şimdi "Karanlık içinde bir şey görmüyorum" zannediyordu. Fakat dimağında bütün eşkâliyle, elvanıyla, letafetleriyle, çirkinlikleriyle bir cihan-ı hatırat vardı. Onları görüp seçiyordu. Kendi bu âlemin içinde, bu âlem kendinin içinde… Bu nasıl zarfiyet ve mazrufiyet-i acibe[1996] idi? Kalp, iyiliklerin, fenalıkların hıfzına mahsus yed-i ağyarın erişemeyeceği bir kasa mıydı? Hayır, bu et parçasının içinde kandan başka bir şey yoktu. Asıl memba ve mahfaza-i hissiyat, dimağ idi. Dünyada fenalıklar iyiliklere galip, insan bu âlemin içinde ve insanın içinde bir cihan-ı mahsus olduktan sonra bu girift zarfiyet ve mazrufiyetten nasıl kurtulmak kabil olurdu? İnsan, şiddetle arzu etse de mahsusat-ı müterakimesini bir anda bu mahfazadan nasıl boşaltabilirdi? Taammüt[1997] ne demekti? Fikir ile fiilin arasındaki mesafe ne idi? Bir fiilin icrası insana hoş gelirse kabahat kimde idi? İnsan dimağına mı, dimağı insana mı hâkimdi? Hilkatin bu esrarengiz muvazenelerini dilhahı üzere ayar etmek kudreti kime verilmişti? Dünyada hayır ve şer rüzgârları karışık esiyor, isteyeni, bazen istemeyeni de çarpıyordu. Zaaf, hilkatin hamire-i beşere karıştırdığı mayalardan biri değil miydi? Bir adam maddi, manevi terkibat-ı hulkiyesinden bazılarını kendinden kal edip[1998] nasıl atabilirdi? İnsan kavanin-i tabiiyenin icabatıyla doğuyor, o icabat içinde sürüklenerek yaşıyor, yine o iktiza ile istemeyerek gayriiradi ölüyordu. Bu âleme gelmekte, gitmekte iradesi sorulmayan insanın

---

1994 zum: zan

1995 tenevvür etmek: aydınlanmak

1996 zarfiyet ve mazrufiyet-i acibe: içine alma ve içinde olma tuhaflığı

1997 taammüt: bir suçu bilerek, önceden kurup tasarlayarak işleme

1998 kal etmek: söküp atmak, yok etmek

sonra hayatta eline mürur tezkiresi gibi bir irade-i meşkûke izinnamesi veriliyordu. Fakat bu pasaport içindeki evsaf-ı mahsusayı yine tabiat kaydediyordu. Bu ruhsat tezkeresiyle istediğin zaman elini ayağını oynatır ve sağa sola bakabilirsin. Ve daha böyle birçok harekât iradesine maliksin. Lakin iyi arzuları fenalarından ayırmayı bil. Suya düşünce boğulacağını, ateşe girince yanacağını ve daha sair mühlik, muzır, müfit şeyleri öğren, ona göre hareket et. Bu nasihat-i sıyanetkâraneye[1999] rağmen dünyada isteyerek ve istemeyerek yine boğulup yananların hadd ü hesabı yok…

Fena arzular nereden geliyor? Bunların mucidi tabiat mıdır? İnsan mıdır? Zavallı bir mahluk dünyaya geldikten sonra ona "Sen kanun-i hilkatin filan filan icabatından katiyen kaçacaksın." emrini vermek, insana, "İşret et de sarhoş olma. Buzların içine çıplak gömül de üşüme." demek kabîlinden olmaz mı?

Dünyaya gelmek, insanın iradesi dâhilinde değilse intiharla gitmek elindedir gibi görünür. İnsanların hep birer maraz neticesi olarak öldükleri görülüyor. İntihara tasaddi de[2000] bir nevi hastalıktır. Vefat, yine bir netice-i maraz olarak vuku buluyor. İnsan, kendi kendini değil, onu yine tabiat öldürüyor, demektir. Yoksa muvazene-i akliyesi tamam bir adam hiçbir vakit intihar etmez. Hayattan müşteki[2001] her fert intihar cesaretini gösterebile idi bu dünya boş kalırdı. Alman feylesoflarından Hartman[2002], azab-ı hayattan pek bizar kalmış ve kendi başına da intihara cesaret edememiş olduğu için şöyle diyor:

— Bir gün gelecek, ilim ve fen o derece terakki eyleyecek ki gaye-i keşfiyatta insanlar cesim bir bomba imaliyle onu ka'r-ı arzda patlatıp bütün mahlukat ve insaniyeti berhava ederek[2003] derd-i hayattan hep birden kurtulacaklardır.

1999 nasihat-i sıyanetkârane: korumacı öğütler
2000 tasaddi: girişme, teşebbüs etme
2001 müşteki: şikâyet eden
2002 Hartmann
2003 berhava etmek: havaya uçurmak

Koca feylesof elem-i ruhunu böyle bir temenni ile teskine uğraşıyor.

Kenan, namazda alaik-i dünyeviyeden tecerrüt hususunda verdiği karara rağmen hep bunları düşünüyordu. İçinde iyiden, kötüden neler boşalıp neler kaldığını anlamak için kendini bir daha yokladı. Fakat bir şeyi zihninden çıkarmaya uğraşmak, onu düşünmek demekti. Düşünülen bir şeyden insan kıhf-ı idrakini[2004] nasıl hali addedebilirdi?

Yerine aşk-ı ezelî ikamesiyle gönlünden koparıp atmak istediği Vuslat'ın sevdası bütün şedaidiyle, bütün ateşleriyle perçinlenmiş, orada duruyordu. Kalbini tekmil amal-i müfsidesinden tahliye kabil olsa da oradan def ü tardına iradesi erişemediği bu bir günahı, dareynde onu berbat etmek için kâfiydi. İnsan, bir akrep tasavvur ettiği zaman bu zehirli mahlukun beden halkaları, kıskaçları, iğneli kuyruğu nasıl göz önüne gelirse Vuslat deyince Kenan'ın zihnine de Didar Bey, horultu, karyola altı, dayak, talak, Ragıbe, validesi, hemşiresi, banka, liralar, hep bu şekiller, simalar, bu silsile-i macera, piş-i enzarına öyle diziliyor, vücudunu ateşler sarıyordu. Bu aşk-ı deniden gönlünden aşk-ı ezelîye yer kalmamıştı.

Son rekatın secdesine vardı. Bu nakabil-i izale ateşin tesiriyle Kenan:

— Hartmann, ey büyük anarşist, tasavvur ettiğin bombanın yevm-i icadını, o mesut günü beklemekten başka insaniyet için bir çare-i reha yok. Bu cesim madde-i infilakiyeyi bulsam şimdi kendi elimle ateşlerdim. Kadıköyü, Vuslat, Didar, hep cicoz[2005]!.. Ben de beraber!

saçmasıyla haykırdı. İki tarafındaki salat delilleri bu deliyi susturmak için az daha namazlarını bozacaklardı. Selam verildi. Duaya başlandı. Kenan, hâlâ secdeden kalkmıyordu. İki yanından dürttüler. Kenan, ağlar gibi:

— Dürtmeyiniz efendiler… Ben buraya ihtiyarımla yatmadım…

[2004] kıhf-ı idrak: anlayış kafatası

[2005] cicoz: yok

— Kim yatırdı?

— Bütün efalimize hâkim, amir olan o gizli kuvvet…

— Hangi kuvvet?

— Ben de onu bulmak için namaza durdum ama bulamadım. Salat esnasında içinizde aşk-ı ezelîye eren oldu mu?

— Kim bilir! Müminin kalbi ancak kendine malumdur.

— Siz de Avrupa feylesofları gibi muamma söylemeyiniz. Böyle bir sırra eren, din kardeşlerini de tenvir etmek istemez mi? Biliyorum. Siz de benim gibi yalnız yatıp kalktınız… Kalbinizdeki fitneyi çıkaramadınız… Her biriniz, şu camide tasavvuru münasebet almayacak kim bilir neler düşünüyordunuz? Namazda Hakk'a tamamıyla rabt-ı kalb ederek dünya levslerini içimizden çıkarabilerek şu kısa müddet zarfında olsun vicdanımızı dinlendirmiş olurduk. Namazdan maksat, divan-ı Bari'ye[2006] durup abur cubur düşünmek değildir. İnsan diliyle değil, kalbiyle okumalıdır. Velayete erenler, o mertebeye nasıl vasıl olduklarını halka niçin söylemiyorlar? Böyle mühim keşifler şahısta mektum[2007] kalmamalı, bunları herkese öğretmelidir. Amerikalı muhteri-i meşhur Edison, veli ola idi bir makine icadıyla mavera-yı cihan esrarını âleme gösterirdi. Eskici Baba veli olmuş, bundan ne çıkar? Eskici Baba hâl-i hayatında fakr u kanaatle geçinirken velayetinden sonra kibarlaşır. Azamet, hiddet peyda eder. Mahallelinin rüyalarına girerek türbe, sanduka, yağ, mum ister. Metfeni[2008] civarında dolaşanlardan hoşlanmadıklarını çarpar. Mahallede her kim saraya, sinire, hafakana, kötürümlüğe uğrasa onun hışmından bilinir. Ahali, şehremininden, polis komiserlerinden ziyade bundan korkar. En fakirleri bile bu türbeye olan vergilerini hükûmetinkinden ziyade bir hahiş ve intizamla tediye ederler.

Cemaatin bir kısmı Kenan'ın başına üşüşür. Hilaf-ı ibadet bir vecd ile ser-i muannidini secdeden kaldırmayarak etrafına adab-ı

2006 divan-ı Bari: Yaradan'ın huzuru

2007 mektum: gizli saklı

2008 metfen: mezar, kabir

salata uymaz, taşkın efkâr-ı feylesofane savuran bu serseri-i aklı iterek, çekerek, tartaklayarak yerinden kaldırmaya uğraşırlar. Cemaatten biri:

— Dokunmayınız zavallıya… Bu bir meczup… Meczuplar nezd-i Hüda'da haiz-i muafiyettir. Bunların Halik'a nazları geçer. Bu tefevvühattan gayrimesuldürler. Savurduğu saçmaların içinde derin sözler de var. O, aşk-ı ezelîye erişmiş fakat haberi yok. Hâlâ onu arıyor. Meczupların namazı, niyazı haric-i usuldür. Bizimkine benzemez. Böylelerine su-i muamele etmek ukubeti[2009] daidir[2010]. Bırakınız, söylenerek gitsin.

Bu ihtar üzerine cemaatin Kenan'a olan nazarı vehleten değişir. Etrafına dizilenlerden birkaçı "Aman sultanım himmet!" tazarruyla elini eteğini öpmeye kalkışırlar, o kadar hürmet gösterirler ki velayetine Kenan, kendi bile inanır gibi olur. O anda kalıbı dinlendiriverse cesedi üzerine bir türbe çatısı alınarak etrafına kandiller yakılacağından şüphesi kalmaz. Halkı kandırmak için sokak ortasında "Acaba ben deli miyim, veli mi? Mehdi mi, peygamber mi?" diye bağırmanın kifayet ettiğini anlar. "Rayet-i necat"[2011] namıyla bir sırığın ucuna bir bez parçası sallandırsa ahalinin istiane-i maneviyetiyle[2012] fevç fevç[2013] geleceğine iman eder. Sonra insaniyetin cidden bais-i necatı olacak efkâr-ı ahraraneyi zaman-ı hayatlarında senelerce bağırdıktan sonra vefatlarında bıraktıkları asar-ı kalemiyeleriyle asırlar arasından tenvir-i ezhana uğraşan büyük feylesofların, halaskârların sözleri, feryatları hep bitesir kaldığını ve böyle kolayca kimsenin takdir-i şükranına mazhar olamadıklarını düşünür.

Kenan, biraz daha orada kalsa türbe şebikeleri[2014] gibi parmaklarına hacet ve ısıtma bezleri bağlayacaklarını anlar. Hemen cami-

---

2009 ukubet: ceza
2010 dai: neden olan
2011 rayet-i necat: kurtuluş bayrağı
2012 istiane-i maneviyet: manevi yardım
2013 fevç fevç: akın akın
2014 şebike: parmaklık

den fırlar. Ahalinin tebcilatı[2015] arasından kendisine bir firar yolu bulabilerek savuşur.

IV
BERELERİN TEŞHİRİ

Kenan, validesi nezdine döner. Oğlunun aylarca gaybubetine alışkın bulunan Zehra Hanım, böyle kafa, göz bağlı olarak müstacilen bir gece sonra avdetinden şüpheye düşer. Kılık kıyafet derbeder, zihin perişan, dalgın, yorgun, meyus bir hâlde Kenan, ilk tesadüf ettiği minderin üzerine yığılır. Delikanlının bu melal-i garibini tetkik için validesi, hemşiresi, karşısına geçerler. Nemaya yatırılan iki yüz liranın da bu hezimette hissedar-ı felaket olduğunu hissederler. İnceden inceye suallere girişirler. Kenan, hep ruh-ı meseleyi alargada[2016] bırakarak kısa, müzebzep[2017] cevaplar verir. Kadınların yüreklerine para acısı bütün şiddetiyle bir daha çöker, hafakanlar başlar. Çiçek suları içilir. Kenan, kendine hidayet eriştiğinden, salah-ı katiye erdiğinden, namaza, taat u ibadete[2018] başladığından ve şimdi camiden çıkıp eve geldiğinden bahseder. Zehra Hanım, köşebaşındaki bakkal Bodos'un, evlerinin altındaki tenekeci Mişon'un ihtidalarını duymuş olmaktan ziyade oğlunun bu iktisab-ı salahına şaşar kalır. Kemal-i istiğrabından Amentübillahi'yi okuyarak üç defa mahdumunun arkasını sıvar. "İki gözüm Mevla'm, nelere kadir değilsin!" şükranıyla ellerini semaya kaldırır. İki gece evvel gördüğü rahmani bir rüyanın buna çıktığını söyler.

Kenan, camide ahaliye peyda ettirdiği kanaat-i velayetinden cesaretlenerek validesine karşı kerametler savurmaya kadar varır. Saf insanlar üzerinde bu usul-i iknaın pek büyük tesiri olduğunu anlayarak rüyasında Cebrail aleyhisselamı gördüğünü, bankaya faize para yatırmanın günah-ı kebairden olduğu kendine bildirildiğini hararetle anlatır. Ve daha öyle saçmalara girişir ki Zehra Hanım,

---

2015 tebcilat: ululamalar, saygı göstermeler

2016 alarga: uzakta

2017 müzebzep: kararsız, tereddütlü, çekişkili

2018 taat u ibadet: Allah'ın emirlerine uyma ve ibadet etme

bu salahta velilikten ziyade delilik bulunmasından şüphelenerek Kurşuncu Esma Molla'yı çağırır. Molla Hanım, takımlarıyla gelir. Tepsi, kara saplı bıçak, içi su dolu yeşil kâse, bir okka ekmek, hepsi hazırlanır. Kepçenin içine bir külçe kurşun konur. Mangala ateş salınır. Kenan'ın üzerine, başından ayaklarına kadar bir yorgan örtülür. Kurşun eriyince Molla Kadın bir eline yeşil çanaklı tepsiyi, diğerine kepçeyi alarak yorgana metfun[2019] Kenan'ın başı üzerinde kepçenin muhteviyatını "cazzzdak" çanağa boşaltır. Bu ameliye, Kenan'ın başı, batnı[2020] ve ayakları üzerinde üç defa icra olunur. Karnı üzerinde dökülen kurşun, ziyade patlar. Molla kadın, "Euzübillahi"yi üç defa okuduktan sonra:

— Gördünüz mü? Kurşun, tüfek gibi patladı. Bu çocuk kem nazara, büyüye uğramış. İç çamaşırlarını, cuma günü sala verilirken minareye çıkartmalı!.. der.

Kurşunun her dökülüşünde külçe sudan çıkarılır. Aldığı eşkâle nazaran manalar istihraç olunur[2021]. Batnı üzerinde patlayan külçede Kenan'ın yüreği çatlayacak kadar şişmiş görünür. Büyük bir kaza geçirdiği anlaşılır. Bu işte fettan bir karı bulunduğu keşfolunur. Zayi iki yüz lira deniz aşırı bir evde, bir ceviz çekmecede tamamıyla kilitli bulunur. Külçelerin girinti ve çıkıntıları arasında Molla Hanım, hesapsız dedikodular okur. İri yarı bir herifin Kenan'a hasm-ı can kesilmiş olduğunu söyler…

Kurşunun bu ifşaatına yalnız validesi değil, Kenan bile yorgan altında hayrette kalır. Yorganı açarlar. Yeşil çanaktaki sudan delikanlının suratına, odanın köşe bucağına birkaç tutam serperler.

Kara saplı bıçakla ekmek doğranır. Kenan'a bir parça yedirdikten sonra mütebakisi köpeklere gönderilir.

Kurşuncu kadın, beyin kalp şişkinliğini indirmek için kara bıçakla nahiye-i batniyesini[2022] okur. Dalağını keser. Elini pantolonun

---

2019 metfun: gömülmüş

2020 batın: karın

2021 istihraç olunmak: çıkarılmak

2022 nahiye-i batniye: karın bölgesi

içine sokarak bastırmak için kasığı üzerinde çocuğun korku damarını arar. Fakat yerinde bulamayarak:

— Vah zavallı yavrum… O kadar korkmuş ki korku damarı içeri kaçmış…

teessüfüyle haykırır. Kenan, damarın derinlerde taharri ve derdestine meydan vermemek için kadının elini itmeye mecbur olur.

Kenan'ı koltuklarından tutarak oturturlar. Molla kadın, çanaktan ıslattığı baş parmaklarıyla delikanlının alnını ve kaşlarını sıvayarak başına okur, üfler. Ve hitam-ı nefeste hafifçe üç defa yüzüne tükürdükten sonra:

— İyilik sağlık… Haydi evladım pencerenin önüne git. Gökyüzüne bak…

tavsiyesinde bulunur. Kenan, pantolonunu ilikler. Pencereden semaya bakar.

Şefkat-i maderane namına geçirdiği bu küçük işkence sayesinde iki yüz liranın uzun istintaklarından kurtulmuş olduğuna müteşekkiren yukarıya, odasına çıkar. Kapısını sürmeleyerek döşeğine uzanır.

Gözlerini yumar. O gün geçirdiği büyük yorgunluğa rağmen uyuyamaz. İçine düştüğü müşkil-i hayat meselesinin bütün müziç zorlukları zihninde dal budak salıverir. Sağına döner. Soluna yuvarlanır. Kalkar. Oturur. Yine yatar. Sigara üzerine sigara içer. Meseleyi başından tutturur, olmaz. Ortasından kavramak ister, uymaz. Bunu sugralı[2023], kübralı[2024] bir kıssa hâline koyarak bir netice-i katiye çıkarmaya uğraşır. Saatlerce didinip çırpındıktan sonra nihayet kendi saffetine gülmeye başlayarak başını yumruklaya yumruklaya şöyle düşünür:

— Kadıköyü'ndeki ev kimin namına isticar edilmiştir? Buranın masarifini[2025] tediye eden kim? Ben değil miyim? Beni kendi evim-

[2023] sugra: küçük önerme
[2024] kübra: büyük önerme
[2025] masarif: giderler, masraflar

den kim kovabilir? Ya cebimden aşırılan yüz lira! Bu haydutluklara tahammül olunur mu? Zabıtaya müracaat etsem elbet o melun herifin hakkından gelirim!..

Kenan, şimdi kaziyenin sugrasını, kübrasını bulmuş olur. Ve neticeyi de melunları tehdit için Kadıköyü'ne gitmek suretinde kararlaştırır. Sehpa-yı hükmünü bu üç esas üzerine kurduktan sonra sabahı zor eder. Erkenden evden çıkar. Soluğu Kadıköyü'nde alır. Koparacak gibi bir şiddetle kapının çıngırağını çeker. Hanenin taşlığında karşısına ağlayarak, topallayarak Benli Faika çıkar. Karı, mahir bir aktris evza-ı tazallümü ile Kenan'ın ellerin, eteklerine sarılarak:

— Ah yavrum, ah civanım, ah iki gözüm velinimetim… Sorma dün gece başımıza gelenleri!..

Kenan, bu feci komedya karşısında enzar-ı iştibahını olanca dikkatiyle açarak:

— Ne oldu?

— Ne olacak! Dayaktan evin içinde hepimiz birer torba kemik kesildik. Ben böyle dayağı ömrümde ne anamdan ne babamdan ne hocamdan ne kocamdan, kimseden yemedim. Herif o koca yumruklarını, tekmelerini kaldırıp kaldırıp da indirdiği vakit hiçbirimize Allah yaratmış demiyordu… Ay ne zebella[2026] haydutmuş kör olası… Cabir Efendi pederiniz, fıçıda kalmış Mart turşusuna döndü. Döşeğinde yatıyor. Bir yanından öbür tarafına dönemiyor. Ya o sevgili Vuslatcağızın hâlini hiç sormayınız. O nazik, o pamuk vücudu karadut peltesi gibi mosmor kesildi. Sergi döşek o da yatıyor. Çilemiz ne imiş bilmem ki!

— Oh olsun, memnun oldum… Hepinize de müstahaktır…

— A yavrucuğum, böyle şeye "Oh olsun" denir mi? Bir günahımız, kabahatimiz yok ki… Alnımızın kara yazısında bu da varmış…

— Bu kadar kişi bir sarhoşla başa çıkamadınız mı?

[2026] zebella: çok iri yarı, insanı ürkütecek kadar iri kimse

— O sarhoş değil, Allah'ın bir belası… Rakı başına vurmuş, kıpkızıl bir deli kesilmiş. Rabb'im saklasın, o ne kuvvet, o ne azgınlık… Hepimizi tutup tutup saman çöpü gibi bir tarafa fırlatıyor. Sussan dayanılmıyor, haykırsan mahalleli ayağa kalkacak. Yüreklerimizin kanlarını içimize akıtarak afiyetle dayağı yedik. Cabir'e "Haydi davran… Şu hayduda bir meram anlat!" diyorum. Kütük gibi sarhoş, bir türlü gözlerini açamıyor ki… Bilirsin ki bizimkinin oldum olalı illeti vardır. Ne hikmettir, anlayamadım. İçtiği sudan ziyade abdest bozar. Gece yatakta ördek dedi mi hemen yetiştirmeli. Ben kalkıp da yardım etmez isem o sarhoşlukla sağını solunu pek seçemez. Kaç defa ördek diye sürahiye işedi. Sonra da hararet bastırmak için bilmeyerek içti. Bende çile bir iki değil ki hangisini anlatayım? Cabir, beline tekmeleri yedikçe damarları açıldı. Ne üst baş kaldı ne döşek ne oda ne keçe… Temizleye temizleye hâlâ bitiremiyorum. Top Salata'nın hâlini hiç sorma… Zavallı kızın günü geçmişti. Gebe kalmış olmasın diye korkuyor idik. Belinin ortasına yediği tekmeler ile kabakta kızmış kediler gibi çocuğunu düşürdü. Dereler gibi dem geldi. Evin içi salhaneye döndü. Ne ise… Sarhoş bu hususta sevaba girdi. Dünyadan bir piç eksik oldu. Düşüğü kubura[2027] atması günah imiş. Bu kanlı sümüğü bahçede taflanın dibine gömdük. Anası "Ah evladım!" diye ağladı. İki gözüm Tanrı'm, böyle kadınlara çocuğun ne lüzumu var? Evlat hırsı olan namuslu kadınlara versene… Dayaktan hepimiz biçilmiş ekin gibi yerlere serildik. Acıdan, korkudan kimimiz vakitsiz doğurduk kimimiz kustuk kimimiz işedik. Fakat Didar Bey -onu Azrail didiklesin inşallah- o kör olası izbandut, bizi dövmekle bir türlü öfkesini alamadı. Evin içinde lamba, bardak, şişe ne varsa yerlere savurdu. Mutfağa indi. Bir sağlam tabak bırakmadı. Ortalık Çiçek Pazarı'nda zelzeleye uğramış tabakçı mağazasına döndü. Eğer bir sinema makinesi getirip de bizim bu geceki hâlimizi almış olsa idiler bu şerit kim bilir kaç bin lira ederdi. Hasılı, herif evin içini Hallac-ı Mansur gibi attı…

[2027] kubur: tuvalet deliği

Benli Faika, falakadan kurtulmuş çocuk gibi ağlaya ağlaya etekliğini yukarı sıyırır. Tulum vücudunun namahrem aksamını setre uğraşır gibi dilbazane nağmelerle kalçasını açar. Buruşuk koca budunun pestillenen cihetini göstererek:

— Kenancığım, bak hâlime…

— Gördüm… Kapa…

— Her tarafa kan oturdu. Çürükler, bereler içinde kaldım. Şuralara bak… Bak bak…

Kenan, merdivenden yukarı fırlar. Benli Faika da arkasından koşar. Vuslat'ın yatak odasına girerler. Kenan, sevgilisini bir tabak mayonez gibi alnında kesilmiş limon dilimleriyle bitap, yatakta uzanmış bulur. Kenan, bir telaffuz-ı müntakimane ile:

— Oh olsun… Herifin sizi büsbütün gebertmeyip de henüz sağ bıraktığına teessüf ettim.

Vuslat hâlsiz hâlsiz:

— Zaten ölmedik bir tarafımız da kalmadı. Hepimize kan kusturdu, kan… Allah'a şükür yine ucuz kurtulduk. Aklına gele idi içinde hepimizle beraber o herif, bu evi cayır cayır yakardı. Ah Kenan, ah… Ben sana söyledim. "Bu musibetin rakısını başına sıçratma" dedim…

— Edepsizi içeri niçin aldınız?

— Yine istintaka başlama. Almamak kabil değildi. Onun adına "Yedi Bela Didar" derler. Almamış olsa idik işte bu haydutluğu mahalle ortasında yapacaktı.

— Bu melun şimdi nerede acaba?

Benli Faika, kalçasının berelerini kaşıyarak:

— Allah belasını versin. Defolup gitti. Kim bilir şimdi meyhanede midir, kumarhanede midir, kerhanede midir? Yerin dibine batsın.

Kenan:

— Nerede olsa gidip bulacağım. Cebimden yüz lira aşırmış.

Benli Faika haykırarak:

— Ay, ne dedin? Yüz lira mı? Vallahi o aşırmıştır. Bizim hangimizden şüphe edersin? Haram para istemem. Rabb'im helalinden versin. Biz alnımızın teriyle kazanırız. Rençper, koluyla; karı, cemaliyle kazanır. Kim ne derse desin bizimki de belediyelere kaydolunmuş bir sanattır. Müşterilerimizi güldürür, eğlendirir, memnun ederiz. Gönül hoşluğuyla para alırız. Bize seve seve verirler.

Vuslat:

— Kenan, o para başın gözün sadakası olsun…

Kenan:

— Yok, yüz lira sadaka verecek kadar zengin değilim.

Vuslat:

— Kenan, senin alnın bağlı… Ben de mumya gibi sargılar içindeyim. Faika soyunsun da zavallının hele bir defa vücuduna bak…

Kenan:

— Soyunmaya lüzum yok. Gördüm.

Vuslat:

— Üzerimizden zor ile savdığımız bir belayı tekrar bulup da yine başımıza mı getireceksin?

Faika:

— Sen o yüz liranın üstüne güzelce soğuk bir su iç… İçinin harareti gitsin. O herifin canını alırsın da yine o parayı elinden kurtaramazsın.

Kalın bir bastona dayana dayana odaya Cabir girer. Kenan, herifin suratına doğru elinin ayasını açarak:

— Bravo Baba Cabir, tam erkek imişsin, aşk olsun.

Cabir, lahavle ile başını sağa sola çarpıtarak:

— Sitemin, azarın lüzumu yok beyefendi. Baba Cabir değil ya dün gece burada Baba Cafer de olsa dayağı yer idi. Biz bir afet savuşturduk. Sağ kaldığımız için birbirimizi tebrik edelim. Vallahi şiddetli bir zelzele geçirmiş viran bir hane gibiyim. Ne çatım kaldı

ne akıntım ne yağmur oluğum ne haznem ne sarnıcım ne su yolum ne lağımım… Temelimden sarsıldım. Tamir kabul etmez bir hâle geldim. İşte böyle payanda[2028] ile ayakta durabiliyorum.

Cabir, berelerini Kenan'ın enzar-ı dikkatine açmak için çözmeye başlar. Kenan, bu nahoş manzaradan gözlerini sıyanete uğraşarak:

— Açma açma… Evin içi malulin[2029] hastahanesine dönmüş.

Nevbet-i teşhir Vuslat'a gelir. Karı, usul usul yorganı üstünden iter. Yegâne gılaf-ı vücudu olan keten gömleği çeker. Memelerden topuklara kadar meşhur ressamların çıplak kadın tabloları gibi tam inkişaf-ı letafetinde, kasıkların iki hatt-ı maili arasına sıkışmış, karın, göbek, kalçalar, uyluklar, baldırlar bütün şairane üryanlığı ve şehvani cazibesiyle meydana çıkar.

Kenan'da tahammüle aram kalmaz. Cabir ile Faika'yı, bu iki topalı derhâl ite kaka odadan dışarıya attıktan sonra kapıyı kapar. Sevgilisinin bütün günahlarını affederek büyük yarasına merhemsazlık olmak için bir cinnet-i iştiha ile karyolaya atlar.

V
AŞIK OYUNU

Benli Faika, hava cıva muşambası yapar. Onlar da Cabir ile birbirinin yaralarını berelerini sararlar. Top Salata, tehlike-i sakattan kurtulur. Yeni ceninleri vücudundan istiskale[2030] müessir çareler bulur. Hepsi yine zevk ü sefaya koyulur.

Evin içinde işret, sefahat, her gün ahenk, her gün dernek, bir çal oynasın, vur patlasındır gider. Kenan Bey, devre-i aşkının evc-i ezvakına erer. Fakat ara sıra kurbiyet-i zevali düşünerek titrer. Parasızlık fena hâlde belini büker. Düşünür taşınır. Doluya, boşa kor. Nihayet onun da bir kolayını bulur.

2028 payanda: destek, dayanak
2029 malulin: sakatlar
2030 istiskal: kovma

Evden banka senetlerini ve mührü çalar. Validesinin şekl ü şemailinde bir kadın elde eder. Onu bankaya götürür. Oradaki mütebaki beş yüz lirayı kaldırarak diğer bir bankaya kendi nam u hesabına tevdi eder. Bir hesab-ı cari açar. Lüzum gördükçe gider, istediği kadar para alır.

Zehra Hanım, birkaç kurşun daha döktürür. Bunlar, yeşil çanakta yine tüfek gibi patlar. Kenan'ın yüreği şişkinlikten çatlar. Fakat kurşun bu defa bankadaki liraların sırr-ı zıyaı[2031] hakkında ketum kalır. Bir şey söylemez. Zehra Hanım, karışık rüyalar görür. Lakin doğru tabir edemez.

Kenan gel keyfim gel âleminin imkân-ı devamı ancak mesruk[2032] beş yüz liranın müddet-i sarfı kadar olacağını bildiğinden iktisada riayete çalışır.

Her şey yolunda gider. Yalnız ara sıra Didar Bey'in ismi anıldıkça hane halkının renkleri uçar, dudakları titrer.

Didar, mesleğinde derin bir psikolog, ahval-i ruhiye müdekkikidir. O, munis, insaniyetperver, zamane feylesoflarının hilm ü şefkatle idare-i umur emrindeki tavsiye-i hakimaneleri bilmez. Onun aklı, zorbalığa erer. Arslan, tilkiye yalvarmaz. Yüze zayıflar, miskinler güler. Tesavi-i hukuk[2033] için kanun icat etmişler. Kanun, her şeyin sathını tenvir eden bir güneş gibidir. Bunun giremediği delikler, kovuklar çoktur. Mesut Bey'in hanesi o kovuklardan biridir. Didar, bu hanede kedi gibi tavan arasına sokulup oturmaktan artık bıkmıştı. Zorba, pazusunu göstererek Vuslat'ı da Kenan'ı da açıktan açığa haraca kesmek istiyordu. Bu kararını mevki-i tatbike koyduğu ilk gecede evin içinde duman attırıp kimsede iler tutar yer bırakmadığı hâlde kendi burnu bile kanamaksızın buz gibi yüz lirayı cebine indirerek çıkıp gitmişti. Ağzına çaldığı bir parmak balın dudaklarında bıraktığı tatlılığı yalayarak vakit geçiriyordu. Didar,

---

2031 sırr-ı zıya: kayboluş sırrı

2032 mesruk: çalınan

2033 tesavi-i hukuk: hukuki eşitlik

sanatının erbabı idi. Haraçgüzarlarının milyoner olmadıklarını biliyordu. İkinci vurgun için üç ay kadar ara verdi.

Mesut Bey'in hanesinde bir gece, döşeklere girileceği esnada kapı önünde Bekir Mustafavari mestane bir nara işitildi:

— Geçmişini … Aç kapıyı!..

Evdekileri büyük bir telaş ve heyecan aldı. Dolu olup olmadığını anlamak için Kenan revolverini yokladı, Top Salata karnını… Benli Faika, hava cıva muşambasını hâlâ kalçasından çıkarmamış, Cabir'in akıntıları durmamış, ilk dayağın sızıları henüz vücutlarından gitmemişti. İkincisine tahammül metaneti hiçbirinde yoktu. Bu nagehani belaya acil bir tedbir ittihazı lazımdı. Hep bir araya toplanarak müzakereye giriştiler. Kenan, revolveri dest-i intikamına alarak hasmına karşı çıkmak, meydan okumak, zabıtaya vakayı ihbar için Cabir'i merkeze saldırmak reyinde bulundu. Vuslat'ı raşeler, baygınlıklar aldı. O, bu fikri tasvip etmedi. Baygınlığını geçirmek için yarı Kenan'ın yarı Top Salata'nın kucaklarına yatarak diyor idi ki:

— Revolver Didar'da da vardır. Hem o kadar nişancıdır ki pireyi gözünden vurur. O azılı herif, zabıtadan değil, ordudan yılmaz… Ele avuca girmez ki saksağan gibi damdan dama uçarak buradan Üsküdar'a kadar gider… Kin bağladığı kimsenin mutlak bir gün hakkından gelir. Zabıtanın himmetiyle bu akşam onun şerrinden kurtulsak bile bunun yarın gecesi, öbür gecesi, daha öbür gecesi var. Artık bize rahat ve huzur vermez. Dünyanın öbür ucuna kaçsak peşimizi bırakmaz. Onu tatlılıkla avutmaya bakalım. Başka çare yoktur.

Dışarıda naralar, birbirini takip ediyordu. Kenan'dan başka hep ötekiler Vuslat'ın reyi taraftarı idiler. Kenan, bir tuğyan-ı müellim ile:

— Bu olur rezalet midir? Kendi elimiz ile kapıyı açıp zorbayı içeri alalım. Son derece ikram ü izaz edelim, öyle mi? Yok… Bu hâle asabım tahammül edemez!

Vuslat:

— Bizim kapıyı açıp açmamamızın onun için hiçbir ehemmiyeti yoktur ki… O, bu gece duvardan aşıp mutlak eve girer. Böyle cebren girerse hepimize mükemmel birer sıra dayağı çektikten sonra yine keyfini yerine getirir.

Cabir:

— Allah hayırlar versin, fena hâlde sırtım kaşınıyor…

Top Salata:

— Herif geçen defa çocuğumu öldürdü. Bu sefer de beni gebertir…

Benli Faika:

— Çocuklar, dayağı hafif geçirmek için arkamıza pamuklular, zıbınlar, hırkalar giyelim. Yumruklara, tekmelere karşı vücudumuzu kırılmaktan muhafaza için vapurlarda olduğu gibi birer balon hazırlayalım. Sarhoş vurduğu yeri bilmiyor.

Vuslat:

— Bu tedbirlere hiç lüzum yok. O, şimdi olgundur. İçeri alınınca şişe ile rakıyı dayarım. Çarçabuk sızar. Bunun en ehven yolu budur.

Kenan'ın vücudu da Didar'ın dayağındaki şiddeti tahattur ile sızılara uğruyordu. Mesele naşinide[2034] bir nezakette idi. Kendi idaresi altında bir eve bile bile zampara almak, sonra gözünden sakındığı metresini teskin-i hırs için bu yabancının koynuna koymak… Bu, her havsalanın[2035] kabul edeceği deryadilliklerden değildir. Fakat Kenan, felsefe-i hayatının en mübrem bir anını geçiriyordu. Kütle-i avam zihniyetinden nazari ayrılış, kendine pek tatlı gelirdi. Ama böyle cihet-i ameliyede kıvrım kıvrım kıvranırdı. Mesut Bey, bedbahtane düşünür iken birdenbire bahçe kapısının çıngırağı öyle bir şangırdadı ki oraya tarih-i vazından[2036] beri hiç bu kadar şiddetle haykırmamış olan çan mihveri, üzerinde birçok taklalar attıktan

[2034] naşinide: işitilmemiş
[2035] havsala: kabul edebilme ve tahammül derecesi
[2036] tarih-i vaz: konulduğu, yerleştirildiği tarih

sonra zembereğinden ayrıldı. Bir ikinci şangırtı ile taşlığa düştü. Bu müthiş zair-i leyli[2037], hiddetini yenememişti. Koparmak için şimdi samit[2038] tele asılıyordu.

Benli Faika, kalçasının acısına rağmen gözlerini fal taşı gibi açarak kendisinden memul edilmez bir süratle pencereden oda kapısına, kapıdan pencereye birkaç defa koştuktan sonra:

— Medet Allah'ım medet… Herif bu akşam tuttuğunu koparıyor. Galiba ikinci hamlede evin camlarını, üçüncüde çatısını başımıza indirecek!.. dedi.

Ve kimsenin reyine intizara lüzum görmeden merdiven basamaklarını ikişer üçer inerek, yuvarlanarak kendini taşlığa attı. Dış kapının telini çekti. İç kapıyı açtı. Zorbayı istikbal ve hüsn-i kabul için riyakâr nikab-ı tebessümünü takındı. Bekliyordu. Bahçe kapısı pek şiddetle kapandı. Sarsıntıyla duvarlardan yere bir kiremit fırladı. Bu kiremidin sukutundan sekene-i hane teşeüm ettiler. Kiremitle beraber hepsinin yüreği yerinden kopup düşmüş gibiydi. Bahçede iki karaltı belirdi. Misafir çift idi. Kol kola biraz zikzak geliyorlardı. Benli Faika'nın çehresindeki cebrî hüsnükabul tebessümü evvela acılaştı. Sonra sırıtmış bir karnaval maskesi gibi dondu kaldı. Karı, takallüs-i evcaa[2039] benzer buruşukluklarla ağlar gibi gülüyordu.

Onlar, tekne-i intizarda iken talihlerine bela çift zuhur etmişti. Bu iki gece zairi, taşlıkta yanan asma lambanın açık kapıdan bahçeye saçtığı ziya dâhiline girdikleri zaman, Benli Faika, olanca dikkatiyle bu ikinciyi tanımak için gözlerini dikti ve çabuk tanıdı. Kendi kendine:

— Hay Allah ikinizi de yok etsin! Yedi Bela Mustafa'yı da beraber almış geliyor. Bunlar, maymuncuksuz hırsızdır. Soyacakları hanenin kapısını ev sahibine açtırıp da girerler. Bu Mustafa benim nelerimi çaldı nelerimi… Bir defa kısa samur kürkümü, paltosunun altına giydi de gitti…

2037 zair-i leyli: gece ziyaretçisi

2038 samit: suskun, sessiz

2039 takallüs-i evca: acı kasılmaları

İzbandut gibi iki herif biraz eğilerek kapıdan içeri girdiler. Faika, en tatlı dilini dökmeye başladı:

— Buyurunuz yiğitlerim! Ay, Musta Bey de beraber… Ne kadar memnun oldum, bilseniz… Bizi unuttunuz artık… Ayaklarınıza sıcak su mu, soğuk su mu?

Didar, gözüyle arkadaşına işaret ederek:

— Görüyor musun, kaltak ne ince kıyım afi kesiyor[2040]. Bunların ellerinden gelse su dökmek değil, ayaklarımıza pranga vurdururlar.

Benli Faika, telaşla:

— Aa hıyanet, niçin öyle söylüyorsun? Ben yalan irtikâp etmem. Benim içim ne ise dışım da odur…

— Haydi defol oradan! O ağızları kime yapıyorsun? Bize bu kadar hasret çekiyormuşsunuz da yarım saattir kapıyı neye açmıyorsunuz?

Faika:

— A a! Hak kuru iftiradan saklasın! Kapı bir defa çalındı civanım. İkincisine nöbet kaldı mı? Bak, çan yerde yatıyor. Duyar duymaz koştum alimallah…

— Naralarımızı duymadınız mı?

— Sözüm ona, sokak it köpek dolu… Her nara atana kapı açılır mı?

— Sesimi tanımıyor musunuz?

— Gece vakti derin uykuda kimin sesi olduğunu nasıl tanıyalım?

— Ben size sesimi çabuk tanıtırım.

Didar Bey, Benli Faika'nın iki omzundan yakaladı. Dut ağacı gibi şiddetle silkti. Karının bütün asabı ihtizaza geldi. Dişleri takır takır birbirine vurdu. Acı acı, titrek titrek birkaç defa bağırdıktan sonra işi latifeye bozmaya çalışarak:

[2040] afi kesmek: gösteriş yapmak, caka satmak

— Hay ilahi Didarcığım, çok yaşa… Ellerin var olsun… Aşıklarım iyice yerlerine oturdu. Kalçamın hava cıvası oynadı. Çoktan beridir böyle göbek attığım yoktu. Hey gidi günler, hey… Artık eskisi kadar el şakasına gelemiyorum.

— Aşıkların yerlerinde değil miydi? Hem senin kaç aşığın var, söyle bakayım?

— Topuklarımda, bileklerimde, dizlerimde… Daha ne kadar oynak yerlerim varsa oralarda birer tane var, değil mi? Hepsini toplasak bilmem kaç eder?

Didar, Faika'yı gıdıklamaya atılarak:

— Senin oynak olmayan neren var?

Faika'nın siniri tutar. Sık, asabi bir fıkırtıya başlayarak:

— Ay etme şekerim… Şimdi güle güle katılırım…

— Vücudun pek pörsümüş. Azıcık katılsan fena olmaz…

— Kihi hi hi hi hi hi… Aman bittim bırak!..

— Cabir'e söyleyeyim. Ara sıra senin aşıklarını yerlerine oturtsun.

Aşağıda bu komedi devam eder iken yukarıda bir facia başlıyordu. Kenan, gıdıklanmaksızın son derece sinirlenmişti. Didar'a meydan okumak istiyordu. Vuslat, Top Salata, Cabir bütün belagat-i iknaiyeleriyle işin vahametini anlatmaya uğraşarak delikanlıyı bir odaya sokup zapta çabalıyorlardı.

Didar Bey, gıdıklaya gıdıklaya Benli Faika'yı taşlığa serdikten sonra arkadaşı Yedi Bela'nın kolundan çekerek merdivene yürüdü. Vuslat, sofada misafirleri istikbal etti. Didar Bey, tulumba kaldırır gibi kolunu refikinin omzuna atarak:

— Burası Mesut Bey namında bir herifin koltuğudur. Başsermaye Vuslat Hanım'ı takdim ederim.

Yedi Bela, kadim bir aşina göz süzüklüğüyle hanıma arsız arsız dikiz gelerek:

— Gülü tarife ne hacet? Ne çiçektir biliriz!..

dedi. Üçü de Vuslat'ın yatak odasına girdiler.

Benli Faika, taşlıkta gıdıklanma bayılmasından ayıldı. Bütün aşıklarını yerlerinden yine oynamış buldu. Kendi kendine çeyreklenerek, gerinerek, silkinerek kalktı. Kart vücudu çok zamandan beridir böyle güçlü kuvvetli bir erkek elinde hırpalanmamıştı. Didar'ın iri, nasırlı parmakları, bedeninde yine mıncık mıncık geziniyor gibi bir hazame-i hissiyeye düşerek "hi hi hi" diye tepeden aşağıya birkaç defa titredi. Eskiden alışkın olduğu bu idman, dimağında gençlik zamanına ait tatlı hatıralar uyandırdı. Hamlamış vücudundaki durgun kanı cevelana başladı. Asabına bir zindegi-i sanat[2041] geldi. Kendi kendine güle güle söylenerek yukarı çıktı. Kenan'ın bulunduğu odaya girdi.

Vuslat'ın âşığı, bir eli şakağında diğeri revolverde meraretengiz bir dalgınlıkla düşünüyor, etrafındakiler zavallıyı türlü şaklabanlıklar ile teselliye, avutmaya uğraşıyorlardı.

Karşıki odadan Didar Bey'in gür sesi, kaba kahkahalarıyla duyuluyordu. Herif diyordu ki:

— Ben bu koltuğa aboneyim. Abone bedelini birkaç ay evvel tediye ettim. Artık bu eve bedava girip çıkmaya hakkım vardır. Sızlanırlar ise hanedekilere bir abone haşlaması daha ikram edebilirim.

Cabir, beriki odadan yavaşça cevap verdi:

— Haşlamaya kimsede iştiha yok. Keyfine bak yiğidim…

Didar Bey, Vuslat'a soruyordu:

— Vücudunda kaç aşık var?

Vuslat:

— Aa, ne bileyim ben?

Didar:

— Karyolaya yat, sayacağım…

Öteki odadakiler bu aşık hesabına hep birden kulak kabarttılar. Kenan, kendini aşk felsefesine vâkıf bir sevda kurnazı zannettiği

[2041] zindegi-i sanat: sanat canlılığı

hâlde döşekteki bu aşık oyununu henüz işitmemişti. En ziyade dikkatle kulak veren o oldu. Didar Bey sayıyordu:

— Bir, iki, üç…

Vuslat, kloroform[2042] verilmeden üzerinde ameliye-i cerrahiye yapılan bir zavallı feryadıyla odayı çınlatıyordu:

— Aman, aman yetişir!.. Artık sayma, ölüyorum!

Benli Faika, kapının anahtar deliğine gözünü uydurarak:

— Vay edepsiz oğlu vay! Karyolayı âdeta bir sevda bilardosu hâline koydu. Aşık oyunu oynuyor.

Kenan'ın artık aramı kalmadı. Revolverini karşıki odaya doğru uzatarak yerinden fırladı. Cabir, Faika, Top Salata, her biri deli zapt eder gibi zavallının bir tarafından yakalayarak bu savletine[2043] mâni oluyorlardı. Faika diyordu ki:

— Deli misin çocuk? Didar bir başına geçenlerde hepimizi kırdı, geçirdi. Bu gece yanında bir de Yedi Bela var… Vallah ikisi seni bir yudum su gibi içiverirler!..

Üç, yedi kırk… Bunlar adad-ı mübarekeden mi[2044] mutalsamadan[2045] mı yoksa meşumeden midir[2046]? Belanın böyle yedi katmerlisi, bu tavsif Kenan'ın dimağında büyük bir tesir hasıl etti. Birkaç kere sağa sola saldırdıktan sonra yelkenleri suya indirdi. Hamuş, elim bir tevekkül[2047] ile gitti, yerine oturdu.

Fakat karşıki odadakiler gittikçe kameti azıtıyorlardı. Didar Bey, ısbı[2048] tadadından[2049] yeni usulde bir sevda masajı yaptıktan sonra şimdi karıyı olanca hıncıyla gıdıklıyor, Kenan'ın haydutlar eline düşen metresi fıkır fıkır haykırıyor, katılıyor fakat hakikat-i

---

2042 kloroform: anestezi için kullanılan bir madde
2043 savlet: atılış
2044 adad-ı mübareke: uğurlu sayılar
2045 adad-ı mutalsama: tılsımlı sayılar
2046 adad-ı meşume: uğursuz sayılar
2047 tevekkül: teslim oluş
2048 ısbı: parmak
2049 tadat: hesap

hâlde şikâyetten mi yoksa sefasından mı bağırdığı pek belli olmuyordu.

Maşukasının nermin vücudundan kâm alan o hain parmakların eser-i hırs u tazyiki olan bu gevrek fıkırtılar, avazlar, Kenan'ın kulaklarından kalbine doğru kızgın birer mil acısıyla işliyor, biçareyi tarif olunmaz bir işkenceye düşürüyor, bedbaht sevdazede, elindeki dolu revolverini eviriyor çeviriyor fakat mağlubiyet-i muhakkakasını hissederek intikama savlet cesaretini gösteremiyor, "Yedi Bela" tavsif-i müdhişini tahlile uğraşarak "bela" kelimesini tespih gibi yedi defa çekiyor, bazen bu işkenceye tabaver olamayarak silahbedest bir feveran-ı mecnunane ile kapıya saldırmış iken yine iki kolunu yanına salıvererek süklüm püklüm bir tarafa düşüp kalıyor, gözlerini gaye-i ye's ile bir noktaya dikiyor, düşünüyor, düşünüyor, düşünüyordu.

Karşıki odada bir müddet sonra o gıdıklamalar, fıkırdamalar kesildi. Bunları kısa mırıltılar, kesik iniltiler takip etti. Biraz evvelki kahkaha operasının şimdi dudaklardan çıkar gibi muharriş-i asab[2050], meşkûk bir hiffete düşmesi Kenan'a bütün bütün dokundu. O uzun nefesler ne idi? Ne oluyordu? Sevgili Vuslat'ı, mabed-i aşkda kurban mı ediliyordu?

Bu hazin piyanissimo[2051] faslının hitamında Didar Bey, sofaya çıktı. Haykırıyordu:

— Hanenin sükkânı[2052], neredesiniz? Benim aftosum var. Fakat arkadaşım Yedi Bela için bir tane lazım. Şimdi aynalı[2053] bir şey bulmalı… Yoksa bela, yediden kırka kadar çıkar. Herifin eski namını değiştirmiş olursunuz…

Didar'ın odaya girmesi ihtimalinden korkarak Cabir, Faika, Top Salata her biri Kenan'ın bir tarafına yapışır, zavallıyı karga tulumba ederek yükün içine soktuktan sonra kapısının önüne koca bir

---

2050 muharriş-i asab: sinir bozucu

2051 piyanissimo (*pianissimo*): kısık, hafif sesle okunan, çalınan parça

2052 sükkân: oturanlar, ikamet edenler, sakinler

2053 aynalı: süslü, gösterişli

sandık çekerler. Mesut Bey'in oraya, revolveriyle hapsini müteakiben üçü de Didar'ın emirlerini dinlemek için sofaya çıkarlar.

Cabir:

— Toramanım, bu gece ansızın geldiniz. Tedariksiz bulunduk, size takdim edecek kimse yok…

Benli Faika:

— Evin içinde kadın olarak Vuslat'tan sonra bir ben varım. Bir de Salata…

Didar:

— Vay hamam anası… Kendini de kadından mı sayıyorsun? Sen salata ile, turşu ile, yumrukla zor yutulursun…

Benli Faika:

— Aa neye! Kadın değil miyim?

Didar:

— Ben seni aşağıda yokladım, geçmiş kavuna benziyorsun.

Benli Faika:

— Haydi oradan hışırcı sen de… Ağzının tadını ne bilirsin! Kavunu oldurup da yerler…

Didar:

— Hatırın kalmasın canım… Kadın dediğin hep kemik, et, deri değil mi? Haydi bakalım, bir tepsi donatınız. Mesut Bey'in Beyoğlu'ndan getirdiği nefis mezelerden isterim. Cabir ney çalsın, Top Salata ut… Sen de oyna, göbek at… Kasavet çekme, bu akşam her şey olur…

Yüksek sesle verilen bu cümbüş tertibatı emirlerini Kenan Bey, yükten dinliyordu. Tepsi donandı. Cabir neyi aldı, Top Salata udunu… Hındım başladı. Bir saat sonra kafalar kızıştı. Benli Faika raksa çıktı. Bu, âdeta bir meclis-i tarabefza idi. Def-i bela için yapılan cebrî eğlenceye benzemiyordu. Kenan'ın kalbine türlü şüpheler geldi. Didar Bey'in rakıdan sonra Vuslat'tan bir gerdan mezesi istediğini işitti. Hasmına karşı istimal edemediği revolverini kendi

şakağına dayadı. Namlunun soğukluğu tekmil vücuduna ürperme getirdi, canına kıyamadı.

Sabaha karşı sarhoşlar sızdılar. Kenan'ı yükte unutmuşlardı. Yük kapısının önündeki sandık, pek ağır ve bir ucu da odadaki kerevete dayanılmıştı. Çok uğraştı. Kan tere battı. Kapıyı açamadı. Kapana tutulmuş fare gibi dışarı çıkmak için yük cidarının bütün tahta aralıklarını muayene etti. Kaplamaları sökmeye uğraştı. Bir ferce-i halas[2054] bulamadı.

Karşıki odada biraz evvelki ahengin yerini şimdi kalın horultular dolduruyordu. Kenan mahbesinden kurtulabilse kadın erkek hep bu horlayanları uykularında birer birer bastırarak boğmayı tasavvur ediyordu.

İçeride Vuslat, Didar ile yatmış, Top Salata'yı Musta Bey'in koynuna vermişler, Benli Faika köşe minderinde, Cabir de sedirin üzerinde sızmıştı.

İşretin verdiği gevşeklik ile asabı çözülen Cabir, sedirin üstünü iki şiddetli sağanakla ıslattıktan sonra üçüncü idrar baranında uyanarak helaya gitmek için sofaya çıktığı esnada yükteki yâr-ı şefiki aklına gelerek zavallının sebilini tahliye insaniyetkârlığıyla hemen oraya koştu. Kenan, o zifirî karanlık yükün içinde havasızlıktan inkıta-ı teneffüse uğramak tehlikesinde kalmıştı.

Cabir, sandığı kerevete istinattan ayırarak zor zar biraz çekebildi, yük kapısı aralandı. Kenan, mosmor bir çehre ile dışarı fırladı.

Cabir:

— Vay velinimet, hâlâ burada mısın?

Kenan, Cabir'i yukarıdan aşağı derin bir gayz ile süzerek:

— Bu sandık kapının önünde iken başka nerede olabilirim? Sabaha kadar ne uyku ne sigara ne de diğer ihtiyacatımı defe imkân… Allah hepinizin belasını versin!

— Verdi zaten… Belalar içeride uykuda… Onları depreştirmemek için sizi burada unutmaya mecbur olduk.

[2054] ferce-i halas: çıkış deliği, kurtulacak delik

Kenan, tehevvürün, asabiyetin gayesine gelmişti. İçeride sergin kadın erkek sarhoşların koyun koyuna nasıl sızmış olduklarını görmek merakıyla yürüdü. Oda kapısı açıktı. Bu insan çiftehanesine fırlattığı ilk nazarda kendi karyolasında yatan Vuslat'la Didar'ı gördü. Herif, karıya değil, karı herife öyle sıkı sıkıya sarılmıştı ki bu basırasuz[2055] manzara-i hıyanet karşısında Kenan kendini bütün bütün kaybetti. Saliki olduğu determinizm felsefesinin bu defa cidden gayriiradi hükm-i şeametine kapılarak revolverini tetiğe aldı. Titreyen eliyle karyolaya doğru birbiri arkasına iki el ateş etti. Odada silah patlaması akabinde müthiş bir çığlık koptu. Hemen yıldırım süratiyle merdivenlerden indi. Kendini sokakta buldu. Kenan, yaydan kurtulmuş bir ok gibi gidiyordu. Koştu koştu. Birçok sokaklara girdi, çıktı. Nihayet kesildi. Helecandan bitiyordu. Döndü, arkasına baktı. Takip olunmadığını anladı. Ortalık ağarıyordu. Sokaklarda hemen kimse yoktu. Durdu, ani bir cinnet saikasıyla ne yaptığını tahattura uğraştı. Katil olmuştu. Fakat dane-i intikamı Vuslat'la Didar'dan hangisini öldürmüştü? Şimdi tevkifine polisler, jandarmalar koşacaklardı. Mahkeme, determinizm hükm-i kadrini, bu özr-i kaviyi hiç hiç nazarıitibara almaksızın aleyhinde en müthiş karar-ı kanuniyi verecekti. Orada durmanın tehlikeli olduğunu gördü. Fakat nereye gidecekti? Enzar-ı iştibahı celbetmemek için firari süratiyle değil, mutavassıt[2056] adımlarla Haydarpaşa Çayırı'na indi. Bir ihtifagâh keşfi için nevmidane etrafına bakındı bakındı… Ta karşıda Karacaahmet Mezarlığı'nın koyu sert ormanlığını gördü. Vasi bir saha dolduran bu eşcarın[2057] kesafet-i kasvetine ve bunların müstazıllı[2058], layüad[2059] mezarların arasına karışarak bir müddet muakkiplerin[2060] enzarından kendini gizleyebilirdi. O cihete yolu tutturdu. Ortalık, tamamıyla açıldı. Birçok insanlara rast geliyor, bunlar kendini dikkatle süzüyorlar zannediyor, arkasından bir adam

[2055] basırasuz: göz acıtan
[2056] mutavassıt: ortalama
[2057] eşcar: ağaçlar
[2058] müstazıl: gölgelenmiş, gölgede olan
[2059] layüad: sayısız
[2060] muakkip: ardına düşen, takip eden

sesi duysa hemen kendini çalyaka ediverecekler gibi vehimlere düşüyordu.

Müziç, elim şüpheler, korkular ile yarım saat kadar gittikten sonra bu siyah ölüm karyesinin hududundan içeri girdi. Bu sayebanın[2061] altına biriktirdiği kemik çukurlarını çiğneyerek, muzlim kovuklara mütevahhiş, seri nazarlar fırlatarak yürüdü yürüdü. Kabristanın vasatını buldu. Otlara gömülmüş bir pehlenin[2062] üzerine oturdu. Etrafına bakındı. Hep kaim, hep samit bir izdiham-ı ahcar arasından Kenan, tek bir diri idi. Bu taşlar, üzerlerindeki satırlar ile altlarında yatan izamın teracim-i ahvalini anlamak isteyenlere hülasaten söylüyorlardı. Meşime-i maderden beri türlü edvar-ı tekâmüliye geçiren hayatın son inkılabı, son sicill-i beşer işte bu idi. Ölüm, endişesiz bir tesavi ile dest-i gadrını uzatarak çocuk, genç, ihtiyar, yakaladığını hep buraya devirmişti. Bu kitabelerde ne yanık nazımlar, ne hakimane nesirler, ne derin şikâyetler, ne sessiz feryatlar vardı… Bu arz-ı hâller ölüme mi yoksa hayata karşı mıydı? Hangi tarafa ika-ı teessür edilmek isteniyordu? Ölüm vücutsuz, hissiz bir şekl-i ademdi[2063]. Bu ana kadar ona hiçbir şey duyurulamamış ve badema da duyurulamayacaktı. Hayat, muğfel bir gadr ile dirilerin kulubunu füruzan-ı sevda ediyor, çocuk fabrikalarını işletiyor, dünyayı insanla doldurmakta bitmez tükenmez ve hikmetine erişilmez o muannit ve biinsaf sayında[2064] bir saniye tevakkuf etmiyordu. Ölüm bir gadr ise bunun sebepleri yine diriler değil miydi? Ağızlarını maşukalarının dudaklarına yapıştırarak damarlarında feveran eden ateşi teskine uğraşanlar, bu çukurlara kemik tedarikinden başka bir şey için çalışmadıklarını bilmiyor mu? Bu seng-i mezar kitabelerinde ölümü intaç eden[2065] marazı yazmak beyhudedir. "Bu zavallının katili filan efendiyle filan hanımdır" ibare-i muhtasara-

[2061] sayeban: gölgelik
[2062] pehle: taş sandukalı mezarlarda sandukanın yan taşı
[2063] şekl-i adem: yokluk biçimi
[2064] say: çaba, uğraş
[2065] intaç etmek: sebep olmak, doğurmak

sıyla yalnız valideynin isimleri yazılmalı ve her fert ta Âdem'le Havva'ya kadar ecdadından dava-yı kıtal etmelidir[2066].

Bazı tarikatlar, besbelli bu hikmete mebni, müntesiplerini izdivaçtan menediyorlar. Her fert, mücerret kalmak kararını vermedikçe ölümden şikâyete kimsenin hakkı olamaz. Sekrden şikâyet eden araktan müçtenip olmalıdır. Fakat zürriyet-i beşeriye kesilirse ne din kalır ne tarikat… Ne de fikr-i Halik'a doğru teali hissi… Varlık labüd[2067] ise yine determinizm nakabil-i inidam bütün ahkâm-ı meşumesiyle karşımıza çıkıyor. İlme atıldıkça cahilleşen zavallı ukala-yı beşeriye, hayatla ölümün mana-yı telahukunu[2068] anlamak için bu çukurların başlarına kadar geliyorlar. Onlar camidiyet-i hacere munkalip bitekellüm bir yığın kemikten başka şey göremiyorlar. Sonra bu izam da çürüyüp toprak oluyor. Tedkik-i mahiyetine uğraştıkları ölümün izini bütün bütün kaybediyorlar.

Kenan'ın nakarat-ı felsefiyesi hep determinizm idi. Hayattaki bütün efal-i hevaperestane ve keyfîsini bu mazeretle düğümleyip öteye geçerek vicdan mesuliyetlerinden hafiflerdi. Vuslat'a olan o nihayetsiz sevdası, hayatın "tazyik-i zürriyet" kanun-ı biemanı neticesi değil miydi? Bu kanunun, bünyesinde inbisata[2069], inkişafa getirdiği bütün füyuz-i aşkı benat-ı Havva'nın yalnız bu bir tekinde, bu mezraa-i beşeriyede görüyor, hep diğer kadınlar kendine sevimsiz, cazibesiz geliyordu.

Vuslat'ı düşündü. Acaba onu öldürmüş müydü? Maşukasını al kanlar içinde gözleri yumulmuş, nefesi durmuş gördü. Kenan kendi mesamat-ı bedeniyesinden her birinin onun gül kokulu beşeresine temastan başka başka hazz u lezzet duyduğu o nermin, pembe vücut, dört tahtadan çatılmış bir tabuta uzatılıp bu mezarlardan birine indirilecek, üzerine kara toprak örtülerek ölümün varlığı hiçe tahvil eden dişlerine tevdi olunacak, bu karanlık çukur onu yutarak ağır ağır hazmeyleyecekti.

2066 dava-yı kıtal etmek: ölümünden mesul tutmak, ölüm davasına kalkışmak
2067 labüd: gerekli, lazım, zaruri
2068 mana-yı telahuk: birleşmedeki anlam
2069 inbisat: yayılma, genişleme

Tepesindeki servilerin kolları rüzgârın vezanıyla[2070] gacır gacır birbirine sürtünerek kabirlerden münakis[2071] bir ölüm iniltisi, şikâyet-i uhreviye gibi kalbini ölüm korkusuyla dolduruyor, oradan buradan kuşlar cıvıldıyordu. Tabiat, matem-i mevte ne kadar bigâne idi… Sema, servilerin arasından mavi çiniden bir kubbe berraklığıyla gülüyor, fezanın kebudunu[2072] cezb ile tezyin eden uzaktaki deniz, yer yer güneşin sırmalarına bürünerek türlü iltimalar gösteriyor, tuyur müterennim, ezhar mütebessim, çimenler zümrüdi bir taravette idi. Tabiat zir-i türabdaki emvatın matemini tutmuyor, bilakis taşları deviriyor, mezar topraklarının kasvetini yeşilliklerle örtüyor, bilainkıta her zerre-i mevcudata feyz-i hayat nefhediyor[2073], meydanda ölü bırakmıyordu. Belki ölüm hiç yoktu. Bu beşerî bir galat-ı his idi. İnsanlar mezarları tesis, tecdit, tamir etmeseler burası vahşi bir bahçe, orman hâline girecekti. Fakat Kenan, bu taşlardan neye mütehaşşi oluyor, neye haşiane[2074] bir havf ile titriyordu. Hayatı ölüme ısındırmak, aralarındaki fark-ı gafilaneyi kaldırmak, ikisini bir görmek için aklı erebildiği kadar delail-i felsefiye arıyordu. Fakat yine birdenbire Vuslat'ın ölüm döşeği, o kanlı levha gözlerinin önüne geldi. Metresinin camit aguşunda Didar'ı gördü!

— Ölsün, dedi, Ölsün… Benim gönlümde o, onun gönlünde bir başkası yaşamadansa ölsün, yok olsun!

Kendisi de katil olmuştu. Onu da öldüreceklerdi. Ahirete de onu takiben gidecekti. Cismi cismini aşk mıknatısıyla çektiği gibi ruhu da ruhunu cezbedecekti. Fakat niçin gelip de kendini tevkif etmiyorlardı?

— Akıbetim ne olacak?

sualini cehren etrafına sordu. Mezarlığı dinledi. Taşlar cevap vermedi. Serviler gacırdıyor, kuşlar ötüşüyor, sema gülüyor, deniz parıldıyordu.

2070 vezan: esinti
2071 münakis: yankılanan, akseden
2072 kebud: mavi
2073 nefhetmek: üflemek
2074 haşiane: huşu duyarcasına

Acaba Vuslat ölmüş müydü? Hâlâ Didar'ın koynunda mı yatıyordu? O dakikada bu hakikatin bir imkân-ı tahkiki yok muydu?

O itikatsız Kenan, Mahmutpaşa Camii avlusunda olduğu gibi yine maneviyetinden istimdat ıztırarına düştü. Vuslat'ın hayat ü mematından haberdar olmak için mezar taşlarından, servilerden, kuşlardan tefeül etmek, bunları söyletmek istiyordu. Etrafına bakındı bakındı. Kabristanın esraralud saha-i vesiasını dinledi dinledi. Kendine ifşa-yı hakikat edecek bir şey görüp işitemedi. Böyle melul, mütecessis muntazır-ı tecelli iken biraz ötede erkek dişi iki köpek peyda oldu. Savlet-i cinsiye ile cilveleşiyorlardı. Onlar oynaşır iken bir ikinci erkek kelp daha zuhur etti. Dişiye temellük için iki erkek hırlaşmaya başladılar. Hır büyüdü. Bir üçüncü erkek köpek daha geldi. Dişi, kendi için dalaşan iki sevdakârını birbirinin dendan-ı tehevvüründe bırakarak bu üçüncü erkekle firar etti.

Kenan, kendi kendine:

— İşte rekabet-i âşıkane levhası… İnsanlar da aynen böyle… Dişilerin tıyneti, erkeklerin hamakati… Filden horoza kadar hayvanlarda da kanun-ı sevda bu tempo üzerine cari… dedi.

VI
KENAN BU VARTAYI DA ATLADI

Vakit öğleyi geçti. Kenan'ı tevkife gelmiyorlardı. Bu kabristan muhtefisi, mezarların sükûtundan sıkıldı. Burası, dirilere ebedî bir melce[2075], mesken olamazdı. Burada ne kadar müddet gizlenebilirdi? Türlü tevilat-ı felsefiyeye uğraştığı hâlde güpegündüz bile bir kasvet-i derunla ezildiği, havf u hüznle titrediği bu ölüm mahallesinde geceyi aç, susuz nasıl geçirecekti? Gecenin zulmeti, bu kefenpuşlar[2076] için belki bir âlem-i cünbüş ü esrar idi. Şöpenhöer[2077] bile *Essai sur les apparitions* isimli eserinde bunlardan bahsetmişti. "*Magnétisme animal*"[2078] tabiri altında hallolunamamış birçok

[2075] melce: sığınak
[2076] kefenpuş: kefen giyen, ölü
[2077] Schopenhauer
[2078] *magnétisme animal*: hayvan manyetizması

mesail-i garibe vardı. Geceleri bu mezarlığın ervaha, cadılara bir sahne-i raks u cevelan olması muhtemeldi. Fakat Kenan, buradan çıkarsa nereye gizlenecekti? Validesinin hanesine gitse kendini takip edenlerin en evvel orayı arayacakları aşikâr idi. Acaba zabıta civar-ı şehrdeki bütün kuraya[2079] "Firari katil var" diye telgraf çekmiş miydi? Cananesinin hayat ü mematını öğrenmek merakıyla deli oluyordu. Geceyi geçirmek için civar köylerden birine gitse o tenha mahallelerde bir yabancının vücudu çabuk fark olunurdu. Ceplerini yokladı, üzerinde beş altı lira kadar bir parası vardı. Ehven-i tehlikeyi bulmak için düşündü düşündü. Beyoğlu'na gitmeye karar verdi. Gündüzü ve gecenin bir kısmını kapanık bir gazinonun loş bir köşesinde geçirdikten sonra yatmak için alelade otellerden birine çekilebilirdi. Beyoğlu otelleri her gece müşterisiz kalmadığından bu beytutetinde[2080] pek o kadar celb-i enzar tehlikesi yoktu. Sabah olunca şehirde münteşir gazetelerden birer nüsha getirtip "*Kadıköyü Cinayeti*" serlevhası altında kendi sergüzeştini okuyarak muttali olacağı[2081] tafsilata nazaran icab-ı hâle göre tedbirler ittihazını düşünecekti.

Türlü korkular, helecanlar içinde kabristandan çıktı. İhtiyata riayeten Kuzguncuk'a kadar yürüdü. Sokaklarda yüzüne bakanları hep vâkıf-ı hâli zannederek rengi uçuyor, bir çocuk koşsa kendini tevkife geliyorlar vehmiyle titriyor, adımlarını tesri[2082] ile yolunu değiştiriyordu.

Kuzguncuk'tan bir kayığa bindi. Beşiktaş'a, oradan bir araba ile Beyoğlu'na çıktı. Gölgesinden ürke ürke sokaklardan geçerek en yakın ve en kuytu bir gazinoya girdi. Orada akşamı etti. Tenha bir lokantada yemek yedikten sonra yine sokak görmez bir kahvehaneye çekildi. Büyük bir merakla akşam gazetelerini baştan nihayete kadar süzdü. Bulamadı. İki kişiyi konuşur görse Kadıköyü cinayetinden bahsediyorlar zannıyla kulak kabartıyordu. Saat, alaf-

2079 kura: köyler
2080 beytutet: geceyi bir yerde geçirme, geceleme
2081 muttali olmak: öğrenmek, vâkıf ve haberdar olmak
2082 tesri: hızlandırma, çabuklaştırma

ranga on ikiyi buldu. Sokak içindeki otellerden birine gitti. Bir oda pazarlık ederek girdi. Kapısını kilitledi. Soyundu. Döşeğe uzandı. Vücut ve zihince pek yorgundu. Fakat uyku gelmiyordu. O günkü yük içi mahbusiyetinden ta mezarlığa firarına kadar olan macerasını gözü önünde tecsimen[2083] icmale uğraştı. Oda kapısı önünde karyolaya iki el revolver boşalttığı zaman Vuslat sağda mı yatıyordu, solda mı? Ve eline verdiği istikamete nazaran kurşunun ağlebiyet-i isabeti[2084] hangi tarafa olabilirdi? Atar iken eli titremiş, namlu sağa çarpılmıştı. Solda yatan kimdi? Bunu vuzuh-ı lazımıyla tahattura uğraştı.

Bu hususta doğru bir hüküm verebilmek için bazı nukatın katiyetle taayyünü icap ediyordu. Oda şarka nazır ve karyola sol taraf duvarına muttasıldı. Döşeğe evvel girenin solda kalması tabii idi. Kenan, kendisi ekseriyetle yatağa evvel girer, Vuslat odada bazı ufak tefek şeyleri tanzimden sonra dâhil-i firaş olurdu. Eğer Didar menhusu, döşekte Kenan'ın mevkiine yatmış ise onun solda, Vuslat'ın sağda bulunması zaruri idi. Bu cihet-i mühimmeyi zihninde vazıhan tayin için gözlerini sıkı sıkıya yumdu. Yatak içindekileri enzar-ı hayali önünde bir levha gibi tecsime çabaladı. Evet evet… Didar'ın solda, Vuslat'ın sağda yattığını gördü. Kenan, dane-i tehevvürüyle Vuslat'ı öldürmüştü. Belki şimdiye kadar sevgilisi kefenlenip gömülmüştü… Artık onu ebediyen göremeyecekti…

Zihnini kasırgalı bir deniz gibi kaynayan bu hevlnak[2085] düşüncelerin tesiriyle o günkü cangüdaz[2086] yorgunluklarına rağmen kendini uyku tutmuyordu. Döşeğinde mütemadiyen sağa sola dönerek tebdil-i vaziyet ediyor fakat aradığı rahatı bulamıyordu. Bu müziç hâlde birkaç saat geçirdi. Otelin geciken müşterileri merdivenlerden çıkarken ayak seslerini duydukça zabıta memurları kendini tevkife geliyorlar zannederek döşeği içinde irkiliyor, pürhalecan etrafı dinliyor, gizlenecek, kaçacak bir yer arıyordu. Nihayet baygınlığa

---

2083 tecsimen: cisimlendirerek, canlandırarak
2084 ağlebiyet-i isabet: isabet üstünlüğü
2085 hevlnak: korkunç, korkulu
2086 cangüdaz: can yakıcı

benzer bir bitabiye düştü. Bu, o günkü vakayi-i vahimenin rüya şeklinde menazır-ı elimesiyle dolu kısa kısa bir bihuşi idi. Hemen her yarım saatte bir uyanarak çırpınıyor, yine dalıyordu.

Böyle buhranlar içinde sabahı etti. Bu, dünkünden ziyade halecanaver olacağa benzeyen meşum bir günün sabahıydı. Serencam-ı hayatının[2087] o günkü kuyudu acaba ne olacak, nelere uğrayacaktı? Nereye gideceğini, ne yapacağını bilmiyor, bir karar veremiyordu.

Hafifçe parmak darbeleri ile oda kapısı vuruldu. Fena hâlde yüreği oynadı. Kendini tevkife mi gelmişlerdi? Kapıyı açıp açmamakta elim bir tereddüde düştü. Açmamaktan ne fayda memuldu? Lüzum görürse zabıta kapıyı kıramaz mıydı? Titreyerek uçuk bir beniz ile kapıyı açtı. Taranmış saçları, kirlice prostelasıyla[2088] otel garsonu karşısına çıktı. Bir şeyler mırıldadı. Kenan, anlayamadı. Garson, müşteri istizahkâr enzar ile bir müddet birbirine bakıştılar. Garson, ifadesini biraz daha yüksek sesle tekrara mecbur oldu:

— Sütlü kahve yahut çay ister misiniz?

Kenan, geniş bir nefes aldı:

— İsterim, dedi.

İstanbul'da çıkan Türkçe gazetelerden birer nüsha ısmarladı. Bir müddet sonra kaba bir takımla sütlü kahve geldi. Buna bir yığın adi bisküvi, kızarılmış ekmek dilimleri, tereyağı, bir tabak reçel de ilave olunmuştu. Garson, tepsiyi ortadaki masanın üzerine koyduktan sonra koltuğu altındaki bir deste gazeteyi de yanına bıraktı, çekildi. Kenan, hemen gazetelere sarıldı. Aradığı havadisin ilk ve ikinci yaprakları geçerek üçüncü, dördüncü sahaifteki vukuat-ı mahalliye sütunlarına büyük bir merakla göz gezdirdi, Kadıköyü cinayetine dair bir şey göremedi. Şehirde dün sabah cereyan eden bir vaka bu sabahki ceraidin sütun-ı havadisine geçemez miydi? Acaba muhbirler hadiseyi haber alamamışlar mıydı? Gazeteleri son ilanlarına kadar tekrar tekrar gözden geçirdi. Nihayet birinde şu birkaç satıra tesadüf etti:

[2087] serencam-ı hayat: hayatın akıbeti, kötü son

[2088] prostela: önlük

— Kadıköyü'nde *** Sokağı'nda sabaha karşı birkaç el revolver sedası işitilmiş ise de zabıtanın taharriyatına rağmen nereden atıldığını keşf ü tayin kabil olamamıştır.

Ceridenin bir köşesine sıkışmış bu küçük havadisin ehemmiyeti Kenan için ne kadar büyüktü! Yazılan mahal, kendilerinin sokağı idi. Vakaya bigâne karilerin anlayamayacakları manaları keşfedebilmek için bu satırları sekiz on defa okudu. Demek hadise yalnız silah patlamasından ibaret kalmıştı. Ölen, yaralanan yoktu. Katl vaki olsa zabıtayı haberdar etmemek kabil olamazdı. Yoksa hafif bir cerh oldu da bazı mülahazata mebni bunu ihbardan mı çekindiler? Ne olursa olsun, her hâlde vaka Kenan'ın tasavvur ettiği bir vahamette değildi.

Vuslat'ın âşığı, sütlü kahveden birkaç yudum içip bir iki bisküvi çiğneyerek maşukasının berhayat kaldığına sevinmek mi yerinmek mi lazım geleceğini düşünüyordu.

Kadıköyü'nde cereyan eden ahvalin hakikatini anlamak merakı, zihninde birdenbire öyle bir şiddetle parladı ki bunu anlamak için her türlü tehlikeye meydan okuyarak oraya gitmeye karar verdi. Hemen giyindi. Otelin hesabını gördü. Sokağa çıktı. Beyoğlu Caddesi sabah faaliyetiyle kaynıyor, mağazaların makineli kepenkleri samiahıraş çatırtılarıyla açılıyor, herkes işinin başına koşuyordu.

Köprüye indi. Kadıköyü vapuruna girdi. Kalbinde anlamak merakıyla karışık büyük bir korku vardı. Bu iki his, zihninde cidalde idi. Vakit vakit biri diğerini kuvvetten düşürüyor, kâh gitmek istiyordu kâh kaçmak… Fakat vapur hareket etmişti. Kadıköyü iskelesine çıktı. Her tesadüf ettiğini vâkıf-ı hâli zannederek çekiniyor, titriyor, muhteriz adımlarla yürüyordu.

Âlemin çehrelerinde büyük bir bigânelik, bikaydi bulunduğuna yavaş yavaş dikkat ediyordu. Kendini ne tevkife gelen vardı ne de macerayı anlamak merakını gösteren… Mamafih doğrudan doğruya haneye gitmeye cesaret edemedi. Üç dört saat kadar çayırda, orada burada müterediddit dolaştıktan sonra nihayet alışveriş ettikleri bakkalın dükkânına gitti. Cabir'i çağırtmak için çırağı eve gönder-

di. Yirmi dakika sonra bastonuna dayana dayana puflayarak Cabir geldi. Herif, derin bir işmizaz-ı müteessifane ile:

— Ah velinimet, ah! Bazen öyle şeyler yaparsınız ki çocuklar bile yapmaz.

— Ne var? Ne oldu? Kurşunlarım boşa mı gitti?

— Hayır…

Kenan büyük bir telaşla:

— Katl, cerh vuku buldu mu?

— Evet…

— Kimi öldürdüm? Kimi yaraladım?

— Karyolayı yaraladınız. Kendi kendinizi öldürdünüz.

— Şakanın sırası değil. Bu nasıl söz?

— Nasıl olacak! Kurşunun biri karyolanın baş tarafındaki sarı yuvarlağı cerh etmiş, ikincisi duvardaki kendi fotoğrafınızı ta kalbinden delip geçmiş.

— Başka bir sakatlık?

— *Hâzâ min fazlı Rabbî*[2089]... Başka keder yok. Fakat…

— Fakat?

— İşret, Didar Beyefendi'nin yine başına vurdu…

— Sonra ne oldu?

— Ne olacak? Bittecrübe malum-ı fetanetiniz… Herif bizi yine mükemmel bir sıra dayağına çekti. Bu zorbanın dayağına sizin nan u nimetinizi katık ederek geçiniyoruz. Vücutlarımız idmanla çelikleşti. Bu son dayaktan evvelkiler kadar müteessir olmadık.

İkisi kol kola bakkal dükkânından çıktılar. Konuşa konuşa yavaş yavaş yürüyorlardı. Kenan soruyordu:

— Sebep ne? Neye dövüyor?

[2089] *Hâzâ min fazlı Rabbî*: "Bu, Rabb'imin bir lütfudur."

— Didar Bey'in efalinde sebep aranabilir mi? Güya sizi teşhir-i silaha biz teşvik etmişiz. Tekmil ceza kanunu bütün ıstılahatıyla[2090] herifin ezberinde… Deliğe kaç defa girmiş çıkmış… Şöyle böyle avukatları yaya bırakacak vukuf-ı adlisi var.

— Herifler hâlâ evdeler mi?

— Sırasıyla anlatacağım. Silah patırtısını müteakiben Didar, hepimizi huzuruna dizerek ufak bir divan yaptı. İnce bir istintak geçti. Sarhoşun enzar-ı gazabnakinden[2091] titreyerek biz, küçük büyük, karşısında kekelemeye başladık. "Anladım. Hainler, Kenan elinde revolver ile sofada dolaşıyormuş da siz bana tehlikeyi neye haber vermediniz?" dedi. Yaradan'ına sığındı, o nazik elleriyle bizi mükemmel bir patakladı. Evde patlayan silahın henüz ortadan dumanı zail olmamış bulunduğu için mahalleliyi ayaklandırmak korkusuyla vaveyladan[2092] ihtirazen[2093] biz "vık" bile diyemeksizin bir ot minder sükûtuyla darbelere tahammül gösteriyor idik. Dayaktan biderman yere serilenlerimizi kedi yavrusu gibi ensesinden yakalayıp havaya kaldırarak yine veriştiriyordu. Hepimizin pestilini çıkardıktan sonra biraz öfkesi yatıştı. Güya hiçbir şey olmamış gibi tekrar Vuslat'ı koynuna alarak horul horul uykusuna devam etti. Refiki Yedi Bela Musta Bey ise vakanın vahametine rağmen döşeğinden çıkmak zahmetini bile göstermedi. Bir defa başını kaldırdı. "O kestane fişeklerini kim attı?" dedi. Öbür tarafa döndü. Yine sızdı. Bir tarafımız kırılmadığı için Cenabıhakk'ın vücutlarımıza vermiş olduğu mukavemet-i halisanesine bin şükürler ederek döşeklerimize girdik. Dayaktan sonra gelen uykunun tatlılığını hiç tarif edemem. Uykusuzluktan muzdarip bulunanlara bu reçetenin nefislerine tatbikini tavsiye ederim. Masajın vücuda nefi[2094] tıbben musaddak değil mi? Didar'ın dayağı masajların en serti ve en müessiri… Ölüyü

2090 ıstılahat: terimler

2091 enzar-ı gazabnak: öfkeli bakışlar

2092 vaveyla: çığlık, feryat

2093 ihtirazen: çekinerek, sakınarak

2094 nef: fayda

uyandırır, diriyi uyutur. Derin bir uykuda iken refikam Benli Faika cariyeniz, döşeğin içinde beni birkaç defa tartakladı:

"Kalk, diyordu, Kalk! Beyefendi çağırıyor…"

Gözlerimi açıp baktım. Sabah olmuş. Sordum:

"Hangi beyefendi?"

"Canım, bu evde hâkim kaç beyefendi var? Didar Beyefendi…" cevabını aldım. Bize dayağı attıkça herifin hanedeki rütbe ve itibarı büyüyor… Turşu kesilmiştim. Kalkmak istiyorum fakat kımıldayamıyordum. Masajın tesiri, sabahısı akşamınki kadar hoş değil… Faika'nın yardımıyla davrandım. Emirlerini almak üzere beyefendinin huzuruna çıktım. Beyimdeki nezaketi görmeli. Alır almaz:

"Ulan kerata! Dün akşam ben seni doyurdum. Bu sabah da sen beni doyuracaksın!" dedi.

Bu sözden birdenbire bir şey anlayamadım. Kendi kendine "Herifin canı acaba dayak mı istiyor? Sırtı mı kaşınıyor?" dedim. Derin bir estağfurullah ile mukabele ederek:

"Aman efendim, haddime mi! Dün akşam taraf-ı alilerinden nail olduğumuz surette bu sabah efendimizi itam edebilmek[2095]?" diyebildim.

"Lügat paralama! Karnım aç, yemek istiyorum. Sepetini al, çarşıya git. En nefislerinden bir sabah kahvaltısı tertip et. Tavuk suyuna terbiyeli ekşi bir çorba, körpe hindi kızartması, taze balık, bir iki türlü hafif sebze, makarna fırın, en turfandalarından meyve, birinci nevden birkaç paket kalıp sigarası isterim. Haydi cızlamını ver[2096]…" dedi. Hacım, sabah kahvaltısına dikkat ediyor musun? Mükemmel öğle taamı acaba nasıl olacak?! Herif akşamdan fil gibi yedi… O kadar şeyi uykuda nasıl eritti bilmem ki… Benim cızlamı verecek hâlim var mı? İki taraftan payanda ile ancak ayakta durabiliyorum. Çare var mı? "Ferman efendimizindir…" dedik. Sepetle pazara çıktık. İki tavukla bir genç hindinin kanına girdik. Taze ba-

[2095] itam etmek: yemek yedirmek, doyurmak

[2096] cızlamı vermek: yok olmak, toz olmak, sıvışmak

lık, sebze, meyve hepsi alındı. Belki tadında tuzunda maazallah bir kusur olur, salçalar sulu yahut koyu düşer. Herif sonra bu dikkatsizliklerin kıvamını bizim sırtımızda getirir. Faika ile sıvandık.

Mutfağa girdik. Tatlısıyla tuzlusuyla, salatasıyla beyin tabirince bir kahvaltı yetiştirdik. Silme dolu birer bardak düz[2097] ile mahmurluk bozduktan sonra önlerine ne çıkardıksa hepsini ziftlendiler. Aşçılık emeklerimize, yedirdiğimiz o nefis yemeklere o kadar acımadım. Fakat bu ziyafetten sonraki teklifleri pek zor geldi. Karınlarını şişirdikten sonra Didar, Vuslat'a:

"Haydi bakalım, diş kirasını uçlan…" dedi.

Vuslat, hık mık etti. Nerede ne var, herif kendi evi gibi hepsini biliyor… Anahtarlarını isteyerek dolapları, büroları, çekmeceleri, sandıkları karıştırdı.

"Güzele fazla ziynetin ne lüzumu var? Haramdır…"

itirazıyla en hafiflerinden birer tane bırakarak Vuslat'ın bileziklerini, yüzüklerini, iğnelerini hep cebine indirdi. Dolapta bulduğu otuz lirayı da çantasına yerleştirdi. Tıynetinden gayrimemul bir çelebilikle hepimizin ellerimizden sıkarak Yedi Bela dostuyla beraber defolup gittiler. İşte sana şehir dâhilinde bir haydutluk ki akla geldikçe insan Çakırcalı merhuma gani gani rahmet okumaktan kendini alamaz. Ha unuttum… Kapıdan çıkarken size de selam bıraktı:

"Mesut Beyefendi'ye söyleyiniz, iyice nişancılık öğrenmeden bir daha silah atmasın. Bu defa fotografisini sakatladı. Belki başka zaman kendi kendini vurur…" nasihatini verdi.

Böyle dertleşe dertleşe eve gittiler. Hane halkı, Didar Bey'in gayrifennî masajı yorgunluğuyla hep döşeklerine girmişler, ev hastahaneye dönmüştü. Benli Faika, Hallaç Hoca'nın şirinlik nüshası gibi vücudunu serapa hava cıva muşambasına sarmıştı. En nazik, en etli, en yumuşak, en derin taraflarını açtı. Celb-i merhamet için Kenan'a gösterdi. Bu zavallıların içinde en çok yorgun düşeni Top Salata idi. Yedi Bela'nın koynunda bir gece geçirmenin nasıl tabfer-

[2097] düz: rakı

sa bir felaket olduğunu buna bilfiil maruz kalmayanlara anlatmak kabil değildi. Herif, bu hususta en idmanlıları bile elaman çağırtmakta sahib-i şöhretti.

Kenan, dövmek için Vuslat'ın üzerine yürüdü. Karı, masumane, melekâne bir tavr-ı tazallüm alarak:

— Kabahatim ne?

dedi. Kenan, yumruklarını sıkarak:

— Kabahatin ne mi? Bunu sormaya nasıl cesaret ediyorsun? Döşekte herifle sımsıkı sarılmıştın. Gördüm. O manzara beni bikarar bıraktı. Ne yaptığını bilmez bir cinnetle silah istimal ettim…

— Sevdadan değil, korkudan sarılmıştım. Sarılmış iken böyle oldu. Sarılmasa idim bugün şu evde ihtimal, hiçbirimizi diri bulamayacaktın. Çünkü herif işretle zırdeli kesilmişti.

Bu davalar, serzenişler hayli sürdü. Nihayet, her zaman olduğu gibi bu münazaada da Vuslat'ın kumral saçları, ela gözleri galebe etti. Hep bitap, hep bidermandılar. Barış görüşten sonra hane halkı döşeklerine çekildiler. Ashab-ı Kehf gibi müddeti namuayyen birer uykuya daldılar.

VII
MISIR YOLU

Kenan'ın bu fırtınalı hayat-ı âşıkanesini idare eden birkaç yüz liradan ibaret menba-ı nukudu yavaş yavaş kurumaya yüz tuttu. İmkân derecesinde iktisat ediyor, aydan aya sarfiyatını kıstıkça kısıyordu. Fakat içinde bocaladığı âlem-i sefahat uzun müddet endişe-i iktisad ile idare olunamazdı. Yeme, içme, giyinme, süslenme cihetleriyle Vuslat için tahammül olunamayacak mahrumiyetler başladı. Karı, hemen birkaç haftada bir çarşafla yeldirmeler değiştirerek araba ile uzun seyranlar yapmaya, etrafındakileri bol bol doyurmaya, onların minnettarlık ve dalkavuklarını idame için hediyeler, behiyeler[2098] bezline[2099] alışıktı. Âşığıyla gitgide aralarında kavgalar,

[2098] behiye: güzel şey

[2099] bezl: esirgemeden bol bol verme, sarf etme, harcama

dırıltılar yüz gösterdi. Günden güne Kenan'a olan muamele değişiyor, ona karşı yüzler ekşiyor, sözler sertleşiyordu. Zavallı delikanlı, banka muamelatında büyük bir zarara uğradığından, bir aya kadar filan yerden cesim bir meblağ geleceğinden bahis ve daha bu yolda mavallar ile hanece iade-i itibara uğraşıyor ise de tebşir ettiği haftalar, aylar hulul ü mürur ediyor, bütün mevaidi boşa çıkıyordu.

Vuslat, bir müddet aldanıp oyalandıktan sonra hakikati anladı. Artık sözünü sakınmamaya başladı. Diyordu ki:

— Benim mazim karanlık. Sefa sürecek dem-i hayatım işte bu zamanımdır. Onu da seninle mahrumiyete mahkûm bırakamam… Herkes, kesesine göre dost sevmelidir. Benim arzularımı yerine getirmekten âciz isen buna muktedir olacaklar çok bulunur…

Bu kısa ültimatom, Kenan'ı derya-yı ye'sinin karına[2100] indiriyor, saatlerce düşündürüyor, nevmidîyle ne yapacağını bilemeyerek bazen dövmek için maşukasının üzerine yürüyor bazen bir istirham-ı zelilane ile ayaklarına kapanarak celb-i merhametine uğraşıyordu. Kenan'ın parası azaldıkça aşkı hadd ü inan[2101] tanımaz bir ifrat ve şiddetle coşuyor, düştüğü tezellüller karşısında Vuslat'ın istiğnası büyüdükçe büyüyordu. Bedbaht Mesut Bey için her istiskale tahammülden başka çare kalmamıştı. Bazen tahammül edemeyerek validesinin evine savuşuyor fakat iftiraka birkaç günden ziyade dayanamıyor, yine cananesinin hanesine avdetle karının burnunu Kafdağı'na çıkararak üftadelik sefaletini bütün bütün arttırıyordu.

Gitgide Kenan'ın facia-i sevdası öyle bir raddeye geldi ki:

Mihneti kendine zevk etmedir âlemde hüner

Gam u şâdî-i felek böyle gelir böyle gider

şarkısının meal-i telhabesini[2102] her gün yudum yudum nuş ile insanlığını, izzetinefsini zehirleyerek felaketini muğfil bir sütre-i saa-

[2100] kar: dip

[2101] hadd ü inan: sınır ve kontrol

[2102] meal-i telhabe: anlamın acı suyu, acı anlam

detle[2103] örtmeye çabalıyor, Vuslat'ın ezasını, cefasını sefa edinmeye uğraşıyordu.

Karı, Kenan'ın bu acz ü meskenet düşkünlüğünden cüretlendikçe cüretlenerek bütün serbazlığını aldı ele, girdi yola… Artık açıktan açığa başka müşterilere gidiyordu. Kenan, sıcak gözyaşlarıyla tazallüm ettikçe Vuslat köpürerek:

— Allah Allah… Müşteriye gitmeyip de hangi iradımla geçineceğim? Bundan sonra, kendimden başka seni de beslemek lazım geliyor. Bu hareketime itiraz değil, teşekkür etmelisin. Nankör… Paran bittiyse çalış, boş oturma. Parası çok, aklı az birkaç adam bul da getir. Bu zamanlar ar yılı değil, kâr yılıdır…

diyordu. Artık Didar Bey, tavan arasındaki yatağında ihtifaya lüzum görmüyor, apaşikâre Vuslat'ın karyolasında yatıyor, dayak yememek için korkusundan Kenan ondan saklanmaya mecbur oluyordu. Bazı günler:

— Gürültü etme, bey uyuyor. Rakıyı beynine sıçratır isen sonra başına geleceği düşün…

sözleriyle Kenan'ı tehdit ediyorlardı. Bu determinist feylesof için her vaka bir sebebin tesir-i tevlidiyle hudus eder ve netice kimsenin azm ü dilhahıyla değişemezdi. Binaenaleyh, Kenan ne kendini kabahatli görüyordu ne de Vuslat'ı… Hayatın her nik ü bedini[2104] layetegayyer ve zaruriyyü'l-husul buluyordu.

Vuslat, bu kaza ve kader felsefesi ahkâmının inceliklerine tamamıyla bigâne idi. O, "İnsan, kendi menfaatinin icabatına tatbik-i hareket eder ve bunu ukala-yı beşerin vazettikleri ve edecekleri kavanin-i ahlakiye ve felsefiye tağyir edemez." kanaatinde idi.

Onun müessir, eser, müsebbip, sebep gibi şeylere katiyen aklı ermezdi. Hayatı vukuf-ı amelî ile tanır, nazariyata gayrivâkıftı. Kenan'ın paraca olan mevaid-i duradurunun aslı çıkmadığını görünce karı, suziş-i kalbîsinden evvel menba-i nukudu sönen âşığının

---

[2103] sütre-i saadet: mutluluk örtüsü

[2104] nik ü bed: iyi ve kötü

sıklet-i muhabbetini yakasından silkmek için hakikati tekmil vuzuhuyla Didar'a anlattı. Yalnız eski vefadarı hakkında bir şefaat-i gayrimemule olmak üzere onu dayakla pek hırpalamaksızın mümkün mertebe nezaketle haneden defetmesini rica eyledi.

Bir gün Vuslat evde yok iken Didar, Kenan'ın yakasına yapıştı. Sokak kapısının önüne kadar indirdi. Bir daha oralarda görünür ise dayakla öldüreceği tehdidiyle belinin ortasına bir tekme yapıştırarak kapı dışarıya azatladı. Didar Bey'in nezaketi bu kadar olabilirdi.

Biçare âşık-ı matrud hasir ü meyus, cepler tehi, gönül yaralı yine sokak ortasında kalınca cevelan-ı mecnunanesine atıldı. Mezarlıklara girdi. Felaketini felsefesine, felsefesini felaketine tatbike uğraştı. Uzun muhakemeler yaptı.

Züğürtledikten sonra Vuslat'tan gördüğü enva-ı hakarate rağmen bu adi karının lehindeki hüsn-i zannını değiştiremiyor, ona olan sevdasını mümkün değil yenemiyor, her kabahati Didar'a buluyor, yine maşukasını masum görüyordu. Bu matrudiyetini sırf Didar'dan bildi. "Vuslat'ın haberi olsa beni bu suret-i muhakkarada kovdurmazdı. Herif, kadının evde bulunmadığından istifade ile bu muamelede bulundu. Vuslat, haneye avdetinde vakayı öğrenince kim bilir ne kadar meyus olacaktır…" bu kanaatiyle biraz teselli buluyor, her tehlikeyi göze alarak arz-ı hâl etmek için sevgilisinin nezdine avdet çaresini düşünüyordu.

Saat ve kordonunu emniyet sandığına terhin ederek[2105] otellerde sefilane yirmi gün kadar yaşadı. Vuslat'ın iftirakı her günün mürüruyla arta arta nihayet tahammülgüdaz bir raddeye geldi. Bu yirmi günlük acı, derbeder hayatındaki nevmidane muhakematı neticesinde revolverini tetiğe alarak Kadıköyü'ndeki haneye gitmek kararını verdi ve bu cesareti gösterdi. Bir sabah, bir eli ceketinin cebindeki revolverin tetiğinde olarak diğeriyle kapının çıngırağını çekti. Meçhul neticenin dehşetinden titreyerek bekliyordu. Çıngırağı birkaç defa hızlıca sarsmaya mecbur oldu. Kapı, geççe açıldı. İçeri girdi. Karşısında silahbedest bir hasım görmedi. Biraz ferah-

[2105] terhin etmek: rehin bırakmak

ladı. İç kapıda Benli Faika duruyordu. Revolverini daima tetikte tutarak ilerledi. Karı, Kenan'ı görünce hemen koynundan bir mendil çıkararak gözlerine götürdü. Hüngür hüngür ağlıyordu. Kenan, telaşla sordu:

— Ne var? Bir felaket mi oldu?

Benli Faika, mendili gözlerinden indirmeyerek eski günlerin şükürgüzarlığında kusur etmediğini gösterir bir minnettarlık ve hüngürtü ile cevap verdi:

— Ah velinimet, başımıza gelenleri hiç sorma…

— Ne oldu?

— Ne sen sor ne ben söyleyeyim…

— Evde kim var?

— Benden başka bir kul yok.

— Nereye gittiler?

— Cehennemin dibine…

— Vuslat ne oldu?

— Ah beyim, ah! Tanrı aşkına o kadının ismini karşımda anma… İçime fenalıklar geliyor.

— Faika, çabuk söyle… Vuslat nereye gitti?

Karı, mütezayit hıçkırıklarıyla ellerini kaldırarak denizleri, uzakları, pek uzakları işaret etmekten başka cevap vermedi. Kenan, meraktan morararak sualini tekrar etti:

— Çabuk söyle, çabuk! Vuslat nereye gitti?

— Öyle kadını hangi bucak, hangi memleket kabul eder? Bilmem işte, gitti… İlahi son gidişi olsun, gelmezine gitsin! Bizi aç, çıplak, kuru hasır üzerinde bıraktı da gitti…

— Nereye gitti canım?

— Bu, öyle acıklı bir hikâye, bir dertli macera ki anlatmakla bitmez tükenmez. Hangisini söyleyim, neresinden başlayayım bilmem ki. Hele gel yukarı çıkalım. Kutuda biraz bayat kahve var. İspirtoda pişireyim. Karşı karşıya geçelim. Ben anlatayım, sen ağla.

Ah velinimetim ah! Bugün Hızır gibi imdadımıza yetiştin. Seni buraya Allah gönderdi. Şu evin hâline bak. İçinde kırık iki hasır iskemleden başka bir şey kalmadı.

Merdivenden çıkarlar. Kenan, etrafına bakınır. Filhakika, her tarafı kiralık boş hane gibi tamtakır bulur. Benli Faika, bir köşede duran ispirto takımında kahveyi pişirir. İki topal sandalyeye, karşı karşıya otururlar. Karı der ki:

— Aman şu paketini uzat. Kaç gündür cigarasızlıktan başım Mevlevi gibi dönüyor…

Fincanları alırlar. Sigaraları yakarlar. Faika birkaç nefes çeker. Uzun müddet tütünden mahrum kalmış tiryakilerde görüldüğü gibi sinirleri çekilir. Yüreği ezilir. Gözleri süzülür. Tatlı bir gaşy[2106] geçirir. Sigaranın birini bitirir, ötekine sarılır. Nakl-i maceraya şöyle girişir:

— Vuslat, sanatının ustasıdır. Orospuluk, sanayi-i nefisenin[2107] bir şubesi sayılıp da saliklerine[2108] şehadetname[2109] verilmek lazım gelse mutlak bu karı birkaç yıldız alır, birinci çıkar. Bir ayak üstünde bin erkeği aldatır. Sen onu bu eve kapatarak kendine mal oldu zannettin. Ne bönlük, ne çocukluk… O, yalnız senin değil, bütün Kadıköyü'nün gayrimeşru zevcesiydi. Senin gelmeyeceğin akşamları bilir, içeri adam alır, senin evde bulunduğun bazı gecelerde bile öteki odalara zampara saklamak cesaretini gösterirdi. Kendini kurnaz bir hovarda zanneden Didar Bey'e de pabucu ters giydirirdi. Ah ah! Neler görür, neler bilirdim… Sana bir şey söyleyemezdim ki… Çünkü bizim geçinmemiz sizin Vuslat'la hüsn-i imtizacınıza bağlı idi. Her şeyi gizlemeye, yutmaya, hazma mecbur idik. Son zamanlarda buraya genç, güzel, gayet zengin bir Mısırlı dadandı. Zübeyri Bey ile öyle seviştiler öyle seviştiler ki artık al sevda ver sevda deme gitsin… Karı, bu dostunun mevcudiyetinden Didar'a

---

2106 gaşy: kendinden geçme
2107 sanayi-i nefise: güzel sanatlar
2108 salik: bir yolu tutan, yolcu
2109 şehadetname: diploma, belge

zırnık bile sezdirmedi. Yalnız seni bu hayduda dövdürüyor, soyduruyor, Mısırlıyı bu beladan kurtarıyor, onun servetinden sade kendi istifade ediyordu.

Benli Faika, kahvenin son yudumlarında fincanın telvesini elinde çalkaya çalkaya içerek baygınlıkla devam etti:

— Ah velinimetim, anlatırken beni hafakanlar boğacak… Kör olasıca kaltak… O, avuç avuç Mısır, İngiliz liralarından bize bir tane tattırmadı. Hep bankaya götürür, makbuzlarını saklardı. Karı altın kesildi. O seni çoktan savacaktı ama Didar'ı meşgul etmek için ona dövdürecek, soyduracak, affedersin, bir hebenneka[2110] lazım. Ortada sen olmasan Mısırlının vücudu çabuk keşfolunacak. Bu evde her habaset Mesut Bey namına dönerdi. Sen her kaza ve belaya karşı bir siper, bir nişangâhtın. O kadar parayı cebine indirir idi de "Ölüm Allah!" desen evin içine bir onluk sarf etmezdi, parasız gibi görünüyordu. Zübeyri Bey, Mısır'ın meşhur zenginlerinden imiş. Bu delikanlıyı göre idin, cihaz[2111] katırına benzetirdin. On parmağında pırlanta, yakut, zümrüt çifter yüzük… Kravatının ortasında şakayık kadar iri bir elmas iğne…. Mücevherli saat kordonu, gemi zinciri kalınlığında idi… Aylarca senin ekmeğini, Didar'ın dayağını yiyerek yaşadık. O azgını avutmak için bizi dövdürmeyi hoş bir eğlence yerine koymuştu. Ben soyundum, mama dadı gibi mutfağa girdim. Kocam, vekilharçlık etti. On para arttırmayı bilmedik. Bir boğaz tokluğuna, pir aşkına bu kadar zamandır çalıştık. Yük merkepleri gibi sırtımızdan da sopa eksik olmadı. En sonunda uğradığımız felakete dost değil, düşman bile ağlar…

Faika, bir sigara daha yaktı. Sağına soluna birkaç derin "ah, of" savurduktan sonra yine başladı:

— Vuslat, Didar'dan da bıktı. Fakat bu belayı başından savamıyor, münasip bir fırsat bekliyordu. Nihayet bu fırsat zuhur etti. Neden bilmem, Mısırlılar İstanbul karılarına bayılıyorlar, hele Vuslat gibi etli canlı, pembe tenli kumralcası olursa… Herif karıya külhan

[2110] hebenneka: kendini akıllı sanan, ahmak
[2111] cihaz: çeyiz

gibi yandı yandı… Vuslat da onu hakikaten seviyor muydu? Kim bilir! Öyle karıların gönlü hokkabaz kutusuna benzer. İçinde ne var, belli olmaz ki… Karı bir gün giyindi kuşandı, taktı takıştırdı, çarşaflandı. Komşuya düğüne gider gibi bir el çantasıyla çıktı gitti. İşte gidiş o gidiş… Zübeyri Bey'le Mısır'a kaçmış. Delikanlı, bunu orada kendine nikâh edecek, Vuslat prenses olacakmış. Talihi görüyor musun velinimet? En adi kerhanelerde sanata başlayıp da prensesliğe kadar çıkmak… O orada prenses olmadan evvel biz burada rezil, bednam olduk… Seni buradan Didar'a kovdurduktan sonra Vuslat, çarşı esnafına tediyatı[2112] kesti. Kendinde para bulunduğunu Didar'a sezdirmek istemiyordu. Zaten birkaç zamandır senin elin de pek ziyade yufkalaşmış, esnafa borç borç üstüne binmişti. Vuslat'ın firarından iki gece sonra Didar, yutmuş yutmuş geldi. Karıyı evde bulamayınca rakı başına vurdu. Bizi istintaka çekti. Biz, bin tahkikatla bu firarın Mısır'a olduğunu öğrenmiştik. Fakat Zübeyri Bey'in vücudundan Didar'a bahsetmek hiç uyar mı? "Evvelden bana niçin haber vermediniz?" diye herif bizi gebertir… Beyim, bizim ne kabahatimiz var? Hilesiz, hurdasız fahişelik olmaz. Bu sanatın çemberi, yalan dolanla döner. Bazen kadı bile yalan dinler. Biz, bir kere bu berzaha[2113] düştük. Geçinmek için dünyayı aldatmak mecburiyetindeyiz. Biz, bugüne kadar eğri yaşadık. Bundan sonra istesek de doğrulamayız. Aylarca seni de aldattık, Didar'ı da… Zübeyri Bey de düne kadar aldandığını sonra anlayacaktır. Çünkü prensesliği Vuslat'la kirletiyor.

Bu levs, onun ağzına, burnuna bulaşacaktır. Uzatmayayım velinimet… Didar'ın istintakında çok noktalar geldi, biz "hık mık"tan başka verecek cevap bulamadık… Herif bizi dayakla öldürecek zannettik. Fakat iş, memulümüz gibi çıkmadı. Zorba bu sefer mülayim davrandı. Meğerse bize yapacağı daha büyük fenalığı varmış. Bakkal, kasap, bütün alacaklı esnaf para diye her gün kapıyı aşındırıyorlardı. Evde para edecek hayli eşya vardı. Onları satıp borçları kapatabileceğimizi düşünerek müteselli oluyorduk. Cabir, buraya

---

[2112] tediyat: ödemeler

[2113] berzah: dar geçit, zorlu, belalı durum

bir koltukçu getirdi. Eşyanın kıymetini tahmin ettirdi. Pazarlığa giriştiler. Uyuşmak için aralarında beş on liralık bir fark kaldı. Meğerse kısmet bize değilmiş. Her iki taraf da inat etti. Ne koltukçu bir para yukarı çıktı ne Cabir indi. Ertesi günü Cabir başka koltukçu getirmek için İstanbul'a indi. Evde yalnız iken Didar Bey geldi. Kendi has malı imiş gibi evin içinde ne var ne yok hepsini toplamaya başladı. Felaketi anladım. "Ne yapıyorsun?" dedim. "O sana ait bir mesele değil." cevabını verdi. Konuyu komşuyu toplamak için bağırmak istedim. Haydut herif, kuşağının arasındaki kamayı kınından çekerek bana gösterip "İşte bıçak, işte kuyu… Bunu kalbine saplar, laşeni kuyuya atarım! O zaman sesin ebediyen kesilir! İstersen şimdi bağır…" dedi. Korkudan iki çenem birbirine kenetlendi. Bağırmak değil, nefes bile alamayacak bir hâle geldim. Bir köşeye çekilerek zangır zangır titremeye başladım. Meğerse sokak kapısının önünde her şey hazır, her şey alesta[2114] imiş. Yük arabaları bekliyorlarmış. İçeri iki üç herif getirdi. Pazarlığı çok uzatmayarak hemen uyuştu. Evde ne var ne yok hamallar bir anda arabalara taşıyıverdiler…

Benli Faika, yine acı hıçkırıklara girişerek şöyle yanıp yakılıyordu:

— Ah velinimet ah! Herifler, Cabir'le benim yattığımız karyolamızı da söktüler; döşek, şilte, yastık, yorgan, cibinlik, ayak halısı ne varsa götürdüler. "Bize merhameten üzerinde yatacak bir ince şilte, bir yorgancık olsun bırakınız" diye çok yalvardım. Kime söylersin? İmam evinden aş, ölü gözünden yaş… Onlarda merhamet nerede? Gasplıkları, haydutlukları bununla da kalmadı. Sonra benim sandığımı açtılar. Güzelliğimin dünyaya şan verdiği zamandan beri alnımın teriyle ne kazandımsa onların bazı kırıntıları hâlâ duruyordu. İhtiyarlık günlerim için dişimden, tırnağımdan arttırıp biriktirdiğim, Cabir'den bile bucak bucak gizlediğim, al atlas kese içindeki sarı sarı buz gibi liracıklarımı hep aldılar. En iyilerinden en adilerine kadar bütün elbiselerimi, en eski don ve gömleğime varıncaya kadar gözümün önünde mezat ediverdiler. Avaz avaz

[2114] alesta: hazır durumda, tetikte

bağırmak istiyordum. Gözümün önüne hemen sivri kama ucuyla karanlık kuyu geliveriyor, yumruklarımı ağzıma bastırarak kendimi zapta uğraşıyordum. Herifin bu cinayeti bugün yapmasa yarın gelip işleyeceğini pekâlâ biliyordum. Yeisimden bir tarafa düşüp bayılmışım. Gözlerimi açtığım zaman evde ne insan gördüm ne eşya… İşte her tarafı böyle tamtakır buldum. İki üç saat sonra yanında koltukçularla Cabir geldi. Hakikati anlayınca evde bir tarafa yığıldı kaldı. Az kaldı nüzul isabet ediyordu. Ne yukarıda bir şey kaldı, ne mutfakta kap kacak… Böyle kuru tahta üzerinde kaldık. Dirseklerimizi başımıza yastık yapıyoruz. Eski hırkalarımızı üzerimize çekiyoruz. Sokaklarda yatan köpekler gibi kıvrılıp yatıyoruz. Hâlimizden nereye şekva edelim[2115]? Kimden dava edelim?

Benli Faika'yı bundan ziyade dinlemeye lüzum yoktu. Kenan'ın Vuslat'a olan aşk macerası işte bu neticeye ermişti. Fakat kökleşmiş muhabbetlerin, kalplerden naçar sökülmeleri an-ı müdhişi hulul ettiği vakit insanın bütün varlığından, hissiyatından, ruhundan derinden derine bir şeyler de beraber kopar, beyninden en rakik asabına kadar olanca mevcudiyeti sızlar, yanar. Bu pürdehşet hakikati bir türlü zihni kabul etmek istemez. Bu hâl, o kadar feci ve acıdır ki sevdazede için hiçbir iade-i münasebet ihtimali kalmamış iken o zavallı, gaye-i ye'sle çıldırmak korkusuyla hâlâ tutunabilecek en zayıf ümit noktaları araştırmaktan kendini alamaz. Hâlâ bir hiçten medet umar. Faika, Vuslat'ın yeni bir dostu ile Mısır'a gittiğini asla latifeye hamlolunamayacak bir ciddiyetle söylediği hâlde Kenan, yatak odasına girince sevgilisini orada bulup deraguş edebileceği vehm-i mecnunanesinden kendini kurtaramayarak hemen oraya koştu. İki pencereyle dört duvardan müteşekkil bir odadan başka bir şey göremedi. Bir köşeye dayandı. Vuslat'ın buradaki şimdi mazi olmuş mevcudiyetinden dökülmüş, serpilmiş bazı bakaya[2116] aradı. Gözlerini odanın boşluğuna dikti. Kuvve-i hafıza ve hatıra denen şeyler, insana uyanık iken rüya göstermek hassasını haiz garip kuvvetler idi. Nazar-ı hayalinde oda yavaş yavaş o tanıdığı kadim eşya ile doldu. Vuslat kâh mütebessim kâh gazup

[2115] şekva etmek: şikâyet etmek, yakınmak
[2116] bakaya: kalıntılar

çehreler ile ortada dolaşmaya başladı. Bu oda ne kadar tatlı ve acı hissî maceralarına cilvegâh olmuştu…

Benli Faika, kapıdan bu sevda delisinin yeis dalgınlığı içindeki harekât-ı vechiyesinin bütün hüzünlerini seyrediyordu. Karı nihayet dayanamadı:

— Sen burada Vuslat için bak ne hâller geçiriyorsun! Kim bilir o şimdi Mısır'da yeni oynaşıyla nasıl fink atıp gezer…

Bu ihtar, Kenan'ı gömüldüğü hülya âleminden uyandırdı. Gözleri önündeki hayalî sinema zail oldu. Yine oda, dört çıplak duvar arasında tamtakır kaldı. Uykudan uyanır gibi rehavetle kadının yüzüne baktı.

— Ha sahi, o şimdi Mısır'da… dedi.

Odadan kaçırdığı hayal-i nazeninini dışarıda bulmak için sofaya çıktı. Pencereye koştu. Marmara'nın mavi sislerle kaplı, hakikati hayale munkalip edecek kadar uzak, müphem ufuklarına nevmit gözlerini dikti. Denizin dalgaları, hareleri arasından Mısır yolunu arıyordu. Nazar-ı tasavvuruyla takip etti. Ufuklar… Ufuklardan sonra yine ufuklar… Boşluk… Birbiri ardınca hep boşluk… Bu boşlukların vüsatları içinde çatlayacakmış gibi kalbini bir elem-i tahassür sardı. Aşkı zalim, kendi âciz, kâinat bipayandı.

Sükûttan birdenbire galeyana geçerek hıçkıra hıçkıra bir ağlama tutturdu. Merdivenleri dört atlayarak kaçmaya başladı.

Benli Faika şaşırakaldı. Kendi kendine dövünerek:

— Hele bak şu çapkına… "Akşama yiyeceğiniz var mı?" diye bir kere sormadan çıldırmış gibi kaçtı gitti. Etrafımızı alacaklılar sardı. Yenilen içilen şeyleri hep Cabir ile biz ziftlenmedik ya! Bu ağır hesapların altından nasıl kurtulacağız? Karının ettiği hıyanetlerin hiçbiri kalbine hicran olmamış. Bu çocuğun ne arsız gönlü var…

VIII
MOLLA KADIN

Kâinat da Kenan'ın kalbi gibi boşalmıştı. Sokakta gidiyor fakat bir şey görmüyordu. Nereye gidecekti? Öyle boş, öyle avare, öyle

kimsesiz idi ki Vuslat'a olan sevda rabıtasının inkisarından sonra artık kendini alakadar edecek bu hayat âlemiyle hiçbir münasebeti kalmamış gibi görüyordu.

Gönlünde olanca şiddetiyle hâl-i feverandaki sevda ateşi hiç küllenmeyecek, hiç sönmeyecek bir kudrette buluyor, ölümün bile bu koru örtebileceğini zannetmiyordu. Maziyi unutabilmek için hayatın hangi derin, muzlim kuyularına ve asabı, dimağı bu can dayanmayacak kadar ızdıraplı faaliyetlerinden menedecek dünyanın hangi bucaklarına kaçmalı? Yeryüzünde böyle hafızaları, hatıraları uyutacak, öldürecek istirahat yerleri var mıydı? Böyle sersem, serseri ve hemen sairfilmenam[2117] hâlinde Haydarpaşa'ya doğru yürüdü. Adımlarını bastığı rıhtım, etrafını muhit yalılar, dükkânlar, gelip geçenler, hep bu şeyler içinde hiç yaşamadığı, başka, meçhul bir âleme aitmiş gibi kendine yabancı geliyor, gönlünde bir ateş kütlesi hâlinde tutuşan Vuslat'ın hayalinden başka haricî âlemle bütün kayıtları, rabıtaları çevrilmiş bitmiş gibiydi.

Gara kadar yürüdü. İyi seçemediği etrafına bakınıp kendini avutturacak şeyler arıyordu. Hayvani sevkitabii denecek bir dalgınlıkla şimendifer ilanlarının önüne gitti. Yirmi dakikaya kadar İzmit'e hareket edecek bir tren olduğunu gördü. Acaba başka muhit, başka hava, başka kırlar, başka memleket gönlünde bir başkalık peyda edebilir miydi? İzmit'e bir bilet aldı. Trene girdi. Orası, hiç tanımadığı bir yer idi. Bir bildiği de yoktu. Fakat Vuslat'ın yaşamış olduğu yerlerden uzaklaşmak, bir meçhule doğru hareket, beyninin karanlıkları içinde müphem sükûnet ve teselli şuleleri uyandırıyordu.

Tren hareket etti. Hattın kendince malum olan güzergâhı aksamındaki manzaralardan eğlenemedi. Etrafa bakarak avunmak istiyor fakat beynini kemiren dalgınlık, temaşa niyetine daima galebe ettiğinden bir şey göremiyor, hususuyla etrafındaki kalabalıktan sıkılıyor, işittiği sözleri hep budalaca buluyor, kahkahalara kızıyor, âlemin de kendi gibi melul, meyus bir dalgınlık içinde bunalmadı-

[2117] sairfilmenam: uyurgezer

ğına hayret ediyordu. Koca trende kendinden başka bir dertli daha yok muydu?

Tren, Pendik'i geçti. Pek alışkın olmadığı manzaralar başladı. Fakat hep bostanlar, kırlar, ağaçlıklar, çorak yerler, düzlükler, tepeler, köyler, köprüler, mevkifler birbirini takip ediyor, bunları seyretmekten evvelkilere nispetle büyük bir tenezzüh[2118] farkı göremiyor, tabiatın bütün bu değişen manzaralarını müthiş bir yeknesaklık hâlinde bularak büsbütün sıkılıyordu. Çünkü kalbindeki elem eksilmiyor, artıyordu. Acaba karanlık bir mağaraya kapanmak yahut hiçbir şey görmemek için sımsıkı gözlerini yummak, yeisini tahfife daha muvafık mı olacaktı?

İzmit'te üç gün kaldı. Ne bir ferde selam verdi ne kimseden selam aldı. Rast geldiği otele giriyor, önüne ne taam getirirlerse yiyor, hangi döşeği gösterirler ise yatıyor, nereye oturur ise saatlerce orada dalıp kalıyordu.

İzmit ile İstanbul'un farkını sorsalar bir şey söyleyemeyecekti. İkisi de kırmızı kiremitli, camlı, kafesli evlerden, birçok sokaklardan müteşekkil iki memleketti. Bir şey görmedi, göremedi.

Kendi hayatıyla, nevmidîsiyle kimsenin katiyen alakadar olmadığı bu şehirde, şu kısa ikamet müddetince kalabalık içindeki bu inziva, bu metrukiyet, bu vahdet-i âlem nazarında kendisinin, kendi nazarında âlemin kaybolmuş olması hayatta bu yarı ölüm hâli, evvela beynini uyuşturdu. Sonra âlem yıkılmış, enkazı başına yığılmış gibi kendini ezmeye başladı. Tahassüsatını yazmak istedi. Yazıda ağlamak, içimizdeki elem zehirlerinden bir kısmını harice dökmeye bir vasıtadır. Beş on satır karaladı. Vuslat'ın aşkı dimağını kavurmuş, henüz küllenmemiş yangın yerine çevirmişti. Ne tarafı eşelese alevler fışkırıyor, beyni sızlıyordu. Bu manevi ızdıraplar içinde ifadesine bir insicam vermedi. Bu yangınlar arasında kalemi bir vadi-i beyan bulamadı. Yazdıklarını yırttı attı.

Bu hayat ne tahammül olunmaz kuvvetlerin bir araya toplanılmasından yapılmış bir cehennemdi… Bu saatin meraretini tehvin

[2118] tenezzüh: gezinti

için bahtiyar geçen günlerini yâda getirmek istedi. Fakat o tatlı günlerin, bu acı saatleri tahfife hiç medarları[2119] olmuyordu. "Mesudiyet" sözü, istihzadan başka bir şey değildi. Bu kelimeden aldıkları yalnız lafzi ferah ile oyalananların kesretini düşünerek belahet-i beşeriyeye güldü. Bir tatlı ana mukabil nihayetsiz acı saatler geçirdikten, bir zevki bin mihnetle ödedikten sonra böyle fahiş faiz ile mesut olmak isteyenlerin akıllarına şaşılmaz mı? Vuslat'a ait hatıraların dolaştığı yerlerden uzakta bulunmak şimdi melalini, ızdırabını arttırıyordu. Kadıköyü'ne dönmek arzusu birden zihnini sardı. Vuslat'a mekân olan haneye gitmek, birkaç gün bu sevda mezarına gömülmek, onun hayatıyla meşbu[2120] köşe bucağa sinmiş sihr-i aşk havasını teneffüs ederek ya biraz dirilmek yahut bütün bütün zehirlenip ölmek istiyordu. Gün doğmadan neler doğar… İzmit'te geçirdiği üç gün zarfında İstanbul'da gayrimemul birtakım vukuatın cereyanı muhtemel olamaz mı? Belki Vuslat, yeni muaşıkıyla bozuşmuştur. Belki hıyanetine nedametle ilk posta ile İstanbul'a avdet edeceğine dair Kadıköyü'ndeki haneye bir mektup göndermiştir.

Bu faraziye, zihninde giderek bir hakikat şeklini almaya başladı. İlk trenle Haydarpaşa'ya avdet etti. Kadıköyü'ne, haneye koştu. Çıngırağını çekti, çekti. Kapı açılmadı. İçeride kimse yok muydu? Yoksa Benli Faika uyuyor muydu? Hanenin kaplamalarına bir iki taş attı. Kenan, bu telaşta iken komşulardan bir ihtiyar Hristiyan yavaşça yanına gelerek:

— Beyefendi, beyhude çıngırağı çekme, içeride kimse yok. İki gün evvel bu evde büyük patırtılar oldu. Sevda keyfiyetleri, dolandırıcılık işleri, bilmem neler… Polisler Cabir Efendi'yi tevkif ettiler. Zannederim ihtiyar karı da kaçtı. Buralarda hiç dolaşmayınız. Sizi de arıyorlar…

Kenan, bu karının izini takipte fuhşundan, hıyanetinden, rezaletinden başka bir şeye tesadüf etmediği hâlde yine ondan vefa ümidinden kendini alamıyordu.

[2119] medar: yardım

[2120] meşbu: dolu

İhtiyarın bu dostça ihtarını evvela dalgın kulakla dinledi…

Sonra, yakayı ele vermek korkusu biraz şaşkınlığına galebe etti. Oradan savuştu. Şimdi kendi için en emin, en mahfuz yer neresi idi? Zabıta kendinden ne istiyordu? O hanede sevda işleri, dolandırıcılık keyfiyetleri olmuş, bunları şimdi öğrenmişti. Hiç haberi yoktu. Ahlaki her fenalığın sudurunu mukadder addetmek felsefe-i garibesine tebaiyet ve bütün hareketlerini vicdan mesuliyetinden tecrit ile efalini kendi icadı olan nevleri determinizm hikmeti kaidesine uydurarak çok habaset işlemişti. Fakat son zamanda validesiyle hemşiresinden başka kimseyi dolandırmamıştı.

Vasi tahrifatla hareketlerini üzerine ayar ettiği bu felsefenin kavaid-i hikemiyesi ne kendi hukukunu müdafaa edecek bir dava vekiline anlatılabilir ne de bir mahkeme huzurunda mazeret-i kanuniye olarak serdolunurdu.

Koca İstanbul'da kendini yapayalnız buluyor, derdini anlatsa da anlayabilecek bir fert tasavvur edemiyordu. Önünde ne bir iltica kapısı ne kendi lehine sedası yükselecek bir muhibbi vardı. Düşündü düşündü. Anasıyla hemşiresi aklına geldi. Bu memlekette bu iki candan kendine daha yakın kimse yoktu. Her zaman bu iki kadının huzurlarından sıkılır, kaçar, aylarca semtlerine uğramaz ve hiç göreceği gelmezdi. Ve yalnız şu nevmit saatinde ana ve hemşire muhabbet-i samimiyesine doğru hissiyatını tevcihte[2121] bir sıcaklık, teselliaver bir hâl duydu. Gidip anasının, kız kardeşinin ağlayarak boyunlarına sarılacak, bütün cinayetlerini itirafla aflarını dileyecek, ondan sonraki hayatını onları müreffeh yaşatmak, bahtiyar etmek için çalışmaya vakfederek geçireceğini söyleyecekti.

Ani böyle bir niyet-i salahla İstanbul'daki hanelerine koştu. Bu iki bedbaht kadının ellerinde avuçlarındaki paraları çalıp çırpmak için yalnız ayda yılda birkaç saat uğradığı bu semtin kaldırımları bozuk, süprüntülü, dar sokakları; kaplamaları kararmış, kuyumsu viran haneleri; sarı bir kirden şeffafiyetini hemen kaybetmiş camekânında mukavvadan Hacivatlar asılı, şişe kavanozlar içinde

[2121] tevcih: yöneltme

siyah sülükler uyuyan, ambar kadar küçük, tozlu aktar dükkânı; bütün bu sefaletin üstüne çöken bir kabristan sükûtu; hep bunların içtimaından hasıl olma bir kuvvet, sanki boğacak gibi Kenan'ın gırtlağına yapıştı. Evvelki ziyaretlerinde Kenan, bu mahallenin bu sefaletzedeliğine, bu boğucu kuvvetine bugünkü kadar vuzuhla dikkat etmemişti. Yoksa dimağını ezen meyusiyetle her şeyi hâl-i tabiisinden ziyade kasvetli mi görüyordu? Kendisi Adalar, Kadıköyü gibi şehrin en müferrih[2122], havadar yerlerinde yaşamış, şimdiye kadar validesiyle hemşiresinin mahalle namıyla hangi hayat kapısında ve nasıl maişetle ömür geçirdiklerini düşünmeyi aklına getirmemişti.

Eve yaklaştı. Daha içeriye girmeden validesiyle hemşiresi Namiye'nin birer vaz-ı tazallümle boyunları bükük, soluk benizli, sıska hayalleri karşısına çıktı. Kalbine öyle bir ağırlık bastı, beynine öyle bir hüzün çöktü ki başı dönmeye başladı. Bir hissikablelvukuun sanki manevi bir tebliğiyle bütün asabı titriyordu. Kapıyı çalmak için elini uzatmaya korktu. Ne vardı Allah'ım? Acaba ne vardı? O esnada arakiye üzerine yeşil sarıklı, sırtı haydariyeli, uzun ak sakallı komşulardan bir ihtiyar, ayağındaki ağır merkûplarını sürüyerek geçiyordu. Kenan'ı görünce durdu. Dindar, mütevekkil bir hüzünle gözlerini süzerek başını sağa sola ağır ağır salladıktan sonra:

— Mevla cümlemizi ıslah eyleye… dedi.

Başka bir şey ilave etmeksizin yine bati adımlarla yürüdü. İhtiyarın bu serzenişli gözleri, salah talebi hakkındaki sözleri Kenan'a dokundu. Bu nurani pirin arkasından koşarak:

— Efendibaba ne var?

diye sormak istedi. Fakat cesaret edemedi. Pürteessür titrek bir el ile kapıyı çalabildi. Çok geçmedi, kapı aralık edildi. İçeriden ihtiyar bir kadın sedası sordu:

— Kimdir o?

— Benim…

[2122] müferrih: ferahlatıcı, iç açıcı

— Sen kimsin?

— Bu evin beyi… Kenan…

Kapının arkasındaki kadın o kadar ehl-i perde ve tesettür meraklısı görünüyordu ki dışarıdaki erkekle göz göze gelmemek için aralıktan bakmaya korkuyordu. Kenan ismi duyulunca içeriden birçok uzun "Ah! Ah! Ah! Ah!"lar salıverildikten sonra kapı bütün bütün açıldı. Kenan içeri girdi. Arkasında topuklarına kadar parmak dikişli şal örneği basmadan, dervişane bir hırka, başında kalın yeşil bir namaz bezi, tombalak, yaşlı bir kadınla karşı karşıya geldi. Kenan, bu sıkı tesettürüne rağmen ilk nazarda kadını tanıdı. Bu, Benli Faika idi. Cabir'in metresi, umumhanelerin bayat mezesi bu dişi kurt, bu ehl-i ırz evinde ne arıyordu? Bunun murdar vücudu validesiyle hemşiresinin teneffüs ettikleri bu hanenin hava-yı ismet ü haysiyetlerini telvis[2123], tesmim etmez miydi[2124]? Ne cesaretle oraya gelmişti? Yoksa bu, o değil miydi? Kenan, fart-ı müşabehet dolayısıyla yanılıyor muydu? Bu şüpheden kurtulmak için sordu:

— Faika?

Kadın, bilatereddüt cevap verdi:

— Efendim…

— Şimdi çıldıracağım! Çehre çehreye, isim isme benzeyebilir. Hâlâ tereddüt ediyorum. Sen bizim mahut Benli Faika… Hani Cabir'in…

— Sus, sus… Ötesi lazım değil. İşte o benine köpekler edesi bildiğin Faika…

— Ya bu molla kadın kıyafeti, bu tesettür, bu takva hâlleri?

— Oğlum kilisede haça taparlar, kerhanede cemale, camide mihraba dönerler, imama uyarlar. Benim kadar güngörmüş bir kadın, damı altına sığındığı derbendin gidişine, usulüne uyamaz mı?

— Buraya niçin geldin?

[2123] telvis etmek: kirletmek

[2124] tesmim etmek: zehirlemek

— Amma da sual! Gidecek babamın evi mi var? Senden başka kimim kaldı? Sel gitti, kum kaldı işte… Ben sana nazlı Vuslat'ından yadigârım. Nazar boncuğu gibi başında taşıyıp kıymetimi bilmelisin. Geçmiş günler olur ki hayali cihan değer. Bu zamanları birbirimize hatırlatacak meydanda başka kim var? Ben söylerim, sen ağlarsın; sen söylersin, ben ağlarım…

— Buraya nasıl kabul olundun?

— "Beni şeyh efendi gönderdi. Tekkeden geliyorum. Kenan Bey'in manevi, büyük sıkıntıya uğradığı manasında hazrete malum olmuş, onun tarafından bir çift kelam getirdim. Mutlak Kenan'ı görmeliyim, gelinceye kadar bekleyeceğim, kendi nerede ise pirin maneviyeti onu buraya gönderir. Akşama sabaha gelir, görürsünüz." dedim. Seni gördükten sonra burada kalması kolaylaşacağını biliyordum.

— Kalbinde ciddi, hakiki bir salah arzusu var mı?

— Sende varsa bende de olacağına iman et…

Kenan durdu. Ne düşüneceğini bilmiyordu. Bu kısa sükût dalgınlığı esnasında, zaten pek loş olan ev altının, en uzak, karanlık köşesinde bata çıka bir kandil yanmakta olduğunu gördü. Birden teşeüm etti. Çünkü cenaze gasledilen[2125] mahallerde üç gece kandil yakmak âdetine vâkıftı.

Gözleri kandile dikildi. Benzi sarardı. Sanki dili tutuldu. Bir şey soramıyordu. Taşlığın lekeli, koyu gölgelerle kararmış, yosunlu duvarları üzerinde kandilin sarımtırak hazin ziyası, müttehidü'l-merakiz[2126] daireler şeklinde mahallin kasvetinden bunalmış gibi çırpınıyor, dağılıp dağılıp toplanıyor, etrafında sanki uhrevi şekiller gösteriyordu. Bu taşlıkta geniş bir mezar hâli, ruhu titreten soğuk bir ölüm kokusu vardı. Ölüm bütün kasvetini, şeametini, dehşetini saçarak buradan gelip geçmişti. Kenan dondu. Buz kesildi. Derin derin Vuslat'ın yadigârının yüzüne baktı. Benli Faika, kaşlarını örten, kalın namaz bezinin altında şimdi nemlenen gözlerini aynı de-

[2125] gasletmek: ölüyü yıkamak

[2126] müttehidü'l-merakiz: merkezi bir olan, tek merkezli

rinlikte acı manalar ifade eden bir merkûziyetle[2127] muhatabının yüzüne dikti. Mevkiin vahametinden diller tutulmuş, yalnız gözlerde cüret-i mükâleme kalmıştı. Ne birinde sormaya ne ötekinde cevaba cesaret vardı. Ölümü bu eve Vuslat'ın sevda kasırgası getirmişti. İkisi de öyle dilsiz, karşı karşıya titreşirler iken merdiven başından bir kadın baktı. Kenan'ı tanıdı ve yukarıya bağırdı:

— Namiye Hanım, ağabeyin gelmiş…

Ne yapacağını bilemeyen Kenan, Faika'nın işareti üzerine merdivene doğru yürüdü. Namiye de yukarıdan gözüktü. Kızcağız, bütün bütün kamburlaşmış, solmuş, değişmiş, yalnız çürük haleleri ortasından bakan bir çift iri şaşı göz, bu kızın Namiye olduğuna biraz şehadet edebiliyorlardı.

Biçare kız, sürüklenir gibi bir dermansızlıkla merdiveni birkaç basamak indi:

— Ah ağabeyciğim!

eniniyle kardeşinin boynuna sarıldı. Sonra düştü, bayıldı. Misafir bulunan birkaç komşu kadın koştular, baygını odaya nakil ile minder üzerine uzattılar. Su, limon yetiştirdiler. Vücudunu ovuşturarak ayıltmaya uğraşıyorlardı. Kenan, süklüm püklüm bir tarafa ilişti. Günahkâr, dalgın etrafa göz gezdiriyordu. Pencerelerin önünde üzeri Leh basması makatlı[2128], küçük mavi satrançlı dokuma örtü, bir ot minder, yan tarafında bir erkân şiltesi, orada burada küçük minderler, birkaç hasır iskemle, duvarda yeşil çuha kese içinde asılı Enam-ı Şerif, eve bereket getirmek için buğday başaklarından örülme bir müselles, hane halkının nasıl sade, fakirane bir Şark hayatıyla yaşadıklarını gösteriyordu.

Komşu kadınların çoğu ihtiyar ve hepsi başörtülü idi. Erkân şiltesi üzerinde oturan şişman, ellilik bir tanesi beyaz, bakır mangalı önüne çekti. İrili ufaklı birkaç cezve birden sürdü. Elinde yalnız ucu kalmış sigarasını kaşlarını çatarak sıkı sıkıya iki nefes daha çektikten sonra küle gömdü. Sonra Kenan'a bakarak:

[2127] merkûziyet: saplanmış, dikilmiş olma

[2128] makatlı: alçak sedir

— Eh evladım, başın sağ olsun. Validen vefat etti. Ah yalan dünya… Bugün ona ise yarın bize…

Öteden bir zayıfçası:

— Ah öyle ölüm… Darısı dostlar başına… Bülbül gibi kelimeişehadet getirerek gitti. Teneşirde yıkanırken nur kesildi. Hepimiz son hizmetinde bulunduk… Helalühoş olsun… (ağlayarak) Dedikodu bilmezdi. Kimsenin gönlünü kırmazdı. Yirmi sene komşuluk ettik. Kendisinden arpa boyu incinmedim. Gani gani Mevla rahmet eyleye…

Bir başkası:

— Son zemzem damlasını ağzına Ayşe Hanım akıttı. Çeneciğini de ben bağladım. Hoca Kamer Hanım, başında Yasin-i Şerif okudu. Helal olsun, her hizmetini eda ettik. Can verir iken gözlerinin feri süzüldü süzüldü. Hep Kadıköyü tarafına bakıyordu. Ayşe dedi ki: "Dikkat ediyor musun? Zavallı kadın oğluna hasret gidiyor." Kenan Bey, sizi çok arattık. Bir yerde buldurmak mümkün olmadı ki… Ruh teslim ettikten sonra zemzemli ellerimle gözlerini ben yumdum. Vakitler erişip gözlerimiz tavana dikilince Rabb'im cümlemizin ölümünü asan[2129] eyleye… Ah aman, can vermesi kolay değil… Zavallı Zehra! Komşucuğum, bizim aramızdan eksilip de kara topraklara mı girdin?

Mangal başındaki şişman kadın:

— Kardeş Ayşe, sen şekerli mi içerdin? Hep unuturum. Akıl kalmadı ki başta…

Ayşe:

— Şekerli ama öyle revak gibi değil. Biraz da köpüğünü kestir.

Cemile Hanım ismindeki zayıf kadın, başındaki çatkıyı çözüp tekrar bağlayarak:

— Anacığının bir şeyciği yoktu. Ecel geldi, baş ağrısı bahane… Kadıncağız sapasağlam buradan kalktı, kızıyla beraber bankaya gitti. Orada bilmem kaç yüz lirası varmış. Bu paraya bir esrar ol-

[2129] asan: kolay

muş. Anlaşılamadı. Haydi, kadının tepesinden bir selamünkavlen iniverir… Ayağıyla gitti, eve araba içinde yarı ölü bir hâlde getirdiler. Aman istemem. Bu kâfir para, insana hem dost hem düşman… Şeyhlerden kaç defa dinledim. Bankaya para yatırmak günah imiş. Konu komşu buraya üşüştük. Hekimler, hocalar getirttik. Kaside-i bürdeler, Salaten Tüncinalar okuttuk. Hiçbir şey kâr etmedi. Seni aratırız aratırız meydanda yoksun… Hay Allah razı olsun, -eliyle Benli Faika'yı göstererek- o aralık işte şu Müslüman kadın, bu Molla Hanım imdadımıza yetişti. Ermiş gibi bir hatun… Bizim burada sıkıntıda olduğumuz ona ayan olmuş. Ah ne mutlu kadıncağız… Sapına kadar derviş… Gizli odalarda zikirler ettiğini kaç defa duydum. Öyle ya! İbadet de mahfi[2130], kabahat de… Şeyh efendiden sana bir çift kelam getirmiş. Bu derin şeyhler sükûtidir. Lakırdıyı ya tek söylerler ya çift… Ah iki gözüm…

Ayşe Hanım:

— Molla Hanım okumaya izinli imiş. Şeyh, üç defa ağzına tükürüp kendine nefes vermiş. Ama ne keskin nefes hanım… Şefika'nın inatçı baş ağrısını bir okuyuşta kesti. Anan öldüyse işte onun yerine bu kadını sana Allah gönderdi. Sakın salıverme. Kardeşinle beraber otursun. İkinizi de ana gibi bağrına bastırsın. Mübarek hatun… Kadın değil, evliya… Böylesini nerede bulacaksın? Rabb'imin cilvesi… Birini aldı, birini verdi…

Benli Faika, bu cenaze evinde şu saf kadınlara karşı bu molla kadın rolünü ne mükemmel oynamıştı. Kenan, o namuskâr ağızlardan bu kerhane kurdunun sitayiş-i velayetini işittikçe "O hangi tekkeden geldi? Ne domuzdur bilseniz!" galeyanıyla hakikati bağırmak istiyordu. Pek koyu determinist bir feylesof olmakla beraber validesinin vefatı ayinine böyle bir murdarlığın bulaşmış olması, nefsine pek ağır geliyordu. Namiye ayıldı. Başına yastık dayayarak köşeye oturttular. Benli Faika, yeşil başörtüsü ve elinde tespihiyle gözler yarı kapalı, bir sükût-ı dervişaneye gömülmüştü. Kahveler

[2130] mahfi: gizli

tevzi edildi[2131]. Bir tane de Molla Hanım'a götürdüler. Elindeki tespihi göstererek mükeyyifattan[2132] olan bu kara suyu içmek günahına katlanamayacağını işaretle anlattı.

Cemile Hanım:

— Molla Hanım elinde tespih varken kahve içmez. O, kaba soğan sofusu değil, tam Müslüman… Lakırdıya da karışmaz. Şeyhten bir çift kelam getirdi. Bir iki çift de kendi söyledi. İşte o kadar… Mübarek hatun… Kahveler, sigaralarla dimağlar tembih edilirken zihinleri oyalayacak söz lazımdı. Ayşe Hanım başladı:

— Bu banka keyfiyeti anlaşılamadı. Merhume Zehra Hanım, şekl ü kıbalinde[2133], tıpkı o kıyafette bir kadın mühür, senet ve daha her ne lazımsa hepsini aynı aynına tedarik ederek bankaya gitmiş. "Zehra Hanım benim," demiş. Beş yüz tane sarı lirayı oradan kaldırmış. Nabedit olmuş[2134]. Ah, dünyada beceriksiz insanlar bankaya gidip de kendi paralarını bile böyle kolaylıkla kaldıramıyorlar. Bu fena insanlardan Rabb'ime sığınmalı… Yapmayacakları yok hanım…

Cemile Hanım:

— Bu bir hırsız kumpanyası olmalı. Zehra Hanım'ın kıyafetine giren o kadın tek başına bu işi yapamaz. Kim bilir arkasında ne azılı başka erkek hırsızlar vardır…

Ayşe Hanım:

— Kör olup da İlahi, sürüm sürüm sürünsünler! Bankalarda bu kadar zenginlerin binlerle liraları yatıyor. Başka bir şey bulamayıp da bir zavallı Namiye'nin cihazlık[2135] parasını mı buldular?

Cemile Hanım:

— Nasılsa bu para kolaylarına gelmiş. Son çalışları olsun. Zehir zıkkım olsun inşallah!..

2131 tevzi edilmek: dağıtılmak
2132 mükeyyifat: keyif veren maddeler
2133 şekl ü kıbal: görünüş
2134 nabedit olmak: tüymek, ortadan kaybolmak
2135 cihazlık: çeyizlik

Mangal başındaki:

— Korkma kardeş, bir gün belalarını mutlak bulurlar. Rabb'im iyi yapar. Sen ona bırak… Hiçbir fenalık cezasız kalmaz…

Bütün kadınların dudakları, melun hırsızların Allah'tan cezalarını talep duasıyla mırıldadı. Sonra çehreden çehreye istifhamlı ve telinkâr nazarlar dolaştı. Beş yüz liranın sariklerine[2136] yağdırılan bu telinat altında Kenan bunaldı. Tespihini çeken Molla Hanım'la göz göze geldiler. Vuslat'ın âşığı, kendini valide katili eden bu büyük cinayetinin zihayat şahidi bu yeşil başörtülü ihtiyar fahişe ile karşı karşıya bulunmaktan mevcudiyeti eriyormuş gibi bir azap ateşine düştü. Nefretle başını öbür tarafa çevirdi. Şimdi gözleri, hemşiresinin yarı baygın enzarıyla telaki etti[2137]. Bedbaht kızın bakışında öyle yeis derinlikleri gösteren sakit bir serzeniş vardı ki sanki bu telaki-i enzardan kopan şerare gidip zavallının kalbine saplanmış gibi Namiye'ye tekrar baygınlık geldi. Kadınlar başına üşüştüler. Kız, ölüm rengi alıyor ve hemen gidiyor gibiydi. Cemile Hanım bağırdı:

— Koş Molla Hanım, bu zavallıya bir nefes et!.. İmdat Allah'tan… Gözlerinin karaları kayboldu…

Molla Hanım, yeşil başını ve elinde tespihini mürşide-i azam takvasıyla sallaya sallaya baygına yaklaştı. Baş ve salavat parmaklarını kızın şakaklarına yapıştırarak fuhuş pasından kalınlaşmış o habis dudaklarıyla okuyup okuyup yarı ölü bu masum bakirin çehre-i pakine üflüyordu. Bu müellim facia arasındaki bu zühd ü riya komedisi, Kenan'ı çıldırmak hâline getirdi. Hemen boğazına atılarak yeşil başörtüsünü ip gibi burup burup karıyı bunun içinde boğmak arzusu cinnetine zor mukavemet edebiliyordu. Benli Faika, Kenan'ın bu müthiş istikrahını anladı. Bin erkeğe iğfal işvekârlığı etmiş o gözlerini bu defa ciddi bir istihza ile süzerek Vuslat'ın âşığına baktı ve demek istedi ki:

— Şeyhten getirdiğim bir çift kelam işte budur! Sen mi daha günahkârsın, ben mi?

[2136] sarik: hırsız

[2137] telaki etmek: buluşmak, karşılaşmak

IX
VAKİTSİZ BİR ZAİR-İ LEYLİ

Vuslat'ın iftirakını takip eden bu ikinci aile felaketi, Kenan'ı son derece-i ye'sine kadar sarstı. Hele o yeşil başlı Molla Hanım'ın enzar-ı ithamı önünde yıldırımdan ateş almışa dönerek fesini kaptı, sokağa fırladı. Bu ani firardan hayrete düşen kadınların:

— Kız kardeşini bu hâlde bırakıp da nereye kaçıyorsun? Biz burada misafiriz. Bundan sonra bu anasız, parasız kıza kim bakacak?

yollu suallerine cevap bile vermedi. Taşlıktaki kandil, anasının tafsilat-ı vefatı, banka keyfiyeti, o telinat, Molla Hanım'ın yeşil başı, Namiye'nin can çekişir hâldeki enzar-ı serzenişi… Hep bunlar, gözlerini, kulaklarını yakıyordu. Bütün bu teellümatı artık ne görmeye ne işitmeye tahammülü kalmamıştı. Uzak kaçacaktı, uzak… Hiçbir şey işitemeyecek kadar uzak… Bu muhiş hatıratı mesafatıyla[2138] örtecek kadar uzak…

Jimnastik adım gidiyordu. Birkaç sokak boyladı. Korkunç tesadüf… Karşısına bir cemm-i gafir[2139], bir kadın cenazesi çıktı. Validesini de böyle şal örtülü bir tabutla götürmüşlerdi. Kalabalıktan sokağı sökemedi. Cemaate yol vermek için duvara yaslandı. Herkes telinen kendi yüzüne bakıyor zannediyordu. Bu cenaze, zihnini öyle teşviş etti ki[2140] tabut içindeki kadının kendi validesi olması gibi bir galat-ı tahmine kadar vardı. Evvelce yalnız Vuslat'ın aşkından, hatıralarından kaçmak ister iken şimdi validesinin sebeb-i mevtini muhtır[2141] şeylerle uzaklaşmak istiyordu. Fakat cebinde bulunan beş on lira, validesini öldüren para bakiyesinden değil miydi? Sönmez, zalim bir sevdanın ateşlerinden ana aguşuna sığınarak teselli bulabilmek ümidinde iken şimdi o aguş, toprakla örtülmüştü. Validesinin metfeni nerede idi? Bunu bile sormamıştı.

2138 mesafat: mesafeler
2139 cemm-i gafir: büyük insan kalabalığı
2140 teşviş: karıştırmak, karmakarışık etmek
2141 muhtır: hatıra getiren, hatırlatan

Bu sirkat cinayetinin fiiliyatı asarından, nişanelerinden onu muhtır şeylerden nereye kaçabilirdi? Fail-i cinayet kendisi idi. Ölmeden kendi kendinden kaçabilir miydi? Fakat kaçıyor, nereye gittiğini bilmeden koşuyordu. Hiç tanımadığı semtlerden, ömründe geçmediği sokaklardan girdi, çıktı. Üç saat dolaştı. Yoruldu, terledi. Müfekkiresini öldürmek, yorgunlukla hassasiyet-i uzviyesini bitirmek, rencaver faaliyetten alıkoymak istiyordu. Birçok yokuşlar inip çıkmıştı. Nerede olduğunu anlamak için etrafına bakındı. Kendini Balık Pazarı'nda buldu.

Sahile doğru yürüdü. Bu sokakların neşrettikleri ağır, keskin şarap, rakı kokusu içmeyenleri bile mest etmeye kâfiydi.

Sahil, hiçbir midenin kabul etmeyeceği kokmuş meyvelerin küfe küfe dökülmesinden su sathı görünmez bir hâlde, müteharrik, müteaffin vasi bir mezbele deryası kesilmişti. Kayıklar su mu kara mı olduğu belirsiz bir pislik üzerinde yüzüyorlardı.

Geniş, boş, pis bir meyhaneden içeri girdi. Kokmuş yumurta, pastırma, çürük kavun, karpuz kokularıyla karışık bir rutubet burnuna doldu. İçeride olmamış, olacak, olmuş beş altı manga müşteri vardı. Kenan gitti, tezgâha karşı kuytu bir köşeye oturdu. Tezgâhın mavi boyalı sathında asma dalları, üzüm salkımları arasında şarap ilahı ve bütün sarhoşların piri Baküs[2142], boylu boyunca durarak mest-i nigâhıyla, halka halka etrafına dolmuş meyperestî tarikatına salik ihvanını seyrediyordu. Oraya tarih-i tersiminden[2143] beri hiç yıkanmamış bu yağlı, kirli harabati[2144] Baküs, hamrın[2145] müptelalarınca mutasavver[2146] ulviyetinden ziyade süfliyetine bir remz[2147] gibi duruyor, şaraptan değil, oradaki taaffünattan[2148] sarhoş olmuşa benziyordu.

2142 Baküs: eski Yunan şarap tanrısı
2143 tarih-i tersim: resmedildiği tarih
2144 harabati: içki düşkünü, meyhane müdavimi
2145 hamr: şarap
2146 mutasavver: tasavvur edilen
2147 remz: sembol
2148 taaffünat: pis kokular

Ne içeceğini sormak için yağlı saçları taralı, lacivert gömleğinin kolları sıvalı Miço geldi. Müşterinin pek yakınında durdu. Kenan, bu seyyar süprüntü küfesini eliyle iterek:

— Burnuma sokulma, azıcık ötede dur… dedi.

— Ne içeceksiniz?

— İyi kayık düzünüz var mı?

— Aylâsı…

— Bilirim, âlâsı da o, ednası da… Haydi getir…

Biraz sonra Miço elinde hangi nev maden olduğu belli olmayan bir tepsi ile geldi.

Dipleri ikişer üçer parmak kalınlığında bardak, kadeh, şişeyi masanın üstüne koydu. Ufak ufak tabaklarda birçok mezeler dizdi. Küçük çinko çatalı temizlemek için omzundaki murdar beze silip büsbütün kirlettikten sonra bir tabağa dayadı. Garson çekildi.

Kenan, rakıyı kokladı. Mezelere baktı. Bir iki damla yağ, sirke bulaşığı içine uzanmış bir cılız sardalye, iki tane gümüş balığı tavası, fasulye pilakisi, yeşil zeytin… Bunlar bayat, taze karışıktı. Kadehi doldurdu. Susuz çekti. Mezelerden yemek için evvela tereddüt etti. Sonra kendi kendine şöyle düşündü:

— Bu mezeler her gün burada tabak tabak yeniyor. Murdarlıktan kimsenin zehirlendiği yok. Beni zehirler ise daha âlâ…

Ufak doğranmış ekmek parçalarını tabaklara batırarak mezelerden çimlendi. Çok saatlerden beri açtı. Açlığını biliyordu. Birkaç kadeh daha attı. Yorgunlukla sekr mukaddimesi birleşti. Başını duvara dayadı. Sızar gibi oldu. Gittikçe müşterisi artan meyhane, muhtelif insanlardan ve üst perdelerden sözlerle doldu. Kavgamsı, kızgın muhavereler de vardı. Dinleyen belli değildi. Herkes söylüyor, mestane kahkahalar dalgalanıyor, bu gürültüye falso şarkı mırıltıları da karışıyordu.

Bu havra içinde Kenan gözlerini açtı. Ne kadar müddet sızdığını bilmiyordu. Fakat uyandığı zaman meyhaneyi hemen simsiyah kararmış buldu. O aralık lambalar yakıldı. İçeriye yayılan gaz ay-

dınlığı tavana doğru yükselen sigara dumanı bulutlarını tenvir etti. Mahallin pisliğinden kirlenmiş gibi ziya, donuk bir renk aldı. Bu insan ahırını tavsife seza neşegâhda meyhaneyi kokutan müşteriler miydi, müşterileri kokutan meyhane miydi, anlaşılamıyordu.

Kenan, garsonu çağırdı. Bir şişe daha ısmarladı. Mezeler tazelendi. Kenan, kendi kendine:

— Deminki mezeleri yedim. Henüz tesemmüm alaimi zuhur etmedi. Bakalım bunları da ziftleneyim ne olacak?..

dedi. Bir kadeh yuvarladı. Rakı beynini sarmaya başladı. O şimdiye kadar en temiz birahanelerden başka yerde işret etmemişti. O gün bu pisliğe hissiyatını gömmek, bu kokular içinde boğulmak, bir de hiçbir aşinaya tesadüf etmemek kendince bir meçhuliyeti yaşamak için muhitini değiştirmişti. Etrafına bakındı. Bir hasbihâl-i deruni olarak:

— Acaba kadim şuaramızın "âlem-i ab" diye en parlak, en ruhnevaz, en latif, en perestişkâr kelimeler ibzalinde müsabık göründükleri, menba-ı sünuhat bildikleri, bütün füyuzat-ı şi'riyelerini dalıp karından çıkardıkları, nazm u zarafet dünyası bu âlem midir? Bu meygedenin ab u hevası bana hiç hoş gelmedi ama ne yaparsın?..

dedi. Dirseğini masaya, başını eline dayayarak daldı. İşret, hissiyatını söndürmüyor, uyutmuyor, bilakis enzar-ı azab u emanı önünde birkaç yüz defa büyülten adeselerle[2149], pertavsızlarla[2150] tahammül fevkinde birer cesamet-i müellimeye vardırıyordu.

Saha-i ıztırabı İstanbul'dan Mısır'a kadar bipayandı. Dalıyor, nazar-ı tahassürü denizin mavi ufuklarından atlaya atlaya Mısır'ı buluyor, oranın daha parlak güneşiyle gözleri kamaşıyor, sonra kâgir[2151] bir Mısır evinin müzeyyen hücre-i visalinde altın saçlı, gül çehreli Vuslat'ını zengin, genç Mısırlının esmer kolları arasında

[2149] adese: mercek
[2150] pertavsız: büyüteç
[2151] kâgir: taş veya tuğladan yapılmış

uyumuş görüyor, rakibinin koyu dudakları o musaffa[2152] pembe sine üzerinde ateşîn buselerle gezdirirken:

— Bırak menhus herif! O sanem-i sevda benimdir. Sen onu para kuvvetiyle zapt ettin. Vücudu sende fakat hâlâ gönlü bendedir!..

tazallüm-i nevmidîsiyle haykırmak istiyordu. Sekr tesiriyle aklen hiffet peyda etmiş, bir hiç için gülen, ağlayan, neşelenen, hiddet eden bu sarhoş yığını içinde Kenan'ın sıkıntıdan yine asabı gürlemeye, can çekişir gibi gözleri süzülmeye başladı. Elemli nazarını oradan oraya ağır ağır dolaştırır iken duvarda bir levha gördü. Bu, kolları arasında beyaz bir güvercin tutan melul bir kadın resmi idi. Mecmu-ı heyet-i siması, hele iri, siyah, durgun gözleri o kadar Ragıbe'ye benziyordu ki Kenan, kendinin o muhtazarane ızdırabını, bulunduğu pis meyhanedeki sefaletini, mutallakası duvardan seyrediyormuş gibi birden tevahhuş ederek mırıldadı:

— Oh, işte bu eksikti! Annemin mezardan nereye gitsem beni takip eden o pürlevm ü teşni gözlerine, hemşiremin beynimde fotografisi intiba eden[2153] o serzenişli enzar-ı müessirine şimdi bir de bunlar inzimam etti[2154]. Ben bu gözlerden nereye kaçayım? Bana ahretten de bakıyorlar, dünyadan da… Bu iki âlemden hariç bir üçüncü cihan-ı halas var mı?

Kadehini doldurdu. Duvardan müteveccih bu bir çift gözün ziruha benzeyen dikkat-i nafizi karşısında içti. Şimdi meşguliyeti bu oldu. Gözlerini levhadan ayırmıyor, iftiraklarından sonra Ragıbe'de ne gibi tahavvülat-ı hissiye vukua geldiğini, elem-i tahassürün zavallı kadında husule getirdiği asar-ı tahribi onun müşabihi bu cansız çehrede tetkike uğraşıyordu. Baktı baktı:

— Of, dedi, Bu ne garip tesadüf! O kolundaki güvercin, masumiyetine, mazlumiyetine işaret… Bu akşam şu tesadüfte benim için ya büyük bir saadet veya şeamet var. Ragıbe, bana karşı gözlerinde telin, teşni eseri yok. Yalnız derin derin hüzün ve melal var. Bilirim,

---

2152 musaffa: duru

2153 intiba etmek: basılmak

2154 inzimam etmek: eklenmek

beni hâlâ seversin. Devanapezir[2155] bir aşk ile seversin. O bulunduğun son mecnunane hareket, bana olan fart-ı muhabbetin sevkiyle idi. Mazursun.

Bir kadeh daha yuvarladı. Levhaya hitaplarında devam etti:

— Gözlerindeki melal, bendeki yeisi çekiyor, parçalıyor, massediyor[2156]. O binihaye şefkatin gönlümü bir nur-ı ümid ü halas gibi kaplıyor. Beni mezardan bakan gözlerden, Mısır'dan yağan ateşlerden kurtaracaksın değil mi? Heybeli'deki balkonunda, gece her tarafın kırlarla hemrenk, hemsükût olduğunu, bütün hayatın siyah bir uçurumun aguş-ı vahşetinde susup bayılmış göründüğü saatlerde sen zulmetlere matuf[2157], mütehassir gözlerinle hep beni arar, hayalimle müşafehe edersin[2158]. Bekle, geliyorum… İşte bu gece, sen hayalime intizarda iken beni, sevgili Kenan'ını kollarının arasında bulacaksın…

İşret, bu determinist feylesofun hasta kafasında birdenbire garip bir tesir peyda etti. Sanki evvelki aşkları, tevahhuşları, elemleri, endişeleri hemen zevale dönerek karşısındaki füsunkâr levhanın sihriyle kalbinde birden bir Ragıbe parladı. Sadrında nurdan ümit, halas, saadet şelaleleri kaynaşmaya başladı. İçi içine sığmaz gibi oldu. Kendinde o kadar büyük bir inbisat[2159] duyuyordu.

Ragıbe ile izdivaçlarına mukaddime olan muaşakalarını ve bakir bir ergenlik hayalatının hakikate inkılap ettiği o tatlı anları, birbirinin derd-i sevdasıyla uykusuz geçmiş olan geceleri, o leziz helecanları bir bir tahattur etti. Şimdi, kendi için bir darü'l-eman kalmıştı, o da Ragıbe idi. Böyle anasız babasız, parasız, memuriyetsiz, mesleksiz, yaransız, yârsiz, yuvasız Ragıbe'nin şefkat-i sevdasına sığınmaktan gayrı bir suretle yaşamak Kenan için nasıl kabil olabilecekti?

2155 devanapezir: çaresi olmayan
2156 massetmek: emmek, içine çekmek
2157 matuf: yönelen
2158 müşafehe etmek: konuşmak, söyleşmek
2159 inbisat: ferahlama, açılma

Bir tane daha attı. Hezeyan-ı mestîsinde devam etti:

— Ragıbe, sevgili karıcığım… Cennetin gılmanları[2160] sana va'd-i izdivacla arz-ı perestiş etseler bilirim, istemez, şiddetle reddedersin. Gönlün bana nezrolunmuştur[2161]. Diğer erkeklere ebediyen kapalıdır. Sen beni ıslah için o galeyanlarla talaka atıldın. Beniisrail kavminin arz-ı mevudu[2162] gibi sen de benim salahıma intizaren yaşıyor, yalnız geçirdiğin leyal-i iştiyakında Mecnun hikâyesindeki Leyla'nın kamer ile muhaveresini tanziren[2163] sen de aylardan, yıldızlardan hep beni soruyor, rüzgârlardan buy-i ümid almaya uğraşıyor, bulutlardan avdetime dair işaret bekliyorsun. Sen nasıl derd-i aşkımla tesliyetsiz, devasız kaldınsa işte ben de şimdi biaramım. Bu gece aç aguşunu, bekle beni… Esatirin bulutlardan inen sevda perileri gibi uçarak balkonuna konacağım, sonra firaş-ı samimiyetine, evet, koynuna, sonra kalbinin en derin, en sıcak cevfine[2164] kadar gireceğim… Seni ısıtacağım. Şu dakikadaki emelim, ahd-i hayatım işte budur…

Kenan, bu ahdinin icrasına tezgâhtaki Baküs'ü kefil ve bütün meyhanedeki sarhoşları şahit tuttuktan sonra şimdi Balık Pazarı'ndan Heybeli'ye kadar esatirî bir peri-i aşk süratiyle uçabilmek için kanatlanmanın çaresini düşünmeye başladı. Çünkü saate baktı, alaturka bir buçuğu geçmişti. Artık Adalar'a vapur yoktu.

İşret, herkesin dimağında nev nev tecelliyat-ı garibe gösterir: Cühelayı âlim eder, humekayı şair; pestpayeleri vezir, bazılarını rezil… Kenan, o akşam içki kuvvetiyle Heybeli'ye uçmak için esatir perisi, Zümrüdüanka veya bir tayyare olabilir yahut ki bir sevda uçurtması gibi Sarayburnu'nun en havadar bir noktasından kendini kapıp salıvermek cüretine kadar varırdı. Fakat kadehlerin adetleri henüz bu mucize-i tayeranı büsbütün taht-ı imkânda gösterecek bir miktarı bulmadı. Sekiz on kadeh daha içerse belki meyhane peykesi

---

2160 gılman: cennette hizmet eden delikanlılar
2161 nezrolunmak: adanmak
2162 arz-ı mevud: vadedilmiş toprak
2163 tanziren: benzeterek, örnek alarak
2164 cevf: boşluk,

üzerinde sızarak cism-i sakili orada naim iken ruh-ı hafifi semalarda uçabilirdi. Şöyle bir kımıldanmak istedi. Uçmak değil, yürümeye kendinde iktidar bulamadı. Başı, vücudu çok ağırlaşmıştı. Sol gözünü kapadı. Sağıyla başkalarınca meri[2165] bir panorama seyreder gibi meyhanenin derinliğine doğru baktı baktı. Evvela başını, sonra ensesini kaşıdı. Düşünüyordu. Nihayet hall-i müşkil etti. Telaşla Miço'yu çağırdı.

Oğlan geldi. Yine burnuna sokuldu. Kenan, mestane eda ile:

— Biraz alarga dur. Tanzifat[2166] arabası gibi kokuyorsun. Şimdi beynimdekilerden evvel bana midemdekileri çıkartırsın.

Miço biraz münfailane çekildi. Kenan devam etti:

— Buradaki müşterilerin içinde tanıdığın sandalcılar var mı?

Garson, cüzi bir tefekkürden sonra:

— Var…

— Haydi bana çağır…

Miço gitti. Kalabalığın içine daldı. İri yarı bir müşterinin kulağına doğru eğilerek bir şey söyledi. Herif başını çevirdi. Oğlanın Kenan'ı işareten uzattığı parmağın ucundan devam eden hatt-ı mevhumu[2167] takiben baktı. Delikanlıyı gördü. Sonra ağır ağır yerinden kalktı. Kenan'ın yanına geldi. O sıcakta arkasında çapraz önlü deve tüyü aba camadanı içinde biraz kambur duran iri vücudu ile Kenan'ın önünde durdu. Dirseğini lüzumundan fazla dışarıya çıkararak parmakları birbirinden yelpaze gibi açık duran geniş nasırlı eliyle cakalıca bir selam verdi. Delikanlının işareti üzerine karşısına oturdu. Kenan, sandalcıya bir kadeh rakı ısmarladıktan sonra:

— Arkadaş, sandalın var mı?

— Var. Şurada yalı önünde… Kız gibi yatıyor.

— Gitmek istediğim yer uzak…

2165 meri: görülebilen

2166 tanzifat: çöp toplama

2167 hatt-ı mevhum: hayalî çizgi

Sandalcı abusane[2168] bir tebessümle sıkıca da elindeki sigarayı çektikten sonra kalın bir sesle cevap verdi:

— Ne kadar uzak olursa olsun… İzmit'e, Mudanya'ya giderim. Sandal kotra gibidir. Yelken açtın mı kuş gibi uçar.

— Hah işte ben de kuş gibi uçmak istiyorum…

— Nereye gideceksiniz?

— Heybeli'ye…

— Peki…

— Şimdi saat ikiye geliyor. Kaç saatte gidersin?

— Havası bilir…

— Yok, pek havaya bırakma. İki çifte isterim.

— Zaten çifteyiz.

— Sabaha karşı oraya varmak planıma muvafık gelmez. Erken gitmeliyim.

— Merak etmeyiniz. Dört buçuk, nihayet beşte sizi atmaz isem para vermeyiniz.

Pazarlığı dört mecidiyeye kesiştiler. Meyhanenin hesabı görüldü. Kenan, bade kerametiyle kanat, kuyruk peyda edemediyse de şimdi sandalın beyaz kanadıyla Marmara'nın köpüklü dalgaları üzerinden sekerek semt-i maşukasına uçacaktı.

Sandala bindiler. İstanbul'da müddet-i medide ikametten artık şehrîleşmiş iki tüvana[2169] Laz, küreklere yapıştılar. Şiddetli bir meltem poyrazı esiyordu. Sarayburnu açıklarına gelince yelken açtılar. Terbi-i evvel[2170] ile bedir arasında bulunan kamer, sanki bin parça olarak koyu dalgalar üzerine semadan palet palet kaynaşan, fıkırdaşan akisler yağdırıyor, asumani bir projektör gibi sandalın güzergâhında nurani bir hadde açıyordu.

2168 abusane: somurtkanca, çatık, asık suratla

2169 tüvana: güçlü, kuvvetli, dinç

2170 terbi-i evvel: ilk dördün

Sandal, bordasına[2171] çarpan ay kırıklarını denize iade ederek, bazılarını çiğneyip ezerek kanadı üzerine yatmış bir martı suretiyle köpükler üzerinden uçuyordu.

Rüzgârın iniltisi, dalgaların fışırtısına karışarak büyük fanus-ı tabiatın serptiği nurlar altında her an birbirinin aguşuna atılan gök ile zemin medit bir müşafehe-i âşıkaneye girişmişler gibiydi. Biri nalan, öteki cuşandı. Kenan, Mısır yolunu ve İstanbul surları haricindeki siyah serviler altından kefenini açarak tabutunun arasından bakan validesinin enzar-ı telinini görmemek için arkasını garba dönmüş, gözlerini şark-ı cenubide uzaktan müphem karaltılar eşkâlinde beliren Adalar'a dikmişti. Determinizm felsefesinin şeametiyle cehenneme dönen hayat-ı hazırası Ragıbe'nin cavidan-ı sevdasıyla derhâl cinani bir saadet iktisap ediverecekti. Sandal ilerleyip de ada karaltıları, müphemiyetlerini zayi ettikçe Kenan, Heybeli'deki haneyi, balkonu, orada ye's-i intizarıyla gözlerini denizlere dikmiş Ragıbe'yi görmeye uğraşıyordu.

Rüzgâr, Kenan'ın sarhoşluğunu dağıttı. Denizin serinliği, kalbindeki elem ateşlerini söndürür gibi hissiyatına bir mülayemet[2172] veriyordu. Bazen hava, patlatacak gibi yelkeni doldurup küpeşteden içeri sular hücum ediverecek zannolunan bir şiddetle sandalı yan üstü yatırdığı vakit, Kenan denizin siyah derinliğine doğru ve şakuli[2173] bir nazar-ı endişe ile bakıyor, ruhunu amakına cezbeden bu karanlık uçurumdan ürkerek hafif bir raşe-i havf ile öbür tarafa çekiliyor, bazen bir tepecikten ötekine atlayan hafif bir ceylan gibi, sandal bir dalgadan öbürüne baş vuran bir uçurtma tayeranıyla sektikçe yüreği de beraber hopluyordu. Rüzgâr, dalgalar böyle büyük bir hoplama ile kendini Ragıbe'nin balkonuna atamazlar mıydı?

Kınalı'yı geçtiler. Sağda, siyah samit bir seyirci gibi duran Burgaz ile Heybeli'nin arasına sıkışmış yavru adacık, sırtını mehtaba vermiş cesim bir kaplumbağa sükûnuyla uyuyordu. Heybeli'nin Değirmen Burnu'na yaklaştılar. İki tarafına latif kavisler çizerek

---

[2171] borda: geminin yan tarafı
[2172] mülayemet: yumuşaklık
[2173] şakuli: dikey olarak

deve boynu gibi denize uzanan burnun üzerinde, eski yel değirmeninden bakiye taştan örülmüş bir üstüvane, gecenin sükûnunu dinleyen bir nöbetçi kulübesini andırır esrarengiz bir şekilde etrafa bakıyordu. Hangi adadan geldiği belli olmayan birkaç cevaplı havlama etrafta akisler yaparak denizin dalgalarıyla beraber yuvarlanıp giderek küçülen bir nakus-ı leyli[2174] gibi temevvücat-ı havaiye içinde uzaklara yayılarak söndü.

Kenan, kimseye görünmemek için tenhalığından en emin bulunduğu tersane iskelesine çıkacaktı. Sandalcılar yelkeni topladılar, kürekleri aldılar. Burası Değirmen Burnu'nun poyraz dalgalarına karşı sol taraftan himaye ettiği behiştî bir koycağız idi. Biraz ötede çırpınan deniz, burada bir nermin[2175] kavis içine sığınarak bütün civar menazırını sinesine çeken rakit bir ayna parçası olmuştu. Semtü'r-re'sinden[2176] zevale dönmüş kamer, bu durgun sular üzerine arkası üstü bitap serpilmiş yatıyor; sahilin iri çamları asıllar ile akisler karşı karşıya bir hamuşi-i mehib içinde birbirlerine bakıyorlardı. Çamlar ile gölgeler arasına kamerin serptiği hazin ziyalardan mütehassıl, ortalıktaki püresrar mübhemiyet-i latifede, gecenin eşbaha verdiği nim memnuniyet içindeki tabiatın bu halavetler uykusunda ne müessir bir şiir, sanatkâr-ı ezelin ne efsunkâr bir aheng-i dehası vardı. Karaların bu naimiyeti üzerine denizlerden hafif bir ninni teranesi esiyor, biraz ötede dalgalar beşik sallayan daye[2177] ıttırat[2178] ve mahmurluğuyla fışırdıyordu. Tabiatın bu şiiriyetine, cezirenin bu güzelliğine Kenan o zamana kadar hiç dikkat etmemişti.

Sandal, yıkık bir duvar parçası gibi kalmış tersane iskelesine yanaştı. Saat henüz beş yoktu. Vakt-i muayyenden evvel gelinmiş olduğu için Kenan sandalcılara maabahşiş[2179] ücreti tediye etti. Se-

---

2174 nakus-ı leyli: gece çanı

2175 nermin: yumuşak

2176 semtü'r-re's: başucu, yeryüzünde bir noktada çekülün gösterdiği doğrultunun gökyüzüne doğru olan yönü

2177 daye: dadı

2178 ıttırat: ahenk, düzenlilik

2179 maabahşiş: bahşişle birlikte

lamlaşarak karaya çıktı. Yokuşa yürüdü. Etrafta ne bir ziruh ne bir çıt vardı. Biraz daha yürüdükten sonra yalnız semt-i vürudu namalum bir iki avave[2180], delikanlıyı istikbal etti[2181]. Maneviyetle bidari arasındaki bu hazin âlem-i şi'rden Kenan, çam gölgelerini çiğneyerek yolunda devam ediyordu. Gölgeli ziyalar, bu sükût, bu vahdet, cezirenin cesim bir kabristanı andıran hüznü, kalbine hafif bir lerziş-i tevahhuş getirdi. Arkasına döndü, denize baktı. Kendini bırakan sandalın büyük bir kelebek gibi sular üzerinde beyaz kanadı titrediğini gördü. Yürüdü. Yokuşu yarıladı. Gide gide ormanın kesafeti artıp kendisi daha gölgelere karıştıkça etraf heyulai[2182] bir manzara alıyordu. Bu çam altları ne kadar âşıkane fısıltılara mahrem olmuş, buralarda kemanlar müessir nalişlerle gülmüş, ağlamış, mandolinlerin telleri yanık nağmelerle titremiş, sevda hıçkırıklarıyla ne göğüsler inlemiş, ne mesudane visaller, ne acıklı intiharlar olmuştu. Fakat şimdi kimse yoktu. Bir Kenan, bir orman… Sevdazede genç gönüllere cennet veya cehennem sahneleri olmuş bu tabiat dekoru içinde o nalelerin, feryatların, ruhefza buselerin akislerini bulmak için etrafı dinledi. Ses yoktu. Şimdi burası bütün o esrarı yutan bir mezar-ı sükûttu. Biraz daha yürüdü. Çamlar arasında Rum Ticaret Mektebinin[2183] mehtaba makes[2184] olmuş beyaz duvarlarını gördü. Sola saptı. Halki Palas'ın önünden uzanan alçak, beyaz duvarın köşesine kadar çıktı. Cadde, çamlıkla evler arasına uzanmış, mehtabın hafif ziyası altında uyuyordu. Şimdi kendinden başka yolcusu olmayan bu caddeyi tutturdu. Yolun iki tarafındaki samit ağaçlarda her şeyi görüp dinlemeye nasb-ı nazar u gûş etmiş birer mütecessis hâli vardı. Gidiyordu. Birdenbire bir merkep anırtısı galiz, şekvai bir sitem gibi tabiatın bu sükût-i şairanesini yırttı.

2180 avave: havlama
2181 istikbal etmek: karşılamak
2182 heyulai: ürkütücü
2183 "Şimdi Çarkçı Mektebi." [Hüseyin Rahmi'nin notu]
2184 makes: yansıma yeri, akis yeri

Şiddet ve gılzet-i ibtidaiyesi gide gide incelerek uzadı uzadı uzadı. Etrafta ukûs-i mükerrere[2185] peyda ede ede söndü. Kenan, kendi kendine:

— Nazik hayvan, bu merhaba, bu hoşamedi[2186] bana mı?

dedi. Yürürken yine şöyle düşündü:

— Eşşeoğlu, tarz-ı beyanın pek muğlak… Bu bir istikbal midir, istiskal midir, anlaşılamıyor. Hakkımda bunu fal-i hayr mı addedeyim, yoksa bir şeamet mi? Adam sen de… Düşündüğüm şeye bak. Eşek anırmasından da tefeül edilmez[2187] ya! Benim geldiğimden onun haberi bile yok. Zavallı hayvan… Belki o da sevgilisine nalekârlık ediyor… Bülbül gibi dem çekecek değil ya!

Böyle mırıldayarak yolunda devam etti. İki yandan birkaç sokak başı geçtikten sonra sağ tarafa yükselen bir yokuş önünde durdu. Ragıbe Hanım'ın hanesi, tepede yeşillikler içinde, cesim bir kuş yuvası vaz-ı şairanesiyle gözüktü. Gözünü bu yuvaya dikerek yokuşa saldırdı. Gittikçe sokağın meyli dikleşiyor, kaldırımlı bir merdiven hâlini alıyordu. Tırmandı tırmandı. Haneyi alargadan tarassuda müsait bir mevki intihabıyla durdu. Mehtap arkaya dönmüş, evin cephesini gölgeye gömmüştü. Yeşil panjurları hep kapalı hane, derin bir sükût içinde uyuyordu. Yalnız üst kattaki balkon kapısının iki kanadı açıktı. Burası Ragıbe'nin yatak odasıydı. İçeriden gayet rakik, pembe bir ziya balkona taşıyordu. Kenan'ın nabız darebanları arttı. Elini kalbi üzerine götürdü:

— Oh, Ragıbe odasında uyuyor…

dedi. Evin bahçe kapısına gitti. Kapının üstünde çıngırak olduğunu, kanat itilince çıngırdayacağını bildiğinden gürültü çıkarmamak için demir kapının çubukları arasına bastı. Yukarı tırmandı. Duvara çıktı. Oradaki alçak parmaklıktan atladı. Sessizce bahçeye girdi. Dik bahçeyi boyuna yürüdü. Her tarafını dikkatle dinledikten sonra bodrum katına iki kol gibi sarılmış çifte taş merdivenin birinden çıktı. Orta

---

2185 ukûs-i mükerrere: tekrarlayan yankılar

2186 hoşamedi: "hoş geldin" deme

2187 tefeül etmek: fal tutmak, anlam çıkarmak

kat balkonunu tutan kalın demir ayaklardan birine sarıldı. Beyaz gül, mor salkım dalları arasından tutuna tutuna bir cambaz gibi orta kat balkonunu buldu. Aynı suud[2188] ameliyesiyle üst kata tırmandı. Ragıbe'nin balkonuna atladı. Dört tarafını çiçekli yeşillikler bürümüş balkonda karşı karşıya iki hasır koltuklu ve orta yerde müdevver, ufak bir demir masa duruyordu. Büyük bir ihtiyatla başını açık kapının kenarından uzattı, içeri baktı. Konsolun üzerinde ufak, pembe karpuz altında gece kandili yanıyor, etrafına hafif bir şafak nuru saçıyordu. İçerinin tarz-ı tefrişi bütün bütün değişmiş, evvelki gül kurusu yatak takımı şimdi ateşî ala tahavvül etmiş, odanın tertibatında eski hatırayı uyandıracak hiçbir şey bırakılmamış, yatağın yeri bile tebdil edilmişti.

Kenan, olanca dikkat-i nafizesiyle gözlerini tül cibinliğin arasından döşeğe dikti. Nazarına çarpan dehşete inanamayarak canfersa bir helecanla gözlerini ovuşturdu. Kuvve-i basırasını titreye titreye tazife[2189] uğraşarak bir daha, bir daha baktı. Evet… Gördüğü şey rüya değil, hayal değil, hakikatti. Pek mahuf[2190] bir hakikat… Karyolada iki kişi yatıyordu. Acaba Ragıbe bu haneden çıkmış da başka bir kiracı mı taşınmıştı? Helecandan kalbi dağılıyor, beyni eziliyor gibi oluyordu. Yeisten, meraktan cüreti arttı. Ağır ağır odanın ortasından yürüdü. Karyolanın önünde durdu. Pek yakından baktı. Yatakta birbirine karışmış dört kol, sine sineye gelmiş iki vücut, huzuzat-ı muhabbetin maddiyetinden şimdi maneviyetine intikal etmiş, hâlâ dudaklarında lezaiz-i sevda tebessümü duran biri erkek, diğeri kadın iki baş mışıl mışıl uyuyorlardı. Kadına baktı, mutallakasını tanıdı. Ragıbe'nin iri gözlerini haleleyen sık kirpikleri uyku hâlinde daha uzun, daha sayeendaz görünüyor, siyah, gümrah[2191], çözük saçlarından bir kısmı koynundaki genç erkeğin alnına serpilmiş, bir kısmı kendi çıplak, beyaz göğsü, kolları üze-

[2188] suud: yukarıya çıkma, yükselme
[2189] tazif: artırma
[2190] mahuf: korkunç
[2191] gümrah: yolunu kaybetmiş, dağınık

rine dağılmıştı. Erkek, sarı saçları alabros[2192] kesilmiş, ince bıyıklı, levend-endam bir gençti. Ragıbe'ye doğru iştiyakla uzanmış gibi aralık duran ağzında, hâlâ aldığı buselere kanamamış ebedî bir niyazkârlık vazı vardı.

Kenan'ın beyninde alevler püsküren Mısır yolu yangınına, validesinin ahiretten bakan pürlevm gözlerine, şimdi bir de bu basırasuz manzara inzimam etti. Kendinin bir penah-ı hayat olarak atılmaya geldiği aguşta işte bir yabancı yatıyordu. Şimdi ne yapacağını tayin edemedi. Kararsızlıktan, fart-ı ye'sten karıncalanan beynini başının üstünden kaşımaya başladı. Dizleri titriyor, ayakta duramıyordu. Duvara dayandı. İlk düşüncesi şu oldu:

— Ah hain Ragıbe bildiğim gibi bana sadık değilmiş… Zamparasıyla yatıyor…

Mevki vahim ve pek nazikti. Döşektekiler uyanırlarsa ne olacaktı? Kenan, artık selamet-i muhakemeden, isabet-i tefekkürden kalmış zihniyle düşüncesinde devam etti:

— Ben bu evde meşruiyeti bir müddet münkatı olup[2193] şimdi yine teceddüt etmek üzere bulunan bir zevcim. Öteki ise ırz düşmanı, haif[2194] bir zamparadır. Ben ondan ne korkarım? O benden korksun!

Yine döşeğe yaklaştı. Bu defa zamparanın dudaklarını karısının gerdanına yapışmış buldu. Bu yabancıyı boğmak için hemen atılmak arzu-yı akuruna düştü. Yatağın başında tereddüt ateşleriyle yandı. Zangır zangır titredi titredi. O raşeler içinde düşündü. Hissiyatına hâkim olarak medeni bir erkeğe yaraşır surette fasl-ı mesele etmeyi daha muvafık buldu. Zamparanın sevda günahını af ile oradan defedecek, sonra onun yerine Ragıbe'nin koynuna kendi girecekti. Gece yarısı evin içini helecana vermeksizin yataktakileri sessizce nasıl uyandırmak lazım geleceğini düşünüyor iken orta yerde çiçekli kadife örtülü masanın üzerinde birçok kitap ve bir de

---

2192 alabros: fırça gibi dik ve kısa

2193 münkatı olmak: kesilmek

2194 haif: korkak

mektup zarfı gördü. Ani bir merak sevkiyle elini uzattı. Zarfı aldı. Kandilin pembe ziyasına tutarak üzerini okudu. Adresi şöyle idi:

*Heybeli'de *** Müdürü Ömer Numan Beyefendi'nin zevce-i muhteremeleri Ragıbe Hanımefendi'ye takdim.*

Yazı pek okunaklı, ibare vazıh ve muhtasar idi. Bu birkaç sözün meal-i müdhişi Kenan'ın beynine cehennem alevi acısıyla yayıldı. Kesret-i kıraatine, maani-i kelimatı tağyir kabil olacakmış gibi bir belahetle bu kısa satırları tekrar tekrar, belki on defa okudu. Her okuyuşunda hakikat-i meal değişmiyor, daha ziyade kuvvet ve katiyet alıyordu. Demek Ragıbe'nin koynunda yatan, genç zamparası değil, zevc-i meşruu imiş. Kenan'ın dimağında tutuşan nevmidî, kıskanç ve hüsran ateşi tahammül olunmaz, öldürücü bir şiddet ve sarsıntı ile tekmil vücuduna istila etti. Bu son felaket, şimdiye kadar tevali eden darbelerin en müthişiydi. Hayatının bu son ümit kapısını da mesdut[2195] bulunca kalbi yanarken beşeresini soğuk bir ter kapladı. Lerzan, hirasan, valih[2196] yine çekildi. Düşmemek için duvara dayandı. Sefil hayat-ı maziyesini, kendine siyah aguşunu açan mesaib-i müstakbelesini zihninden icmale uğraşıyordu. Mazisi sanki tebdil-i mana ve mahiyet ederek müstakbelinde yaşayacak, ölmez, zeval bulmaz, sırnaşık bir dehşet almıştı. Mazisinden kaçamıyor; müstakbeline, bu muzlim, ka'r-ı nayab[2197] kuyuya kaldırdığı adımını atamıyordu. Hasir, haif gözlerini karşıya dikti. Aynalı dolabın mukabilinde bulunduğunu gördü. Aynanın sath-ı mücellasına dikilmiş, kandilin pembe ziyasıyla beraber titreyen bir insan kendine bakıyordu. Kalıpsız bir fes, on beş gündür ustura görmemiş iki parmak sakal, yabani ot gibi kulaklarını bürümüş darmadağınık saçlar, kirli, çarpık bir yakalık, düğümü göğsüne inmiş buruşuk bir boyun bağı, lekeler içinde bir ceket, dizleri çıkık, tozlu bir pantolon… İrin rengi almış, yanakları fırlak, zayıf, iğrenç, kirli bir sima, çukurlara gömülmüş, ölgün, menba-i alam, şeametnisar bir çift göz… Bu sefil kimdi? Kenan'ın şekl-i makesi mi? Vuslat'ın firarından beri bu

2195 mesdut: kapalı

2196 valih: şaşırmış, hayret içinde kalmış

2197 ka'r-ı nayab: dibi bulunamayan, çok derin kuyu

bedbaht, kendini böyle dikkatle, boylu boyunca, hiç aynada görmemişti. Ne hâle girmişti ya Rabb'im, ne hâle… Kendi kendini tanıyamadı. Yataktakiler uyanırlarsa mefruşatı[2198] kibar, temiz ve muntazam odadaki bu serserinin huzuru nasıl tefsir olunabilirdi? Hırsız zannolunacağına hiç şüphe yoktu. "Ben, bu hanenin eski damadı Kenan'ım" hakikatiyle bin feryat etse yüz şahit ve nakabil-i cerh vesaik, kendini en ziyade rüyetle meluf en samimi nazarlar bile bu çirkin, müstekreh[2199] pejmürdenin eski şık, güzel Kenan olduğunu tasdikte tereddütten kurtulamayacaklardı. Zavallı o kadar bozulup değişmişti. Bu zilletini, sefaletini, nikbetini Ragıbe'ye göstermekte, bahusus o hanede kendi eski mevki-i mukbilini şimdi işgal eden rakibi, Ömer Numan'a teşhir etmekte ne haz ne mana vardı. Oraya bir sarik gibi balkonlardan tırmanıp nasıl girmiş ise yine öyle çıkıp gitmek en muvafık bir hareket olacaktı. Fakat zaman-ı zevciyetinde sıkılarak aylarca gelmek istemediği bu odayı şimdi terk edemiyordu. Sanki teellümatını tezyit ile şiddet-i ye'sten boğulup orada kalmak arzusuyla gözlerini her tarafa dolaştırır iken duvarda bir fotografi agrandismanı gördü. Ragıbe, Ömer Numan, zevç zevce, müfrit[2200] bir bahçede el ele vermiş ayakta duruyorlardı. Çehrelerinde öyle bir inbisat-ı mesudane, gözlerinde öyle derin bir memnuniyet-i hayat, vazlarında öyle bir kaynaşma, muvaneset-i ruhiye ve zevciye var idi ki sanki o mukavva üzerindeki cansız dudaklar, izdivaçlarını tebcilen "bahtiyarız" neşesiyle haykırıyorlar ve bütün lisan-ı hâlleriyle Kenan'a:

"Behey determinizm budalası… İntibah gözlerini aç da bak… Mesut bir çift nasıl olurmuş, işte gör… Bedbin feylesofların saadet-i beşeriyeyi inkâr vadisindeki safsatalarına kapılanlar, işte ondan böyle senin gibi mahrum kalırlar. Hayatta mesudiyetin, bedbahtinin amilleri nedir? Ne gibi fazail ile birinin iktisabı, öbürünün defi kabil olabilir? Sen determinizmin kuzalite[2201] kanunları içinde

---

2198 mefruşat: döşemelik eşya

2199 müstekreh: tiksinilecek nitelikte olan, iğrenç

2200 müfrit: büyük, geniş

2201 kuzalite (*causalité*): nedensellik

boğulmaya mahkûm, acemi bir şinaver[2202] gibi kulaç atar iken 'mesudiyet' ve 'bedbahti' kelimelerinin en sade manalarını bile anlayamamıştın. Çünkü sen saadeti senelerle fahişelerin koyunlarında aradın. Öyle mübarek bir şeyi o levs içine sokmaya uğraştığın için kelimenin kutsiyeti seni çarptı. Tabiatta defi müşkül birtakım esbab-ı mübrime var ise de alelekser kendini mesut veya bedbaht eden, yine insanın kendisidir. Huzur vicdanla yaşayan bir deni, vicdanından muzdarip bir fazıl-ı hakiki gösteremezsin, saadet güzel metresle, sırf servetle kabil-i iktisab değildir. Servet, arızidir[2203]. Geldiği gibi gidebilir. Getirdiği saadeti de beraber alıp götürür. Saadet-i hakikiye öyle fazail ile kazanılabilir ki bu faziletlerin verdikleri mesudiyet ebediyyü'd-devamdır. Mezarda bile sahibini terk etmez. İşte bunun için beşeriyette mesudiyet-i hakikiye müstahakları enderdir. İşte onun için çokları böyle senin gibi onun vücudunu inkâr ederler. Maahaza[2204] yine bunun hayali arkasında koşmadan kalmayarak saadet zannıyla felaketlere sarılırlar. Artık mütenebbih ol[2205]. Seni valide katili, sarik, namussuz, böyle sefil ettikten sonra Mısır'a kaçan metresinin arkasından artık ah u zarı kes… Onun şimdiki muaşıkı delikanlıyı kıskanma. Ona acı. Çünkü onu da aynen senin hâline sokmak için kendi hayatına teşrik etti. Senin de içinde Mesut Bey namıyla yaşadığın Kadıköyü'nde bir hanen var idi. Orada da böyle bir fotografi asılıydı. O levhadaki rezaletle bundaki nezahete[2206] bak, ibret al…"

Bu aralık döşekte bir depreşme oldu. Kenan, görünmemek için hemen ortadaki masanın örtüsü altına sindi. Fakat müteakiben başka bir ses duyulmadı. Kenan, sekiz on dakika bekledi. Naimlerin nefes alışlarından yine derin bir mesudiyet uykusuna daldıklarını anladı. İhtifagâhından tiril tiril çıktı. Dalaletle perdedar gözleriyle evvelce hakiki aile mesudiyetini takdir edemeyerek tekmil kudsi-

---

2202 şinaver: yüzücü
2203 arızi: geçici
2204 maahaza: bununla birlikte
2205 mütenebbih olmak: uyanmak, aklını başına toplamak, gerçekleri görmek
2206 nezahet: ahlaklılık, temizlik

yet-i bahtiyarisiyle şimdi başkasına kaptırmış olduğu bu saadethaneden artık firar edecekti. Fakat döşekte yatan mesut çifti, son bir nazar-ı gıbta ile bir daha görmek için karyolaya yaklaştı. Cibinliğin üstünden baktı. Bu sefer Ragıbe'nin başını, perişan saçlarıyla Ömer Numan'ın göğsü üzerinde gördü. Omuzdan, belden dolanan kolların çember-i samimiyeti pek daralmıştı. Mutallakasının hemen nim üryan ve eskisine nispeten dolgunlaşmış ve şimdi aguş-ı aherde[2207] yatan vücudu, cibinliğin tülleri arasından haset gözlerine öyle iştihaaver göründü ki her türlü tehlike ve rezaleti göze aldırarak hemen bu zevc-i saniyi firaş-ı meşruundan kavrayıp balkondan aşağı atmak ve sonra kadının koynuna kendi yatmak cinnetine tekrar kapılır gibi oldu. Evet, bu nazenin vücut, Vuslat'ı kendine unutturabilirdi. Vuslat'ın bedeni gül ise bununki zambaktı. Bu manzara-i deraguş karşısında bir ağlama vaveylası koparmak istedi. Fakat ateş-i ye'si kızgın bir külhan gibi bütün zülal-i teessürünü kavurmuş, bitirmişti. İki damla gözyaşı imdadına yetişmedi. Artık çıldırıyordu. Karyolanın önünde gür bir kahkaha salıverdi. Uykudakiler bir anda cibinliği paralayarak döşekten dışarı fırladılar. İlk enzar-ı dehşetlerine çarpan şey baş uçlarında saç sakala karışmış bir vahşinin boylu boyunca durduğunu görmek oldu. Ragıbe, korkudan bayılmak hâline geldi. Bu kirli, yabancı erkeğin enzar-ı nameşruuna karşı setr-i vücud için sıcakta yorgan gibi istimal ettikleri, karyolanın beyaz pike örtüsüne sarıldı. Ömer Numan Bey, kuvvetli pazılarıyla bu vakitsiz, sefil zair-i leylinin yakasından tuttu, tartaklayarak:

— Oda kapısı kilitli duruyor. Buraya nereden girdin?

— Havadan…

— Havadan mı? Acayip… Neye girdin, ne maksatla?

Ragıbe Hanım titreyerek:

— Beyciğim hiç sorma… Ne maksatla girecek, görmüyorsunuz? İşte sefil bir hırsız… Uşakları kaldırıp karakola teslim ediniz.

Gittikçe istiğrabı artan Ömer Numan Bey:

[2207] aguş-ı aher: başka kucak

— Hanımcığım, hiçbir hırsız odanın ortasında kahkaha salıverip hane sahiplerini uyandırır mı? Hem baksanıza, ne dolabı ne konsolu hiçbir tarafı karıştırmamış.

Ragıbe:

— Belki hem hırsız hem mecnun…

Ömer Numan Bey bu garip ziyaretçiyi tekrar tartaklayarak:

— Söyle… Ne maksatla girdin buraya? Hırsız mısın, deli misin nesin?

Sefil zair, bir sada-yı ihtiramla:

— Hırsızım… Fakat adi hırsız değil. Beni o kadar tartaklama Ömer Numan Bey…

— Oo ismimi de biliyor. Bu herif pürmuamma bir mahluk. Adi hırsız değilmiş. Hırsızın alisi olur mu?

— Eşya çalmaya gelmedim.

— Ya ne çalacaktın?

— Saadet-i zevciyenizi…

Ragıbe Hanım telaşla:

— Aman beyim… İşte saçma söylüyor. Yüzünü gördükçe fena oluyorum. Bu herifi odadan dışarı çıkarınız.

Ragıbe'nin tevahhuşuna karşı bu saadet-i zevciye sarik-i garibinin, şiddet-i teessürden beyanında müessir bir talakat peyda olarak:

— Ragıbe Hanımefendi, kadınlar tabiatın en nazik mahlukatıdır. Onlara rahm ü rikkat yaraşır. Sefilim. Fakat görüyorsunuz ki bir insanım. İnsan, insandan tevahhuş etmez. Yorgun, bitap bir felaketzedeyim. Talihim beni mesaipten mesaibe çarptıktan sonra son felaketimi itmam için girdbad-ı zalimiyle[2208] bu akşam da buraya attı. Her sefil, cani olmaz. Mala, cana kastım yoktur. Beni karakola teslim etmeyiniz. Salıveriniz, gideyim. Beynim kaynıyor, sadrım

[2208] girdbad-ı zalim: zalim kasırga

yanıyor, dudaklarım külhan kapısı gibi kurudu. Allah rızası için bana bir iki yudum su inayet ediniz.

Bu sözler, ağır bir hüzünle odanın içine yayılır iken Ragıbe'nin kulaklarına bir intibah geldi. Bu tarz-ı beyan, bu seda kendine yabancı değildi. Hatta odanın duvarları bile bu sese o akşam ilk defa makes olmuyorlardı. Ragıbe birdenbire teessürler, tevahhuşlar içinde ayağa kalktı. Gözlerini karşısındaki sefilin gözlerine dikti. Bütün dikkatiyle, hayretiyle baktı baktı. Birdenbire kalbinden kopan cansikâf bir sayhayı boğmak için elini ağzına götürdü. Boğuk boğuk haykırdı:

— Aman Allah'ım, bu o mu?!

Kenan, sefalet-i vechiyesini göstermemek için iki eliyle yüzünü kapadı. Aynı boğuklukla cevap verdi:

— Evet Ragıbeciğim… İşte o…

Ancak tiyatro sahnelerinde görülebilecek böyle müellim bir levha karşısında şaşıran Ömer Numan, sarik mi serseri mi hüviyeti meçhul fakat zevcesine "Ragıbeciğim" edat-ı tasgiriye ve samimiyesiyle[2209] hitap eden bu sefil ile karısının arasında ne münasebet olabileceğini tayinden âciz kalarak büyük bir istiğrapla sordu:

— O kim?

Ne Ragıbe ne o sefil herif bu suale cevap veremiyorlardı.

— O kim? Bu, söylenemeyecek kadar müthiş bir isim midir?

Ragıbe Hanım, şimdi teessürden daha ziyade büyüyen iri, durgun, şaşkın, mütehayyir gözlerini kâh zevcinin kâh zevc-i sabıkının yüzlerinde gezdirdi gezdirdi. Vereceği cevabı bulamadı.

Bu sükûttan büsbütün merakı artan Ömer Numan, aynı suali tekrarladı. Hanım yine ses vermedi. Karşısındaki bu serseri, bu sarik, bu yarı sail kıyafetli mahlukun kendi zevc-i sabıkı Kenan olduğunu iyice anlamış bulunan Ragıbe Hanım, o kadar şaşırmış, dalmıştı ki zevcinin son sualini işitmedi. Böyle menhus bir akıbete düşmüş bu iğrenç herifi vaktiyle pek şiddetle sevmiş, onun için

[2209] edat-ı tasgiriye ve samimiye: küçülten ve samimiyet bildiren edat

gizli gizli aylarca muhabbet ve kıskançlık yaşları dökmüş, derd-i iftirakından intihar fikirlerine kadar varmıştı. Oh! Zaman ne acayip bir sel… Bunun kalplerde, çehrelerde, şekillerde, vaziyetlerde, münasebetlerde, her şeyde her şeyde husule getirdiği seri tagayyürat, insana veleh[2210] veriyor. Şifanapezir zannolunan muhabbetlerin, aşkların tahammülfersa ateşlerini ölümle söndürmeye kalkanlar için şimdi bu hâl ne büyük bir numune-i ibretti… Ragıbe Hanım, intihar etmiş buluna idi böyle iğrenç bir sefil için mi ölmüş olacaktı? Aşkın büyük bir cinnet olduğunu şimdi anladı. Kenan'ı artık sevmiyordu. Şimdi bütün bütün iğrendi. Fakat zamanın ondan bu kadar şiddetli bir intikam almış olmasına da sevinmedi. Kadınlığı, nezaket hissi hasebiyle ona karşı kalbinde rikkat, merhamet duydu. Kendi mesut idi. O da bu kadar sefil ve bedbaht olmamalıydı.

Hâlâ sualine cevap bekleyen Ömer Numan Bey, zevcesinin omuzuna dokunarak:

— Sizi bu kadar istiğraka düşüren bu zavallı adamın kim olduğunu söylemeyecek misiniz?

Ragıbe, dalgınlığından uyanmaya uğraşarak:

— Ah beyciğim, ne sen sor ne ben söyleyeyim…

— Bu sizin için mühim bir sır ise sormam.

— Bu, benim için mühim bir sır değil. Büyük bir elem. Sizin için de azim bir hayret olacaktır.

— Hayret, insanı merak kadar rahatsız etmez.

Ragıbe Hanım'ın dudakları ağır bir gayret-i tekellümle şu üç kelimeyi mırıldadı:

— Eski zevcim Kenan…

Bu ifşa üzerine birbirlerine karşı vaziyetleri büyük birer garabet olan bu üç kişiyi müziç bir sükût sardı. Sabık ve hazır zevçleri ile onların arasında kalan kadının yekdiğerlerine karşı alacakları tavırlar, edecekleri muameleler, söyleyecekleri sözler ne olacaktı? En nazik mevkide Ömer Numan bulunuyordu. Zevc-i sabıkın

[2210] veleh: şaşkınlık

bu cüretkârlıktan maksadı nedir? Bu vakitsiz, bu sarikane ziyaret-i leyliye bir niyet-i âşıkane ile olsa oraya bu tuvaletle gelmez, yatak odasının ortasında kahkaha salıvermez. Ömer Numan'ın en evvel aklına gelen şey, Kenan'ın şuurunda bir bozukluk olması ihtimaliydi. Teehhüllerinden evvel Ragıbe'ye gönderdiği uzun mektubun, felaketzede ve tecrübedide muharriri Ömer Numan'a, zaman öyle ince bir terbiye vermişti ki yatak odasına maksad-ı duhulünü hayır ile tefsir kabil olmayan bu zevc-i sabıkı yakasından tutup dışarıya atmak gibi hiddetlere, şiddetlere kalkmadı. Fasl-ı meseleyi tamamıyla zevcesinin reyine bırakarak bekledi. Zevcinin bu hassaslık ve nezaketinden müteessir olan Ragıbe Hanım her üçünün de garabet-i mevkiiyelerine çabuk nihayet vermek için evvelki ızdırabatına zamimeten bu gece ettiği izaç[2211] cüretkârlığının altında ezilmekte olan Kenan'a dedi ki:

— Kenan, bu nikbet-i sefaletine yüreğim sızladı. Bana ne kadar büyük fenalıklar etmiş olursan ol, seni bu hâlde görmek istemezdim. Fakat anlıyorum, uğramış olduğun mesaip, seni hâlâ hakkıyla terbiye edememiş. Artık mütenebbih ol. Zamanın hiçbir anında karar yok. O, daimî tahavvülatı içinde bizi sürükleyip götürüyor. Saadetten felakete, felaketten saadete düşmek insan içindir. Nevmit olma. Bütün kâinatı arzularına ram etmek[2212] hodkâmlığından artık geç. Belki bundan sonra senin için de bir devre-i mesudiyet açılabilir. Hakiki saadetin anahtarı, hüsn-i hulk[2213] ve fazilettir. Bütün fazaili çiğneyerek huzuzat-ı aniyelerine[2214] tebaiyetten başka şey düşünmeyenler, üzerleri lezaiz çiçekleriyle örtülü, işte bu ahlak hufrelerine[2215] düşerler. Hilaf-ı vicdan zevklere perhiz etmeyi bilenler hakiki, ebedî neşelerle zevkyab olurlar. Doğru yoldan gitmeyerek kadere, talihe bühtan edenlere[2216] zaman tedip şamarını

2211 izaç: rahatsız etme, can sıkma
2212 ram etmek: itaat ettirmek, hükmü altına almak
2213 hüsn-i hulk: huy güzelliği
2214 huzuzat-ı atiye: anlık hazlar
2215 hufre: çukur, oyuk
2216 bühtan etmek: suç bulmak, itham ve iftira etmek

indiriyor. Onları hiç affetmiyor. İyiliği de fenalığı da muhtırasına kaydediyor. İcraatında bazen gecikiyor fakat unutmuyor. Az kaldı, beni de bu uçurumlara kendinle beraber sürükleyecektin. Mazimi cehennem ettin. Şimdi saadet-i hazıramı da ihlale mi geldin? Ben çektiğim acıların mükâfatına nail oldum. Sen sürdüğün sefaların cezasını çekiyorsun. Şimdi hangimiz kârlıyız? Karşında duran zevcim Ömer Numan Bey, benden evvel ifrit-tıynet bir kadına düşmüş. Görmediği ihanet, çekmediği mezahim[2217] kalmamış. Ben de seninle büyük bir işkence hayatı yaşamıştım. Biz iki mazlum, çok şükür, birbirimizi bulduk. Namını işitip vücuduna inanmadığımız izdivaç saadetinin şimdi uç safhasında yaşıyoruz. İlk bedbahtane izdivaçlarımızdan kalan kalp yaralarımızı birbirimizin deva-yı muhabbetiyle kapattık. Mesudiyetimizin derecesini feleğin hasut[2218] kulaklarına duyurmaktan çekindiğim için tafsilden korkuyorum. Hikmet-i nasibe bak ki zevcimin mutallakası Fatıra Hanım, o da senin gibi ettiklerinin az zamanda zilletine düşerek sokaklarda kalmış. Eski kocasına bir istimanname[2219] gönderdi. Pek nefretle reddetti. Benim zorumla bir miktar para yolladık. Buraya saadet-i zevciyemi çalmaya mı geldin Kenan? O çalınmaz, kazanılır. Senin buradaki huzurun bu odanın harimliğini[2220] ihlal ediyor. Çabuk söyle. Neye geldin? Paran mı yok? Saadetimize dokunma. O pek mukaddestir. Sonra bütün bütün çarpılırsın. İstediğini verelim. Durma git…

Kendi hikmet-i felsefiyesinden başka lakırdı dinlemek şanından olmayan Kenan, eski kanaatlerinin butlanını pek acı acı ispat eden zamanın, şimdi Ragıbe'nin ağzından söylettiği bu hakayıkı sernigûn[2221] dinliyor, eriyor, yanıyordu. Bir humma hastası gibi guşa-yı muhatileri[2222] fasla fasla[2223] kuruyup dökülen dudaklarıyla:

2217 mezahim: sıkıntılar, eziyetler, zahmetler
2218 hasut: çok kıskanç
2219 istimanname: yardım dileyen mektup
2220 harim: yabancılara yasak olan yer
2221 sernigûn: başı eğik
2222 guşa-yı muhati: dudak derisi
2223 fasla fasla: pul pul

— İstediğim evvela bir bardak su…

dedi. Ömer Numan, komodinin üzerinde duran, kesme billur sürahiden doldurduğu bardağı selefine uzatarak:

— Buyurunuz.

Helecandan yetmişlik bir ihtiyar gibi titreyen elleriyle Kenan, bardağı aldı. Kor üstüne su serper gibi bir şiddet-i atşla[2224] ağzına götürdü. Suyu da titreyerek yana yana içti. Bardağı masanın üzerine koyduktan sonra bitabi-i ye'sle kesik kesik başladı:

— Buradaki huzurum sizden ziyade beni bitiriyor. İki çift söze müsaade ediniz. Bu geceki ziyaretimde hiçbir fikr-i hıyanet ve cinayet yoktu. Sefilim. Fakat zilletime hükümde bu kadar ileri varmamanızı rica ederim. Sizden para pul istemeye de gelmedim. Ragıbe Hanım, izdivacınızdan haberim yoktu.

Kenan sözü kesti. Bir iki defa inledikten sonra:

— Evet, haberim yoktu. Beni tekrar zevçliğe kabul etmeniz için nedametlerimi, gözyaşlarımla pa-yı istirhamınıza saçmaya gelmiştim.

Kenan, sarsak sarsak balkona doğru yürüyerek:

— Elveda Ragıbe Hanım. Mesudiyette daim olunuz Ömer Numan Bey.

Geldiği yerden gitmek istiyordu. Fakat Ömer Numan Bey mâni olarak:

— Hayır, oradan gitmek olmaz. Teessürden bitapsınız. Belki dermanınız kesilir, aşağı yuvarlanırsınız. Hem bu vakit nereye gideceksiniz? Oteller kapalı. Bir tanıdığınız yok. Karşıki odada boş bir karyola var. Geceyi burada geçiriniz. Yarın gidersiniz.

— Bu mihmannevazlığınıza, bu alicenabınıza teşekkür ederim beyefendi. Ben bu gece bir mezarda yatsam bu ev kadar beni sıkmaz. Bırakınız gideyim…

[2224] şiddet-i atş: susuzluk, hararet şiddeti

Ömer Numan Bey, el şamdanını yaktı. Havadan gelen bu zairi kapıdan çıkarmak için önüne düştü. Odadan çıkarken Kenan, Ragıbe'nin önünde ihtiramla eğilerek:

— Bu saadet-i zevciyette tul müddet muammer olmanızı, samimane temenni etmekle günahlarımdan bir kısmını ödemiş oluyorum. Elveda…

Ragıbe Hanım müteessif, derin bir şefkatle:

— Islah-ı nefs et. Senin de mesudiyetini duyayım. Zaman, mürebbi-i hakikidir. Şamarlarından mütenassıh[2225] olanları affeder.

İkinci zevç, birinciyi bahçe kapısına kadar indirdi. Dışarı çıkardı. Birer kısa temennadan sonra Kenan yürüdü. Arkasından kapı ebediyen kapandı.

X
TEBESSÜM-İ ELEM

Çok sarsarlara tabaver olup da nihayet sonuncusunda kökü burkulan bir ağaç gibi bu son darbe Kenan'ı bitirdi. Ağır ağır yürüyor, artık koşamıyordu. Fakat nereye gidecekti? İnkıta-yı teneffüse uğramış bir müteverrim[2226] gibi kesik kesik nefes alıyor, etrafındaki hava sanki ciğerlerine kâfi gelmiyordu. Boğulmamak için pek havadar bir yere gitmek lüzumunu hissetti. Mükemmel bir döşek de olsa yatamazdı. Yatsa uyumak kabil değildi. Fesini eline aldı. Yavaş yavaş Değirmen Burnu'na kadar gitti. Değirmenin önünde deniz köpüklerinin tahaccüründen vücut bulmuş zannolunan beyaz kayaların üzerine oturdu. Önü, sağı, solu deniz; arkası kır; tepesi yıldızlı gök… Tabiat, zir ü bala ve bütün cevanibinden bu gamlı, dermansız vücudunu ihata etmişti[2227]. Bu âlem-i layetenahi içinde kendini o kadar zayıf, âciz bir cüz-i layetecezza[2228] buldu ki ha yerde debelenen kanadı kırık bir sinek, ha şikeste-i kalb Kenan… Bütün kâinat

---

2225 mütenassıh: nasihat dinleyip uslanan

2226 müteverrim: verem hastası, veremli

2227 ihata etmek: çevrelemek, kuşatmak, sarmak

2228 cüz-i layetecezza: bölünemez, en küçük parça

sükûn içinde, bu alamdidenin şu son sahne-i fecaatteki rolünü temaşa ediyor gibiydi. Ragıbe'nin şu son sözleri kulaklarında çınladı:

— Islah-ı nefs et. Senin de mesudiyetini duyayım. Zaman, mürebbi-i hakikidir. Şamarlarından mütenassıh olanları affeder.

Kenan, Ragıbe'yi tatlik ettiği günü Kadıköyü'ndeki hanesinden bir fahişenin enzar-ı intikamı önünde ne büyük hakaretlerle kovmuş; o kadın, şimdi kendini ne samimi, ne derin, kalbî nasihatlerle teşyien[2229] evden çıkarmıştı. Bu mesut karı kocanın yatak odasındaki fotografilerinin dudaklarından kendine manevi bir hitap suretinde saçılan şu sözleri yine duyar gibi oldu:

— Tabiatta defi müşkül birtakım esbab-ı mübrime var ise de alelekser kendini mesut veya bedbaht eden insanın yine kendisidir.

Haricî avamil, müessirat yok muydu? Kenan, kendi kendisini mi böyle yapmıştı?

Kamer, ufuklara gömülmek için kırmızımtırak bir reng-i zeval içinde Burgaz ile Kınalı'nın arasına inmiş, kendi kendini muhakeme eden bu garip mücrime razaşina[2230] bir seyirci gibi mahmur gözleriyle bakıyordu.

Sönmeye yüz tutmuş mehtabın esmerliği içinde rüzgâr durmuş, denizler feşafeşini[2231] kesmiş, çamlar, tepeler daha siyah, daha mehip[2232], daha esraralud hep susmuş, dinliyorlar, Kenan'ın zihninde bu müellim fikirler kaynaşırken tepesinde siyah yarasalar uçuşuyorlardı. Hem hâkim hem maznun vazıyla kendi kendini muhakemeye uğraşan bu bişuur kendinin beraatine mi, cinayetine mi hükmedecekti? Etrafına melul, hasir bakındı bakındı. Bu susmuş tabiattan kendi leh veya aleyhinde rey sorar gibi enzar-ı istizah dolaştırıyordu. Heybeli'nin tersane limanını at nalı şeklinde ve yeşil örtüsüyle bir mahkemeye benzetti. Tamam arkada Değirmen

---

2229 teşyien: uğurlayarak

2230 razaşina: sırra aşina olan, bir sırrı bilen

2231 feşafeş: dalga sesleri, hışırtı

2232 mehip: heybetli, ürkütücü

Tepesi, bülend-adil bir hâkim vaz-ı vakuruyla duruyor, öteki tepe, Burgaz azalara benziyorlardı. Kendi kendine:

— Ha, işte mahkeme teşekkül etti… Kararı dinleyeyim…

dedi. Göklerle denizler arasında bu ne azametnümun[2233], bu ne heybetli bir mahkeme-i leyliye idi. Yorgun dimağında birdenbire *hallucination*[2234] dedikleri dalalet-i hissiye ile bir hurafe-i sem ü basar, bir nevi cinnet-i aniye peyda oldu. Mevcut olmayan şeyleri görüp işitmeye başladı.

Reis, karanlıklar içinden:

— Maznun-ı aleyhlerden Vuslat'ın son müdafaasını dinleyeceğiz. Söyle kadın… Kenan Bey bütün idbarlarına[2235], felaketlerine manen, maddeten bu dereke-i süfliyete sukutuna, sirkat dolayısıyla validesinin vefatına sebep hep seni gösteriyor. Ne diyeceksin?

Vuslat, Mısır yolundan kabarıp koşan bir dalga gibi geldi. Huzur-ı mahkemede durdu. Kenan'a doğru şerir bir müfteriye bakar gibi müstehzi bir nazar-ı nefret fırlattıktan sonra zamparalarına dil döktüğü anlardaki fıkırdaklığını alarak başladı:

— Efendim, bunca senelik alüfteyim. Kimsenin ne anasını öldürdüm ne babasını… Kenan Bey'le gayrimeşru bir münasebetle yaşarken o benim fahişe tıynetimi unutuyor, benden samimi, meşru, ebedî, nezih hisler bekliyordu. O bana mı âşıktı, bu hislere mi? Bana âşık idiyse ben ona karşı her muamelemde salah kabul eder bir kadın olmadığımı gösteriyordum.

Ne için benden bir mucize-i taaffüf[2236] bekleyerek kendini mahvetmiş? Ben hiçbir zaman münhasıran onun olmadım ve müstakbelen de olamazdım. Pak, nezih hislere meftun idiyse bunlar, maaziyadetin[2237] zevcesi Ragıbe Hanım'da mevcut idi. O zavallı kadına büyük bir günah gibi bu iffetin cezasını çektirdi. Bana ye-

---

2233 azametnümun: büyüklük gösteren
2234 *hallucination*: halüsinasyon, sanrı
2235 idbar: talihsizlik, bahtsızlık
2236 mucize-i taaffüf: iffetli olma mucizesi
2237 maaziyadetin: fazlasıyla

dirdiği paralara gelince, ben bunların nereden çalındığını bilmiyor, kendi serveti zannediyordum. Kendisi için yaş döken afif karısının servetiyle bir orospu beslemenin belki kanun-ı cezada bir madde-i muayyene ile tecrimi[2238] yoktur. Fakat emin olunuz reis efendi hazretleri, tabiat kanunları yanında beşeriyetinkiler adalet, kuvvet ve dehşetçe denize nispetle bir avuç su gibi kalır. (Kenan'ı göstererek) İşte numunesi… Beşerî kanunlarla bu cani hakkında ne ceza tayin edebilirsiniz? Çünkü validesinin bilfiil katili değildir. Bankadaki sirkat maddesi, failleri meçhul, alelade bir hırsızlık şeklinde mestur kalacaktır. Bu sırrı, validesi, hiç açılmayacak ağzıyla mezara götürdü. Bu hakikate şimdi yalnız hemşiresi Namiye vâkıf… Fakat o zavallı kızcağız da ölür, bu cinayeti dava değil, ifşa bile etmek istemez. Öyle mektum yahut hakkıyla kanuna temas ettirilemez cinayat vardır ki kanun-ı beşerin âciz pençeleri bunların faillerini kavrayamazlar. Fakat kanun-ı tabiat öyle değildir. Size ispat edeyim. Şimdi meselenin şekl-i zahirisine nazaran Kenan aleyhinde ne kadar esbab-ı müşeddede gösterseniz beşerî kanunla tayin edebileceğiniz ceza hiçtir. Bunu ne kadar ağır farz etsek onun şimdi çektiği ıztırabat-ı maneviye kadar kendini cezalandıramaz. Bakınız ne hâle gelmiş! İşte yüreğini kemiren bu canfersa işkence beşerî değil, tabii kanunun hükmettiği cezadır. Hani ya adalet meraklısı insanlar!.. Müddeiumuminiz nerede? İşte size bir cani… Fakat mezarda validesi susuyor, malul hemşiresi ağız açmıyor, Ragıbe Hanım çektiği azapları dava etmiyor. Ey cinayet mahkemeleri!.. Kapılarınız yalnız isticvapları, fezlekeleri kabil-i tanzim olanlar, emarat-ı cinaiyeleri mümkinü's-sübut[2239] bulunanlar için mi açıktır? Kanunlarınız ile eğlenip üzerlerinden parende atanları ve onu çok defa kendi lehlerine istimal etmek fennini bilenleri, bu derdesti nakabil fakat en müthiş olanları kim yakalayacak? Emin olunuz ki bu dünya her zaman zalim ve mazlum ile doludur. Bu şerirlere karşı kanun âciz, of… Hatta bazen himayekâr ve müddeiumumiler ebkem[2240] kalıyorlar… Zalim işte Kenan… Mazlumlar işte mezarda yatan Zehra,

---

2238 tecrim: cezalandırma

2239 mümkinü's-sübut: kanıtlanabilir

2240 ebkem: dilsiz, suskun

berhayat Namiye, Ragıbe… Bu âlem-i medeniyet içinde yüz binlerce Kenanlar, ne zalim kocalar var ki karılarına aynı işkenceyi kanunun himayesi altında yapıyorlar…

Ey ehliyet-i hâkime!.. Bakınız! Kenan, muzır bir hayvan gibi taşların üzerine büzülmüş, hâlâ itiraf-ı cürm etmeyerek determinizm kanunları içinde kendine azar-ı vicdaniye[2241] arıyor.

Zevcesinin servetiyle ilanihaye bir metres beslenemeyeceğini, bunun eşna[2242] sirkat olduğunu, hemşiresinden mesruk yedi yüz liranın o maişet-i sefihemize aleddevam kifayet edemeyeceğini ve bunu bankadan o suretle aşırmanın haydutları utandıracak bir denaet olacağını bilmiyor muydu? Bu bahir hakikatler, bu netice-i vahimeye düşülmezden evvel de bilinebilirdi. Bilmek istemedi. Mademki kendisi determinist bir feylesof imiş bu sebepleri önüne koyup bunlardan çıkacak neticeleri bulmalıydı. Ateş yakar, amenna… Bu netice-i ihtirakı bildiğimizden elimizi içine sokmayız. Bu iradeye malikiz. Bu işte bir mesul aranırsa o ne benim ne başkası… Bu yalnız Kenan'ın vicdanıdır.

Haysiyetini, namusunu, saadetini, zevcesini, anasını, insanlığını, istikbalini en kaba şehvani arzularına kurban etti. Sadakatsizliğimi biliyordu, ben ona ne yâr idim ne vefakâr… Kaç defa beni Didar'ın koynunda eliyle tuttu.

Böyle sonu gelmez, iğrenç, belalı bir muhabbet için o irtikâplarda ne için bulundu?

Bu ağır mesuliyetlerden nefsini kurtarmak için şimdi beni ithama kalkıyor. İrtikâp üzerine irtikâpta, cinayet üzerine cinayette bulunuyor. Ben mesleği, maksadı, kalbi, vicdanı, avuç içi gibi meydanlarda bir kadındım. Etrafımızdaki bütün samiin-i muhtereme, gökler, denizler, dağlar, taşlar, ağaçlar!.. Bu sözlerimi namütenahi akisleriniz ile beşeriyetin kulaklarına bir nakus-ı ibret[2243] gibi çınlatınız…

2241 azar-ı vicdaniye: vicdanı rahatlatacak bahaneler, mazeretler

2242 eşna: en kötü, en çirkin

2243 nakus-ı ibret: ibret çanı

Biz namussuz karılar, fuhşu namuslu erkekler ile müştereken irtikâp ediyoruz. Bu iştirak-ı fi'lden onlara hiçbir şey bulaşmıyor mu zannedersiniz? Bir münasebet-i gayrimeşruada erkek tarafının günahını tahfif için bir sebeb-i makul serdedebilir misiniz? Zampara olmasaydı "fahişe" namı icat olabilir mi idi? Bizim namusumuzu şehvani kanlı ellerinizle yırtıp götürüyorsunuz. Kendinizinkini hiç dokunulmamış kıyas ediyorsunuz. Biliniz efendiler… Bize temas eden vücudunuzdan ziyade namusunuzdur…

Fahişe, müdafaasının bu noktasında bir kahkaha salıvererek devam etti:

— Bizim levsalud kollarımız, sizin maddiyetinizden ziyade maneviyetinize, vücudunuzdan ziyade namusunuza sarılır. Onu sıkar, kemirir, eritir. İffetsiziz fakat namusumuzun gasıplarına karşı adavetkârız. Fiil müşterek… Niçin ayıp ve günah bir tarafa yükletiliyor? İnsaf! Beşeriyetin daha böyle birçok gülünç itikatları vardır. Tebriye-i nefs[2244] için hakikatleri tağyir ederler[2245]. Kenan, bu yanlış düşüncesi sevkiyle bu hâle gelmedi mi? Hâlbuki şu saatte fahişelerin levs-i sevdaları içinde yuvarlanan Kenan kafada milyonlarla erkek var… Bunların arasından Kenan'dan beter olmaya mahkûm olanlar az değil. Kanun-ı beşer bu işe pek karışmıyor. Fakat kanun-ı tabiat hükmünü ihmal etmiyor. Metres kapatan bir efendi, bir bey, bir paşa bu fiilini müftehiren[2246] söyler. Fakat kapatma, kendi vaziyetini itiraftan çok defa sıkılır. Demek kapatılanda kapatandan ziyade bir hiss-i ar var. Lakin biri fahişe, öbürü beyefendi… Birinin zilleti söylenir iken ötekinin ulviyeti anlaşılıyor. Bu ne kadar ters bir tefehhüm[2247]! Ama denecek ki bir fahişe çok erkekle yatar… Beyefendinin az karı ile yattığını bize kim temin edecek?.. Erkekler! Sıkılmayınız, bu iffetsizliği aramızda hakça pay edelim… "Zampara" denince bundan fahişe kadar merdut[2248] bir hüviyet anlaşılsın…

[2244] tebriye-i nefs: kendini aklama, temize çıkarma
[2245] tağyir etmek: değiştirmek, başka şekle sokmak
[2246] müftehiren: övünerek, iftihar ederek
[2247] tefehhüm: anlayış
[2248] merdut: kovulmuş, defedilmiş, kınanan

Evli zamparaların bu hareketleri, orospuluktan eşnadır. Çünkü namuslu zevcelerini namussuz karılara feda ediyorlar. Sonra bizden afif kadınlara mahsus efal-i samimane bekliyorlar. Fuhşu bir şekl-i ismete sokmaya uğraşıyorlar. Günahı günah olarak işlemeli, beyhude tevillerle bu masiyeti teşdit etmemelidir.

Efendiler!.. Ben bir ateşim, yakarım… Beni maşa ile tutmalı… Ben bir yılanım, sokarım… Beni koyunlarına alanlar kalplerinin yumuşak, hassas ecvafını sakınmalıdırlar…

Vuslat'ın karanlıklardan gelen bu sada-yı ithamı, Kenan'ın etrafında yarasalarla beraber uçuştu uçuştu, bir galeyan-ı tazallümle ayağa fırladı. Gecenin üstüne koyu bir şeamet gölgesi gibi kameti dikildi. Etrafına bakındı. Kamer, bu sahne-i dehşete şahit olmaktan, fuhşun ismete hücumundan arlanarak kaçmış, mavera-yı cihana gizlenmiş, mağribinde yalnız hafif humret-i hicabi kalmıştı. Denizler, ağzı açık, biintiha bir kuyu esrarıyla siyah siyah parlıyor; bu ithamı dinleyen kâinat, bir kâbus-i teessür içinde daha ziyade kararak derin derin düşünüyordu. Kenan, taşlamak için Vuslat'ın hayalini aradı. Saha-i rüyeti de kendi kalbi, dimağı gibi karanlıktı. Bir şey göremedi. Son gayz-ı infial ile zulmetlere doğru yumruklarını sıktı. Boğula boğula haykırdı:

— Sus artık orospu!.. İşte beni yaktın, kül ettin… Zehirledin, bitirdin… Kalbim, mefkûrem, hissim hep öldü… Meydanda insanlığından mütecerrit, melun, menhus bir vücut kaldı!..

Kenan'ın bu mezbuhane[2249] enini, uzaklarda denizin yutucu karanlık ağzı içinde, feryad-ı istimdadla birçok adamlar boğuluyor gibi meşum akisler yaptı. Boğulan kimse değil, Kenan'dı. Başı döndü. Kayaların üzerine yıkıldı. Sukutunun acısı duymadı. Gözleri kapandı. Baygın mıydı, ayık mı? Onda haricî, dâhilî, muzaaf, garip bir hâlet-i hissiye peyda olmuştu. Gözleri eşya-yı hariciye ile temasta olduğu zaman mesela bir ağacı Vuslat'ın şeklinde görür, geçirdiği müellim hayat sahneleri bir sinema manzarasıyla piş-i enzarında yaşar, gözlerini yumduğu vakit aynı menazır-ı muhişe, ruşen bir vu-

[2249] mezbuhane: boğazlanırcasına

zuhla önündeki karanlığı doldururdu. Yine öyle oldu. Yumuk gözleri önüne evvela dudak dudağa Mısırlı âşığıyla Vuslat geldi. Karı, dostunun kolları arasında pürzevk ü neşe gülerek sanki:

— Bir şu bizim sefamıza, bir de kendi hâline bak…

diyor gibiydi. O gitti. Ragıbe'nin al atlaslı döşeği geldi. İçinde karı koca sarmaş dolaş, müsterih, mesut, mışıl mışıl uyuyorlardı. Bu da geçti. Validesinin hanesi gözüktü. Yeşil başörtülü Benli Faika, baygın Namiye'ye nefes ediyordu.

Kenan'ın kıhfi[2250] içinde beyni titredi. Asabı sızlatan bu resmigeçidin azabından kurtulmak için ağır ağır kalktı, oturdu, gözlerini açtı. En cehennemî hurafe-i rüyet işte o zaman vaki oldu[2251]. Denizin siyah sathı üzerinden beyaz kefenli bu ölü, rüzgâr ihtizazıyla sallanarak kendine doğru koşuyordu. Denize basmıyor, uhrevi bir tayeranla geliyordu. Geldi geldi. Kayalara konmadı. Kenan'ın ta karşısında muallakta durdu. Bir şey söylemedi. Gazup bir çehre göstermedi. Oğlunun o hâline memnun olmuş gibi gülüyor; ölüm, hayattan intikam alır gibi sırıtıyordu. Birer siyah çukur olmuş gözlerinde, çekilmiş renksiz dudaklarının arasından görünen dişlerinde, karşıdan Kenan'ı ısıran bir ölü neşe-i tebessümü vardı. Kenan, bu dişlerin zahm-ı biemanından sıyanet-i nefs için ellerini uzattı. Korkudan başını çevirdi. Geri geri kaçmak istedi. Validesi kefenini yelpirdeterek[2252] yaklaştı. Uzaktan insanın ruhuna saplanmak vecaını veren bu dişlerin "Oh… Oh… Ohhh!" teşeffisiyle birkaç defa takırdadığını işitti. Bu müntakim ölüden kaçmak için ne kadar geri çekilse kefenli anası o kadar yaklaşıyordu. Bağırmak için boğazını yırtıyor fakat sesi çıkmıyordu. Nihayet ölünün bu neşe-i intikamına Kenan da iştirak ederek o da tebessüme başladı.

Zavallı günc-i ıztırabdan ruhları burkulanların çehrelerinde nasıl asar-ı veca peyda olursa öyle gülüyordu. Hayatın müstekrehatı içinde boğulanların yüzlerinde nasıl bir tiksinme görünüyorsa öyle sırıtıyordu. Kendi netice-i amel ü hamakatleri olarak uğrayıp da

---

2250 kıhf: kafatası

2251 vaki olmak: meydana gelmek

2252 yelpirdetmek: hafifçe sallamak, kımıldatmak

bitahammül kaldıkları ızdırabattan kurtulmak için ahirete kaçmak isteyenler ölümle karşı karşıya geldikleri zaman nasıl titreyerek inbisat gösterirlerse öyle elemle tebessüm ediyordu. Elemde kahkaha, meserrette ağlama, işte birleşen iki müntehi… Ağlama yahut münteha-yı teellümde salıverilen ve giryenin daha acı şekl-i digeri olan kahkaha, Kenan'ın hâl-i elemini tercüme için bikudret kalıyordu. Çünkü kahkaha için nefsinde kuvvet lazımdı. Bu bir mecal-i şikâyetti. Muzdaripte ise tekellüm kuvveti bile hemen kalmamıştı.

Gözleri o müthiş vaz-ı intikamla karşısında duran ölü anasını rüyetten titrer iken Vuslat'ın müdafaası hâlâ kulaklarında çınlıyordu. Evet, mücrim kimse değil, kendisiydi. Bu sergüzeştin aza-yı vakası içinde en ahmak, en zararlı, en acınacak kendisiydi. Hayattaki bu acemiliğine, safdilliğine kafasını yumruklayarak güldü.

Ana oğul karşı karşıya sırıttılar sırıttılar. Ölünün göz çukurları daha büyüdü. Karanlık ağzı daha açıldı. Tebessümü, hayattan gıda bekleyen mezarların siyahlıkları kadar bir dehşet aldı. Kenan, baygın baygın bağırdı:

— Yetişir artık anacığım, beni mezarına götüreceksen aç aguşunu gidelim…

Ölü gitmiyor, müntakimane bir taannütle iskelet göğsünü açarak daha orada ne kinleri bulunduğunu göstermek için kancalı kemik elleriyle yumrukluyordu. Maverasından esrar-ı ahiret dehşetleri saçılan çukur gözlerini oğluna yaklaştırdı yaklaştırdı. Dişleri takırdar iken nihayet Kenan, camit bir kütle gibi kayaların üzerine serildi.

Ta tepede, çamlar arasındaki viran değirmenin baykuşları, Kenan'ın tebessüm-i elemini tekiden[2253] güldüler. Yarasalar kaçıştılar. Tan yeri ağarıyordu.

SON

27 Temmuz 1330
Heybeliada

[2253] tekiden: pekiştirircesine